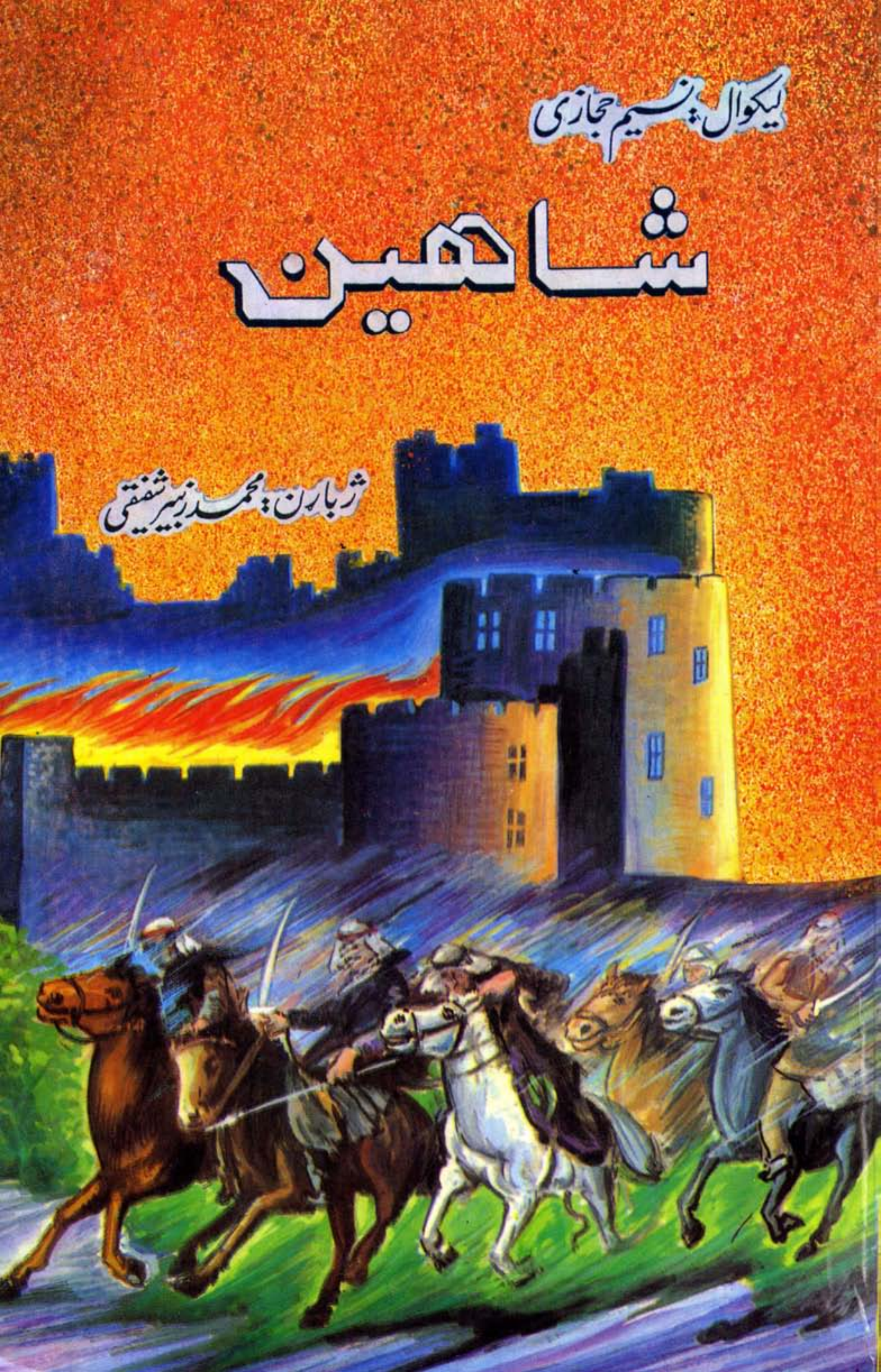

لیکوال: نسیم حجازی
شاهین
ژباړن: محمد زبیر شفقتي

بسم الله الرحمن الرحیم

شاهین

«تاریخي داستان»

PROPERTY OF
ACKU
7367

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

لیکوال : نسیم «حجازی»

ژباړن : محمد زبیر «شفیقي»

Download from: aghalibrary.com

د کتاب پېژندنه

نوم : .... شاهین

لیکوال : ....نسیم «حجازی»

ژباړن : .... محمد زبیر «شفیقی»

د چاپ نیټه : د ۱۳۷۷ کال د جوزا میاشت

د چاپ شمیر:.... زر ټوکه

کمپوزر : .....محمد قاسم «خدری»

کمپوز : .... شفیق لیزر کمپوزنګ سنتر

د چاپ حق محفوظ دی

Download from: aghalibrary.com

اهـــــداء

هغـو شـــاه زلموته چې اوس هم د امت د تيـــرو عظمتونو خوبونه ويني.

هغـو ځوانانو ته چې د خپل اولس بدې ورځې يې خوبونه تښتولي دي.

هغو زلميانو ته چې د آزادۍ او سرلوړۍ يوه ورځ د غلامۍ تر سلوکالوژوندغوره گڼي.

«شفيقي»

PROPERTY OF ARIC Established 1989

Download from: aghalibrary.com

فهرست

شماره	سرلیك	مخ
۱	دمؤلف د سریزی یوه برخه	الف
۲	د شاهین په اړه څو کرښې	د
۳	باغی	۱
٤	سرحدی شاهین	۱۲
۵	وطن خرخوونکی	۲۹
٦	ددوی کوربه	٤۱
۷	دربیعی اندیښنه	٦۷
۸	د ربیعی دخوب تعبیر	۸۰
۹	اولس اودهغوی سرتیری	۱۰۲
۱۰	نویې ارادی	۱۱٦
۱۱	پلار اوزوی	۱۳۵
۱۲	د غنې جال	۱۵٦
۱۳	مجاهد اوغدار	۱۷۱
۱٤	دتورو جامو خاوند	۱۸۵
۱۵	یو اوښتون	۲۰۳
۱٦	دالزغل مایوسی	۲۲۳
۱۷	طریف بن مالك	۲۳۹
۱۸	نویې ولولې	۲۵۷
۱۹	دلوشه نوی والی	۲۸۱
۲۰	جرم او د هغه سزا	۳۰٦
۲۱	دانجیلا او ربیعی پلار	۳۳۳
۲۲	اوښکی او موسکا	۳٤۹
۲۳	دالحمرا وروستی ساتونکی	۳٦۹
۲٤	داولس د څولې وروستی غشی	۳۸٤

Download from: aghalibrary.com

د مؤلف د سریزی یوه برخه

تاریخ ددی خبری گواه دی چی تقدیر بی سببه د کوم اولس پر سر د نعمت او رحمت بارانونه نه کوی او نه بی لامله د کوم اولس نه خپل نعمتونه او رحمتونه اخلی. په اندلس کی د مسلمانانو لوړتیا او ځوړتیا د فطرت له قانون سره سمه وه.

د لومړی هجری پیړی په وروستیو کی چی د اندلس پر ساحل لږ شمیر مسلمانان له خپلو کښتیو نه پلی شول نو د علامه اقبال په وینا د هغوی د سالار دا شعار ؤ چی «هر ملك ملك ماست كه ملك خدای ماست»

اسمان د ځمکی پرمخ ښایی دومره پیړی د کوم قوم او یا ډلې داسې اقتدار نه وی لیدلی لکه په اندلس کې چی د مسلمانانو ؤ، خو اته سوه کاله وروسته همدغه قوم د بې وسی په اوښکو د خپل تاریخ وروستی باب لیکه.

دغه باب چی څومره دردوونکی دی هومره له عبرت نه ډك دی، خو دا یوه ناڅاپی پیښه نه وه، حالاتو دوی د راتلونکو خطرونه خبر کړی وو، په اندلس کی قرطبه، اشبیلیه، طلیطله او نوری سیمی د لاسه ورکولو نه وروسته غرناطه د مسلمانانو وروستی موچل شو، دوی د دښمن د ارادو نه خبر وو.دوی پوهیدل چی په غرناطی کی له ماتی وروسته به دوی د ظلم او تیری له هغسی توپان سره مخ شی چی د اندلس په نورو سیمو کی مسلمانان ورسره مخ شوی وو، خو پردی

Download from: aghalibrary.com

سربیره دوی ددغه ټولنیز خطر په وړاندی یو مورچل او محاذ جوړنکړای شو، د غازیانو ډلی ډگرته راووتلی خو د دوی ارادو د هغه اولس تقدیر بدل نکړای شو چی ټولنیز کرکتر یی تباه شوی ؤ.

هغو سربښندویانو ته له بهرنی غلیم نه زیات کورنی غدار څو چنده ستر دښمن ثابت شو،

په غرناطه کی د هلال او صلیب جگړه یوازې د یوه قوم او بل قوم او یا د دوو پوځونو ترمنځ ټکر نه و، بلکی د دوو مختلفو قومونو، دوو مختلفو نظریو او دوو مختلفو تهذیبونو ترمنځ جگړه وه. د قسطلی او اراغون عیسویان یوازی «اسلام دښمنی» سره متحد کړی وو، له اندلس نه یی د مسلمانانو د نوم او نښان ورکولو لپاره اتحاد وکړ خو مسلمانانو په خپل هر افق د تباهی او بربادی د تورو وریځوله لیدو سره سره ونکړای شول چی خپله ټولنیزه دفاعی جذبه راویښه کړی. هغوی دا ثابته نکړای شوه چی که ټول کفار یو دی نو ټول مسلمانان هم سره یوی دی.

په دوی کی د عربی، بربری او اندلسی توپیرونه او اختلافونه هغه وخت هم وو چی دښمن یې د کور دروازه ورټکوله، ددې اختلاف نتیجه دا شوه چې اته سوه کاله وروسته دغه ستر اولس د بې کوره انسانانو یوه بی اسری ډله شوه.

د اندلس د مسلمانانو د ژوند همدغه باب ددې کتاب پس منظر دی، ددې کتاب زیاته برخه د ۱۹۴۷ کال د اگست له ۱۵م نه وړاندې لیکل شوی، خو د اگست له ۱۵ مې نه وروسته چې کومې پیښې رامنځته شوی د هغې له لامله ما دا کتاب د خپل پروگرام سره سم ختم نکړای شو.

چی له راتلونکو خطرونو نه یی خبر کړم، پخپله د هندوستان په ساره او اوږدو کی تکرار شو، زما په نظر په هند کی د مسلمانانو عامه وژنه هم تصادفی پیښه نه ده او د اندلس په ځیر موږ هم پوهیدو چی دښمن څه عزایم او ارادی لری ...

مسلمانانو ! د هر قوم په ژوند کی یو داسی مهال راځی چی د ژبی او قلم پرځای د توری پریکړی ډیری سهی وی، په دی دنیا کی عزت او سر لوړی یوازی د هغو برخه ده چی قیمت یی ادا کولی شی. د آزادی بن په هغه خاوره زرغونیدای شی چی د شهیدانو په وینو خړوبیږی. د یوه اولس د عظمت داستانونه تل په هغو وینو لیکل کیږی چی توئیدو ته بیتابه وی، او کله چی وینی وچی شی نو ...

اوښکی بیا نه په کارېږی !

کویټه د نومبر ۱۵ مه ۱۹٤۸

«نسیم‌حجازی»

هسپانیه تو خون مسلماں کا امین ہے
مانند حرم پاك ہے تو میرے نظر میں
پوشیده تری خاك میں سجدوں کے نشان ہیں
خاموش اذانیں ہیں تیری باد سحر میں

(علامہ اقبال رح)

د شاهین په اړه څو کرښې

د لوی پروردګار په سپیڅلي نامه.

دا دی الحمد لله «شاهین» تاریخي داستان زما د څینو خواخوږو او مخلصو دوستانو او ملګرو په همت او ملاتړ ستاسو په مخکې ږدم.

زه د شاهین په باب دا قضاوت نشم کولی چې داستان دی که تاریخ! یو هنري شهکار دی او که یو تاریخي ارځښتناك اثر! ماته خو پخپله شاهین هر څه ښکاري هم یو حماسي داستان، هم یو مستند خو په هنري ژبه لیکل شوی تاریخ، هم د انساني جذبو او احساساتو یو خوږ تصویر او هم د ایماني ولولو او توپاني غورځنګونو یو حماسي داستان.

زه نه غواړم د «شاهین» په هنري او یا تاریخي ارځښت څه ووایم، ځکه زه ځان د مرحوم نسیم حجازي پر اروا پالو لیکنو د قضاوت جوګه نه ګورم. زه د «شاهین» او ښاغلي حجازي صاحب د نورو تاریخي داستانونو په اړه یوازې د لویو ادیبانو دا خبره یادوم چې د یوه شاهکار اثر یو لوی صفت دا دی چې د زمان او مکان له قید نه لوړ وی. یعنی د هر مهال او د هر ځای لپاره په زړه پوری وی او نه زړیږي.

د حجازي صاحب زیاتره تاریخي داستانونه تر پنځوسو کلونو پخوا لیکل شوي دي او تهول د څو پیړیو وړاندی او د نړۍ د هیلو ډیلو ګوښو داستانونه دي خو د کر کترونو نه یې داسې ښکاري چې د همدی زماني او همدی چاپیریال دی.

د «شاهین» په داستان کې د حجازي صاحب پیغام دا دی چې: «څوك فردیناند هیڅکله هم په خپلو پوځونو، کوم هیواد نشي لاندی

کولی، تر څو ددی هیواد خپل «ابو داود» غلیم ته د ننوتلو غلچکی لاری ور په گوته نه کړی.

دغه پیغام یوازی د اندلس د هغه اولس نه دی چی خپل «ابو داود» او ابو عبدالله یی په «فردیناند» او «ازبیلا» وسپارل بلکی هر اولس ته دی، په هر وخت کی او همدا اوس هم موږ په خپلو اولسونو کی د ابو داود، ابو عبدالله، بدر بن مغیره ، ... او فردیناند کرکترونه گورو او پری شاهدان یو.

زه نور د لوستونکو مزاحم کیږم، نه یوازی دومره وضاحت ضرور بولم چی که څه هم ما د نسیم حجازی د شهکار داستانونو د ژباړی تکل او هیله له پخوا درلوده خو که د «سهار» ورځپاڼه نه وای او ماته ددی ژباړی د سمدستی چاپ زمینه نه وای برابره شوی له ما سره د دومره درانده پیټی در پورته کولو حوصله نه وه د سهار مؤسسی رئیس ښاغلی حسین خیل ددی اثر په خپراوی کی زما حوصله اوچته کړی چی تری مننه کوم. همدارنگه یو شمیر مخلصو او خواخوږو دوستانو هر یو محترم خلیل زی صاحب، محترم حاجی شیراز الدین صاحب او حاجی کشر گل صاحب، او څنی نورو خواخوږو چی نه غواړی نومونه یی خپاره شی د شاهین په چاپ کی مرسته کړی که د دوی دغه مخلصانه مرسته نه وای د «شاهین» د خپریدو امکانات نه وو، د خپلو درنو ورونو هر یو فروغگر صاحب، فایض صاحب، صافی صاحب او جمال ناصر څخه مننه کوم چی د کتاب د متن په بیا لوستلو او تصحیح کی یی مخلصانه همکاری راسره کړی ده، پردی برسیره یو زیات شمیر ورونو سهار ورځپاڼی ته د لیکونو او یا تلیفون له لاری د «شاهین، محمد(رح)بن قاسم او د غازی کیسه» داستانونو د ځانگړو او کتابی

بنی د چاپ هیلو او غوښتنو ماته ددی داستان د چاپ حوصله راکړه چې زه یې په خپل وار قدر دانی ته کور ودانی وایم، ګران ورور محمد قاسم «خدری» د شاهین په کمپوز کې ستومانی وګاللې چې کور ودانی ورته وایم، همدغسې ورور ننګیالی په پوره خلوص ددی داستان د کمپوز په برخه کې او محترم محمد هارون د ښښتي په ډیزاین کې همکاری کړی چې ددی ټولو دوستانو دغه ښیګڼې پر ځان پور بولم، په پای کې ددی تکې یادونه ضروری بولم چې انشاء الله «شاهین» به د مرحوم حجازی د شاهکار داستانونو د پښتو ژباړی د چاپ پیل وی او ډیر زر به که خدای «ج» کول محمد (رح) بن قاسم او نور هم په کتابی شکل چاپ شی.

له درنو لیکوالو دوستانو او ورونو مې د زړه له کومې هیله او غوښتنه ده چې د «شاهین» د ژباړی کمزوری را په ګوته کړی او په خپلو جوړوونکو مشورو مې وپالی تر څو ددی لړی د نورو اثارو په ژباړنه کې خپلې کمزوری رفعه کړای شم.

نور د خدای (ج) په امان

درنښت

محمدزبیر «شفیقی» خیبرېازار

کابلی ټانی ته مخامخ د سهار ورځپاڼی دفتر

د سلواغی ۲۳ مه ۱۳۷۶ هـ . لمریز.

PROPERTY OF ACKU 7867

باغی

پنځوس تنه سپاهیان د غره له لمنې نه راښکته شول او د ګڼ ځنګله په منځ کی تیری شوی وېالې پرسر وېجاړ پله ته ورسیدل د وېالی نه پوری غاړه ځنګل نور هم ګڼ ؤ. په دره کی د ځنګلی ونو په منځ کی د انګورو تاکونه، د منو، انارو او ناکو ونې پردې ګواه وې چی دغه ځنګل یو وخت باغ ؤ. د پله نه پوری غاړه د سرك دواړو غاړو ته لوېې لوېې ونې ولاړې وې او ښاخونه یی پاس یولځه بله داسی سره اوېدل شوی وو لکه د څپرې بام. وښو او شنو بوټو شاوخوا پر ځمکه لویی او کوچنی ډبرې په غیږ کې نیولې او پر دې ګواه وې چې دلته د خلکو تګ راتګ او ګڼه ګوڼه نشته چې واښه تر پښو لاندې کړې.

د وېالې اوبه ډیرې ژورې نه وې، دغه سپاره له سرك نه لږ لاندې او یا باندې ترې تیریدای شوای.

خو دوه سپاره چی تر نورو مخکی وو له پله سره نژدی ودریدل شاته یی راوکتل او نورو ته یی هم د دریدو اشاره وکړه دغه سپاهیان ټول د جنګ په سامان ښه سنبال وو، له ټولو نه د مخکینی سپاره سپینه چپنه او پګړی پرسروه او له سترګونه پرته ټی مخ په نقاب کې پوښلی ؤ، دده ملګری د نورو سپاهیانو په څیر زغره اغوستې او خول یی پر سر و، خو د هغه مشکی ښکلی آس او د زغرې او خول ځلا له نورو نه توپیر وربخښلی ؤ دغه دواړه سپاره چی د نوری ډلی مشران ښکاریدل تر لږ ځنډه د پله سره نژدی ودریدل او یو بل ته یی کتل، بالاخره د سپینی چپنی خاوند ورېل : ماته په وار وار په ذهن کی دا راګــرځی چې که هغه انکار وکړي نو څه به کوو؟

د مشکی اس خاوند ځواب ورکړ: بیا زموږ لپاره بله لاره نشته هغه به باغی بولو او همداسی چلن به ورسره غوره کوو، د سپینی چپنی خاوند ورېل:

نه ، هغه آزادی زمونږ له دښمـنانو نه اخستی، که هغه یوازې ددغه سرحد د ساتنی ذمه واری واخلی هم مونږ به دده د آزادۍ درناوی کوو.

ملګری یی ووېل : که هغه زمونږ دغه وړاندیز هم و نه منی نو بیا؟ هغه ځواب ورکړ : بیا به هم زه په هغه تیری ونه کړم، خو ددی ارمان به می پاتی شی چی ما د غرناطی په پوځ کی یو نه ماتیدونکی سپاهی شامل نکړای شو.

د مشکی آس خاوند څه وېل غوښتل چی د پله په پورې غاړه پر سرك یوه هوسۍ ښکاره شوه،

هغه له ترکش «دغشو کڅوړې» نه غشی راواخست خو لایی لینده نه وه اوچته کړی چی دونو له منځه په یو شنې غشیٔ راغیٔ او د پله پر سر د یوی تختی په منځ میخ شو، هوسۍ په یوه توپ ځنګله ته ننوته او له نظره پناه شوه، ټول سپاره ددی ناڅاپی غشی نه وارخطا شول یوه او بله خوایی کتل، د مشکی اس خاوند د لرګیو تختی ته وکتل پر غشی یی څه حروف ولیدل د سپینی چینی خاوند ته یی ووېل : لکه چی په هغه څه لیکلی دی.

دواړه له اسونو نه پلی شول د ونی په تنه نصب شوی تختی ته ودریدل په غشی لیکل شوی جملی یی ولوستی:

له دی ویالی نه پوری غاړې ته د سرحدی شاهین هیواد دی، دا ځر-ځایونه د غازیانو د اسونو لپاره وقف دی.

ددی ځنګل میوه او ښکار یوازې د هغو خلکو حق دی چې له پردیو نه یی د اندلس د ځمکی د ژغورلو تعهد کړی وی.

له غزناطی نه یوازی هغه خلك دلته ننوتلی شی چی د مجاهدینو په ډله کی شاملیدل غواړی.

هغه خلك چی د اسلام د دښمنانو په غلامی قانع وی، یا هغوی چی عیسویانو ته په جزیه ورکولو راضی وی په دی ځمکه دی د پل ایښودلو جرئت نه کوی، زمونږ سره د توری ځواب توره ده، ددی جملو په لوستو سره د سپینی جامی خاوند خپل زغره پوښ ملګری ته وکتل او ویی وېل:

هغه د تسطلې په څیر د غرناطې پر خلکو په بدګومانی کی هم حق په جانب دی، خو زه په هر قیمت له هغه سره لیدل غواړم. زغره اغوستونکی

ورته وویل : هغه له دی ځایه نژدې اته میله لرې په یوه زره کلاکی اوسی، خو د هغه د بدګومانی لری کولو نه وړاندی موږ هلته نه شو تلای. دغه ګڼ ځنګل له غشو ویشتونکو نه ډك دی، زه به سپین بیرغ وړوم ښایی د دوی کوم سړئ راشي او زموږ پیغام ورسوی.

د سپینو جامو خاوند په اثبات سرو خوځاوه، زغره اغوستونکی د خپلې دلې سپاهیانوته یوه تن ته غږ وکړ، هغه سپین بیرغ اوچت کړ او د پله خواته راوړاندی شو.

زغره اغوستونکی په زوره غږ وکړ: څوك شته؟ موږ سرحدی شاهین ته د دوستی پیغام راوړی.

له یوی شیبی چوپتیا نه وروسته د پله په بله غاړه د یوې ګڼې ونې څانګې وخوځیدې، یو ځوان ترې راکوز شو، د ویالی غاړی ته رانژدې شو او ویی ویل،موږ د دوستی ځواب په دوستی ورکوو. خو سرحدی شاهین ښایی پردی اعتراض وکړی چی د دوستی د پیغام لپاره مو دومره سپاهیانو راوستلو ته څه ضرورت وُ؟

زغره اغوستونکی ځواب ورکړ: زما باور دی چی د بدرین مغیره سرښندویان د غرناطې له پنځوسو سپاهیانو څخه نه ویریږی.

بیا هم تاسو له هغه نه پوښتنه وکړی که یی پری اعتراض وی موږبه دوی بیرته ولیږو. که نه وی موږ خپله وسله تاسو ته سپارو او بله لاره داهم کیدای شي چی زموږ سپاهیان د ویالی په غاړه پاتی شی او ته موږ دواړه خپل امیر ته بوځه.

ځوان ځواب ورکړ: که ته سرحدی عقاب پیژنی، نو د هغه له عادتونو نه به هم خبر وی، د هغوی له تاسو سره د لیدو پرځای ښایی له دی خبری سره زیاته مینه وی چی ستا سپاهیان چی د کوم پوځ سرغندویان دي د هغه پوځ ټول شمیر څومره دی.

زغره اغوستونکی له سره خول لری کړ، یوه سپاهی ته یی ورکړ ویی ویل که ستا په زړه کی د غرناطې د پوځ د مشر لپاره څه عزت نه وی، نو لږ تر لږه د غرناطې د شاهی کورنی درناوی خو به وی.

******

(۲)

ځوان د انديښنې په حال کې شاته ونو ته وکتل، له لرې شيبې چوپتيا ورسته د ونو په منځ کې د آس د پښو تر پهار اوچت شو، او د سترګو په رپ کې يو سپور چې زغره يې اغوستې وه او پګړۍ يې پر سره وه، د ويالې په غاړه ودريد، هغه اتلس شل کلن يو د خوشحاله بڼې زلمی وُ، له څيرې نه يې د غير معمولي زړورتيا رڼا خپريده، هغه يوه شيبه د ويالې په بله غاړه پوځيانو ته وکتل او ويې ويل : د بدرېن مغيره سره د ليدلو لپاره تاسو ته د غرناطې د شاهي کورنۍ د کوم غړي د سفارش اړتيا نشته، هغه د يوه مخلص سپاهي په ليدو زيات خوښيږي.

زغره اغوستونکي ورته وويل : د يوه سپاهي د خلوص د ازمويښت محك د جګړې ډګر دی، او که تقدير ما او ستا امير ته په يوه محاذ د يو ځای کيدو فرصت راکړ، نو زما د ټترله زخمونو نه خو تيدونکي وينې به پخپله زما د خلوص شهادت ادا کړي، ولاړ شه خپل امير ته ووايه چې که ته د موسی په خلوص بدګومانه يې نو د قسطلې په کوم ښار حمله وکړه ويې ګوره، زه او زما دا پنځوس تنه سپاهيان به د تورو په سيورې او د غشو په باران کې د هغه ملګرتيا کوي.

په بله غاړه ولاړ ځوان لږ په غور خپل مخاطب ته وکتل او له څه ويلو پرته څو ګامه شکته ولاړ او آس يې په ويالې ګډ کړ، بلې غاړې ته راپورې وت له آس نه راکوز شو او زغره پوښ ته يې لاس ور وړاندې کړ ويې ويل که ته موسی يې نو زه له بلې پوښتنې پرته د دوستۍ لاس درغځوم.

موسی د زلمي لاس په لاس کې ونيو ويې ويل:

نو ته بدر بن مغيره يې؟ زه حيران يم چې ....؟

بدرن بن مغيره د هغه خبره ور بشپړه کړه ويې ويل :

او ته حيران يې چې يو بل مو په لومړۍ نظر ولې و نه پيژندل ، موسی وويل : ما ګومان کاوه چې ته به د پوخ عمر خاوند وې. خو زه خوښ يم چې د شاهين د نامه لپاره همدا عمر غوره دی.

اوس که ته د اندلس د شاهي کورنۍ سره پخوانۍ خفګان هيروی زه دې له داسې چاسره معرفي کوم چې زه يې د اندلس د ځولي وروستی غشی

بولم.

که د اندلس د ځولی له وروستی غشی نه ستا مطلب ابو عبدالله الزغل وی زه له هغه سره لیدل خپله نیکمرغی بولم، له غرناطې نه چی له ما سره کوم مجاهدین ملګری شوی، هغه د غرناطې د څو تنو زیاته ستاینه کوی په هغوی کی یو د پوځ مشر موسی بن ابی غسان او بل د شاهی کورنی الزغل دی.

موسی ځواب ورکړ: که ستا نظر له یوه نری نقاب نه تیریدای شی نو پخپله به یی وپیژنی، بدر د موسی نقاب پوښ ملګری ته وکتل، هغه لاس ورته راوغځاوه او په کیڼ لاس ئې د خپل مخ نه نقاب لرې کړ.

د الزغل عمر د پنځوسو کلونو په شاوخوا کی ښکاریده، هغه په ډیره مینه بدر بن مغیره ته کتل ویی ویل:

د اندلس د کڅوړی وروستۍ غشۍ ستا غوندې ځوان دی.

بدر بن مغیره وویل : ستا له تشویق نه مننه، خو له بده مرغه په اندلس کی هغه لاسونه چی غشی ویشتلی شی د رباب په ترنګولو مشغول دی، الزغل ځواب ورکړ: زه به له دی لاسونو نه رباب واخلم او که می تری وانه خستلای شو بیا به دالاسونه ماتوم. د اندلس بی کاره لاسونه که د رباب له تارونو سره لوبیږی ددی لپاره دی چی هغوی غشی نه لری، زه د دوی لپاره غشی راټولوم زه تا ته د غرناطی په پوځ کی د شاملیدو د بلنی لپاره راغلی یم.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ: دا بلنه ماته مخکی هم راکړل شوی وه، خو، زه او ملګری می د غرناطی په شاهی ماڼۍ کی د ننداړې د سامان پرځای په دی ځنګل کی په اوسیدو خوښ یو. دلته له موږ سره د مرمر ډبرو محلونه او وریښمینی، چپنی نشته، خو دلته له موږ سره دا داډ شته چی دنصرانی پاچا جزیه ورکونکی نه یو. دغه مجاهدین چی د ژوند ټول خواږه یی پریښی په دی ځنګل کی یی اړولی دی، بیرته به غرناطی ته په تګ او په دوه اړخیزه غلامی راضی نه شی؛ زه ویریږم چی که دوی غرناطی ته ولاړ شی د دشمن مرۍ پرې کوونکې تورې بـه یی پخې شی، بیا به هغه دم وریاتی نه شی، د غرناطی په بڼیو کی به د دوی دتورو او سپنی اوبه شی د رباب

تارونه به تري جوړ شي.

شاهين تر هغه پوري شاهين دی چي په ګرنګونو کي يې ځاله وي، او په پراخه فضا کي الوت کوي.

ويخښنۍ موږ د شاهي دربار د آدابو په مراعات بلد نه يو موږ يوازي سپاهيان يو او زموږ د جهاد مقصد يو دی.

په کومه ورځ چي د غرناطې پاچا دا اعلان وکړ چي موږ به د اشبيليې او قرطبې په محلونو بيرته د اسلام بيرغ رپوو نو زه دا داډ ورکوم چي موږ ته به د بلنې لپاره ضرورت نه وي موږ به بې بللو ستا په مخ کي حاضر وو او د اندلس هغه خاوره چي د غرناطې خلك خپلي خولې پرې تويوي موږ به يې په خپلو وينو خړوب کړو، په خدای «ج» سوګند دی چي که چا زما په باب دا ګومان کړی وي چي ما د امير د لقب ګټلو لپاره دا لوبه پيل کړې نو هغوی اشتباه کوي، زه يو سپاهي يم او د غرناطې د داسې سالار په انتظاريم چي د طارق نظر او د عبدالرحمن زړه ولري، دغه دره به د هغه لپاره د يوې قرار ګاه او مرکز په حيث وي او تر څو داسې سالار نه وي موندل شوی زه به ددې مرکز ساتنه کوم، که هغه سالار په تاسو کي کوم يو وي دا سنګرورته حاضر دی.

که نه وي نو تاسو درځئ ما پريږدئ چي انتظار وکړم.

له ما نه وړاندې زما پلار او له هغه وړاندې زما نيکه د داسې سالار په انتظار دغه مورچل ساتلی ؤ او زه به هم خپل مسئوليت ترسره کوم.

بدر بن مغيره دا وويل او چوپ شو، الزغل د مينې، خلوص او شفقت جذباتو په مخه کړ تر ډيره يې هغه ته کتل او چوپ ؤ بالاخره يې وويل :

د مغيره له زوی نه زما همدا تمه وه.

ځوانه! مبارکه ده هغه ورشو چي ستا آسونه پکې څريږي. مبارکي دی هغه ونې چي سيوري ته يې ته ناست يې، بيشکه دغرناطې محل ددې وړ نه دی چي د شاهين ځاله شي، خو زه تا ددې لپاره نه غواړم چي په مانيو کې واوسې، زه تا ته د يو زيږي لپاره راغلی يم، موږ له قسطلې سره ترورروستې سلګۍ د جګړې پريکړه کړې ده، ابولحسن نن هم د جهاد د اعلان لپاره چمتو دی، خو ما له هغه نه څلور مياشتې وخت غوښتی په دې څلورو

میاشتو کی زموږ په مخ کې ډیر کارونه دي او زه ددې اړه نه وینم چې درته ووایم باید څه وکړی؟

د بدر ښکلی سترګی له خوښۍ نه وځلیدې هغه د الزغل لاس په لاس کی ونیو او په شونډو یی کیښود ویی ویل:

که د نصرانیانو پرخلاف د بغاوت د جنډې‌اوچتولو لپاره خدای «ج» دغه لاس تاکلی نو زه یی مچوم.

الزغل غیږ خلاصه کړه او بدر یی په غیږ کی ونیو، له الزغل وروسته بدر موسی ته وکتل ویی ویل: زه ستاسو او ستاسو ملګرو ته ښه راغلاست وایم.

موسی را وړاندی شو هغه ته یی غیږ ورکړه الزغل ورته وویل: موسی! دغه شاهین دی پس له ډیری مودی په پنجو کی را ګیر شو بیایی پری نږدی.

موسی بدر په تندی ښکل کړ ویی ویل: ته اندیښنه مه کوه، زه تا په قفس کی د اچولو پرځای له تا سره د یو ځای الوتو هڅه کوم.

بدر وویل : زه تاپیژنم، او بیایی زیاته کړه د غرناطې د سترګو تور به څوك نه پیژنی؟

موسی وویل : زه یوه خبره ضرور کول غواړم.

بدر: ووایه !

موسی : زما ګومان ږ چی حالاتو به ته ډیر محتاط کړی یی خو نن چی تا څه کړی هغه ستا د عادت خلاف دی، ته موږ ته یوازی راغلی څه پوه شوی چی زموږ نیت خراب نه دی ؟

بدر وخندل ځواب یی ورکړ: د پنځوس تنو که نیت خراب وی هم زه یی دلته د ځان لپاره خطر نه ګنم

موسی : ستا دا باور په څه دی چی زموږ ترشالوی پوځ نشته؟

بدر بن مغیره ځواب ورکړ: کله چی تاسو له دی ځایه (۲۰) میله لری وی ماته ستاسو د راتګ خبر راغی. او ماته دا هم معلومه شوه چی ستاسو تر شاپوځ نشته، او کله چی تاسو له غره نه راکوزیدی ما له یوی ونی نه څار کاوه او ستاسو خبری می اوریدلی، پردی سربیره زه پوره پام کوم، او ربښتیا

خبره دا ده چې ستاسو پنځوس تنه پوځیان همدا اوس هم زما د ملګرو تر ولکې لاندې دي. موسیٰ حیران شو څلورو خواوته یې په ګنو ونو نظر واچاوه بدر وموسکل ویې ویل : کوم څوك، چې هدف ووینې هغه مونږ غشې نه شو بللی.

- زه ستا اندیښنې لرې کولو ته تیار یم.

دایی وویل او بیا یې له ترکش «غیشو کڅوړې» نه غشې راواخست په لینده کې یې کېښود همغه د لرګې تخته یې نښه کړه او په لوړ آواز یې وویل : زمونږ درانه میلمانه غواړې وګورې چې اوس دلته څومره شاهینان شته خبر دار اوسې تخته ستاسو نښه ده.

او کله چې د بدر بن مغیره غشې له لیندې نه ووت او په تخته کې ونښت له څلورو واړو خواونه د غشو باران شو او تموله تخته د غشو نه ډکه شوه، د ونو پرې شوې پاڼې په هوا کې والوتې.

موسی حیران شو ویې ویل:

زمونږ شاته هم په ونو کې ستا ملګرې دي؟

بدر : هوا او ستاسو مخې ته هم د تختې په بل لورې به ته له دې نه هم زیات غشې وګورې.

الزغل وویل : موسی مونږ له دې ځوان نه باید ډیر څه زده کړو، زه د څو ورځو لپاره د پوځ یو څو سرداران را استوم. زه زیاتې هیلې لرم او غواړم چې همدا نن مونږ بیرته ستانه شو.

بدر بن مغیره وویل : ما ویخښې دومره ډیر مې دلته ودرولې، تاسو راځې هلته به آرام کښینو او خبرې به وکړو.

الزغل ځواب ورکړ: ستاهستوګنځې خو له دې ځایه ډیر لرې دې که هلته ولاړ شو نن به بیرته ستانه نشوای شو.

بدر: زه تاسو ډیر لرې نه بیایم. راځې ددې ځنګل میوه او ښکار ستاسو او واښه یې ستاسو د اسونو لپاره تیار دي.

الزغل: مونږ ستا میلمستیا قبوله کړه. دایې وویل او بیا دوې په اسونو پښې واړولې، د بدر په لارښوونه تر اوبو پورې وتل، په بله غاړه بدر په لوړ آواز خپل ملګرې وروغوښتل، او د ستر ګو په رپ کې نژدې دوه سوه تنه

غشي ويشتونكى سپاره له يوى او بلى خوانه له ځنګله نه راووتل او د وياڵى پر غاړه د پله شاوخواته راټول شول.

يو سپور د ځنګله له منځه راووت او ډير ګرندى دوى ته ورغى په مخكې بې ودريد او دوى ته يې په تذبذب وكتل د هغه عمر د (۲۲) كلونو په شاوخوا كى ؤ، څيره يې عربو او يابربر مسلمانانو ته ورته نه وه بلكى د هسپانيې او عربو ګډى نخښې پكى ښكاريدې. په څيره كى يې د سپاهيانه هيبت پرځاى د علم او ذكاوت علامې جوتې وې. د بدر په څير د هغه هم سپينه پګړۍ پر سره وه. خو پر زغره دپاسه يې سره چپنه اغوستې وه، د هغه د زين پرسر د څرمنې دوى كڅوړې هم ځړيدلى.

بدر هغه ته وكتل ويې ويل : بشيره! راغلې، دا د اندلس د پاچا ورور الزغل دى، او دا بل موسى دى، دوى موږ ته يو زيرى راوړى دى، په نژدى وخت كى د قسطلى پرخلاف د جهاد اعلان كيدونكى دى.

بشير له اس نه كوز شو دواړو ته يې لاس وركړ او سترې مشى يې ورسره وكړه بيا بدر وويل : دا بشير بن حسن دى، تاسو به دده نوم اوريدلى وى، په اندلس كى تر ده غوره جراح نشته، په قرطبه كى يې خپله شانداره ماڼۍ پريښوده او دا دى په دى ځنګله كى له ما سره په ژوند تيرولو خوښ دى، بدر خپلو ملګرو ته څه اشاره وكړه او ټول يو پر بل پسى په ځنګله ننوتل او له سترګو پناه شول.

* * * * *

(۳)

لږ ځند وروسته بدر او بشير خپل ميلمانه د ځنګله په منځ كى د يوى چينې څنګ ته بوتلل، هلته دونو تر سيورى لاندى په يوه شنه چمن لوى دسترخوان غوړيدلى ؤ. د بدر پنځوس شپيته تنه دلته هم وو، هغوى د ميلمنو آسونه ونيول يوى خواته يې وتړل او واښه يې ورته واچول.

الزغل او ملګرى يې چى په دسترخوان كيناستل ښايى ټولو به فكر كاوه چى بدر به د دومره ناڅاپى ميلمنو لپاره څه بندوبست كړى وى، بدر لاسونه وپړكول دونو له منځه څو تنه چى لوى لوى پتنوسونه يې په لاسو كى وو راښكاره شول او په لږ شيبه كى دسترخوان د مارغانو او ځنګلى حيواناتو د

ښکار په کباب شوی غوښه او ډول ډول میوو ډك شو.

میلمانه حیران شول یو بل ته یې کتل، بالاخره الزغل ووېل : تاسو ډېر زحمت ایستلی دی، زه حیران یم چې تاسو دومره زر داسې بندوبست څه ډول وکړ؟

بدر ځواب ورکړ: ما مخکې تاسو ته عرض وکړ چې تاسو له دې ځایه شل میله لرې وې ماته مو د راتګ خبر راغی، ما ته دا خبر هم رسیدلی چې تاسو په لاره کې ناشته نه ده کړې، او چې ماته مې خبر راوړونکو ووېل چې تاسو له ځانه سره د خوراك شیان هم نه لرې نو ما به له دې بندوبست پرته نور څه کول؟

د ډوډې له خوړلو وروسته د الزغل په امامت د ماسپښین لمونځ ادا شو، له دې وروسته بدر، بشیر، الزغل او موسی له نورو خلکو نه لرې وراندې د یوې ونې تر سیورې لاندې جلا کیناستل. موسی د اندلس نقشه راوښکله او ویې غوړوله او تر ډېره وخته یې د راتلونکې جګړې په اړه په مختلفو تجویزونو خبرې اترې او مشورې وکړې، الزغل د بدر ډېر ورانديزونه ومنل او ویې ویل:

له حملې نه څو ورځې وراندې به تاسو غرناطې ته راوغواړو. سملاسي زه غواړم چې څو نورې سرحدي سیمې هم ستا په اختیار کې شي. ته به له دې ځنګله نه دغه سیمې هم ساتې، موږ به له دې سرحد نه ډاډه شو او ټول ځواك به بل محاذ ته واستوو، ما له ابوالحسن نه ددې سرحد لپاره ستا د ولایت فرمان راوړی دی خو زه ویرېږم که دا کار وشي فردیناند به پوه شي او خطر به احساس کړي او زموږ د تیارۍ نه وراندې به پر موږ حمله وکړي. ددې په خاطر زما رایه دا ده چې په نامه والي بل څوك وي او کار او صلاحیت به ستا وي، ترڅلورو میاشتو پورې له عیسویانو سره څه ټکر او جګړه زموږ په ګټه نه ده. په دې موده کې به موږ د دوی له وضعې ځان خبروو. تاسو د قرطبې، اشبیلیې او نورو ښارونو خپلواکې غوښتونکې راټول کړئ، زه به د هغوی لپاره د وسلو او آسونو بندوبست وکړم. زما باور دی چې که یوازې یوه ورځ د غرناطې او نور اندلس مسلمانان سره یو شول نو موږ به دغه ملك د تل لپاره د عیسویانو له غلامۍ نه آزاد کړو،

بدر په غمجنه لهجه ځواب ورکړ: کاشکې په دغه خبره چا پنځوس، سل

او یا دوه سوه کاله وړاندی سوچ کړی وای.

دوه سوه کاله وړاندی یوازی له قرطبی- طلیلطی او اشبیلیی نه دری لکه مهاجر غرناطی ته د جهاد لپاره تللی ؤ. خو هلته د حسد او دښمنی په اور کی د دوی توری ویلی شوی، یوازی په دغه دره کی پنځوس کاله وړاندی شپیته زره تنه مجاهدین وو. نن له ما سره یوازی پنځه زره تنه غازیان دی. خو که غرناطی د جګړی او مقابلی پریکړه کړی وی، نو د دوی شمیر دری چنده کیدای شی. تر اوسه پوری زیات فالتو اسونه په دی ځنګل کې څری، که موږ ته د وسلو ضرورت شو تاسو ته به احوال درکړم.

بدر ته د سرحدی سیمو د سپارلو په اړه د زیاتو مشورو نه وروسته الزغل خپلو ملګرو ته د سفر د تیاری حکم ورکړ.

سرحدي شاهين

پر اندلس د مسلمانانو ولکې نژدې اته سوه کلونه تیر شوي وو.

ددې اتو پیړیو تاریخ د یوه ستر قوم د عروج او زوال داستان دی چې لومړی فصل یې د عربو فاتحانو او اموي کورنۍ لوړ همته امیرانو په خپلو وینو لیکلی. اوس دغه لوی قوم چې هیبت یې د روم د بحیرې باغي څپې ایل کولې او عزم او ارادې ته یې د پیرنه د غرونو څوکې په ګونډو وې د بې کسی په اوښکو خپل وروستی باب لیکی، د تهذیب او تمدن هغه ونه چې طارق بن زیاد. او موسی بن نصیر غوندې سربښندویانو او د عبدالرحمن وارثانو پاللې وه اوس د خزان د توندو او یاغي څپو سره مخ وه.

مسلمانان د تالندې په څیر په دې هیواد راننوتل او کله چې د مقاومت ټول دیوالونه ولویدل، او د هسپانیې اوسیدونکو د عربو شاه ځلمیو ته وسلې کیښودې، نو دغه تالنده د رحمت پر باران بدله شوه د اندلس شاړه ځمکه ئې د عدن پربڼ بدله کړه.

هغه هیواد چې انسانیت پکې د جهالت په منګولو کې ساه ورکوله د اروپا د علم علمبردار شو،

کله چې په اروپا د وحشت او بربریت تیارې راخپرې وې، د اندلس په هر کور کې د علم او هنر ډیوې بلې وې. کله چې د اروپا زیاتو اوسیدونکو د ځناورو څرمنې اغوستې او په غارونو او ځنګلونو کې اوسیدل، د اندلس خلکو د ټوکرو په اوبدلو او د ماڼیو په جوړولو کې کمال درلود.

هغه وخت چې په اروپا کې د کتاب لوستونکي د ګوتو په شمار وو په اندلس کې داسې څوك پیدا کول ګران وو چې په کور کې یې کتابتون نه وي.

د امویانو د خلافت دوره د اندلس په تاریخ کی طلایی دوره وه، اوس هم چی کله کوم سیلانی د قرطبې، اشبیلیې او طلیطلې په کنډوالو کی د پخوانی شان او شوکت تصور کوی په حیرانی دا پوښتنه کوی چی دا همغه ځای دی چی د خلکو د خوشحالی په لیدو به یې د شارلمان سفیر هك حیران کړ.

آیا اوسنی هسپانیه هماغه د عربو اندلس دی چی له خاورو به یی طلا راپورته کیده، هلته چی د غریبی او فقر نوم او نښان نه ؤ او سوداګری یی تر ایران، روس او چین پوری غځیدلی وه. پوهنتونونه یی په ټوله نړۍ مشهور ؤ، او علماؤ ته به یی د افلاطون او ارسطو شاګردانو زنګون مات کړی ؤ.

د اندلس د مؤرخینو ارواوی چی ښایی هر مابښام اوس په هغه ویرانو راګرځی په غمجنه لهجه موږ ته ددی پوښتنو ځواب راکوی چی : هو! دا هسپانیه د عربو هماغهاندلس دی چی د عظمت داستان یی هیره افسانه شوه، دغه جبل الطارق همدغه دی چی د طارق بن زیاد کښتیو دلته لنګر اچولی ؤ. دغه قرطبه هماغه ښار دی چی د دریم عبدالرحمن د دربار شان او شوکت ته د نړۍ د سترو ټولوا کانو سفیران حیران وو. دا همغه اندلس دی، هو هغه عظیم اولس چی په خپلو وینو او خولو یی دغه خاوره سمسوره کړی وه ورك شوی دی. تر دی کنډوالو لاندی د همغو سترو معمارانو جسدونه دی. چی له دغه هیواد نه یی د نوری اروپا لپاره د رڼا ځلی جوړ کړی ؤ.

د نړۍ تاریخ د مختلفو قومونو د کمال او زوال داستانونه وایی خو د اندلس د عربو فاتحانو د کمال او زوال داستان ترټولو زیات په زړه پوری او تر ټولو زیات عبرتناك دی.

لمر، سپوږمی او ستوری چی له پاسه له آدم «ع» نه تر دی دمه کایناتو ته ګوری که یی په ټتر کی زړه وی د اندلس د عربو فاتحانو د عروج او زوال داستان به خامخا پری نقش وی.

*****

(۲)

په اندلس کی د مسلمانانو د بریو په لومړیو وختونو کی د شمالی بریدونو سره جوخت د عیسویانو وړوکی پاچاهی وی، د اندلس د

ځواکمنو واکمنو په وخت کې به دوی مسلمانانو ته جزیه ورکوله او د مسلمانانو د خپلمنځي اختلاف او کمزورۍ په وخت کې به یې بیا د خپلواکۍ اعلان کاوه او په سرحدونو به یې بریدونه کول. په اندلس کې داموي خلافت دوره د ترقي او پرمختګ دوره وه، او اموي حاکمانو د خپلو شمالي عیسوي ګاونډیو سره د هغوی د بدنیتیو سره سره له زغم نه ډك چلن غوره کړی ؤ.

په پنځمې هجري پیړۍ کې د امویانو له زوال نه وروسته د اندلس مسلمانان له یوه مرکز نه محروم او په خپلمنځي جنجالونو کې راګیر وو. د اندلس ستر حکومت په (۲۰) کوچنیو ټوټو ویشل شوی و، ددې ګډوډۍ او اختلاف نه شپږم الفانسو ګټه واخسته او د شمال دری عیسوي ریاستونه «اسچوریا، لیون، او قسطله» ئی سره یو کړل او پاچائی شو.

د مسلمانانو خپل چاری کوم واکمن به چې له خپل ګاونډي مسلمان بل حکمران نه ماته وخوړه له الفانسو نه به یې مرسته غوښته، هغه هم یو حاکم ته د بل په مقابل کې مرسته ورکوله او د خپلې مرستې قیمت ئی ترلاسه کاوه، تر دې چې نژدې د اندلس ټول مسلمان حاکمان دده جزیه ورکوونکي شول. د الفانسو پوځ د اندلس په ساره او اوړده کې پوځي تاڼې جوړې کړې او د خلکو په لوټلو او ځورولو یې لاس پورې کړ.

ددغه مصیبت په وخت کې د الجیریا او مراکش حکمران یوسف بن تاشفین د مسلمانانو مرستې ته راغی، هغوی یې د عیسویانو له ظلم نه وژغورل، خو لنډ فکره مسلمانان یې په یوه مرکز راټول نکړای شول، او چې د مسلمانانو د وحدت ټول تدبیرونه ئی ناکام ولیدل اندلس یې د افریقا د واکمنی یو ولایت اعلان کړ.

د افریقا د مرابطین دغه واکمنی چې یوسف بن تاشفین یې تاداو کیښود تر ډیره دوام ونه کړ، د اندلس حاکمانو یې پرخلاف بغاوت وکړ او بالاخره د اندلس هر لوی ښار ځانګړی حکومت شو. په دغه نازك مهال عبدالمؤمن د مسلمانانو د اقتدار رانسکویدونکی محل ته تکیه ورکړه د اندلس وړوکي ریاستونه یې مات کړل او د موحدینو د پاچاهی تادایې کیښود.

موحدین د شمالي عیسوي حکومتونو لښکروته پرلپسې ماتې ورکړې خو

له بده مرغه د دوي مرکز هم افریقا وه او له هغه ځایه یې اندلس اداره کاوه. چې بالاخره هغوی هم ورو ورو کمزوری شول او د اندلس د امیرانو سازشونو بیا زور ونیو.

په ۱۲۱۲ هـ کې عیسویانو د موحدینو لښکر ته په «لاس نواس» کې ماته ورکړه او له دې نه وروسته د مسلمانانو یو یو ښار جلا جلا د عیسویانو په لاس کې ولویدل.

له ۱۲۳۸ هـ نه ۱۲۶۵ هـ پورې مسلمانان یو له بل سره لاس او ګریوان وو. په دې وخت کې د قسطلې عیسوی پاچا فردیناند د ثالث او اراغون له پاچا هانو سره متحد شو او قرطبه، بلسیه، اشبیلیه او مرسیله یې ونیول. مسلمانانو ته د عیسویانو په لاس کې د قرطبې او اشبیلیې سقوط د مغلو په لاس د بخارا او بغداد له سقوط نه کم نه وو.

په اندلس کې اوس یوازې د غرناطې حکومت د مسلمانانو وروستی پناه ګاه وه، دغه ریاست د سیرانویدا له غرونو نه د ساحلي ښار المریی او تر جبل الطارق پورې غځیدلی ژ. په غرناطه کې نژدې تر دوه نیم سوه کلونو پورې نوره هم د مسلمانانو پاچاهي پاتې شوه، د عیسویانو په لاس کې لویدلیو ښارونو نه مسلمانان غرناطې ته مهاجر شول او تولو غرناطه خپله وروستی پناه ګاه او د اسلامي ریاست وروستی مورچل باله، هغوی د غرناطې واکمنو ته ورغلل او د جهاد لپاره یې تیاری وښود، خو د مسلمانو حاکمانو هغه توره چې له لویو نه د لوی قوت پروایې نه لرله نور په تیکې کې ننوتلې وه.

د غرناطې ریاست تردوو نیمو پیړیو پورې د خود غرضو امیرانو د خپلمنځي کشمکش او ګډوډې او له بهرنه د عیسوی لښکرو د لوټ مار او وژنو نخښه ژ، کله کله به د غرناطې واکمنو عیسویانو ته ماته هم ورکړه خو غرناطه د داسې ارادي خاوند حاکم نه محرمه وه چې د عیسویانو د راتلونکو خطرو په وړاندې په څه مناسب تدبیر سوچ وکړي. که به کوم امیر په عیسویانو بری ومونند نو اولس به ترڅه وخته ددې سوبې په ویاړ لړ او ډیر په احساساتو راغلی خو له لږ مودې وروسته به غرناطه بیا د خپلمنځي رقابتونو او سیالیو ډګر شو.

پردې سربیره تر هغه وخته پورې د اروپا یو ښار هم د علومو او فنکاریو

په ډگر له غرناطې سره سيالي نه شواى کولى، د دوى معماران په توله نړۍ مشهور وو. په پوهنتون کې يې د لرې لرې هيوادونو زده کوونکو علم حاصلاوه، د غرناطې جراحان او ډاکتران په نړۍ کې بې سياله وو.

کله چې کوم قوم د آزادي، عزت او خلاصون لاره غوره کړي نو علم دوى ته د مشال او ډيوې په حيث شي، او کله چې دوى له دې لارې نه واوړي بيا همدغه علم د يوې تشنهٔ راوړونکې دوا په څير شي. او دوى د خپلو بدو عملونو او لټيو په وجه د ضمير له ملامتى نه ژغوري.

د نهمې هجرى او پنځلسمې عيسوى پيړۍ په دوهمه نيمايى کې د غرناطې د اسلامي رياست د لويدو اثار ډير ګرندي راڅرګند شول، د پنځم فردينانډ او ملکې ازا بيلا په واده سره د عيسوى دوو ريا ستونو «اراغون او قسطله» اتحاد او د مسلمانانو خپلمنځي اختلاف د مسلمانانو د اقتدار وروستيو ډيوو ته د شمال تونده څپه ثابته شوه.

*****

(۳)

بدر بن مغيره د قسطلې اميرانو او عوامو د «سرحدي عقاب» په نامه ياداوه، د قسطلې د پوځونو پرخلاف د هغه د ستړو برياوو په وجه په غرناطه کې هم په دې نامه مشهور شو، دغه شپيته ميله اوږد او څلويښت ميله سوروړ ځنګل له يوې مودې را په دې خوا د هغو آزادو سربښندويانو مرکز ؤ چې له غرناطې سره بې طرفه او د سرحدي عيسوي واکمنو سره په ټکر کې وو. له بدرنه وړاندې ددې سيمې امير د بدر پلار مغيره ؤ، هغه د عيسويانو زياتې سيمې په خپله ولکه کې راوستې وى، د غرناطې حکامو غوښتل له هغه نه باج واخلى، هغه د غرناطې د پاچا استازي ته ځواب ورکړ چې که د غرناطې حاکم عيسوى پاچا ته جزيه ورنه کړي نو داسيمه د دوى ده او زه به د دوى د پوځ د يوه معمولي سپاهي په حيث له عيسويانو سره په جګړه وويارم که داسې نه وي نو زه د غرناطې په منځګړيتوب د قسطلې د عيسويانو، په غبرګه غلامى راضي نه يم. هغه وخت غرناطه د خپلمنځي جګړو ډګر ؤ. او حاکم يې دا همت نه درلود چې د خپلو دښمنانو په دله کې د قسطلې عيسوى پاچا هم شمار کړي. ځکه يې مغيره ته ځواب

واستاوه چی تر څو ستا مخالفت یوازی د سرحدی عیسوی پاچا هانو سره وی موږ به ستاسو په مخ کی خنډ نه شو.

د قسطلی باج ورکوونکو عیسوی حاکمانو هم د خپلمنځی رقابت نه لامله د مغیره پرخلاف کوم متحد محاذ جوړنکړ ای شو او مغیره ته د تیاری موقع په لاس ورغلی وه. د عیسوی حاکمانو تر واك لاندې محکومو مسلمانانو مغیره ته د ملاتړ پیغام استاوه او ورسره یو ځای کیدل خو هغه لاشپږ زره مجاهدین راټول کړی وو چی د اندلس په نصرانی برخه کی یو لوی بدلون او انقلاب راغی.

د پنځم فردیناند او از ابیلا په واده د شمال د اراغون او قسطلی دوه څواکمن عیسوی ریاستونه سره یو شول او دغه یو والی مسلمانانو ته ستر ګواښ شو، د فردیناند په وړاندی د وړوکو عیسوی امارتونو حیثیت د وړوکو سردارانو په څیر شو، فردیناند هم د غرناطی د باج ګذار حکومت نه د مغیره وړوکی امارت زیات خطرناك باله، هغه دا هم احساس کړه چی ددی سیمی د نیولو لپاره دوی ته د ډیرو لښکرو قربانی په کار ده.

مغیره د راتلونکو ګواښونو اټکل وکړ او د اندلس په ساره او اوږدو کی د مجاهدینو په را ټولو لاس په کار شو هغه د خپلواکو سیمو د ساتنی لپاره خپل یو مرستیال پریښود او د یوه معمولی سوداګر په بڼه د اندلس په سترو سترو ښارونو راوګرځید. د قرطبی، اشبیلیی او نورو ښارونو هغه مسلمانان چی ارواوی یی د غلامی په زنځیرونو کی نا آرامی وی دده بلنی ته لبیك ووایه او د ده په لاس یی د جهاد لپاره بیعت وکړ او مغیره ته یی وعده ورکړه چی د مناسب وخت په راتلو به دوی په خپل خپل ښار کی د عیسویانو پرخلاف د بغاوت جنډه پورته کړی. خو مغیره دا هم احساس کړه چی په نصرانی اندلس کی د یوی اوږدی مودی لپاره د عیسویانو تر غلامی لاندی مسلمانانو کی ډیر لږ داسی کسان دی چی مرګ او ژوند یی د اسلام لپاره وی، د پلار نیکه له دین نه د مسلمانانو د اړولو لپاره چی عیسویانو کومې لارې او دسیسې په کار اچولی وی هغه ډیری بریالی وی. اوس د فردیناند د حکومت په ساحه کی د مسلمانانو د مرتد کولو په لارو چارو ډیر په توندی عمل روان ؤ. د مسلمانانو په مدرسو کی د عربی ژبی درس

منعه شوی ۆ د عربی جامې اغوستل منعه وو، مسلمانان پر دی مجبوریدل چی خپل بچیان عیسوی ښوونځیو ته واستوی.

هغو خلکو ته لږ امتیازات هم ورکول کیدل چی عیسوی دین به یی ومانه. خو څوك چی مسلمان پاتی کیدل دا امر ورته شوی ۆ چی یو ځانګړی ښان تینګ کړی، په بازارونو کی به له هغوی سره سپك چلن کیده. په داسی حالاتو کی بوه کمزوری ډلګی پیدا شوه چی ظاهراً عیسویان شوی وو خو پټ یی په کوررونو کی لمنځونه کول، د اندلس د پاتی مسلمانانو لپاره تر ټولو خطرناك بو اولسی تحریك ۆ د منافقینو بوه ټولګی د اندلسی او غیر اندلسی ترمنځ جګړه پیل کړه، دی خلکو هسپانوی نژادی مسلمانان د عربی نژادو مسلمانانو پرخلاف سره یو کول او عیسوی حکومت د دوی دغه غورځنګ د خپلو ګټو موافق لیده او ملاتړ یی کاوه، دی خلکو به د عربی مسلمانانو پرخلاف په جوماتونو او د ښار په ګنه ګونه ځایونو کی برالا پروپاګند کا وه، ددی وضعی له لامله د اندلس زیاتره عرب او بربر نژاده مسلمانان یا افریقی ته ولاړل او یا یی په غرناطه کی پناه واخستله.

مغیره چی ددی ښارونو له دوری نه راستون شو ډیر امیدوارنه ۆ، په دیرشو ښارونو کی نژدی څلور زره مسلمانانو د هغه په لاس د جهاد بیعت کړی ۆ. خو هغه بیا هم مایوس نه ۆ او دا ژمنه یی وکړه چی د اندلس هر ښار ته به د جهاد پیغام ورسوی.

هغه دا هم احساسوله چی ترڅو د غرناطی کوم حکمران د عیسویانو پرخلاف د بغاوت جنډی اوچته نه کړی په اندلس کی د اسلام د عظمت خوبونه بیا لیدل ممکن نه دی. د هغه د ژوند ترټولو ستر ارمان همدغه ۆ چی د غرناطی کوم واکمن د عیسویانو پرخلاف د جهاد اعلان وکړی او دی د سربښندویانو په پوځ کی شامل شی. خو د غرناطی تخت د خود غرضو د سیالۍ ډګر ۆ.

مغیره بیا هم همت ونه بایله هغه به هر کال په بدله جامه کی د اندلس پر ښارونو راګرځیده او خلك به یی جهاد ته چمتو کول او چی کله به بیرته راستون شو هم زیات وخت به یی د اندلس د پټو ډلو په نامه د لیکونو په لیکلو تیریده.

یوه ورځ مغیره د ځنګل د یوی پخوانی کلا په یوه کوټه کې ناست ؤ، یو سپاهی راغی خبر یی راوړ چی څو سپاهیانو یو نا پیژندوی سړی په سرحد کی نیولی دی او راوستی یی دی، هغه وایی چی له طلیطله نه می یو ضروری پیغام راوړی دی.

مغیره تر اوسه پوری طلیطله ته د جهاد ددعوت لپاره نه ؤ تللی د ده په حکم یی ناپیژوندی راوستو د بدر عمر هغه وخت (۱٤) کاله ؤ او د پلار ترڅنګ یی ناست و. ناپیژندوی چی کوټی ته ورننوت یوه او بله خوایی وکتل او ویی ویل: زه له تا سره یوازی څو خبری کوم، مغیره سپاهیان بهر ته واستول ویی ویل : هو وایه که نه ! مغیره په سوالیه انداز بدر ته وکتل، مغیره ورته وویل: دده په باب اندیښنه مه کوه دا زما زوی دی.

اجنبی له جیبه یو لیك راوویست او مغیره ته یی ورکړ ویی ویل : دا ولوله.

د اوږده لیك په لوستلو سره مغیره په چورتونو کی ډوب شو، د هغه په غوږونو کی د لیك وروستی الفاظ کړنګیدل:

په طلیطله کی لس زره سربښندویان ستا په انتظار دی، زه حیران یم چی تا تر اوسه دغه ښار ولی له پامه غورځولی د طلیطلی مسلمانان د اندلس له نورو مسلمانانو نه زیات مظلوم دی.

او په دوی کی په زرګونو داسی دی چی د ظلم تر بار لاندی په سلګو سلګو له مرګ قبلولونه دا غوره کوی چی ستا تر بیرغ لاندی په مقابله کی ووژل شی.

مغیره استازی ته په ځیر ځیر وکتل ویی ویل: ورځه ورته ووایه زه درځم، ډیر ژر خامخا درځم.

وروسته مغیره څو تنه سپاهیان راوغوښتل او ورته ویی ویل : دغه استازی سلامت له سرحد نه واړوی.

* * * * *

(٤)

د شپی په دریمه برخه کی مغیره اوچت شو او د یو راهب جامی یې واغوستی یو سپاهی ورغی ورته ویی ویل : آس دی تیار دی.

مغیره ځواب ورکړ: زه هم درځم، سپاهی بیرته ووت.
مغیره د خپل زوی سرته ودرید او د هغه په معصومه ځیره یی سترګی بنخی کړی، بالاخره ورتیټ شو په تندی یی بنکل کړ، بدر ناڅاپه اسویلی وکړ او په یوه وړوکی چیغه یی سترګی وغړولی، ویی ویل : زه چیرته یم! په غږ کی یی ویره وه، ویی ویل پلار جانه ! او مغیره ته یی غیږه ورکړه.
پلار جانه ! پلار جانه ! زه دی یوازی نه پریږدم.
زه هم درسره ځم .
مغیره ورته وویل : زویه څه خبره ده او بدریی سینی ته ورجوخت کړ.
بدر ورته وویل : پلاره ما ډیر بد خوب ولید، ډیرولیوانو په ما او تاپسی راودانګل ، ته وروسته پاتی شوی او را ګیرښی کړی، زه ستا د مرستی لپاره در وګرځیدم خو تا راته ویل بدره ! ته وتښته، ، پلار جانه که ته ځې زه هم درسره ځم.
مغیره په غمجنه لهجه ورته وویل : نه بچیه !
بدر وویل : پلار جانه! تا پروسږ کال وعده راسره کړی وه چی کله غرناطی ته ځی ما به هم درسره بیایی.
مغیره : زه خو اوس غرناطی ته نه ځم، زه طلیطلی ته ځم او که تاله ځان سره بوځم هلته به له ډیرو خطرو سره مخ شو.
بدره : پلار جانه زه ډارن نه یم.
مغیره : زویه که د جګړې ډګر ته تلای ما به ته نه وی ایسار کړی او له ځانه سره به می بیولی. خو طلیطلی ته زما یوازې تګ مناسب دی.
بدر : خو زما باور دی چی ته به هلته یوازی نه ځې.
مغیره : څنګه ؟
بدر : زما خوب پلار جانه ! ته پخپله وایی چی زما خوب دروغ نه وی.
مغیره له لږ سوچ وروسته وویل : ته دی خپل خوب ولی داسی نه تعبیروی چی که ته راسره وی له لیوانو سره به مخ شو.
بدر له لږ سوچ وروسته وویل : پلار جانه ! ته به بیرته څه وخت راګرځی؟
مغیره ځواب ورکړ: زه به د بلی میاشتی د سپوږمی راختلو نه وړاندې بیرته راشم. خو که په څه سبب زه ناوخته شوم ته به منډې نه راوهې، زما په

غیاب کی به د خپلی ذمه واری په پوره کولو کی سستی نه کوی.

او که ته په ما پسی راغلی نو دا به زما د حکم نه د سرغړولو په معنی وی.

* * * * *

(۵)

یوه میاشت تیره شوه خو مغیره بیرته رانه غی، په داسی سفرونو کی کله کله د هفتو پروګرام په میاشتو بدل شی، ځکه خو دده ملګرو څه اندیښنه نه کوله، خو بدر ورځ په ورځ اندیښمن کیده، هغه د شوری په مجلس کی طلیطلی ته د یوه هوښیار ځری استولو هیله وکړه، او هغه دا هم وویل چی د ځری له استولو نه وړاندی زموږ لپاره دا هم ضرور ده چی د هغه سړی په باب چی مغیره یی وریللی ؤ هم معلومات حاصل کړی، بدر په المارۍ کی په کاغذونو کی هغه لیك ولټاوه، چی پلار ته یی له طلیطله نه را استول شوی ؤ خو په لیك کی هغه په څو ډلایلو د خپل نامه له لیکلو نه ډډه کړی وه او لیکلی یی وو چی که ته لږ په ذهن زور راوړی ما به وپیژنی چی څوك یم، ستا سره زما ملاقات په اشبیلیه کی په یوه سرای کی وشو، خو افسوس چی پر آس له سپریدو نه وړاندی تا ما ته خپل نوم راونه ښود، او ما له تا سره د خبرو موقع پیدا نه کړه، که نه نو دا به می درته ثابته کړی وه چی زموږ ارمان سره شریك دی، پخوا له دی چی ما له تا سره څه خبره کړی وای تا اس چارګام کړ، زه ځکه بیا درپسی نه شوم چی زما په باب څه بدګومانی ونه کړی، او که ته طلیطلی ته راغلی زما د موندلو لاره دا ده چی د ښار د ختیځی دروازی نه بهر یو سرای دی، د سرای مالك یو د ټیټ قد خاوند دی چی د لاندی ذامی دوه غاښونه یی مات شوی دی، ته هغه ته ووایه چی له خپل ناپیژندوی دوست سره لیدل غواړم هغه تا ماته راولی، پخوا له دی چی له ما سره وګوری ته چاته خپل مقصد او نوم مه ورښیه.

دغه لیك داډ ورکوونکی هم ؤ او اندیښنه زیږوونکی هم، بیا هم د بدر ملګرو طلیطلی ته یو هوښیار ځری ولیږه.

خو د هغه د بیرته راستنیدونه وړاندی د قرطبی د پتی ډلی یو استازی راغی او دا دردناك خبر یی راوړ چی مغیره د طلیطلی په یوه ځلور لاري کې پانسي شو.

د قرطبې پټې ډلې ته دا خبر له طيطلې نه د راغليو سوداګرو له خولې معلوم شوی ؤ.

څو ورځې وروسته د دوی استول شوی سړی هم بيرته راستون شو او دغه خبر يې تائيد کړ، د بدر او دهغه د ملګرو د پوښتنې په ځواب کې نوموړي دا هم وويل چې ما هغه سړی معلوم نکړای شو چې مغيره ته يې ليك را استولی ؤ.

جاسوس وويل چې ما د شپې لخوا د سرای د مالك په سينه خنجر ور کيښود او په رښتياويلو مې مجبور کړ، هغه وويل چې د ښار د «کوتوال» له خوازه په دې مامور شوی وم. د څرې له خبرو نه بدر او دده ملګرو ته معلومه شوه چې دغه غدار د همغه کوتوال او يا والي د لاس آله دی، او د سرای مالك يې د ځنګل د زوی د راګير کولو لپاره د دانې په حيث استعمال کړی ؤ.

ورو ورو د مغيره د وژلو خبره په اندلس کې مشهوره شوه په لرې لرې ښارونو کې پټو ډلو چې دغه خبر واوريد مايوس او نا اميده شول، د غرناطې اولس هم داسې احساسوله چې ددوی يو مزبوت مټ مات شوی دی. خو په ځنګل کې پرتو مجاهدينو د مغيره د زلمي زوی په استعداد او صلاحيت پوره باور درلود، او هغه په څو ورځو کې په خپل استعداد او صلاحيت ددې اعتماد اهليت وښود.

يوه ورځ د سرحد عيسوي والي ناڅاپه پر دوی حمله وکړه، بدر په شا ولاړ او هغوی يې په غرنيو لارو کې داسې ګرنګو ته برابر کړل چې د دوی يو يو غشي ويشتونکی د دښمن پر سلو تنو برلاسی ؤ. عيسوي پوځيانو تر نيمايي زيات سپاهيان تلفات ورکړل او د ځنګل په لوری په شا وتښتيدل، په ځنګل کې د بدر غشي ويشتونکی تر غره زيات خطرناك ثابت شول، نصرانيانو احساس کړه چې دوی له اورنه لرې شول خو د اور غورځونکي غره په خوله ودريدل، د ګڼوونو په منځ کې پټ غيشي ويشتونکي دوی ته د مرګ پيغام شو، او بالاخره له شپږ زره تنه پوځ نه يوازې يو نيم زر تنه په شا وتښتيدل، د عيسوي لښکرو سالار د غشو په باران کې د خپل پاتې لښکر سره د تيښتې لاره اختيارول غوښتل چې له يوې و نې نه د بدر کوم سپاهي پرې ور توپ کړل او بيا دواړه د آس له شانه لاندې ورغړيدل.

عیسویانو چې خپل سالار په څمکه لویدلی ولید بیا یې شاته ونه کتل او وار خطا شول په هره خوایی د تیښتې هڅه وکړه او کله چې دوی خپل سرحد ته ورسیدل هلته له یوې‌بلې تباهۍ سره مخ شول، د بدر سپرو د دوی لاری نیولې وې. د دوی شاته د غشو باران او مخې ته د بریښیدونکو نیزو دیوال ؤ . یوازې کیڼ لورې ته یوه سرخوړي لاره وه چې ظاهراً خلاصه وه، څوك چې د غشو له باران نه خلاص شول په همدې لاره یې اسونه ور برابر کړل، خو نژدې نیم میل وړاندې د دوی مخې ته یو ژورګړنګ راغی، له څلورو خواونه چې مایوس شول له هغوی نه نژدې دوه سوه تنه له اسونو پلې شول او په ګړنګونو پلې وربښکته شول، نو رو یې خپلې وسلې وغورځولې.

بدر بن مغیره خپل څو تنه سپاهیان په ګړنګونو ورکیوتلیو سپاهیانو د رانیولو لپاره وګومارل او یوې ډلې ته یې د اسیرانو څارنه وسپارله.

* * * * *

(٦)

دغه جګړه له لمر ختو سره پیل شوې وه او ماسپښین مهال د بدر دوه زره تنه سپاهیانو د دښمن د پوځې زخمیانو او مړو دریشې اغوستې وې او د یوه لوی پروګرام لپاره یې تیارې ونیو، د لمر لویدو په مهال په سرحد کې د فردیناند د پاچاهۍ یوه مهم ښار اوسیدونکو د خپل فاتح جنرال د ښه راغلاست لپاره تیارې نیوه او چې د شفق سرخي د ماښام په تیارو غلبه کوله د دروازې له یوه برج نه یوه سپاهي په زوره چیغه کړه« هغوی راغلل! ژوندي دې وي سنټ یاګو ».

دغه شعاونه په ښار کې په څلورو خواو کې اوچت شول د کلیسا زنګونه وکړنګیدل په زرګونو نارینه او ښځې د ښار له دروازې نه بهر راتول شول، د ښار روحاني پیشوا «پاپ» د دوی په منځ کې په لاسوکې د ګلونو امیل تیار دریدلی ؤ.

څومره چې د اسونو د پښو ترپهار را نژدې کیده هومره د خلکو شور ماشور او جوش او خروش زیاتیده.

ناڅاپه دګردونو له منځه یو سپور چې سپینه چپنه یې شمال خوځوله راڅرګند شو، د ښار دروازې ته راورسید آس یې ودراوه او شاته یې وکتل د سترګو په رپ کې دوه زره تنه پوځ د دروازې په مخه کې ودرید. د ښار په خلکو د لږ شیبې لپاره سکته راغله ، دوی په ډیره پریشانی یوې او بلې

خواته شول لاره يې خلاصه کړه د سپينې جامې خاوند د تکبير ناره اوچته کړه، او فضا د «الله اکبر» نارو ډکه کړه، چپاپ په خپلو غوږو اعتبار رانه غی د سپين پوش د بيرغ نښان ته يې وکتل پر هغه د صيلب پرځای «هلال» ؤ. او بيا يې له لړزيدونکو لاسونو نه د ګلونو اميل ولويد.

اوريدونکو د تکبير ناری اوريدې او ليدونکو د سپينې جامې خاوند په لاسو کې د هلال بيرغ ليده خو تر څو دوی په خپلو غوږونو او سترګو باور کاوه او په څه اقدام يې لاس پورې کاوه د بدر بن مغيره سربښندويان د ښار له دروازې نه ننوتل او لږ څند وروسته د «سينت کاونټ ياګو» څو تنه سپاهيان چې له ځنګله نه په تيښته بربالی شوی وو کله چې ښار ته نژدې راغلل له ښار نه تښتيدونکو ښاريانو ورته وويل چې ښار مسلمانانو ونيوه.

له نيمې شپې نه وړاندې بدر بن مغيره د طلا او سپينو زرو نه علاوه زيات څاروی او غذايي مواد له غنيمت سره له ښارنه وتلی ؤ، د غنيمت مال يې پنځه سوه تنو سپروته وسپاره او دوی شاوخوا وروکو ښارونو او کليو ته مخه وکړه، او راتلونکی سهار چې دوی خپل هستوګنځی «ځنګل» ته ورسيدل نو زيات غنيمت او بې شميره څاروی يې په مخ کې وو.

د حملې نه يوه شپه وړاندې دا خبره د «سينت ياګو» په خيال کې هم نه وه چې راتلونکې شپه به يې د هغه خلکو په قيد کې وی چې دده شپږ زره پوځ يوه ورځ وړاندې په «سپيڅلې مريم» سوګندونه خوړلی وو چې تر څو د دوی وروستی کس ونه وژنی بيرته به راونه ګرځي.

هغه له دښمن نه د سخت مقاومت تمه درلوده، خو د مغيره له مرګ نه وروسته يې دا اميد نه ؤ چې ددغسې ناڅاپي يرغل سره به په داسې هوښياری مقابله وکړی.

هغه چې د جګړی په ډګر کې يو د سپينو جامو خاوند سپور ليده چې د برښنا په څير به د ځنګله له يوه اړخه تر بله ولاړ او خپلو سپاهيانو ته به ئې هدايت ورکاوه، نو په زړه کې يې وويل چې د دوی نوی مشر تر مغيره کم خطرناك نه دی، هغه ټوله شپه په ډيره پريشانی او سرګردانی کې په ويښه تيره کړه، هغه خواړه چې د بدر ملګرو ورته راوړی وو همغسې پاتې وو، پهره دار د هغه د منصب په احترام ښه سلوك ورسره کاوه، او چې کله به کوم يوه د هغه د لاساينه او د حال پوښتنه کوله نو ده به وويل : شاهين کوم

یو دی ؟ هغه اوس چیرته دی! زه غوارم هغه ووینم، په سپیځلی مریم سوگند هغه انسان نه دی،

کله کله به یی په غوسی کی ویل : اوس به زه چی بیرته څم په کومو سترگو خلکو ته وگورم ؟ ما ولی نه وژنی؟ هغه د بندی کیدو په وخت کی سوگند خوړلی ؤ چی ویه نه تیښتی ځکه خو د بدر ملگرو هغه ته د عامو اسیرانو په څیر ځنځیرونه او زولنی نه وی ور اچولی، له هغه نه یی وسله هم نه وه اخستی، خو کله چی هغه خنجر راویوست او په خپل تتر کی یی د ښخولو هڅه وکړه نو یوه سپاهی یی لاس ونیو او په ناروسورو یی نور سپاهیان ورغلل او هغه یی بی وسلی کړ، د بدر مرستیال د هغه لپاره دوه تنه پهره داران وگومارل ویی ویل : تر څو زموږ امیر نه دی راستون شوی ددی د ژوند ساتنه پر موږ فرض ده.

راتلونکی ورځ ماسپښین مهال چوپ ځنگل د تکبیر نارو پر سرواخست او بدر له خپل لښکر سره راستون شو.

«کاونت سنت یاگو» توله شپه له شوگیرو وروسته سهار له خیمی نه بهر راووت او د یوی ونی په یخ سیوری کی په درانده خوب ویده شو، د تکبیر په نارو اوریدو را ویښ شو سترگی یی سره وموښلی او راجگ شو، بدر بن مغیره په زغره وپاسه سپینه چپنه اغوستی او مخ یی له سترگو پرته په تور نقاب کی پټ ؤ ورته ودرید. د هغه په سپینه چپنه ځای ځای دوینو خاپونه وو. سنت یاگو خپل مول وهلی حریف څو ځلی له سره تر پښو تر نظر تیر کړ او ویی ویل : کاشکی زما لاس ستا تر مول رسیدلی او دامی لیدلی وای چی په ژوند کی زما د ترټولو سختی ماتی عامل څوك دی؟

بدر ځواب ورکړ: یو سپاهی له ماتی او بری نه باید بی پروا وی، دایی وویل او بیا یی خپلو ملگرو ته وکتل ویی ویل : زما له تاسو نه دا تمه وه چی له ده سره دده د شان سره سم سلوك وکړی، تاسو دده درناوی ولی نه دی کړی او د هغه وسله مو ولی تری اخستی ده؟

د بدر یوه نایب ورته وویل : موږ هغه د وسلی د غلط کارلو نه منعه کړی دی، ځان وژل د یوه زړور د شان سره نه لگیږی.

بدر وویل : د هغه اس او وسله بیرته ورته وسپاری، د هغه د نورو ملگرو زولنی خلاصی کړی په سترگوبی پټی وتړوتړی او تر سرحد یی واړوی.

سنت یاگو اندیښمن شو ویی پوښتل: موږ ستا له سپاهیانو نه ددی میله

کولی شو چی په سرحد کی به مو پرېږدی او له شانه به مو په غشو نه ولی؟

بدر لږ په تونده لهجه ورته وویل : دا یوازی ستاسو عادت دی.
د بدر مرستیال راوراندی شو په ورو غږ یی وویل : د فدیی له اخستلو پرته زه دوی د خوشی کیدو په سبب پوه نه شوم.
بدر : ستا په گومان فدیه څه شی کیدای شی؟
مرستیال یی : لږ تر لږه پنځوس زره!
بدر : موږ له دی نه تر سل چنده زیات ترلاسه کړی، ورځه دوی تر سرحد وباروه، کله چی د دوی تشی خزانی څو کاله وروسته بیرته ډکی شی نو دوی ته به بیا دلته دراتلو بلنه ورکړو، اوس ما او زما ملګرو ته د استراحت ضرورت دی، بدر دا وویل او بیا د کلا په لوری روان شو.

* * * * *

(۷)

له دی فتحي نه وروسته د بدر «سرحدی شاهین» نوم چی سنت یاګو ورباندی کیښود ډیر مشهور شو او ورو ورو د خلکو په ژبه عام شو، له دی نامه سره د میړانی او زړور تیا ډیری افسانی وتړل شوی، و هم پرسته نصرانیانو ویل چی سرحدی عقاب کوم غیر عادی انسان دی. چی په یوه وخت کی هم د باغیانو په ځنګل او هم لری د جګړی په میدان لیدل شوی دی، د فردیناند له پاچا هی نه د هغه د شهرت داستانونه غرناطی ته ورسیدل، علماؤ هغه د اسلام غازی وباله، شاعرانو د لوړ نسبه شهزادګیو سره د هغه د مینې فرضی افسانی جوړولی ادیبانو په خپلو لیکنو کی د هغه د سیرت او څیری په مختلفو اړخونو رڼا اچوله، د لیری غرونو شپنو او بزګرانو به چې د ستومانه ورځی تیرولو نه وروسته شپه په کور او کلی شوه هغوی به هم دا کیسی وکړی چی نن یی سرحدی شاهین چیرته او څه وړ ولید، او په دی ډول به یی د ساده خلکو زړونه خوښ ساتل.
سنت یاګو د فردیناند د پوځ زړ ورو او میړنیو له ډلی نه یو ؤ، د هغه له عبرتناکی ماتی نه وروسته د هغه په زړه کی د ځنګل د نوی او مرموز دښمن پرخلاف د جګړی هیله نه وه ، فردیناند تر بریدګها خوا یرغل نه د خپلو سرحدی مورچلونو ځواکمنۍ کول ضرور وبلل له دوه کاله تیاری نه

وروسته فردیناند د فتحی له هیلی نه زیات ددی لپاره پرسرحدي ځنګل ځو ځلی د برید لپاره پوځ واستاوه چی د «سرحدي شاهین» رعب راکم کړی، خو ددی ټولو حملو نتیجه د سنت یاګو د لښکر په شان و.

فردیناند په دی وپوهید چی سرحدی عقاب په خپله ځاله کی ډیر خطرناك وی خو له هغه سره دومره ځواك نشته چی له ځنګل نه راووزی او دده د پاچاهی په کومه برخه قبضه وکړی ځکه یی پام د هغه غرناطی وروستی اسلامی ریاست لاندی کولو ته واړاوه، چی نه یوازی دا چی اولس یی ده ته په باج ورکولو راضی نه وو بلکی د له لاسه تللی عظمت د بیا ترلاسه کولو لپاره ناکرار وو.

بدر بن مغیره له دی حالاتو نه ګټه واخستله او د خپل ځواك په منظم کولو لګیا شو، په مختلفو ښارونو کی پټو ډلو ته چی کله دا معلومه شوه چی سرحدی شاهین د مغیره ځوان زوی «بدر» دی د دوی په زړونو کی بیا د جهاد جذبی په غورځنګ شوی او خپل کورونه یی پریښودل له هغه سره ملګری شول.

د قرطبی له مهاجرینو نه بشیر بن حسن چی په وړوکوالی کی یی د طبابت په زده کړه د خپلی کورنی نوم او شهرت ساتلی ؤ د بدر ډیر ښه مرستیال شو.

د قرطبی او اشبیلیی د حاکمانو تداوی هغه کړی وه، د قسطلی شهزاده یو ځل له اس نه لویدلی او سخت ټپی شوی ؤ او بشیر فردیناند د هغه د علاج لپاره ورغوښتی ؤ. چی‌دولی عهد «شهزاده» د رغیدونه وروسته فردیناند او ازابیلا له هغه نه غوښتی وو چی د شاهی طبیب په حیث ورسره پاتی شی، خو هغه دغه منصب قبول نه کړ او بیرته قرطبی ته ولاړ، دوه کاله وروسته چی کله هغه ته د بدر لیك ورسید نو هغه په خپله شانداره مانۍ کی د اوسیدو پرځای په ځنګل کی له یوه مجاهد سره ژوند غوره کړ.

* * * * *

(۸)

له الزغل سره تر لیدو دوی میاشتی وروسته د غرناطی سرحدی سیمی چی غره او ځنګل ته نژدی وی، د غرناطی حکمران ابوالحسن د یوه پټ فرمان له مخی بدر بن مغیره ته وسپارلی، د مالیی په ټولولو، عدلیی او محکمی د چارو په اړه بدر بن مغیره هیڅ غرض نه درلود، دا ټولی چاری

هغه ددی سیمو محلی حاکم ته پریښودی، یوازی د سرحد د مورچلو او نوی پوځی نظام جوړولو چاری یی پخپل لاس کی واخستی.

د پوځ له څو اعتمادی افسرانو نه پرته نور څوک په دی نه پوهیدل چی د دوی لوی قوماندان همغه ځوان دی چی د اندلس خلك یی د سرحدی شاهین په نامه پیژنی. یوه ورځ د سرحدی سیمو محلی واکمن خپلو سپاهیانو ته اعلان وکړ چی دده په غوښتنه به سرحدی شاهین څو ورځی دوی ته جنگی زده کړی او نظامی تربیه ورکوی، زه به تاسو دوه دوه سوه تنه ډله په نوبت هغه ته ورلیږم، زما امید دی چی تاسو ته به د هغه روزنه او زده کړه په زړه پوری او گټوره وی.

له سپاهیانو سره په ځنگل کی ترزده کړی د «شاهین» د لیدو تلوسه زیاته وه، په ځنگل کی د بدر بن مغیره مرستیال منصور بن احمد د سرحدی شاهین په جامسه کی هغوی استقبالول او څو ورځی د ځنگل او غره د جگړو د نویو مهارتونو له ورزده کولو وروسته یی بیرته استول.

د غرناطی د سرحدی مورچلونو د مزبوتولو په اړه فردیناند اندیښنه څرگنده کړه خو ابوالحسن هغه ته احوال واستاوه چی دا ټول ترتیبات د «سرحدی شاهین» د یرغل د مخنیوی په خاطر نیول شوی دی، د ابوالحسن ددی ځواب نه پرته فردیناند پردی ډاډه ؤ چی له دی سرحدونو نه دده د پاچاهی قلمروته په تگ راتگ په معمولی بندیز کی څه زیاتوالی نه ؤراغلی، د قرطبی، قسطلی او نورو ښارونو سوداگرو به په سرحد کی د فردیناند اجازه نامه ور وښودله او د پخوا په څیر به غرناطی ته تلای شوای.

وطن خرخوونکی

د شپې مهال د قسطلې د شاهي ماڼۍ په یوه کوټه کې ملکه ازابیلا او پاچا فردیناند په زرینو کیوسیو یو بل ته مخامخ ناست وو، د دوارو په څېرو کې د ژورو سوچونو کرښې وې.

ملکې د موسکا هڅه وکړه وې ویل : ته ولې دومره پریشانه یې، زما په ګومان خو د غرناطې باج دومره زیاتې پیسې نه دي چې ته دې دومره ورته اندیښمن شې.

پاچا ځواب ورکړ: ملکې ! زه د باج په خاطر پریشانه نه یم ، څومره جزیه چې ابوالحسن موږ ته راکوله تر هغو څو چنده زیاتې پیسې زموږ په سرحدي تانو او قرارګاو لګېدلې، خو زه داسې احساسوم چې د ابوالحسن له جزیې راکولو نه د انکار لامل دا دي چې هغه پر خپل ځواك ډاډه شوی، دا زموږ بدمرغي ده چې نن د غرناطې د تخت کوم بل دعوه دار نشته، تر اوسه پورې زموږ د بریالیتوبونو ضامن زموږ تر تورو زیات د مسلمانانو خپلمنځي اختلاف ؤ. ملکې وویل : که د غرناطې مسلمانان سره یو شي هم زه دا امید نه لرم چې هغوی به زموږ پرخلاف بغاوت وکړای شي، هغوی به د قرطبې، اشبیلیې او طلیطلې د باغیانو انجام نه وي هیر کړی.

پاچا وویل : ملکې ته د هغه وخت خبرې کوې چې د هسپانوي، عربي او بربري نژادونو مسلمانان یو له بل سره لاس او ګریوان وو، زموږ پخوانیو تر خپلو تورو زیات د دوی له اختلاف نه ګټه اخسته.او د هسپانیې له څلورو نه پر دری برخو یې قبضه وکړه، که نه نو زه دانه منم چې که دوی هم موږ غونډې سره یو وای نو موږ به پر دوی برې موندلی ؤ.

ملکې ځواب ورکړ: دا د سپیڅلې مریم د پیرزوینې نظر دی چې دوی پخپلو کې سره واوښتل.

فردیناند: کاشکی د قرطبې او طلیطلې په څیر سپیڅلي مریم د غرناطی مسلمانان هم په خپلو کی سره اړولی وای که نه نو زه پوهیږم چی د دوی یو والی تر لوی نه لوی دښمن په ګونډو کولی شی، دوی که سره تیت او پرک وی د شمال یوه ملایمه څپه یی د ریګ د ذرو په څیر سره پاشلی شی، خو که سره متحد شی د توند او سخت توپان په مخکی به د کمرونو په څیر ودریږی، ماته معلومه شوی ده چی د غرناطی څو تنه عالمان د اسلام په نامه د دوی د پارولو هڅه کوی، که دا رښتیا وی نو زه د ابوالحسن خبری هسی بی معنی ګڼم چی اوس زموږ په ضراب خانو کی د جزیی د سکو پرځای پولادی توری جوړیږی، ملکی رښتیا خبره دا ده چی زه د خپل پوځ پرځای په دی نازیدم چی د غرناطی مسلمانان پخپلو کی سره په جنجال کی دی.

او ما ویل زه به د دوی له خپلمنځی جګړو نه ګټه اخلم.

ازابیلا : خو که په غرناطه کی خپلمنځی جګړه نه وی هم موږ باید د خپل پوځ له کار اخیستلو نه ډډه ونه کړو، زه دښمن ته د موکې ورکولو پلوی نه یم.

فردیناند: زه هم په دی سوچ کوم. خو د کاونت سنت یاګو له حماقت نه وروسته چی زموږ د پوځ په شهرت کوم داغ لګیدلی تر اوسه مو هغه نه دی مینځلی.

ملکی وویل : که سرحدی شاهین د یوه خپلواک حکمران په حیث ومنو له هغه سره به د غرناطی پرخلاف څه معاهده ونکړای شو؟

پاچا : نه! بلکی زه په دی ویریږم چی ابوالحسن زموږ پرخلاف د بغاوت اعلان کړی هغه به بیله ځنډه خپل ملاتړ ورسره اعلان کړی وی.

یو پوځی منصبدار کوټی ته ورننوت په ملاخم شوله سلام نه وروسته یی وویل : ابو داود په دربار کی د حاضریدو اجازه غواړی.

فردیناند په غوسه شو ویی ویل : ما امر کړی ؤ چی هغه سمدستی ماته حاضر کړی، پوځی افسر تر الفاظو زیات د پاچا له غږ نه وویریده په منډه بیرته ووت.

ملکی وویل : ته په دی باور لری چی که ابو داود غرناطی ته ولاړ شی

هم زموږ وفا دار به پاتې شي؟

پاچا ځواب ورکړ : د مغیره له نیولو نه وروسته هغه د تل لپاره زموږ اعتماد ترلاسه کړی.

ازابیلا : خو د غرناطې شاهي ماڼۍ ته یې رسیدل ښایي دومره اسانه نه وي.

* * * * *

(۲)

ابو داود کوټې ته ورننوت، د هغه عمر پنځه څلویښت، پنځوس کاله معلومیده، د ځیرې او بڼې نه هغه د عربي او هسپانوي ګډ نسل ښخه ښکاریدو. ږیره یې تر نیمایي زیاته سپینه شوې وه، خو ځیره یې د ځوانانو په څیر تازه وه، توره چپنه ئې اغوستې او سپینه پګړۍ یې پر سر وه.

ابو داود وړاندې شو لومړی یې د پاچا او بیا د ملکې لاسونه ښکل کړل، دوه درې ګامه شاته ولاړ او په ادب لاس په نامه ودرید.

پاچا یوې خالي کرسۍ ته اشاره وکړه ویې ویل : کښینه ! ابو داود زره نازړه غوندې وویل : غلام له امر نه سر غړاوی نشي کولی خو ماته د پاچا او ملکې په حضور کې دریدل هم لوی ویاړ او عزت دی.

فردیناند په موسکا وویل : پاچا او ملکه تا ته د کښیناستلو حکم کوي.

ابو داود : غلام ته د سرغړاوي څه مجال دی ! او بیا په کرسۍ کښیناست.

فردیناند وویل : ابو داوده ! موږ پوهیږو چې د قدرت اشارې زموږ د پاکو راهبانو نه وړاندې تاته څرګندیږي، موږ یو ځل بیا ستا ذهانت ازمویو. ووایه موږ ته چې نن کومه ستونزه په مخکې ده هغه څه ده؟

ابو داود ځواب ورکړ : که مریې د خپل بادار په مخکې د خپل معمولي عقل او پوهې څرګندونه کوي هم دا ګستاخي ده، په هر صورت د اعلیحضرت حکم پرځای کوم، ښایي د والاشان ټولواک دا هیله وي چې د دوی ادنی غلام غرناطې ته ولاړ شي.

فردیناند وویل : که تا د یوه راهب جامې اغوستې وای او دا ځواب دې راکړی وای موږ به دا ستاد روحانیت اثر او کرامت بالله خو موږ پوهیږو چې

ته له خپل عقل نه پرته په بل څه عقیده نه لري. ووایه تا له څه نه دا اټکل وکړ چې موږ تا غرناطي ته استوو؟

ابو داود: ستاسو مربی ته دا څرګنده شوې ده چې ابوالحسن د جزیې له ورکولو نه انکار کړی دی، بیا ماته دا هم معلومه شوه چې ټولواك د امیرانو غونډه رابللې وه، د امیرانو له دې غونډې نه لږ څنډ وروسته ستاسو استازی ماته راغی ماته پر دې پوهیدل ګران نه وو چې معظم ټولواك په داسې حالاتو کې له مانه د څه ټمه کولی شي، زه پوهیږم چې که د ابوالحسن پرخلاف ما کوم مورچل ته استوی نو هغه له غرناطي پرته بل نشي کیدای.

پاچا: نو تا به دا سوچ هم کړی وي چې په دې مورچل کې به ته څه کوې؟

ابو داود : هو زه داسې احساسوم چې په غرناطه کې د ګډوډي او اختلاف جوړولو لپاره د تخت او تاج دوهم دعوه دار پیدا کول ضرور دي او د حضور غلام به غرناطي ته له تګ نه وروسته دا پریکړه کولی شي چې د تخت او تاج دوهم امیدوار څوك کیدای شي؟

پاچا : د الزغل په باب ستا څه رایه ده؟

ابو داود : د الزغل په باب زما رایه دا ده چې هغه به په هر صورت د خپل ورور ملاتړ کوي خو ...

پاچا : خو څه ...؟

ابو داود : زه په پوره باور نشم ویلی خو ځینې آوازې دي چې د ابوالحسن له یو زوی نه کار اخستل کیدای شي. ما اوریدلي چې ابو عبدالله په دې اندیښنه کې دی چې پلار یې ناسکه ورور ولی عهد ټاکی. او دا مې هم اوریدلي دي چې پر ابوالحسن خپله نصراني میرمن ډیره ګرانه ده.

فردیناند د خوښئ نه لږ را اوچت شو ویې ویل : نو ته څه ته انتظار یې؟ که ابو عبدالله شکمن شوی دی نو ته دده شك په یقین بدلولی شي ته سبا ته روان شه.

ابو داود وویل : زه تیاریم خو زما کار داسې دی چې باید له میرمن او اولادونو سره ولاړ شم، زه ښایي تر هغه وخته په غرناطه کې پاتې شم چې ترڅو ستاسو پوځ ته ټولې دروازې خلاصې شي، هلته به ما ډیره وړوکې

بدگومانی زما تولی نقشی له خاورو سره برابرولی شی ځکه زه غواړم ځان د مهاجر په بڼه غرناطی ته ورسوم، او هلته تر ما زیات زما میرمن او لونی ستاسو د ظلم او ستم زیاتی کیسنی وکړی، ترڅو څوك په موږ شکمن نه شی، میرمن خو په دی خاطر هم له ځانه سره ضرور بیایم چی د ابوالحسن دربار ته به می ورتگ اسانه کړی.

فردیناند : ابوداوده ! باور وکړه چی ستا خدمتونه به هیڅ نکړای شی زه ژمنه کوم چی په غرناطه کی به ته زموږ لومړنی والی وی. او ترکومه چی د اندلس حکومت زموږ په کورنی کی وی د غرناطې ولایت به ستا د کورنی حق وی. که غواړی زه دالیکلی تعهد درکوم.

ابو داود : ستاسو خادم ته ستاسو لوز له لیکلو نه کم نه دی.

فردیناند : ډیر ښه سهار وختی له ماسره وگوره، د غرناطی د سفر لپاره به ستا ټول لگښت له شاهی خزانی وی.

* * * * *

(۳)

توند باران اوریده، د څلورو اسونو یوه گاډی چی په خاورو، ختمو لیت پیت وه دفردیناند د پاچاهی د یوی سرحدی پوستې په دروازه کی ودریده، د کلا ساتونکی په منده راغلل او ترگاډی چاپیر ودریدل.

یو ځوان چی د نورو مشر معلومیدو ور وړاندی شو د گاډی دروازه یی بیرته کړه دننه یی ور وکتل او په ادب یی وویل : ماته ستاسو په باب د والی هدایات را رسیدلی دی، ستاسو لپاره تازه نفسه اسونه تیار دی، خو په دی توند باران کی ښایی سفر درته گران وی ، که تاسو ته مناسبه ښکاری نو د باران تر دریدو او په خوړونو کی د سیلاوونو له دریدو وروسته به وخوځیږی. ستاسو لپاره ډوډی تیاره ده.

ابو داود بهر ته وکتل ویی ویل : زموږ د سفر لپاره همدغه موسم غوره دی، موږ به دلته ډوډی وخورو او روانیږو، زه د خپل سفر په اړه یو څو هدایات هم درکوم.

ځوان ځواب ورکړ : موږ د سر په سترگو ستاسو د هر حکم سرته رسولو ته تیار یو.

له ابو داود سره یې میرمن او دوې ځوانې لونې ښکته شوې، کشرې نجلې چې انجیلا نومیده له خپلې خور نه دوه درې کاله کشره وه، د هغه ګردې مخ، آبي سترګې او طلایي ویښتان کټ مټ خپلې مور ته ورته وو: د هغې په خط او خال کې د مور د ځوانۍ دورځونښې څرګندې وې.

دوهمه نجلې ربیعه، د انجیلا ناسکه خور وه، د ربیعې توري اوځلیدونکې سترګې انجیلا او مور ته یې ورته نه وې، هغه په قد هم تر مور او لور لږ لوړه وه، په سپینه څیره کې یې سرخي داسې ښکاریدله لکه خالق چې شیدې او شات په یوه مناسب تناسب سره ګډ کړي وي او د هغې رنګ سپین خو ګلابي ته مایل ؤ او په څیرې کې یې د شوخۍ او سنجیدګۍ ګډو کرښو هغه د ښځینه حسن او وقار یو غوره انځور ګرځولې ؤ.

د ربیعې او انجیلا په څیرو کې یو معمولي ورته والي ؤ، داسې ورته والي چې محسوسیدای شواې خو بیان کیدای نه شواې. دواړه نجونې ښکلې وې، د انجیلا ښکلا د صحرایې غاټول خند اوه خو د ربیعې حیا او سنجیدګۍ د یوې غوټۍ موسکا.

د پوځي افسر په لارښوونه دوی د کلا یوې کوټې ته ننوتل او د ډوډۍ په میز شاوخوا په چوکیو کښیناستل.

نوکرانو ډول ډول خواړه په زرینو پتنوسونو کې راوړل او په میز ئې کتار کړل، د ابو داود په اشاره د ځوني منصبدار هم له دوی سره په خوراك ورشریك شو. ابو داود د ډوډۍ په وخت کې له منصبدار نه وپوښتل: له دې ځایه به د غرناطې لومړې پهره څومره لرې وي ؟

افسر ځواب ورکړ: د اتو میلو په شاوخوا کې ! خو درې میله وړاندې به تاسو د دوی د واکمنۍ ساحې ته ورننوزئ، زه فکر کوم چې که زه د دوی افسر ته ولیکم نو هغه به له سرحد نه وړاندې ستاسو د ساتنې لپاه خلك راواستوي خو ماته والي ویلي دي چې زه ستاسو په باب چاته څه ونه وایم.

ابو داود ځواب ورکړ: والي زما په هدایت عمل کړی، زه د دوی سیمې ته د پاچا د سفیر په حیث نه د یوه مهاجر په بڼه ورځم.

افسر: زما په ګومان که تاسو هغوی ته دوکه ورکول غواړئ بیا خو باید ددې ګاډۍ پرځای په بله لاره په اسونو یا پلې ولاړ شئ، دوی پوهیږي چې

په دی لاره تاسو په گاډی کی زموږ له نظره غلی نشی تیریدای.
ابو داود : زما په گومان د قسطلی او غرناطی سوداگر په دی لاره آزاد تلی راتلی شی، بیا هم چی ماځه پلان طرحه کړی تر ډیره کامیاب دی. ته دی شل تنو سپاهیانو ته امر وکړه چی تیار شی دوی به پر موږ پسی راځی کله چی موږ تېر سرحد واورو دوی به داسی ښیی چی په موږ پسی راوتلی دی. کله چی د غرناطی د تانی پوځیان دا وگوری چی عیسوی سپاهیان په موږ پسی دی نو دوی به خامخا مداخله کوی، موږ ته به دوی پناه راکړی، ستا پوځیان به له هغوی سره تر معمولی ټکرو وروسته بیرته راوگرځی.
افسر : پلان خو ډیر غوره دی خو زه ویریږم چی لاره خرابه ده ستاسو گاډی پکی چپه نه شی.
ابو داود ځواب ورکړ : په داسی معاملو کی معمولی پیښو ته څوك پام نه کوی، که کوچوان ټپی شی یا آسونه یو دوه غشی ولگیږی دا معمولی خبره ده.
افسر : ډیره ښه ده، زه به پخپله له سپاهیانو سره یم، د کلا د ساتونکی مشر افسر خپل یو سپاهی راوغوښت ورته ویی ویل : ته د شلو تنو سپرو د تیاری امر وکړه زه د یوه ضروری کار لپاره ځم. هغه بیا ابو داود ته مخ واړاوه ویی ویل :
تا د سرحدی شاهین په باب څه اوریدلي دی؟
په دی خبرو د ابو داود میرمن او لونی څك شول او غوږیی ونیو ابو داود په داډ ځواب ورکړ : هو ما د هغه په باب ډیر څه اوریدلی دی. خو زما په گومان د هغه سیمه له دی ځایه ډیره لری ده.
افسر : د هغه سیمه لری ده خو ملگرو یی دری ځله زموږ اسونه بوتلل.
انجیلا زر پوښتنه وکړه : څه وخت ؟
افسر : تیر کال، سږکال هغه زموږ خواته پام نه لری ، خو تیر کال یی په دی کلا یوه هفته قبضه هم کړی وه.
انجیلا بیا پوښتنه وکړه : نو تا به هغه خامخا لیدلی وی، هغه څه ډول سړی دی؟
افسر : هغه زموږ په مخ کی له ځیری نه پرده لری نه کړه، خو له غږ نه

داسې ښکاريدو چې عمر يې ډير نه دی.

میريا پوښتنه وکړه : تاسو هغه له کلانه څه وړ ويوست؟

افسر : هغه پخپله تللی ؤ، د هغه يوازې غله او اسونه په کار وو.

انجيلا ووېل : ما اوريدلي چې هغه ډير ظالم دی،

افسر ځواب ورکړ : د هغه ترټولو ستره ښيگڼه دا ده چې ظالم نه دی، هغه په بې کسو او بې وسلو خلکو لاس نه پورته کوی، په لويدلي دښمن گوزار نه کوی، په دې کې شك نشته چې هغه زموږ د پاچاهي ډير بد دښمن دی، خو هغه يو شريف دښمن دی.

ابو داود ووېل : زه ستا رښتيا ويل ستايم. ستا په څير کاونت سنت ياگو هم د هغه د شرافت ستاينه کوی.

انجيلا ووېل : پلار جانه ! که هغه په لاره کې موږ ته په مخه راشي زما باور دی چې خپل غوره اسونه موږ ته راکړی چې موږ ورسوی.

ربيعی ووېل : هغه خلك شاهين ولی بولی ؟

افسر ووېل : دا نوم کاونت سنت ياگو پری ايښی دی، او سبب يې دا دی چې په توندی، گړنديتوب او هوښياری کی له شاهين نه کم نه دی.

ابو داود پوښتنه وکړه : دا رښتيا ده چې هغه د مغيره زوی دی؟

افسر : په دې اړه ډول ډول رايې وی، ځينی وايی چې هغه د مغيره زوی دی، د ځينو دا گومان دی چې هغه د مراکش دی.

ابو داود ووېل : موږ ته به ډير زر څرگنده شي چې هغه څوك دی؟

يوځی افسر پوښتنه وکړه: ايا معظم پاچا پر هغه د يرغل اراده لري ؟

ابو داود ځواب ورکړ : د هغه دومره څواك نشته چې پاچا پخپله پر هغه د حملې پروگرام ولري. د هغه لپاره يوازې يو هوښيار سړی کافی دی، چې د هغه د جگړی په طريقه پوه شی.

* * * * *

(٤)

باران همغسې توند اوريده، تر دوو نيمو ميلو پوری د دوی گاډی معمولی روانه وه ، بيا ابو داود کوچوان ته امر وکړ چې گړندی يې وزغلوی پرداسې سپاهيانو د خپل افسر په امر خپل اسونه ودرول، کله

چی ګاډی د یو میل په فاصله تری لری شوه نو اسونه یی چارګام ور پسی خوشی کړل.

په مخ ځو ری دره کی سرك ځای ځای په اوبو کی پټ ؤ ځکه خو د ابو-داود له اصرار سره سره کوچوان له احتیاط نه کار اخیست. کله به چی اسونه ګاډی ته ونژدې شول رفتار به یی ورو کړ او ګاډی ته به ئی د وړاندی تلو فرصت ورکړ.

سیلاوونو ځای ځای سرك غوځ کړی و، د لارې په هسکو ټیټو او کاڼو کی د ګاډی په جټکو انجیلا او د هغی مور سخت احتجاج کاوه د ابو داود سر هم ځو ځله له خپلی میرمن او لونو سره وجنګید خو هغه د انجیلا په فریادونو او د میرمن په واویلا هیڅ پروانه کړه، یو ځل د ګاډی یوه عرابه په یوه ژور ځای کی له لویدو وروسته له ډبری سره ټکر شوه چی له جټکی سره یی د میریا سر له چت سره وجنګیده، هغی چیغی کړی؛ ګاډی ودروی که نه په همدی رفتار کی تری ځان غورځوم.

ته وحشی یی، نن به می د بچیو اروا واخلی او ځی به، زه پوهیږم ستا نیت څه دی، ته غرناطی ته له رسیدونه وړاندی له مور نه ځان بی غمه کول غواړی، د خدای په خاطر ګاډی ودروه، د یوی بلی سختی جټکی سره د ربیعی او انجیلا سرونه سره وجنګیدل، انجیلا بیا واویلا پیل کړه بیا ابو داود وویل: که زه پوهیدای چی ته به هم د مور په څیر دومره بی حوصلی وی نه له ځانه سره می نه راوستی، ربیعی ته وګوره تر اوسه یی سوڼ تر خولی نه دی وتلی.

ابو داود چی دا وویل میریا او انجیلا پر ربیعه ور پرچ وهل، میریا وویل: ربیعه خو خپلو هم مذهبو او خپلو خلکو ته چه ورتګ خوښه ده.

انجیلا وویل: ربیعه په دی هم پوهیږی چی که څه پیښه وشی نو له ټولو نه دمخه به خلك دی ته پام واړوی.

ربیعی د دوی د پیغور او ستغوسپورونه بی پروا وویل: پلار جانه! مور جانه او انجیلا ولی پریشانه کوی د ګاډی درولو امر وکړه.

ابو داود وویل: میریا لږ همت وکړه مور د غرناطی سیمی ته ننوتلی یو، د دوی خلکو به لیدلی یو زموږ د مرستی لپاره به رارسیږی، په کور کی

چې ما تاته په دې باب څه وویل له خوښۍ نه دې توپونه وهل، اوس له دې لړ تکلیف نه دومره وویریدې، انسان په دنیا کې دعزت او اقتدار لپاره له لویو لویو خطرناکو پړاوونو نه تیریږي. میریا په چیغه ورته وویل : ته هم عجیب احمق یې ! په دې توند شمال او باران کې به څوك ستا لاري څاري! هغوی به په مزه مزه په خپلو کوټو کې ناست وي.

ابو داود وویل : بیا هم دا ضروري ده چې د دوی تر پهري پوري موږ همدغسې ولاړ شو. له دې نه پرته موږ هغوی په دې نشو باوري کولی چې راتښتیدلي یو او د پاچا سپاهیان راپسې دي.

ګاډي اوس د یوې غونډۍ نه د هوارې په لوري راتله څکه خو د میریا او انجیلا زړې سره له دې چې اوس هم چلیدې خو لږ چوپې شوې او شور او زور یې کم شو.

کوچوان چیغه کړه : مایو سپوروليد.

ابو داود : بس خبره جوړه شوه. اوس به هغه خپل نور ملګري را خبر کړي، دا یې وویل او بیا یې د ګاډي له کړکۍ نه سر بهر ته و یوست او په لاس یې وریسې سپاهیانو ته اشاره وکړه او له دې سره یې کوچوان ته هم د ګاډي د ګړندي زغلولو امر وکړ.

لږ څنډ وروسته چې کله ګاډي له غونډۍ نه مخ پر ځوړ شوه کوچوان چیغه کړه: په دره کې مخ په ځوړ اوبه زیاتې دي د سرك نخښه نه ښکاري که اسونه وزغلوم خطر لري.

ابو داود وویل : پام کوه خو ګاډي مه دروه، زه به تاته دوه چنده بخشش درکوم.

میریا او انجیلا بیا په چغو اسمان پرسر واخست.

ابو داود په تسلي ورته وویل :کوچوان بې عقله نه دې چې ښکته ولاړ شو ګاډی به پخپله کراره شي .

ابو داود بیا له کړکۍ نه سر راویوست او وریسې سپرو ته یې اشاره وکړه، هغوی اسونه ورو کړل.

دره لاندې د یوې ویالې په څیر وه، خو کوچوان د زیات بخشش په تمه پرسینه د صلیب له رسمولو وروسته اسونه په اوبو ورګډ کړل، خو له څوګامه

تلو وروسته گاډی له سرك نه چپه شوه او په یوه جټکه کوچوان د ګاډی له مخې نه د آس په شا ورولوید، او بیا لاندی پریوت اسونه په زغا سته شول خو بیله څه پیښی ګاډی او اسونه بیرته سرك ته ووتل.

له یوه پیچومی نه په تیریدو ګاډی یوه پراخ میدان ته ووته، ابو داود دننه په دی نه ؤ خبر چی ګاډی له کوچوان نه محرومه شوی ده، خو کله چی اسونو سرك پریښود او په هوار میدان کی یی وځغستل، په هسکو تیټو کی د ګاډی جټکی له زغم نه ووتلی هغه کوچوان ته غږ وکړ خو چی ځواب نی وانه ورید، دروازه یی بیرته کړه بهر ته یی وکتل، کوچوان نه ؤ ، مخامخ لږ وراندی ګټی ونی وی د ګاډی په مخ کی داسی ډیری هم وی چی د دوی ټولو د مرګ سبب کیدای شوی.

شاته اسونه دومره لری وو چی هغوی ته هم ددی بی جلبه اسونو راګیرو کول ګران او نا ممکن وو. ناڅاپه له ځنګل نه ډیرش څلویښت تنه سپاره راووتل او ډیرښنا غوندی ګړندی اسونه یی ګاډی ته راورسیدل، تر ټولو مخکی په یوه مشکی آس یو نقاب اغوستونکی سپور ؤ چی سپینه چپنه یی شمال رپوله، د مول وهلی (نقاب پوښ) په اشاره سپرو نیزی په لاسو کی ټر خولی او د تکبیر چیغی یی وهلی، پرګاډی پسی سپاهیانو ته ورکاږه شول، هغوی د ګاډی په لوری له څو غشو راویشتو نه وروسته د اسونو جلبونه کش کړل او بیرته وګرځیدل.

مول وهلی چی ګاډی بی کوچوانه ولیدله اس یی د ګاډی اسونو ته ورنژدی کړ او په هغوی یی ورټوپ کړل، دی لانه ؤ سمبال شوی چی د ګاډی یوه عرابه له یوه کمره سره ټکر شوه او ماته شوه، ګاډی په یوه لوری چپه شوه خو مول وهلی سپاره بالاخره اسونه ودرول.

لږ ځنډ وروسته چی د مول وهلی ملګرو د ګاډی تعقیب کوونکی وزغلول او یو پریشانه کوچوان یی ورسره بندی راوست نو هغه ماتی ګاډی، او په هغی کی په زګیرو یو مسافرو ته اشاره وکړه ویی ویل : افسوس چی ما دوی بچ نکړای شو، زخمی شول خو زه هیله من یم چی ژوند ته یی ګوابښ نشته، په دی ګاډی کی دننه د دوی یو صندق پروت دی هغه هم راواخلی.

ابو داود د بی خودی له حالت نه راووت سترګی یی وغړولی، او بیا

کښیناست په خپله په وینو ککړه تنده یې لاس راتیر کړ او بیایې مول وهلی او ملګرو ته په کمزوري غږ وویل : ډیره مننه ! بیایې خپلو لونو او میرمن ته وکتل ویې ویل : میریا ! ربیعی! انجیلا!!! ... هغه یو پړنګ پښتی دری ولړه وخوځولی.

میریا زګیروی وکړ او بیایې سترګې وغړولی، خو له وار خطایې نه یې بیرته پټي کړی، یوه شیبه وروسته یې بیا سترګی وغړولی خپله لوریې په زوره زوره وخوځوله ویې ویل : انجیلا! زما انجیلا ! د انجیلا له لاندینی شونډی او تندی نه وینی روانی وی.

له څو ځلی زګیروی او اسویلیو وروسته یې سترګی وغړولی او خپلی مور ته یې وکتل.

د دوی کوربه

ربیعې چې سترګې وغړولې د شمې په رڼا کې یې ولیدل چې په یوه پراخه کوټه کې پرته ده، دې ته نږدې په یوه کرسۍ ابو داود او په بله یونا پیژندوی ځوان ناست دی، لوربې چې په هوښ راغله ابو داود ورټیټ شو لاس یې پر تندې ورکیښود او وېې ویل :

ربیعې لورې ! څنګه یې؟

ربیعې په ویریدونکې لهجه وپوښتل : زه چیرته یم!

ابو داود ځواب ورکړ: لور جانې ! موږ ډیر امن ځای ته راغلي یو. او د یوه داسې سړې میلمانه یو چې دلته موږ ته هیڅ خطر نشته ، دا ستا ډاکتر دی.

د کوټې په بله برخه کې میریا په بستره غځیدلې وه، په بله بستره یې ترخنګ انجیلا ډډه وهلې وه ، ربیعې هغوی ته اشاره وکړه له پلارنه یې وپوښتل : هغوی څنګه دي؟

ابو داود ځواب ورکړ : روغې دي.

یو بل ځوان کوټې ته ورننوت او د ربیعې سترګې څو شیبې د هغه په څیره میخ پاتې شوې. هغه دابو داود په اوږه لاس کیښود وېې ویل ته کښینه، زه ددې لپاره راغلم چې ستا د لور احوال واخلم، اوس څنګه ده؟

ابو داود ځواب ورکړ : هغې همدا اوس سترګې وغړولې، زه افسوس کوم چې تاسو مو په زحمت کړې.

ځوان ځواب ورکړ : کاشکې ستاسو په څیر میلمنوته موږ بنه ځایونه درلودای.

انجیلا له خپل ځایه راپورته شوه او چوپه د ربیعې ترڅنګ کښیناسته د ربیعې پر سربې د مینې لاس راتیر کړو وېې ویل : ربیعې ستا طبیعت څنګه دی؟

هغې ځواب ورکړ : زه اوس ښه یم، په پښه او سر مې درد دی. مور جانه څنګه ده؟

انجیلا : هغه روغه ده.

لومړی ځوان چې د دوی زخمونو ته یې د طبیب دنده اجرا کوله وویل : زما په خیال د دې لپاره اوس خبری ښې نه دی د خوب دوا ور څښم دې ته پوره استراحت ضروری دی.

دوهم ځوان په عربی پوښتنه وکړه : زیاته خوږه تپی ته وی؟

طبیب ځواب ورکړ : زه تر سهاره سهې رایه درکولی شم په هر صورت د اندیښنې ور نه ده.

ابو داود پوښتنه وکړه : ستا په خیال به دا تر څه موده پوری بیرته روغه شی؟

ډاکټر ځواب ورکړ : هغه به ډیر زر آرامه شی زما په ګومان تاسوته هم استراحت ضرور دی، باید آرام وکړی.

راتلونکی ورځ چې ربیعه له اویده او دراته خوب ته راویښه شوه. انجیلا د کوټې له کړکۍ سره ولاړه وه او بهر ته یې کتل. میریا په بستره تکیه وهلی وه او ناسته وه، ربیعې ورو ور غږ کړ : انجیلا ! انجیلا!

انجیلا رابیداره غوندې شوه او بیا یې ورته را وکتل راغله ترڅنګ یې کیناسته

ربیعې وویل : تا د شپې دوه تنه ناپیژندوی دلته ولیدل؟

انجیلا ځواب ورکړ : ما همدا اوس له کړکۍ نه هم هغوی لیدل.

ربیعه : زه شکمنه وم ما ویل ما به خوب لیدلی وی.

انجیلا وویل : که ته په دې پوه شی چې موږ اوس چیرته یو نو دا به ووایی چې په ویښه هم یو خوب وینو.

ربیعې وویل : زه بنایی ... له ګاډۍ نه د لویدو نه وروسته بې سده شوم. خو هغه پښه له ماسپښین نه لږ وروسته وه، وروسته بیا چې را په خود

شوم شپه وه، په کوټه کی شمعه بله وه زما په گومان موږ د غرناطی په کومه پوځی قرارگاه کی یو.

انجیلا : نه موږ له هغه سرك نه ډیر لری راغلی یو، ته یی له موږ سره یوځای د بی هوښی په حال کی راوړی، ربیعی تا به تل ویل چی زما په زړه کی له تا سره د خواخوږی جذبه نشته، خو په «سپیڅلی مریم» سوګند چی توله لاره می ستا په خاطر ژړل.

موږ به دلته نیمه شپه رارسیدلی وو. کوم ډاکټر چی ستا علاج کوی پلار جان وایی چی هغه د اندلس ترټولو ستر جراح دی.

ربیعه : موږ اوس چیرته یو؟

انجیلا : ربیعی که ته واوری اعتبار به ونه کړی چی موږ اوس د سرحدی شاهین په دره کی یو.

ربیعه : د شاهین په دره کی ؟ نه ته ټوکی کوی، ربیعی د کیناستلو هڅه وکړه خو خپل خوږ سر یی په دواړو لاسو ونیو او بیرته څملاسته، ویی ویل : انجیلا! انجیلا! رښتیا ووایه ماته څوروه.

انجیلا : زه رښتیا وایم.

ربیعه : خو زه په دی خبره نه پوهیږم، ناممکنه راته ښکاری.

انجیلا : ربیعی ته به دا هم ونه منې چی سرحدی شاهین تالیدلی دی.

او ته یوازی دا چی لیدلی دی دی بلکی ... خو زه ویریږم چی ځکره به راسره کوی. خو په «سپیڅلی مریم» سوگند زه دروغ نه وایم ، ته له هغه سره به ډیر ساعت نژدی وی.

ربیعي په وارخطایی وویل : ستا مطلب څه دی؟

انجیلا: زما مطلب دا دی چی ستا د ژوند څو قیمتی شیبی له هغه سره تیری شوی دی.

ربیعی موږ ته ورچیغه کړه : موری ! موری ! انجیلا منعه کړه.

میریا په خندا وویل : انجیلا رښتیا وایی په دی کی ستا ویری ته ضرورت نشته خو ته بی سده وی.

ربیعه بی وسه شوه انجیلا ته یی وکتل، انجیلا خپله خندا راقابو کړه ویی ویل : ربیعی ویریدو ته اړه نشته، هغه ته په خپل اس ورسره راوړی، که ستا

پر ځای زه بې هوښه وای نو له ماسره به داسې کیدل. ما گومان کاوه چې شاهین به یو ډیر وحشي انسان وی، خو هغه لکه چې کومه پرښته ده، پلار جان ستا د په هوښ راوستلو نه نا امیده شو، خو هغه یو ځل ستا نبض ونیو او بیایی سمدستی وویل چې زه دا د اندلس تر ټولو ښه طبیب ته وروړلم. زما امید دی چې ژوندی پاتی شی، تاسو زماله ملگرو سره راځی، ما خپل دوست وبولی. او پلار جان وویل :

زه نه پوهیږم چې ته څوك یی خو که زما د لور ژوند بچ کړی زما د طلا او جواهرو ډك صندوق ستا شو.

هغه ځواب ورکړ : ته ما د احسان خرڅوونکو په ډله کی مه شمیره، زما ملگری به ستا د طلا او جواهرو ساتنه هم کوی. دایی وویل او بیایی آس وزغلاوه، موږ چې کله نیمه شپه دلته راورسیدو نو پوه شوو چې ته له موږ نه ډیره وړاندی رارسیدلی وی.

ربیعه : ښه تاته دا څه وړ معلومه شوه چې هغه سرحدی عقاب دی.

انجیلا : اوس ستا له راویښیدو نه لږ مخکی پلار جان وویل.

ربیعه : نو هغه مول وهلی چې ځان یی په خطر کی واچاوه او زموږ گاډی یی ودروله سرحدی شاهین و؟

انجیلا : هو کی ! او د شپی په دریمه برخه کی هغه ستا پوښتنی ته راغلی وه. هغه مخکی هم دری ځلی ستا د پوښتنی لپاره راغی، نن سهار هم راغلی ؤ د پوځی جامو نه یی داسی ښکاریده چې په څه مهم پسی روانیږی. پلار جان ته مې هم وویل چې ښایی تر ماښام پوری رانشی او ستا ډاکټر ټوله شپه په دی کرسۍ ویښ ناست و، کله چې زه راویښه شوم هغه ستا نبض کوت.

ربیعی وپوښتل : پلار جان چیرته دی؟

انجیلا ځواب ورکړ : هغه په بله کوټه کی له طبیب سره د کوچوان لیدو ته ورغلی، هغه بې چاره ډیر زخمی شوی دی.

* * * * *

(۲)

دری ورځی وروسته د ربیعی د سرخوږ لږ کرار شوی وو. خو په ورانه کی

د درد له امله هغه له امسا پرته نشواى تلاى. هغه شاه زلمي چي ددوى ژوند يى ساتلى ؤ او دغه طبيب چي د دوى علاج يى کاوه بدر بن مغيره او بشير بن حسن وو. ابو داود په دى خبره حيران ؤ چي سرحدي شاهين ناڅاپه د دوى مرستى ته هلته څه ډول ور ورسيد، په تيرو دری ورځو کی بدر بن مغيره ته هغه د فرديناند د ظلمونو ډير داستانونه وويل او د هغوى اعتماد يى لږ او ډير ترلاسه کړی ؤ. د جمعی له لمانځه نه وروسته هغه د بدر د ملگرو په مخکی يوه پرجوشه وينا واورولە، او د اندلس د مسلمانانو ژوند يی داسی دردناك انځور کړ چی په غونډه کی ډير په ژړا شول، بيا يی د اندلس د ماضی ارواپال تاريخ واوراوه . د بدر بن مغيره او د هغه د ملگرو د جهاد او کارنامو ستاينه يی وکړه، په پای کی يی وويل : موږ بايد د خپل راتلونکی په باب هيڅ غلط گومان ونه کړو، که موږ يو لاس د فرديناند پرخلاف د جگړی پرېکړه ونه کړو نو ورو ورو به مو نوم ورك شی، ستاسو لپاره زما همدا پيغام دی چي د بزدلي له ژوند نه د زړورتيا او ميړانی مرگ غوره دی، زه غرناطی ته هم له دی پيغام سره روان يم، زما باور دی چی زموږ د مظلوميت داستان ابوالحسن واوری خامخا به د فرديناند پرخلاف د جهاد اعلان کوی.

له وينا نه وروسته چی هغه له بدر او بشير سره بيرته خپل هستوگنځی ته راستنيدو بدر بن مغيره ورته وويل : زما په دی باور دی چي ته په غرناطه کی واوسی هلته به په مسلمانانو کی نوی روح پو کړی.

ابو داود په غمجنه لهجه ځواب ورکړ : زه به خپل فرض پوره کوم څو خلك د يوه ناپيژندوی پر خبرو پروانه کوی.

بدر وويل : نه هغوی اوس رابيدار شوی دی.

بشير زره نا زره وويل : که تاسو بدهٔ نه منی يوه پوښتنه کوم.

ابو داود ځواب ورکړ : که ته هم له مانه په پوښتنه کی دوه زړی وی نو دا به په ما ظلم وی.

بشير وويل : خدای «ج» ته د دين په علم پوره پوه کړی يی او دومره د نيك عمل خاوند يی چی د شپی تهجد ته هم پاڅيږی. او ستا په ژبه کی جادو دی خو زه په دی خبره حيران يم چی تاسو ...؟

ابو داود یې خبره ور بشپړه کړه چې ته په دې حیران یې چې پردی تولو برسېره زما مېرمن او لور په عیسوي مذهب باندې ټینګار کوي.

همدغه وایې ته که نه !

بشیر حیران شو ویې ویل : هو ما همدا ویل زما باور دی چې ته به ددې لپاره مناسب دلیل لرې.

ابو داود : ددې یو دلیل دې خو زه نه وایم چې مناسب او معقول به وي که نه . ددې په اړه ستاسو غازیانو فتوی دېره ښه ده دا زما دوهمه مېرمن ده، لومړۍ مېرمن مې یوه مسلمانه وه، او د هغې لور هم مسلمانه ده، خو زما دغه مېرمن د مرسیې له یوې عیسوي کورنۍ نه ده، او له دې سره تر واده وړاندې زه په دې هم پوهېدم چې زه به د عیسویانو په منځ کې دا مسلمانه‌نګرای شم. خو ما ددې سره واده ددې لپاره وکړ چې د عیسویانو په منځ کې دیوه آزاد خیاله مسلمان په نوم وپېژندل شم. ما د خپل قوم ذلت او محکومیت نشو زغملی، ما دوی د یوه انقلاب لپاره تیارول غوښتل، ما خپله عیسوي مېرمن د ځان لپاره ډال کړه، تر اوسه پورې ما خپل هدفونه دې ته نه دي ښکاره کړي، تر دې چې دې هم زه د اندلس د هغو زړګونو مسلمانانو نه بېل نه یم بللی چې دین ته یې شاکړه او له مذهب نه لرې شول، بلکې خپلو هم مذهبو ته وایي چې موږ تر اسلام نه عیسویت ته زیات نژدې یو.

له دې خبرونه ما دا ګټه اخستې چې په خو ښارونو کې مې د مسلمانانو انقلابي ډلې تیارې کړې دي. تاسو به په دې حیران شئ چې دا لس کاله چې زه په قسطله کې وم له لویو لویو عیسوي امیرانو سره مې کورنۍ اړیکې وې خو دوی پر دې نه پوهیدل چې زه د دوی پرخلاف په کړو وړو بوخت یم. تاسو زما د کار په اړه د انتقاد حق لرئ خو زما نیت خدای «ج» ته معلوم دی. له دې ښځې سره زما د واده نه دمخه مې داسې احساسوله چې د حکومت جاسوسان به هر وخت راپسې وو خو له دې سره له واده نه وروسته زما ډېرې ستونزې کمې شوې دي، په تیرو شلو کلونو کې چې ما څه کړي دي. ددې نتیجه به هغه وخت څرګنده شي چې ابوالحسن یا له ده نه وروسته کوم بل پاچا د عیسویانو پرخلاف د جهاد اعلان وکړي.

ته ښایی له هغه ځایه زما د تیښتی سبب وپوښتې، زه له هغه ځایه ددی لپاره نه یم راتښتیدلی چی حکومت زما په فعالیت خبر شوی دی، ددی لامل دا و چی د قسطله د شاهی کورنی یوه ځوان زما له کشری لور سره واده کول غوښتل، هغه زما میرمن دی کار ته تیاره کړی وه، او زما د پخوانی چلن له مخی زما ښځه پر دې باوری وه چی زه یه له یوه عیسوی ځوان سره د خپلی لور د واده مخالفت نه کوم، خو کله چی زه په دی خبر شوم تاسو زما د حالت اندازه لګولی شی، له دی نه وړاندې ما تصمیم درلود چی هلته به خپله ذمه واری ترسره کوم بیا به غرناطی ته ځم او خپله عیسوی میرمن او لور به مسلمانوم اوس می داسی احساسوله چی اوبه تر سر اوړی. ما ددی رشتی نه مخالفت وکړ، چی د فردیناند حکم راغی، اوس ماته یوه لاره پاتی وه چی باید هجرت وکړم خو زه ویریدم چی دوی پوه نه شی چی زه غرناطی ته ځم او هجرت کوم نو ښایي زما میرمن په خپله خوښه راسره ولاړه نه شی. او لور می هم په زور راته واخلی.

بشیر پوښتنه وکړه : نو لور دی هم د شاهی کورنی له ځوان سره په واده خوښه نه وه. ؟

ابو داود : نه ! د هغه ځوان یوه سترګه په یوه جګړه کی ړنده شوی وه.

بدر بن مغیره وپوښتل : نو تا سو تر دی ځایه څه ډول راغلی ؟

ابو داود : ما له تدبیر نه کار واخست او ددی واده مخالفت می پریښود ما د یوه دوست په لاس لیك ولیکه او د همغه د یوه نوکر په لاس می خپل کور ته واستاوه، په لیك کی لیکل شوی وو چی د انجیلا بابا دمرګ په تبه پروت دی او هغه د خپلی لور او لمسی له لیدونه وړاندی نه‌غواړی ومری. د داسی خبرونو په اوریدو ښځی په عام ډول د ډیر تفصیل پوښتنه نه کوی، په دی لیك کی د میراث د ویش یادونه هم وه ځکه خو می میرمن د مرسیی د یوه اوږده سفر لپاره تیاره شوه. انجیلا له دی واده نه کرکه کوله ځکه خو سهار وختی ټول د سفر لپاره تیار شوو، ربیعه ما مخکی خبره کړی وه، هغی هم وویل چی د خپلی ناسکه مور د پلار د خدمت لپاره دا هم تګ ته چمتو ده. خو مور ته یوه بله ستونزه راپیښه شوه، د شپی چی مور ډوډی خوړله همغه ړوند راغی او کله چی وپوهیده چی سهار مور مرسیی ته ځو

دي هم راسره تيار شو. ما مخالفت وکړ خو ميريا يې ملګري وکړه ويې ويل چې دده ملګري له موږ سره ښه ده زموږ سفر به اسانه شي او ما له مجبوري نه ومنله.

سهار چې موږ روانيدو نو هغه په اس سپور راورسيد ويې ويل چې د لاري پهروته يې زموږ لپاره د تازه نفسه اسونو تيارولو هدايت ليږلی دی. په لاره کې موږ د هغه په وجه په زحمت نه شوو، خو څومره چې مرسيې ته رانژدې کيدو زما انديښنه زياتيدله، د هغه آس به زموږ دګادۍ ترمخ يا شاته غبرګ روان ؤ. د ګادۍ کوچوان زما پخواني نوکر ؤ. هغه زما په اراده پوه ؤ راته ويې ويل چې له دې سړي نه له ځان خلاصولو پرته مو غرناطې ته رسيدل ممکن نه دي ځکه خو زه په يوه ترخه پريکړه مجبور شوم

يو ماسپښين کله چې ميريا په ګادۍ کې ويده وه او سر يې د انجيلا په غيږ کې ايښی ؤ، ما انجيلا ته وويل چې ته پوهيږې موږ چيرته ځو؟

انجيلا ويل چې معلومه ده موږ مرسيې ته ځو.

ماورته وويل : زه تا ددې سړي نه ژغورم او د همدې مقصد لپاره زه د مرسيې پر ځای غرناطې ته ځم.

هغې په اوښلنو سترګو راته وکتل ځواب يې راکړچې : پلار جانه! زه له دې بلا سره د واده پرځای مرګ غوره ګنم، زه له ده نه د خلاصون لپاره هر ځاې تلو ته تياره يم.

ما ورته وويل چې لږ وړاندې د غرناطې او مرسيې سرکونه سره جلا کيږي، خو دا بدبخت د سيوري په څير راپسې دی، که موږ لاره بدله کړو په راتلونکې پهره کې به مو راوګرځوي. دده نه د خلاصون يوازې يوه لاره ده.

انجيلا لږ سوچ وکړ ويې ويل : پلار جانه هغه اوس په موږ پسې دې، ستا سره لينده شته او غشي ويشتل دې زده دي.

ما ورته وويل : زه ستا له مور نه ويريږم.

انجيلا وويل : مور جانه ويده ده، بيړه کوه.

ما د شاه له کړکۍ نه وروکتل نژدې پنځوس متره لرې راپسې ؤ، او يوه بې حيا سندره يې زمزمه کوله، ما کوچوان ته د ګادۍ ورو کولو حکم وکړ او چې له هغه سره مو فاصله بلکل لږ پاتې شوه نو ما په غشي وويشت او

ورسره سم می کوچوان ته د گاډی زغلولو حکم وکړ، هغه د غشی په لگیدو له آس نه لاندی راپریوت خو بیا هم ویریدم چی که ژوندی پاتی شی په ټول اندلس کی به زموږ لټون پیل شی، ځکه خو مو په ډیره توندی خپل سفر ته دوام ورکړ، کله چی میریا سترگی وغړولی ورته ومو ویل چی هغه وړاندی تیر شو، بیا مو هغه ته دا ونه ویل چی موږ لاره بدله کړه، خو چی د سرحد له وروستی پهری نه راتیر شوو له شانه می څو سپاره ولیدل چی په موږ پسی راووتل. ما د هغوی په گړندی رفتار شك وکړ او کوچوان ته می د گاډی د گړندی کولو امر وکړ.

د باران له لامله سرك ډیر خراب ؤ خو د خدای «ج» احسان دی چی د گاډی عرابه هغه وخت ماته شوه چی تاسو زموږ مرستی ته را رسیدلی وی.

موږ ځکه تر سرحده د رارسیدو موکه ومونده چی زما په گومان یی لومړی زموږ لټون د مرسیي په لاره کړی ؤ، او هلته یی چی زموږ څه نښه ونه لیدله بیا به یی د غرناطي لاری ته پام شوی وی، دا ټول ستا ددی پوښتنی ځواب ؤ چی میریا او انجیلا می ولی تر اوسه نه دی مسلمان کړی، اوس زه له تاسونه یوه پوښتنه کوم.

بدر وویل : ته د هری پوښتنې حق لری.

ابو داود وویل : ستاسو سیمه زموږ له لاری نه لری ده که څه هم د شاهین د الوتو ساحه معلومه نه وی، خو بیا هم تا سو زموږ مرستی ته دومره ژر راورسیدی لکه تیار چی همالته موجود وی.

بدر بن مغیره وویل : خبره دا ده چی له یوی مودی زموږ او د غرناطی حکومت ترمنځ اړیکی تر ډیره حده دوستانه دی. هغوی د سرحد یو څه سیمی موږ ته سپارلی. او کله کله زه د هغوی د پهرو او چوکیو د کتلو لپاره ورځم، هغه ورځ هم موږ د چوکیو د کتلو لپاره ورغلی وو خو د باران په وجه سپاهیان هر یو پخپل خپل ځای غلی وو، په لاره کی مو تاسو ولیدی، زموږ اصلی هستوگنځی له دی ځایه ډیر لری دی، دغه کلا چی اوس مو پکی اړولی دی زموږ د سیمی پر برید پرته ده.

ابو داود وویل : د سرحد ساتنه چی هرچا تا ته سپارلی ده زه د هغه دغه غوره انتخاب ستایم، که غرناطه د خپلو ټولو سرحدونو ساتنه ستا په

غاړه در واچوی نو دا به د دوی نیکمرغی وی.

بدر : زه ددومره ستر مسئولیت د ترسره کولو اهل نه یم.

ابو داود وویل : زه په غرناطه کی څوك نه پیژنم، که تاسو ماته د څلور پنځو مخلصو کسانو نومونه ووایی زه به خوښ شم.

بدر بن مغیره وویل : زه به داسی چاته لیك درکړم چی د هغه په وجه به په تیوله غرناطه کی بلد شی، خو زما په گومان ته باید ډیری شپې دلته پاتې شې، څنگه بشیره! دده لور به څه وخت د تگ راتگ وړ شی؟

بشیر ځواب ورکړ : انشاءالله په یوه هفته کی به بلکل روغه شی.

* * * * *

(۳)

دغه کلا چی ابو داود د بدر بن مغیره د میلمه په حیث پکی اوسیده داسی ځای وه چی له بهرنیو حملو نه په امن نه وه، د کلا برجونه هم ډیر پاخه نه وو چی له بهر نه د لویی حملی تا ب راوړای شی، له الزغل سره د لیدلونه وروسته به بدر بن مغیره چی کله کله د پهری د کتلو لپاره راتلونو په دی کلا کی به اوسیدل، کلا د غرناطی په حدودوکی وه او د قسطلی او غرناطی ترمنځ د جگړی حالت نه ؤ ځکه خو بدر سمدستی پر کلا د یرغل خطر نه احساساوه او د کلا د ساتنی لپاره یی ډیر لږ سپاهیان گومارلی وو. بیا هم د قسطلی په سرحد کی دده ځري هر وخت وو او حالات به یی له نژدی څارل. د ابو داود له راتگ سره یی پهره داران لږ زیات کړل، معمولاً به هغه په دی کلا کی دری څلور ورځی تیرولی او د غرناطی د سرحدی پهرو او گزمو له انتظام نه وروسته به بیرته ځنگل ته ستون شو، هلته به یی د غرناطی سپاهیان روزل، خو د ابو داود په وجه هغه د خپلی خوښی پرخلاف په کلا کی زیات پاتې کیدو ته اړ شو،خو بیا به هم دریمه ، څلورمه ورځ یو ځل خامخا خپل لوی مرکز ته تلو هلته به یی خپلو ملگرو ته لازم هدایات ورکړل او بیرته به سرحدی کلا ته راستون شو، که څه هم د ابو داود د دروغ افسانی په اوریدو د هغه یو څه اعتماد راغلی ؤ خو بدر د الزغل او یا موسی له لیك پرته چاته خپل لوی مرکز ته د ورتلو اجازه نه ورکوله او دا خطر یی نه شو قبلولی، ځکه خو د ربیعی د علاج لپاره بدر بشیر همدغه

کلا ته را وغوښت، له يوه داسي پلار پرته چي ددی د مور له وفات نه يو کال وروسته يي له يوې عيسوي نجلي سره واده کړی و رېيعې په دې دنيا نور څوك نه درلودل، کله چي په بده بده پوهيدلي وه دا ورته ويل شوي وو چي د مور د وفات په وخت ددې عمر له يو کال نه هم لږو.

هغې د عمر لومړی (۱۳) کلونه په طليطله کي له ماما سره تير کړل د ډيرو نورو خلکو په څير د عيسويانو ورځ په ورځ زياتيدونکي ظلم د هغه د ماما کورني هم غرناطي ته په هجرت مجبوره کړه، د ربيعې ماما دا له ځانه سره غرناطي ته بيوله خو ابو داود پري نښودله. او بالاخره ربيعه له خپل پلار سره قسطلي ته ولاړه، په قسطله کي هغې ته د پلار د کور چاپيريال بلکل بدل ؤ، د هغې ناسکه مور او خور عيسوياني وی، پلار يي د عزت او شهرت په هنوس کي د پلرونو له دين نه ډير لري شوی ؤ. د قسطلي عيسويانو هغه يو آزاد خياله مسلمان باله. هغه د عيسويانو په مجلسونو کي د قرآن تلاوت کاوه او زياتي پرجوشه وينا ګاني به يي کولي، د عيسوي راهبانو لوړي طبقي ته دا څرګنده وه چي ابو داود د مسلمان په جامه کي د مسلمانانو تر ټولو بدترين دښمن دی. څکه خو يي د نورو مسلمانانو په څير دی خپل مذهب پريښودلو ته اړنه کړ.

څينو د ژور نظرخاوندو مسلمانانو په هغه شك کاوه، خو د عوامو اکثريت ته هغه دا باور ورکړی ؤ چي د پادشا په دربار او د عيسويانو په لښکو کي دننه هغه مسلمانانو ته څه کولي شي په جومات کي يي نشي کولی. ابو داود به مختلفو ښارونو ته تلو هلته به يي پټي ډلي جوړولي، احساساتي مسلمانان به ئي راپارول، بيا به يي ټول راز عيسوي حاکمانو ته ورايه او له هغه څايه به ورك شو. عيسوي حکامو به هغه يو يو ونيو او د دوسيي نه پرته به يي غرغره کړل. ددې خدمتونو په بدل کي ابو داود ته فرډيناند طلايي مډال او لوی پاپ د سپينو زرو صليب ور بخښلی ؤ.

ربيعه په عادتونو او خوی کي د پلار ضد وه، او ددی وجه دا وه چي د عمر ۱۳ لومړني کالونه يي له ماما سره تير کړی وو، د ماما د کور چاپيريال هغې ته د اسلام مينه ښودلي وه، د مسلمانانو د موجوده مظلوميت احساس يي په زړه کي د قسطلي د نصرانيانو پرخلاف کرکه او

غوسه راپاروله، دوړوکتوب احساسات یې لانه وو پاخه شوي څو د پلار د کور ترخه ماحول یې تل د ماما کور ور یاداوه او ددې د یادونو پخوانی خوږې پیښې به یې هر وخت د پریشانه ژوند شیبې ور رنګینې کړې. کله به چې د ښار یو پاپ ددې ناسکه خور انجیلا ته د انجیل د درس لپاره کورته راته دې ته به هغه بوډا عالم ور په یاد شو چې د ماما په کور کې به یې د قرآن تعلیم ورکاوه، او چې ددې ناسکه مور به ورته وویل چې ته هم له انجیلا سره یوځای انجیل لوله نو دا به چوپه بلې کوټې ته ولاړه او قرآن کریم به یې تلاوت کاوه.

انجیلا به هره یکشنبه کلیسا ته تله او ربیعه به د یوې مسلمانې ګاونډۍ کره ولاړه هغه یې پخوا د مور ملګرې وه.

ربیعې چې د پلار په کور کې دوه کاله تیر کړل خبره شوه چې ماما یې له کورنۍ سره له غرناطې نه مراکش ته تللی. له دې خبر اوریدو نه ورانډې به دې کله کله زړه ته تسلي ورکوله چې تقدیر به دوی یو ځل بیا سره یوځای کړي او دا به د ماما کورنۍ او خپلوان تول بیا هم ویني. خدای «ج» ته به یې تل همدغه دعا کوله، خو کله یې چې دا واوریدل هغوی مراکش ته تللي دي زړه یې مات شو او تر ډیرو ورځو پورې یې پټې اوښکې تویولې.

ابو داود به خپلو ټولو بدیو دپاسه له ربیعې سره زیاته مینه درلوده، میریا به تل دا شکایت کاوه چې له انجیلا سره دومره مینه نه کوي لکه له ربیعې سره، خو هغه به دا ځواب ورکاوه چې ستا په موجودیت کې انجیلا زما مینې ته ضرورت نه لري، خو ربیعه په دې نړۍ له ما پرته بل څوک نه لري.

میریا ډیره تونده خویه ښځه وه، او ربیعې ته یې په خپل چلند وربښوولې وه چې نفرت ترې کوي، انجیلا د مور په څیر مغروره وه، خو په سینه کې یې داسې زړه ؤ چې د مور په څیر ئې د ربیعې محبت ته په کرکه او حقارت ځواب نشو ورکولی، هغې به کله کله چې دا احساسوله چې مور یې زیاتې کوي نو دې به د ربیعې پلوي کوله، خو د مذهب په باب دا هم د مور په څیر متعصبه وه، ربیعې له هغې سره له مذهبي بحث نه ډډه کوله خو بیا به هم کله کله د میریا او انجیلا ځینې خبرې دې ته له زغم نه وتې وې او په

ناندریو به ورسره مجبوره شوه، د دوی په دی شخړو کی به د منطق او دلیل پرځای له احساساتو نه زیات کار اخستل کیده، میریا او انجیلا به هغه د فردیناند له شان او د بد بی او د روما د عیسوی پاچاهانو د ځواك او هیبت نه ویروله او ربیعی به بیا د طارق بن زیاد، موسی، عبدالرحمن او یوسف بن تاشفین کیسی ورته کولی.

میریا او انجیلا به ویل چی فلانی راهب ته زیری ورکړای شوی چی له اندلس نه د مسلمانانو د شړلو لپاره خدای «ج» فردیناند غوره کړی، دی به په خوب کی ویل چی ما ابوالحسن په خوب لیده چی پر قسطله د مسلمانانو د بری بیرغ ورپوی.

د مغیره د وژل کیدو د خبر په اوریدو میریا او انجیلا هم د نورو عیویانو په څیر خوښي نمانځله، خو ربیعه دومره پری خفه شوه چی تر دری ورځو پوری یی له چا سره خبره ونه کړه. له هغی نه وروسته د سرحدی عقاب په لاربنودنه‌دکاونت سنت یاگو په ماته چی ربیعه څومره خوشحاله شوه هومره میریا او انجیلا پری خفه شوی . له هغی وروسته به چی کله د دوی په کور کی مذهبی بحث پیل شو د سرحدی شاهین یادونه پکی خامخا کیدله میریا او انجیلا به هڅه کوله چی نوم یی یاد نشی خو ربیعی به ئی په خوند خوند کارنامی او حماسی ستایلی د شپی به چی انجیلا او مور یی د «سپیڅلی مریم» د بوت په وړاندی په گونډو شوی او د عیسویانو د بری دعا به یی کوله، نو ربیعی به په ځانگړی کوټه کښی له لمانځه وروسته د سرحدی شاهین د بری دعا غوښته یوه ورځ میریا ابو داود ته شکایت وکړ چی ربیعه زموږ د پاچا د دښمن خیر غواړی. ابو داود ربیعه وترټله او منت یی ورته وکړ بیا یی ورته وویل چی : که ته نه غواړی چی حکومت موږ باغیان وبولی او په غرغره موکړي نو د سرحدی شاهین په اړه دی احساسات قابو کړه زه تاته په دی څه نه وایم چی ولی دی د موږ په مذهب یی، خو نه غواړم چی د فردیناند په دربار کی زما ترلاسه کړی عزت ستا له لاسه په خاورو گډ شی، سرحدی عقاب یو باغی دی او د وخت په راتلو به د فردیناند لښکر هغه وځپی او مات به یی کړی.

ربیعی د لومړی ځل لپاره احساس کړه چی ددی پلار سره له دی چی د

علم او پوهې خاوند دی له هغو خلکو سره توپیر نه لري چې په اندلس کې د مسلمانانو له بیا راپورته کېدونه نهیلي شوي او خپلې هیلې یې اوس په خپلو عیسوي بادارانو پورې تړلې، له دې وروسته هغې د پلار په مصروفیتونو له ژور غور وروسته پردې یوه شوه چې پلار یې اوږده موده له کوره بهر وي نو فردیناند ته په خدمت بوخت وي او هغه د فردیناند لپاره مهم خدمتونه ترسره کوي.

ربیعې ځان یوازې احساس کړ، ټول چاپېریال ورته پردي شو او چې څومره یې عمر زیاتېده دغه احساس ورسره زیاتیده د مسلمانانو د روښانه راتلونکې په تصور به یې چې په زړه کې تو دې جذبې په غورځنګ وې هغه ورو ورو بېرته غلې کېدلې، په ذهن یې یوه چوپتیا خوره شوه او ژوند ورته د یوه پرلهپسې سهار او ماښام له نه ختمیدونکي تسلسل پرته هیڅ معنی نه درلوده.

خو کله یې چې واورېدل چې دا به له ابو داود سره غرناطې ته ځي په زړه کې ویدې ولولې یې بیرته راوېښې شوې، هغې ته د ابو داود د هدف علم نه ؤ، خو بیا یې هم د سفر په هر پړاو په زړه کې نوې جذبې را اوچتیدې، د غرناطې ډول ډول منظرې یې په سترګو کې راګرځیدې، ددې سفر په دوران کې څو ځله د سرحدي شاهین یادونه راغله، مېرنیا له هغه زیاته ویریدله، او دابو داود د احتجاج سره سره به یې هرې نوې پهرې ته په رسیدو پوښتل :

«زموږ په لاره کې خو به د سرحدي شاهین د حملې خطر نه وي؟»

د پهرې افسر به دې ته تسلي ورکوله خو چې بلې پهرې ته به ورسیدل دې به بیا همدغه پوښتنه تکرار کړه.

یوه ورځ چې دوی په لاره کې په یوه سرای کې د سرای له خاوند نه دا پوښتنه وکړه ابو داود د سرای خاوند مخاطب کړ ویې ویل : ته هغې ته ولې نه وایې چې سرحدي شاهین په ښځو لاس نه پورته کوي ربیعې به د خپلې ناسکه مور د پوښتنې په ځواب کې د خلکو خبرې په ډېره مینه اوریدلې، او ددې د خیال مارغه به له غرناطې نه د غره دلمن هغه ځنګل ته ورسید چې یوه له اسرارو ډک غازي څوکاله وړاندې سنت یاګو ته له عبرته ډکه ماته ورکړې وه، او دې به د پلار په دې دعوه افسوس کاوه چې لاره یې د

سرحدي شاهین د الوتوله ساحی نه لری ده.

* * * * *

په قسطله کی چی د سرحدی شاهین په اره څه خبری مشهوری وی، له هغی نه دی داسی انګیر له چی سرحدی شاهین به یو د پوخ عمر هیبتناك انسان وی خو هغه یی د تصور نه ډیر بدل ؤ.

د هغه په کتنو کی تر زړورتیا او سپڅلتیا زیات مینه او مهربانی زیاته وه، د هغه په مردانه څیره کی داسی اثر ؤ چی که یی ربیعی د غیرت او میرانی کیسی نه وای اوریدلی هم تر تأثیر لاندی به یی راتله.

د خپل قوم د یوه پاخه عزم خاوند مجاهد یو ځل لیدل د ربیعی د ژوند تر ټولو ستر نعمت ؤ. خو کله یی چی واوریدل چی هغه زلمی چی د دوی بی قابو ګاډی یی دروله او یایی په بی هوښی کی تر دی کلا رارسولی وه له سرحدی شاهین پرته بل څوك نه وو نو دی ته د لومړی ځل لپاره په دی پراخه کایناتو کی د خپل ځان اهمیت معلوم شو.

ترکومه چی د ربیعی روغتیا شکمنه وه هغه به هر سهار او مابنام پوښتنی ته ورتلو، بشیر بن حسن به د هغی د زخمونو دپټی لپاره د ورځی دوه ځله خامخا ورتلو، انجیلا به ددغه ځوان طبیب د پښو د غږ په انتظار وه، او په منډه به یی دروازه ورته خلاصه کړه.

او کله به چی د هغه پام ربیعی ته ور واوښت نو دی به غوښتل په ډول ډول پلمو د هغه پام ځان ته ور واړوی.

پوښتنه به یی کوله : خور به می څه وخت د ګرځیدورا ګرځیدو شی.

بشیر به په بی پروایی ځواب ورکړ : ډیر ژرا

انجیلا : پلار جان می ویل چی ستا لاس په کوم مریض ولګیږی هغه رغیږی خو په هغه ورځ د ګاډی د چپه کیدو راسی تر اوسه زما غاښ درد کوی.

بشیر : داستا ګومان دی غاښ دی روغ دی.

انجیلا : نه نه زه پرون شپه له ډیرو خوږو ویده نه شوم، او میریا له بلی کوټی نه وویل : تاسو یی په غور وګوری هغه رښتیا هم ټوله شپه له درده ناکراره وه.

بشیر : ډیره ښه ده زه به یې وګورم.

بشیر بن حسن به د ربیعې د ټپونو له ترلو وروسته انجیلا ته وکتل د غاښونو له کتلو وروسته به په سوچونو ډوب شو. بیا به یې له مورنه پوښتل: پخوا یې کله کله غاښونه خوږیدلي ؟

میریا به ځواب ورکړ : نه !

هغه به بیا په سوچونو کې ډوب شو، او انجیلا به مخ بل لورته واړاوه او خپله خندا به یې راقابو کوله، بشیر بن حسن به وویل : ښایي د غاښ په ریښه کې څه خرابي وي ظاهراً هیڅ نه ښکاري خیر دی زه یوه نوې دوا درکوم هغه به په اوریو پورې کوي هغه به نوی دارو ورکړل او تری ولاړ به، انجیلا به د مور د بدګوماني لرې کولو په خاطر کړکې ته ودریدله او بې له دې چې دوا په وریو ووهي ګوتې به یې په غاښونو راتیرې کړې او بیا به یې لاړې تو کړې.

کله کله به یې په نوکانو وری زخمي کړې او له لاړو سره به یې وینې هم توکړي مور به یې ویل : لوری ! هغه چې هر څومره ښه طبیب وي له مذهبي تعصب نه به پاك نه وي.

انجیلا به په ښیره ځواب ورکړ : نه مور جانې زه د هغه په دوا ډیره آرام شوم. او کله به میریا په یوه او بله خوا شوه نو انجیلا به د زړه له تل نه په خندا شوه.

ربیعې به ملامته کړه دا به بیرته جدي شوه ویل به یې : ربیعې خوري ! ته بده مه منه زه به بیا داسې نه کوم ، خو نه پوهیږم ولې د هغه په لیدو زما د شرارت رګ راوپاریږي.

زه داسې احساسوم چې ځان پخپله تیرباسم، خو ځینې حماقتونه ډیر په زړه پورې وي، کله چې هغه زما د غاښو له معاینې نه وروسته په اندیښنو ډوب شي نو زړه مې غواړي چې په کړس کړس وخاندم، او ... له ماسره هغه هم په خندا شي.

ربیعه به پریشانه شوه وبه یې ویل : انجیلا لیونۍ کیږه مه د هغه دنیا ستا له دنیا نه بیله ده، هغه ډیر لوی سړی دی ته یې باید د سترتوب خاطر وساتې.

انجیلا به په کرس کرس وخندل و به یی ویل : ربیعې ته هسې پریشانه کیږی.

- زما په خبرو باور وکړه، دا یوازې توکه وه.

یو ماښام ابو داود هم ؤ بشیر د ربیعی زخمونه تړل، میریا وویل : انجیلا ته تیره شپه بیا خوب ورنه غی، تاسو یی غاښونه په غور وګوری.

ابو داود د خپلی میرمن خبره تائید کړه، بشیر و ویل : نن ما یوه ډیره مؤثره او تجربه شوی دوا راوړی ده، انشا الله تر دری ورځو پوری به ستا د لور د غاښونو خوږ ورسره ورك شی، بشیر دا وویل او د بوتل نه یی یو غوړپ دوا په پیاله کی تویی کړه انجیلا ته یی ونیوه ویی ویل : دا وڅښه !

انجیلا په حیرانی وویل : د څښلو دوا !

بشیر خپله موسکا قابو کړه ویی ویل : هو! ددی په څښلو د غاښونو درد بلکل لری کیږی.

انجیلا په تذبذب دوا واخستله او شونډو ته یی نژدی کړه، خو له څښلو سره یی بیرته لاری توکری ویی ویل:

دا خو ډیره ترخه ده نه یی څښم.

بشیر ورجګ شو په پتکه ئی ورته وویل : دا به خامخا څښې.

هغه د بشیر په پتکه وویریده ویی ویل : زما په دی کانګی راځی.

بشیر ځواب ورکړ : بیا به نوره دوا درکړم له ما سره دا دوا ډیره ده.

انجیلا په هیله منه لهجه وویل : نو زه یی وڅښم.

ابو داود وویل : هو لوری ویی څښه په دې کې دې ګټه ده.

انجیلا بیا بشیر ته وکتل ویی پوښتل : په دی کې خو به څه تاوان نه وی؟

ابو داود په غوسه شو ویې ویل : د بشیر بن حسن په دوا کې تاوان !

انجیلا ته بلکل نادانه یی.

انجیلا له یوی شیبی ځنډ نه وروسته له زغم نه بهر ترخه دوا تر ستونی تیره کړه.

بشیر په خندا وویل : زه دا بوتل همدلته پریږدم، که د غاښ بیا په خوږ شول دومره دوا نوره هم وڅښه، له غاښونه پرته دا معدی ته هم ښه ده، نن

به ته ډیره وړی هم شی.

د بشیر او ابو داود له تلونه وروسته انجیلا خپلی شونډې تر غاښو لاندې کړی ربیعی ته یی وکتل او هغی ورته وخندل.

تر لږ شیبی خولی بوخولو وروسته انجیلا پخپله هم په خندا شوه او میریا پریشانه شوه وبی ویل : تا سو دواړه لیونی شوی یاست، بلـه ورځ میریا خپل خاوند ته د بشیر بن حسن ستاینه کوله وبی ویل : دا طبیب ربښتیا هم ډیر لایق دی.

* * * * *

(۵)

دغه کلا په یوه لوړه ختینه غونډۍ پرته وه. دیوالونه یی د دوو سړیو د قد په اندازه اوچت وو، د دروازې لهدیوال سره دوه پوړیزه کوټې وې په لاندینی پوړ کی د سپاهیانو کوټی وی او په پاسنی پوړ کی یی د افسرانو د اوسیدو لپاره کوټی جوړی شوی وی، دی د یوال ته مخامخ بل دیوال ته د اسونو لپاره طبیلی وی دریم لوری ته جومات جوړ شوی ؤ او څلورم دیوال ته د پخوانی آبادی کنډوالی وی.

په پورتنی پوړ کی په دوو غوره کوټو کی ابو داود او د هغه اولاد ته ځای ورکړ شوی ؤ. په هغه کوټه کی چی د ابو داود او د هغه د لونو او میرمن بستری وی ډیره پراخه وه ، او کړکۍ یی بهر لوری ته وې، دغه کوټی له دیوال نه نژدی دوه چنده لوړی وی او وړاندی ښکلی دره او هسکی تیټی غونډۍ تر لرې پورې ښکاریدلی.

ددری په منځ کی د یوی ویالی او به له لری ځلیدلی، دی کوټی ته د تگ راتگ دوی دروازی د ابو داود کوټی تـه وتلی وی او له هغی نه مخکی یوه اوږده برنډه وه چی مخه یی د کلا د انگړ لوری تـه وه، د ابو داود دکوټی ترڅنگ ښی لاس ته په یوه وړوکي کوټه کی د هغه ټپی کوچوان ؤ. او د هغـه د کوټی کیڼ لاس تـه د بدر بن مغیره او بشیر بن حسن کوټه وه، وړاندی د نورو افسرانو کوټی وی،

بدر بن مغیره د ورځی لـه خوا له ابو داود سره د کیناستلو لږ فرصت درلود ، هغه به سهار وختی په اس سپور شو او د سرحدی پهرو د لیدو لپاره

به ولاړ او تیاره ماښام به راستون شو کله کله خو به یې شپه هم بهر وه. خو د هغه په غیاب کې به بشیر بن حسن د ابو داود کوربه ؤ او د هغه خدمت به یې کاوه.

بشیر پردی سربیره چې یو ډیر لوی طبیب ؤ ډیر لوی عالم هم ؤ هغه په تاریخ، فلسفه، او نورو علومو کې د ابو داود د پوهې تر تأثیر لاندې راغی، د ورځې به هغه هم تر لرې لرې ځایونو د ناروغانو د لیدو لپاره تلو، خو ماښام به بیرته راستون شو، او له ویده کیدو نه وړاندې به یې له ابو-داود سره په مختلفو موضوعاتو بحث کاوه، هغه ډوډۍ هم له ابو داود سره د هغه په کوټه کې یوځای خوړله.

بدر به هم چې له بهر نه راستون شو د فرصت شیبې به له ابو داود سره ؤ، د شپې به بشیر او ابو داود تر ډیره وخته سره ګړیدل، خو بدر له ډوډۍ وروسته په ډیرو خبرو عادت نه ؤ، هغه به معمولاً له ډوډۍ‌خوړلو نه وروسته لږ ځنډ پاتې شو بیا به جګ شو او خپلې کوټې ته به ولاړ.

ربیعې، انجیلا او میریا ډوډۍ په خپله کوټه کې خوړله.

د ربیعې غوږونه به په بله کوټه کې له ابو داود سره خبرو اترو ته هغه وخت ځك شول چې دی به د بدر غږ واورید. دا چې مخ په رغیدو شوه بدر اوس ددې کوټې ته نه راتلو، خو بیا هم چې کله له ابو داود سره مخ کیده لومړۍ پوښتنه به یې دا وه چې : ستا لور څنګه ده؟

ربیعې به داسې احساسوله چې د هغه لومړۍ پاملرنه یوازې د خواخوږۍ او همدردۍ په وجه وه، انجیلا په هر چاپیریال کې په بې تکلفه کیدو او عادت کیدو روږدې وه، کله به چې په بله کوټه کې له ابو داود سره یوازې بشیر ؤ نو دا به په څه پلمه او پوښتنه ورغله، د ترخې دوا د څښلو نه وروسته یې د غاښو درد په کرار شوی و. بیا یې هم له ځوان طبیب سره علاقه زیاته شوې وه. د ابو داود کوچوان روغ شوی ؤ. یوه شپه چې هغه له بدر او بشیر بن حسن سره په کوټه کې ډوډۍ‌خوړه ویې ویل :

زما کوچوان بیرته خپل وطن ته درومې، د هغه بال او بچ په قسطله کې دی، او ما له هغه سره وعده کړې چې زه غرناطې ته ورسیدم تا به بیرته خپل وطن ته راپریږدم. ده هم له خپل اولاد او کورنۍ سره هجرت کول

غوښتل خو زما د بیړې له لامله یې هغوی رانه وستلای شوای. اوس به غرناطې ته زموږ په رسیدو کې څنډ پیښ شي، دی بیچاره خپلو اولادونو ته اندیښمن دی، ځکه خو زه غواړم چې دی له همدې ځایه رخصت کړم، ایا تاسو یې د سفر بندوبست کولی شې؟

بدر وویل : زما سړي به دی تر سرحد واړوي. خو دا ضروري ده چې دی باید زما د مصرفیتونو په باب چاته څه ونه وایي.

ابو داود ځواب ورکړ : د کوم بل چاپه باب خو خبره په یقین سره نشي کیدای، خو دده په باب زه وایم چې دی له ما سره له شلو کلونو راسې دی او ما په لسګونو ځله ازمویلی دی، دی زما د ژوند له هر راز نه خبر دی، که ده زما یو راز هم زما دښمنانو ته ویلی وای نو نن به زه ستا په مخکې نه وم. اوس هم ما خپله نیمایي شتمني دده په کور کې پرېښې ده، او زما پردې باوردې چې شل کاله وروسته به هم زما امانت روغ رمټ لاس ته راځي.

حقیقت دا دی چې زه تر خپلې عیسوي میرمن او لور پرده زیات اعتماد لرم، هغه هم له ما سره څه ذاتي مینه نه لري یوازې پردې یې راسره مینه ده چې ما د عیسویانو تر ټولو سخت دښمن ګڼي، کله چې دی خوارلس کلن ؤ پلار یې د قسطلې والي د بغاوت په تور غرغره کړ، ده هغه زړه بوږنوونکې ننداره پخپلو سترګو لیدلې، تاسو په دې خبر نه یاست چې دی له تاسو سره څومره مینه لري، پرون یې ماته ویل چې زه به مې میرمن او اولادونه په غرناطه کې تاته پرېږدم او راځم له سرحدي عقاب سره په پوځ کې شاملیږم.

بدر بن مغیره وویل : زه خفه شوم چې له ده سره مې علاقه نه درلوده، په هر صورت دی چې هر کله وغواړي زما ملګري به یې تر سرحد واړوي.

انجیلا او میریا په دروازه کې غوږنیولي ؤ او دا خبرې یې اوریدلې، او دواړو په حیرانۍ یو بل ته کتل.

بدر بن مغیره جګ شو او خپلې کوټې ته ولاړ، ابو داود او بشیر د پخوا په څیر ترځنده خبرې سره کولې، میریا په نا کرارۍ په خپله کوټه کې قدم واهه، هغې ته معلومه وه چې په قسطله کې نه د کوچوان میرمن شته نه زامن هغه په دې اندیښنه کې وه چې ابو داود په رښتیا هم د عیسوي

حکومت مخالف نه وي، نیمه شپه د ربیعی سترګې پټې شوې، خو میریا او انجیلا تر ډیره وخته پس پسك کاوه، میریا په وار وار د خپل خاوند دا الفاظ تکرارول چې هغه تر خپلې عیسوی میرمن او لور په دی کوچوان زیات اعتماد لری.

انجیلا یی مور ته تسلی ورکوله ویل یې : پلار جان دومره احمق نه دی چې پردی هم پوهنه شی چې مور یی خبری اوریدای شو زما باور دی چې هغه د څه مصلحت په خاطر داسی ویل.

میریا وویل : لوری زه په یوه مسلمان هیڅ اعتبار نه لرم، زه داسی احساسوم چې له ده سره می وطن پریښودل غلطی وه. اوس که غرناطی ته ولاړ شو هلته مور په زور مسلمانوی څه کولی شو.

انجیلا : موری ! زه پوهیږم پلار می له مذهب سره هیڅ مینه نه لری کله چې ته له هغه نه د هغو خبرو پوښتنه وکړی پخپله به دې تسلی وشي.

میریا : څو زما زړه تسلی نه شی خوب نه راځی، نن خو دا ډاکتر داسی دروند ناست دی چې د تلو نوم نه اخلی، ته لږ دروازه بیرته کړه پلار ته دی غږ وکړه.

انجیلا : نه موري لږ صبر وکړه هغه اوس ځی.

کله چې بشیر ولاړ میریا دروازه وازه کړه، د شمال د توندی څپی په څیر کوټی ته ورننوته او په ابو داود یی پتکې پیل کړې: هو! نوزه او لور می تر کوچوان هم ذلیل او بی اعتماده یو!

ابو داود : لږ ورو خبره کوه ! بیا جګ شو او زریی بهرنی دروازه وتړله ویی ویل : زه پوهیدم چې ته زما خبری اوری او له واکه به ووزی، خو د خدای «ج» لپاره لږ صبر وکړه اوس دی زه ډاډه کوم، راځه زه ستاسو کوټی ته درځم، دلته خبری ښې نه دی که یی څوك واوری مور ټولوته تاوان دی.

میریا : د خدای «ج» لپاه مور قسطلی ته واستوه، که غرناطی ته ولاړ شو معلومه نه ده ته به له مور سره څه سلوك کوی، له تانه دا هم لری نه ده چې هلته مو په کوم سوداګر وپلوری، ابو داود زر راوړاندی شو د هغی په خوله یی لاس کیښود.، او په ډیکه ډیکه یي د هغی کوټی ته راوستله او په بیره یی دروازه بنده کړه ویی ویل : انجیلا ته دا کړکی ټولې بندې کړه،

که چا زموږ غږ واورید بیا مو خیر نشته، بیابی میریا ته وکتل وبی ویل : د خدای لپاره لږ شیبه چوپه شه زه دی اوس داده کوم.

دغی هنگامی ربیعه راوبینه کړه، او هغه پرخپله بستره پرته وه، سترگی یی پټی وی خو د دوی خبری یی اوریدی.

کله چی انجیلا ټولی کرکی پوري کړي، نو ابو داود میریا په خپله بستره کښینوله او ورته وبی ویل : بی عقلی ښځی ! زه ستا لپاره د غرناطی د ملکی خوبونه وینم او ته موږ ټول بربادول غواړی ته لږ صبر وکړه زه کوچوان دلته راولم هغه به پخپله ستا تسلی وکړی، میریا لږ پښیمانه غوندی شوه وبی ویل : ته موږ د هغه دوړاندی ولی ذلیلوی؟

ابو داود وویل : میریا په غور واوره ! کوچوان زه د یوه مهم کار لپاره استوم، او ددی مهم د ترسره کیدونه وروسته زه بنایی غرناطی ته له تگ نه ډډه وکړم، د فردیناند په نظر به زما دا بریٌ د غرناطې له فتحې نه وړوکی نه وی، او کله چی زه هلته دوی ته ووایم چې په دې کار کې ته هم له ما سره ملگری وی نو د ازابیلا په نظر به ته د قسطلی له ټولو میرمنو نه زیاته عزتمنده شی.

میریا لږ نرمه شوه وبی ویل : دلته ته دځه بری تمه لري ؟

ابو داود ځواب ورکړ : تا ته معلومه ده چی فردیناند سرحدی شاهین تر ابوالحسن زیات خطرنا ك گڼی.

میریا ! نو ته هغه ...؟

ابو داود : هوکی ! که د قسطلی واکمنو ته معلومه شی چی شاهین د خطرناك ځنگل او غره پرځای په دی معمولی کلا کې اوسیږی نو ډیر زر به دوی حمله وکړی او کوچوان زه د همدی لپاره استوم. زه ستا د ډاډینی په خاطر هغه دلته راغواړم.

میریا وویل : نه د هغه د تصدیق حاجت نه شته، خو هغوی په موږ احسان کړی دی.

ابو داود وویل : زما باور دی چی د وخت په راتلو به موږ هم له هغوی سره نیکی وکړو، کله چی دوی زموږ په ځیر بی وسه او زموږ رحم ته پاتی شی زه به یی له فردیناند نه د ژوند بخښنه وغواړم.

د ربیعی زړه درزیدو خو د سترګو غړولو او څه ویلو همت یی ونه کړ.

انجیلا وویل : پلار جانه دوی زموږ ژوند ژغورلی، دوی له موږ سره په ډیر اخلاص سلوك کړی، که دوی زموږ ډیر بد دښمنان وای هم زموږ د ښه سلوك حق یی ؤ، او هغه طبیب چې د سرحدی شاهین ملګری دی او سهار او ماښام زموږ د خدمت لپاره راځی یو پرښته دی، آیاته د دوی نیکی هیرولی شی؟

ابو داود ځواب ورکړ : دده په باب تاته ښایی دا معلومه نه وی چی فردیناند خپله نیمایی شتمنی دده د دوستی په خاطر دا وکولی شی. زما باور دی چې که د فردیناند سره هغه بندی وی نو په لاس کی به یی زنځیر طلایی وی او فردیناند به خپل لوی وزیر او یا مشر پاپ ته ووایی چی زما د عزتمن بندی لپاره کرسۍ پریږده. هغه یو ځل د قسطلی د شهزاده ژوند بچ کړی دی، د قرطبی او اشبیلیی والیان هغه خپل دوست بولی، دغه طبیب له دی اشرارو سره په هستوګنه هسی خپل وخت بربادوی د ده لپاره غوره ځای دغه ویجاړ ځنګل نه بلکی د قسطلی شاهی مانۍ ده، او زه دده د نیکی په بدل کی که څه هم دده رضانه وی دی همغه دربار ته ور رسوم. او زه په دی هم باور لرم چی دغه ډاکتر له ملکی او پاچا نه د بدر بن مغیره بښخښنه وغواړی هغوی به د بدر پخوانی ټولی خطاګانی معاف کړی.

د انجیلا ویره په خوښۍ بدله شوه، تر اوسه پوری ددی دا ګومان ؤ چی له بشیر سره به یی خواخوږی او مینه له دی ځایه د روانیدو سره پای مومی، او دغه پیښنه به دی ته د ماضی یو خوږ خوب غوندې وی، بشیر چی دی لومړی ځل ولید په زړه کی یی ډیر عجیب ټکانونه احساس کړل، خو له هغه سره په بلدیدو سربیره پردی پوهیدله چی د دواړو ترمنځ یو مزبوت او دنګ دیوال ولاړ دی، په دی چاپیریال کی ددی د سرګردان نظر لپاره بشیر یو لنډ مهاله تم ځای ؤ. د انجیلا حالت هغه پردیس ته ورته ؤ چی په بیابان کی د یوی ونی سیوری ته دمه شی او نظر یی پاس په هغه مرغی پریوزی چی له هر څه بی پروا ښنکلی غاړی کوی، او د هغه د ښکلو نغمو سره سره پردیس ددی تمه نشی کولی چی مارغه دی ورسره د سفر ملګری شی.

خو د ابو داود خبرو یی په ذهن کی نویو سوچونو ځوکې ووهلې ددی د

مخې په تیارو کې نوی دیوې بلې شوې نن یې د لومړي ځل لپاره دا سوچ
کاوه چې له بشیر سره یې لیدل داسې پیښنه نه وه چې دې ته هیڅ ونه لري،
د څو شپو لپاره دا له دې کوټې نه ووتله او ډیره لرې تله، بشیر بن حسن
یې د قسطلي په دربار کې لیده، دې په خپل کور کې د هغه په وړاندې د
عیسویت تبلیغ کاوه، بیا د قسطلي لوی پاپ هغه ته د نوي دین منلو مبارکي
ورکړه، وروسته بیا دواړو په یوه کلیسا کې د ژوند د ګډ سفر د پیلولو لپار
د «سپیځلې مریم» د بوت په وړاندې یو له بل سره لوظونه او سوګندونه
اوچتول او د کلیسا پاپ پر دې پاکې اوبه ورشیندلې.

دغه خیالي خوبونه انجیلا ته د هوا د یوې څپې په څیر وه، بلکې یو
توپان ؤ چې دا یې له کومه ځایه کوم ځای ته وړی وه.

خو د ربیعې حالت بیا بیل ؤ، د هغې د خیال محلونه راتسکور شوي وو
هغې بدر بن مغیره د فردیناند په مخکې لاس او پښې زولنې لیده، د هغې
د امید غاټول مړاوی شوی ؤ، او د هیلو له آسمان نه رالوېدونکي ستوري یو
یو لویدل، او ربیعه د مایوسیو تر بار لاندې ښخیدله، ساه یې بندیدله، دې
فریاد کول غوښتل، کاشکې فریاد یې کولی شوای، کاشکې څه یې ویلی
شوای خو دې د سترګو غړولو جرئت هم نشو کولی، ابو داود وویل : زه
کوچوان را غواړم.

میریا وویل : زما پر تا اعتبار دی، افسوس چې هسې مې پریشانه کړې.

ابو داود : زه هغه ته یو څو خبرې کوم او د داسې خبرو لپاره دغه کوټه
ډیره په امن ده.

لږ ځنډ وروسته ابو داود له کوچوان سره یو ځای کوټې ته راغی، او له
دروازې تېرلو وروسته یې ورو وویل : ربیعې ! ربیعې ! ربیعې چې غږونه کړ
هغه وویل : دا منه ده چې ربیعه ویده ده،

انجیلا هغې ته څه ونه وایې لږ چوپ شو او کوچوان ته یې مخ واړاوه
بیایې وویل : په یاد لره! که ته د فردیناند شاهي کوچوان ځان جوړوې نو په
ډیرې هوښیارۍ به دا کار کوې. ستا لږ غفلت به ټول کار خراب کړي، ته
نیغ د سرحد والي ته ورشه، هغه ته ووایه چې ما د احتیاط په خاطر تا ته
لیک درنه کړ زه به هڅه وکړم چې د جمعې په شپه سرحدي شاهین په همدې

کلا کی پاتی شی، که هغه دلته ژ نو ددی کوټې په دواړو کړکیو کې به شمې بلیږی چی زموږ سپاهیان به یی له لری لیدای شی.
او که په یوه کړکی کی شمه بلیده معنی یی دا ده چی هغه دلته نشته او حمله هیڅ گټه نه لری. که هغه شپه توپانی وه هم موږ به هڅه وکړو چی په یوه یا دواړو کړکیو کی زموږ سپاهیان رڼا ووینی، او په حالت پوه شی، او که زموږ د کوټی دواړه کړکی بندی وی معنی یی داده چی وړاندی خطر دی او بیادې‌راوړاندی نه شی.
هغه ته دا هم ووایه چی که په هغه شپه یی تر نیمی شپی پوری حمله ونه کړه زموږ ټولو ژوند به په خطر کی شی. گوره له سرحد نه تر تیریدو وړاندی دا خبره چاته ونه کړی، تا به تر اوسه کوم عادي کوچوان د شاهی سپارلی مشرنه وی لیدلی خو که ته دا کار په هوښیاری وکړی ځان ته د فردیناند په دربار کی لویه کرسی خالی گوره.
ږزه ستاسو ادنی غلام یم که زما بادار د غرناطی پاچا شی نو زه به د فردیناند د شاهی سپارلی د مشرتابه پرځای د هغه د دربار عادی پهره داری غوره بولم.
ابو داود ځواب ورکړ : زما له تانه همدا تمه وه، که زما د بخت ستوری وځلید نو زما په وفا دارانو کی به لومړی ستا کور روښانه وی. ته به زما د محل پهره دارنه وی بلکی زما د دربار ښکلا به وی، ته به زما د تاج غمی وی. اوس ورځه ویده شه، سهار وختی به ستا د سفر بندوبست کیږی، هغوی ته ووایه چی د کلا د ساتنی لپاره تر پنځوس تنو زیات سپاهیان نه وی.
د کوچوان د تگ نه وروسته ابو داود یو ځل بیا ټولی دروازی او کړکی پوری کړ ی او په کړکی‌کیناست تر ډیره یی له انجیلا او میریا سره خبری کولی، دری واړو ځانونه د غرناطی راتلونکی پاچا، ملکه، او شهزداگی‌بلل او په تصور کی یی د عیش او نوش په سامان او وسایلو بحث کاوه.
ربیعی له دی شیانو سره مینه نه درلوده، له کوچوان سره د ابو داود خبری کافي وی چی دا د پریشانی او اندیښنی په درباب ډوبه کړی، دا پوهیدلی وه چی د سرحدي عقاب لپاره یو کیس جوړ شوی دی. د هغه ژوند په خطر کی دی. هغی دغه کیس ماتول او دغه خطر لری کول غوښتل د

خپل پلار په بدنیتی او خیانت نن د لومړی ځل لپاره پوه شوه او اوس هغی په دنیا کی بلکل ځان یوازی محسوساوه، یوازی د سرحد دغه یاغی ځوان داسی څوك ؤ چی له دی سره د ډیری لږې پیژندگلو سره ورته نژدی ؤ.

څو ساعته وړاندی چی دا پوهیدله د سرحد دغه یاغی ځوان له هر خطر نه آزاد دی. دی به سوچ کاوه او یوه نامعلومه ویره به یی احساس کړه، یوه داسی ویره چی یو سیلانی یی د یوه خطرناك خو په زړه پوری غره په ګرنګونو کی محسوسوی. بدر بن مغیره هغی ته په یوه یوخت کی یو زړه وړونکی بڼ، یو اور غورځونکی غر او د دواوړویوه لویه غونډۍ وه، د هغه نژدې توب چې څومره ورته زړه وړونکی ؤ هومره یی تصور ورته ویروونکی ؤ.

خو اوس یی چی د پلار ناولی ارادی ورته څرګندی شوی بدر بن مغیره دی ته یوه داسی ونه وه چی په څانګو یی ځاله جوړه کړی وه، دغه ونه د حادثو له توپان سره مخ شوی وه، او دی غوښتل له پربوتویی وژغوری دی په خپلو نازکو لاسونو کلکه ځمکه کنیدله او ددی ونی په ریښو یی خاوری اړول غوښتل.

ابو داود خپلی کوټې ته ولاړ او ربیعی څو واری له یو بل اړخ اوښتو وروسته سترګی پټې کړې او ویده شوه.

د ربیعي اندیښنه

سهار چې کله د ربیعي سترګې غړېدې، وجود ئې ټوټه ټوټه ؤ او سر یې درد ؤ له کړکیو نه بهر روښنایي داسې معلومېده چې د لمانځه وخت تنګ دی هغه له بسترې پاڅېده زر زر یې اودس او لمونځ وکړ او بیرته په بستره وغځېده.

بشیر بن حسن یوه ورځ وراندې ددې پټې خلاص کړې وې، او مشوره یې ورکړې وه چې د پښتې تور پاتې تکلیف به یې د ګرځېدو او قدم وهلو سره رغیږي، غوره دا ده چې سهار او ماښام له کلا نه بهر لاړ او ډیره پلې وګرځې په تازه هوا کې به یې چکر کمزوري بدن ته ډیر زر سبک ورکړي.

ابو داود د کوچوان له رخصتولو وروسته نیغ ددې کوټې ته ورغی او وې ویل : ربیعي ! ته تر اوسه ویده یې ! ولاړه شه لږ له انجیلا سره چکر ووهه، میریا ته هم ورسره ولاړه شه،

کله چې ربیعي ځواب ورنکړ انجیلا وویل : ښایي د ربیعي طبیعت ښه نه وي، راځه موږ دواړه به چکر ووهو.

میریا وویل : ماښام ته به ګورو، اوس خو زما سر خوږیږي.

ابو داود د ربیعي نه وپوښتل : ولې ربیعي څه خبره ده ! ښه یې که څنګه ؟

ربیعي بیله دې چې ابو داود ته وګوري ځواب ورکړ : روغه یم.

ابو داود : نه نه ! سترګې دې سرې دي.

ربیعه : بدن مې خوږیږي.

ابو داود ئې په نبض لاس ورکیښود وې ویل : ښایي ستاتبه وي زه همدا اوس طبیب راولم.

ربیعي وویل : نه نه د طبیب د راوستلو ضرورت نشته زه روغه یم.
پلار جانه ! زه غواړم چې مور سمدستي غرناطې ته روان شو.
: خو تر څو ته د گرځیدو راگرځیدونه شي مور به همدلته ایسار وو۔
ابو داود وویل او له کوټې نه ووت ، لږ څخند وروسته یې بشیر بن حسن ورسره راوست.

بشیر د ربیعي په نبض لاس کیښود وبی ویل : زما په گومان ته د شپې نه یې ویده شوې.

ابو داود ، میریا، انجیلا تکان وخوړ او ټولو ربیعي ته کتل، هغې ته د دوی د اندیښنې دلیل څرگند ؤ وبی ویل : زما په گومان زه نن شپه ډیره زیاته ویده شوې یم، سهار مې چې سترگې وغړېدې سر مې راباندې گرځېده.
بشیر وویل : امکان لرې د ډیر خوب په وجه دې وضعیت خراب شوی وي ، په هر حال زه دوا درته راستوم، ماښام خامخا بهر ته ووزه په بستره پریوتل هم بدن کمزوری کوي.

ابو داود دادمنه ساه واخستله، وبی ویل : زما میرمن هم د سر خوږي نه شکایت کوي.

بشیر د میریا د نبض له لیدو وروسته وویل : ته هم که ډیر لږ نه وي ویده شوې نو د ربیعي په څیر به ډیره زیاته ویده شوې یې. ته که سهار او ماښام بهر قدم وهې نو هیڅ تکلیف به نه وینې.
میریا وویل : ماته ربښتیا هم خوب نه راته. بشیر وویل : زه دوا راستوم. کله مو چې د بې خوبې نه شکایت ؤ یوه گولې وخورې.
ترماښامه د ربیعي طبعت ښه شوی ؤ. دابو داود په اصرار له میریا او انجیلا سره بهر ته ووته ، هغې تر اوسه په گرځیدو کې په یوه پښه زیات زور راوړ، له کلاته بهر بشیر بن حسن د کوم ناروغ له لیدو وروسته بیرته راستون شو چې ربیعه ئې ولیده اس یې ودراوه او وبی ویل : که ته په دواړو پښو یو ډول زور راوړې نو ښایي تر بل سبا پورې دې پښه روغه شي او د گرځیدو راگرځیدو به شي ، نن ډیره لږ مه ځه، انجیلا وویل : لاندې په دره کې خوموږ ته څه خطر نشته.
بشیر وویل : میلمنوته دلته هیڅ خطر نشته.

* * * * *

(۲)

دوی ورځی نوری هم ربیعه سخته ناکراره وه، هغې بدر بن مغیره له خطرنه خبرول غوښتل، خو دا په دې هم پوهیده چې که دا کار کوي پلار به ئې له خطر سره مخ کوي، له ډیرو سوچونو وروسته یې یو تدبیر په ذهن کې ورغی اود ی له بدر بن مغیره سره د لیدو اراده وکړه، له بشیر بن حسن نه یې چې پوښتنه وکړه ورته څرگنده شوه چې هغه ځنګل ته خپل مرکز ته ستون شوی او ښایي تر دوو ورځو پوري بیرته راونه ګرځي، جمعې ته څلور ورځې پاتې وې، ربیعی به له هر لمانځه وروسته دا دعا کوله چې هغه څو شپې نور هم له خپل مرکز نه راستون نه شي.

دوی ورځې هغه له انجیلا سره سهار او ماښام د سیل لپاره وتله، لومړی سهار چې دوی وتل بشیر بن حسن چې ډیر وختي بهرته وتلی ؤ او بیرته راستنیده دوی ولیدل، انجیلا هغه ته وکتل ویې ویل : وګوری اوس خو د ربیعی په تګ کې څه کمی نه احساسیږي.

بشیر ځواب ورکړ : بس اوس به د ګرځیدو راګرځیدو سره بلکل روغه شي.

انجیلا وویل : پلار جان ویل چې د هفتې په ورځ مور له دې ځایه ځو.

بشیر : هو ! مور له غرناطې نه تاسو ته نوی ګاډي را غوښتی ده، انجیلا لږ له جرئت نه کار واخست ویې ویل : تاسو په ویرانه کې خفه کیږی نه؟

بشیر : زه په ښارونو کې د خلکو بیرو بار نه خوښوم.

انجیلا : ته ډیر وختی د چکر لپاره وزې!

بشیر : هو زه ډیر وختی له خوبه په پاڅیدو عادت یم.

بشیر دا وویل او ولاړ، انجیلا تر څو شیبو مخ وراړولی ؤ او وروسته کتل یې ربیعی وویل : انجیلا راځه !

انجیلا رابیداره شوه او لږپښیمانه غوندې وه ویې ویل : ربیعی! ستا په ګومان دغه طبیب یو په زړه پوری سړی نه دی؟

ربیعی وویل : که هغه هم ستا په باب همدغه ګومان کوی نو زه ډیر افسوس کوم، انجیلا په ژوند کې ستا او د هغه لاری ډیری سره بیلی دی، دا

دوه متوازي لیکو ته ورته دي چې هیڅکله هم نه سره یوځای کیږي.
انجیلا خپله اندیښنه په خندا کې پټول غوښتل ویې ویل : ربیعی تا گومان کړی چې زما ستا له هم مذهبي سره مینه پیدا شوی ده؟
ربیعه ! نه ! انجیلا مینه ستا له توان نه وتلې خبره ده، زه په دې داده یم چې ته له دې سپیڅلي جذبې نه محرومه یې، خو په اغزیو کې پریوتل هیڅ گټه نه لري، ځینې اغزي ډیر عجیب وي د سړي لمن یې تار تار کړي وي خو هغه لا په ځان نه وي خبر.
انجیلا : ربیعی ! ربیعی ! ستا اټکل غلط دی، زه د مینې له جذبې نه محرومه نه یم ، زه چې څوك د خپل زړه خاوند وبولم خپل هر څه به ترې ځار کړم. خو هغه به داسې څوك نه وي چې زما هم مذهبه نه وي، له ښارونو نه یې کرکه وي، زه دومره ساده نه یم چې د واورو په ډیرې کې د اور سپرغۍ ولټوم، که زما له بشیر سره لږ او ډیره دلچسپي ده یوازې په دې دلیل چې هغه ستا علاج کوي، که ته بده منې نو زه به بیا هغه ته نیغ نه گورم زه به له دې وروسته له تا سره قدم وهلو ته هم نه راځم.
ربیعی وویل : نه نه ! انجیلا ماتوکې کولې.

* * ** *

(۳)

د ربیعی ناکراري ورځ په ورځ زیاتیده جمعې ته دوې ورځې پاتې وې ربیعه جگه شوه د سهار لمونځ یې ادا کړ، انجیلا هم لاسونه او مخ پرې مینځل او بهر ته د چکر لپاره تیاره شوه، میریا به هره شپه له ویده کیدو وړاندې ویل چې سهار زه هم درسره ځم خو چې سهار به یې پاڅوله دی به د سرخوږ او یا کومه بله پلمه وکړه او پاتې به شوه، بیا به هم انجیلا ته دې دا نصیحت تکرار کړ چې لوري ډیره وړاندې مه ځه دغه خلك ډیر خطرناك دي.
نن هم ربیعی او انجیلا هغه وخوځوله خوهغه د پاڅیدو پرځای په بل اړخ واوښته نو انجیلا د خوښۍ له احساس سره وویل : راځه ربیعی !
نن به له درې نه پورې غونډۍ ته ځو.
دا هغه غونډۍ وه چې بشیر به معمولاً هلته د چکر لپاره تلو، د درې د گنو ونو نه چې تیر شول او له ویالې پورې وتل د غونډۍ په پیچومې ربیعی

له انجیلا سره ملګری ونکړای شوه، هغې به څلورمه برخه فاصله وهلې وه. انجیلا ته ګوویل : انجیلا زه ستړی شوم، که ستا هیله وی سرته وخیژه بیرته راشه، زه به دلته ناسته یم ستا انتظار به کوم.

انجیلا وویل : ډیر ښه زه به اوس بیرته راستنه شم او بیا په منډه په غونډی ور پورته شوه، هغې په لاره کې بشیر ونه لید په دې امید وه چې د غونډی پرسر به وی، له هرګام سره یې د زړه درزا زیاتیدله.

ربیعه په یوه کمره کیناسته او تر ډیره ئې انجیلا څارله او چې هغه یې له سترګو پناه شوه لاندې په ښکلې او زړه راښکونکې دری یې سترګې ښخې کړی، ناڅاپه یې خپل ښې لاس ته په یوه سپاره نظر ونښت، آس په خپله خوښه ورو ورو روان ؤ ، او سپاره په عربی ژبه په لوړ آواز یوه سندره ویله، د سپاره سپینه چپنه یې چې ولیده د ربیعې د زړه درزا زیاته شوه، او له یوې شیبې سوچ وروسته یې د درې لاره ونیوله، دې اندیښنه درلوده چې که سپور د ویالی نه وراندې ونه وینې بیایې نشي راګیر کولی، نو له لږ شیبې عادی تګ وروسته یې په ونو کې په منډو پیل وکړ، ویالی ته ورسیده او د یوه پاڼ په سر غلې ودریده، د سپاره د غږ په ورنږدې کیدو یې د زړه ټکانونه زیاتیدل، کله چې سپور ډیر ورنژدې شو، نوریې غوښتل چې دونو له منځه را ووزی او د ګودر پر سر ودریږی، خو همت یې ورسره ملګرتیا ونه کړه، دی سرد ونو له تنو نه ورو ویست ګودر ته یې وکتل سپور بدر بن مغیره ؤ او پرسر یې د خول پرځای سپینه لونګی‌وه، سره له دې چې د سرحدی عقاب هغې ته پام نه ؤ دې له یوه نظر نه زیات هغه ونه لیدای شو، له حیا، اندیښنې او هیبته یې تریوې شیبې پورې هیڅ پریکړه ونکړای شوه، خو کله چې هغه تیر شو د خپل مسئولیت په ترسره کولو کې یې خپلی ناتوانی ته پام شو، په زړه کې یې له ځان سره وویل : ښایی داسې موکه بیا ونه مومم، جمعې ته یوازې دوې ورځې پاتې دی،

زر زر د ویالې په لوری ورغله او ویې ویل : ودریږه؟ خو د شرم او حیا له لامله دغه کمزوری غږ د بدر بن مغیره غوږونو ته ونه رسید، هغه وراندې روان ؤ، هغه ځمکه چې څو شیبې وراندې یې د ربیعې پښې نیولې اوس یې دا د ویالی په لور ورتیل وهله. ګام په ګام ګړندی کیدله تر دې چې په منډو

شوه، او له منډو سره یی غږ هم اوچت شو چیغی یی کړی : ودریږه !

سپور ودرید شاته یی راوکتل او د آس قبضه یی راکش کړه.

د ربیعی څیره له حیانه سره خوټیده او یو ځل بیا یی پښی په ځمکه کی میخ شوی.

بدر حیران شو ویی ویل : ته ... یوازې یی !

ربیعې سمدستی څه ځواب ورنکړای شو ، بدر خپله نیزه په ځمکه ښخه کړه له اس نه راښکته شو له لږی چوپتیا وروسته یی وویل : ته پرېشانه ښکاری ماته دی غږ کاوه؟

ربیعی زړه نا زړه سر پورته کړ هغه ته یی وکتل او دبدر په موسکا کی یی اندیښنه، همدردی او مینه احساس کړل ورو ورو ورنژدې شوه او په غریو نیولی غږ یی وویل : زه تاته څه ویل غواړم.

بدر : ووایه !

بدر د لومړی ځل لپاره هغې ته په ځیر وکتل، هغه د روغتیا،حسن، ځوانی او سپیڅلتیا تیاره مجسمه وه، په مخ کی یی د حیا سری او سپینی څپی په بدر بن مغیره اغیزه وکړه،

بدر بن مغیره بیا وویل : تا ماته څه ویل ؟

د ربیعی په سترګو کی چی د محبت او اطاعت سمندر تم ؤ ورو ورو پورته شوی ویی ویل : زه له انجیلا سره قدم وهلو ته راوتلی یم، هغه په دی غونډۍ،ختلی ده،

بدر وویل : ته اندیښنه مه کوه هغی ته دلته هیڅ خطر نشته،

ربیعه : زه د هغې په وجه پریشانه نه یم، زه تاته دا وایم چی ستاسو دا کلا سرحد ته ډیره نژدې ده، که نصرانیان خبر شی چی دلته لږ کسان اوسی نو بیا ...!

بدر ئی خبره ورلنډه‌کړه : ته فکر مه کوه موږ د میلمنو په ساتنه پوهیږو.

ربیعه : نه نه ! زما دا مطلب نه دی، ماته ستا په اړه اندیښنه ده، ته د اندلس د مسلمانانو وروستی هیله یی که نصرانیان خبر شول چی ته دلته یوازی اوسی نوزه ویریږم چې ...

بدر : ته زما په باب چرت مه وهه ما خو ځلی نصرانیانو ته درس ورکړی.

ربیعه : بیا هم په دې کلا کې له دومره لږو سپاهیانو سره اوسیدل له خطره خالي نه دی، ستا ژوند قیمتی دی زموږ نوکر ولاړ هغه نصرانیانو ته ونه وایی چې ته د ځنګل پرځای په دی کلا کې اوسیږې.

بدر : ستا پلار خو ماته وویل چې دی ډیر با اعتماده سړی دی.

ربیعه پریشانه شوه ویې ویل : زما پلار ډیر خوش باوره دی، امکان لری زموږ نوکر په لاره کې ونیول شی یا تر تهدید او یا طمعې لاندې راشی او ټول راز ووایی : په داسی حالاتو کې احتیاط په کار دی.

د ربیعی په لهجه کی تر نصیحت هیله زیاته وه، د یوی مسلمانی نجلی اندیښنه او خواخوږی د بدر د هیلی پرخلاف نه وه، هغه ربیعی ته تسلې ورکړه ویې ویل : دا کلا د غرناطی په حدودو کی ده او ترڅو چی نصرانیانو له غرناطی سره د جګړې اعلان نه وی کړی دلته حمله نه کوی، که دوی په دی هم خبر شی چی زه کله کله دلته اوسیږم نو دوی به د سمدستی یرغل اشتباه نه کوی که ستا د ځان په باب اندیښنه وی هم زه په یقین درته وایم چی د هسپانیې د مسلمانانو وینی لا دومره نه دی سړې شوې چې د خپلو میلمنو ساتنه ونکړای شی، ترڅو تاسو غرناطی ته نه وی تللی زما پوځیان به مو ساتنه کوی.

ربیعه خفه شوه ویې ویل : تا پرما غلط گومان وکړ، زه د ځان په باب هیڅ اندیښنه نه لرم، زما سره یوازی ستا اندیښنه ده، یوازی زه نه بلکی د قسطلی او ټول اندلس هره پیغله د سرحدی شاهین د سلامتی دعا کوی، ته ددی بدبخته اولس وروستی تکیه یی، د هغی غر په ستونی کې بند شو او په لیمو کی ئی اوښکی وځلیدی.

بدر بن مغیره تر تأثیر لاندی راغی ویې ویل : د قوم لوڼی باید داسی اندیښنی ونه کړی چی میړونه تنبل او په آرامی راضي آموخته شی بیا هم زه ستا د خواخوږی مننه کوم، دا یی وویل او د اس په رکاب یی پښه کیښوده ،خو ربیعی په بیړه وویل : ودریږه! بدر له رکابه پښه راوایستله ویی ویل : ښایی ما تاته ډاډ درنکړای شو، ګوره د نصرانیانو هیڅ حمله ماته د اتکل

پرخلاف نه ده، دوی به په هیڅ لحاظ هم ما ویده ونه ګوري، دا کلا دومره په خطر کی نه ده لکه ته یی چی خیال کوی.

ربیعی له لږ ځنډ وروسته وویل : ته په خوبونو باور لرې؟

بدر : هو زه د ځینو خوبونو پر حقیقت باور لرم ، ما په وړوکتوب کی د خپل پلار په باب یو خوب لیدلی ؤ چی ربښتیا شو خو له هغه وروسته ما د خپل خوب تعبیر په توره لیکلی دی، که تا زما په باب هم څه خوب لیدلی وی نو زه به ئی د تعبیر لپاره په خپله توره بروسه کوم.

ربیعه هیله منه شوه ویی ویل : زما ستا په توره باور دی د اندلس هر مسلمان ستا په توره باوری دی، او ما چی کوم خوب لیدلی دی د هغی تعبیر یوازی ستا توره ورکولی شی ما په خوب کی لیدلی چی دښمنانو ستا په کلا یرغل راوړی وی ستا د سپاهیانو په پرتله د هغوی شمیر ډیر زیات وی ما د شپې په تیاره کې د کلا د ننه او بهر ویروونکی کریږې او ریدلې داسې مې محسوسوله چې هغوی د کلا دیوال سوری کړی او دننه راغلی دی، له ویرې می سترګې وغړیدی، کیدای شی دا خوب زما د پریشانه خیالونو نتیجه وي، خو تا ته می له ویلو پرته زړه نشو په کراریدای.

بدر بن مغیره وویل : زه ستا شکریه ادا کوم، که ستا خوب ربښتیا شونو انشا الله ته به بیا په کلا کې دننه د چیغو پرځای له کلا نه بهر فریادونه واوری.

ربیعی ورو «آمین» وویل او غمجنه څیره یی په خوښۍ وځلیده.

بدر بن مغیره وویل : ددی خوب د تعبیر لپاره ښایی څو ورځی دلته پاتی شی، زه به ستا پلار ته ووایم چی څو ورځی په خپل سفر ځنډولو رضا شی.

ربیعی په زړه کی د خوښی درزا احساس کړه او له ځانه سره یی وویل : ستا دا مهربانی ښایی زما د یوه بل خوب تعبیر وی، بدر بن مغیره په رکاب کی پښه کیښوده ویی ویل : ته به د خپلی خور انتظار کوی زه ځم، په اس سپور شو او نیزه یی واخستله ربیعی زړه نا زړه ورته وویل : زه ویریږم چی زما خبری هسی ټوکه ونه بولی، زما ناسکه موره‌انجیلا او پلار هم زما په خبرو پوری خاندی. د خدای «ج» په خاطر زما د خوب په اړه هغوی ته څه

مه وایه.

بدر : ښایی تاته د تسلي لپاره الفاظ کافی نه وی، دایی وویل بیا یی یوی او بلي خواته وکتل او څو شپیلی یی ووهل په ځواب کې یې شاوخوا له ګڼو ونو نه څو تنه سپاهیان راووتل او تر دوی راچاپیر شول.

بدر یوه ته مخاطب شو ویی ویل : سلیمانه ته همدا اوس ځنګل لوری ته ولاړ شه، زه نن د ماښام نه وراندی د خپل پوځ نیمایی برخه ددی غره شاته راټولول غوارم د کلا د سپاهیانو نه هیڅوك هم باید له هغی نه خبر نه شی.

د بدر بن مغیره په اشاره سپاهیان چی څه وړ راوتلی وو هغسی سمدستی بیرته په ونو کی پټ شول، هغه په موسکا ربیعی ته وکتل او ویی ویل : اوس به داډه وې! تر څو ته دلته یی زما نیمایی پوځ به پردې کلا پهره کوی.

ربیعه ناځاپی ورورواندی شوه د هغه د اس جلب یی ونیو او ویی ویل : د خدای «ج» په خاطر داسی مه انګیره چی زما سره د ځان ویره ده، زما سره یوازې ستا اندیښنه ده، ته د قوم شتمنی یی، ته د اندلس د خلکو د ژوند سرمایه یی. کاشکی ما ته د خوب د اندیښنی پرځای په بل څه پوهولی شوای، کاشکی زه د هغو سرښندویانو نه یو وای چی ستا په دروازه پهره کوی خو زه یوه خیال پالونکی او وهمی نجلی یم چې ستاله پاره له ما سره د دعا او خیرښونو نه پرته هیڅ نشته، د ربیعی آواز کیناست او په سترګو کی یی اوښکی راوخوتیدی.

بدر بن مغیره تر ډیره دا پریکړه نه شوای کولی چی څه ورته ووایی. د بی پایه سادګی، عاجزی او انکسار سره د ربیعی په څیره کی یو داسی دروند والی، جدیت او وقار ؤ چی په بدر یی اثر غورځاوه، هغه پښیمانه غوندی شو ویی ویل : زه افسوس کوم چی ته می په خبرو خفه شوی ، زما هدف دا نه ؤ، زه ستا مننه کوم، ښه نو اوس خدای «ج» پامان!

ربیعی د آس جلب پریښود او یوی خواته شوه بدر اس ته لغته ورکړه او په ګودر یی ورګډ کړ، ربیعی هغه ته کتل او په وار وار یی ویل : خدای «ج» دی مل شه خدای دی مل شه.

* * * * *

(٤)

انجیلا چی ربیعه پریښوده او په غونډۍ وختله چی سرته وختله څو گامه وړاندي ئی بشیر ولید چی بیرته ښکته کیدو، بشیر ناڅاپی دی ته ور وکتل او ودرید، انجیلا ورو ورو ورنږدی شوه، بشیر ورته وویل : نن ته یوازی راغلی یی؟

انجیلا ځواب ورکړ : ربیعه هم راسره ده هغه لاندې پاتې شوه زه د غونډۍ سرته راختلم زما دا تمه نه وه چی ته به دلته یی، دغه لاره ډیره سخته او نیغه وه،

بشیر : په سړه لهجه ځواب ورکړ : تا ډیر همت وکړ چی دلته راوختلی هغی بیا ورته وویل : زه چی دلته راوختلم نور می همت ځواب راکړ، دا می نیکمرغی ده چی ته می دلته ولیدی که درته زحمت نه وی نو تر څوکی راسره ولاړ شه،

بشیر بن حسن : درځه!

انجیلا : مننه ! زه ویریدم چی په بیرته راگرځیدو کی لاره ورکه نه کړم

بشیر په بی پروایی ځواب ورکړ : دا لاره دومره کږه وږه او پیچلې نه ده چې څوك یی ورکه کړی.

بشیر ډیر گړندی له انجیلا نه وړاندی روان ؤ ، او د ساه د سوځیدو له امله انجیلا سره له دی چی زړه یی غوښتل له هغه سره خبری نشوای کولی، چی څوکې ته ورسیدل د انجیلا ساه ستومانه شوه، مخ یی په خولو لوند ؤ، بشیر بن حسن د یوه با کرداره او نیك خویه طبیب په څیر د ځوانی او حسن مجسمی ته یو ځل ترشا وروکتل او بیایی مخ وگرځاوه لاندی یی په شنه او سمسوره دره سترگې ښخی کړې.

انجیلا په دسمال خولی پاکې کړې او ساه یی لږ آرامه شوه ویی ویل : تاته پیچومی هیڅ نه ؤ خو زمایی وضعه راخرابه کړه.

بشیر همغسی لاندې درې ته کتل ویی ویل : زه په غرونو ختلو عادت یم تا ښایی دا لومړی ځل همت کړی وی.

انجیلا وویل : له دی ځایه لاندی دره څومره ښکلی ښکاری، کاشکی ربیعه هم راسره راختلی وای.

بشیر : هغې ته تر اوسه پورې د دومره ستونزو ګاللو ضرورت نشته،
انجیلا په یوه ډېره کیناسته ورته وویل : که دې اجازه وي یو څو شیبې دمه جوړوم زه ډېره ستومانه شوم،
بشیر ځواب ورکړ : بېړه کوه خور به دې انتظار کوي.
انجیلا د خبرو د موضوع بدلولو هڅه وکړه ورته وویل : څومره ښکلې ده دغه ننداره ! ته هره ورځ دلته راځې؟
بشیر : هوکې ! خو دا نن هسې تصادفي له دې ځایه بېرته ستنېدم که نه زه هره ورځ تر هغه وراندې څوکې پورې ځم.
انجیلا : دا تصادف ښایي ددې، لپاره وُ چې تقدیر به زه ستا په لاربښوونې دلته را رسولم.
بشیر : ته زما نه پرته هم دلته راتلای شوای.
انجیلا : نه نه ، زه رښتیا وایم، زما همت ځواب راکړی وُ، مونږ بله ورځ روانېږو که ته نن نه وای نو ما به ددې څوکې د ننه لیدو ارمان راسره وړی وُ.
بشیر : دا خو دومره مهم ارمان نه وُ چې تا به له ځانه سره وړی .
انجیلا : زه به دغه ښکلې منظره هیڅکله هم هېره نه کړم، ما اورېدلي چې د سرحدي شاهین په ځنګل کې ډېر ښکلي ځایونه دي.
بشیر : هو ! هغه سیمه ډېره ښکلې ده.
انجیلا : ښایي همدغه سبب وي چې تاسو ښارونو ته تلل نه خوښوئ.
بشیر : انسان همیشه هغه ځای خوښوي چې ګټور کارېکې کولی شي.
انجیلا : زما په ګومان ته ددې غرونو او ځنګلونو پرځای په قسطله، قرطبه او اشبیلیه کې ډېر ګټور کار کولی شې، هلته به پاچا هان، والیان او امیران ستانه راضي وي. که ته بده نه منې نو زه خو وایم چې ته دلته هسې خپل جوهر او کمال ضایع کوې، پلار جان مې ویل چې که ته قسطلې ته ولاړ شې پاچا به لومړی کرسۍ درکوي.
بشیر : ستا پلار به ماته هیڅکله هم قسطلې ته د تلو مشوره رانه کړي، زه چې د بدر بن مغیره د یوه معمولي سپاهي علاج کوم ستا د پاچا په دربار کې له کیناستلو نه زیات خوښ یم، دغه خلک کله کله په بدنې ناروغیو اخته کیږي. انجیلا په موسکا بشیر ته وکتل وییل : ته ولې

داسی نه وایی چی د عیسویانو نه کرکه لري؟

بشیر : د یوه طبیب په حیث د هر انسان خدمت خپل فرض گڼم، خو د یوه مسلمان په حیث زما لومړنی مسئولیت دا دی چی له هغه چا سره ملگرتیا وکړم چی د اندلس د مسلمانانو د عزت او آزادي په خاطر جنگیږي، تاته انسانیت د قسطلی په دربارونو کی ښکاري چی هلته د مسلمانانو د غلامی زنځیرونه جوړیږي او ماته انسانیت په هغو ځپرونو کی ښکاري چی اوسیدونکی ئې د نورو تر غلامۍ نه مرگ غوره بولي.

انجیلا غمجنه شوه ویې ویل : ستا دا باور دی چی زموږ د پاچا مقابله به تر ډیره وکړای شی؟

بشیر : مقابله یوازي د برې په امید نه کیږي، په ځینو حالاتو کی جگړه د کمزور لپاره فرض شی، زموږ باور دی چی ترڅو ژوندي یو څوك مو مریان کولی نه شی، خیر اوس راځه ناوخته کیږي.

انجیلا وویل : زما په گومان که ته د قسطلی په شاهی دربار کی واوسی او پاچا خوښ وساتی هغه به پر مسلمانانو له یرغل نه وژغوري.

بشیر : آزادي په چاپلوسی نه،په وینو اخستل کیدای شی.

انجیلا وویل : د یوه طبیب په حیث به ته پاچا ته د چاپلوس نه، د یوه محسن په حیث معرفی شی.

بشیر لږ په تروشه لهجه ځواب ورکړ : موږ ته ستا سوله پاچا سره د احسان همدا یوه لاره پاتې ده او هغه دا چې له لاسه یې د ظلم توره واخلو، او کله چی هغه زموږ رحم او کرم ته محتاج شی موږ به د خپلو پلرونو په څیر هغه معاف کړو.

زه د خپل قوم د تلپاتی ژوند لپاره د یوه سپاهی ژوند له هغوی نه په سوال د لنډ مهاله ژوند نه غوره بولم، ته دلته میلمنه یی، زه افسوس کوم چی تا دلته بحث راواچاوه د قسطلی او هسپانیی مقابله اوس په خبرونه په تورو کیږي، بشیر ورو ورو له غونډۍ نه راکوزیدو، انجیلا هم جگه شوه له شانه ورپسی راکوزه شوه، او په زړه کی یی وویل : کاشکی ما دا بحث نه وای پیل کړی.

دواړه تر ډیر څنډه چوپ و، خو کله چی له غونډۍ راکوز شول او په گڼو

ونو کی تیریدل انجیلا ورگرځیدې شوه چی ورنژدې شوه وېی ویل : زه نه پوهیدم چی ته به دومره خفه کیږې، خدای شاهد دی چې زه ستا دښمنه نه یم، ته چی هر څه کوې زما دعا ستا سره ملگرې ده ما وبخښه.

بشیر بن حسن مخ وروگرځاوه انجیلا ته یی وکتل ، د هغی له سترگو اوښکی بهیدې، ده ورته وویل : نادانې ته ژاړې!

هغی بیا وویل : ما وبخښه

بشیر : زه خو ستا د اوښکو په وجه نه پوهیږم! که د نصرانیانو لخوا د یوه فاتح د دوستی پیغام راکول غواړی نو زما ویره ده چې دغه ملغلرې به خوشی تویی شی، او که دادی لپاره وی چې ته زموږ هلې ځلې بې فایدې گڼې هم د خوا خوږې دغه پیغام بې وخته دی او که ته دا گومان کوی چی د بشیر بن حسن ژوند دومره قیمتی دی چی د مرگ او ژوند په دغه کشمکش کی باید له خپل اولس سره ملگری نه شي بیا هم ستا گومان غلط دی.

انجیلا تر احساساتو لاندې راغله وېی ویل : زه نه د مسلمانانو او نه دنصرانیانو او نه د دوی د پاچا هانو پروا لرم. زه یوازې ستا خیر غوارم، زه په دی افسوس کوم چی زما په خبرو خفه شوې، زه ناپوهه یم، ته زما خبرو ته اهمیت مه ورکوه.

د ربیعي غږ اوچت شو؛ انجیلا ! انجیلا !

انجیلا چوپه وه بشیر بن حسن ځواب ورکړ : ستا خور دلته ده.

بیا یی انجیلا ته وویل : راځه ! خور دې ناری وهی.

انجیلا د بشیر نه وړاندې روانه شوه، لږ ځنډ وروسته دری واړه د کلا په لوري روان شول.

له ویالې نه چې پورې وتل ابو داود یی مخې ته راغی هغه انجیلا او ربیعی ته وویل : تاسو نن ډیری وځنډیدی!

ربیعی ووېل : پلار جانه ! موږ نن په غونډۍ د ختلو اراده کړی وه، زه ډیره وړاندی ولاړه نشوم، خو انجیلا یوازی د غونډۍ سرځه ختلی او بیرته راغله.

د ربيعې د خوب تعبير

د جمعې د ورځې زيات وخت بدر بن مغيره او بشير بن حسن له ابو داود سره په مجلس تير کړ، د دوی له خبرو ابو داود داډه شو چې دوی به شپه په کلا کې تيروی، خو له دوو ورځو راهيسې هغه حيران ؤ چې د کلا زيات سپاهيان ناڅاپه ورک شول.

ملسپيين چې کله ده له بدر او بشير سره ډوډۍ خوړله ويې ويل : په کلا کې د سپاهيانو شمير ډير لږ پاتې دی، زما نظر خو دا دی چې کله تاسو دلته اوسيږئ نو د ساتنې مو پوره خيال کوئ.

بدر په بې پروائۍ ځواب ورکړ : موږ ه ځان د ساتنې لپاره هيڅکله هم د سپاهيانو ضرورت نه دی احساس کړی.

ابو داود : ستا په ميرانه کې خبره نه شته، خو ددې کلا د ساتنې لپاره هم پوره شمير سپاهيان ضروری دی، که د نصرانيانو لخوا د ناڅاپی يرغل ويره نه وی هم ته بايد هوښيار وې.

بدر بن مغيره ځواب ورکړ : تاسو فکر مه کوئ، د خطر په وخت کې به تاسو دلته پوره سپاهيان وګورئ، په دې کلا کې زما هستوګنه هسې موقتی ده، سبا ته به تاسو غرناطې ته روان شی او زه به انشا الله خپلو غرونو او ځنګلونو ته ورځم.

ابو داود : نو په همدې خاطر دې پوځيان درې ورځې وړاندې استولې دی.

بدر : هو هغوی دلته بی کاره پراته وو.

له دې وروسته بيا په نورو چارو ډيرې خبرې وشوې.

د ماښام له لمانځه نه وروسته کله چې دوی له جومات نه راوتل يو سپور راغئی کلا ته راننوت او د جومات په دروازه کې بدر بن مغيره ته ورلنډ شو.

بدر بن مغيره د هغه د خبرې انتظار ونه کړ ويې ويل : وايه خيريت خو دی؟ ته ډير پريشانه ښکارې؟

سپاهي وویل : د پاچا وررور او د غرناطي د پوځ یو شمیر افسران له تا سره د لیدلو لپاره راغلي دي، او هغوی ستا هستوګنځی ته د تلو او ستا د انتظار پرځای نیغ همدلته را روان دي.

بدر : هغوی به له دې ځایه څومره لرې وي؟

سپاهي : اته میله به لرې وي، هغوی وویل چې د شپې ډوډۍ به له تاسره خوري.

بدر بن مغیره بشیر بن حسن ته وکتل ویې ویل : تاسو د دوی د هستوګنې او ډوډۍ بندوبست وکړئ، زه یې ښه راغلاست ته مخی ته ورځم.

لږ څنډ وروسته چې بدر په اس سپور او چارګام له کلا ووت ابو داود ګړندي خپلې کوټې ته ولاړ، تر لږ ځنډه په ژورو سوچونو کې ډوب شو او په کوټه کې یې قدم واهه، بیا یې دننه کوټې دروازه خلاصه کړه میریا ته ئې غږ کړ: لږ شیبه دلته راشه.

میریا له کرسۍ نه پورته شوه د ابو داود کوټې ته ورغله هغه زر دروازه بنده کړه، ربیعې او انجیلا یو بل ته وکتل ربیعې ورو وویل : انجیلا ! پلار جان له سهار راسې څه اندیښمن دی.

انجیلا په معنی دار نظر ربیعې ته وکتل ځواب ئې ورکړ : د هغه د اندیښنې سبب ښايي د سبا ورځې سخت سفر وي خو ربیعې ماته تر هغه نه ته زیاته پریشانه ښکارې، کله چې مونږ له قسطلې نه غرناطې ته روان وو ته ډیره خوښه او تازه وې، خو اوس داسې بریښې چې تاته تر غرناطې نه دغه شاړه کلا ښه در لګیږي.

ربیعه : زما له غرناطې سره مینه ده، زه په دې اندیښنه کې یم چې پلار جان سبا د غرناطې پرځای بلې خواته مخه نه کړي،

انجیلا : تا ته معلومه ده چې پلار جان د غرناطې د تګ اراده نه څنډوي، سرحدي شاهین نوی ګاډۍ هم زمونږ لپاره راغوښتې ده، ستا د پریشانۍ سبب بل شی دی، ربیعې ته د زړه خبره له مانه نشې پټولی رښتیا ووایه ته پر دې غمجنه نه یې چې د سرحدي شاهین ځاله له غرناطې نه ډیره لرې ده؟

د ربیعې په څیره‌دحیا سرې او سپینې څپې ونخیدلې، هغې انجیلا ته څه ځواب ورنکړای شو، انجیلا بیا وویل : ربیعې زه اوته د یوې کښتۍ سواره یو، خو چې زه د بشیر بن حسن نوم اخلم ته ما ملامتوې او ستا خپل حالت

دا دی چې له دي ځایه د رخصت تصور وکړی څیره دې مړاوې شی.
رښتیا وایه ربیعي! له سرحدی شاهین سره دی مینه نه ده؟
ربیعه : انجیلا ! زه چیرته ویلی شم چی زه له هغه نفرت کوم خو زما او د هغه نړۍ بیلې دی، بدر بن مغیره د اندلس پر اسمان د ځوارلسمی سپوږمی ده، خو زه د هغو لکونو لیدونکو نه یوه یم چی د هغه له ځل بل تر اغیزی لاندی خامخا یم خو د هغه له اسمانه راکوزولو او د خپلی جونګړی زینت کولو خیال په زړه کی نشم راوستلی، بشیر بن حسن هم د اندلس د آسمان یو ځلاند ستوری دی. که ستا هوس یوازی د هغه تر لیدو او ننداری پوری وای نو ما څه غرض نه درلود، خو انجیلا ته دغه ستوری له اسمان نه راشکوی او د خپلی لمنې سینګار جوړول ئی غواړې، ته له هغه فاصلو نه سترګی پټوی چې ستا او د هغه ترمنځ دي، زه ستا سترګې درخلاصول خپل فرض ګنم.
د انجیلا ښکلی بڼه مړ اوې شوه، په شونډو ئی غمجنه موسکا خپره شوه ویی ویل : د پخوانی بد سلوك سره سره زه اوس هم دا احساسوم چې په دی دنیا تر تا زیات زما بل خیرخواه نشته، خو بده مه ګڼه ته یوه شاعره یی، ما هغه پر اسمان نه پردې ځمکه لیدلی دی او زه په دی ویلو نه شرمیږم چی خوښیږی مې. که ما هغه د خپلی لمنی زینت نه کړای شو هم زه به د هغه لمنی ته په لاس ور غځولو کی دوه زړی نه شم، ربیعی ما چی هغه لومړی ځل ولید زړه می ګواهی راکړه چی هغه یوازې زما دی، کله یی چې غږ زما له غوږو سره ټکر شو داسی می احساسوله چی زما غوږ ونه له دی غږ سره بلد دی، ترڅو چی زما سترګې هغه لیدای شی او غوږونه مې د هغه غږ اوریدای شی زړه به می همدا وایی چی هغه زما دی، هغه زما دی، ربیعی رښتیا ووایه ته د بدر بن مغیره په باب همدغسی احساس نه لرې چې هغه یو میړه دی او ته ښځه یی؟
ربیعی په غور انجیلا ته وکتل ویی ویل : انجیلا ! ته دانه احساسوی چی ته یوه عیسوی یی او هغه مسلمان دی او په اندلس کی د عیسویت او اسلام ترمنځ جګړه روانه ده.
انجیلا ځواب ورکړ : زه ددی پروا نه لرم، زه به هڅه کومه چی هغه ځان ته راکش کړم، که هغه زما خواته رانه غی نو زه د هغه خواته په ورتګ کی ډیل نه کوم.

ربیعی وویل : فرض کړه که نن د ... قسطلی او غرناطي ترمنځ جګړه ونښلي نو ستا او بشیر بن حسن ترمنځ به تولی لاری ونه تړلی شی؟
انجیلا : کیدای شی د لنډ مهال لپاره ز موږ ترمنځ تولې لارې بندې شی، خو ددې جګړې نتیجه به له دې پرته بل ، څه وی چې په ټول اندلس به عیسویان ګبضه وکړی او زموږ ترمنځ به پاتې ، دیوالونه راپریوزی.
ربیعی وویل : انجیلا ! ته ګومان کوې چې بشیر بن حسن غوندې سپاهی به د خپل قوم له بربادی او ماتی وروسته ل تا سره د مینی لپاره ژوندی پاتی وی؟
د انجیلا په څیره د خفګان نخښی جوړی شوی، له لږ چوپ تیا وروسته یی وویل : ربیعی ! فرض کړه که حالاتو هغه قسطلی ته په تنګ مجبور کړ او هغه ته د ژوند د پاتی شپو ورځو تیرولو له پاره له دی پرته بله لاره نه وی نو آیا بیا به هم زما او د هغه ترمنځ د نفرت دیوالونه ولاړ وی؟
ربیعی ځواب ورکړ : دا په دې پورې مربوطه ده چې قسطلې ته پر تنګ هغه په څه مجبور شوی دی، د یوه بندی په حیث به هغه د دښمن قوم د یوی مجلس په سپارښت خلاصون او د ذلت نه ډک ژوند په هیڅ صورت هم نه منی، البته د یوه فاتح په حیث ښایی هغه ستا د مینې زنځیر ومنی، خو دا تا څنګه احساس کړه چی حالات به هغه قسطلي ته په تنګ مجبور کړی؟؟
انجیلا پر خپله اندیښنه د پردی اچولو هڅه وکړه ویی ویل : د یوه ګل سم ځای بڼ دی، ښایی هغه پخپله ډیر وخت په دی بیدیا کی اوسیدل ونه غواړی.
ربیعی څه ویل غوښتل چې د بیلې کوټې دروازه بیرته شوه او ابو داود او میریا کوټې ته ورننوتل، د ابو داود په لاس کی دوه بیلی شمی وی، او کله یی چې د دواړو ګرکیو مخی ته شمې کیښودې ربیعې په معصومانه لهجه وویل : پلار جانه په کوټه کی د فانوس ښه رڼا ده شمو بلولو ته څه ضرورت و؟
ابو داود په اندیښنه وویل : ربیعې ستا له ډیرې رڼا نه ډیر نفرت دی،
ربیعه : نه پلار جانه ! خو دا به په شمال ګل شی، که ته وایی زه به ګرکی پورې کړم.

ابو داود : نه د تازه هوا لپاره کړکی خلاصی پریښودل ضروري دي، بیایی میریا ته وکتل او ویی ویل : که دا مړې شوې زر تر زره یې بیا بلې کړی، زما په کوټه کی نورې شمې هم شته که دا خلاصی شوی نوری راوړی او په همدی ځای یی بل کړی.

ابو داود دا وویل او له کوټې نه ووت.

*****

(۲)

د ماسخوتن د لمانځه په وخت بدر بن مغیره د غرناطی د پاچا له ورور الزغل او د دوو لویو پوځی افسرانو موسی او الزیغری سره یو ځای کلا ته ننوت، د غرناطی پنځلس تنه سپاهیان او معمولی افسران هم ورسره وو،

دغه وخت موذن د ماسخوتن د لمانځه آذان کاوه او دوی له جومات سره له اسونو نه پلي شولـ

او جومات ته ننوتل، بشیر بن حسن د جومات په دروازه کی ورسره ستړی مشی وکړل، الزغل له بشیر بن حسن سره تاوده ستړي مشی وکړل او ابو داود ته ئی وکتل بدر بن مغیره وویل : دا ابو داود دی ما په لاره کی دده په باب تاسو ته یادونه کړی وه،

الزغل ابو داود ته د مصافحی لاس وروغځاوه ویی ویل : بدر ستا ډیری ښیګړی یادې کړې، خو زما په نظر ستا تر ټولو ستر کمال دا دی چې زموږ سرحدی شاهین درته عقیدت لري.

ابو داود مسکی شو ویی ویل : زما ترټولو ستره ښیګڼه دا ده چی د یوه ډیر شریف او سخی ځوان میلمه یم، چی د یوه بی کسه میلمه ستاینه یی هم د میلمه د خدمت په مسئولیت کی ګڼلی ده، هغه پیښه چې ماته یی د سرحدی شاهین سره د څو شپو ورځو تیرولو فرصت را په برخه کړ زما د ژوند ترټولو په زړه پوری پیښه ده، د غرناطی هغه ستر شخصیتونه چی له لری نه لیدل ئی ما د ځان ویاړ باله نن زما مخی ته ولاړ دی، که ئی ګستاخی نه ګڼی نو زه دا سپیڅلی لاس مچوم چی له پیړیو وروسته ئې د موسی بن نصیر او طارق بن زیاد د تورې بیا اوچتولو نیکمرغی په برخه شوی ده.

الزغل له هغو نیك خصلته انسانانو نه ؤ چې له چاپلوسی نه یی کرکه کوله خو د ابود داود لهجې او خبرو په هغه اغیزه وکړه د خپل لاس ور تړولو هڅه یې ونه کړه، ابو داود په ډیرو تودو احساساتو د هغه لاس ښکل کړ، له دې سره یو ځای د وخت له ضرورت سره سم دوې څاڅکې تودې اوښکې د هغه له سترګونه د الزغل په لاسو ورو څڅیدې.

نژدې د همدغسې احساساتو په بدرګه ابو داود له موسی او الـزیغری سره معرفي شو، تول بیا جومات ته ننوتل ، امامت ابو داود وکړ، له لمانځه نه وروسته چې کله دوی په یوه بالاخانه کې پر ډوډی خوړلو بوخت شول ابو داود پر هغوی د خپل اغیزی اچولو لپاره په دماغ او ژبه زور واچاوه او خپل ټول استعداد یې په کار واچاوه، الزغل چې پخپله هم په ډیرو علومو کې د غیرمعمولی استعداد او پوهې خاوند ؤ د ابو داود له علمي پانګې نه زیات تر اغیز لاندې راغی، او کله چې هغه د قسطلی د ظالم حکومت پرخلاف د خپلو پټو فعالیتونو یادونه وکړه نو الزغل وویل : د خدای «ج» احسان دی چې تا د خپل فعالیت لپاره داسې ځای ټاکلی چې هلته تاته زیات ضرورت دی، په غرناطه کې تاسو له مونږ سره ډیر څه کولی شې، بدر بن مغیره چې ستا په باب ماته څه ویلی دی زه پوه شوم چې ته د ځوانانو جلبولو په چل پوهیږې، په غرناطه کې به زه یو داسې ځوان تاته وسپارم چې سمې لارې ته راوستل ئې د اندلس د لاسه وتلی پاچاهی د بیا ترلاسه کولو نه کم نه دی زما مطلب د غرناطې د ولیعهد، زما ورا ره عبدالله دی، هغه ډیر زیات بیړنی، چاپلوسی خوښوونکی، پرځان مین، ویرېدونکی او وهمی دی د هغه تر جوړولو ورا نو ل زیات خوښیږی، که هغه ته اصلاح کړای شی نو دا به د قوم ډیر لوی خدمت وی.

ابو داود د خپلې خوښې د پټولو هڅه وکړه ځواب ئې ورکړ: د غرناطې د ځوانانو د اصلاح لپاره ستاسو د سترګو اشاره کافی ده بیا هم چې تاسو ماته څه خدمت وسپارئ په خوښې به ئې ترسره کړم.

الزغل وویل : ابو عبدالله ته د سترګو د اشارې پرځای د ادب لرګی ته ضرورت دی او زه پوهیږم چې هغه له تا سره شته، تاسو غرناطې ته کله ځئ؟

ابو داود : انشا الله موږ سباته روانیږو .

الزغل : نو چې تاسو کله ورسیږئ زه هم در رسیږم.

زما ورور به ستاسو په شان سړی د خپل زوي د استاد په حیث ومنی او څه اعتراض پری نه لری، خو ابو عبدالله ته دا مه وایی چې دغه مسئولیت تا زما په ویلو منلی، هغه زما په هر څه شك کوی.

ابو داود : تاسو بیغمه اوسی.

له دی وروسته الزغل ، موسی او الزبغری له ابو داود نه د قسطلی د پوځی تیاری په اړه پوښتنی کولی، او هغه د حقایقو پرځای د دوی د خوښی سره سم ځوابونه ورکول، نژدی نیمه شپه چې کله دوی دجګیدلو اراده وکړه د کلا څلورو خواو ته نغاري پورته شوی، دوی پریشانه شول یو بل ته ئی وکتل، الزغل په سوالیه نظر بدر ته وکتل، او د نورو خلکو سترګی هم د هغه په څیره ونښتی ، د بدر په څیره کی د حیرانی او اندیښنی څرك نه ؤ ویې ویل : تاسو مه ویریږئ او بیا په ډاډه زړه له ځایه اوچت شو، ویی ویل : زه اوس حالات معلوموم ، بشیر هم جګ شو خو هغه ورته وویل :. ته له میلمنو سره پاتی شه زه سمدستی بیرته راګرځم. بدر بن مغیره چې دروازی ته ورسید یو پهره دار په منډه راغی او لنډه لنډه ساه یی وکاږله ویی ویل : نصرانیانو حمله کړی ده له دی سره تول اوچت شول توری یی وکښلی خو بدر بن مغیره دوی ته مخ واړاوه ویی ویل : نصرانیانو به په تیرو شلو کلونو کی دومره لوی حماقت نه وی کړی، تاسو بی غمه کښینئ، د شپی مهال د دوی ډیر لوی لښکر هم دکلا خواته نژدي نشی راتلای، زه به بنایی په خپل تیر تول ژوند کی هم دومره د دوی د ناڅاپی حملی لپاره تیار نه وم،

ابو داود وویل : په کلا کی خو ما نن له شل پنځه ویشت سپاهیانو نه زیات نه دی لیدلی.

بدر : د کلا ساتنه ددي دیوالونو نه ډیره وړاندی کیږی، له نیکه مرغه زما ترنیمایی زیات سپاهیان هلته شته دی، زه اوس بیرته راځم.

موسی وویل : زه هم درسره ځم.

بدر ځواب ورکړ : زه ویریږم چې د کوم سپاهی د غشی نښه به شی، زه پخپله هم بنایی له کلا نه بهر د جنګیالیو د لارښوونی لپاه ولاړ نه شم

یوازې د کلا ساتونکو ته یو څو ضروري هدایات ورکوم.

الزغل داړه شو وېې ویل : نو تا ددې حملې تمه درلوده؟

پردې پوښتنه ابو داود ټکان وخوړ بدر ته ئې وکتل ، بدر ځواب ورکړ : ماته د تقدیر لخوا یوه اشاره وشوه او د خدای «ج» فضل دی ما هغه یو وهم او خیال ونه باله.

بشیر بن حسن له بدر سره د تلو ټینګار وکړ خو هغه ورته وویل : زما زیات سپاهیان یوازې په دې د غشو باران ته دریدلی شي چې ته د هغوی د ټپونو علاج کوې، ته همدلته اوسه او د زخمیانو د زخمونو د پټۍ سامان چمتو کړه.

بدر بهر ته ووت، له یو ساعت وروسته بیرته راغلی او وېې ویل : تاسو که غواړې داړه ویده کیدای شي، نصرانیان له کلا نه دوه میله لرې چې له مقابلې سره مخ شول د تیښتې هڅه یې وکړه، خو که له هغې نه لس تنه په تیښته بریالی شي هم معجزه به وي.

ما تاسو ددې فتحې په ویاړ کې له ګډون نه نه ایساروله، خو د سپیده چاود نه وړاندې ستاسو بهر وتل مناسب نه دي د سهار په رڼا کې به تاسو هم د بندیانو په راغونډولو او تښتیدونکو پوځیانو پر غشو ویشتلو کې زما له سپاهیانو سره ملګري وکړې.

بدر بن مغیره بیا ابو داود ته وکتل وېې ویل : ته خپلې کوټې ته ولاړ شه او بهر ته خلاصې کړکې بندې کړه، او یا ټولې شمعې مړې کړه.

نجونو ته روایه چې د کړکې په مخ کې نه دریږي، پهره دارانو وویل چې د حمله کوونکو یوه وارخطا ډلګۍ کلا ته نژدې لیدل شوي، که څه هم له هغوی نه په کلا کې څه خطر نشته خو دا اندیښنه شته چې که هغوی رڼا ووینې غشي به پرې وولي.

ابو داود وویل : زما دا تمه نه وه چې دوی به داسې غلطي وکړي او بیا په منډه بلې کوټې ته ننوت.

الزغل وخندل وېې ویل : یو ښه عالم ډیر لږ ښه سپاهي هم وي.

* * * * *

(۳)

ابو داوود لږ وړاندې ولاړ په اندیښنه کې شو او سمدستي یې پښې ورو شوې د بدر بن مغیره له خبرونه یې پردې باور شو چې دده راغوښتې لښکر له تباهۍ سره مخ دی، ځکه خو یې د شمي بلول او نه بلول بې معنی بلل، له دې سره یې په زړه کې اندیښنه ور پیدا شوه چې له یرغل کوونکو سره دده نوکر نه وي چې ده د سرحد والي ته د استازي په توګه استولی ؤ، ظاهراً ددې کار امکان ډیر لږ ؤ بیا هم د تشویش وړ وه خو دې تر دې هم زیات پر دې اندیښمن ؤ چې د یرغل کوونکې لښکر مشر نیول شوی نه وي، او د بدر بن مغیره په مخکې د ابو داوود رازونه افشا نه کړي.

په دې وخت کې هغه ځان ته دا تسلي ورکوله چې د سرحدي شاهین والي دی د فردیناند ځانګړی سړی بولي او د راز له افشا نه به ئې ډډه وکړي.

هغه ته په هر ګام نوې نوې اندیښنې رامخې ته کیدې، او بیا به یې بیرته ځان ته تسلي ورکوله. کوټې ته نژدې یو نوی خیال ور پیدا شو او په بدن یې لړ زه راغله، آیا دا امکان نه لري چې د سرحد والي د شهرت او نومیالی توب په خاطر پخپله د حملې مشري کړې وي او کله چې ژوندی ونیول شي د الزغل او بدر په وړاندې اعتراف وکړي چې ستاسو مجرم زه نه ابو داوود دی، چې ماته یې پر کلا د یرغل بلنه راکړې ده.

هغه په ډیره پریشانۍ د خپلې دفاع سوچونه کول چې ناڅاپه یې کمزوري چیغه واوریده، هغه په بیړه د کوټې دروازه خلاصه کړه او ور ننوت، له بلې کوټې نه د یوې بلې چیغې سره سم شوك په ځمکه ولویدل، په دې ځنډ کې هغه کوټې ته ور ورسید یوه شیبه یې سترګې توري او وینې یې په رګونو کې ودریدلې، انجیلا او میریا په غولۍ بې سده پرتې وې، د انجیلا په ټټر کې یو غشی ښخ و، ربیعه بې حرکته ورته ولاړه وه، ابو داوود په ډیره پریشانۍ ربیعي ته وکتل ، هغه په واخطایي کړکیو ته اشاره وکړه، ابو داوود شمي یوې خواته کړې او کړکۍ یې بندې کړې، بیا انجیلا او میریا ته راغی دواړه یې وخوځولې او وېې ویل : انجیلا ! میریا !

انجیلا زګیري وکړ او سترګې یې وغړولې، هغه په هوښ راغله خو میریا همغسې بې سده وه.

ربیعي وویل : پلار جانه ! طبیب راوغواړه ! انجیلا زخمي ده او مور جانه

ددې په لويدو بې سده شوه، انجيلا د کړکۍ له مخې تيريدله چې له بهرنه چاپه غشي وويشتله لږ زر کوه د انجيلا وينه بهيږي.

ابو داود جگ شو او په بيړه بهر ته ووت.

* * * * *

(٤)

لږ ځند وروسته له ابو داود سره بدر بن مغيره او بشير بن حسن کوټې رانننوتل، بشير انجيلا او ميريا ته له سرسري نظر وروسته دواړې په خپلو خپلو بسترو واچولې، په دې ځند کې د هغوی يوه نوکر دوا اړ ضروري د طبابت سامان راوړ بشير خپله کځوړه خلاصه کړه، يو بوتل يې را ويوست، څو ځاځکي يې په يوه دسمال وځڅول ابو داود ته يې ونيو وبې ويل : دوادې ميرمن ته ور بوی کړه، په هوښ به يې راولې، له دې نه وروسته يې انجيلا ته پام واړاوه، هغې په رڼورڼو سترگو ده ته کتل، بشير بن حسن د زخم له ليدو وروسته غشی ته لاس ور وغځاوه، انجيلا په دواړو لاسونو دده لاس ونيو او په چيغو يې وويل : نه نه !

بشير بن حسن وويل : څومره چې دغه غشیٔ وځنډيږي هومره به ته زيات په زحمت شې، ته مه ويريږه ، لاس مې مه نيسه کنه نو زه به د بيهوشۍ دوا درکړم.

بشير بن حسن خپلوملگرو ته اشاره وکړه.

انجيلا ووې: نه نه لاس او پښې مې مه نيسئ، زه هيڅ نه کوم.

بشير وويل : ما مخکې هم دا گومان کاوه چې ته زړه وره نجلۍ يې يوازې يوه شيبه سترگې پټې کړه، ويريږه مه.

خو انجيلا ډيرعقيدت او اطاعت په نظر د هغه په څيره سترگې ښخې کړې، بشير بن حسن بيا غشی ته لاس ور اوږد کړ هغې دا ځل هيڅ مزاحمت ونه کړ، شونډې يې وچيچلې، وروبې زگيروی له خولې ووت او بې اختياره يې لاس د غشي د زخم په لور ور اوږد شو، خو بشير بن حسن غشیٔ راويوست، هغه ډادمنه ساه واخستله، وبې ويل : زخم ډير ژور نه دی انشا الله زر به بيرته روغه شي.

دغه وخت ميريا را په خود شوی وه، هغې يوه شيبه بيرته سترگې پټې

کړې او بیا یې بیرته وغړولې، او په یوه چیغه په خپله بستره کې کښیناسته، د انجیلا په لوری یې ورمنده کړه ویې ویل : زما لورې ! زما انجیلا ! انجیلا ته ښه یې که نه ! زما لور به روغه شې! وواییی ! د خدای «ج» لپاره راته وواییی ! هغې د لیونو په څیر د بشیر بن حسن متی نیولی وی او په زوره زوره یې خوځولی.

میریا بیا هغه پریښود او بدر بن مغیره ته یې پام شو ویې ویل : د خدای «ج» په خاطر زما د لور ژوند وژغوری.

ابو داود راوړاندې شو میریا یې ترمټ ونیوله، په زور یې بسترې ته کش کړه ویې ویل : میریا لیونی کیږه مه، له صبر نه کار واخله! انجیلا به ډیره زر روغه شی زخم ډیر معمولی دی، میریا چیغې کړې، ستا په سینه کې د زړه پرځای کانې دی، انجیلا که مړي که پاتی ستا یې پرې څه! ستا خو د غرناطی ...؟

میریا د غرناطی له نامه سره ژبه ونیوه، ابو داود احساس کړه چې د تقدیر لاس د هغه تر مړه‌پورې ور ورسید او بیا ودرید، هغه سر ترپایه هیله او ستمه شو او میریا ته یې کتل، د میریا لیمو هم دا څرګندوله چې په دې خطرناکه موضوع نور څه ویل نه غواړي، ابو داود بیا په لوړ آواز وویل : هو کې ! له ماسره د غرناطې غم دی، د داسې وحشیانو له یرغل نه د غرناطې ژغورل د هر مسلمان فرض دی، چې په مجونو د غشو ویشتلو نه هم نه شرمیږی، او د انجیلا زخمي کیدل زما د غرناطی له تګ سره هیڅ اړه نلري.

تا ته باید معلومه وای چې له بهرنه دیرغل ویره وی کرکی باید پوری وی، او ستا له لاسه دا هم پوره نه شوه چې انجیلا له کړکۍ نه لرې کړې، ربیعی ته خو هوښیاره ښځلی یې تا به انجیلا له کړکۍ نه منعه کړی وی؟

ربیعی په مړاوی لهجه ځواب ورکړ : پلار جانه ! انجیلا له ما سره خبرې کولې زما له بسترې نه جګه شوه هغه خپلې بسترې خواته روانه وه ، چې له کړکۍ نه غشې راغی او وریاندې ولګید.

د ابو داود ټول د چالاکې صلاحیتونه په سترګو کې راټول شول، میریا به زیاتره د هغه د سترګو له رڼا نه ویریده، ټول چوپ وو خو دا معمولی پیښه

نه وه، هغه په ویروونکو سترګو ویل چې لا تر اوسه زما خبره پای ته نده رسیدلې، زه یوازې د ډګر د خالي کیدو انتظار کوم په کومه څېرکۍ او دقت چې بشیر بن حسن د انجیلا پر زخمونو پټۍ تړلې تر هغې نه په زیات ژور نظر ابو داود میریا ته کتل.

بدر بن مغیره په دې څنډ کې څو څلې، ربیعي ته وکتل، هغه تر اوسه پوري په وارخطایي د انجیلا د بستري خواته ولاړه وه، هغه د انجیلا تر زخمي کیدو زیاته دې ته حیرانه وه چې د نصرانیانو د ناڅاپي حملې سره سره د بدر بن مغیره او بشیر بن حسن په څیره کې د اندیښنې او پریشانی نخښنې نشته، هغې زړه نازړه او په ویره ویره وپوښتل: داسي ښکاري چې دا کلا د دښمن تر یرغل لاندې راغلې؟

بدر بن مغیره پخپله هم له هغې سره خبرو اترو ته ناکرار ؤ د ربیعي غږ یې پام ور واړاوه او په تسلې ډوله غږ یې وویل : داسي ښکاري چې د دښمن کوم تښتیدلی سپاهي د شپې په تیارو کې دلته رسیدلی او چې په خپل مرګ یې باور راغلی نو دې خواته یې غشي راویشتلي، که هغه تر اوسه وژل شوی نه وي نو ضرور به نیول شوی وي، لږ دوخته ماته خبر راغی چې د دښمن یوه دلګې سپاره کلا ته نژدې لیدل شوي دي، کیدای شي له همغوی نه کوم یو وي.

زه ستا د خور په ټپي کیدو افسوس کوم، که له مانه لږ تنبلي نه وای شوې او ستا سو د کوټې کړکۍ مې دریاندې بندې کړې وای نو دا پیښه به نه پیښیدله، او کښینه مه ویریږه، ستا خور به هم ډیر زر روغه شي ربیعه څوګامه شاته شوه او په خپله بستره کیناستله، بدر بشیر ته وویل : زه به میلمنو ته لږ تسلې ورکړم بیا به راشم.

بشیر هم وویل : زه هم نور خوشي یم، دې ته اوس یوازې دوا ورکښنل پاتې دي.

* * * * *

(۵)

د کوټې نه د وتلو په وخت بدر بن مغیره د ربیعي د بسترې ترڅنګ پښه ونیوله ورږیې وویل : د نن برې د یوې شریفې تور سرې د خوب تعبیر دې،

که اجازه وی د پاچا د ورور په وراندی یی نوم واخلم!

ربیعه وویریده یو ځل یی په ډیره وارخطایی د کوټی هغی برخې ته چې مور، پلار، او خور یی وو وکتل او بیا یې په هیله من نظر بدر ته وکتل او په خپ غږ یی وویل : نه نه ! د خدای «ج» لپاره نه ! بیایی خپل پلار ته وکتل چې له دنیا او مافیها نه بی خبره یی میریا ته داسی کتل له مار چی خپل ښکار ته گوری.

بدر وویل : نو زه باید الزغل ته دروغ ووایم، زه به ددی ناڅاپه تیاری لپاره کوم دلیل جوړوم.

ربیعی لږ له جرئت نه کار واخست سترگی یې پورته کړې او له خولې نه یی ناڅاپه ووتل : زما خوب یوازې ستا لپاره ؤ.

په همدی یوه جمله کی ربیعی هغه ټول رنگین داستان واوراوه چی د ژوند له پیله یی تر ننه د حوا لورانی د آدم (ع) زامنو ته اوروی، د ویلو په وخت کې یی ددی الفاظو ژوړ والی ته پام نه شو خو د زړه نرمو او خوږو ټکانونو هغه زر پوه کړه چی یو لوړ ټوپ یی وهلی دی. د هغی سترگې ټیټی شوی او څیره یی له حیانه تکه سره شوه.

بدر تللی ؤ، خو دی داسی احساسوله چی هغه تر اوسه همالته ولاړ دی او دی ته گوري، یوازی هغه نه بلکی کوټه ټوله دی ته گوري، په خپلو گوتو کی یی یو ډول لړزه احساس کړه له ځایه جگه شوه او د انجیلا د بستری ترڅنگ ودریده.

بشیر بن حسن او د هغه نوکر بهرته روان شول، ابو داود وویل : ودریږی زه هم درسره ځم.

بشیر وویل : نه ته آرام وکړه،

ابو داود : نه اوس سهار کیږی، بدر وویل چی سهار به حمله کوو که څه هم زه سپاهي نه یم روزل شوی خو ما غونډۍ سری ته د سرحدی شاهین تر قوماندی لاندی د جگړی موکه هر وخت په لاس نه راځی، که زه نیزی او توری ښی نشم چلولی د بندیانو په شمیرلو کی خو درسره مرسته کولی شم.

بشیر وویل : زما په گومان تر اوسه وخت شته، ته ځوانو ته تسلی ورکړه چې د تگ مهال شو زه به احوال درکړم.

ابو داود وویل : لړ به د الزغل په مجلس کې کښینم د داسې خلکو مجلس هر وخت نه په نصیب کیږي.

اصلاً ابو داود د خپلې میرمنې د قهر جن نظر نه ځان ژغورلو، دی پوهیدلو چې هغه د کوټې د خلوت کیدو په انتظار ده، او بیا به د قسطلي په عام فهمه ژبه د غشو باران د تم کیدونه وي، میریا د نظر جال اچولي ؤ خو چې هغه جګ شو او روان شو نو دې وویل : ته د انجیلا د زخمونو پروا هم نه کوې؟ هغه له زخمونو نه زګیرې کوي او ته د چکر شوق په مخه کړې یې.

انجیلا هم د خپلې مور په طبیعت پوهیدله، هغې هم ددې په سترګو کې د راتلونکې توپان لومړي نخښې لیدلې وي، هغې وویل : پلار جانه ! ته ولاړ شه زه اوس روغه یم.

ابو داود په ډاډ ساه وکښله ویې ویل : ربیعې لورې ته دننه خوانه د کوټې دروازې بندې کړه.

بشیر بن حسن وویل : د دروازو بندولو ته اړتیا نشته، په برنده کې ډیر سپاهیان ګزمه کوي، زه به ورته ووایم که د دوی څه ته ضرورت وي ډننه نه دې غږ وکړي، هو کړکې دې خامخا بندې کړې او داډه اوسې چې د یرغل کوونکو کلا ته رارسیدل ممکن نه دي، هغوی ډیر وړاندې دروړل شوي دي.

ابو داود چې ولاړ میریا ، ربیعې ته د وړې لیوه په خیر کتل، انجیلا ژر د وضعې له نزاکته پوه شوه، زګیروی یې وکړ ویې ویل : ربیعې سرمې چاپې کړه، سخت درد پرې راغې.

ربیعه ورجګه شوه سرته یې کښیناسته، میریا هم ور جګه شوه او د انجیلا په بستره کیناسته ویې ویل : زما لورې ! کوم ځای دې درد کوي؟ بیا یې ربیعه تر مټ ونیوله، تیل وهله یې او ویې ویل : ته ورځه!

انجیلا وویل : نه نه مورې ! ربیعه یوه دعا وایي چې زما د سر درد ورسره غلیږ کیږي.

مورنۍ مینې سمدستي وسله کیښوده په هیله منه لهجه یې وویل : ربیعې لورې ستا په دعا کې تاثیر دی ، دعا وکړه چې د انجیلا زخم جوړ شي زه به ستا نیکي نه هیروم.

ربيعه به په داسې الفاظو سمدستي نرمه شوه وېې ويل : مور جانې! آيا د انجيلا لپاره دعا هم له تا سره نيکي ده ؟ آيا انجيلا زما خور نه ده؟

ميريا : ربيعې ته پرښته يې ، کښينه د خپلې خور سره دې، او بيا دا يوه څنګ ته شوه .

انجيلا وويل : مور جانې ته ويده شه

ميريا : لور جانې ترڅو ته روغه نشې زه خوب چيرته کولې شم.

انجيلا : نه مورې ته ولاړه شه زه روغه يم.

ميريا وويل ؛ زه پوهيږم چې ته دې له خور سره بيا يو نه ختميدونکي داستان پيلوې.

ربيعې وويل : مور جانې ته ويده شه، هغوی ويل چې کلا ته هيڅ خطر نشته.

ميريا جګه شوه په خپله بستره کيناسته وېې ويل : خدای دوکړي چې هغوی بيرته وګرځي که نه مور به له انجيلا سره په همدې حالت سفر ته مجبور شو.

ربيعې وويل : هغه ويل چې له يرغل کوونکو نه ښايي يو هم ژوندی بيرته ولاړ نه شي

ميريا مايوسه شوه وېې پوښتل : چا ويل ؟

ربيعه : سرحدي عقاب چې له کوټې نه وت وېې ويل چې زه ستاسو د تسلي لپاره راغلی وم.

لږ څنډ وروسته ميريا پرمخې په بستره وغځيدله، انجيلا په ټيټ آواز ربيعې ته وويل : ربيعې ستا باوردې چې دا کلا به نه فتحه کيږي!

ربيعې ځواب ورکړ : هوکې زما يقين دی .

انجيلا : ربيعې مور ښايي څو ورځې نور هم دلته پاتې شو.

ربيعه : ترڅو ته سفر ته روغه نشې مور ښايي همدلته پاتې شو.

انجيلا ددې لپاره چې وپوهيږي چې مور يې ويده شوې که نه هغې ته ورو ورغږ کړ او چې ځواب ئې وانه وريد په ټيټ آواز يې ربيعې ته وويل : ما د سر خوږ پلمه کړل.

ربيعې وويل : زه پوهيږم

انجیلا : ته په څه شی پوهیږې؟
ربیعه : تا زه د مور له غوسی نه ژغورلم.
انجیلا : د خدای «ج» شکر دی چی پلار جان بهر ته ولاړ که نه مور به آسمان پر چیغو پرسر اخیستی ؤ.
ربیعه : انجیلا له زخم نه به په تکلیف شوی وی؟
انجیلا : نه ! په کوم زخم چی د هغه د لاس پټی کیښودل شی هغه درد نه لری، ربیعی ربښتیا وایه ته په دې خوشحاله نه یی چی سفر مو وځنډیږې؟
هغی ځواب ورکړ : زه ستا په زخمی کیدو خفه یم.
انجیلا : ایا ستا د ژوند ترټولو لویه هیله دا نه وه چی‌سبانی سفر مو وځنډیږې؟
ربیعه : دا ډیره بده هیله ده، زه چیرته دا امید کولی شم چی ته دی زخمی شی.
انجیلا له لږ سوچ وروسته وویل : کله چی هغه ستا د ټپونو د پټی لپاره راتلونو ما داسی ګڼله چی ته زما حق رانه اخلی، که ربښتیا ووایم، زه په خپل ټپی کیدو هیڅ خفه نه یم، هغه نن ډیر پریشانه ؤ او زه له دی زیاته هیله بله نه لرم چی هغه دی زما لپاره اندیښمن شی، خو زه ویریږم چی زما زخمونه روغ شی د هغه اندیښنه به لری شی.
ربیعه : زما په ګومان به د هغه اندیښنه په علاقه بدله شی.
انجیلا : خو ته وایې چې ستا او د هغه لارې بیلې دی.
ربیعه : زه بیا داسې نه وایم.
انجیلا : ربیعی ماته هغه وخت لیدلی چی سرحدی عقاب ورو ورو څه درته ویل ! ستا سترګې په څمکه ښخې وې، ستا څیره له حیا نه تکه سره خوتیدله.
ربیعه : نو تا په دی حالت هم ماته کتل.
انجیلا : هوکی ! هغه تاته څه ویل ؟
ربیعه : هیڅ نه ، ویل یی چی کلا په امن ده.
انجیلا : نه زما غوږونه ډیر څیر دی هغه تا ته بل څه ویل، ووایه هغه څه ویل ، ووایه!

ربیعه : هغه ویل چې د خدای احسان دی ته به څو ورځې نوره هم دلته پاتی شې.

انجیلا په خندا شوه ویی ویل : دروغجنې!

*****

(٦)

الزغل، موسی او الزیغری چی سهار د بدر بن مغیره د جگړی نقشه ولیده حیران شول، له یرغل کوونکو نه ډیر لږ په تیښته بریالی شوی وو، د بدر غشی ویشتونکو یرغل کوونکی په ناوونو او کندونو کی را ایسار کړی وو

عیسویان به چی دیوی دری نه د غشو له باران نه وتښتیدل او بلی دری ته به ورسیدل لا به یی داده ساه نه وه اخستی چی بیا به پری د غشو باران شو، د سپیده چاود سره چی بدر بن مغیره له خپلو ملگرو سره له کلا نه ووت د کلا نغاره وکړنگیده او ورسره سم څلورو خواو ته په لسگونو نغاری وکړنگیدی، له شاوخوانه د اسونو د پښو ترپهار اوچت شو او د سترگو په رپ کې نژدې درې زره تنه پوځ د کلا په دروازه کی راتول شو.

الزغل وویل : که زما په جادو باور وای نو ما به ویل چې ته ترټولو لوی جادوگر یی، دا پوځ له کومه راغی!

بدر : دغه سپاره د شپی په مناسبو ځایونو کی غلی وو، دوی د شپی په جگړه کی برخه نه ده اخستی، د دوی کار به اوس پیلیږی، زما غشو ویشتونکو په مختلفو ځایونو کی یرغل کوونکی را ایسار کړی دی، او دا نیزه بازان به هغوی ټول یوځای ته راټول کړی.

ترماسپښین مهال پوری د بدر سپاهیانو د دښمن د پوځ اسیران ټول یوی دری ته راټول کړل، ابو داود همزغر ه او خول پرسر کړی وو او له ځانه یی سپاهی جوړ کړی ؤ.

هغه ترټولو په دی خبره خوشحاله ؤ چی د یرغل کوونکو د پوځ مشر وژل شوی ؤ او د سرحد والی په حمله کی شریك نه ؤ، خو له هغه سره لا تر اوسه یوه اندیښنه وه، او د همدی اندیښنی په سبب هغه په یوه اوبله خوا سرگردانه ؤ، په دی منځو رامنډو کی هغه د دښمن دری تنه وژلی هم وو.

کله یې چې بندیان په اوږدو کتارونو کی ودرول نو، هغه یو یو سړی ښه

تر نظر تير کړ، او بيا په اس سپور شو د نيزه بازانو په ډله ورگډ شو، د يوی درې په ځنگل چی ورگډ شول ناڅاپه يی څو تنه سپاهيان وليدل چی د بنديانو يوه ډله ترمخ کړيوه، هغه له خپلی ډلی نه بيل شو او آس يی د بنديانو په لور ور وځغلاوه، پربنديانو يی چی نظر وزغلاوه د خپل خول نقاب يي لږ نور هم په څيره راکوز کړ يو بندی دده کوچوان و، سپاهيانو چی دده د لاس اشاره وليده ودريدل، هغه يو ځوان ته چی د ډلگی مشر ښکاريدو په خطاب کی وويل : ايا تاسو دا سړی د دښمن په ډله کې نيولی؟

هغه ځواب ورکړ : هوکې : دی په يوه ونه خوت او د پټيدو هڅه يی کوله.

ابو داود وويل : دا ډير لوی ملعون دی، دايی ويل او له اس نه راکوز شو د اس جلب يی يوه سپاهی ته ورکړ او کوچوان ته ورنژدی شو ، په لوړ غږ يی وويل : ما دا گومان نشو کولی چی زما خپل نوکر به دومره نمك حرام او منافق وی، ووايه ددی کلا په لوری تا د دښمن د پوځ لارښوونه نه کوله؟ ته زخمی وی، هغوی تا ته پنا ه درکړه، ستا علاج يی وکړ، او تا د دوی د نيکی بدله داسی ورکړه! اوس به ته په کومو سترگو ورسره مخامخ کيږی، تا خو زه هم وشرمولم.

کوچوان چی په خول کی د هغه څيره نه پيژندله د هغه غږ يی واوريد ويی پيژاند او هلك پك شو، دا غږ دده د بادار ؤ خو الفاظ او خبرې د بل چا وې ، بيا يی ناڅاپه دا په زړه ور وگرځيدل چی ښايی په دی کی به څه مصلحت وی، هغه په ويريدونکی غږ وويل : زما باداره ! ته پوهيږی چی زه بی گناه يم زه...

هغه نور څه ويل غوښتل خو ابو داود په ډير زور د توری گوزار پری وکړ او د هغه سريی له تنی والوزاوه.

ځوان افسر هغه ترمټ ونيو او ويی خوځاوه : ته څوك يی ! د بندی وژل زموږ د دستور مخالف کار دی، ته به د سرحدی عقاب په مخکی ددی ځواب ورکړې.

ابو داود ځواب ورکړ : ته چورت مه وهه زه به ددی ځواب ورکړم .

دايی وويل او خول يی له سره لری کړ بيا يی وويل : ښايی تاسوما

وپیژنی !

ځوان افسر ووېل : زه تا پیژنم، ته زموږ د امیر میلمه یې، زه دا هم احساسوم چې تا به دغه سړی په یوه معقوله وجه وژلی وي، خو هغه اوس یو بندي ؤ.

ابو داود ووېل : دا سړی له شل کالو راسې زما مزدور ؤ، زه د ډېر بد مصیبت په وخت کې قسطلې پرېښودلو ته اړ شوم ده موږ تعقیبولو خو سرحدي شاهین زموږ ژوند وژغوره، څو ورځې دی هم زموږ سره میلمه ؤ، ما هغه خپل کورته رخصت کړ، خو ده د نصرانیانو د پوځ لارښوونه کوله او دلته یې راوستل، زه یې که نیولی وای نو ډېر بخشش به یې یو څو درهمه ؤ چې ترلاسه کول به یې ، خو که خدای «ج» ناخواسته تا سو یرغل ته تیار نه وای نو د هغه سړي ژوند هم په خطر کې ؤ چې د اندلس وروستۍ تکیه ده، که دي عیسوي وای نو ما به نه وژلو، خو دا مسلمان ؤ، د داسې سړي لپاره د دنیا په هیڅ قانون کې د رحم تکې نشته، ووایې که ستاسو څوك زما پرځای وای له دې سړي سره به مو څه کول؟

ځوان افسر بې ځوابه شو وېې وېل : وبخښې ماته دانه وه معلومه چې دي مسلمان دی، بیشکه د داسې سړي سزا همدا ده، ابو داود له دي پوځیانو نه وړاندې بدر بن مغیره ته ورغی او د خپل نوکر د وژلو کیسه یې په داسې الفاظو ورته تیره کړه چې هغه یې په نیك نیتې باوري شو، خو چې کله بشیر بن حسن ډا کیسه واوریده تر لږ څنډه له ځانه سره په کشمکش کې پاتې شو، بیا هم ابو داود پخپله له هغه سره دا کیسه راوچیړله او د هغه شکونه یې لرې کړل.

* * * * *

(۷)

بدر بن مغیره تول بندیان یوې تنګې درې ته راوستل او د غښې ویشتونکو پهره یې پرې ودروله اوله یوې ډلې نه پرته چې د بندیانو او زخمیانو د اسونو راټولو لپاره یې وګومارله نور پوځ یې د ځوابي یرغل لپاره تیار کړ.

د ماسپښین له لمانځه نه وروسته یې الزغل ته ووېل : زما لږ کار پاتې

دی، تاسو په کلا کی استراحت وکړی زه چې له خیره وزګار شم ستاسو خدمت ته به راشم، ددې وروکی پروګرام لپاره ستا شخصیت ډیر لوی ګنم ځکه تا ته زحمت نه درکوم پر دی سربیره غرناطی تر اوسه د قسطلی پرخلاف د جګړې اعلان نه دی کړی، زه غواړم چی تاسو د تیاری لپاره زیات فرصت ولری، او دښمن په دی غلط فهمی کې وې چې د دوی جګړه سمدستی یوازی له موږ سره ده.

الزغل وویل : ته په کوم ځای د حملی اراده لری؟

بدر ځواب ورکړ :ما کوم ځانګړی ځای نه دی ټاکلی ، ددښمن ګومان دا ؤ چی موږ به ویده وو موږ پردی باوری کړی چی بیدار یو، موږ په دی باور ؤ چی عملیاتو کی ښایی جګړه لږ خو سفر به ډیر وی، الزغل خپله چپنه او پګړۍ لرې کړل یوه سپاهی ته یی ورکړل او ویی ویل : ماته د یوه پوځې د جامو ضرورت دی، موږ به ټول له تا سره ځو، نن ورځ ته زموږ قوماندان یی، هغه ورځ راتلونکی ده چی ته د غرناطی بیرغ اوچت کړی، خو نن زه د سرحدی شاهین بیرغ اوچتوم، بدره! ویریږه مه، زه یوازی په حکم کولو نه پوهیږم، په حکم منلو هم پوهیږم.

موسی، الزیغری او د دوی نورو ملګرو هم د الزغل په څیرد بدر د پوځ دریشی واغوستی او له دوی سره تګ ته تیار شول.

لږ ځنډ وروسته بدر بن مغیره له دری زره تنو سپرو سره له کلا نه ووت او خپل امتیازی نښان یی چی سپینه چپنه او سپینه پګړۍ وه له لری ځرګنده وه.

ماښام مهال د فردیناند د پاچاهی د سرحدی ښارونو او کلیو اوسیدونکی د خپل لیږل شوي پوځ د فاتحانه راستنیدو د ښه راغلاست پرځای د بدر د لښکر له توپانی یرغل سره مخ شول.

راتلونکی سهار دغه پوځ د سرحد ډیر ښارونه او کلی تر خپلو برمیالو ګامونو لاندی کړی وو او بیرته فاتحانه خپلی کلا ته ستانه شوی وو، د دوی پوځ د بیرته ستنیدو پروخت د سوداګرو یوه کاروان ته ورته ؤ چی د غنیمتونو په مالونو او څاروو بار ستنیدل.

بدر بن مغیره چی خپلی قرار ګاه ته ستون شو اعلان یی وکړ چی ددی غنیمتونو له مال نه به پنځمه برخه د غرناطې بیت المال ته ورکوی بیا یې پنځه سوه تنه تازه دم سپاره د یوه ځوان تر قیادت لاندې د سرحدي کلا په

لور واستول هغوی ته یې امر وکړ چې د دښمن پوځیان تر سرحد واړوي او خوشې یې کړي، یو ځانګړی پیغام یې بشیر بن حسن ته واستاوه چې د دښمن هغه ټپیان چې دتګ نه وي په اسونو تر سرحد ورسوي او د کومو چې حالت ډیر خراب وي د هغه دې علاج جاري وساتي، زه به یوه دوې ورځې همدلته پاتې شم.

له دې نه وروسته هغه له الزغل، موسی او الزیغري سره د غرناطې په راتلونکو پروګرامونو وګړېد الزغل وویل چې له دې وروسته بنایي فردیناند د غرناطې پرخلاف په یرغل کې زیات ځنډونه کړي، که هغه دغه کلا نیولی واي نو سمه جګړه به پیل کیدله، هغه ته باید د ډیر تیاري نوره موکه ورنه کړو.

ستا ددې شانداري فتحې خبر چې د غرناطې خلك واوري حوصلې به یې اوچتې شي، زما اراده ده چې زه پخپله هغوی ته ستا ددې برمیالی سوبې خبر واورم. بیا به ته غرناطې ته راشې، د غرناطې اوسیدونکو له کلونو راسې د خپل قوم د کوم فاتح ښه راغلاست نه دی لیدلی.

د غرناطې شاعران له ژوندیو نه مایوسه دي او په قبرونو کې د ویدو مړیو په ستاینه کې قصیدې وایي، تا چې هغوی ووینې نو خامخا به یې باور شي چې خدای «ج» دوی ته له کلونو وروسته د حوادثو د توپان د مخ اړولو لپاره یو سپاهي را استولی دی. او چې د اولس جوش او جذبه وګوري نو زما ورور به خامخا د جهاد اعلان وکړي، هغه له پخوانه سر په تلې کې نیولی ، خو هغه ویریږي چې اولس به راسره ملګری نه شي.

بدر بن مغیره وویل : له تیرو لیدوکتونه وروسته زه ځان د غرناطې د لښکر یو سپاهي بولم، په دې سرحدونو کې زما د پرله پسې جګړونه مقصد دا ؤ چې تر څو د غرناطې خلك نه وي را بیدار شوي د فردیناند پام زموږ په لوري وي.

خو اوس ماته هغه ورځ لرې نه ښکاري چې هغه به پر غرناطه حمله وکړي.

د اراغون ملکې او د قسطلې پاچا د خپل واده په ورځ دا سوګند خوړلی ؤ چې ترفتحې پورې به په کرار نه کښيني، هغوی تر اوسه په تیاري بوخت دي، د غرناطې د ساتنې یوازینی لاره دا ده چې د عیسویانو حوصلې ور

ماتي شي،

الزغل وویل : حقیقت دا دی چی موږ د صخره د نیولو پریکړه کړی وه، او زه د همدی مقصد په خاطر ستا د بیولو لپاره راغلی وم.

بدر وویل : زما د پوځ ټول سپاهیان ستا په خدمت کې حاضر دی، زه همدا اوس ستا سره تلوته چمتو یم.

الزغل وویل : نه ! ستا سپاهیان باید په همدی محاذ پاتی شی، سمدستی ته دوی ته یو مناسب سړی مشر وټاکه او غرناطی ته ولاړشه، امکان لری ستا له تګ نه دوی ورځی وروسته ابوالحسن د جګړی میدان ته په ورکوزیدو راضی شی.

موسی وویل : زما په نظر خو که دی د خپل پوځ له یو څو ډلګیو سره یو ځای غرناطې ته ولاړ شی پر خلکو به یی اغیزی ډیرې ښې وی، او زه دا هم غواړم چی په لومړیو جګړو کی د غرناطی د فوځ د توپانې ډلګی مشرتوب هم بدر ته وسپارل شی، دده په موجودیت کی به د خلکو حوصلی ډیری اوچتی شی، ددی په بدل کی به موږ د غرناطی د پوځ څو ډلی دلته د سرحد د ساتنی لپاره راواستوو.

بدر وویل : زموږ هدف پر غلیم بریځ دی، او زه به هر هغه محاذ ته ځان رسوم چی ماته ضرورت وی. سمدستی خو زما باور دی که دوه زره تنه پوځ هم له دی ځایه له ځانه سره بوزم زموږ دغه مورچل به کمزوری نه شی، بیا هم زه ستا له دی تجویز سره موافق یم چی په دغه محاذ باید سپاهیان کم نه شی، که له دی ځایه زر تنه تجربه کار جنګیالی بوزو له غرناطی نه باید همدومره دلته راوستل شی، په دی صورت کی به دا سیمه زموږ یو دفاعی مرکز هم وی، او په سرحد کی به د فردیناند پرخلاف هلته دلته یوه نیمه حمله کوی او د فردیناند پام به د یوه محاذ په لوری نه اوړی.

الزیغری پوښتنه وکړه : ستا دا باور دی چی فردیناند به ددی تازه ماتی نه وروسته له غرناطی نه وړاندی ددی سیمی د فتحه کولو اراده ضروري نه بولی؟

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زما باور دی چی تیرو تجربو به هغه هوښیار کړی وی، هغه به په دی باوری شوی وی چی که خدای «ج» مه کړه په پاتی ټول اندلس قبضه وکړی هم له دی کمرونو سره به په کلونو کلونو سرونه جنګوی، خو که هغه بیا هم پردی سیمه د برید پریکړه وکړه نو دا به د اندلس د مسلمانانو لپاره نیك شګون وی، موږ به لږ تر لږه تر لسو کلونو

پوري دوی دلته مصروف وساتلای شو که د غرناطي اولس د ځان وژنې اراده نه وي کړي نو په دې موده کې به خامخا یو ځل په بل اړخ واوړي.

الزیغري بیا وپوښتل : که ګستاخي نه وي زه دا پوښتم چې له تاسو سره څومره پوځ دی؟

بدر وویل : تر اوسه دې چې څومره سپاهیان لیدلي دومره به نور هم وي.

موسی وویل : فرض کړه که حالات داسې وي چې ته له اټکل زیات په غرناطه کې پاتې کیدوته اړ شې، نو ستا په سپاهیانو کې داسې څوك شته چې ستا په غیاب کې له همدومره هوښیارۍ نه کار واخلي لکه پرون چې تا د دوی د ناڅاپي یرغل په مقابل کې ښودلی ده؟ زما مطلب دا دی چې داسې څوك شته چې د هغه په موجودیت کې ستا پوځ ستا د غیابت احساس و نه کړي.

بدر : په دې کې شك نشته چې زما پوځیان له ما سره مینه لري، خو دا د خدای «ج» فضل دی چې زما سره له سلو تنو نه زیات داسې کسان شته چې زما ځای نیولای شي.

الزغل وویل : ستا په نظر په دوی ټولو کې غوره څوك دی؟

بدر : زما مرستیال منصور بن احمد.

الزغل : منصور بن احمد خو هغه ځوان نه دی چې له تا سره په مشکي آس سپور ؤ؟

بدر : نه هغه اوس دلته نشته، هغه قرطبې ته تللی.

الزغل : قرطبې ته ! هغه د قرطبې اوسیدونکی دی؟

بدر : نه هغه د اشبیلیې اوسیدونکی دی خو قرطبې ته په دوره تللی دی.

الزغل : په دوره!

بدر : د نویو پوځیانو د جلبولو لپاره !

الزغل : هغه له اشبیلیې نه پخپله دلته څه رنګه راغلی؟

بدر : لکه دا نور سپاهیان چې راغلي، هغه بشیر بن حسن راوستی، سبا ته الزغل او ملګري یې له بدر بن مغیره نه په دې وعده رخصت شول چې بلې هفتې ته به هغه له زر تنو سپاهیانو سره غرناطې ته ورځي.

اولس او د هغه سرتیری

سرحدی شاهین له زرو تنو سپرو سره غرناطی ته ننوت، د هغه د ورروستی بری خبر د پاچهی تولو ښارونو ته رسیدلی ؤ، د غرناطی اولس د کلونو کلونو هیله ترسره شوی وه او د شاهین د لیدو موقع په لاس ورغلی وه، له کلونو ورروسته یی د یوه بریمن او فاتح جلوس ویوست، موسی او د پوځ یو شمیر نور مشران چی د پاچا په هدایت له غرناطی نه یو پړاو مخی ته ور وتلی وو له بدر سره همرکاب وو، د غرناطی پاچا ابوالحسن، د هغه زوی او ولی عهد ابو عبدالله محمد او د پاچا ورور ابو عبدالله الزغل د شاهی مانی د دروازی په برج کی ولاړ وو او ددغه شاندار جلوس ننداره یی کوله، د خلکو جوش او ولولی د هغو وختونو یادونه تازه کول چی د اندلس غازیان به په شمال کی له سوبو وروسته بیرته راستنیدل.

خلکو د کورونو له بامونو په هغوی گلونه ورشیندل، بدر بن مغیره د معمول په شان سپینه چپنه اغوستی وه، خو نن یی پر مخ نقاب نه ؤ، د هغه ښی لاس ته موسی او کیڼ لور ته یی الزیغری وو، د غرناطی د پوځ یو بل سرتیری سپاهی نعیم بن رضوان د هغه د اس جلب نیولی ؤ، د تولو نه وړاندی یوه بل مجاهد د سرحدی شاهین بیرغ اوچت نیولی ؤ او روان ؤ.

دغه ډلی گلونه تر پښو لاندی کړل او د کلا په دروازه کی ودریدل. ابوالحسن الزغل ته وکتل ، په سترگو کی یی له خوښی نه ډډند شوی اوښکو پټولو هڅه وکړه ویی ویل : زما پخوا دا یقین ؤ چی شاهین زموږ دی بیا یی عبدالله ته وکتل ویی ویل ؛ زویه ته یی ښته راغلاست ته باید وروتلی وای .

ابو عبدالله په حیرانی وویل : زه !

ابو الحسن : هوکی ! دا ستا مسئولیت ؤ چی ترتولو وړاندی دی د هغه

لاسونه ښکل کړي وای.

ابو عبدالله : مگر د شاهي کورنی عزت او وقار؟

ابو الحسن : د شاهي کورنی وقار او عزت د همداسی مجاهدینو د توری په سیوری او برکت پوری تړلی.

الزغل وویل : تاسو دربارته ولاړشی، هغه به زه دربار ته درولم.

ابو الحسن وویل : نه اوس چی ابو عبدالله د شاهی کورنی د وقار او عزت خبره راپورته کړه ددی ساتل ضروری دی، د بدر بن مغیره د ښه راغلاست لپاره زه پخپله ورځم، تاسو په دربار کی راغونډوشوو سرادرانو ته ووایی چی ټول بهر راووزی ماته د گلونو یو امیل هم راواستوی، موسی ته ووایی چی جلوس تر لږ څنډه په دروازه کی ایسار کړی.

خلك د دروازی په مخه کی تر بدر بن مغیره راچاپیر شوی ووار آسمان لړزوونکی ناری یی وهلی، موسی وړاندی شو لاره یی تشه کړه، خو پخوا له دی چی د بدر قافله پری ورشی پادشاهی ناظم راووت او په منډه موسی ته ورغی ویی ویل : د پاچا فرمان دی چی زموږ عزتمن میلمه لږ په دروازه کی ایسار شی.

لږ څنډ وروسته ابو الحسن د خپلو سردارانو سره په دروازه کی راښکاره شو، او خلك له حیرته پر خپل ځای ودریدل، او هغه ته یی کتل، ابوالحسن چی له زینو نه ښکته شو موسی او الزیغری له اسونو نه راکوز شول، نعیم بن رضوان چی د بدر بن مغیره د آس جلب نیولی ؤ هغه ته یی وکتل او ویی ویل : اعلیحضرت پاچا پخپله تشریف راوړ، بدر بن مغیره په بیړه له اس نه راکوز شو.

* * * * *

(۲)

په دی څنډ کی ابو الحسن هغه ته ورنژدی شو، د لاس ورکولو پرځای ئی په غیږ کی ونیو او بیایی د گلونو امیل په غاړه کی ور واچاوه بیایی د علمبرادرنه جنډیٔ واخسته ښکل یی کړه ویی ویل : موسی ! د غرناطی

اولس ته زیری ورکړه چی له نن نه وروسته به زموږ په محل د سرحدی شاهین بیرغ رپیږی، زموږ بیرغ وروست شوی دی، بدر بن مغیره موږ ته له یوه نوی بیرغ سره راغلی دی، زموږ توری زنگ وهلی وی تقدیر د هغوی د بیرته ځلولو لپاره ځوك راولیږل، موږ خپل غیرتی میلمه ته سنه راغلاست ولیو او منننه تری کوو، موسی په زینو وخوت گڼې گوڼې ته یی مخ واړاوه خلکو یو بل چوپول، هغوی موسی د غرناطی ژبه (۱) باله.

کله چی هغه لاس اوچت کړ، خلك ټول چوپ شول او ده ته یی کتل موسی په خبرو پیل وکړ:

د غرناطی خلکو ! نن ستاسو په منځ کی هغه د لوړ عزم خاوند مجاهد ولاړ دی چی د اندلس په تاریخ کی یی خپل نوم په توره لیکلی، هغه ځوك چی په لږ شمیر مجاهدینو یی څو ځلی د فردیناند سترو لښکروته ماته ورکړی، بدر بن مغیره، ستاسو سرحدی شاهین تاسو ته یو پیغام راوړی، هغه پیغام دا دی چی هغه تولی چی د آزادی په خاطر په خپلو وینو لمبیدلو او د اور لمبو ته ور غورځیدلو ته تیار وی د دنیا هیڅ ځواك یی نشی ماتولی، په قرطبه، اشبیلیه او طلیطله کی څکه زموږ بیرغونه نسکور شول چی موږ پخپله هغه لاره غوره کړه چی اولسونه د عروج او کمال نه د ذلت او بد مرغی کندو ته پریباسی.

---

(۱) د موسی بن ابی غسان تبلیغ او د ژبی روانی تر اوسه مشهوره ده، په میرانه کی هم هغه د سلطان ټیپو او ترکی انور پاشا سره پرتله کیدای شی، مورخینو د هغه په اړه ډیر څه لیکلی دی، کله چی د اندلس کښتی د حوادثو په توپان کی رچیدله، د موسی شخصیت د نور د ځلی په څیر ؤ ، د اندلس د مسلمانانو زوال هغه وخت پیل شو چی ددغه الولعزم مجاهد توره ماته شوه د الحمرا دیوالونه هغه وخت په لړزه شول چی دغه اوسپنیزه ستنه ولویده، دده ولولو ویښوونکو وینا ؤ څو ځله د غرناطی خلك د غفلت له خوبه راویښ کړل، د هغه توری دوی څو ځله د آزادی او فتحی ترسر منزله ورسول خو ده هغه له تباهی نه و نه ژغورلای شول چی اکثرو مشرانو یی د ځان وژنی پریکړه کړی وه.

زمونږ پلرونو چی په خپلو وینو مونږ ته هلته کوم یادگارونه پریښی و، هغه مونږ په خپلو اوښکو پری مینځل.

مسلمانانو ! که تاسو د قرطبی د اوسیدونکو له انجام نه عبرت وانه خست نو په یاد ولری چی راتلونکي تاریخ لیکونکی به یوازی د ماضی په کنډوالو کی ستاسو د داستان شلیدلی پاڼی لټوی.

د قرطبی او اشبیلیی لویی پاچاهی کوم دښمن په زورله مونږ نه دی نیولی، هغه مونږ پخپله له لاسه ورکړی.

زمونږ د پرمختګ او خلاصون راز په هغه سپیڅلی لار غوره کولو کی ؤ چی مونږ ته خپل خواږه پیغمبر محمد مصطفی «ص» ښودلی وه، مونږ په هغه لاره د عربو له بیابانونو نه د هسپانیی تر ګلبڼونو پوری راورسیدو، په هماغه لاره نیغ روان وو چی د قیصر او کسری تاج او تخت موتر قدمونو لاندی شول، هماغی لارې د افریقا تر تبجنو دښتو او د البرز تر واورینو څوکو پوری ورسولو.

زمونږ زوال هغه وخت پیل شو چی مونږ له دی لاری نه کاږه شوو، اسلام مونږ ته د پروردګار د نعمتونو دروازی بیرته کړی، خو مونږ په خپلو لاسونو د رحمت دغه دروازی بیرته بندې کړی، اسلام مونږ ته د خدای «ج» په لار کي د جهاد حکم کوی خو مونږ په خپلمنځی جګړو کی بوخت شوو، اسلام مونږ ته د یو والی امر کوی، خو مونږ په ګوندونو او ډلو وویشل شوو، اسلام د نسل او قوم بوتان مات کړل د اسلامی وروړلی او اخوت تداو یی کیښود عربی او عجمی یی په یوه کتار کی ودرول، خو مونږ د غوبوتانو ته بیا په خپلو لستونو کی ځای ورکړ، مونږ د خدای «ج» رسی پریښوده او بیرته مو د نسل او وطن بوتانو ته سرونه ټیټ کړل، په هر وطن کی د یوه نسل توری د بل نسل د مسلمانانو له تورو سره وجنګیدلی، عربی د عجمی او عجمی د عربی مری پری کړه، ترکان او ایرانیان یو له بل سره ټکر ته راووتل، او د اسلام پوخ کمر د ریګونو دیوال غوندی شو.

تاریخ ګواه دی چی زمونږ اجتماعی قوت یو داسی سیلاب ؤ چی د مزاحم هر دیوال یی ور سره یووړ، خو چی کله زمونږ په منځ کی د نسل پالنی فتنه راویښه شوه د دنیا د ډیرو خوارو اولسونو له لاسه مو بدی ماتی وخوړی،

پردې سربیره مو له دې پیښو نه عبرت وا نه خست.

د غرناطې مسلمانانو ! زه له تاسو نه پوښتم ایا له پیړیو، پیړیو حکومت نه وروسته، اشبیلیه، قرطبه او د اندلس نور ښارونه زموږ له لاسه پردی ونه وتل چې موږ د نسل پالنې په فتنو اخته شوو، دا د عبرت ځای دی چې کله د عیسویانو لښکرو زموږ ښارونه کلابند کول دننه د اندلس مسلمانان د عربی ، هسپانوی او بربری په نامه یو د بل مری پرې کولې، د اندلس ښارونه یو یو زموږ له واکه ووتل، مسلمانان د هغه قوم غلامان شول چې پیړۍ پیړۍ یې پرې حکومت کړی ؤ، اوس د غرناطې یو وړوکی حکومت موږ ته پاتې دی، دا زموږ وروستی مورچل دی او دښمن پر دې هم د قبضې کولو په خیال کې دی، خو که موږ تر اوسه پورې را په خود نشوو.په موږ کې تر اوسه د نسل او نسب پالنې روحیه لاژوندی ده، موږ اوس هم د عربي، بربري او هسپانوي د توپیر لرې کولو ته تیار نه یو.

د اندلس هغه مسلمانان چې د عیسویانو په غلامۍ کې پراته دی او ډیر ذلتونه وربانديې تپل شوی دی اوس هم په همدې تمه ژوندی دی چې د غرناطې مسلمانان به د دوی د مرستې لپاره ورځی تاسو د دوی وروستی تمه یاست، خو که خدای «ج» مه کړه تاسو خپل ځان ونشو ساتلای نو د اندلس د مسلمانانو تاریخ به راتلونکو نسلونو ته یو عبرتناك داستان وی او سیلانیان به دا ویجاړ محلونه گوري او وایي به ایا د ددې جوړوونکی مسلمانان وو؟!

فردیناند له موږ نه جزیه غوښتې، خو موږ هغه ته دا ځواب ورکړی چې زموږ په ضراب خانو کې توري جوړیږی او دا ځواب موږ په دې باور ورکړی چې زموږ توری زموږ ساتنه کولی شی. »

د موسی له خبرونه ورزوسته خلکو شورماشور گډ کړ، چې موږ د سرحدی عقاب خبری اورو، ابو الحسن بدر بن مغیره ته وکتل ویې ویل : تاسو ضرور یو څه ورته ووایی، زما د محل په مخکې هیڅکله هم دومره زیات خلك نه وو راغونډ شوی، بدر بن مغیره دوه زړی ؤ یوه او بل لور ته یې کتل، موسی هغه تر مټ ونیو او په زینو یې ودراوه، بدر بن مغیره ته د دومره زیاتو خلکو په وړاندې خبری یو لوی ازمویښت ؤ، څو شیبې یې د دوه زړه توب په

حالت کی بنکته کتل او بیا یی له مجبوری خبرې پیل کړې:
د غرناطی میړنیو ! د موسی بن ابي غسان له خبرونه وروسته ماته د نورو خبرو ضرورت نشته، او بنايي تاسو هم د غفلت له خوبه د راپورته کیدو لپاره د اسرافیلی شپیلیړنه وروسته د کومې بلې هنګامې ضرورت احساس نه کړی، زه خو وایم چی کوم اولس چی د خپل زوال په وخت کی هم موسی غوندې مجاهد پیدا کولی شی هغه هیڅوك هم له منځه نشی وړای، خو د دی لپاره دا ضروری ده چی تاسو کوم سرئ خپل لاربنود بولی د هغه حکم پوره عملی کړی، هغه چی څه وایی عمل پرې وکړئ، په یاد ولرئ!
د دنیا ترټولو نه لوی طبیب هم هغه ناروغ ته ګټه نشی رسولی چی هغه پخپله د ځان وژلو اراده کړی وی، تاسو له خپل شاوخوا نه پوره خبرياست، ستاسو پر افق له هر لوری توری وریځی راخورې دی، په قرطبه او اشبیلیه کی زموږ د عظمت محلونه رانسکور شوی دی په دی هیواد کی له اته سوه کاله پاچاهی وروسته ، زموږ د قوم په لکونو خلك د یوه داسی دښمن په غلامۍ کی راګیر دی چی نه یی په موږ رحم راځی او نه ترې د عدل هیله کیدای شی، نن یوازی غرناطه زموږ وروستی برج او مورچل پاتی دی، او که موږ هماغه غلطی تکرار کړی چی په قرطبه، اشبیلیه، او طلیطله کی زموږ ورونو کړی وی نو زه ویریږم چې دغه وروستی مورچل به هم یوه ورځ زموږ له لاسه وزی.
کله چی په شمال کی عیسوی امیران یو له بل سره په جګړو بوخت وو، یو کافر له بل کافر سره غاړه غړی کیدو، خو یوه مسلمان د بل مسلمان شټ پری کاوه، زموږ دښمنانو دا ثابته کړه چی ټول کفار سره یو دی خو موږ دا ثابته نکړای شوه چی که ټول کفار سره یو دی ټول مسلمانان هم سره ورونه او یو دی.
دوی د فتحو په مینه سره یو شول، خوموږ د خپلو ماتو له ویری هم سره یو نه شوو، مراکشی مسلمان د بربری مسلمان دښمن شو، بربری مسلمان د اندلسی مسلمان د وینو تږی شو، نتیجه دا شوه چی هغه ښارونه یو یو زموږ له واکه ووتل، د اسلام دښمنان بیا یو له بل سره متحد کیږی، اوس د هغوی نظر په غرناطه دی، که خدای «ج» مه کړه موږ د غرناطې ساتنه او

دفاع ونه کړای شوه نو په اندلس کی به د مسلمانانو یوازی نوم پاتی شی، دا ټولی خبری موسی تاسو ته کړی دی، زه یوازی یوه خبره درته کوم، چی اوس د الفانسو پرځای فردیناند له موږ سره د توري په ژبه خبری غواړی، او مسلمان ته دا ثابتول په کار دی چی اوس هم دوی د توري په ژبه خبری کولی شی، د غرناطی اوسیدونکو ! دا ولسونو په ژوند کی یو داسی مهال هم راځی چی د قلم د ژبی پرځای د توري ژبه ډیره غوره وی، او ستاسو لپاره اوس همغه مهال راغلی دی، بدر بن مغیره چې خبری پای ته ورسولی خلکو احساساتی نعری وهلی، ابو الحسن بدر ته وویل : زه له تا سره خبروته ناکرار یم، د خلکو د غونډی د تیت کیدونه وروسته به دی موسی راولی.

*****

(۳)

د سرحدی شاهین له راتلو لس ورځی وروسته د غرناطی اوسیدونکی له ښار نه بهر راټول شوی وو او د ابو الحسن پوځ ته یی مخه ښه ویله له کلونو وروسته د غرناطی پوځ د کوم مسلمان امیر د تکولو پرځای له دښمن سره د جګړي لپاره محاذ ته روان ؤ، او له کلونو وروسته هسپانوی، بربری، او عربي مسلمان امیران د یوه قوماندان تر بیرغ لاندی راټول شوی و.

ابو الحسن د روانیدو له حکم ورکولو نه وراندی پوځ وکوت او بدر ته یی وویل : بدره تا مات زړونه بیرته سره روغ کړل، په خدای سوګند که عربی، هسپانوی او بربری مسلمانان همدغسی سره یو وی نو هیڅ داسی سبب نشته چی موږ به د قیامت په ورځ خپلو نیکونو ته شرمیدلی ولاړ وو، موږبه یو ځل بیا فرانسی ته رسیږو.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زما باوردی چی ترڅو ستا توره له پوښ نه راوتلی وی د غرناطې په اوسیدونکو کې به اختلاف او ګډوډي نه وي، ددې خلک د سره یو کوولو لپاره یوی جبهی ته ضرورت ؤ تر کومه چی زموږ توري د نصرانیانو له تورو سره جنګیږی تر هغو به مسلمانان پخپلو کی جګړی او اختلاف ته فرصت نه لری.

الزغل په دی عملیاتو کی د خپل وررور ملګرتیا کول غوښتل، خو د ځینو

مصلحتونو له مخې ابو الحسن د مرکز د اداري او د خپل زوی د څارنې په خاطر هغه په غرناطه کې مناسب باله.

ابو الحسن په دې عملیاتو کې خپل پیاده پوځ شامل نه کړ، او په یوه حیرانوونکي رفتار د لکــرتر درې پورې پر مخ ولاړ موسی بن ابی غسان دهغه مرستیال ؤ ، او د ضربتي قوی دتوپاني گروپونو مسوولیت د بدر بن مغیره پر غاړه ؤ. ابو الحسن دسرحد د یو شمیر سیمو له نیولو نه وروسته «صخره» کلابنده کړه او کله چې غرناطې ته ددې ښار دکلابندی خبر راغی په خلکو کې دخوښۍ جذبات توپاني شول د «صخره» عیسوي حاکم په مسلمانانو دظلم او ستم په وجه د فردیناند په ټولو حاکمانو کې ډیر بد نام ؤ . دغرناطې خلکو له کلونو کلونو دصخرې نه را تبتیدلیو مسلمانانو له خولې هلته پر مسلمانانو د ظلم او تیري کیسې اوریدې. کله یې چې د «صخره» دکلابندۍ خبرواورید په جوماتونو کې یې د ابوالحسن د بري ا و دعمر داوږدوالي دعا گانې کولې.

دابو الحسن گومان داؤ چې دصخره کلابندي به دوام وکړي خو څلوروځې وروسته یوه شپه دښار یو شمیر مسلمانانو بغاوت وکړ په پهره دارانو یې حمله وکړه او دښار یوه دروازه یې خلاصه کړه ، دابوالحسن پوځ چې دوی د مخه له دې اقدام نه خبر کړي وو له معمولي ټکر وروسته په ښار قبضه وکړه.

په دې جگړه کې دتپیانو شمیر ډیر لږ ؤ ، هغوی یې د ابوالحسن په امر دښار دوالي محل ته یوړل، ماسپښین مهال ابوالحسن له موسی، بدر او یو شمیر نورو افسرانو سره د تپیانو لیدوته ورغی ،څو طبیبان چې دزخمیانو پټی یې تړلې کله چې دوی ولیدل په احترام پاڅیدل او لاس په نامه ودریدل، خو یو تن چې په ډیر پام یې د یوه تپي پر سر او ورمیږ پټی ور ایښودلې د ابو الحسن په ور نژدې کیدو هم هیڅ پروا ونه کړه، هغه له جامونه هم داسې ښکاریدو چې طبیب نه بلکې سرباز دی، د هغه زغره بریښیدله.

ابو الحسن یوه شیبه تپي ته وکتل او د طبیبانو مشر ته ئې غږ وکړ وېې ویل : دغه سړی ستا پاملرنې ته اړ دی، د طبیبانو مشر په بیړه راغی پوځې یې یوی خواته کړورته وېې ویل : ما مخکې هم درته وویل چې دا

زموږ کار دی، کله چې زغره اغوستونکی پردی هم نه شو، نو هغه ورته وویل : که ته زما پروا نه لرې هم خیر دی خو لږ د پاچا صیب خیال وکړه، د سپاهی ځای د جګړې میدان دی دا نه دی.

زغره اغوستونکی یوه شیبه سر اوچت کړ ویې ویل : تاسو زما وخت مه ضایع کوی، د زخمی حالت نازك دی، بدر بن مغیره چې دزغره پوښ غږ واورید ټکان یی وخوړ، خو د هغه مخ له سترګو پرته په خول کې پټ وو ځکه خو یی هغه سمدستی ونه پیژاند د طبیبانو مشر وارخطا غوندی وویل:

که ستا د پتی ټړلو مینه وی، بهر ولاړ شه د دښمن په کوم ټپی او یا وژل شوی خپل شوق پوره کړه.

زغره اغوستونکی زخم وګنډلو وروستی غوټه یی وړ واچوله ویې ویل : زما د پتی له ټړلو سره مینه نشته د زخمیانو له علاج سره می مینه ده.

د ابو الحسن حیرانی په مینه او دلچسپی بدله شوه خو د طبیب حوصله ختمه شوی وه، د ټپی په نبض یی لاس کیښود او یوه بل طبیب ته ئی غږ کړ : دا بهر ته وباسی ماته کوم لیونی غوندې سړی ښکاری.

دوهم طبیب را وړاندی شو خو د ابو الحسن په اشاره یی د خپل مشر د حکم تعمیل پریښود.

د طبیبانو مشر د ټپی د پتی خلاصولو هڅه وکړه خو زغره اغوستونکی د هغه لاس ونیو ویی ویل : که دی پتی،ترې خلاصه کړه مرګ یی حتمی دی، ما ستاسو په کار کی مداخله کوله، خوکه ستا په یادوی تاسو دی لاعلاجه وباله او پری مو ښود.

په دې مودې کی د بدر ټول شکونه لرې شول، له غږ نه پرته هغه د زغره پوښ کڅوره هم وپیژندله، هغه دغه لاس هم پیژندل او ورسره بلد ؤ چی څو واره یی دده په زخمونو هم پتی ایښی وی.

د هغه حیرانی په خوښی بدله شوه، بدر د طبی دلی مشر ته وویل : ته پریشانه کیږه مه ، زه دی پیژنم، بشیره ! ته څه وخت راغلې؟ زغره اغوستونکی د خول نقاب پورته کړ او اوچت شو له بدر سره په احترام ودرید.

موسی تکان وخوړ ویی ویل : بشیر بن حسن ! ته دلته څه وخت راغلی؟
هغه ځواب ورکړ : زه نن راورسیدم.
موسی ابو الحسن ته مخ ور واړاوه ویی ویل : دا بشیر بن حسن دی دا زموږ د شاهین د بنکو ساتنه کوی.
ابو الحسن په مینه بشیر بن حسن ته لاس ورکړ ویی ویل :
ما ستاسوصفتونه ډیر اوریدلی دی.
بشیر د هغه لاس ښکل کړل ویی ویل : وبخښئ زما له طرفه د احترام پرځای کول وځنډیدل د زخمی حالت خراب ؤ.
د طبی ډلی مشر په پریشانی، وار خطایی او پښیمانی ته ورته حالت کی ولاړ ؤ، بشیر بن حسن هغه ته وویل : زه د بی ځایه مداخلی گناهکار یم، خو دغه سړی په بازار کی بی سده پروت ؤ، سپاهیانو پر هغه دمړه گومان وکړ، مایی په بدن کی د ژوند نښې ولیدې، او دلته می را وړ، تاسو ډیر مصروف وی، ده ته مو پام نه شو، د طبی ډلی مشر ده ته په مصافحه لاس ور وغځاوه ویی ویل : د بشیر بن حسن په وړاندی د خپلی کمزوری اعتراف هم زه د ځان ویاړ بولم، کله چی تاسو هغه دلته راوړ زما په گومان یی وضعه خرابه او مایوسوونکی وه، هغه له طبیب نه زیات معجزه کوونکی ته ضرورت درلود، او په اندلس کی یوازی د بشیر بن حسن له نامه سره د داسی معجزو منسوبول رواج دی، زموږ سره څو نور ټپیان هم دی چی ستا د پاملرنی مستحق او محتاج دی.
یو بل ځوان جراح راوړاندی شو ویی ویل : ما پخوا یو ځل په قرطبه کی ته لیدلی یی خو د خوَل په سبب می تر اوسه نه پیژندلی،.
بشیر بن حسن وویل : زه ویریږم چی له خول نه پرته به تاسو ما پردی وبولی، پردی سربیره په ټپیانو کی زموږ څو ملگری هم دی زه ویریدم چی که هغوی ما ووینی شور به گډ کړی او تاسو به زخمیان پریږدی ماته به مو پام شی، زه به ددی ټپی له خدمت نه غافل شم.
ابو الحسن وویل : افسوس چی موږ ددې خبرې احساس ونه کړ، تاسو نور ټپیان وگوری او بیا له ماسره خامخاووینی.
ابو الحسن ، بدر بن مغیره او موسی ولاړل، او بشیر بن حسن د نورو

زخمیانو په ټپونو په مرهم پټی لګولو مشغول شو.

د اندلس د نورو ښارونو په څیر غرناطې ته هم د هغه د نامه شهرت رارسیدلی ؤ، د طبی ډلی ټولو غړو له هغه سره د روغیږ، او دهغه د هدایت پرځای کول د ځان لپاره ویاړ باله، له هغه نه د دوی تر اغیزی لاندی راتلو یو سبب دا هم ؤ چی بشیر د سرحدی شاهین ملګری ؤ.

د طبی ډلی مشر تر ډیره پخپل چلند پښیمانه او پریشانه ؤ، بالاخره یی بشیر ته وویل : زه تر اوسه پوری د بخښنی لپاره توری او مناسب الفاظ لټوم، زه ویریږم چی تا به زما په باب ډیر بد اټکل کړی وی.

بشیر ځواب ورکړ : ته مه اندیښمن کیږه، امکان لری که زه ستا پرځای وای له یوه بیګانه سره به می زیاته تندی کړی وه، لږ شیبه وروسته هغه زخمی چی بشیر بن حسن یی ټپونه وړتړلی وو، لږ په سد شو او په زګیروبو یی پیل وکړ، بشیر بن حسن له خپلی کځوړې لږ دوا راواخستله په پیاله کی یی واچوله او یوه طبیب ته یی ورکړه ویی ویل : دی به لږ شیبه وروسته را په خود شی ته سمدستی دا دوا پری وخوره هغه به ورسره ویده شی، ماښام به پخپله راشم او احوال به یی واخلم، اوس تاسو پام کوی چی څوك یی ویښ نه کړی او له هغه سره د خبرو هڅه ونه کړی.

*****

(٤)

ماسپښین مهال چې له بشیر بن حسن سره بدر د ځانګړی مجلس موکه ومونده نو بدر له خپل دوست نه د ناڅاپی راتګ پوښتنه وکړه، بشیر بن حسن ځواب ورکړ دا زما د ژوند ترټولو لویه آرزو وه چی زه له غرناطی نه د ابو الحسن د پوځ د روانیدو ننداره وکړم، خو ماته دا خبر هغه وخت راورسید چی د هغه پوځ له غرناطی نه روان شوی ؤ، بیا هم زما ګومان ؤ چی د جنګ په جریان کی به راورسیږم، ابو داود هم اصرار کاوه چی تر غرناطې ورسره ملګری شم، منصور بن احمد زما غوښتنه او د ابو داود سپارښت ومنل او ماته یی اجازه راکړه، غرناطی ته چی ورسیدو ماته معلومه شوه چی «صخره» کلا بند دی. زه په تراټ راغلم خو سهار چې راورسیدم ښار فتحه شوی ؤ.

بدر بن مغيره موسکي شو ويې ويل : او زه زخمي نه وم ستا دوا ګانو د نورو په درد وخوړل، ربښتيا ووايه ستا دا منډې او ستوماني زما په خاطر نه وې؟

بشير : ستا سلامتي زما د ژوند يو ستر هدف دی.

بدر : د يوه تن سلامتي زما په خيال دومره ستر هدف نشي کيدای چې فخر پرې وشي.

بشير بن حسن له ميني نه په ډك نظر خپل ملګري ته وکتل ويې ويل :

بدره ! ته ما ته يو فرد نه يې، يو قوم يې، او که زه د يوه ډاکتر ژبه استعمال کړم نو ويه وايم چې ته د هسپانيي ناتوانه بدن ته يو خوځنده زړه يې.

بدر : دا د يوه شاعر ژبه ده.

بشير : د خدای «ج» شکر دی چې زه شاعر نه يم، ما د الزغل په دسترخوان د غرناطې له څو شاعرانو سره ليدلې دی هغوی ستا په ستاينه کې يو تر بل مخ کې کيدل.

بدر : هغوی زما په باب څه ويل ؟

بشير : بس دا چې ته په هوا کې الوتلی شې، د اوبو پرمخ تلاشي شې تا چې ووينې د سمندر توپاني څپې تم شي سيندونه ...

بدر : سيندونه څنګه ...؟

بشير : ښه مې نه دي په ياد لکه چې داسې يې ويل چې سيندونه بيرته د غرونو په لور بهيږي...

بدر ووېل : ساده ګان دي دوی.

بشير بن حسن خپله خندا راقابو کړه ويې ويل : نه هغوی ټول ساده ګان نه وو، يوه يې څو د هوښياری خبرې هم وکړې.

بدر : هغه څنګه ؟

بشير : هغه دا چې د سرحدي شاهين آس د سيرانويدا د غرونو له واورونه ډير سپين دی، کله چې هغه څې ځمکه ورسره لرزيږي. د هغه د توري له بريښنا نه د لمر سترګه پيکه شي،.

بدر بن مغيره ووېل : بشيره ددې خوښې سبب دی دا فتحه ده که بل کوم

دليل لري؟

بشير : بدره ! زه رښتيا هم ډير خوښ يم، داسي ګنم لکه چي د کلونو کلونو د خوبونو د تعبير وخت رارسيدلی دی.

بدر پوښتنه وکړه : انجيلا څنګه ده ؟

بشير ځواب ورکړ : هغه ښه ده خو تا د ربيعې په باب پوښتنه ونه کړه.

بدر : په هغه څه شوی؟

بشير حق په جانب ښه ونيوه ويې ويل : واه واه ته په دې نه يې خبر ؟

بدر : بشيره تا خو به د هغې په اړه کوم بد خبر نه وي راوړی؟

بشير وخندل.

بدر وويل : ته لوی مسخره يی.

بشير وويل : ربيعی تا ته سلام وايه.

بدر : دروغ !

بشير ښه ورروره داسی وګڼه چي هغی ستا د سلامتی دعا کوله،

بدر : ددی خبری په منلو کی می اعتراض نشته، خير اوس ته‌وکی پريږده ، ابو داود څنګه ؤ؟

بشير : هغه ډير خوښ دی، غرناطې ته په رسيدلو الزغل هغه د شهزاده ابو عبدالله استاد تاکلی، په الحمرا ماڼۍ کې يې د هستوګنی لپاره ځای ورکړی، زما په ګومان به شهزاده هغه ډير زر د ځان مل کړی.

د موسی په ورتګ د دوی دواړو د خبرو موضوع بدله شوه، هغه ورته وويل چی ابو الحسن مو غواړی.

نوی ارادې

د صخره له فتحې وروسته ابو الحسن له عیسویانو سره د پریکنده جګړې لپاره په پراخه تیاری لاس پوری کړ، د پاچاهي ټول سر مشران او سرداران چې تر اوسه د عربي، بربري، هسپانوی نسلونو په جګړو کې مشغول وو د شریك دښمن پرخلاف سره یوشول. هسپانوی او بربری سرمشرانو ته ابو الحسن د یوه پاچا پرځای یو مسلمان پاچا شو. هغه د صلیب د بیرغ پرځای د هلال بیرغ اوچت کړی ؤ، د غرناطې د علماؤ یوی زیاتې ډلې دغه جګړه جهاد وباله، د صخره له فتحې وروسته چې ابو الحسن غرناطې ته بیرته ستون شو هغه لومړی ځل دا احساس کړه چې په رښتیانی معنی د غرناطې واکمن دی، خلکو له پوځی قرار ګاه نه تر الحمرا پورې په لاره ګلونه شیندلی وو، د شپې مهال هغه د الحمرا په اوچت منار وخوت او څلورو خواو ته یې نظر واچاوه، ټول ښار په ډیوو روښانه ؤ، او خلکو په کوڅو او بازارونو کې د خوښې ناری وهلې، ابو الحسن آسمان ته وکتل لاس یې اوچت کړل او دعایی وکړه:

د عزت خاوند پروردګاره !

زما په کمزورو متو کې قوت پیدا کړه، ماته د طارق بن زیاد اراده او د موسی بن نصیر حوصله راکړه، زما قوم ته یو ځل بیا د هغو غازیانو ولولې وبخښه چې اسونو یې یوی خواته د فرانسې او بلې خواته د چین په سیندنو اوبه څښلې.زمونږ بې اتفاقی په یو والي بدله کړه ، دغه د ریګو نوذری ته په مزبوتو کمرونو بدلولی شې، زما باداره ! دغه خلك نا امیده مه کړې چې په دی معمولی فتحه دومره خوښ دی، زه ددی کار اهل نه وم خو که تا ددی لپاره تاکلی یم ، نو اراده ، همت او استقلال راکړه ، که ما د خپلو پلرونو له لاسه وتلی خاوره ونشوای ګټلی نو ابو عبدالله ته دا همت ورکړې، که نه

وی نو ما ته ددی توفیق راکړه چی د غرناطې د پاچاهی لپاره یو مناسب جانشین وټاکم.

کله چی ابو الحسن په منار دریدلی ؤ دا دعایی کوله، د هغه زوی ابو عبدالله دخپل نوی استاد ابو داود سره په محل کی په یوه کوټه کی ناست ؤ، په څو ورځو کی استاد او شاګرد یو له بل سره ډیر بلد شوی وو، او د ابو عبدالله تره الزغل په جامو کی نه ځائیده چی دایی لیدل چی کوشه ډب وراره یی د نوی استاذ په اشارو خوځی او هغه له ځانه یوه شیبه لری هم نه شی پریښودلی، ابو داود فطرتاً ډیر محتاط ؤ، هغه په دی پوهیده چې د شاګرد په رګونو کې یې عربي وینه چلیږی، ځکه هغه د خپلو ارادو او هدف په روښانولو کی بیړه مناسبه نه بلله.

هغه ځان د ابو عبدالله یو بې تکلفه دوست ځرګند کړ او د هغه د خیال او نظر معلومولو هڅه یی کوله ، په څو ورځو کی هغه پردی پوه شو چی په مناسب وخت کی د غرناطی شهزاده د خپل لاس آله ګرځولی شی.

ابو عبدالله یی په خپل لومړنی ځانګړی ملاقات کې پرځان عاشق کړ، هغه د شهزاده لاس وکوت او د ورغوی څو کرښو ته یی اشاره وکړه ویی ویل : شهزاده ! ته د غرناطی د پاچاهی لپاره نه یی پیدا شوی.

د ابو عبدالله په څیره د خفګان آثار راښکاره شول خو هغه موسکی شو ویی ویل :

دا کرسی ستا لپاره د سکندر د بخت او د لوی عبدالرحمن د دبد بې او مقام ګواهی ورکوی، که زما علم ماته دوکه رانه کړی نو د پیرنی له غرونو نه تر جبیل الطارق پورې به ستا د اقتدار بیرغ رپیږی، د مراکش او فرانسی پاچاهان به تاته جزیه درکوی.

ابو عبدالله تر ډیره خپلو لاسونو ته کتل او ویی ویل :

مګر زما تره ما ډیر نالایق او تنبل بولی.

ابو داود : شهزاده! د میوی د پخیدو او د ګل د غوړیدو وخت ټاکلی وی، ترڅو ستا د لوړتیا وخت نه وی رارسیدلی ستا خواخوږی او خپلوان به همداسې خبرې کوی.

خو د هغوی مقصد ستا غوره توب دی کمتری نه، دوخت انتظار کوه، له

همغی وَرځې ابو عبدالله خپل ځان سکندر او خپل استاد یی ارسطو ګانه ، دواړه په خپل خپل خیال کی د مناسب وخت په انتظار وو، په څو کتنو کی استاذ ته دا څرګنده شوه چی شاګرد یی د کوم وخت په انتظار دی، خو شاګرد ته د خپل استاد د ارادو علم نه ؤ او نن چی هغه د ابو عبدالله پیغام واورید له خپل هستوګنځی نه راووت، هغه ته ورغی نو په یوه نظر یی احساس کړه چی د هغه شاګرد په کومه نوی پریشانی کې راګیر دی.

*****

(۲)

ابو عبدالله د خپل استاذ درناوی پرځای کړ، ملازم ته یی وویل : چی دروازه بنده کړی، استاد او شاګرد په شاهانه کرسیو کښیناستل.

ابو داود وویل : شهزاده! زما هیله وه چې ته به اوس د غرناطی په بازارونو کی د خوښۍ ناری وهې، دا کومه اندیښنه ده چې اوس یې ولی‌ عهد دومره پریشانه کړی؟

ابو عبدالله وویل : ایا زما د استاذ هم دا حکم دی چې زه د موسی، الزیغری او بدر بن مغیره په بری ناری ووهم.

آیا ددی لپاره زما ناسکه ورور بس نه دی چې نن یی په جلوس کی د نوکرانو په څیر د دوی د اسونو په مخکی پلې منډې وهلې، دا ټول ددی لپاره کیږی چی دوی زما په باب دپلار ذهنیت واړوی، ځکه چې داسی چاپلوسی او تملق نشم کولی، او هغوی زما پلار ته یو ځل بیا د اوربنیی چی زه نالایق او نا اهله یم،

ابو داود وویل : ستا د ناسکه وررونو په باب زه څه نه شم ویلی خو ستا د تره الزغل په اړه دا ویلی شم چی هغه ستا بده نه غواړی، او که هغه ستا بده غواړی هم تـه لـه تدبیر او هوښیاری نـه کار واخله، تـه د غرناطې راتلونکی واکمن یی، او د ولی عهد دا مسئولیت وی چی تر تاج پر سرولو پوری خپل بدترین دښمن هم خپل دوست وبولی، یو پاچا خپل مخالفین په توره ویرولی شی خو یو ولی عهد داسی نه شی کولی، په داسی حال کی چی دتخت نور دعوه داران هم وی هغه باید ډیر په هوښیاری ګام اوچت کړی.

که ستا دا اراده وی چې سبا ته تاج پرسر کړې د خپلو مخالفینو څټ پرې

کړی نو نن به دي که زړه نه غواړی هم باید د هغوی په غاړو کې د ګلونو امیلونه ور واچوی، تر څو د دوی په رګونو کې سختی پاتې نه شي، بیا هم د الزغل په باب زما باور دی چې هغه ستا مخالف نه دی.

ابو عبدالله وویل : ته زما د تره په باب تل د نیك ګومان نه کار اخلی، تاته دا نه ده معلومه چې هغه پخپله اقتدار غواړی، زما له پلار نه یې هم یوه ناڅکه جوړه کړی، هغه پردی پوهیږي چې زه دده د لاس آله نشم کیدای ځکه خو به د هغه دا هیله وی چې زما ناسکه وروړ په تخت کښینی او حکومت دی وکړی.

ابو عبدالله سوړ اسویلی وکیښ وبی ویل : زه نه پوهیږم چې هغه به په خپل ژوند داسی پریکړه کړی وی چې زما له تره نه یې مشوره نه وی غوښتی، او زما تره به هیڅکله هم زما په حق کی فیصله ونه کړی.

ابو داود تر لږ شیبي سرښکته واچاوه او له ښه سوچ وروسته یې وویل:
شهزاده ! ما چې دتا لاس ولید یوه خبره می درته ونه کړه، زه وویریدم.
ابو عبدالله : د خدای «ج» لپاره زر یی راته ووایه !

ابو داود یوه او بله خوا وکتل او ویې ویل : زه ویریږم که دا خبره زما او ستانه پرته دریم غوږ ته ورسیده نو له تاسره به زه هم په مصیبتونو کی راښکیل شم.

ابو عبدالله وویل : ته غم مه کوه دلته څوك اوریدونکی نشته.

ابو داود : زما علم ګواهی راکوی چې ته به د پلار په ژوند د تخت او تاج خاوند شی، د هغه د رضایت پرخلاف به تقدیر تاته موکه درکوی، دا پریکړه بنایی ترخه وی خو ته به یی کوی، د اندلس بیرته نیول د ابو الحسن په نصیب کی نه دی دا ستا برخه ده،

ابو عبدالله د خوښی، ویری، غم له ګډ وډو جذباتو نه لاندی شو ویې ویل:
هغه وخت به څه وخت راځی؟

ابو داود ځواب ورکړ : ډیر زر خو زما نصیحت په یاد لره چې له وخت نه وراندی ستا د پلار او تره دربانديې څه شك رانه شی، دوی الزغل د څه لپاه دلته پریښی ؤ؟

ابو عبدالله وویل : زه پوهیږم ، هغه پرما بی اعتباره دی،

ابو داود : تا ته ضروري ده چې خپل باېللي اعتماد بیرته ترلاسه کړې، د تاج او تخت لپاره ډېر څه کول په کار وي، او دا هم په یاد ولره چې که پلار او یا تره پرتا بدګومانه شول نو د تل لپاره به زما له مرستې نه محروم شې.

ابو عبدالله : زه به ستا په نصیحت عمل کوم.

ابو داود : چې داسې ده همدا اوس دې پلار ته ورشه که ویده شوی نه ؤ همدا اوس د برۍ مبارکي ورکړه. او دا هم ورته ووایه چې زه ددې جګړې له سعادت نه په محرومیدو افسوس کوم له دې نه وروسته سهار وختي ټولو لویو لویو افسرانو ته ورشه، که ممکنه وي هغوی ته انعامونه ورکړه پاچا به په دې ډېر خوښ شي، په دې خلکو کې به څېنې ستا په کار درځي.

ابو عبدالله : زه اوس پلار جان ته ورځم.

سبا ته ابو الحسن الزغل ته وویل : تا چې ابو عبدالله ته کوم نوی استاذ تاکلی زه له هغه سره یو ځل وینم، هغه ډېر هوښیار سړی معلومیږي، ما نن د ابو عبدالله په فکرونو کې ډېر بدلون احساس کړ، هغه پر دې خبره خفه ؤ چې ولې مې په جګړه کې راسره شریك نه کړو.

الزغل ځواب ورکړ : د خدای «ج» شکر دی چې موږ داسې سړی وموند، له دې پیښنو نه درې ورځې وروسته بدر بن مغیره ته خبر ورغی چې عیسویانو پر سرحدي سیمو بیا ګوابنونه پیل کړي دي، هغه سمدستي خپلو سپاهیانو ته د تیارۍ حکم ورکړ.

له رخصتیدو نه وړاندې هغه چې له ابو الحسن سره ولیدل هغه ورته وویل: ما په پوره تیارۍ په صخره د همدې لپاره حمله وکړه چې خلك د غفلت له خوبه راویښ شي، اوس ددې فتحې ګټه دا شوه چې زه به دوی په څو میاشتو کې پریکنده جګړې ته تیار کړم، په دې موده کې ته خپل سرحد ټینګ وساته، زه به د ډېر زیات ضرورت نه پرته تا نه راغواړم، که ته په سرحد کې له دښمن سره ټکر جاري وساتې نو ګټه به یې دا وي چې موږ به دلته د تیارۍ لپاره ښه موکه په لاس کې ولرو، او د فردیناند پام به هم دوو جبهو ته اوښتی وي.

له ابو الحسن سره تر لیدو وروسته چې بدر بن مغیره د الحمرا له ماڼۍ نه راوت، یوی نوکرۍ د کاغذ یوه ټوټه، په لاس کې ورکړه، په کاغذ لیکلي

وو.

نوی بری دی مبارکه شه ربیعه.

د یوی شیبې لپاره د بدر بن مغیره په زړه کې خوندور ټکانونه راپیدا شول او یوه لیدلی او مانوسه څیره یې سترګوته ودریده بدر نوکری ته وکتل ویې ویل : زما لخوا هغې ته شکریه ووایه او ورته وایه چې ماته دعا کوه.

مابنام ربیعی له خپل پلار نه واوریدل چې سرحدی عقاب د خپلی ځالی په لوری تللی دی.

* * * * *

(۳)

فردیناند له سرحدی شاهین نه د بدل اخستلو تیاری نیولوچې هغه پر صخره د ابو الحسن د قبضې خبر واورید، هغه خپلو ټولو والیانو او امیرانو ته د تیاری حکم وکړ، د یهودی سوداګرو په جامه کې دده جاسوسانو د ابو الحسن د راتلونکو ارادو نه خبر ورکړ ، هغه یو دیر لوی صلیب د خپل محل په دروازه تینګ کړ او د قسطلی د اولس په وړاندی یی دا تعهد وکړ چې ترڅو دغه صلیب د الحمرا په دروازه تینګ نه کړم دمه به ونه کړم، د پاچاهی ټولو امیرانو دده په تقلید* دا سوګند وکړ، له هغه نه وروسته دده د پاچاهی له هری ګوښې نه خلك قسطلې ته ورتلل او ددې صلیب په مخکې به یې تعهد کاوه چې د غرناطې د فتحې نه وړاندې به خپلې تورې په تیکی کې نه کړي.

یوه ورځ د غرناطې یو یهودې فردیناند تهِ ورغی یو لیك یې ورکړ، فردیناند لیك ولوست، استازي ته یې وویل تا زموږ ډیر لوی خدمت ترسره کړ، که ددې لیك ځواب غرناطې ته ورسوې ډیر لوی انعام به درکړم.

یهودې ځواب ورکړ زه په خوښې دې خدمت ته تیار یم.

فردیناند وویل : که د لیکلی پیغام سره خطر احساسوې سبا به شفاهې پیغام درکړم.

یهودي وویل د لیکلی پیغام رسول ماته خطر نه لري، له غرناطې نه د راتګ په وخت هم په څو تلاشیو کی زما له لتون سره سره هغوی دا لیك ونه لید.

فردیناند وویل : ته هوښیار سړی ښکاری خو په تالاشی کې دې لیک چیرته پېدا کړی ؤ؟

یهودي وویل : دا لیك ابو داود زما په ښو کی دننه ایښی ؤ،

فردیناند وویل : ډیر ښه سبا ته به بیا راشی، دایی وویل او بیا یی یوه سپاهی ته حکم وکړ چی استازی شاهی میلمستون ته ورسوه.

داستازی له تلو وروسته فردیناند دوهم ځلی په غور لیك ولوست او له لږ سوچ وروسته جگ شو د ملکی کوټې ته ورغی.

فردیناند د خپلی میرمن څنگ ته کیناست او ویی ویل : ملکی تا بایلوده!

ملکه : ستا مطلب!

فردیناند : تا د ابو داود په باره کی شرط تړلی ؤ چی هغه به له موږ سره غداری وکړی، واخله دا لیك ولوله، ستا ټولی بدگومانی به لرې شی، او لیك یی ملکی ته ورکړ.

ملکی لیك ولوست له لږ سوچ وروسته یی وویل : له دی لیك نه خو داسی ښکاری چې زموږ بدگومانی بې اساسه وی، خو دا باید هیر نه کړو چی لیکونکی ابو داود دی، او هغه له دروغو نه د رښتیا جوړولو توان لري، هغه موږ ته په الحمرادناڅاپی حملې مشوره راکړې، خو زه ویریږم چې په دې کې هم کوم خطرناك چل نه وی.

فردیناند ځواب ورکړ : د ابو الحسن د ارادو او تصمیمونو په باب ماته د خپلو جاسوسانو له خولی هم پوره معلومات راغلی، زه له ابو داود سره په دې نظر کی متفق یم چی موږ د صخره له لاسه ورکولو په بدل کی باید د غرناطی کوم سرحدی مهم ښار ونیسو، پردی به د مسلمانانو احساسات د څه مودی لپاره ساړه شی، او زموږ د پوځ مورال او حوصله به اوچته شی، زما په نظر که د قادس والی په ناخبری کی پر دوی حمله وکړی نو لکه په کومه اسانی چی صخره دوی فتحه کړه الحمه به موږ قبضه کړو.

: خو ستا سره ددی څه ثبوت دی چی هغوی به نا خبره وی ایا د امکان نه لری ابو داود غرناطی ته په رسیدو خپل برخلیك له مسلمانانو سره تړلی وی او دا لیك یی د ابو الحسن په مشوره را استولی وی.

فردیناند : زما زړه ګواهی راکوی چی ستا اندیښنی بی ځایه دی، او که فرضاً همداسی وی هم هغه به زموږ د ارادو د پوهیدو لپاره زموږ د ځواب انتظار کوی، د ابو داود دا خبره رښتیا ده چی الحمه د غرناطی کونجی ده، او که موږ هغه ونیسو نیمایی جګړه به مو ګټلی وی، زه همدا نن د قادس والی ته پیغام وراستوم او سبا ته پخپله د لوښه په لور روانیږم، ددوی تول پام به ماته را اوړی او د قادس پوځ ته به پر الحمه د قبضی موقع په لاس ورشی.

زه د قرطبی او اشبیلیی پوځونو ته هم د پرمختګ امر کوم، که موږ په کوم محاذ تاوانی کیږو نو یقیناً هغه به د الحمه محاذ نه وی.

* * * * *

(٤)

ابو الحسن ته یی جاسوسانو خبر ورکړ چی فردیناند د قسطلي نه له لوی پوځ سره روان شو. له دی سر هغه ته د قرطبی او اشبیلیی د پوځ د حرکت خبر هم ورسید، هغه خپل پوځ په دری برخو وویشه، یوه برخه یی د الزغل په مشری د اشبیلیی د پوځ د پرمختګ د مخنیوی په خاطر واستاوه، د بلی برخی د مشری لپاره یی تر موسی غوره څوك تر نظر ورنه غلل ، خو د ځینو امیرانو په مشوره یی موسی د ابو عبدالله سره په غرناطه کې پریښود او د پوځ د مشر تابه لپاره یی بدر بن مغیره راوغوښت.

بدر بن مغیره د خپل پوځ له نیمایی نه زیات ورسره ملګری کړل او غرناطی ته ورسید او د قرطبی د سرحد په لوری د پوځ د مخنیوی لپاره وخوځیدل.

د پاتي پوځ قیادت ابو الحسن پخپله واخست او له روانیدو نه وړاندی یی خپل زوی راوغوښت ورته وی ویل :

زویه ! زما او الزغل په غیاب کی ستا پر اوږو ډیره درنه ذمه واری پریوزی، ته د عمر په لحاظ ددی وړ یی چی د پاچاهی چاری سمبا ل کړی، بیا هم موسی ستا د مرستی لپاره پریږدم او ځم، زما په نظر د هغه درجه له الزغل نه کمه نه ده. د هغه له مشوری پرته څه ګام مه اوچتوه، که ماته څه پیښنه وشوه نو په یاد لری چی ترڅو د اندلس له لاسه وتلی پاچاهی بیرته

ترلاسه نه کړي زما اروا به ناکراره وي.

ابو عبدالله وویل : دا زما بدنصیبي ده چې ستا د پوځ د یوه سپاهي ویاړ نشم ترلاسه کولی، بیا هم چې تا زما په اوږو د مسئولیت کوم پیټی واچاوه زه به ځان د هغې اهل ثابت کړم، خو زه داسې احساسوم چې په هره جبهه کې به تاته د موسی په څیر تجربه کار جنرال ضرورت وي، دی له تا سره ضرور دی، ماته به دی بل څوك د مرستی لپاره پریښي وو.

ابو الحسن ځواب ورکړ : ستا نظر ټیك دی، خو دلته د موسی د پریښودونه یو مقصد دا دی چې هغه به د مرستی لپاره نوی پوځ تیاروي.

له غرناطې نه د خوځیدونه وروسته ابو الحسن د سرحد په یوه ښار کې واړول او د فردیناند د پوځ د راتګ په انتظار شول، د موسی پرځای له هغه سره د غرناطې د پوځ دوه غوره سالاران الزیغري او نعیم بن رضوان هم وو.

دوې هفتې تیرې شوې ابو الحسن ته احوال ورغی چې د فردیناند لښکر له سرحد نه اخوا په یوه سیمه کې واړول ، د الزغل او بدر بن مغیره له لوری هم همدغسی احوالونه راغلل چې د اشبیلیې او قرطبې نه راغلی پوځونه له سرحد سره نژدې ودریدل.

خو دریمه اونۍ یې ناڅاپي خبر ترلاسه کړ چې د قادس والي په یوه ګړندي حمله الحمه ونیوله، له دې سره هغه وپوهید چې د سرحد په دړې برخو کې د قرطبې، اشبیلې او طلیطلې د پوځ دریدل د څه لپاره وو، د الحمې له فتحې سره جوخت ابو الحسن ته داسې خبرونه راورسیدل چې د قادس والي ددې ښار په زرګونو اوسیدونکي ووژل.

الحمه د غرناطې ددفاع لپاره ډیره مهمه کلا وه ، له هغه ځایه دښمن هر وخت پر غرناطه حملې کولای شوای، د غرناطې په ساره او اوږدو کې د زما الحمه‌چیغې پورته شوې. ټولو همدا ویل چې د غرناطې «کنجی» د دښمن په لاس کیوته.

ابو الحسن احساس کړه چې فردیناند اوس د دوی پام الحمه ته ور اړولی هغه به په بل کوم ښار حمله وکړي، ځکه خو ئې الزغل او بدر بن مغیره ته احوال ورکړ چې په خپل خپل محاذ پاتې شي، خپل نیمایي پوځ یې د الزیغري په مشري الحمه ته واستاوه الزیغري «الحمه» کلا بنده کړه او له

بهرنه یې د مرستې او اکمالاتو لارې تولې وتړلې، فردیناند چې د الحمه د کلابندۍ خبر واورید خپلو پوځونو ته یې له درې لوریو د پرمختګ امر وکړ.

له ټولو نه وړاندې د قرطبې پوځ له بدر بن مغیره سره ټکر وکړ، بدر بن مغیره ددې پرځای چې هغوی تر برید وړاندې پخپله پر دښمن حمله وکړه، د قرطبې د لښکر په پرتله دده د لښکر شمیر ډیر لږ و خو دده د جنګي پلان په وړاندې دقرطبې دلښکر چال ونه چلید، بدر بن مغیره په کوم میدان کې دخپل پوځ د زور ازمویلو پرځای د خپل پوځ د ګرندیو ګروپونو په واسطه د قرطبې پر پوځ له شاته حملې کولې او هغوی ته یې درانه تاوانونه ورواړول، دده د سپرو ګرندي یو ګروپ به ناڅاپه د دښمن په مخکینۍ پوځ حمله وکړه وهغوی به چې دوی ته پام شو او د مقابلې په نیت به پرې راپریوتل ناڅاپه به نورو ګرندیو سپرو ګروپونو پر دښمن له ښي او کیڼ لوري نه حمله وکړه او له درنې مرګ ژوبلې وروسته به د سترګو په رپ کې پناه شول، دا کار به د ورځې څو ځلې تکراریده، د قرطبې سپاهیانو ته دا څرګنده شوې وه چې د غرناطې د پوځ لعلي قوماندان سرحدي شاهین دی، هغوی پردې هم وپوهیدل چې که پرمخ ځي او یا شاته تیښته کوي، بشپړه نابودي یې په دواړو صورتونو کې په برخه ده.

بلې خواته د الزغل و اشبیلیې د پوځ ترمنځ ټکر پیل شو، فردیناند چې د قرطبې د پوځ د قوماندان له پریشانۍ نه خبر شو هغه په لوشه حمله وکړه، ابو الحسن د هغه په اراده پوه شو له خپل پوځ سره یې ځان د «لوشه» ښار ته ورساوه، خو دده جاسوسانو خبر ورکړ چې د فردیناند پوځونه دده له معلوماتو نه څو چنده زیات دي، ابو الحسن له غرناطې نه د ډیرې مرستې هیله نه درلوده، ځکه خو یې الزغل ور وغوښت، الزغل خپل ورور ته د مرستې په خاطر له ورتلونه وړاندې د اشبیلیې په پوځ یوه سخته حمله وکړه او هغوی ته یې درونډ تاوان ور واړاوه او بیایې لوشه ته مخه کړه، له دې سره یې الزیغری ته امر وکړ چې که د اشبیلیې پوځ الحمه ته مخه کړي نو ته لوشه ته راشه او د الحمه کلابندي پرېږده.

الزیغری په یوه برخه کې د الحمه برج نړولی و چې د اشبیلیې پوځ ور ورسیدو، هغه ته د ښار د فتحې پرځای اوس د خپلو پوځونو د روغ ایستلو

مسئله مهمه وه، چی له څلورو خواو د اشبیلی د بی شمیره پوځونو له خوا ورو ورو پرې د کلابندی کړی تنګیده الزیغری د مایوسی په حال کی هم د وسلی ایښودلو پرځای جګړه غوره وبلله، پوځ یی تنظیم کړ او په یوه لوری یی فشار واچاوه، له ټولونه وړاندی د نیزه بازانو ګروپ ؤ، پر هغوی پسې پلی پوځ ؤ، نیزه بازانو کلابندی ماته کړه پلی پوځ ته یی لاره خلاصه کړه او د الزیغری پوځ په جګړه جګړه بیله څه ځانی زیانونو د یوی ویالی تر پله پوری ورسیدل خو د دښمن د پوځ یوه ډله د پله نه پوری غاړې ته مورچل نیولی ناست ؤ، د الزیغری پوځ بیا د دښمن تر کلابندی لاندې راغئ، او پر هغوی له څلورو خواو د دښمن د پوځ لخوا د غشو باران اوریده ، ناڅاپه د پله له پورې غاړې د تکبیر نارې اوچتې شوې، او د سترګوپه رپ کی پنځه سوه تنه سپاره د ګردونو له منځه راووتل، هغوی د پله په پوری غاړه د الزیغری پرخلاف مورچل نیولی پوځونه را ایسار کړل او د سترګو په رپ کی یی هغوی تر تیغ تیر کړل.

کله چی د الزیغری پلی او سپاره پوځونه د ویالی بلې غاړې ته امن ځای ته ورسیدل، نو هغوی ته معلومه شوه چی د دوی مرستندوی پوځ له غرناطی نه راغلی او چی دوی ددغه ډلی له سالار سره دلیدو هیله وکړه یو تن سپور چې نقاب یی پرمخ غوړیدلی ؤ په آمرانه لهجه ورته وویل : دا د خبرو وخت نه دی تاسو زر ځانونه لوشه ته ورسوی.

الزیغری د نقاب پوښ غږ وپیژاند ټکان یی وخوړ ویی ویل : له ما سره په داسی لهجه خبری له موسی بن ابی غسان پرته څوك کولی شی.

نقاب پوښ وویل : مګر دلته زما په راتګ باید څوك خبر نه شي، پاچا به ډیر خفه شی، هغه ته زما نوم مه اخله ، ماته د غرناطې بوازې پریښودل له خطرنه خالی نه وو، خو ابو عبدالله ګومان کوی چی زه په پوځی قرار ګاه کی یم.

موسی دا وویل او خپلو ملګرو ته یې اشاره وکړه او اس یی پونده کړ، الزیغری چی څه ډول هغه پنځه سوه تنه سپاره له ګردونو نه راوتلی لیدل، همغسی بیرته په ګردونو کی ورك شول.

* * * * *

(۵)

بدر بن مغیره ته چې کله دا خبر ورسید چې د غرناطې ټول پوځ د ورروستي او پریکنده جګړې لپاره لوشه ته رسیدلی نو ده د قرطبې پر پوځ د ورروستي ګوزار پریکړه وکړه، او نائب منصور بن احمد ته یې پیغام واستاوه چې له خپل دوه زره تنو پوځ سره د قرطبې د پوځ شاته ځان ورسوه.

منصور بن احمد د لارې د سربښار ګوټې او کلې ورسره تر پښو لاندې کړل او په یوه حیرانوونکې ګړندیتوب سره د قرطبې د پوځ شاته ورسید، بدر بن مغیره یې چې پیغام ترلاسه کړ خپل پلې پوځ یې څو میله شاته کړ، او سپروته یې د ښمن په ښي او کیڼ لورې د حملې امر وکړ، د قرطبې د پوځ سالار ګومان وکړ چې سرحدې عقاب هم د الزغل او الزیغرې په څیر خپل پو ځ له دې ځایه لوشه ته لیږدوې او دا محاذ پرېږدي.

هغه ته فردیناند دا حکم کړی ؤ چې د لوشه د جګړې تر نتیجې پورې به دوې د دښمن پوځ مشغول ساتي، هغه تر اوسه د منصور بن احمد له راتګ نه بې خبره ؤ، خپل لښکر ته ئې د بدر بن مغیره پر شاتلونکو پلیو پوځونو د حملې امر وکړ، خو په دې ځنډ کې د بدر د پلې پوځ غشو ویشتونکو په یوه کنده کې مورچل ونیول.

د قرطبه نیزه بازان چې وړاندې ولاړل او کندې ته ورنژدې شول د غشو باران پرې جوړ شو او د هغوی قوماندان د شاتګ نه پرته بله څه چاره نه لیده، خو دغه مهال منصور بن احمد له شانه حمله وکړه او د قرطبې لښکر له شانه مخې ته ماته وکړه، له ښي او کیڼ لورې نه بدر بن مغیره او له شانه د منصور بن احمد سپرو د قرطبې پوځ په تنګه ساحه کې راګیر کړی ؤ، د هغوی په مخ کې هغه کنده وه چې غشې ویشتونکو پکې سنګر نیولې ؤ، د قرطبې د پوځ حالت هغه ډبرې ته ورته ؤ چې د سمندر توپاني څپې یې د خطرناکو ګړنګونو په لور ورتیل وهي.

په دې ګډوډې او وارخطایې کې د قرطبې په سلګونو پوځیان د اسونو تر پښو لاندې غوبل شول، په سلګونو یې له اسونو سره په کندو کې پریوتل، سپاهیان له قوماندانانو او افسران له خپلو سپاهیانو نه بېل شول، او د قرطبې پوځ چې د برې په امید جنګیدلی شواې د ماتې او مایوسې په حالت

کې له یوه عجیب وضعیت سره مخ شول، ماسپښین مهال د دوی له مرونه غونډۍ جوړې وې او ډېر لږ شمیر یې په تیښته بریالی شول، نورو یې له مایوسۍ نه وسلې کیښودې.

* * * * *

(٦)

د لوشه په محاذ ابو الحسن له دیرش زره پوځ سره د فردیناند له پنځوس زره لښکر سره مقابل شو، دوې ورځې د فردیناند افسرانو او د غرناطې د سرتیرو ترمنځ د تن په تن جګړې او غیرت ښودلو په ننداړو تیرې شوې جګړه داسې پیل شوه چې د فردیناند یو پوځې پهلوان چې له سره ترپښو په اوسپنو کې پټ ؤ اس پونده کړ او میدان ته راغی، هغه توره اوچته کړه او د مقابلې لپاره یې څوك وغوښتل، نعیم بن رضوان چې پر سربې خول ؤ او په بدن یې یوه نرۍ زغره اغوستې وه آس ور وزغلاوه.

د دواړو سپرو تورې وجنګیدې، د قسطلې جنګی پهلوان د درنې زغرې په وجه دومره چست او چالاکه نه ؤ لکه نعیم بن رضوان خو د هغه په پربړه زغره د نعیم توره څو ځلی ولګیده خو هیڅ پرې ونه شول، د هغه څو ګوزاره نعیم پر ډال واخستل او بیا یې په پوره ځواك د هغه په مټ د توری واز وکړ، د زغرې په سبب هغه زیات تپی نه شو خو د ګوزار له زوره په یوه خوا خم شو، نعیم هغه ته د بیا سمبالیدو موکه ورنکړه څو ځلې یې پرله پسې ګوزارونه پرې وکړل، د هغه آس وترهید او پهلوان د آس له شانه لاندې ولوید، هغه د بیا جګیدو هڅه وکړه، خو نعیم له اس نه پلی شو د هغه له سره یې خول لرې کړ او په توره یې سر ترې قلم کړ، له دی سره د ابو الحسن پوځ د تکبیر نارې اوچتې کړې.

د فردیناند دوهم پهلوان را ډګر ته شو، له دی لوری الزیغری نیزه واخستله اس یې پونده کړ.

د قسطلې پهلوان پر زغره دپاسه په سینه او سپنیز خول هم ترلی ؤ، دواړو حریفانو نیزې یو بل ته سیخې کړې او اسونه یې پونده کړل، الزیغری د ځان له ساتنې سره پر حریف نیزې ګوزار وکړ د نیزې څوکه کاوسپنیز خول سره له ټکر وروسته ماته شوه، خو عیسوې سپور له ټکر نه خپل توازن

بايلود اوله اس نه راوغورځيد، الزيغري له اس نه پلي شو او د هغه کار يې هم پاى ته ورساوه.

د دوارو پهلوانانو له مرگ وروسته فرديناند د عامې حملې حکم وکړ، ترماښامه تن په تن جگړه روانه وه، د شپې په تياره کې دواړه لښکر خپل خپل پړاوته ستانه شول، دوهمه ورځ هم همدغسې جگړه له تن په تن جگړې نه پيل شوه، له دواړوخواونه ځو تنه راغلل او د همت او ميړانې ننداره يې وړاندې کړه او بيا عامه جگړه ونښته ، تر ماښامه څه پريکړه ونه شوه، له دواړو خواو نه د لومړۍ ورځې په نسبت د مړو او ژوبلو شمير زيات ؤ، دريمه ورځ دواړو پوځونو ته د اندیښنې او پريشانۍ ورځ وه، خو ابو الحسن تر دښمن نه څو چنده زيات پريشانه ؤ.

له غرناطې نه موسى دوه زره تنه د مرستې لپاره استولي ؤ ، خو په تيرو دوو ورځو کې دده پنځه زره تنه سپاهيان مړه او ټپيان شوي وو د ابو الحسن پوځ د افسرانو د اټکل له مخې د فرديناند د لښکر مړه او ټپيان تر شل زرو کم نه وو، خو پدې دوو ورځو کې هغوى ته د اندلس له هر لورى تر پنځلس زرو تنو پورې مرستندوى پوځ را رسيدلى ؤ.

د بدر بن مغيره په اره خو د ابو الحسن گومان دا ؤ چې په خپل لږ شمير پوځيانو يې د قرطبې د لښکر لوى سيلاب درولى دى خو پردې تولو سربيره د ابو الحسن حوصله ماته نه شوه، د هغه د پوځ هر سپاهي له فتحې او ماتې نه بې پروا تر وروستۍ سلگۍ جگړې او مقابلې ته ملا تړلې ؤ، هغوى پردې باورو چې که له جگړې نه مخ وگرځوى او وتښتې هم په څو ورځو کې به دښمن تر غرناطې پورې وروورسيږي.

دريمه ورځ چې دواړه پوځونه سره مخامخ شول، نو د قسطلې له پوځ نه يو جنگې پهلوان چې له سره تر پښو په زغره کې پټ ؤ ميدان ته راووت او د مقابلې بلنه يې ورکړه. د هغه د خول څيره د غوايې سرته ورته وه، د هغه وسله دومره درنه وه چې د اس ملا يې کږو په کږې وه، يو بربرى ځوان د هغه د مقابلې لپاه ور ووت او د هغه د نيزى په گوزار راولويد، بيا يو هسپانوى مسلمان ور ووت خود تورى گوزار يې د هغه په درنه زغره بې اثره شو، لږ ځند وروسته دغه پهلوان خپل دوهم حريف هم وواژه، او د فرديناند

پوځ د خوښۍ ناري وهلې.
زغره اغوستونکی توره اوچته کړه او په میدان کې یې لنډه دوره وکړه ، د غرناطي د پوځ په لوري یې مخ واړاوه او د مقابلې لپاره یې د سیال په انتظار شو.

نعیم بن رضوان له ابو الحسن نه د اجازې غوښتو په خاطر ور وړاندی شو، خو په دې څنډ کې له یو لوري یو سپور راښکاره شو، د هغه د اس له خولونه ښکاریده چې له لیرې راغلی دی، د هغه جامې هم د غرناطي د سپاهیانو نه بیلې وې، د زغرې پرځای یې سپینه چپنه اغوستې وه او پر سر یې د خول پرځای سپینه پګړۍ تړلې وه، له سترګو پرته یې نور مخ په سره نقاب کې پوښلی ؤ، هغه د غرناطي د لښکر په صفونو کې لاره وکړه ، او وړاندې ولاړ د مقابلې ډګر ته ووت خپله توره یې په تیکې کې کړه، خلکو ګومان کاوه چې هغه به په نیزه حمله وکړي خو ده بیا نیزه هم په ځمکه کې ښخه کړه، دواړو خواو ته ننداره‌چیان د هغه پرډې کار حیران شول.
نقاب پوښ ناڅاپه اس پونده کړ، عیسوي پهلوان نیزه برابره کړه او د هغه په لور ورغی، خو هغه ځان چپ کړ او وړاندې تیر شو، خپل ګرندی اس یې له یوه وړوکي چکر وروسته بیرته راوګرځاوه
او د زغره پوښ پهلوان په لوري ورغی هغه چې تر اوسه پورې خلکو تش لاسی ګاڼه اوس یې ورسره یو کمند ولید، پخوا له دې چې د زغره پوښ هغه ته پام شوي وای او آس یې راوګرځولی وای هغه د برېښنا په څیر ور وړاندې شو پرې یې د هغه په غاړه کې ور واچاوه د عیسویانو دغه پهلوان چې په پوځ کې یو بې سیاله سپاهي ؤ او د درندې وسلې او زغرې په وجه څلورو تنو په اس سپور کړی ؤ د غره په څیر له اس نه را پریوت، د کمند بل سر د نقاب پوښ په زین پورې تړلی ؤ.
د غرناطي پوځ د قسطلي د پهلوان په بې وسۍ په کړس کړس وخندل نقاب پوښ د سترګو په رپ کې هغه راوست او د ابو الحسن په پښو کې یې غورځاوه له خپلې خیرې نه یې نقاب لرې کړ ویې ویل : ما د قرطبې په محاذ د برې زیرې راوړې دی.
ابو الحسن په خوښۍ وویل : بدره ! د کومې فتحې زیرې چې ته راوړې

هـغه به خامخا ډیره شانداره وی، خو زه تر فتحې هم زیات ستا په راتګ خوښ شوم، زه د غیبی مرستی په انتظار وم، څومره پوځ دی سلامت رارسولی دی؟

بدر : زمونږ یوازی پنځه سوه تنه زیانیدلی دی، خو دوه زره تنه مو نور زیات شوی دی، منصور هم رارسیدلی دی.

ابو الحسن ناڅاپه اندیښمن شو ویی ویل : مګر پوځ دی ولی نه دی راوستی نن د وروستی پریکړی ورځ ده.

بدر ځواب ورکړ : ته چورت مه وهه، هغوی به لږ وروسته راورسیږي.

الزغل د تکبیر ناره اوچته کړه ویی ویل : مسلمانانو ! نن ستا سو لپاره مبارکه ورځ ده، د قرطبی پوځ میدان پریښود او وتښتیدل، او ستاسو سرحدی عقاب ستاسو مرستی ته راورسید.

سپاهیانو چی دا واوریدل د خوښی نعری یی اوچتی کړی، بدر الزغل ته وویل : وبخښئ تاسو دوی ته خبر بشپړ ونه رساوه، مونږ د قرطبی پوځ ته د تیښتی فرصت ورنه کړ، هغوی نژدی ټول په میدان پراته دی، یوازی پنځه یا شپږ سوه تنه به تښتیدلی وی، نعیم بن رضوان الله اکبر نعره اوچته کړه او د خپل آس جلب یی سم کړ ویی ویل : ددی بری په خوښی کی نن زه د قسطلی د پنځلسو سپرو د وژلو تعهد کوم، خو د نیک شګون لپاره ستا نیزه راسره اخلم، دایی وویل ور وراندی شو خپله نیزه یی بدر ته ورکړه او په میدان کی ښخه د بدر نیزه یی را وایستله د فردیناند څلور جنګی پهلوانان یو پر بل پسی راغلل او نعیم څلور واړه یو پر بل پسې ووژل. د وروستی پهلوان له وژلو سره سم هغه د عامې حملې حکم ورکړ.

* * * *

(۷)

ماسپښین مهال چی جګړه په زورر روانه وه منصور بن احمد د بدر له پوځ سره ور ورسید، مازدیګر مهال د فردیناند په لښکر کې د ماتې اثار راښکاره شول.

نعیم بن رضوان څوارلس تنه وژلی وو، او د پنځلس تنو د وژلو وعده یی پوره کوله چی د یوه تن نیزه یی په سینه کی ښخه شوه هغه لویده چی بدر

بن مغیره ئې تر ملا لاس راتاو کړ او هغه یې په خپل مخ کې کیناوه، غوښتل یې د تپیانو خیمې ته یې ورسوي او د جګړې له میدان نه یې وباسي، خو نعیم ورته وویل : بدره زه پوهیږم چې زما نور ژوند پوره شوی، خو ما تر اوسه پورې خپله عهد نه دی پوره کړی ، ما د دښمن څوارلس سپاهیان وژلي او یو لا پاتې دی، زما په زخم لاس ونیسه چې وینه ترې راونه وزي، خپله نیزه ماته راکړه اوما دښمن ته نژدې بوزه، پرې مې ږده، چې خپل تعهد ترسره کړم بیا مې چې چیرته بیایې بومې زه.

بدره ! دا یوه هیله ده!

په بدر د هغه خبرو اثر وکړ، نیزه یې په لاس کې ورکړه او د هغه په زخم یې لاس ټینګ کړ اس یې ددښمن د پوځ په لوري ورنژدې کړ، خو کله چې د دښمن د یوه سپاره په لوري ورنژدې شول بدر احساس کړه چې د هغه لاس په نیزه کمزوري کیږي، هغه د نیزې نیغې ساتلو په خاطر د نعیم لاس په خپل لاس کې ونیواو ویې ویل : پام کوه! دا د پنځلسم ښکار دی.

نعیم په نیم بې هوښۍ حالت وویل : بدره ! ما لـه ځان سره ونیسه کاشکې ما خپل عهد پوره کولی شوای.

بدر وویل : تا خپله وعده پوره کړه، دایې وویل او بیا یې نیزه د یو سپاره په سینه کې چې مقابلې ته یې را روان ؤ ور ښخه کړه، عیسوی سپور له آس نه لاندې ولوید، او ورسره سم نعیم هم بې سده شو او سر ئې ځوړند شو، بدر اس پونده کړ او د تپیانو خیمو ته ورنژدی شو، څو ځوانانو نعیم بن رضوان له اس نه کوز کړ او یوې خیمې ته یې یوړ.

بدر بن مغیره له اس نه پلی شو خیمې ته ور ننوت، بشیر بن حسن د زخمیانو په پټۍ مصروف ؤ د هغه ژر نعیم بن حسن ته پام شو،

بدر وویل : بشیره ! دده د ژغورلو هڅه وکړه.

بشیر بن حسن د هغه په نبض لاس کیښود او بیا یې زر زغره ترې لرې کړه، زخم یې وکوت، بیایې په نبض لاس ورکیښود او سر یې وخوځاوه.

بدر په ژړه غونې غږ وول : ته څه نشې کولی؟

بشیر ځواب ورکړ : لـه دې زخم نه وروسته دده څو شیبې ژوندی پاتې کیدل هم معجزه ده، داسې ښکاري چې د کومې ارادې د بشپړیدو هیلې د

مرگ لاس نیولی ، دی په هوښ راځی.
که په هوش راغی ورته ووایه چی وعده دی پوره کړی ده.
بدر دا وویل نیزه یی واخستله او په منډه له خیمی نه ووت او په یوه توپ په آس سپور شو.
لږ ځنډ وروسته چی بدر د فردیناند په پوځ کې د ماتې نخښی ولیدلی خپل دیرغل سپاره یی راټول کړل ورته ویی ویل د دښمن تعقیب ته ځانونه چمتو کړی.
له ماښام نه لږ وړاندی د فردیناند پوځ د مړیو انبارونه پریښودل او وتښتیدل، کله چی سپاهیان پر ابو الحسن راټول شول د بری نعری یی وهلی ، هغه له آس نه راکوز شو او سر یی په سجده کیښود ، او کله چی راپورته شو له سترګو یی د شکر اوښکی روانی وی.
ابو الحسن یوی او بلی خواته وکتل بیا یی وویل : زموږ سرحدی شاهین چیرته دی؟
الزغل ځواب ورکړ : هغه له خپلو سرښندویانو سره تللی دی.
ابو الحسن : چیرته تللی؟
الزغل : په ماته خوړلیو پسی.
ابو الحسن : موږ منعه کړی ؤ سپاهیان ډیر ستومانه وو.
الزغل : خو هغه ماته وویل چی له تاسونه معذرت وغواړم، هغه په نیمګړی بری قایل نه دی، بیا هم هغه ستا د حکم په درناوی د غرناطی یو سپاهی هم له ځان سره نه دی ملګری کړی.
ابو الحسن وویل : تا غلط ګومان وکړ، په خدای سوګند چی که هغه زما تول پوځ ورسره بیولی وای زه به پری خفه نه وم، زه دده د یو سړی زیان هم ډیر ستر زیان بولم.
الزغل وویل : ته اندیښنه مه کوه، هغه په خپل کار پوهیږی. هغه په مقابله کوونکو د زمری په څیر حمله کوی، او په تښتیدونکو د شاهین په څیر غوتی وهی.

ابو الحسن وویل : زه د قرطبی په جبهه کی د دوی د بری په تمه کیسه

ځان خبروڵ غواړم، عباسه ! ته له دوی سره وې، ده خو به د پوځ د حوصلې مزبوتولو په خاطر مبالغه نه وې کړې؟

عباس د غرناطې د پوځ یو افسر ؤ، هغه ووېل : دا داسې پېښې دې چې یوازې د لیدونکو سترګې پرې باور کولی شي، د اورېدونکو غوږونه بنايي پرې باور ونه کړي، له دې نه وروسته عباس د جګړې ټوله کیسه وکړه، کله یې چې د منصور بن احمد د کارنامو یادونه وکړه ابوالحسن ووېل : که زه پوهیدای چې د بدر بن مغیره په څولۍ کې داسې غشې دې نو څو کاله وړاندې به مې د جګړې اعلان کړی ؤ.

د شپې له آرام نه وروسته چې کله ستومانه پوځیان د سهار په آذان راویښ شول ابو الحسن له ډیرو ورځو وروسته پوره خوب وکړ، کله چې د لمانځه لپاره له خیمې نه راووت لومړنی پوښتنه یې دا وه چې بدر بن مغیره راستون شوی خو پهره دارانو ځواب ورکړ چې نه تر اوسه لانه دې راغلی.

له لمانځه نه وروسته د ابو الحسن په غوښتنه د بدر بن مغیره او د هغه د ملګرو د سلامتي دعا وشوه، ترماسپښین پورې د ابو الحسن پریشانی په اندېښنه بدله شوه، هغه څو سپاره د بدر بن مغیره او دهغه د ملګرو د احوال په خاطر ولیږل ، او پخپله له خپلو جنرالانو سره په یوه غونډۍ وخوت د دوی د راتګ لارې یې څارلې.

ناڅاپه یوه افسر چیغې کړې هلته وګورئ!

د ابو الحسن زړه له خوښۍ په ټوپونو شو، د سترګوتر څاره ګردونه اوچت وو، ابو الحسن څو تنه سپاهیان همغه لورې ته واستول، لږ څنډ وروسته هغوی بیرته راستانه شول او د سرحدی شاهین د راتګ خبر یې راوړ.

الزغل ووېل : دا زیرې هم واورئ!

ابو الحسن : د څه زیرې!

الزغل : بدر د اکمالاتو یوه ډېره لویه ذخیره هم له ځانه سره راوړې. د ابو الحسن په پوښتنه سپرو د هغه خبرې تائید کړه ویې ویل چې ابو الحسن د څارویو یوه ستره ګله ورسره راوستې،پر میږو او وزو برسیره په سلګونو اسونه او قاطرې په اناجو بار را روانې دي.

پلار او زوی

کله چی د لوشه په جگړه کی نعیم بن رضوان غوندی غازیانو په خپلو وینو د اندلس د برخلیك پریکړه لیکله د غرناطی په شاهی مانۍ کی یوه بله پریکړه لیکل کیده.

پر الحمه د عیسویانو د قبضی له خبر سره سم ابو داود خپل شاګرد ته ورغی او هغه یې چی غمجن ولید وی ویل :

شهزاده ! ما نه درته ویل چې د غرناطې د سلطنت د بیا جوړونی لپاره تقدیر ابو الحسن نه ته ټاکلی یی د اندلس د مسلمانانو ستوری به هغه وخت وځلیږی چی ستا پرسر د غرناطی د پاچهی تاج کیښودل شی، شهزاده !

ستا دوران راتلونکی دی.

ابو عبدالله : زما دوران خدای «ج» خبر دی څه وخت راځی، الحمه له لاسه ووته، او دا دی هغوی اوس هر وخت پر غرناطه حملی کولی شی.

ابو داود : مګر تا دانه ده احساس کړی چی دالحمه د لاسه وتلو سره ځینو سرادرانو دا احساس کړی چی په دی نازکو شیبو کی د غرناطی د امارت بدلول ضروری دی.

ما له څو بربری او هسپانوی سرادرانو سره لیدلی دی، هغوی خپل قیمت ډیر درونډ نه دی ایښی.

ابو عبدالله : خو د موسی په موجودیت کی څوك سوڼ نه شی وهلی.

ابو داود : دوخت په رارسیدو به د هغه چاره هم وکړو، هغه سرداران چې موسی د بغاوت په تور بندیان کړی دی که خوشی کړای شی هغوی به ستا ډیره مرسته وکړی.

ابو عبدالله : مګر د موسی په موجودیت کی ددی امکان نشته،

ابو داود : زما په ګومان هغه ستا دوست دی.

ابو عبدالله : په دی معامله کی به هغه زما بدترین دښمن وی.

ابو داود : د مناسب فرصت په رارسيدو به بيا گورو.
ابو عبدالله : وخت په څه وخت راځي ؟
ابو داود : د ابو الحسن له ماتي وروسته به د غرناطي د خلکو پام ستا په لور شي.
ابو عبدالله : که هغه بريالي شي نو بيا ؟
ابو داود : زه گومان نه کوم، بري يوازي ستا په برخه کي دی، که د هغه يوه نيمه کاميابی هم په برخه شي نو دا به ئي د ډيری بدی ماتي پيش خيمه وي، هغه به ستا د ناسکه ورور په تخت کينولو هڅه کوي، ځکه خو يی هغه ددی لپاره چي په خلکو کي گران شي جگړي ته ورسره بيولي دی،
ابو عبدالله : که داسي وشول زه ددی جرئت نه لرم چي له خپل پلار سره جگړه وکړم.
ابو داود : ته بيغمه اوسه جگړي ته ضرورت نه پاتي کيږي.
څو ورځي وروسته چي ابو عبدالله د قرطبي د لښکر د تباهي خبر واوريد خپل استاد ته يی وويل : استازی خبر راوړی چي سرحدی شاهين د قرطبه له جبهي نه وزگار شوی او د لوشه محاذ ته روان شوی دی.
ابو داود ورويل : شهزاده ! آوس هغه وخت رارسيدلی چي زه تری ويريدم.
امکان لری ابو الحسن د لوشه په محاذ بريالی شي دا بری به ستا د راتلونکی لپاره ډير خطرناك وي، کله چي پاچا سنار ته راننوزی نو د غرناطي اولس به يی د هری سهی او غلطي پريکړی تائيد کوی، د هغوی په نظر به ستا ناسکه ورور تر تا ډير د احترام او عزت خاوند وی د هغه په نظر به د هر عادی سپاهي درجه او احترام تر تا زيات وی،
ابو عبدالله مايوس شو ويی ويل : ماته هيڅ لاره په نظر نه راځي، کله چي ستا خبری اورم پريشانه کيږم، زما دماغ ماپه داسي سمندر ور کوزيدو ته چمتو کوی چي له ژور تويه يی زما زړه ريږدی.
خو کله چي مور ته ورشم د هغي خبری مي بلي دنيا ته ورسره بوزی، هغي نن هم راته ويل چي زما پلار په وار وار دا سوگند کړی چي هغه به ما د خپل تخت د وارث په حيث ټاکي او په خپله وعده به وفا کوی.
ابو داود وويل : بنايی هغه وخت رارسيدلی وی چي زه تا په خوشباوری

کی پری نږدم. زه به دا درسره ومنم چې ستا پلار ستا په باب نیکه اراده لري، مګر اوس ستا عمر ٤٠ کلونو ته رسیدلی، فرض کړه ستا پلار شل کاله نور هم ژوندی وي تر هغه وخته به ستا عمر ٦٠ کاله شي او دا دعمر هغه وخت وي چې د ژوند تولې هیلې مړې او تولې جذبې سړې شي ، او انسان په هنداره کې د خپلې څیرې له لیدو ویرېږي، او هغه وخت د انسان تر تولو لوی ضرورت یوه بستره وي، که هغه بیا په مانۍ کې وي او که په یوه څپره کې. هغه وخت به ستا عقل یقیناً ډیر پوخ وي، خو هغه وینه چې انسان د دنیا لاندې کولو ته چمتو کوي سړېږي، او دا بیا څوك ویلای شي چې پاچا به په راتلونکو شلو کلونو کې ستا په باب څوك خپلې پریکړې ته ارنه باسي.

شهزاده ! د عزت، شهرت او نومیالیتوب دروازه داسې نه ده چې څوك یې هیله وکړي ورته بیرته شي، هغه به تکوي، او کله کله به ئې ماتوي.

د لویو خلکو په ژوند کې یوه پریکنده مرحله راځي، څوك چې په سوچ کې وخت له لاسه ورکوي هغوی وروسته پاتې کیږي، د وخت په ریګونو کې د هغوی د پلونو خاپونه ورکیږي او څوك چې له جرئت نه کار اخلي هغوی سرمنزل ته رسیږي.

که څه هم تا ما ته د خپل زړه حال نه دی ویلی خو زه پوهیږم چې ته د غرناطې تخت او تاج ته ناکرار یې، تا که تر اوسه د ژوند ترتولو لویې هیلې د بشپړولو جرئت نه دی کړی سبب یې دا نه دی چې ته خپل پلار ته احترام لرې، بده یې مه منه وبخښې ددې دلیل دا دی چې ستا په زړه کې نامعلومه ویره ده، ددې خبرې ویره چې دنیا به څه وایي، اولس به ستا په باب څه فتوی ورکړي، خو په یاد ولرې، دا دنیا یوه کامیاب ډاکو ته فاتح وایي او ناکام مصلح د باغي په نامه پیژني، که ابو عبدالله د غرناطې تخت وګاټه او په تول اندلس یې د عظمت جنډې ورپېږي، نو نړیوال به وایي چې له خپل پلار نه یې تخت واخست.

خو که ابو عبدالله تر ٤٠ یا ٧٠ کلنۍ د تخت او تاج په انتظار مړشي نو بنایي د تاریخ په پاڼو کې یې نوم هم ونه لیکل شي، ماته یو معمولي انسان نه بللي چې خپل نصیب مې درسره شریك کړ، خو که ته په تذبذب

کې خپل ټول ژوند له لاسه ورکوی نو سر له نن نه زموږ لارې سره بیلې دی.
ابو عبدالله وویل : د خدای «ج» په خاطر داسې مه وایه.
ابو داود : نو نن باید پریکړه وکړې بیا ښایي داسې موکه برابره نه شي.
ابو عبدالله زه چمتو یم : مگر زه اوس ددې توان لرم چې د خپل پلار پرخلاف بغاوت وکړم؟
ابو داود : ته په شل کلنی ددی ور وې،مگر تا د ژوند ډیر کلونه هسی ضایع کړی دی، پولیس زموږ په واك کې دی، د شاهی محل د ساتونکو مشر ستا دی، بربری او هسپانوي سرداران زیاتره ستا د امر منتظر دی، خزانه ستا په لاس کی ده.
ابو عبدالله وویل : او موسی ؟!
ابو داود : مگر د ښار خلك !
ابو داود : په هغوی کی درز اچول کیدای شي، د عربی، بربری او هسپانوی ترمنځ داختلاف اور قابو شوی خو مړ شوی نه دی، زه له عربونه د مرستی هیله نه لرم په هغوی کې څو تنه پیرودل کیدای شي، خو ته عربی سرداران برطرف کړه پرځای یی بربری او هسپانوی سرادران وټاکه په دی کار کی دوی گټی دی، یوه دا چی هغوی به ستا ملاتړی شي او بله دا چې د بربری او هسپانوی مسلمانانو او عربی مسلمانانو ترمنځ به د اختلاف اور بل شي، لومړی دوی ډلی به ستا ملاتړ وکړی ته د هغوی د لاخوښی په خاطر د هغوی بندیان ور خوشي کړه، ستا سره د وروستی پریکړی لپاره یوازی دوی ورځې فرصت دی، له هغې وروسته ښایی بیا موقع په لاس رانه شي، د موسی د نیولو په اړه ما سوچ کړی دی.

*****

(۲)

د شپی مهال د الحمرا مانۍ یوه کوټه په طلایی او نقره یی قندیلونو روښانه وه، د غرناطی بربری او هسپانوی آمران په کرسیو ناست وو او له ابو عبدالله سره یی خبری کوی، موسی کوټی ته ورننوت او په مجلس څو شیبی چوپتیا خپره شوه.
موسی په مجلس یو څغلند نظر تیر کړ ابو عبدالله ته ورنږدی شو ورته

ويي وويل : زه په يوازيتوب کی تاته څه خبره کوم.
ابو عبداله چی د هغه حالت وليد وويريده ، خو له يوی شيبی وروسته سمدستی بيرته راسنبال شو ويی ويل : ته چی څه وايی همدلته يی ويلی شی دا ټول د خدای «ج» پر فضل او کرم سره مسلمانان دي.
موسی وويل : ځينی خبری د هر چا د وړاندې نشي کيدای.
ابو عبدالله : مگر اوس زه دا مجلس رخصتولی نه شم، ته که څه خبره کوی نو دلته يی وکره.
موسی مجلس سر تر پايه وکوت، په دوی کی زياتره داسی څوك وو چی د لومړی ځل لپاره الحمرا ته راغلی وو تر اوسه پورې د پاچهی کوم امير دا جرئت نه ؤ کړی چی موسی ووينی خو دوی په کرسۍ ناست وی، د ابو عبدالله الفاظ يی چی واوريدل داسی يی گڼله چی غوږونو يی اشتباه کړی وی، د موسی بڼه له قهره وځليده ، خو بيا يی هم له زغم نه کار واخست ويی ويل:
شهزاده : ما اوريدلی چی باغيان دی خوشې کړي دي.
ابو عبدالله : تاسهی اوريدلی دی.
موسی : او تا د پاچهی څو تنه وفادار سرداران برطرف کړی دي.
ابو عبدالله : زه د هغوی په وفا داری شکمن وم.
موسی : او تا د غرناطی لوی غداران په مهمو منصبونو ټاکلی دی.
ابو عبدالله په دروند غږ ځواب ورکړ : موسی ! له ما سره گستاخی ستا دنده نه ده.
موسی: د مسئوليت احساس کله کله انسان ډير بی باکه کوی.
ابو عبدالله : زه دا بی باکی نه خوښوم، تا په غلا مانۍ ته د ننوتلو جرئت ولی وکړ؟
موسی : کله چې دغسې شيطانانو ته د الحمرا دروازی خلاص شی نو ماته به د غلچکی لارو نه پرته بل څه پاتې وی؟
اميرانو چی دا واوريدل يو له بل سره يی پسپسکې پيل کړې يو بربری سردار اوچت شو ويی ويل :
ايا د ابو عبـــداللـــه د ســـربښندويانو ابرو دده په دربار کی هم تر

ګواښ لاندې ده؟

موسی مخ ور واړاوه، هغه ته یې وویل :

هغه څوك دی چی زما په وړاندې د ابو عبدالله د سربښندویی دعوه کوی؟

یو بل سردار اوچت شو ویې ویل :

ولی عهد که اجازه وکړی زموږ توری ددې ګستاخ چوپولو ته تیارې دی.

د موسی غږ له غوسی نه لړ زیده ویې ویل : ستا دومره جرئت؟

ایا ته هماغه غدار نه یې چی بربری مسلمانان دې د عربو پرخلاف پارول، آیا ته له بندي خانی نه الحمرا مانۍ ته راتګ د خپلو ګناهونو تلافی ګڼې؟ او ته چی په الحمرا کی څو غداران راغونډ ګوری نو فکر کوی چی د موسی د توری او سپنه نرمه شوی ده؟

زه ابو عبدالله ته راغلی یم، که په تاسو کی څوك دا ګومان کوی چی ما به له ابو عبدالله سره له خبرونه په توره ایسار کړی نو را وړاندی شی، زه وګورم څوك دی چی له خپل ورمیږنه د سردبوج لری کولو په تکل راوتلی دی؟

او ای شهزاده ! ته له بزدلانو نه د سربښندنی هیله لری، چی زما بوټیو شکولو ته تیاردی خو له ویری خپلو تورو ته لاس نشی ور نژدی کولی، ته د غرناطی دښمنان خپل دوستان ګڼې؟

د ابو عبدالله حوصلی ځواب ورکړ له ځایه اوچت شو لږ وړاندی ورغی ویې ویل : موسی زما د وژلو په اراده دلته راغلی یې؟

موسی خپله توره راوکښله ویې ویل : زه او ستا د وژلو اراده دا ته څه وایې ! دایې وویل او خپله توره یې ابو عبدالله ته ور وړاندی کړه.

ابو عبدالله توره واخسته یوی خوته یې وغورځوله او بیا یې لاسونه وپړکول، اته تنه وسله وال بربری او افریقایی غلامان ورننوتل او د ابو عبدالله د اشاری په انتظار شول، ابو عبدالله وویل : زما باور ؤ چی د الحمرا په دروازه تر تولو سخته پهره به هم تا له راتګ نه منعه نه کړای شی، خو زه تاته داډ درکوم چی ته په کومه لاره راغلی وی په همغه لاره به بیرته ولاړ نه شی.

موسی هك حیران شو ابو عبدالله ته یې کتل، هغه ابو عبدالله ته چی

ماشومتوب یی یو ځای سره تیر شوی ؤ، هغه چی د آس سپرلی او د توری او نیزی استعمال یی وربښودلی ؤ، هغه حیران ؤ څه غلطی تری شوی ده، سهار ابو عبدالله پخپله ده ته ورغلی ؤ چې شاوخوا کلیو او دروته ولاړ شه او سپاهیان تری راټول کړه.

او ماښام چی کله بیرته راستون شو خبر شو چی ابو عبدالله باغیان خوشی کړی دی او څو تنه وفادار منصبداران یی برطرف کړی دی.

هغه په دې خبر پریشانه ؤ خو پردی یی باور ؤ چی هغه به د خپلی غلطی جبران ته چمتو کړی، له دودیزخوړلو پرته له کوره ووت د الحمرا دروازی یی پرمخ بندې وی، او نوی پهره داران پری دریدلی وو خو موسی په یوه پټه لاره محل ته ننوت له ابو عبدالله سره هغه پخوا هم څو ځله ډیر تونږ تللی ؤ، خو نن چی کوټی ته ورننوت دا یی احساس کړه چی ده د ووړکتوب دوست بدل شوی دی.

او کله یی چی توره را وکښله او ور وړاندی یی کړه نو ده باور ؤ چی ابو عبدالله به دی ترلاس ونیسی بلی کوټی ته به یی بوزی او ورته وایی به : ته په دومره ووړکی خبره په غوسه شوی ؟ خو کله چی هغه توره وغورځوله موسی په زړه گوزار وخوړ هغه ابو عبدالله ته کتل اوپغوړوکی یی دا جملی کړنګیدی: زه داډ درکوم چی ته په کومه لاره راغلی یی په هغه لاره به بیرته نشی تلای.

هغه وسله والو سپاهیانو ته وکتل داسی یی ګڼله لکه دا ټول چی ابو عبدالله هسی په ټوکوټکه ده سره کوی.

موسی په موسکا وویل : ابو عبدالله زه ستا مجرم یم.

زه د لوشه د جګړی لپاره د رضاکارو غازیانو د راټولو مجرم یم، زه الحمرا ته له پټی لاری نه په راننوتلو مجرم یم، او زه دی غدارانو ته په غدار ویلو مجرم یم ، او تر دی ټولو لوی جرم می دادی چی زه ستا دوست یم، ماته سزا وټاکه موسی دا وویل او سر یی ځوړند واچاوه، د ابو عبدالله په سترګو کی اوښکی راغلی، لاس یی اوچت کړ او د هغه په اوږه یی ایښودل غوښتل خو یو سری را وړاندی شو د هغه لاس یی ونیو، دا ابو داود ؤ، ابو عبدالله خپل استاذ ته وکتل او هغه سروځوځاوه.

ابو عبدالله سپاهیانو ته وکتل او پهٔ غمجنه لهجه یې وویل : دې بوزې ! موسی سر اوچت کړ، د سپاهیانو د لوڅو تورو په منځ کې دریدلی ؤ او هغو سردارانو هم چې تر اوسه یې د ابو عبدالله په مستقل مزاج شك کاوه توری ایستلی وی.

موسی چې د درووند غږ آزانگو به یې د هسپانیې دیوالونه لړزول په حیرانی ابو عبدالله ته کتل د غرناطی د مجاهد زړه گونگه شوی وه،

ابو عبدالله ددې ننداری د لیدو تاب نه درلود، مخ یې واړاوه او په زوره یې چیغه کړه : دې بوزې ؟ خو د هغه په غږ کې د غوسې پرځای درد ؤ.

موسی د څه ویلو نه پرته د سپاهیانو نه وړاندې روان شو، او ابو عبدالله په دسمال خپلې سترگې پاکولې او بلې کوټې ته ننوت ابو داود نورو سردارانو ته وویل : تاسو همدلته اوسې زه اوس بیرته راځم.

بلې کوټې ته ورغی ابو داود خپل شاگرد ته وویل : شهزاده ! د لویو خلکو زړه باید لوی وی.

ابو عبدالله په دردناکه لهجه وویل : خو هغه زما ملگری ؤ زما دوړوکتوب ملگری.

ابو داود وویل : هغه ستا د لارې یو بنکلی ازغی ؤ چې ستا ورسره مینه وه، خو خپل هدف ته د رسیدو لپاره به ته دې غوندې ډیر ازغی له مخې لرې کوې، که موسی وغواړی اوس هم ستا د تاج غمی کیدای شی، خو له هغه نه دا تمه هغه وخت کیدای شی چې د غرناطې د پاچهی بل دعوه دا رنه وی، کله چې دې پر دې پوه شی چې تا د ابو الحسن ځای نیولی دی نو هغه که له بندیخانې راوباسی ستا پرخدمت به یې اعتراض نه وی، اوس پاڅه دا د چورتونو وخت نه دی د کار وخت دی.

****

(۳)

د لوشه د فتحې نه وروسته چې سبا ته بدر بن مغیره د فردیناند د لښکرو له تعقیب نه بیرته راستون شو، ابو الحسن د پوځ د سردارانو شوری راوبلله ، ځینو سردارانو ویل چې غرناطې ته ستانه شو او له بشپړې پوځې تیاری وروسته د فردیناند په قلمرو حمله وکړو، خو بدر بن مغیره په دې

رایه زور واچاوه چی فردیناند ته د دمی کولو او ساه اخستلو موکه باید ورنکړو.

هغه وویل : له دی فتحی نه وروسته چی سمدستی موږ په هره سیمه حمله وکړو نو دښمن به په هیڅ دگر هم زموږ مقابله ونکړای شی په دی کی شك نشته چی که موږ غرناطی ته ستانه شو څو زره نور پوځیان به راټول کړای شو، خو دا باید هیرنه کړو چی د دښمن وسایل تر موږ څو چنده زیات دی، هغوی به له دی څند نه زیاته گټه واخلی، نه یوازی د اندلس عیسویان بلکی د فرانسی او ایټالیا د صلیب پالونکی به هم د دوی مرستی ته راودانگی، تر ټولو زیات د اندیښنی ټکی دا دی چی فردیناند به ددغی ماتی بدل له مسلمانانو نه واخلی، چې همدا اوس هم د غرناطی له نفوس نه زیات دی، ددی پرخلاف که موږ سمدستی حمله وکړو د اندلس د هری سیمی مسلمانان به زموږ مرستی ته تیار وی او د هغوی شمیر به له هغو سپاهیانو نه ډیر زیات وی چی موږ یی غرناطی ته له ستنیدو وروسته نوی راټولولای شو، موږ ته تر ټولو لویه مسئله د خوراك او جبه خانی رسولو ده، ددی ذمه واری زه اخلم، الزغل د بدر بن مغیره د رایی تائیـــد وکړ ویی ویل، له دی بری وروسته د قسطلی تر دیوالونو پوری زموږ په وړاندی د سخت مقاومت امکان نشته، موږ باید را پریوتی دښمن ته د بیا سمبالیدو موکه په لاس ورنکړو تر کومه چی له غرناطی نه د نویو پوځیانو راټولولو مسئله ده زما په گومان تر موسی زیات ددی کار اهل نشته.

یو بوډا سردار ویل : زه هم په دی خیال یم چی موږ باید د شاتگ پرځای پرمخ ولاړ شو ،خو زما رایه دا ده چی پاچا دا مسؤلیت الزغل ته وسپاری او پخپله بیرته غرناطې ته ستون شی، په تیرو پیړیو کی موږ په دغسی مرحلو کی په خپلمنځی درزونو ډیر تاوانی شوی یو، په دی کی شك نشته چې موسی یو هوښیار او پوه ځوان دی، خو د غرناطی په اړه چی موږ د پاچا په موجودیت کی څومره ډاډه کیدای شو، دومره د بل چا په وجود کی ممکن نه دی، شر اچونکی به د پاچا له غیابت نه استفاده وکړی خو د پاچا په موجودیت کی له چا سره د سر اوچتولو جرئت نشته.

ابو الحسن ځواب ورکړ : د غرناطی په اړه زه ډاډه یم، خو زه ستا رایه نه

ردم، زه وعده کوم چې د یوې بلې شانداري فتحې نه وروسته به ستنیږم.

د ماښام لمانځه ته د جګیدو نه وړاندې د شورې غونډې پریکړه وکړه چې سهار ته به کوچ کوي، سبا سهار ته له لمانځه نه وروسته ابو الحسن خپل پوځ ته وینا وکړه ویې ویل :

غازیانو : د لوښه ویاړمنه سوبه زه د خدای «ج» یو لوی انعام ګڼم، دا ددې خبرې ثبوت دی که مسلمانان اوس هم سره یو شي نو د کفارو ځواک به توټه کړي او که دوی د جهاد په جذبه را اوچت شول اوسپنې یې هر ډول اوسپنې غوڅولی شي، دی برې موږ ته د بریو دروازې پرانیستې او که موږ همت له لاسه ور نه کړ نو هغه ورځ لرې نه ده چې د قرطبې او اشبیلیې په مانیو بیرته زموږ جنډې ورپیږي.

ستاسو به یاد وي چې دې هیواد ته د اسلام لومړني مجاهد طارق بن زیاد له ډیر لږ شمیر مجاهدینو سره راغلي ؤ، لوی سالار هغه ته یوازې دا اجازه ورکړې وه چې دوی ددې هیواد حالات معلوم کړي او بیرته ستانه شي، خو د هسپانیې په ساحل له پلې کیدو سره سم ددغه غازي اراده بدله شوه خپل لوی سالار ته یې پیغام واستاوه چې ما د اندلس په ځنډو د اسلام بیرغ ورپاوه، او ترڅو چې دغه بیرغ ددې هیواد تر وروستۍ ځنډې ونه رپوم بیرته به راونه ګرځم، تازه د «رادرك» د ځواك معلوموملو لپاره را استولی یم، په اندلس کې به زما د پرمختګ له توندۍ نه د هغه دځواك اندازه معلومه شي، بیا طارق خپلو سربښندویانو ته ووېل چې موږ د «رادرك» په واکمنۍ کې د خپل عظمت د بیرغ رپولو لپاره نه یو راغلي، بلکې د خدای «ج» پر ځمکه د همغه ذات «ج» د عظمت جنډې اوچتول غواړو.زموږ شمیر لږ دی خو د مسلمانانو د قوت راز د دوی شمیر نه دی د دوی ایمان او خلوص دی.

زما زړورو سپاهیانو ! موږ نن د طارق په لاره د تګ پریکړه کړې ده، ایا تاسو زموږ ددې پریکړې ملاتړ کوئ؟

سپاهیانو په اسمان لړزوونکو چیغو د ابو الحسن د پریکړې تائید وکړ، هغه د لاس په اشاره دوی ته د چوپتیا اشاره وکړه، او چې چوپ شول خبروته یې دوام ورکړ:

تاسو د لوشه په جنگ کې دا ثابته کړه چې ستاسو يوه توره د دښمن دلسو تورو په وړاندې مقابله کولی شی، دغې بری زموږ په مخ کی د کامیابی دروازې خلاص کړی، په قسطله او اراغون کی زموږ د مظلومو وړونو دعاګانی قبولی شوی په دې کې شك نشته چې که موږ د څو ورځو لپاره غرناطی ته ولاړ شو، نو هلته به د فتحی په جشن کی شریك شو، خلك به ګلونه راباندې وشیندی، خو که موږ د قرطبی او اشبیلیی لوری ته مخه کړو نو هلته زموږ خویندی او وړونه له کلونو راسی یوازې په دې تمه د عیسویانو ظلمونه زغملی دی چې یوه ورځ به له غرناطی نه د دوی مرستی ته مجاهدین ور ورسیږی او هلته به زموږ هر کلی د ګلونو د شیندلو پرځای د شکرانی او احسان په اوښکو کیږی.

له نن نه څو ورځې وړاندې چا ددی تمه درلوده چې خدای «ج» به موږ ته دومره لوی بری را په برخه کړی، او ددی بری نه وروسته څوك دا ویلای شی چې څو ورځې وروسته به زموږ آذانونه د قرطبی او اشبیلیی د جوماتونو نه راغبرګیږی، او زموږ جنډې به د قسطلی په شاهی مانۍ نه رپیږی؟

د ابو الحسن په وینا د هر سپاهی په زړه کی د هیلو او امیدونو نوی ډیوې بلی شوی، هغوی په خیال کې د قرطبی او اشبیلیی محلونه لیدل، د قسطلې په شاهی مانۍ یی خپل بیرغونه رپول، دوی د کلونو کلونو راښکیلو مسلمانانو په سترګو کی د خوښۍ اوښکې لیدې، په تصور کې هغوی ته مخاطب وو چې : نور تاسو آزاد یاست.

نور موږ څوك نشی مریان کولی، اندلس زموږ دی موږ پر دی پښیمانه یو چې ولی تر اوسه ستاسو له حال نه بی خبره پاتی وو، خو ابو الحسن د وینا په حالت کې ناڅاپه چوپ شو، د هغه پام د لږ شیبې لپاره یو ځوان ته ور واوښت چې په بیړه ئی آس زغلاوه او د دوی په لوری روان ؤ، سپور له آس نه کوز شو، اوله چاسره د خبرو پرځای یی خلك له مخی یوی او بلی خواته کړل او وړاندې روان شو، یوه سپاهی ترمټ ونیو او د هغه د درولو هڅه یی وکړه، خو هغه یی لاس وځنډه خپل مټ یی تری خلاص کړ همغسی پرمخ روان ؤ، کله چې خلکو دا احساس کړه چې هغه ابو الحسن ته ورځی نو پخپله له لاری یوی او بلی خواته شول او لاره یی ورته صافه کړه، د ابو

الحسن د زړه ټکانونو دا ګواهي ورکوله چې دی سپور کوم ښه خبر نه دي راوړی، خو بیا هم هغه د لاس په اشاره سپور ودراوه او د خلکو پام یې ځان ته کړ خپله وینا یې پیل کړه،

الزغل چې له ابو الحسن سره نژدې ولاړ ؤ د نوی راغلی سپاره په لوري ورغی هغه ته ورنژدې شو ویې ویل: ته له غرناطې نه راغلی یې؟

ځوان ځواب ورکړ هوکې! ما یو ډیر ضروري خبر راوړی دی.

الزغل: ته موسی را استولی یې؟

سپور: نه زه پخپله راغلی یم.

الزغل: که ته د موسی له لوري نه یې راغلی نو خبر دې مهم نشي کیدای او تا باید ددې خبرې خیال ساتلی وای چې د غرناطې پاچا خبرې کولې.

سپور: خو زه چې په کوم حال کې دلته را رسیدلی یم که پرې خبر شې نو زما دغه جسارت به د بخښنې وړ وبولې.

الزغل وویل: ووایه څه وایې؟

نوی راغلی سړي یوې او بلې خواته وکتل ویې ویل: نه دلته نه!

الزغل اندیښمن شو ویې ویل: راځه!

له غونډې نه لرې ووتل الزغل هغه ته وویل: ما ته‌دکوم بد خبر له اوریدو وراندې دا راته ووایه چې ته څوك یې ترڅو زه پرې وپوهیږم چې ستا خبره څومره ارځښت لري او په دې هم سوچ وکړه چې د جګړې په وخت کې د دروغ اوازو خپرونکو ته درنده جزا ورکول کیږي.

نوی راغلی ځوان وویل: که تا په څیر راته کتلی وای زه به دې پیژندلی وم، زه د الحمرا د ساتونکو د مشر زوی یم.

زه د هبیره بن سعید شاګرد یم، له څو ورځو راسې مې له موسی سره د جهاد تبلیغ کاوه، دلته د پوځ زیات کسان هم ما پیژني، او کوم خواشینوونکی خبر چې ما راوړی که هغه دروغ شي او زه ددې په بدل کې په دار وځړیږم هم پرې خوښ یم، خدای «ج» دوکړي چې دلته زما راتګ یو خوب وي او په غرناطه کې چې ما څه ولیدل او واوریدل هغه هم یو خوب وي، د ځوان په سترګو کې اوښکې وځلیدې.

په دی ځند کی الزیغری هم ور ورسید، ځوان یی له لرې وپیژاند.
ویی ویل : سلیمانه ! خیر خو به وی؟
سلیمان یوه شیبه الزیغری ته وکتل او بیا یی الزغل ته مخ واړاوه ویی ویل : ما ډیر بد خبر راوړی دی ، په غرناطه کې بغاوت شوی.
الزغل په چیغه وویل : نه ! نه ! تا خوب لیدلی دی، د موسی په موجودیت کی بغاوت امکان نه لری، تا خوب لیدلی ته د دښمن جاسوس یی او زموږ پام له جګړې نه په بله اړول غواړی، ووایه دا دروغ دی، الزغل په دواړو لاسو سلیمان تر مټو نیولی ؤ او جټکی یی ورکولی، سلیمان په وار وار دا ویل : کاشکی دا دروغ وای ، خو دا دروغ نه دی ، کاشکی دروغ وای!
الزغل : مګر موسی دا بغاوت کړی ! ته لیونی یی دا بلکل امکان نه لری.
سلیمان وویل : موسی د ابو عبدالله په زندان کی دی.
الزغل سلیمان ته ډیکه ورکړه او په شایی وغورځاوه او الزیغری ته یی وویل : دا بوزه، لیونی دی، ابو عبدالله ما وژلی شی، خپل پلار بندی کولی شی خو هغه په موسی ځان وژنی، دا لیونی بوزه.
سلیمان وویل : تر نن ماښام پوری به نور خلك هم راشی او زما خبره به تائید کړي، ابو عبدالله د خپل امارت اعلان وکړ هغه باغیان خوشنی کړل او د عربو سردارانو پرځای یی هغوی وټاکل، کومو امیرانو چی دده امارت ونه مانه له هغوی نه څو تنه ووژل شول، او نور یی بندیان دي، پر الحمرأ د بربری او هسپانوی سردارانو قبضه ده، په ښار کی هغوی د خپل قوم خلك له عربو سره جنګوی، زه دانه شم ویلی چی تر اوسه پوری څومره کورونه سوځیدلی دی او څومره خلك وژل شوی دی ، زه ویریږم چی تر اوسه پوری به دغه اور د غرناطې شاوخوا کلیو او باندو ته هم خپور شوی وی.

* * * * *

(٤)

ابو الحسن تر ډیره څپلی وینا تەدوام ورنکړای شو، د هغه پام په وار وار د الزغل او الزیغری په لوری وراوښت، او کله چې دوی د سلیمان سره له

خبرو وروسته سرونه ښکته واچول او دده په لوری را روان شول نو دده زړه په درزا شو، غوږی کیناست، د الزغل څیره یې چې ولیده دا اندازه لګول ورته آسانه وو چې استازی کوم ښه خبر نه دی راوړی، هغه ویښا بس کړه، لاس یې اوچت کړل او د ښری لپاره یې دعا وکړه، بیایې په پوښتونکې نظر الزغل ته وکتل.

الزغل ور وړاندی شو ورته ویې ویل : راځئ.

ابو الحسن : چیرته خیر خو دی؟

الزغل : خپلې خیمې ته.

د الزغل له غمجنې لهجې نه د ابو الحسن زړه لوید، له ستیژ نه راکوز شو او له هغه سره د خپلې خیمې په لوری روان شو، څو سرداران ورسره ملګری شول خو الزغل د لاس په اشاره هغوی منعه کړل ویې ویل: تاسو زما په خیمه کې راټول شی زه اوس دستی راځم.

لږ چې وړاندې ولاړل ابو الحسن وویل : د کوم بد خبر له اوریدو نه وړاندې ماته دومره روایه چې استازی له کوم ځایه راغلی ؟

له دومره لویې سوبې نه وروسته په معمولي خبره موږ ته دومره اندیښنه په کار نه ده، روایه څه خبره ده ستا چوپتیا نوره راته له زغم نه وتلې ده.

الزغل هیڅ ځواب ورنه کړ، سلیمان چې تر اوسه هماغته ولاړ ؤ د الزغل په اشاره ورغی.

ابو الحسن سیلمان ته وکتل ویې ویل : ته له کومه ځایه راغلی یې؟ روایه ماته څه غټ غټ ګوری ! آیا تا داسې کوم خبر راوړی چې د سرحد کوم کلی او یا ښار ګوتې زموږ له واکه وتلی دی او عیسویان د هغه ځای له مسلمانانو نه بدل اخلي.

سلیمان د ځواب پر ځای الزغل ته وکتل هغه د سر په اشاره د چوپتیا حکم ورکړ.

د ابو الحسن د زغم کاسې ډکې شوې، په چیغه یې وویل : الزغله ! ایا دواړو د یوی مورشیدی نه دې خوړلی آیا زه ددې خبر د اوریدو توان نه لرم چې تا واورید!

دی قاصد د کومې زلزلې خبر راوړی آیا په الحمرا کې اور لګیدلی؟ آیا

ابو عبدالله ته څه پیښه شوی؟ په خدای سوګند دی داسی خبرونه به ما پریشانه نه کړی، او که قاصد دا خبر راوړی ؤ چی زموږ کومه سرحدی کلا دښمن نیولی ده نو دا خبر خو تا د پوځ په مخکې راته آورولای شو، موږ له نویو حالاتو سره د مقابلی لپاره خپل کوچ یوه ورځ ځنډولی شو.

الزغله ! ستا ژبه ولی ګونګه ده! ووایه دا کوم زیان دی چی جبران یی ددې غازیانو توري نه شی کولی؟

دا کوم محل رالویدلی چی دغه غازیان یی بیرته نشی ابادولی؟ د یوه سالار ترټولو لوی دولت د هغه سپاهیان دی، له موسی او ابو عبدالله نه پرته چی څوك په ما ډیر ګران دی هغه ټول دلته له ما سره دی د هیڅا مرګ هم ماته له زغم وتلی نه دی، ایا تاسوونه لیدل چی د نعیم بن رضوان په لحد کی ایښودو په وخت زما په سترګو کی اوښکی نه وی، حال دا چی هغه ماته له ابو عبدالله نه کم نه ؤ.

په دی ځند کی د ابو الحسن خیمه را نژدی شوه، ابو الحسن مایوس شو ګرندۍ خیمی ته ورغی، چی په خیمه ورننوتل الزغل ابو الحسن په کرسۍ کښیناوه، ورته ویی ویل : زما ورروره ! قاصد د یوی بدی پیښی خبر راوړی ابو عبدالله د خپل امارت اعلان کړی، باغیان یی له بنده خوشی کړی او په ښار کی یی خپلمنځی جګړی پیل کړی، زموږ په مخ د غرناطې دروازې ترلی دی، موسی د ابو عبدالله په زندان کې دی.

پر ابو الحسن دا الفاظ لکه تندر راپریوتل، ناڅاپه جګ شو خو توازن یی ګډوډ شو او بیرته په کرسۍ کی ولوید، هغه د څه ویلو هڅه وکړه خو ژبه یی ګونګه شوی وه، په ړدو ړدو ستر ګوئی الزغل او سلیمان ته کتل او د هغوی په غمجنو څیرو یی د خپل برخلیك الفاظ لوستل.

الزغل وویل : زه اوس حیران یم چی پوځ ته دا خبر څه ډول ور ورسوو، موږ دا خبر تر ډیره پټ نه شو ساتلی، نن تر مابنامه نور خلك هم راځی، زه ویریږم چی د غرناطی په خیر دلته هم د عرب او عجم توري یو له بل سره ټکر نه شی.

د پوځ مشران زما په خیمه کی راټول شوی دی ، تاسو لومړی له هغوی نه د وفاداری تعهد واخلی بیا دا خبر ورته واوروی، کاشکی نن موسی

همدلته وای، ته اندیښنه مه کوه زما باوردی چې د لوشې د فتحې خبر به يو ځل بیا د غرناطې په خلکو کې ایمانی جذبې راوپښې کړی، هغوی به د ابو عبدالله پرخلاف بغاوت وکړي او موږ ته به د غرناطې دروازې بیرته کړي، جګ شه له همت نه کار واخله اوس د سوچ وخت نه دی.

د ابو الحسن شونډې رپېدې، خو غږ يې چوپ ؤ سلیمان ورو ورو ویل : ډاکتر راوغواړی د پاچا حالت ښه نه دی، الزغل ورتېښت شو ورور ته يې وکتل او بیا په بیړه له خیمې نه ووت او یوه پهره دار ته یې وویل : زر شه بشیر بن حسن راولی ! هغه به د ټپیانو خدمت کوی ورته ووایې چې د پاچا وضعه ښه نه ده، خو هغه ته یوازې ووایې د چا د ورانډې نه.

لږ ځند وروسته بشیر بن حسن خیمې ته ورننوت، هغه چې د پاچا حالت ولید الزغل ته یې وویل : پرده د فلج حمله راغلې خو ډیره تیزه نه ده انشاء الله زر به په آرام شی داسې ښکاری چې ډیره لویه صدمه یې لیدلې ده.

* * * * *

(۵)

لږ ځند وروسته : الزغل سلیمان ته وویل : ته ولاړ شه استراحت وکړه خو چاته په دې اړه څه مه وایه، بیایې بشیر بن حسن ته وکتل ویې ویل : که زما وجود تر لږ ځنده دلته ضروری نه وی نو ماته اجازه راکړه.

بشیر بن حسن وویل : د پاچا سترګې ستا په څیره ښخې دی زما په ګومان تر څه ځنده ستا لرې کیدل هغه ته ګټور دی.

د هغه پام به په بله واوړی.

الزغل چې خپلې خیمې ته ننوت د پوځ ټول لوی لوی افسران هلته غونډ وو، هغوی تر الزیغری راچار پیرشوی وو او پوښتنې یې ترې کولې، خو هغه په زوره زوره ویل : زه خبر نه یم سلیمان یوازې پاچا ته څه خبر راوړی ؤ.

الزغل يې چې ولید ټول چوپ شول، لږ ځند وروسته الزغل له دوی نه د وفاداری د تعهد اخستلو او د غرناطې د بغاوت د خبر اورولو نه وروسته بیرته له خپلې خیمې نه راووت، سرداران هم ټول خپلو خپل خیمو ته ولاړل، تر ماسپښین پورې دا خبر د پوځ هر سری ته ورسید، او تر ماښام لږ وړاندې د غرناطې نه څو کسان نور هم رغلل او دغه خبر یې ریښتیا وباله.

هغو سپاهیانو چې تر لږ شیبو وړاندې به قرطبه او اشبیلیه د فتحې د بیرغونو رپولو او په جوماتونو کې د آذانونو کولو ښایسته خوبونه لیدل اوس د خپلو کورونو د ژغورنې په خیالونو کې سرگردانه وو، هغه شاعرانو چې د لوشه د غازیانو په ستاینه کې یې قصیدې ویلې اوس یې د ابو عبدالله په غدارۍ مرثیې لیکلې، د اندلس د تقدیر ستورۍ له یوې پیکه موسکا وروسته د بدمرغیو په تورو وریځو کې پټ شوی ؤ.

سبا ته د بشیر بن حسن د مسیحایی علاج په برکت له ابو الحسن نه د خبرو کولو ثللی ځواك بیرته راغبرگ شو، د هغه لومړی خبری دا وې چې : زما زویه ! دا دې څه وکړل، دا تخت چې تا په زور واخست ستا ؤ، خو تا د پاچاهۍ په مینه کې د اندلس د مسلمانانو راتلونکې برباد کړه، خدای دې نه کوی چې ستا کړلی د اندلس مسلمانان وریبی، زما زویه، زما عبدالله ! مگر ته زما زوی نه یې او بیا په اړخ واوښت مخ یې په بالښت پټ کړ او په سلگیو شو.

دری ورځې وروسته یې له اعصابونه د فلج اثر لرې شو خو د ژوند هغه تودوخه یې چې په ۶۰ کلنی یې له ډیرو ځوانانو نه لمبر وور سره شوی وه. د ژوند یوی پیښې له تورو سره لوبیدلی مجاهد په لکړی گرځیدو راگرځیدو اړ کړ.

د پوځ د سردارانو دزیاتو پریکړه دا وه چې اوس باید غرناطې ته ولاړ شو، او غرناطې ته نژدې به په یوه ښار کې تم شو ابو عبدالله ته به هیأت واستوو، که هغه په سمه لاره برابر نه شو نو له مجبورۍ به ئي په توره برابروو او که خدای «ج» مه کړه خبره جگړې ته ورسیده نو د ښار خلك به د ابو عبدالله پرخلاف پاڅون وکړي، د غرناطې د بغاوت په وجه چې په لښکر کې کومه اندیښنه خوره ده یوازینی چاره یې همدا ده چې په غرناطه زر تر زره قبضه وکړو، که نه نو له ابو عبدالله نه دا هم لرې نه ده چې د عیسویانو حلیف شی، بیا به موږ د یوې خوانه شو.

ابو الحسن له دې پریکړی سره موافق ؤ خو له کوچ نه وړاندې یوه داسې پیښه رامنځ ته شوه چې د هغه ملایې ورماته کړه.

په کومه ورځ چې ابو الحسن غرناطې ته د کوچ پریکړه وکړه له دې نه یوه

ورځ وراندې له غرناطې نه څو تنه سپاره د ابو الحسن په خدمت کې حاضر شول.

هغوی ابو عبدالله ته له بد رد ویلو وروسته ابو الحسن ته وعده ورکړه چې د وینو تر وروستی څاڅکی به دده ملاتړ کوی، او په غرناطه کی د دوی تر تأثیر لاندی خلك هم د ابو الحسن د ورتلو په انتظار دی، ابو الحسن له دې ډلې سره ډیر په درناوی او عزت چلند وکړ، خو څلور ورځې چې دوی د ابو الحسن په لښکر کې پاتې شول خپل مقصد ته ورسیدل، ابو داود دوی د ابو الحسن په پوځ کی د درز اچولو لپاره استولی وو، هغوی لومړی د پوځ عربی سرداران وپارول، هغوی ته یی ویل چې په غرناطه کی ستاسو عزیزان او قومی د بربری او ځایی خلکو په لاس وژل کیږی، بیا یی بربری او ځایی سردارانو او سپاهیانو ته وویل چی د ابو عبدالله پاچاهی ستاسو لپاره رحمت دی، هغه د عربو لوی لوی سرداران برطرف کړل پرځای یی ستاسو د قوم خلك وټاکل، ستاسو گټه په دې کې ده چې غرناطې ته ولاړ شی له ابو عبدالله سره د وفا داری اعلان وکړی، ځینی یی په دی تمه کړل چی ابو عبدالله به لوی لوی منصبونه در کړی، ځینی یې چې په تمه نه ایلیدل په دی یی وویرول چې کوم سرداران له ابو الحسن سره وفا دار پاتې شی خپلوان او کورنی به یې په غرناطه کې ډیره بده سزا وگالی.

د کم حیثیت خاوندان یی د سرو او سپینو په تمه د ځان کړل.

دا کار هغوی په دومره هوښیاری وکړ چی د ابو الحسن سر ښندویان پری پوه نه شول، په لومړی ورځ یی په پوځ کې هغه خلك وموندل چی له پخوایی پیژندل او د دوی تر اثر لاندې وو بیا یی د هغوی په مرسته د نورو د تیر ایستو کار پیل کړ.

یو ماښام ابو الحسن له پوځ سره له غرناطی نه شل میله لیرې پراو واچاوه د شپی په دریمه برخه کې خبر شو چې د پوځ اته زره بربری او هسپانوی نژادی سپاهیان تری جدا شوی او غرناطی ته خوځیدلی دی.

الزغل چی دا خبر واورېد د ابو الحسن خیمی ته ورننوت، تر لږ ځنده د پوځ یو شمیر نور سرداران هم ور غونډ شول، د الزغل رایه دا وه چی د غدارانو لاره به ونیسو د هغوی د پوهولو هڅه به وکړو ، که په خبره پوه نه شول

جګړه به ورسره وکړو، څینو سردارانو دا مشوره تائید کړه، خو څینو نورو مخالفت وکړ، بالاخره ابو الحسن درنځ او غم نه په ډکه لهجه وویل : هغوی پرېږدی چی ولاړ شی، زه می په ژوند کی د مسلمانانو توري یو له بله تکر ته نه پرېږدم.

ددې دردناکې پیښې نه وروسته پاچا ابو الحسن مالقه ته مخه کړه د مالقه والی پخوا د ابو عبدالله د پاچاهی له منلو نه انکار کړی ؤ، هغه د ابو الحسن ډیر تود هرکلی وکړ او خپل محل یی ده ته خوشی کړ. څو ورځی نه وی تیری چی شاوخوا ټولو سردرانو له پاچا سره د وفاداری تعهد وکړ.

د غرناطې پاچهی چې څه وخت وړاندې یې اولس د ټول اندلس د آزادی لپاه راپاڅیدلی ؤ، په دوو پاچاهیو وویشل شوه، غرناطه او شاوخوایې د ابو عبدالله تر فرمان لاندې وه او مالقه او ورځیرمه شاوخوا سیمی د ابو الحسن تر واکمنی لاندې وې.

فردیناند چې څومره په خپلو ماتو خفه ؤ اوس پر غرناطه د ابو عبدالله په واکمنی خوبن ؤ او هغه پر ابو الحسن د وروستی ګوزار لپاره تیاری نیولو.

*****

(٦)

له دښمن نه ډېرې سترې ماتې خوړلو په وجه به هم ښایی د ابو الحسن حوصله نه ماتیدله خو دا ناکامی چی ده د خپل زوی له لاسه وه ، هغه ته له زغم نه وتلی وه، ده د خپل حال او راتلونکی هیڅ پروانه درلوده د هغه ورور الزغل او نورو خواخوږو به تسلې ورکوله، ورو ورو یې دملاقات لیوالوته د انتظار ځواب ورکاوه، په یوازیتوب به یی ډیرې اوښکې تویولې او ورو ورو ئی د سترګو نظر هم ولاړ.

یوه ورځ الزغل او بدر بن مغیره د هغه کوټې ته ورننوتل، کله چې الزغل د راتلونکو پروګرامونو او ارادو په اړه خبرې اترې پیل کړې، د پاچا په سترګو کې اوښکې راغلې ویې ویل : زما وروره کومه بله خبره وکړه موږ د دښمن پرخلاف جنګیدلی شو خو د خپل تقدیر پرخلاف نشو جنګیدای.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : مجاهد خپل تقدیر د خپلی توري په څوکه

ليکي.

ابو الحسن ځواب ورکړ : زما توره خو ماته شوې ده.

بدر : ته مه مايوسه کېږه د نړۍ هر لوى انسان له داسې حالاتو سره مخ شوى دى.

ابو الحسن : ته داسې خلك لوى انسان مه بوله چې عبدالله غوندې زوى ولرى، ورځ مايوازې پرېږدي ، زما سره له اوښکو پرته هيڅ نشته ، پاچا بلې خواته مخ واړاوه، بشير بن حسن غلې کوټې ته ورننوت او ورو يې دوى ته وويل : د پاچا حالت ښه نه دى ستاسو خبرې د هغه په روح او بدن دواړو اثر کوي.

د هغه بله چاره نشته بيله ذى چې عبدالله په سله لاره برابر کړاى شي.

بدر بن مغيره الزغل ته وکتل وي ويل : عبدالله په سمه لاره برابريداى شي، پاچا تکان وخوړ بدر ته يې وکتل او په ژړغونې غږ ئې وويل : کاشکي هغه چاپوهولى شواى، خو هغه د پوهيدونکو له ډلې نه نه دى.

بدر بن مغيره وويل : هغه به مجبور کړاى شي.

ابو الحسن : مگر زه د مسلمانانو خپلمنځى جګړه نه غواړم.

بدر وويل : که په څو ورځو کې هغه زموږ دځواك سمه اندازه ولګوله نو د مسلمانانو د خپلمنځي جګړې نوبت به رانه شي.

له دې ملاقات ورروسته الزغل ، بدر بن مغيره، الزيغرى او د پوځ نورو افسرانو په يوه غونډه کې پريکړه وکړه چې پوځ له سره منظم کړي.

الزغل د پاچاهى ټولو لويو سردارانو ته هيأت واستاوه د بدر بن مغيره سرښندونکي په وروکيو ډلګيو وويشل شول او د جهاد تبليغ يې پيل کړ.

پخپله بدر له خپلو پنځه سوه تنو سرتيرو سره له مالقه نه ووت او د غرناطې اطرافو ته ورسيد د ابو عبدالله پرخلاف يې د خلکو د ذهن اړولو لپاره تبليغ پيل کړ.

د ابو عبدالله پوځ د هغه په لاره کې د مزاحمت هڅه وکړه، څو ځله د ابو عبدالله د پوځ او د بدر د ملګرو ترمنځ معمولي ټکرونه هم وشول د بدر

ملګرو هغوی په شاتګ ته اړ او د غرناطې تر ځلورو دیوالونو پورې به یې وزغلول.

له څو ورځو منډو ترړو وروسته بدر بن مغیره د غرناطې د شاوخوا کلیو د خلکو په مرسته غرناطه بشپړه کلابنده کړه، بزګرانو له هغه سره بشپړه مرسته وکړه او غرناطې ته یې د خپلو غلولو استولونه ډډه وکړه، په ښار کې چې د کاختیځ نخښې راڅرګندې شوې دابوعبدالله پرخلاف په خلکو کې غلې شوې جذبې بیا رااوچتې شوې، په دوی کې دیر مالقې ته وتښتیدل ابو۔ عبدالله د حالاتو نزاکت احساس کړ، پنځه زره تنه پوځ یې د سرحدي شاهین دځپلو لپاره واستاوه خو یوه هفته وروسته هغه ته خبر ورغی چې له هغوی نه دوه زره تنه بدر بن مغیره ته ورغلل او پاتې نور له ماتې خوړلو وروسته د بزګرانو څو جونګړې وسوځولې او بیرته را روان دي۔

دغنی جال

بدر بن مغیره له غرناطې نه «۲۰» میله لری اړولی وو ، یو ماښام هغه ته خبر ورغی چې له غرناطې نه یو بربری سردار مهم پیغام راوړی دی ، بدر بن مغیره سمدستی هغه خپلی خیمې ته ورروغوښت ، منصور بن احمد هم له هغه سره په خیمه کی ناست ؤ .

بر بری سردار چی ورننوت له دواړو سره یی ستړی مشی وکړل او بیا مخامخ په یوه کرسۍ کیناست ویی ویل : زه له غرناطې نه راغلی یم .

بدر بن مغیره : ووایه څه وایی ؟

بر بری سردار له لږ دوه زړه توب نه وروسته وویل : زه یوازې تا ته څه ویل غواړم .

بدر منصورته وکتل او هغه له خیمی نه بهر ته ووت ، نوی راغلی سړی له جیبه یو لیک راوویست او بدر ته یی وروړاندې کړ ویی ویل : زه ابو داود رالستولی یم ، هغه ویل چی ستا له خوا دې لیک ځواب هسپانیه له بربادی ژغورلی شی.

بدر لیک پرانست او په لوستلو یی پیل وکړ ، او بر بری په ډیره مینه دهغه په څیره کی دلیک اثار او نخښنی کتلې ، دلیک له لوستلو وروسته بدر بن مغیره یوه شیبه بربری سردار ته وکتل او یو ځل بیا یی له سره په غور او دلچسپی دلیک په لوستلو پیل وکړ دلیک مضمون داسی ؤ :

دیوه داسی چا لخوا چې دخپلې ناتوانی په وجه دخپلی تولنې یو بیکاره غړئ ترې جوړ دی ، دداسی مجاهد په نامه چې عزم او همت یی داندلس دمسلمانانو ورروستی تکیه ده .

ته به پوهیدلی وی چی زه څوك يم ، په غرناطه کې ددومره لوی انقلاب سره زما چوپتیا د مصلحت پر ځای زما مجبوریتونه وو ، اوس هم زه پر دې باور نه لرم چی لیک به می در ورسیږی ، خو که ما داستازی په پیژندنه کی سهوه نه وی کړی او زما لیك در ورسیږی او ددی نتیجه هم غوره راووزی نوزه به دا دخپلو

پخوانیو غفلتونو او اشتباهاتو کفاره وګنم ، خو که داستازی دغداری او یا کومې بلې وجې نه زما لیك دغرناطې دوطن پلورو په لاس ولوید ، زه به دهغو خلکو نه یو وم چې دیرې ښې آرزو ګانې او هیلې یې دنوموړکی په مرګ ورسره چوړې شوی ، په هر صورت که زمانه ورروسته ربیعه دابو عبد الله دبدو هیلو او نیتونو ښکار نه شوه نو تولې پیښې به درته روایی ، دابو عبد الله له بغاوت نه ورروسته زه داسې احساسوم چې کاشکی غرناطې ته نه وای راغلی ، دا زما بد مرغی وه چې دیوه شاهین سره په هستوګنه کې مې دژوند د سبق زده کولو پر ځای دیوه داسې طوطی د ښوونی دنده قبوله کړه چې په زرینه پنجره کې بندی ؤ ، هغه ما دشنه اسمان په وسعتونو کی دالوتلو له خوند سره بلداوه ، خو زه پخپله د الحمرا په پنجره کی بندی شوم ، کاشکی زه په دې توانیدلی چی ابو عبد الله می دانسانیت سطحی ته راوستلی وای.

زه حیران یم چې له سهی حالاتو نه ولې خبر نه شوم چې دالحمرا ددیوالونو دننه یې دوام درلود ، دغرناطې واکمن ابو عبد الله نه هغه سرداران دی چې له دې پیښو نه یې وړاندې دغرناطې دمعاملې پیښې په جیـــب کې اچولې ، کله چـــې ابوعبد الله دبغاوت اعلان وکړ نو په غرناطه کې یوازې موسی داسې څوك ؤ چې دابو الحسن وفادار ؤ ، هغه اوس په کومه تیاره کوټه کې پروت دی ، په داسې حالاتو کې ماته څه کول په کار وو ، دمنافقینو یو منظم څواك چې طلسم یې دموسی غوندې اور ژبی هم مات نکړای شو زماله خوانه دمعمولی مداخلې زغم هم نه درلود ، زما لپاره دوې لارې وې ، یوه دا چې په ډك مجلس کې دابو عبد الله پر خلاف د بغاوت غږ اوچت کړم او دهغې په بدل کې دژوند نوره برخه دبندیخانې په یوه تیاره سمڅه کې تیره کړم ، دوهمه لاره دا چې دیوه چوپ ننداري په څیر شم ، انتظار وکړم چې داسې وخت راشی چې ابو عبد الله زما خبرې اوریدوته مجبور شی ، ما دوهمه لاره غوره کړه ، تاسو به دا زما مصلحت خوښونه او که به یی ویره بولی ، په هرصورت دالحمرا دروازې تر اوسه زما پر مخ پرانیستې دی ، ما تر اوسه پورې ابو عبد الله دسهی ګام پورته کولو لپاره نه دی چمتو کړی خو څو ځله زما تدبیر هغه دغلط ګام اوچتولو نه ژغورلی دی ، اوس له څو ورځو را په دې خوا زه په ابو عبد الله کی یو بدلون احساسوم ، او دا بدلون بردې نه دی چې دهغه په زړه کی داندلس دراتلونکی په باب څه اندیښنه ده بلکې دهغې لامل

دادی چې ده ته خپله راتلونکې تیاره ښکاري ، هغه خطرات چې ده له غرناطې نه لرې بېلل اوس دغرناطې دیوالونو ته راوګسیدل ، دښار دکلابندی او دخلکو دناکراری نه سخت په اندیښنه کې دی ، که له فردیناند نه دسمدستي مرستې امید وای ښایی دومره نه وای اندیښمن ، خو فردیناند ده ده دپیغام په ځواب کی ویلی چې هغه دیوه پریکنده جنګ په تیاری بوخت دی دهغه اندیښنه دومره زیاته شوی چې پخوا به می په ډیر زحمت هغه لیدای شوای ، خو اوس مې دخپل داړ او تسلې لپاره کله کله نیمه شپه ورغواړی ، کله دی پخپله راشی ، ورمه ورځ ابو عبدالله نیمه شپه زه ور وغوښتم او دغرناطې په حالاتو نی اندیښنه ښکاره کړه ، ما په څو خبرو ده ده داندیښنې له زیاتولو نه وروسته ورته وویل چې ایا دا امکان نه لری چی ستا او پاچا «ابو الحسن» تر منځ سوله وشی . دابو الحسن له خولی بی اختیاره ووتل چی کاشکی داسی ممکن وای ، که زما پلار ما ویخښنی هم دکاکا په زړه کې به مې له ماسره خلوص پیدا نشی ، ستا په باب هم ده دا بدګومانی درلوده چی ته ده دوینو تږی یی ، ما هغه ته وویل چې که دپاچا لخوا دسولی لپاره څه سروخوځول شی ته یکی څه وایی ؟ ده ځواب راکړ په دې حالاتو کی دا خیال کم عقلی ده چی پاچا به له ماسره دسولی هڅه وکړی .

دسرحدی شاهین له کامیابیو نه وروسته به هغه ما یو بی ضرره دښمن ګڼی ، او هغه به زما په لوری دسولی دلاس را اوږدولو پرځای زما غاری ته دپانسی دپړی اچولو هڅه خوښوی.

ما ورته وویل : که ما دسرحدی شاهین په پیژندلو کی اشتباه نه وی کړی نو دغرناطې په اړه دهغه دلچسپی له پاچا سره د دوستي او یا له تاسره ددوستی په وجه نه ده ، دهغه یوازینی لامل دادی چې هغه مسلمانان دعیسویانو پر خلاف سره یو کول غواړی ، که هغه ستا په استعدادونو او صلاحیتونو خبر شی امکان لری چې پاچا ستا په مقابل کی له تخته لاس په سر کولو ته اړ باسی.

ابو عبد الله تر ډیره چرتونه وهل بیا یی په اندیښنه ځواب راکړ : زه به څه ور باوری شم چی سرحدی شاهین به زما ملاتړ وکړی . او زما پلار او تره به زما دناسکه ورور په تخت کیناستلو اصرار نه کوی.

ماورته وویل چی دهغه دژوند تر تولو لوی ارمان دنصرانی حکومت تخته چپه کول دی ، او ددی ارمان په خاطر هغه په غرناطه کی دخپلمنځی جګړې ددرولو

لپاره خپلې هرې پریکړې بدلولو ته تیاریدای شی.

زما په دی خبرو ابو عبد الله ته دا تمه پیدا شوه چی تاسو به پر غرناطې له یرغل نه وراندی دسولی هڅه وکړی ، ~~هغه~~ دې خبری ته تیار شو دسولی لپاره یو هیات ستاسو خدمت ته واستوی ، خو زه ویریدم چی هغه ټول سرداران به چې په سوله کی یی سرته خطر دی دابو عبد الله ددې ارادې مخالفت وکړی او هغوی به دابو عبد الله پرځای کوم بل احمق چیرته په تخت کینوی ، له دی نه پرته هغوی بنایی فردیناند دپلار او زوی له سولی نه خبر کړی او هغه بیرنی مداخلی ته چمتو کړی ، ځکه خو ما دهغوی دبی خبره ساتلو په خاطر ابو عبد الله ته وویل چی که دسولی لپاره ته لومړی ګام اوچت کړی نو هغوی به دا ستا کمزوری تعبیر کړی ، دا هم ممکنه ده چی ستا له ملګرو نه زیات دسزا نه دځان ژغورلو په غرض ستا ملګرتیا پریږدی او له هغوی سره ملګرتیا وکړی . یا تا بندی کړی او هغوی ته دی وسپاری ځکه خو سمدستی ته خپله اراده چاته مه ښکاروه ، او دهغوی له لوری دسولی دهیأت دراتګ انتظار وکړه ، اوس ابو عبد الله دسولی دهیأت انتظار کوی . زما کار دادی چی هغه مایوسی ته نه پریږدم . خو زه داسی احساسوم چی دفردیناند زرخرید سرداران به ستاسو دسولی استازی الحمرا ته نژدی پری نږدې ، او دابوعبد الله کوم استازی به هم ښکاره تاسو ته در پری نښودل شی ، او دسولی هغه هڅی به هیڅکله هم کامیابی نه شی چې دغه وطن پلوری پرې خبر شی.

ځکه خو زه تا په یوه ډیر لوی ازمیښت کی اچوم ما فکر کړی دی که ته دشپی لخوا دالحمرا له کومی پټی لاری نه مانۍ ته راشی ، زه به یوازې ستا او ابو عبدالله دلیدو کتو انتظام وکړم ، که زما تجویز کار ورکړی او ته دپهره دارانو له نظره پټ الحمرا ته راغلی نو داسی وګڼه چی غرناطه دی فتحه کړه ، ابو عبد الله ته یوازی داد ورکول دی چی دهغه سرته هیڅ خطرنشته ، له دی وروسته به ستا هره اشاره ده ته دحکم درجه ولری .

دا ملاقات به زما دکور په یوه کوټه کی وی ، فرض کړی چی ابو عید الله ستا په خبرو ډاډه نه شو ، او په نیت کی یی څه فتور ؤ بیا به هم دسرحدی شاهین سره په یوه کوټه کی بند وی ، تاسو په هغه هر ډول داسی فرمان لاسلیك کولی شی چی پر الحمرا دقبضی لپاره ضروری وی .

او ددې فرمان دعملي کولو لپاره به خو تنه داسې مجاهدين وي چې زه يې دابو الحسن دوفادارو په حيث پيژنم ، دمحل هغه ملازمين چې دوطن پلورو جاسوسان دي يو پر بل پسې به هسفه کوټې ته راوغوښتل شي او زما لخوا به دهغوی دپټولو لپاره څلور تنه دقوي متو خاوندان حبشي غلامان هم چمتو وي.

دالحمرا دقبضې نه وروسته به غرناطه ستا په لاس کې وي ابو عبد الله به ستا په لاسو کې ناځي ، دوطن پلورو دلې به دوروکو وروکو ګروپونو په بڼه الحمرا ته راوغواړو او له هغوی نه به هغه څوك چې داصلاح ور نه وي جلادانو ته وسپارو ، بيا به پوځ دالحمرا ددروازې مخې ته را وغواړو او موسى به هغوی ته وينا وکړي ته دا اټکل نه شې کولی چې په سپاهيانو کې اوس هم له موسى سره څومره دمحبت جذبه ده ، بيا به ابو عبد الله چې زه يې دبخښنې ور نه بولم ستا رحم او کرم ته اروی ، اوس تاته يوازې ددې ويل پاتې دي چې ما الحمرا ته ستا دننوتلو لپاره څه ور لاره سنجولې ، زما کور دسيند لورې ته دالحمرا په يوه کنج کې دی ، که ستا بڼه لامبو زده وي نو له کښتۍ پرته په لامبو په سيند کې را پورې وتلی شې هلته له ديوال سره نژدې يوه لويه ونه ده چې په سيند کې ورکړه شوی ده ، دونې څانګې په اوبو کې هم ډوبې دي ، له دې ونې نه شل ګامه بڼې لاس ته نژدې څلوريښت بالښته اوچته زما دکور کړکۍ لاندې په ديوال لاس ووهې نو يو نرۍ پړۍ به ووينې ، کله چې دغه پړۍ کش کړې زه به ستا په راتګ خبر شم ، او داسې زينه به دروځوم چې ته به په آسانۍ زما کوټې ته راشې ، که دخطر څه خبره وي نو درسې په وروستۍ برخه کې به دکاغذ يوه ټوټه وي ته هغه درسره واخله او په کاغذ کې پر ليکلې هدايت عمل وکړه .

ما ددې کار لپاره دچار شنبې ورځ غوره کړې که په دې چارشنبه را نه شې نو بلې چار شنبې ته راځه ، دا چار شنبه ځکه غوره ده چې شپه به تياره وي او له علامونه داسې ښکاري چې څو ورځې نور به هم وريځې بڼې توري وي .

که دکړکۍ ترځنګ زه ستا دهرکلي لپاره موجودنه وم نو زه به له ابو عبد الله سره په کومه بله کوټه کې په خبرو اترو بوخت يم ، خو ستا هرکلي ته به ربيعه ولاړه وي او هغه به درته لاربښوونه وکړي.

دچار شنبې په شپه به ابو عبد الله زما ميلمه وي ته په دې حيرانيږه مه ، له کومې ورځې را هيسې چې ابو عبد الله ربيعه ليدلې ده په ډول ډول پلمو زما کره

راځي ، پرون ني له دربيعي سره دواده دپيغام را استولو حماقت کړی ؤ ، ربيعه دپيغام راوړونکی خدمتګاری دويښتانو دشکولو په تکل شوه ، خو دالجيلا په منځګړيتوب معامله بيرته دفعه شوه ، زما په وړاندی ابو عبد الله يوازی په اشارو اکتفا کوی ، په دی حالاتو کی زه داسی احساسوم چی زه به ډير ژر په الحمرا کی پاتی نشم .

زه تا ديوه خطرناك پروګرام لپاره راغواړم ، او دبری پوره واډ هم نشم درکولی ، الحمرا ته چی را نژدې شې هرګام به دې دړوند او مرګ تر منځ په ډېره تنګه کوڅه کی وی ، ځکه خو زما په هدایاتو له عمل نه وړاندی له ځانه سره ښه سوچ وکړه ، امکان لری دشپې ته له يوی غلچکی لاری الحمرا ته ننوزی او سهار ته دی ملګرو ته دالحمرا دروازی پرانستل شی ، خو دا هم کيدای شی چی له تاسره زه هم داسی تياره ګوټونو ته ولويږم چی دبيرته راوتلو امکان يې نه وی ، زموږ سره به دغرناطې راتلونکی هم ښخه شی ، که زما استازی زما دا اوږد ليك تاته دروړ نو دا ضروری ده چی تر ځو دا کار نه وی بشپړ شوی هغه بيرته غرناطی ته مه را پريږده ، ستا سری دی هغه ديوه عزتمن ميلمه په څير ورسره وساتی ، زما دده په نيك نيت اعتبار دی ، خواحتياط ضروری دی دفردينانډ جاسوسانَ به ستا دبندی کولو په بدل کی ستا د وزن په اندازه سره زر ورکولو ته چمتو وی ،

«ابو داود»

دوهم ځلی د ليك لوستلونه وروسته بدر بن مغيره بيله دی چی په کوټه کی دايلچی موجوديت احساس کړی په قدم وهلو يی پيل وکړ ، دليك الفاظ دډول ډول معنی ګانو سره دده په ذهن کی را ګرځېدل ، په ذهن کی يی الحمرا ليدله ، په تياره شپه کی ديوی کړکی له لاری ننوت او دربيعی په مخ کی دريدلی ؤ ، دمينی په اوښکو په لمدو سترګو يی هغی هر کلی کاوه ،

ربيعی ! زما ربيعی! بدر په زړه کی خواږه او په زړه پوری ټکانونه احساس کړل ، هغه دابو عبد الله دبدو ارادو په انديښنه کی ده ، وينې يې په جوش راغلی او دابو عبد الله له طرفه يی دواده پيغام راوړونکی خدمتګار دويښتانو شکولو اراده وکړه .. هغی ورته وموسکل ......خو لږ ځند وروسته دغه خواږه جذبات او احساسات تر لويو ارادو اوارمانونو لاندې شول ، دخپل پروګرام په ټولو اړخونو يی فکر وکړ ، په الحمرا کی د ابو داود په موجوديت کی دابو عبد الله بغاوت دده

په زړه کې پر ابو داود بدګوماني را پیدا کړې وي چې ددې لیك په لوستلو هغه تولې لرې شوې وي ، زه تا دیوه خطرناك پروګرام لپاره راغواړم او دبرې پوره ډاډ هم نشم درکولی ، الحمرا ته له نژدې کیدو وروسته به ستا هر ګام دمرګ او ژوند ترمنځ په یوه تنګه او تیاره لاره وي ، ځکه خو زما پر هدایاتو له عمل نه وراندې بنه سوچ وکړه ، دابو داود دا الفاظ یې په غوږونو کې وکرنګیدل .

او بیا دده وروستی پریکړه داوه چې : «زه به خامخا ورځم ! »

* * * * *

(۲)

دشپې مهال تونډ باران اوریده ابو داود دخپل کور په هغه کوټه کې چې کړکۍ یې سیند لورې ته خلاصیده په نا کراری قدم واهه ، یو حبشي غلام دکوټې په یوه کونج کې ناست ؤ ، دکوټې په یوه دیوال زنګ را ځړیدلی ؤ ابو داود مایوس شو په یوه کرسۍ کې کیناست ویې ویل : هغه بنایي نن رانه شي .

حبشي غلام ځواب ورکړ : په داسې توپان کې له سیند نه تیریدل آسانه نه دي ، تر لږ ځنډه چوپ دواړو یو بل ته کتل ، نا څاپه پر دیوال دراځړیدلی زنګ پرې وخوځید او له زنګ نه غږ اوچت شو .

ابو داود وویل : هغه راغی .

غلام زر را چګ شو او د رسۍ نه جوړه زینه یې تر کړکۍ لاندې وځوړله ، لږ ځنډ وروسته یې په زینه وزن محسوس کړ ویې ویل هغه پاس راخیژي ، لږ شیبې وروسته یې وویل : هغه به اوس ترنیمایي زیات راختلی وي ، که رسۍ غوځه کړو نو موږ به یې په بله طریقه دوژلو له جنجال نه خلاص شو .

ابو داود: وروغیږه ، هغه تر موږ زیات هوښیار دی هغه به پخپله دراپورته کیدونه وراندې کوم بل څوك لومړي پاس را خیژولی وي .

حبشي بیا وویل: کله چې پاس رانژدې شي ته خو یې غږ پیژنې زما توره به ستا داشارې په انتظار وي .

ابو داود په شونډو ګوتې کیښودې او هغه ته یې دچوپتیا اشاره وکړه ، له کړکۍ نه یې سر ویوست او لاندې یې وکتل، دتورو په بریښنا کې یې څو ګزه لاندې یو نقاب پوښ ولید چې په زینو راخوت.

هغه ورو وویل: دخدای «ج» شکر دی چې تاسو راغلئ ، نقاب پوش دهغه

دخبری څه ځواب ورنه کړ ابو داود له لږ څنډ وروسته بیا وویل: ته یوازې یې که نور څوك هم درسره ملګری شته ؟

نقاب پوش وروستی څوګامه په بیړه ووهل په کرکۍ ور ننوت او آرامه ساه یې وکښله وبی ویل : په تیاره کې مې دمحل ددی برخې په موندلو کې څنډ وکړ دسیند اوبه هم ډیرې تیزې وې.

ابو داود وویل : ته په یخنۍ کې راغلې یې راځه په بله کوټه کې دې جامې بدلې کړه .

بدر بن مغیره نقاب لرې کړ او ویې ویل : زه په داسې موسم کې په ګرځېدو عادی یم .

ابو داود وویل : زما باور وُ چې ته به خامخا راځې .

بدر : تا زه فرض ته را بللی وم.

ابو داود : راځه دلته دریدل مناسب نه دی .

بدر بن مغیره له ابو داود سره یوی بلې کوټې ته ننوت چې په قیمتی قالینو پوښل شوې وه او ښکلې کرسۍ پکې وې ابو داود بدربن مغیره په یوه کرسۍ کښیناوه ویې ویل : ابو عبد الله په پاس کوټه کې زما له یوه نوکر سره د شطرنج لوبه کوی ، ته ډیر ناوخته راغلی خو له نیکه مرغه دشطرنج مینې هغه دکور له تګ نه را ایسار کړ ، هغه نوکر داعتبار وړ نه دی خو دا کمـــال پکې دی چې ابو عبدالله تر سهاره په شطرنج بوختولی شي ، دحرم سرای خلکو ته خبر ورغلی چې هغه دلته په شطرنج بوخت دی . ځکه خو که تر سهاره دلته وی څوك به یې پوښتنې ته رانه شي ، ته همدلته کښینه زه به هغه نوکر په څه پلمه لرې کړم او بیا به دې پاس را وغوارم.

بیا خو وروسته تا ته معلومه ده چې ته باید څه وکړی، ستا په مخامخ بله کوټه کې به څلور تنه حبشي غلامان وی ، چې په مناسب وخت یې را غوښتلی شې زه ځم ته بیغمه په دې کوټه کې کښینه دلته هیڅ خطر نشته.

* * * * *

(۲)

ابو داود له کوټې نه بهرته ووت او بدر بن مغیره دکوټې په ننداره بوخت شو ، ناڅاپه یې یوې خواته دپښو غږ واورید ، هغه چې ورو کتل ، جګ شو او ودرید

ربیعه دهفه په مخکی ولاړه وه او حیران حیران یی ده ته کتل .

دهفه له خولی ووتل : ربیعی !

هغی په ویریدونکی لهجه وویل : ته ...ته دلته ولی راغلی ؟

بدر بن مغیره دهغی داندیښنی په وجه ونه پوهید په موسکا یی ورته وویل : زما دلته راتگ دریاندې بد ولگید ؟

ربیعه بی اختیاره شوه ویی ویل : ما هره ورځ دداسی خوب لیدو هیله کوله خو کاشکی دا خوب وای ، دا خو دیوه بد خوب تعبیر دی ، یو ویروونکی تعبیر ، ته له دی ځایه ووزه دخدای «ج» په خاطر !

بدر بن مغیره دپریشانی سره سره موسکی شو ویی ویل : دلته ماته څه خطر نشته ، تاته ښایی معلومه نه وی چی زه ستا د پلار په بلنه دلته راغلی یم .

ربیعه : زه خبره یم ، انجیلا ماته هر څه ویلی دی ، ته په یوه خطرناکه دسیسه کی راښکیل شوی یی ، اوس هم فرصت شته دخدای «ج» په خاطر ځان وباسه بیره کوه ، بدر بن مغیره وویل : ایا ابو عبد الله اوس په پاس کوټه کی نشته ؟

ربیعه : دا ټول دروغ دی ، ما له بلی کوټې نه ددروازې تر درزونو ټولی خبری واوریدې . که ددی کوټې دروازې له دننه نه بندی نه وای نو ما به ځان خطر ته غورځولی ؤ او ته به می له خطر نه خبرولی .

بدر : مگر زما باور نه راته چی ستا پلار ... !

ربیعه : تاسو زما پلار تر ما ښه نه پیژنی ، ستا په یاد نه دی چی مور ستا سره په سرحدی کلا کی وو ، ماتاته ویلی وو چی ما یو خوب لیدلی چی نصرانیانو پر تاسو حمله کړې وی ،

بدر بن مغیره : زما په یاد دی .

ربیعه : هغه زما خوب نه ؤ ، ماته دخپل پلار دسیسه معلومه شوه ، اوس انجیلا له دی دسیسې نه خبره کرم.

دبدر بن مغیره په شونډو غمجنه موسکا خپره شوه ویې ویل :

که دا دسیسه وی نو دومره به بشپړه وی چی اوس تیښته گټه نه لری ، هلته که دپری زینې نه وی ورکه شوی نو لاندې له دیوال سره به ددوی سړی ولاړ وی . مگر ربیعی ! که خدای «ج» له مانه څه کار اخستل غواړی نو څوك به زما هیڅ ونکړای شی .

: هغوی ستا دوینو تږی دی ، د ربیعې په سترګو کې اوښکې راغلې .
بدر : مره اولسونه دشهیدانو له وینو نه پرته په بل څه نشي را ژوندي کیدای ،
ربیعې لکه چې اوس ډیر لږ وخت وی ما له تاسره ډیرې خبرې کول غوښتل – له
لرې دڅوتنو دپښو غږ راغی ربیعه بې اختیاره ورورالدی شوه بدر یې تر مټ ونیو
او په سلګو یې وویل : دډیرو ویلو وخت نشته یوازې دومره ووایه چې ربیعې ته
زما یې او زه له تا نه نفرت نه کوم ، ما مه لرې کوه ، هغوی پرېږده چې
ومې وینې ، هغوی لکه چې ابو عبد الله ورسره راوست ، ابو عبد الله پرېږده چې
ووینې چې ما دغرناطې دملکې تاج دچا په خاطر رد کړی دی ، بدره ! زما بدره !
زما آغا ! که دا وخت نه وای راغلی نو ما به په عمر کې هم ددې جرئت نه ؤ کړی
چې درته ووایم زه له تاسره مینه لرم ، ستا سره د ژوند ملګرتیا زما د آرزوګانو له
تخیل نه اوچت ؤ ، خو په مرګ کې ستا سره له ملګرتیا نه ما هیڅوک هم نشي
ایسارولی .

بدر : ربیعې ! ته ماته له خپل ژوند هم ډیره ګرانه یې .
دخدای په خاطر ولاړه شه ، هغوی راغلل که تا دلته ووینې څه به وایي.
ربیعه : دا به وایي چې زما له تاسره مینه وه ، او زه به دوی ته ووایم چې په
اندلس کې له بدر بن مغیره نه پرته بل څوک دی چې توره یې دهسپانیې دمظلومو
نجونو د عصمت او آبرو دساتنې په خاطر اوچته شوې ده ؟ هغه څوک دی چې په
نظر کې یې دپرښتو په شان پاکي ده؟

دکوټې ور خلاص شو ، له ابو داود او ابو عبد الله سره لس تنه توره کښلي او
نیزې په لاسو کې راننوتل ، ابو داود چې ربیعه هلته ولیده پریشانه شو وې ویل،
ربیعې ته دلته ولې ولاړه یې ورڅه خپلې کوټې ته دی .
ربیعه یو ګام وروړاندې شوه پلار ته یی له غوسې نه په رپیدونکې غږ وویل:
ووایه تا دده لپاره څه ور سزا ټاکلې،موږ دواړه دیوې کښتۍ سپاره یو.
که دی غرناطې ته دنیکو هیلو درلودو ګناهکار دی دا زما جرم او ګناه هم ده.
ابو داود په چاپلوسانه لهجه وویل : په ربیعه کله کله عصبي شوك راځي چې
په هوش راشي دا یې په یاد هم نه وی چې څه یې ویلي وو.
ربیعې څه ویل خو ابو داود ور وړاندې شو هغه یې تر مټ ونیوه او بلې کوټې
ته یې ورسره کش کړه ، ابو عبد الله تر څو شیبو دپریشانی په حالت بدر بن

مغیره ته کتل ، بالاخره یې سپاهیانو ته اشاره وکړه ، هغوی نیزې برابرې کړې او په نیمه دایره حلقه بدر ته وروړاندې شول ، بدر بن مغیره توره وکښله او زر یې ابو عبد الله ته وروغورځوله ویې ویل : دیوه سړي دنیولو لپاره تاسو ته ددومره نفرو دراوستلو ضرورت نه ؤ .

دابو عبد الله په اشاره یوه سړي دبدر توره اوچته کړه او هغه داده شو وروړاندې شو ویې ویل : زما دا تمه نه وه چې ته به الحمرا ته دننوتلو احمقانه جرئت وکړې .

بدر بن مغیره وویل : که په الحمرا ماڼۍ کې عقل،فریب،دوکې او بزدلۍ ته وایی نو زه په خپل حماقت خفه نه یم .

ابو عبد الله بې ځوابه شو ویې ویل : زما په گومان دداسې خبرو لپاره دا ځای مناسب نه دی ، دمحل په یوه کوټه کې چې ستا له شان سره برابره ده ډیر خلك ستا دورتگ انتظار کوي ، زما باور دی چې ته به زما دسپاهیانو خبره ومنې ، په دې کې ستا گټه ده ، ابو عبد الله ووت ، سپاهیانو بدر را ایسار کړ یوه تن زولنې نیولې وې بدر له څه تذبذب پرته لاسونه وروړاندې کړل.

بدر بن مغیره دسپاهیانو په منځ کې دقندیلونو او مشالونو په رڼا کې له مختلفو برندو او دهلیزو نه تیر شو او «دارالاسود» ته ورننوت ، په لاره کې یې ځای پرځای ځلیدونکې ایستلې توری سپاهیان ولاړ ولیدل دا یې احساس کړه چې دتیښتې دهڅې نه کولو پریکړه یې سهي وه.

* * * * *

(٤)

ربیعې دابو داود له مزبوتو پنجونه ځان ژغورلو هڅه کوله او چیغې یې وهلې : ما پریږده ! ما پریږده !

ابو داود په بستره ور ډیکه کړه او ویې ویل : لیونۍ نجلۍ که ستا دخپل عزت پروا نه وي زما دسپینو ویښتو خیال وکړه ، تا زه ددې جوگه کړم چې دغرناطې ذلیل ترین انسان ته هم پورته ونشم کتلی.

ربیعه را سنبال شوه کیناسته پلار ته یې وکتل او جگه شوه ، پښو کې یې ور پریوته چیغې نې کړې : دخدای «ج» په خاطر دهغه ژوند وژغوره ! که زما په خاطر نه وي دغرناطې په خاطر ، که دخپلې لور په خاطر نه وي نو داندلس دلکونو مظلومو لونو په خاطر یې وژغوره ، زه وعده کوم چې تر عمره به یې نوم

په خوله وانه خلم ، که نه نو زه به په اور کې ځان وسوځوم . دالحمرا تر تولو اوچت برج ته به وخیژم او ځان به ترې را وغورځوم ، دابو داود په سینه کی دکانی زړه ؤ خو دانسانیت یوه سپرغی لا پټکی بله وه ، هغه له ارادې سره سره په دی و نه توانید چی دغه سپرغی مړه کړی ، دهغهٔ په زړه کی دانسانیت دخوږو نغمو جوړولو تارونه شلیدلی وو خو یو تار تراوسه پاتی ؤ ، هغه تار چی دربیعی اوښکو کړنګولی شوای ، نړۍ ته هغه یو بی رحمه انسان ؤ یو داسی بی رحمه انسان چی دیوی معمولی هیلی دتر سره کیدو لپاره یی بیله څه اندیښنی دزرګونو تنو وژل زغملی شوای ، خو ربیعی ته هغه یو پلار ؤ ، له خپلو تولو عادتونو سره هغه په خپل زړه کې دانسانیت دهغې ځلیدونکی سپرغی په وژلو بریالی نه شو چی دربیعی په خنداګانو روښانه وه .

هغه بیا لاسونه اوچت کړل چی ربیعه په بستره وروغورځوی ، خو دپلرنی مینی په داسی جال کی ونښت چی غورځول یی ورته ممکن نه وو ، دربیعی اوښکی یی په پښو وڅڅیدې ، ده دشاته کیدو اراده وکړه خو ربیعه یی په پښو ورنښتی وه ، هغه ورتیت شو پر سر یی لاس ورکیښود او بیا یی تر متو ونیوه او دپورته کولو هڅه یې وکړه ، پلار او لور یو بل ته مخامخ دریدلی وو ، یوه شیبه ابو داود داسی احساس کړه چې دربیعی داوښکو دڅاڅکو په مخکی داده دژوند هره هیله بی ځایه ده ، هغه په غمجنه لهجه وویل : ربیعی کاشکی ماته معلومه وای چی دهغه لپاره ستالیونتوب تر دی حده رسیدلی زه به دهغه دژغورلو هڅه وکړم خو ......

ربیعه سر تر پایه هیله هیله شوه ویې ویل : پلار جانه ! ته هر څه کولی شی ، دهغه مرګ به دغرناطی دتباهی مقدمه وی.

ابو داود : له ماسره دغرناطی غم نشته ، زه یوازی ستا داوښکو قیمت ادا کول غواړم ، ابو داود دا وویل او بلې کوټې ته ننوت ، یوه الماری یې خلاصه کړه او یو بوتل یی را واخست ، ددوا څو څاڅکی یی په یوه پیاله کی واچول بیرته ربیعی ته راغی ورته ویی ویل : دا وڅښه او ویده شه ستا حالت ښه نه دی.

ربیعی په رپیدونکی لاسونو له پلار نه پیاله واخستله هغه ته یی وکتله ویی ویل : که دی دهغه لپاره هم همدغسی زهر تاکلی وی نو زه یی په خوښی قبلوم ، خو کاشکې تا دخپلو زخمی احساساتو لپاره زما مرګ کافی بللی او داندلس له

مسلمانانو نه مو خپله وروستی تکیه نه اخستلای .

هغې پیاله شونډو ته نژدې کړه او پلار ته يې وکتل ، ناڅاپه له بلې کوټې نه انجیلا را ښکاره شوه او هغې چیغه کړه : ربیعې دخدای «ج» په خاطر دا مه څښه ، بیا يې را منډه کړه او دربیعې له لاسه يې دپیالې اخستلو هڅه وکړه ، خو ربیعې له يوه غوړپ څښلو نه وروسته پیاله په فرش وغورځوله ، دابو داود په شونډو يوه معنا داره موسکا وه ، انجیلا حیرانه شوه ، خپلې ناسکه خورته يې کتل او ربیعې په فاتحانه انداز دواړو ته کتل .

انجیلا وویل : ربیعې دا دې څه وکړل ، او بیا ربیعې ته ورترغاړې وته پلار ته يې وکتل او په لړزنده غږ يې ورته وویل : ددې زهرو يوه پیاله ماته هم راکړه ، مونږ دواړه دیوه مار په کور کې زیږیدلې یو ، زموږ پای هم باید يو دول وي.

ابو داود وویل : تاسو دواړه لیونې شوې یاست ، ما ربیعې ته دخوب دوا ورکړې تر څو زما هڅې څه نتیجه ورکوي ، داویده بنه ده ، ویښ پاتې کیدل يې په تاوان دي ، دا يې وویل ربیعه يې تر مټ ونیوه ، په بستره يې څملوله او له کوټې نه بهر ته ووت .

دې به لس گامه نه و تللې چې انجیلا له شانه ورغله دهغه لمن يې ونیوله او ویې ویل : پلار جانه ! هغه وژغوره ! ربیعه له هغه پرته ژوندۍ نشي پاتې کیدای.

ابو داود په غمجنه لهجه وویل : انجیلا زه دهماغو ازغیو په تولولو پسې ځم چې پخپل لاس مې شیندلې دي ، ویریږم چې دهدف تر لاسه کولو پرځای مې لاسونه تپي نه شي، تر څو ربیعې ته خوب نه دی ورغلې ته تسلي ورکوه چې هغه به بچ شي.

انجیلا: زه یوازې پر دې ځان پوهول غواړم چې ته به يې دژغورلو لپاره خپل ټول توان په کار اچوې ؟

ابو داود غوسه شو : انجیلا ورځه ما مه پریشانه کوه ته دربیعې خور يې خو زه يې پلار یم .

انجیلا دربیعې دکوټې په لوري ستنه شوه او په لاره کې يې په زړه کې په وار وار ویل : کاشکې ته پلار وای ، هغه دربیعې په بستره څنگ ته ورسره کیناسته ، دربیعې په سترگو کې دخوب آثار را ښکاره شول ، څو ځلې يې ارگمې وایستل او سر يې دانجیلا په غیږ کې ورکیښود ويې ویل : انجیلا که دهغه دژغورنې څه

امید وای ماته به یې دبې هوښی دوانه راکوله .

انجیلا په تسلی آمیزه لهجه ورته وویل : زما باور دی چی هغه به دسرحدی عقاب په باب له څه پریکړی نه وړاندی ډیر ځله سوچ کوی . ابو عبد الله په دی پوهیږی چی دبدر سپاهیان به غرناطه لوټه لوټه کړی.

ربیعه : که ابو عبد الله دا احساس درلودای دخپل پلار پر خلاف به یی ولی بغاوت کاوه ، هغه ته دا څرگنده وه چې دبدترینو ستونزو له گاللو سره سره دغرناطې لوټول نه خوښوی .

انجیلا : دغرناطې اولس دسرحدی شاهین په نوم سرونه ورکوی ، هغوی به پرده معمولی تیری هم ونه زغمی .

ربیعی وویل : ته ناپوهه یی ، داولس سترگوته دالحمرا دننگ دیوالونه ولاړ دی ، دالحمرا دننه رازونه به همدلته ښخ شی.

انجیلا : بیا هم زما باور دی چی امیران به دسرله ویری دسرحدی عقاب پر خلاف دابو عبد الله دبدو ارادو مخالفت وکړی .

ربیعه : نه بلکې ددې ویره ده چی ابو عبد الله به دخپل سر له ویری دهمدغو وطن پلورو ارادې پوره کړې چی له فردیناند سره یې دغرناطی پر سر معامله کړی ، فردیناند یوازی دسرحدی شاهین له ویرې پر غرناطه له حملی نه ډډه کوله ، دده له وژل کیدو وروسته به دغه غداران داده وی چی دبدر د ملگرو له کسات نه یی دپناه ځای فردیناند دی.

انجیلا مایوسه شوه ویې ویل : ربیعی ! پلار جان به تې خامخا وژغوری خو که فرض کړه دهغه هڅه کامیابه نشی نو موږ باید څه وکړو !

ربیعی سترگی وغړولی هغی ته یی وکتل او ناڅاپه کیناسته ویی ویل : انجیلا زه مایوسه نه یم ، زه په یوه داسی ذات ایمان لرم چی ابراهیم «ع» یی په اور کې وساته ، آیا دا امکان لری چی موږ همدا اوس حرم سرای ته ورسیږو ، زما زړه گواهی راکوی چی ملکه او دابو عبد الله میرمن به زموږ مرسته وکړی ، زه پوهیږم چی هغوی بدرته احترام لری . زه حیرانه یم چی مخکې مې ولی داسی سوچ نه کاوه .

انجیلا وویل : دحرم سرای دروازه به اوس بنده وی خو ابو عبد الله اوس په دربار کی دی څکه به کوتوال او پهره داران دهغه په انتظار ویښ وی.

زما امیل به دترلیو دروازو دپرانستلو لپاره بس وی او الحمرا ته دسرحدی شاهین دراتلو خبر په دی ارځی چی وروکی بیګم او ملکه بی وخته له خوبه را ویښی شی.

را څه دا هم دخدای «ج» شکر دی چی مورجانه په درانه خوب پرته ده .

ربیعه له بستری نه اوچته شوه دوه دری ګامه یی واخستل خو تال یی وخوړ په سترګو یی تیاری راغلی ، دلویدو په حال کی وه چی انجیلا تکیه ورکړه او بیرته یې په بستره څملوله ویې ویل : پر تا دوا اثر وکړ ، زه څم ته می دبری دعا کوه ربیعی دنیم خوبی په حالت کی خپل امیل راوبوست او انجیلا ته یی وراوړد کړ ویی ویل : دا هم درسره واخله .

مجاهد او غدار

ابو داود د ډول ډول سوچونو په کشمکش کې دالحمرا هغه تالار ته روان ؤ چې دده په گومان دبدر بن مغیره او له هغه سره دغرناطې دنصیب پریکړه کیدونکې وه ، په تلو تلو کې به ودرید او بیا به څه پریکړې ته له رسیدو دمخه بیرته روان شو ، په ژوند کې یې دلومړي ځل لپاره احساس کړه چې دده دپریکړې حوصلې ځواب ورکړی، یو ساعت دمخې دخپلې ترقي وروستیو څوکوته درسیدو ټولې لارې پاکې کړې دي ، دبدر بن مغیره په دام کې راوستل دده دژوند تر ټولو ستره کارنامه وه ، ددې په بدل کې یې له فردیناند نه لوی انعام غوښتلی شوای ، ده دهغه دپوځ لپاره دغرناطې لاره خلاصه کړې وه ، کله چې څو ورځې وړاندې ده ابو عبد الله ته ویلي وو چې سرحدي شاهین به لاس او پښې زولنې درته راولم نو هغه په ځواب کې ورته ویلي وو چې که زه تا ووینم چې په هوا والوزې هم ستا دا خبره نشم منلی ، خو نن ابو عبد الله او دهغه ټول ملګرې په خپل عظمت قایل کړي وو دهغه باور شو چې له نن وروسته به ابو عبد الله او دهغه ملګرې دده دلاس نانځکې وي او د غرناطې د تاج او تخت دقبضې خوبونه ربښتیا کیږي . ابو عبد الله دده دسیاست دډګر داسې پچه وه چې ده هر وخت لرې کولی شوای ـ هغه یې په مبالغه دحملې لپاره تشویق کولی شوای چې دفردیناند په خلاصو دروازو غرناطې ته راننوتلی شي. خو چې ربیعه ور په یاد شوه دخیالونو په یوه بله نخچه ورګډ شو ، آیا زما دا ټولې هڅې ددې لپاره نه دي چې ربیعه او انجیلا دنړۍ داحترام ور ښځو په شمار کې راشي ؟ ربیعه لیونۍ له بدر سره مینه کوي ، ایا هغه به دده مرګ وزغمي ؟ ایا ربیعه که دتل لپاره غمجنه وي زه که دغرناطې واکمن شم خوښ به یم ؟ ایا دا سې کومه لاره شته چې سرحدي شاهین وژغورلی شي . کومه داسې لاره چې زما راتلونکې هم په خطر کې نه وي.

دده په دماغ کی دغـوپوښتنو ته له «نه» پرته بل ځواب نه ؤ پوهیده چی همدا نن شپه به د بدر بن مغیره په باب پریکره کیږی ، او دی به دخپلو هیلو دتولو محلونو له رانسکورولو پرته دهغه په حق کی څه ونه شی ویلی ، هغه سوچ کاوه چی که زه دده په پرېښودلو او ژغورلو کامیاب هم شم دبدر په زړه کې چې زما په باب کومه کینه او کرکه ده هغه به لرې نه شی، دی که دربیعی میره شی هم زما دهری هیلی مخالفت به کوی.

هغه به زما په لاره کی یو داسی کمر وی چی له ماتولو او لرې کولو پرته به یی زه وراندی نشم تلای.

ربیعه که دده دژوند ملگرې شی ورځ په ورځ به هغه هم له مانه لری شی او زموږ تر منځ به یو داسی خلیج جوړ شی چی ماته به تری پوری وتل له امکان نه وتلی وی.

دربیعی دخوښی په خاطر دهغه دژوند ژغورلو نه وروسته زما لپاره یوازی یوه لاره پاتې کیږي او هغه دا چې زه دژوند تولې هیلې قربانی کړم او چیرته غلی شم.

نه نه ! زه داسی نشم کولی ، آخر زه دربیعی په اړه ولی دومره اندیښمن یم ؟ هغه به څو ورځی غمجنه وی کله چی له فردیناند پرته په غرناطه کی زما یل سیال نه وی کله چی پاچاهان زما په دسترخوان راتولیدل ویاړ وبولی ، او کله چی ربیعه دکوم پاچا دملکې په بڼه په تخت ناسته وی نو یقیناً به دا احساس کړی چې پلار یې ددې دښمن نه ؤ.

* * * * *

(۲)

ددربار په تولو دروازو پهره داران ولاړ وو دحرم سرای کوتوال «دساتونکو مشر» دابو داود هر کلی وکړ او دروازه یی ورته خلاصه کړه ، او دابو داود په لیدو درباریان تول په احترام پاڅیدل ، ده دلاس په اشاره دهغوی دهرکلی ځواب ورکړ وړاندې ولاړ او دتخت تر څنگ ابو عبد الله ته له خمیدو او سلام نه وروسته په یوه تشه کرسی کیناست ، دامیرانودوو کتارونو دکرسیو په منځ کی بدر بن مغیره لاس تړلی ولاړ ؤ . دهغه په لاس او پښو کی زولنی وی او بڼه یې له غوسی ځلیدله .

په غلی اواز ابو داود له یوه نژدی سردار نه تر پوښتنی وروسته وپوهیده چی هغه خپلی خبری پای ته رسولی .

سردار ورته وویل چی دهغه خبرې په دربار کې ټولو ته له زغم او حوصلې نه اوچتی وی . هغه ابو عبد الله ته ویلی وو چی ته بد نیته هم یی او احمق هم ، او په داوړو صورتونو کی زه تا درحم وړ بولم .

تر لږ څنده درباریانو یو له بله گونگوسی کاوه ، او ابوعبد الله له غوسی ، حیرانی ، پریشانی او اندیښنی نه دکو احساساتو بدر بن مغیره ته کتل بالاخره یی وویل :

موږ یو ځلاتا ته موقع درکوو ، که زما واکمنی ومنی له یو څه وخت نظر بندی نه وروسته به دی خوشي کړو.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : ما ددی ځواب درکړی ، زه له بزدلانو نه دژوند سوال نه کوم ، زه دداسې سری له پاچهی منلو نه انکار کوم چی دالله تعالی نه باغی وی چې دخپل قوم غدار وی او دخپل پلار دښمن وی .

دبدر بن مغیره سترگې په ابو داود ولگیدی او غږ یې نور هم اوچت کړ ویې ویل :

ابو عبد اله ! تا په خپل لستونی کې مار ساتلی او ته گومان کوی چی دی به یوازی ستا دښمنان وچیچی ، خو ته دمارانو له فطرت ته خبر نه یی ، هغه دهیچا دوستان نه وی ، تهگومان کوی چی زه له تاسره دجگړې کولو مجرم یم ، خو زما په هغه توره سوگند چی په وار وار ددښمنانو په وینو لمبیدلی ده ، که زما په زړه کې له تاسره دجگړی هیله وای دالحمرا دیوالونو به زما دسپاهیانو لاره نه وای بنده کړی . ما په مختلفو حیلو غوښتل تا سمې لارې ته راوگرځوم . او همدا لامل و چې زه ستا دیو ملگری په بلنه یوازی دلته راغلم ، ته چی زما په باب څه پریکړه کوی ویې کړه ، خو ددی مطلب دا نه دی چی زه گنهگار یم او تا دخپل برخلیك قاضی منم ، ما ستا د پلار امارت هم په دی نه و منلی چی هغه دغرناطی پا چا دی او دمرمردبرو په مانی کی په وریښمینو او زرینو کرسیو کینی ، بلکې ددی لپاره مې منلی و چې هغه داسلام دبدترینو دښمنانو پر خلاف دجهاد اعلان وکړ ، ته خو دفردیناند په لاسو کی یوهنانځکه یې ستا په خیال کی دا څنگه راو گرځیدل چې زه به ستا په لاس بیعت وکړم ، ابو دا ود ځان ته دنژدی

یوه سردار په غوږ که څه وویل هغه جگ شو وې ویل :

لوی پاچا ! مجرم تر اوسه پورې چې څه ویلی دي په همدې یې ځان دبدترینې سزا لایق گرځولی ، ځکه خو زموږ خواست دی چې سزا ورته واوروی او دربار رخصت کړئ ، ستا دسرښندونکو په اړه دمجرم دا گستاخانه لهجه له زغم نه وتلې ده .

نورو سردارانو او امیرانو هم په وار وار دده خبرې تائید کړې.

بدر بن مغیره وویل : ډیر بدبخته دی هغه سړی چې داسې خلك خپل سر ـ ښندویان وگڼي ، ابو عبد الله ! دا داولس پر بدن پالل شوی «کچیران» دی ، ته چې پر دې باور کوی له ځان سره غرناطه هم دتباهی کندې ته ورټیل وهي.

ابو عبد الله جگ شو او په رپیدونکی آواز یې وویل : زه بدر بن مغیره ته دغرناطې دبدترین غلیم په جرم دمرگ سزا ورکوم ، مجرم دلمر ختلو نه وړاندې ووژنی !

بدر بن مغیره دیوه گړنگ په څیر ولاړ ؤ . دالحمرا ماڼی په دې کوټه کې تر اوسه پورې داسې مجرم نه ؤ وړاندې شوی چې په دې ډول زړه وړونکی او خوږه موسکا یې دخپل مرگ حکم اوریدلی وی . دهغه چوپتیا دحال په ژبه گویاوه چې :

زه له مرگونو سره جنگیدلی یم . ته ما دمرگ کومې ته ور ټیل وهلی شې ، خو موسکا مې را نه تړولی نه شې ، دا موسکا چې ما دتورو په سیوری او دغشو په باران کې زده کړې تر وروستیو شیبو پورې به ستاسو په بزدلی ، بې رحمی ، او مکاری ملندې وهي .

*****

(۳)

ابو داود دارادو او همغونو مجسم تصویر ته وکتل او دغرناطې تاج او تخت ورته خوشې شې ښکاره شول ، هغه په زړه کې وپوښتل : آیا ددنیا کوم دولت او مال انسان له مرگه داسې بې پروا کولی شي.

آخر دا کومه جذبه ده چې دا خلك یې داسې سر شاره کړی چې دژوند او مرگ په توپیر نه پوهیږی . دا زلمی توره په لاس جلاد ځان ته لنډ وینی او خاندی . او ربیعی په پیاله کې دوا زهر گڼلی او وې څښل آخر ولی ؟ آیا ددې لپاره چې دوی دمرگ او ژوند په راز پوهیدلی ! او یا ددې لپاره چې دژوند دښو راحتونو نه

نا خبره دی . او آیا دژوند کوم لذت ته راحت ویل کیدای شی چې هر وخت پرې دمرگ ویره سپره وی.

زه داندلس په تخت قبضه کولی شم خو آیا دا بری به ماته دمرگ په وړاندې موسکل را وښیی ؟ نه نه ! بلکی له هر بری وروسته به ماته دمرگ څیره نوره هم هیبتناکه شی.

هغه په ژوند کی دلومړی ځل لپاره دا احساس کړه چی په مرگ بری موندل په دنیا کی دانسان تر ټولو لوی بری دی ، دا دهغه ستره فتحه ده او دا بری یوازی دهغو انسانانو په برخه ده‌چې مرگ او ژوند یی دخدای «ج» لپاره وی.

بدر بن مغیره زما په څیر دځان لپاره نه بلکې دخدای «ج» لپاره جنگیږی . خدای «ج» هغه ته دکوم نا معلوم طاقت نوم نه دی بلکې یو حقیقت دی . داسې حقیقت چې پر هغه یی تکیه کړی او دمرگ په مخ کی دیوه‌کمره په څیر دریدلی.

کاشکی ما په مرگ داسې بری موندلی وای ، ابو داود ته دخپلو خیالونو محلونه ټول دختو انبارونه ښکاره شول.

ابو عبد الله له خپل تخت نه جگ شو او شاته کوټی ته ولاړ ، پهره دارانو بدر بن مغیره بهرته روان کړ ، او سرداران یو تر بل وړاندی کیدل او ابو داود ته یی په دی بري مبارکي ورکوله ، خو ده داسی گڼله لکه دوی چې ملندی پرې وهې ، یو غلام راغی هغه ته یی وویل چی ابو عبد الله دې په بله کوټه کې غواړی.

لږ ځند وروسته ابو داود په یوه ښکلی کوټه کی دابو عبد الله په مخ کی په کرسۍ ناست ؤ . دبدر بن مغیره په وړاندی چی له ده سره دکمتری کوم احساس و هغه دابو عبد الله په وړاندې ورو ورو لری شو ، دغرناطې تش په نامه پاچا هغه دیوه غیر عادی انسان په حیث مانه کله چې هغه کوټې ته ورغی نو هغه ور وړاندې شو ابو دا ودته یې له لاس ورکولو سره سم په لاسو ورتیت شو او ښکل یې کړ . له هغه سره دخبرو په وخت هم دابو عبد الله لهجه له معمول نه زیاته احترامانه او نیازمندانه وه او کله چې ابو عبد الله څو ځلی دا وویل چې له نن وروسته به ستا هره اشاره ماته دحکم په معنی وی نو دابو داود دبرتری احساس بیا را ویښ شو ، هغه دا سوچ کاوه چی هغه نری‌چی څو شیبی وړاندې زما خیالونه پکی سر گردان وو یوازی یو خیال دی دخمکې په دې کره کې زیات خلك

هغه دې چې دابو عبد الله په نري کې اوسي ، او په دې دنیا کې زه تر لکونو انسانانو نه هوښیار او ذهین یم ، زه ابو عبد الله غوندې په لکونو خلك په خپلو ګوتو نڅولی شم ، ما په دې دنیا کې دخپل بري لارې پاکې کړې دي ، زه به په همدغو لارو ځم او دهري نوي کامیابي سره به زما احترام او درناوي نور هم زیاتیږي او دمرګ په وخت کې به له ماسره دا تریخ احساس نه وي چې په ژوند کې زما کوم ارمان پوره نه شو . ز ه باید دبدر بن مغیره په هکله څه سوچ ونه کړم.

دهغه نري زما له نري نه بیله ده ، زه که دهغه په باب سوچ کوم له پریشانی پرته به هیڅ په لاس رانه شي ، زما دنیا هغه ده چې ابو عبد الله غوندې احمق خلك پکې اوسي ، زه په دوي کې په لکونو تنو دحکمرانی لپاره پیدا شوی یم. زه دانسانانو دګلې دزغلولو لپاره پیدا شوی یم. په همدې خیالونو کې ناڅاپه ربیعه ور په زړه شوه ، او دا اندیښنه ورسره پیدا شوه چې که هغه را په خود شي زه به څه ځواب ورکوم .

انجیلا هم له هغې سره په ملګرې ضد کوي ، هغه به په دروازه کې زما انتظار کوي ، هغه به ما دخپلې خور سره دخواخوږي په اوښکو پریشانه کړي.

دابو داود په څیر ابو عبد الله هم پریشانه ؤ چې که دا خبر حرم ته ورسید نو دهغه مور او میرمن چې دموسی په بندي کیدو یې درې ورځې ژړلي وو ، ته لاس ورنه وړدي به تر ملامتي لاندې ونیسي.

هغه ابو داود ته وویل : ما دمحل ساتونکي ته وویل چې هغه ووژنی او بیا ما ته احوال راکړي . زه ددې کار تر پایه حرم ته نه ورځم.

ابو داود وویل : ته به دربیعي په کړوړو خفه شوی وي ، زما له هغې نه دا تمه نه وه خو هغه ډیره هوښیاره او حساسه ده ، هغه چې بلې کوټې ته ولاړه بې سده شوه ، زما باور دی چې هغه، هغه مهال هم په هوش کې نه وه.

ابو عبد الله له لږ سوچ وروسته وویل : تاسو بده مه منئ ، که هغې په هوش کې داسې خبرې کولی هم نو لږ تر لږه زما لپاره دحیرانی خبره نه ده ، دغرناطې په زرګونو پیغلې دهغه دشجاعت ترانې وایي ، نن چې ما دهغه مخ ولید نو دا مې احساس کړه چې که زه پخپله کومه نجلی وای نو دهغه له مردانه حرکتونو نه به تر تاثیر لاندې راتلم ، خو زما باور دی چې ربیعه به هغه ډیر ژر هیر کړي.

ابو داود دموضوع دبدلولو په خاطر وویل : کوتوال به دده دلاش خوندي کولو نه

وړاندې راته شي آيا دا به غوره نه وي چې تر هغو پورې په شطرنج سات تير کړو!

ابو عبدالله وويل : تا زما دزړه خبره وکړه ، خو يو شرط دی چې دشپې پاتې برخه به همدلته تيروو.

ابو داود وويل : زه تر سبا ماسپښين پورې له تاسره پاتې کيدو ته تيار يم .

* * * * *

(٤)

بدر بن مغيره يې په ډيرو کږو وږو لارو يوې داسې سمڅې ته ورساوه چې دروازه به يې يوازې په همدغسې وختونو کې خلاصيدله ، له هغو اتو سپاهيانو سره چې له بدر سره راغلل ، په لاره کې ځاى ځاى پهره داران ولاړ وو ، په کوټه کې دننه مشال لګيدلی ؤ ، او جلاد ددوی انتظار کاوه ، سپاهيانو دبدر لاسونه بيله څه مزاحمت نه په يوه اوسپنيزه شکنجه کې وتړل .

سپاهيان دکوتوال په اشاره بهرته ووتل ، هغه دروازه بنده کړه او بدر بن مغيره ته يې وکتل ويې ويل :

دا يوه رسمي خبره ده خو زه تا ته په يقين وايم زه به ستا په مرګ تر هر چا زيات خفه يم ، زه دالحمرا دکوتوال په حيث نه ستاديوه خواخوږي په حيث درنه پوښتم چې له مرګه وړاندې که داسې هيله او آرزو لرې چې زما په توان کې وي پوره کولو ته تيار يم.

بدر بن مغيره ځواب ورکې : زه پوهيږم چې ته بې وسه يې زمايوه هيله ښايي تر سره کړاى شي ، او هغه دا چې که تا ابو عبدالله دابو داود او يا دهغه دکوم دوست په حکم واژه . نو هغه په دې کوټه کې مه وژنه زه نه غواړم چې دهغه وينې زما په وينو ګډې شي ، کوتوال وويل : تاسو ربيعي ته څه پيغام استوی ؟

بدر: نه ربيعي ته دپيغام ورکولو لپاره ماته دچا ضرورت نشته ، هغه له ما وروسته زما دروح پيغام اوريداى شي ته دې خپل کار پاى ته رسوه .

کوتوال جلاد ته وکتل ، جلاد په تيرولسو کلونو کې دلومړي ځل لپاره دهغه په سترګو کې اوښکې وليدې. هغه چې دکوتوال اشاره وليده توره يې اوچته کړه ، کوتوال مخ بل لورې ته واړاوه او اوښکې يې پاکولې .

ناڅاپه چا په زوره دروازه وټکوله ، او کوتوال په بيړه ورووکتل دجلاد لاس يې

ونیوه ویې ویل : ودریږه ! بیا دروازې ته ورنژدې شو په زوره یې غږ وکړ :
څوك یی ؟
دده په څواب کی دپهره دارانو ویریدلی غږونه اوچت شول :
دروازه خلاصه کړه .

هغه ژر تامبه لری کړه ، په دروازه کې یی دحرم مشر ساتونکی دابو عبد الله بوډۍ مور ، میرمن ، او انجیلا ولیدل حیران شو ، دهغوی شاته څو تنه دحرم خدمتګاران ولاړ وو ، دالحمرا مشر ساتونکی دننه وکتل آرامه ساه یې وکښله ویې ویل : مورې په ښه مهال را ورسیدو ، بیبیانې دپاچا تر تولو لوی دښمن دوژلو ننداره په خپلو سترګو ګوری.

کوتوال پریشانه شو ویې ویل : دبیبیانو دهیلی تر سره کول زما فرض دی خو مورې به دپاچا له غوسی نه ژغوری .

دابو عبد الله مور په کوټه ور ننوته ویی ویل : ته باید دانعام تمه ولری ، نن زما زوی په یوه لوی دښمن بری موندلی ، بیا یی لوی کوتوال ته وویل هغو تولو سپاهیانو ته زموږله خوانه انعامونه ورکړه چی ددوی دهوښیاری په وجه ابو عبد الله پر دغه لوی دښمن بری موندلی او زمونږ له طرفه دا ورته ووایی چی ابو عبد الله یا بل چاته دلته زموږ دراتګ خبر ورنه شی هغه په هره خبره په غوسه کیدو روږدی شوی.

بیا دوی تول کوتی ته ننوتل ، کوتوال دروازه بنده کړه او ویې ویل : ته له مجرم سره څه خبری کول غواړی ؟

دابو عبد الله مور ورو وویل : آیا ته هم بدر بن مغیره مجرم بولی ؟

کوتوال حیران شو او ورته ویې کتل ، دابو عبد الله مور خپل امیل له غاړی نه راواخست دهغه په لاس کی یی کیښود ویې ویل :
دا ستا انعام !

دابو عبد الله میرمن دهغی په تقلید دخپل لاس په جواهرو ښکلی شوی کړه راوکښله او حبشی جلاد ته یی ورکړه ، جلاد په تذبذب کوتوال ته وکتل او کوتوال دلوی ناظم اشاره ولیده ویی ویل : ملکی معظمی ! تاسو امر وکړی دکوم بخشش له تمی پرته به یی سرته ورسوو .
دا امیل او کړه تاسو درسره واخلی .

دابو عبد الله مور وویل : په دی کی شك نشته چی دالحمرا امارت او دبدبه یوه افسانه شوه ، خو دپاچا مور او میرمن دومره تش لاسی نه دی ، چی خپلو وفادارو ته معمولی انعامونه هم ورنکرای شی ، مور ته دا احساس مه راکوه چې مور غریبانې یو ، مور ددبرو دا څو توټې پر سرحدی عقاب شیندو .

لوی کوتوال کشر ته وویل : اوس څه فکر کوی ما دهرڅه بندوبست کری دی ، دی پریږده .

کوتوال حبشی ته وکتل اشاره ئورته وکره او هغه دابو عبد الله د میرمنی له لاسه «کره» واخسته .

دبدر بن مغیره مخ بل لوري ته ؤ ، دهغوی خبری یی اوریدی او سترگی یی دهغه کبریایی ذات داحسان په اوښکو ډکې وې چی خپل بنده گان په هیڅ حالت کې هم نه هیروی .

جلاد شکنجه پرانستله ، بدر بن مغیره جگ شو او خپلو احسان کوونکو ته یی وکتل ، ملکه را وړاندې شوه وېې ویل :

زویه ! ما خپله مور وگڼه ، مور خپل فرض تر سره کړ ، که ته دا نیکی بولی نو کله چې وخت راغی له ابو عبد الله نه دبدل اخستلو پر ځای هغه درحم وړ وبوله

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زه اوس هم هغه درحم وړ بولم ، ما ولیدل چی دملت خرڅوونکو په لاس څومره بی وسه دی ، دابو عبد الله دمیرمن سترگی را ډکې شوې وېی ویل : زه له تانه دا وعده غواړم چی ته به مایوسه کیږی نه او دغرناطی نه به ځان نه لری کوی ، یوازې غرناطه نه بلکی داندلس هره مسلمانه میرمن تا خپل محسن بولی.

بدر دهغی تر تاثیر لاندی راغی ویی ویل : زما خوری ! غرناطه د اندلس د مسلمانانو وروستی مورچل دی ، زه او زما ملگری بـه یی تر وروستیو سلگو ساتنه کوو.

ملکی وویل : دا دخبرو وخت نه دی ، زه ویریږم چی د ابو عبد الله کوم ملگری په دی خوا رانه شی مور ته په خپله ذمه واری خوشی کوو ، او زمور باور دی چی که ابو عبد الله خبر شی هم مور ته څه نشی ویلای ، بیا هم دحرم دهغو خدمتگارانو په خاطر چی ستا سره یی وفا کړې ته باید تر هغه وخته غلی شی تر

څو ابو عبد الله په خپلو کړو پښیمانه شوی نه وی که نه نو ستا پر ځای باید همدوی پخپله چیرته پټ شی او بیا په الحمرا دپاچهی دغدارنو قبضه شی.
بدر ځواب ورکړ : یوازی له څو بااعتماده ملګرو پرته به زما د ژوند په باب هیڅوك هم خبر نه شی ، دیوه ډیر لوی هدف په خاطر زما پټ پاتی کیدل ضروری دی.
ملکی وویل : خدای «ج» دی مل او مرستندوی اوسه .

* * * * *

(۵)

انجیلا تر اوسه پوری چوپه‌وه او بدر بن مغیره ته یی کتل ، دبدر وروستی خبره هغه په وارخطایی یو ګام ور وړاندی شوه ویې ویل : ربیعی ته چرت مه وهه، دهغی دلته راتګ مشکل ؤ .
دابو عبد الله میرمن وویل : مور دانجیلا احسانمن یو چی پر وخت یی خبر کړو.

دبدر په شونډو هم یوه دمننی موسکا خپره شوه ویی ویل : انجیلا ! ستا ډاکتر به خامخا له مانه ستا پوښتنه کوی ، که هغه ته څه پیغام وراستوی زه دقاصد دندې سرته رسولو ته تیار یم .
دیوی شیبی لپاره دانجیلا ټوله وینه په غومبوریو کی را ټوله شوه ، دې سمځی ته له رانیوتنلوورروسته یی تر ټولو لویه هیله دا وه چی کاشکې دبشیر بن حسن په باب یی څه ویلی شوای.
ددې له بدر نه دهغه دیادولو هیله نه وه ، او دې دا هم احساسوله چی دموقع په موندلو به هم ددې ژبه دزړه له ترجمانی نه ناتوانه وی . خو لکه بدر چی دی ته دجنت ترلی دروازی پرانستی وی دی ورته وویل : دهغه پر ما زیات احسان دی زما له طرفه دا دسمال ورکړه ، انجیلا بیا په نه زړه وروړاندی شوه او یو وړوکی سور دسمال یی دبدر په لاس کی ورکړ ، بیبیانی دخپل ښځینه ذکاوت په وجه په دیر څه وپوهیدی ځکه خو هغوی چوپی شوی .
دلوی کوتوال په مشوره بدر په هغه تخته ځملاست چی د لاش دپورته‌کولو لپاره په کوټه کی وه ، هغه یی په یوه توکر کی پټ کړ.
دزندان وړوکی کوتوال دروازه خلاصه کړه ، درې واړه ښځې بهرته ووتی ، پهره

داران څو گامه وړاندې دمحل تر یوه خدمتگار را چاپیر وو ، هغه ددوی دپام وراړولو لپاره داشرفیو په ویش کی بخل کاوه ، خو کله چی بیبیانی ولیدی ژر ژر یی کڅوری تشی کړې.

څو شیبی کوتوال په دروازه کی ودرید او چی کله بیبیانی لری شوی هغه راووت او پهره دارانو ته یی دپاچا حکم ؤ چی ددی وژلو خبر تر موږ پوری محدود وی ،ملکه او کشره بی بی دپاچا له امرنه پرته راغلی وی . اوس که پاچا خبر شی بیبیانوته به څه ونه وایی خو زموږ خیر نشته .

کوتوال څلور تنه دلاش دپورته کولو لپاره وروغوښتل او نورو ته یی اجازه ورکړه .

لږ څند وروسته څلورو تنو هغه تخته په اوږو کړی وه چی بدر پری پروت ؤ . لوی کوتوال او دزندان کشر کوتوال له څلورو سپاهیانو سره په کږو وږو دهلیزونو کی وړاندې ولاړل ، له زیاتو کږ لیچیو تیریدو وروسته دیوه دیوال په مخ کی ودریدل ، دلته دوړاندی تگ لپاره لاره نه وه ، دزندان کوتوال مشال لوی کوتوال ته ورکړ او پخپله یی په دیوال کی یوا وسپنیز میږی ونیو دمیږوی په حرکت په دیوال کی یوه گرز سره درز پیدا شو او ورو ورو دومره لوی شو چی سړی اسانه تری تیریدای شوای . دوی دسیند داویو مست شور واورید چی په مخکی یی بهیده ، دوی ټول بهرته ووتل او ویی لیدل چی په یوه داسی چپو تره ولاړدی چی لاندی مست سیند بهیږی . سپاهیانو تخته په ځمکه کیښوده ، لوی کوتوال دزندان دکوتوال په غوږ کی څه وویل .

او هغه بیا سپاهیان مخاطب کړل ورته وویل : تاسو له کلونو راسی زما ملگری یاست ، څکه خو زه له تاسونه دڅه خبرې پټول ستاسو دوفاداری سپکاوی گنم ، زه تاسو له یوه مهم راز نه خبروم.

دکوتوال په دوه زره توب یوه سپاهی وویل : ته اندیښنه مه کوه موږ په هغه راز خبر یو . او تر مرگه به زموږ په سینو کی ساتلی وی . تاته ددی ویلو ضرورت نشته چی موږ دیوه مړی دلاش پر ځای یو ژوندی بنیادم په اوږه را اړولی ؤ .

دزندان کوتوال چوپ شو لوی کوتوال داشرفیو یوه کڅوره همغه سپاهی ته ورکړه ویې ویل: دا ستا او ستا دملگرو انعام دی.

هغه وویل : نه ! نه! دغرناطی اولس ته دسرحدی شاهین ژوندی پاتی کیدل مورږ ته تر ټولو لوی انعام دی.

له لږ اصرار او کشمکش نه وروسته سپاهی چې دخپلو نورو ملګرو رضایت ولید کڅوړه یې واخسته .

دزندان کوتوال پوښتنه وکړه : آیا نور پهره داران هم په دی شکمن وو چی مورږ دی نه وژنو ؟

سپاهی: نه ! مګر په دوی کې دزیاتو دا هیله وه چی کاشکی دملکی رحم پری راشی ، زما پخپله هم له ملکې نه دا تمه نه وه خو د وژنتون دلیدونه وروسته واده شوم ، هلته دوینو یو څاڅکی هم نه ؤ.

کوتوال وویل : اوس به جلاد دا کمی هم پوره کړی وی ، بدر له تختی نه جګ شو څادر یی لری کړ او ویی ویل : زما په ګومان اوس ماته دژوندیو په دنیا کی دقدم ایښودلو لپاره ستاسو داجازی ضرورت نشته .

لوی او کشر کوتوال او سپاهیانو په وار وار هغه ته لاس ورکړ .

لوی کوتوال ورته وویل : نور زمورږ مسئولیت ختم شوی دی ، اوبه توندې هم دی او یخی هم که ستا په خپلو متو باور نه وی مورږ به دپوړئ وتلو څه بندوبست درته وکړو خو وخت تنګ دی .

بدر : تاسو چرت مه وهی هغه پاك ذات چی زما له غاړې نه دجلاد توره لرې کړه په دې څپو کی به مې هم ساتندوی وی.

کوتوال : دیر ښه خدای دی مل شه ، نن ته الحمرا ته له غلچکی دروازې نه ننوتې او له غلچکی دروازې نه ووتی ، خدای «ج» دی هغه ورځ راولی چی دالحمرا لویه دروازه دی پر مخ پرانستی وی .

بدر بن مغیره دخدای «ج» پامان وویل دسیند غُنډې ته ورنژدی شو او له یوی شیبې څنډ نه وروسته پری ورګډ شو .

* * * * *

(٦)

دسیند په بله غاړه بدر دلږ ځنډ لپاره ددمې په خاطر په یوه ډبره کښیناست .

له اسمان نه وریځی لرې شوی وی او ستوری ځلیدل. بدر بن مغیره د ځګیدو اراده وکړه چی دچا دپښو غږ یې واورید . په بیړه اوچت شو اوډیوې ونې تر شا

ودريد . لږ څنډ وروسته يې دوه تنه وليدل چې د سيند په غاړه روان وو . له هغو نه يوه وويل :

هغه ډېر ځنډ وکړ ، سهار کېدونکی دی . دوهم ورته وويل : هغه خو دا هم ويلي وو چې زما انتظار مه کړئ . دکاميابۍ په صورت کې به زه ډېر وخت هلته ايسار شم .

دوهم : مګر هغه خو دا هم وويل چې که امکان و دزينو په لاره به ځوك درته راواستوم او له سهي احوال نه به مو خبر کړم .

بل ملګری : کېدای شي هغه ددې فرصت نه وي موندلی ، که اوس انتظار کول غواړې نو دلته به ودرېږو .

بدر غږ پرې وکړ : منصوره !

هغوی دواړه ودريدل او بيا په منډه راغلل ده ته يې غېږې ورکړې هغوی منصور او بشير بن حسن وو .

دخپلو ملګرو له ډېرو پوښتنو نه بدر په تنګ شو ويې ويل : راځئ له دې ځايه ځانونه باسو . دتګ په وخت بدر دبشير په اوږه لاس کېښود او په غوږ کې يې څه ورته وويل او له دې سره سم يې دهغه په لاس کې يو لوند شوی دسمال ورکړ .

منصور هغه ته وکتل او ويې ويل : داسې ښکاري چې ته په خپله رضا نه وې راغلی .

بدر بن مغيره : ستا اټکل پر ځای دی .

بشير بن حسن : زما په ګومان موږ دخطر له سيمې نه راوتلي يو تاسو خپل داستان پيل کړئ .

بدر بن مغيره په تلو تلو کې لنډ لنډ خپل ټول سرګذشت تير کړ .

ډېر کوس په اندازه له پلې تګ وروسته درې واړه په يوه ګڼ باغ کې تير شول او يوه ويجاړ کور ته ورننوتل هلته ددوی پنځه تنه ملګري او اسونه وو .

کله چې دوی ټول په اسونو سپاره شول بشير بن حسن پوښتنه وکړه : اوس مو اراده په کوم طرف ده .

بدر وويل : زه لږ وړاندې له تاسو نه بېلېږم . دا پنځه تنه سپاهيان څنګ ته راسره بيايم .

منصوره ! ته سهار ته دپاچا سپاهيان مالقه ته ورسوه ،له خپلو ملګرو سره ما

ته ځان را ورسوه او بشیره ! ته مالقه ته ولاړ شه . هلته الزغل او الزیغری ته تول حال ووایه بیا ورته ووایه چې تر څه وخته زما په پټ پاتې کیدو کې ډیر مصلحتونه دي.

ابو عبدالله او ملگری به یې ډیر ژر زما دمرگ خبر فردیناند ته ور رسوی . هغه به سمدستي دحملې لپاره تیاری ونیسی الزغل ته مشوره ورکړه چې دمقابلې پر ځای په شا څه او ددښمن پوځیان زموږ تر سیمې پورې را ورسوه که هغوی وراندی راغلل نو موږ به پریکنده گوزار پرې وکړو ، دا هم امکان لری چې فردیناند دابو عبد الله په رضا منذی غرناطه خپل مرکز کړی او په مالقه حمله وکړی . په دې صورت کې دې دپاچا عسکر مخکې ورشي او په سرحد کې دې دهغوی دایسارولو هڅه وکړی له یوه معمولي تکر وروسته دې ځنگل ته په شاشي زه به دمناسب وخت په رارسیدو ددوی دلاربښونې لپاره تا ورواستوم ، خو په هغوی دا تاکید وکړه چې په هر صورت دمالقې ددفاع لپاره لږ تر لږه نیمایی پوځ باید هلته پریږدي.

د تورو جامو خاوند

د بدر بن مغیره دوژل کیدو آوازه داندلس په ساره او اوږدو کی دځنګل داور په څیر خپره شوه ، دابو عبد الله هیله وه چی دغه خبر دغرناطی اولس ته ونه رسیږی ، خو ابو داود مشوره ورکړه چی دادی خبر په خپریدو به دابو الحسن ملا تری مایوس شی ، ځکه خو یی ځینو پلورل شویو خطیبانو ته اجازه ورکړه چی دسرحدی شاهین دوژل کیدو خبره خپره کړی .

فردیناند ته ابو داود خپل استازی ولیږه او دا پیغام یی ورکړ چی پر ابو الحسن دوروستی ګوزار لپاره همدا مناسبه موقع ده .

ابو عبد الله پخپل ګومان له یوه دیر لوی غلیم نه ځان بی غمه کړی ؤ بیا هم دغرناطی په شاو خوا کی دسرحدی شاهین دملګرو موجودیت هغه ښه اندیښمن کړی ؤ خو چې کله نې واوریدل دسرحدی شاهین ملګرو دغرناطی کلا بندی پری ښوده او ولاړل نو له خوښی نه په جامو کې نه ځائیده . دوه دری ورځې وروسته یی دا هم واوریدل چې هغوی په مالقه کی دابو الحسن ملګرتیا هم پریښوده او ولاړل نو په شاهی محل کې یې جشن جوړ کړ او په وطن پلورو یی انعامونه وویشل.

څو ورځې وروسته هغه ته دفردیناند استازی ورورسید او دا خبر یی راوړ چی تر څو هفتو پوری به زموږ پوځ داندلس جنوبی څنډو ته ورسیږی . دپوځ زیاته برخه به دغرنیو قبایلو دځپلو لپاره شمال او ختیځ لوری ته دجبل شیلر په لوری ورانده ولاړ شی . بل لښکر به دقادس او شریش له لوری دختیځ په لوری پرمخ ولاړ شی . دغه دواړه لښکر به د «سیرانویدا» په غرونو کی سره یو ځای شی . په دی موده کی ته له غرناطی راووزه او په مالقه یرغل وکړه . زموږ امید دی چی ته به مالقه فتحه کړی . خو که ددښمن دسختی مقابلې په وجه تاسو بریالی نه شوی نو دقادس حاکم به مو مرستې ته راوذانګي .

ابو عبد الله په خپل گومان دبدر بن مغیره په وژلو دفردیناند دلارې تول ازغی لرې کړی وو ، دهغه باور ؤ چې سر پرست او حلیف به یې په اوږو دنوی جگړی بار نه اړو ی . هغه به دتوپان په څیر په مالقه ور وخیژی او ده تول دښمنان به تباه او بر باد کړی . او دی به داندلس دیوازینی حکمران په حیث په رسمیت وپیژنی او بیرته به ستانه شی.

هغه چې دفردیناند پیغام واورید دپریشانی په حالت کې تی له ابو داود نه پوښتنه وکړه : آیا فردیناند ته دا نه ده معلومه چې په اوسنی حالت کی زما دپاره تر ټولو محفوظ ځای دالحمرا مانی ده ؟ دسرحدی شاهین له وژلو نه وروسته دغرناطې اولس زما پر خلاف سخت را پاریدلی او په پوځ زما دا بد گومانی ده چې که زه دخپل پلار پر خلاف حمله وکړم نو یو شمیر افسران به ما پریږدی او له هغه سره به یو ځای شی.

ابو داود دفردیناند په مصلحتونو پوهیده ، هغه ته معلومه وه چې فردیناند په ابو عبد الله پوره باور نه لری ، او هغه پر ابو عبد الله څکه په مالقه حمله کول غواړی چې دپلار او زوی تر منځ دنفرت او کرکی خلیج دومره پراخ شی چې دسولی او تفاهم امکان یې پاتې نه شی ، څکه ابو داود ځواب ورکړ : بنایی دفردیناند به دا هیله وی چې ددښمن پام درې لوریو ته واوړی ، که ته له جگړې نه ډډه وکړې امکان لری هغه ستا له ملا تړ ته لاس پر سر شی ، ځکه خو بیله ځنډه باید په مالقه حمله وکړی ، سرحدی شاهین او دهغه سر بښدویان ددښمن تر ټولو لویه تکیه وو ، سرحدی عقاب وژل شوی اوملگری یې خپلو خپلو کوروټو ته ستانه شوی دی ، څکه خو امکان لری دفردیناند دلښکرو دراتگ نه مخکی تاسو مالقه فتحه کړی ، دمالقی له نیولو وروسته به دجنوب ټول سرداران او قبایل ستا اطاعت وکړی او ته به دفردیناند احسان منلو ته اړ نه وی.

ابو عبد الله وویل : دمالقی حملی ته تیار یم خو یوازی په هغه صورت کې چې دفردیناند پوځ سرحدی سیمو ته را داخل شی.

ابو داود وویل : که ستا حکم وی زه دا ځواب ولیکم او ورونی لیږم !

ابو عبد الله هو! سهی ده ، خو داسې یې ولیکه چې پاچا دا گومان ونه کړی چې موږ بی زړه یو ، زه یوازی احتیاط لازم بولم.

* * * *

(۲)

دابو الحسن وجود فلج او سترګې يې ړندې شوې وې ، داميرانو په اصرار يې خپل وروور الزغل پر خپل ځای وټاکه ، فردیناند له خپل بې شماره پوځ سره له قسطلې نه راووت او دقرطبې سره یې پړاو واچاوه ، په اندلس کې يې دمسلمانانو پر وروستی کلا دپریکنده ګوزار لپاره تياري ونيو .

هغه دشريش ، اشبيليې او قادس اميرانو ته امر وکړ چې دغرناطې جنوب ختيځ بنارونه لوټ کړي او د «سيرانويدا» غرونو ته مخه کړی ، پاتی پوځ يی ديوه تجربه کار جنرال تر مشری لاندې دشمال ختيځو سرحدي قبايلو دځپلو لپاره واستاوه .

کله چې دفردیناند لښکرې دسرحدی شاهين آزادی سیمی ته ننوتی نو له شا او یوه او بل اړخ نه ديوه نيم غلچکی برید نه پرته يې په مخه کې څه مقاومت و نه شو ، عيسويانو په خپله لاره کې زيات کلې لوټ او بر باد کړل ، او دلوړې حوصلې سره دسرحدی شاهين په سيمه کې پر مخ تلل، يوه ورځ دهغوی قوماندان ديوې ويجاړې کلا له نيولو وروسته خپلو سپاهيانو ته په وينا کې وويل :

زما زړورو جنګياليو ! دا هغه سيمه ده چې دسرحدی شاهين له اجازې پرته به مرغه پر پکې نه شو وهلی ، اوس ددغو باغيانو مشر وژل شویدی او ددوی حوصلې ماتې شوې دی ، زموږ دپاچا ګومان ۇ چې موږ به له سختې مقابلې سره مخ شو ، خو دا خلك چې زموږ داسونو دپښو تر پهار اوری تښتی ، زموږتورې ددښمن دوينو تږی دی خو داسې معلوميږي چې تر څو مالقې ته ونه رسيږو دا تنده به يی ماته نه شی . ځکه خو موږ بايد په لاره کې له آرام او دمی پرته مزل جاری وساتو داسی ونه شی چی زموږ هغه ورونه چې له قادس نه دمالقی په لور خوځيږي زموږنه دمخه وړ ورسيږي .

بله ورځ چی دوی له يوه ځنګل نه تيريدل له يوه داسی حالت سره مخ شول چی هيله يې نه وه ، له شانه په پوځ ناڅاپه زرتنو سپرو حمله وکړه ، او دسترګو په رپ کې يی ددری زرو تنو پوځيانو په شاوخوا کې ووژل او بيرته په ځنګل کی ورك شول .

دبدر بن مغیره تر ټولو ستره کاميابی داوه چی په هلته دلته يوه يوه غلچکی حمله به يی دښمن داسې ناوونو او ګرنګو نو ته برابر کړ چی هلته به هره ډبره او

کمر ديوي نه فتحه کیدونکی کلا په څير وه .

دعیسوی پوځ څنو تجربه کارو افسرانو خپل مشر ته دلاري بدلولو مشوره ورکړه ، خو هغه دڅواك په نشـه بی خوده ؤ . دهغه سپاهیان هم دخپل سالار په څير په دی پوهیدلی وو چی دسرحدی شاهین په مرګ ددی سر کشو قبیلو حوصلې ماتې دی ، دتورو جامو خاوند زرتنه سپرو دوی ته زیات ځانی تاوان ورارولی ؤ اوس دوی دا بنه نه ګڼله چي له بدل پرته دې ورانديږ تیر شی .

یو ماښام عیسوی پوځ د سرحدی سپرو په تعقیب له یوی سختې او تنګې لاري نه یوي درې ته ووتل ، مخامخ دنګ غر ؤ څکه سالار په همدی دره کې پوځ ته د پراو اچولو امر وکړ ، دناڅاپی برید دمخنیوی لپاره یی دپوځ څو ډلګی دشاوخوا غونډیو سرونو ته واستولې تولہ ورځ په چریکی جګړو او منډو تررو کی ستومانه پوځ په مزه ګیډه دودی وخوره او ښه شراب یی وڅښل او ویده شول .

دپوځ مشر او نورو سردارانو په شا وخوا غونډیو دريدلی پهری دکومی ناڅاپی حملی لپاره کافی وبللی او بی غمه ویده شول . دشپی په دریمه برخه کی ناڅاپه دهغو پهره دارانو کریږی واوریدل شوی ، دپوځ مشر وویریده او جګ شو ، سترګي یی ومښلې او له خیمې نه راووت ، څلورو خواو ته فریادونه اوچت وو ، او شا وخوا زیاتوخیمو اور اخستی ؤ عیسوی پوځ توري سنبالولې چې نا څاپه دغشو باران پیل شو ، داور په رنا کې په سلګو تو سپاهیان دغشو نخښه شول.

دلښکر مشر سپاهیانو ته په تیاره کې دپټیدو حکم وکړ او سپاهیانه له اور اخستو خیمو نه یوی خواته شول ، ناڅاپه له څلورو خواو نه دتکبیر نارې اوچتې شوې ، او دسترګو په رپ کې حمله کوونکی دعیسویانو په وارخطا پوځ ور پریوتل ، په تیاره کی ددیرو عیسویانو توری یو له بل سره تکر شوی .

دپوځ مشر په دې ټمه چې دحمله کوونکو شمیر به زیات نه وی پوځ ته څلورو خواو ته دغونډیو دنیولو حکم وکړ ، خو دغشو او ډبرو په باران کې هغه یوګام پر مخ نه شول ، دسهار دعلامو په راښکاریدو سره دهغوی حالت داسی شو چې افسر له سر تیرو او سپاهیان له افسرانو نه بې خبره وو ، هر چا د ډبرو او ونو شاته پناه اخستله او دځان ساتنی په هڅه کې وو ، حمله کوونکو دعیسویانو اسونه ونیول او پرې سپاره شول پاتې اسونه چې پرې یې شلولی وو بی اختیاره نې په دره کې یوې او بلې خواته منډې وهلې ، ډیر سپاهیان داسونو تر پښو

لاندې شول ، دسهار په رڼا کې عیسویانو ولیدل چې حمله کوونکې دهمدوی په اسونو سپاره دي او پر دوی دنیزو پر غل کوی ، تر اوسه دنصرانی لښکرو مشر په دې ګمه وو چې دسهار درڼا له خپریدو سره به حمله کوونکی وتښتی ، خو چې دهغوی جوش اوجذبه یې ولیده وپوهیده چې دپریکنده جګړې لپاره یې دغه دره ټاکلې ده ، په دګر دعیسویانو دمړو شمیر حوصله ماتوونکی ؤ ، دحمله کوونکو په پرتله اوس هم ددوی دپوځ شمیر پنځه چنده ؤ ، خو په دره کې دسپرو د پرلهپسې حملونه ددوې پښې ښوئیدلې وې ، دپوځ مشر د دفاعی جګړې په تکل دشاته تګ اراده وکړه ، له درې نه یو تنګی ته ووتل نو داسی یې احساس کړه چې ددښمن د نیزو له حملو نه په امن شول ، خو دلته یې هم دډآدمنی ساه اخستل په نصیب نه شول ، یو ځل بیا د هیبتناکو کمرونو تر شا پټو مجاهدینو دتکبیر نارې اوچتې شوی ، او پر دوی دغشو او دبرو باران پیل شو .

یوه دبره دلښکر دمشر په تندی ولګیده ، او راولوید مړ شو ، دهغه په وژل کیدو دسپاهیانو حوصلې ماتې شوه، دپوځ مرستیال په بیره له تنګی نه دوتلو حکم وکړ ، ددبرو او غشو له باران نه چې وتښتیدل یوې هوارې درې ته ووتل ، او چې کله یې دپوځ حساب واخست له پنځه ویشت زرو تنو نه یوازې اته زره تنه پاتې وو.

له شانه یې دحملې دخطر له ویرې ددمې جوړولو فرصت نه ؤ او په دره کې وړاندې ولاړل ، نژدې دوه کوسه وړاندې دوی په یوه ګڼ ځنګل ننوتل چې ناڅاپه د ونو له منځه پرې زرتنو سپرو حمله وکړه ، هغوی په همدې لومړی حمله کې عیسویان تیت او پرک کړل .

ددغو حمله کوونکو په مخکې همغه دتورو جامو خاوند سپور ؤ چې دهغه دژوندې نیولو په شوق عیسویان دغه خطرناکو ګرنګونو او دروته را ننوتی ؤ . نژدې دوه زره تنه عیسویان ځنګل ته و تښتیدل او غلی شول او نور پاتې له لږ مقاومت وروسته سلامې شول او وسلې یې وغورځولې.

* * * * *

(۳)

دمالقه دساتنې لپاره الزغل الزیغرې پریښود او پخپله دپنځه زره تنو سربندویانو سره دقادس ، قرطبی او اشبیلیی دپوځ سره پر دفاعې جګړې کې ورو

ورو په شاتلو او دسیرانویدا لمنو ته ورسید او دسرحدي شاهین دورتگ په انتظار شو .

فردیناند ته دشاهین په دره کې دخپل سالار دبریالیتوبونو خوشحالوونکی خبرونه ور رسیدل ، هغه چې دالزغل دپه شاتگ او سیرانویدا په لوري دماتې خبر واورید نورددوارو لښکرو مشرانو ته یې حکم واستاوه چې دساحل دښارونو پر ځای الزغل له دوارو خوا ؤ نه راګیر کړی . له دی سره یی ابو عبد الله ته پیغام واستاوه چې په مالقه حمله وکړی .

ابو عبد الله ته دا خبر رسیدلی ؤ چې دمالقه دپوځ زیاته برخه له الزغل سره تللی دی او الزیغری دډیر لږ پوځ سره دمالقې په ساتنه مصروف دی ، ځکه خو یې خپله فتحه حتمي وبلله او پر مالقه یې حمله وکړه .

دفردیناند دزرخریدو سردارانو نه پرته دغرناطی ځنی داسې خلك هم په دی لښکر کی شامل شول چې په اندلس کی دمسلمانانو له راتلونکی نه مایوسه وو او یوازی دژوندې پاتې کیدو لپاره یی دفردیناند خوښې تر لاسه کوله .

کومه ورځ چې ابو عبد الله له خپل پوځ سره له غرناطی نه ووت له هغی نه یوه ورځ وراندې دعقاب په دره کې دفردیناند لښکر له منځه تللی ؤ اوله هغی نه دری ورځی وروسته د سرحدی شاهین سرتیری دالزغل تر بیرغ لاندې راټول شول دالزغل پوځ ددښمن له شمیر نه په ویره کی ؤ ، خو د شاندار بری خبر یی حوصلی اوچتې کړې . الزغل له بدر بن مغیره او منصور بن احمد سره دخپل پوځ ټول سنګرونه وکتل ، دبدر بن مغیره په باب دده له سرتیرو پرته چاته دا ښرګنده نه وه چې هغه ژوندی دی .

سپاهیانو له الزغل سره یو دتورو جامو خاوند مول وهلی لیده ، دوی ګومان کاوه چې دبدر بن مغیره له اخستلو وروسته خدای «ج» هغوی ته یو بل مرستندوی را استولی ، ددوی هستوګنځی دپوځ له پړاو نه لږ لری ؤ . او دالزغل له څو مهمو پوځی افسرانو نه پرته چې په دی راز پوه وو بل چاته هلته دورنژدی کیدلو اجازه نه وه.

دالپکزا جنګیالۍ قبیلې دلې دلې دالزغل تر بیرغ لاندې راټولیدې له یوې مودې وروسته دوی ته دشاهین له مجاهدینو سره داوږه په اوږه جګړی ویاړ ور په برخه شوی ؤ.

منصور بن احمد دبدر جانشین گنل کیدو دغه قبایلو له الزغل نه وغوښتل چې دوی دمنصور بن احمد تر قوماندی لاندې ورکړی . منصور بن احمد د بدر په مشوره دجګړی نخچه جوړه کړه او قبایلي مجاهدین یې په لارو کې تیت کړل او هغوی ته یې لارښوونه وکړه چې عیسوی لښکری څومره پر مخ راځي تاسو یې ټاته لاری تری دغه لښکر دعقاب دری ته دننوتلو پوځ له سر نوشت نه ناخبره ؤ پټه ورځي یې دسیرانویدا په لمن کې پړاو واچاوه او دخپل سالار دپیغام انتظار یې وکړ خو قبایلی مجاهدینو له شانه څو حملې پرې وکړې او هغوی ورانده تلو ته اړ کړل . ددرې ورځې پر مختګ په دوران کې دغه لښکر دلارې څو کلی وسوځول او یو شمیر نارینه او ښځې یې بندیان کړل ، له دې وروسته هغه خطرناکې سیمې ته ننوت چې سرحدی شاهین یې په ناکراری انتظار کاوه.

بدر بن مغیره دخپلو زرتنو غوره سپرو سره ددوی په مخکینی ډله حمله وکړه ، دسترګو په رپ کې یې هغوی تاراو مار کړل او په غونډیو کې پټ شول .

عیسوی قوماندان دوضعی په اټکل مصروف ؤ چې له شانه دقبایلی لښکر دحملی خبر ورغی دغه ځای دجګړې لپاره مناسب نه ؤ او تنګه دره وه ، عیسوی قوماندان سمدستی خپل لښکر ته دپر مختګ امر وکړ ، وراندی تنګه لاره مخ ځوری وه او له کوتل نه لاندی دره وه .

له شانه چې دوی دحملی توندی احساس کړه دلښکر مشر درې ته دورکوزیدو پریکړه وکړه دغه مخ ځورې دره دوه کوسه لرې په یوه پراخ ځنګل پای ته رسیده او پورته بل لوری ته ددوغرونو تر منځ په یو تنګی پوری تړلی وه .

په ځنګل کې دوی ته دقبایلی لښکرو دسختې حملې ویره وه او په بره لاره دغرونو په منځ کې په کومه تنګه دره کې دایساریدو خطر ؤ .دعیسوی لښکرو مشر دواړو خواو ته دلارې لیدو لپاره دوه ډلګی واستولی او پخپله دیرغل کوونکو په انتظار شو لږ ځند وروسته دده دپوځ وروستی ګروپونه را ورسیدل اودا خبر یې راوړ چې یرغل کوونکی ددوی دځوابی حملې له لامله وتښتیدل .

کوم سپاهیان چې دځنګل په لوری استول شوی وو هغوی ځنګل ته له رسیدو سره سم دنیزو له حملې سره مخ شول او بیرته راغلل دا خبر یې راوړ چې ځنګل دنیزه وهونکو نه ډک دی.

کومه ډلګی چې ددرې بر لوری ته تللې وه هغوی له نیمې ورځې مزله وروسته

بیرته را ستانه شول او ویې ویل چې موږ ژوندی لس میلـه ورانتلي ولاړو دره ځای ځای تنګه او ځای ځای پراخه ده ، دواړو خواوو ته غوندۍ ډیرې اوچتې دی ، ددښمن دسپاهیانو څوك مو تر نظره نه شول ، څو تنو شپنو وویل چې دغه تنګی ورانذی په هغه سمسوره دره ننبلی چې د «الیکزرا» دقبایلو کلی پکی دی .

عیسوی سالار ته دا لاره هم خطرناکه ښکاره شوه ، څو په دی دره کې دپراو اچولو نه وروسته هم دوی له څلورو خواوو ته دکلا بندی تر خطر لاندې وو ، که له ځنګ او غره نه یرغل کوونکی را بهر نه شی او منظمه جګړه وتکړی هم دوی ته به په شراخون وهلو ډیر تاوان ور اروی . دهغه په مخ کی دسیرانویډا اوچت غر ؤ چپ لوری ته هغه ځنګل و چی ددښمن صفا کول او تری تیریدل ورته له امکان نه لری وو ، شاته یې هغه څوره وه چی یو ځل یې تری په زاتیریدو کې پوره ځانی تاوانونه وزغمل ، سالار په دی هم پوهیده چی په ځنګل کی غلی پوځ به ئې شپې لاس ته په ورانډې دره کې هم په غونډیو کې لاره ونیسی . بالاخره هغه ښی لاس ته دتنګی دری لاره غوره کره ، مزل پیل شو چیرته به چی دره ډیره تنګه شوه دپوځ مشر به داحتمالی حملی دمخنیوی لپاره دپوځ ډلګی ښی او کینی غونډیو ته واستول او چی دره به پراخه شوه دغونډیو سختې لارې به یې پریښودې او په هواره دره کی به ورانډې تلل ، تر ماښامه له څه حادثی سره مخ نه شول ، شپه راغله خو دپوځ مشر دپړاو اچولو لپاره مناسب ځای ونه موند ، دشپی په تیاره کی له لږ مزله وروسته دواړو خواو ته غرونه ډیراوچت ښکاریدل ، دره هم ډیره تنګه وه ، په تیاره کی اسونو په ډیرو تیندکونه وخوړل او ورغړیدل څنو افسرانو خپل مشر ته مشوره ورکړه چی خدای «ج» خبر دی دغه لاره کوم ځای ته وتلی ده که نه ، امکانلری له اوږده مزله وروسته زموږ لاره بنده شی او دوتلو لپاره یوې خواته هم امکان نه وی او هماغه دښمن زموږ په انتظار وی ، ځکه خو یا باید بیرته را وګرځو او یا اسونه په دره کی پریږدو او موږ به غونډیو ته اوچت شو ، که دشپی په موږ ناڅاپی یرغل وشی هم حالت به مو ډیر خراب نه وی . دسهار په رڼا کې که موږ بیرته په شاکیدو هم زموږ پلې سپاهیان به په غونډیو خیژی او زموږ ساتنه به کوی.

دوی لا دا خبرې کولې چې له پاسه یوه ډبره ورغړیده دوی وارخطا شول په تیاره کې یې په ځیر ځیر کتل او دڅه لیدو هڅه یې کوله ، لږ څنډ وروسته څو

توري ډېرې هم وغورځيدې او دزخميانو کريږې ورسره غبرګې شوې ، او بيا ورسره سم دډېرو يو زوروور باران جوړ شو سالار پوځ ته دشاتګ حکم وکړ ، خو دډېرو دباران زور ختم ته شو ، دډېرو شور ، دزخميانو فرياد او داسونو شنهار دقيامت ننداره ښودله ، دغونډيو پر سر حمله کونکو دالله اکبر نارې اوچتې کړې وې .

سالار دپوځ دتباهي دمخنيوي په خاطر حکم وکړ چې اسونه پرېږدي او په غونډيو ور وخيژي ، خو په دې هنګامه کې ډيرو لږو کسانو دا حکم واوريد ، اوچې چا ددې امر دتعميل هڅه وکړه وپوهيدل چې په دې ګړنګونو ورختل هم آسانه نه دي . زياتره سپرو څانونه د درې يوې پراخې ساحې ته درسولو په خاطر خپل اسان را وګرځول .

تر سهاره دغه پوځ په دې تنګه دره کې سرګردانه او له تباهۍ سره مخ و . له ديرش زره تنو سپرو نه « ۱۲ » زره ددېرو ښکار شول ، پنځه زره تنه په غونډيو وختل او په تيښته بريالي شول ، پاتې پوځ بيرته هغه ځاى ته ورسيد چې سفر يې پيل کړى و ، خو هغوى د راسمباليدو موکه ونه موندله ، له ځنګل نه تازه نفسه سپاره را ښکاره شول دهغوى دمشر په لاس کې دغرناطې بيرغ و ، دسترګو په رپ کې يې اسونه والوزول او ددوى پر سرودريدل .

دنصرانيانو شمير اوس هم له هغوى نه لږ نه و . هغوى وډريدل او مقابله يې وکړه ، خو لږ څند وروسته ديوه موټ وهلي توررو جامو خاوند په مشرۍ پنځه زره تنه نورسپاره له غونډيو نه رابکته شول ، دهغوى په بيرغ دسرحدي شاهين نخښه وه ، هغوى په يوه يرغل ددښمن لښکر تار او مار کړ په دګر د ژوندي دوى اسلام ، ژوندى دوى غرناطه ، ژوندى دوى الزغل نارې سورې اوچتې شوې دفرديناند دپوځ درى زره سپرو ميدان پريښود او ځنګل ته ننوتل او نور پوځ وسلې وغورځولې .

په بنديانو کې ۲ زره تنه دفرديناند خاص ګارډ اوافسران هم وو.

*****

(٤)

ابو عبد الله دا تمام حجت لپاره مالقې ته ولاړ، هغه ته دا معلومه شوې وه چې الزغل مالقه پرېښې او د غرونو په لورې خوځيدلى ، دمالقې دساتنې لپاره ډير لږ پوځ پاتې دى ، هغه په دې هم داده و چې کم په مالقه يې بری ونه موند هم

دفردیناند لښکر به په څو ورځو کی دغرنیو سیمو دمقاومت له څپلو وروسته دده مرستی ته رارسیږی خو الزیغری له ښار نه بهرله ده سره مقابله پیل کړه ، د هغه دپوځ شمیر لږ ؤ خو دهغه دسپاهیانو جذبه او جوش دابو عبدالله له سپاهیانو نه په څو ځله زیات و . کله چی دواړه پوځونه یو بل ته مخ شول نو الزیغری خپلو سپاهیانو ته له ولولو ډکه وینا وکړه ویې ویل :

ددښمن شمیر له تاسو نه زیات دی ، خو په یاد ولری چی غدار هیڅکله هم زړورنه وی ، نن ستاسو جګړه د بقا جګړه ده ، که نن ستاسو پښی وښویدې نو په مالقه به دابوعبد الله په لاسو دفردیناند بیرغ رپیږی دخدای «ج» په مرسته باور ولری ، دا دکرایی سپاهیان او وطن پلوری ستاسو په وړاندی مقاومت نشی کولی.

دابو عبد الله ستره تکیه فردیناند دی خو تاسو دا زیری اوریدلی دی چی دهغه نیمایی لښکر دشاهین په دره کی دګوتو په شمیر مجاهدینو په لاس تباه شویدی .

انشاء الله نن سبا به دا هم واوری چی دهغوی باقی پوځ هم دسیرانویدا په لمنو کې بشپړ تباه شو.

مجاهدینو مخ په وړاندی ! خدای «ج» دفتحی لپاره نن له تاسو نه پرته بل څوك نه دي ټاکلی.

ابوعبد الله او دهغه زیات ملګری دښار دکلابندی په خیال راغلی وو ، له الزیغری غوندی سر ښندوی سره په خلاص ډګر مقابله ددوی دهیلی پر خلاف وه ، دوی لا په همدی تذبذب کی وو چی دالزیغری له خوا یوافسر اس میدان ته راوزغلاوه او په لوړ آواز یې وویل :

مسلمانان یوازی دحق لپاره جنګیږی ، که په تاسو کې څوك دا ګومان کوی چی په حقه دی زه دهغه مقابلی ته تیار یم . که ستاسو زړونه دا ګواهی درکوی چی تاسو په حق نه یاست نه تاسو باور وکړی چی زموږ مقابله به ونکړای شی. تاسو دفردیناند دمرستی په تمه یاست خو باور وکړی دهغه یو سپاهی به هم ستاسو مرستی ته راونه رسیږی . دشاهین په دره کې دهغه نیمایی پوځ تباه شوی دی .

او دسیرانویدا په لمنو کی یی باقی پوځ زموږ دمشر تر کلا بندی لاندی دی ، مګر ای ابو عبد الله ! که ته بیا هم جګړه کوی نو پخپله میدان ته راشه ، ښایی

ستا انجام دغه بی لاری خلك نیفی لارې ته راواړوی .

ابوعبد الله خپلو سپاهیانو ته وکتل او ددوی په څیرو کې یې مایوسي ولیده ویې ویل :

دا دروغ دی*تاسو دده په خبرو باور مه کوی، فردیناند ته هیڅ څوك ماته نشی ورکولی.

دابوعبد الله په اشاره یو بربری سردار اس میدان ته وزغلاوه . دمالقی مجاهد اس را وگرځاوه نیزه یی برابره کړه او حمله یی وکړه ، دسترگو په رپ کی دابو عبد الله پوځ بر بری سالار لیده چی په خاورو کې یی تریکی وهلی .

دالزیغری پوځ دهغه داشارې په انتظار ؤ ، الزیغری نیزه اوچته کړه او الله اکبر ناره یی وکړه ، او دمالقه مجاهدین دتوپان په څیر دابوعبد الله په لښکر ور پریوتل .

یو ساعت وروسته دملت پلورو لښکرځلور سوه مړی په ډگر پریښودل او دغرناطی په لوری تښتیدل ، الزیغری تر لږ فاصلی هغوی تعقیب کړل ، خوهغه مالقه په خطر کی بلله بیرته را وگرځیدل ،

غرناطی ته دابو عبد الله له رسیدونه دمخه دښار اوسیدونکو ته دشاهین په دره او سیرانویدا کی دمجاهدینو دشاندار بری خبر رسیدلی ؤ ، په کوڅو او بازارونو کې دفتحې پهویاړ دخوښیو جشنونه جوړ شوی وو ځنی خلك په جوماتونو کی راټول شوی وو اودالزغل دعمر داوږدوالی دعاگانی یی کولی ، ځنی نور په څلور لارو او میدانونو کی راټول شوی وو او له شاعرانو نه یی دسرحدی سرښندویانو او قبایلی مجاهدینو په ستاینه کی بوللی اوریدې .

دابو عبد الله الحمرا ته له ننوتلو نه لږ وروسته دده دماتې خبر په ټول ښار کی خپور شو ، او خلك دمحل ددروازې په مخ کی راټول شول ، پهره دارانو دروازه وتړله

کله چې ابو عبد الله شاهی محل ته ننوت نایب ئی دا خبر ورکړ چی ما په دواړو جبهو کی دعیسویانو دماتی دخبرونو رښتینتوب کړی دی . دفردیناند دماته خوړلی پوځ څو تنه سپاهیان سرگردانه دغرناطی یوه کلی ته راغلی وو ، دکلی مشر هغوی ماته راوستل ، په دوی کی یو دهغه پوځ ملگری ؤ چی دعقاب په دره کی تباه شو ، او پاتی نور دهغه پوځ څخه ؤ چی دالزغل دلښکرو له لاسه

دسیرانویدا په لمنو کی تباه شول ، دغرناطې دنورو ډیرو پهرو او دچونهیو له ساتونکو نه همدغسی احوالونه راغلی چی دوی دماته خوړلی پوځ سرگردانه پوځیان په تیښته لیدلی دی دښار په اوسیدونکو کې ددې خبرونو په اوریدو ډیره جوش او جذبه راویښه شوی ، دښوونځیو زده کوونکو دلوی مفتي دفتوی له مخی ستا وفادار سرداران وژلی دی او ستا سره حملی ته دوتلیو سپاهیانو کورونه یی سوځولی دی ، ابو عبد الله په نویو حالاتو دغور او مشوری لپاره امیران او سرداران دار الاسود ته راوغوښتل ، په خپله په بله کوټه کی کیناست او یوه غلام ته یی امر وکړ چی ابو داود راولی ، غلام دابو داود دراوستلو لپاره ولاړ ابو عبد الله په کوټه کی په قدم وهلو پیل وکړ ، لږ ځنډ وروسته غلام بیرته راستون شو او خبر یی راوړ چی ابو داود چیرته تللی دی.

ابو عبد الله پریشانه شو ویی پوښتل : چیرته تللی ؟

غلام ځواب ورکړ : دا خبره یوازی دحرم خاص ساتونکی ته معلومه ده او هغه ستا په حضور دمشرف کیدو اجازه غواړی.

ابو عبد الله : هغه زر راوله .

لږ ځنډ وروسته دالحمرا خاص کوتوال کوټې ته ورننوت او دابو عبد الله په مخ کی یی سر ټیټ کړ او ودرید .

ابو عبد الله پوښتنه وکړه : تاته معلومه ده چی ابو داود چیرته تللی ؟

کوتوال : هغه ماته دومره وویل چی زه دپاچا په امر چیرته روان یم .

ابو عبد الله: هغه له غرناطی نه بهر ته تللی ؟

کوتوال : هغه په گاډی کی تللی دی . خپل ضروری سامان یی هم ورسره وړی دی.

ابو عبد الله : ورشه دکور نه یی پوښتنه وکړه .... نه زه پخپله ورځم ابو عبد-الله ددروازی په لوری ولاړ خو کوتوال وویل : دهغه کور تش دی .

ابو عبد الله : څه دی وویل !

کوتوال : هغوی ټول تللی دی.

ابو عبد الله په ډیره بد حواسی اووارخطایی کوتوال ته وکتل ویی ویل : هغوی څه وخت تللی دی؟

کوتوال : نن ماسپښین مهال.

ابو عبد الله: تا ولی هغوی ایسار نه کړل ؟
کوتوال : ستا له حکم پرته ما دا جرئت کله کولی شوای.
ابو عبد الله: هغه ته کوم استازی نه ؤ راغلی ؟
کوتوال : نه مگر هغه دعیسویانو دماتې دخبر په اوریدو ډیر پریشانه ؤ.
ابو عبد الله : ماته یی څه پیغام نه دی پریښی ؟
کوتوال : نه هغه ویل چی زه دپاچا دحکم په تعمیل چیرته روان یم . دالحمرا په دروازه کې دخلکو گڼه گونه وه هغه دشاله دروازې نه ووت . هغه دا هم نه غوښتل چې بهر یی څوك ووینی او ویی پیژنی ځکه یې ډیوه مراکشی سوداگر جامی اغوستی وی.
ابو عبد الله کوتوال رخصت کړ ، او تر لږ څنډه له ځانه سره یوازی سوچ وروسته دامیرانو کوټی ته ورننوت .

*****

(٥)

دابو عبد الله ملگری دماته خوړلی ذهنیت خاوندان هغه خلك وو چی په راتلونکو جگړو کی یی دمسلمانانو ماته حتمی گڼله او دوی خپل تقدیر او راتلونکی له عیسویانو سره شریك کړی ؤ.
ابو دا ډدوی ته دا یقین ورکړی ؤ چی فردیناند به دمناسب وخت په راتلو ددوی دغداری انعام ورکړی ، خو د فردیناند دلښکرو په ماتې او دابو داود دناڅاپی تری تم کیدو دوی ډیر پریشانه کړل .
کله چی ابو عبد الله دار الاسود ته ور ننوت ویی لیدل چی ډیرې کرسی تشې دی . چې پوښتنه یی وکړه ورته څرگنده شوه چی ځنی سرداران دعیسویانو دماتې دخبر له اوریدو سره غلي شوي دي. امکان لری هغوی له الزغل سره یو ځای شوی وی. او څو نور ښایی د غرناطی له غوسه ناك اولس سره یوځای شوی وی .
ابو عبد الله له حاضرو سردارانو نه وپوښتل : اوس ستاسو څه رایه ده ؟
هغوی تولو یو بل ته وکتل ، بالاخره یو سردار اوچت شو ویی ویل : لوی سلطانه ! دالزغل پوځونه به ډیرزر دغرناطی په دروازو ودریږی . داولس احساسات دومره توپانی دی که دالحمرا پولادی دروازی نه وای وختی به یی مونږ

یوهم ژوندی نه ؤ پریښی . په کومو خلکو چې زموږ زیاته تکیه وه هغه نن دپاریدلیو خلکو لارښوونکی دی . زموږ پوځ دمالقی له ماتی وروسته له الزغل سره دمقابلې همت نه لری. که هغوی په غرناطه قبضه وکړه نو یوازی دسرحدی عقاب په بدل کی به موږ ټول په دار وځړوی .

زموږ په مخکې یوازې یوه لاره ده او هغه دا چې غرناطه پریږدو او فردیناند ته پناه ورووړو . هغه به دخپلې ماتې بدل خامخا اخلی زما باور دی چی فردیناند به ددی عملیاتو لپاره ډیر لږ پوځ استولی وی . او هغه به اوس په دی ماته چوپ پاتی نه شی . سمدستی غرناطه زموږ دپاره دساتنی مناسب ځای نه دی . که دلته خطر نه وای ابو داود به داسی ناځاپی نه ورکیده ، اوس زموږ لپاره تر ټولو مهمه مسئله داده چی دالزغل له بدل نه څه ور ځانونه وژغورو !

نورو امیرانو هم په وار وار دهغه خبری تائید کړې ، ابو عبد الله سر ښکته اچولی ؤ او تر ډیره یی چورتونه وهل ، بالاخره یی وویل : که ستاسو ټولو همدا رایه وی نو زه ستاسو مخالفت نه کوم ، سردار ډاډه ساه واخستله ویی ویل : نو غوره داده چی ډیر زر له دی ځایه ووزو ، زما په خیال به دشپی مهال غوره وی . خو نن دغرناطی پاریدلی اولس چار چاپیره پراو اچولی څکه خو سبا شپې ته باید وتلو ته چمتو شو.

ابو عبد الله مجلس رخصت کړ ، صدر اعظم یې لږ له ځان سره تم کړ او تر څه څنډه دواړو دخپل راتلونکی په باب مشوری وکړی .

ابو عبد الله وویل : ایا ستا باور دی چی فردیناند له دومره زیان ګاللو وروسته زما دتاج او تخت دبیا ګټلو لپاره یوه بل جنګ ته تیار شی ؟ ایا هغه به دیوه ماته خوړلی او کمزوری دوست په ځای زما تره ته دیوه ځواکمن دښمن په حیث دسولی لاس ور اوږد نه کړی.

فرض کړه که په دی مصالحت کی دوی ما او تا زما تره او پلار ته وسپاری نو بیا .؟

صدر اعظم له لږ او ډیر سوچ وروسته وویل : ددی خبرې فیصله به راتلونکی پیښی کوی چی زموږ اخستی ګام سهی ؤ که نه په هر صورت موږ خپل راتلونکی په فردیناند پوری تړلی ده .

اوس زموږ لپاره له دې پرته بله لاره نشته چی موږ هغه ته ځانونه ورسوو ابو

داود هلته رسیدلی ، او دهغه په موجودیت کی که فردیناند ستا پلار او یا الزغل ته ددوستی لاس ورغځوي نو دا به معجزه وی .

ته اندیښنه مه کوه تر څو فردیناند دتیرو ماتو بدل وانه خلی مور ته به اړوی.

دالحمرا کوتوال کوټي ته ور ننوت ویی ویل : دشمالی سرحد اعلی ناظم ستا په خدمت کی دحاضریدو اجازه غواړی.

ابو عبد الله کوتوال ته وکتل او په غوسه یی وویل : تاته معلومه نه ده چی زه اوس له صدر اعظم سره خبری کوم.

کوتوال وویل : معظم پاچا ! ما دهغه ایسارولو هڅه وکړه خو هغه ستاسو دلیدو اصرار کوی او کوم مهم احوال یی راوړی .

صدراعظم وویل : هغه اوس څنګه الحمرا ته را ننوت ؟

کوتوال وویل : نن ماښام دمعظم سلطان له راتګ نه لږ مخکي دښاریوه عزتمنده میرمن چې ملکې محترمی هر وخت الحمرا تهدننوتلو اجازه ورکړی ، ملکی ته راغلې وه او کوم پیغام یی راوړی و. ملکې ماته امر وکړ چې ناظم ته الحمرا ته دراتلو اجازه ورکړم.

ابو عبد الله وویل : ملکې عالیې له هغه سره لیدلی دی ؟

کوتوال : هوکې ! او هغی ماته امر وکړ چې زه ستا په حضور کې دهغه دملاقات عرض وکړم.

ابو عبد الله وویل : هغه اوس چیرته دی ؟

کوتوال : هغه بهر په دروازه کی ولاړ دی . هغه اصرار کاوه چی دامیرانو په مجلس کی له تاسو سره ووینی خو ما په ډیر زحمت ایسار کړ ، هغه ډیر پریشانه دی .

ابو عبد الله وویل : که هغه دا خبر راوړی وی چی دفردیناند لښکر ماته خوړلی نو ورته ووایه چی نشم ورسره لیدای .

کوتوالاعزتمنده پاچا ! هغه ټپی دی او دملکې عالیې امر دی چې خامخا ورسره وګوره.

ابو عبد الله وویل : ښه ده راېی وله !

کوتوال سلام وکړ او بهرته ووت. لږ څنډ وروسته یو دمزبوتو متو خاوند زلمی کوټی ته ورننوت ، دهغه په تندی سپینه پټۍ تړلې وه ، او ښی مټ یی په غاړه

کی په دسمال ترلی ؤ .

هغه په ادب له سلام وروسته وویل : معظم پاچا ! زه په دې وخت کې ستا په آرام کې دخلل اچولو معذرت غواړم . خو ماته ستا په خدمت کې حاضریدل ضروری وو .

ابو عبد الله وویل : ته تېی یې ؟

هغه وویل : دا معمولی تېې دی زه ستا په خدمت کی یو افسوسناك خبر وړاندی کوم .

ابو عبد الله وویل : که ته داوایی چې دفردیناند لښکر میدان پرېښود او وتښتید او یا زما تره الزغل په غرناطه دیرغل کولو اراده لری نو زموږ په معلوماتو کی به څه زیات نه کړې.

تېی : عزتمنده پاچا ! زه یوازې دخپلې سیمې په باب څه وایم .

ابو عبد الله: هلته به خلکو زموږ پر خلاف بغاوت کری وی ، موږ له داسی خبرونو سره هم دلچسپی نه لرو ، ستاسو دسیمی باغیان به دغرناطی دباغیانو نه زیاتی احساساتی ناري نه وهې.

تېی : نه زه دباغیانو دنماینده په بڼه تاته نه یم راغلی .

دحضور غوږونو ته دمظلومانو فریاد رسول غواړم . له ماتی وروسته عیسوی پوځونو په سرحدی کلیو کی تباهی گډه کړه هغوی زموږ پنځلس کلی وسوځول ، دخلکو دشتمنیو او مالونو نه پرته یی « ٤٠ » تنه نجونی ورسره وړی دی . له سرحد نه بهر هم زیات پوځیان زموږ سیمی ته راغلی وو ، زما سره تول پنځه سوه تنه سپاهیان وو چی دری سوه یی ووژل شول دیرغل کوونکو شمیر هره شیبه زیاتیږی ، هغوی بڼځی بوډا گان او ماشومان هم وژنی . هغوی داعلان نه پرته زموږ پر خلاف جگړه پیل کړی . دسرحد سیمه تشیږی . که موږ ددی وخشت او بی رحمی دتوپان مخه زر تر زره ونه نیوله په دوو دری ورځو کی به په زرگونو مهاجرین خپل کور کلی پریږدی او غرناطې ته به پناه راوړی.

ابو عبد الله وویل : په دې حالاتو کې ته له مانه څه توقع کولی شی ؟

ځوان لږ په جوش وویل : زه له خپل طرفه هیڅ نه وایم زه دسلطان غوږونو ته دقوم دهغو لونو فریاد رسوم چی عصمت یی لوټیږی . چې وړوکی ماشومان یی ورسره وژل کیږی . که پاچا له مانه دا پوښتنی چی هغوی څه غواړی نو زه به ځواب ورکړم چی موږ باید ددغو لوټمارانو او ډاکوانو پر خلاف زر تر زره دجنگ اعلان وکړو.

ابو عبد الله وویل : موږ ته سمدستي تر ټولو لویه مسئله داده چې پاریدلی خلك څه ور له الحمرا نه لري او تیت او پرك کړو . که تاته زموږ دستونزو اندازه معلومه نه وي پخپله ولاړ شه ، په دروازه کې راټول شوي خلك ووینه .

زلمی : ما هغوی لیدلي او دلته هم دهغوی غږونه اورم.

هغوی ټول دا وایي چې نصرانیان زموږ دښمنان دي.

هغوی په هسپانیه کې پر خپل مسلمان رعیت ژوند تریخ کړی . اوس په غرناطه کې هم هماغه لویه جوړول غواړي .

ابو عبد الله وویل : ستا غوږونه دومره څك دي خو ته دا نه اورې چې ابو عبد الله غدار دی او د الحمرا خښته خښته به وسوځوو !

زلمی ناظم : زه دا هر څه اورم . خو زه پوهیږم چې دا ټول زموږ خپل او خوا خوږي دي هغوی تا خپل ساتونکی او مسئول ګڼي هغوی غواړي چې ددوی ساتونکی او څارونکی دراتلونکو خطرونو سره دمقابلې لپاره ددوی لارښوونه وکړي.

که هغوی ته پردي بللي ، دالحمرا په دروازه به داسې نه راغونډیدل ، هغوی را پاریدلي دي خو ستا څو جملې دهغوی احساسات سړولی شي . نه بلکې ددوی داحساساتو مخه بل لوري ته اړولی شي. زما باور دی چې که دوی دخپلو سرحدي ورونو له مصیبت نه خبر شي او ددوی په وړاندې دا اعلان وکړې چې نصرانیانو ته به ددې ظلم سزا ورکړای شي نو هر سړی به ستا تر بیرغ لاندې جګړې او سر بښندلو ته چمتو شي که نه نو ......!

ابو عبد الله ناظم دوه زړي ولید ورته ویې ویل :

که داسې نه وي نو څه ...؟

ناظم ځواب ورکړ : که نه نو ته پوهیږې چې دوی به ټولې هیلې په الزغل پورې وتړي او په دې کې به حق په جانب وي .

ابو عبد الله وویل : هغوی خپلې هیلې په الزغل پورې تړلې دي.

ناظم : مګر په سرحدي سیمو کې دنصرانیانو کړو وړو دا ثابته کړه چې دمسلمانانو پرخلاف ددوی څه ور ارادې دي.

له دې وروسته موږ ته ښایي چې سره یو شو ،که همدا اوس په سرحد دیرغل کوونکو پر خلاف پوځ ته دحملې امر وکړې وبه ګورې چې دیوه پوځي په مقابل کې به دغرناطې لس تنه رضا کاران له موږ سره ملګري شي.

دا به زموږ دتیرو غلطیو کفاره وي ، او زما باور دی چې ستا کاکا به هم

پخوانی تول خفګان هیرکړی.

صدر اعظم چی ابو عبد الله دناظم دخبرو ترتاثیر لاندی ولید ویی ویل : دمعظم سلطان کړو وړو ته دغلطی نوم ورکول جرم دی او ته دپوځ یو مسئول افسر یی .

ناظم : که ماته دخپلو مسئولیتونو او ذمه واریو احساس نه وای نو داسی خبری به مې له خولې نه وتلې.

ابو عبد الله وویل : سمدستی اوس زه کومه پریکړه نشم کولی ته ولاړ شه استراحت وکړه سبا ته به ګورو .

ناظم وویل : عزتمنده پاچا ! زه سمدستی سرحد ته ځان رسول غو اړم . تر اوسه پورې به زموږ ډیر کلی تباه شوی وی . که تاسو تر سهاره څه پریکړه نشی کولای نو له پوځ نه لږ تر لږه پنځه سوه تنه ماته راکړی ، زما باور دی چی تر لمر ختو پوری به لږ ترلږه دوه زره تنه رضا کاران هم برابر کړم ، خلکو ته باید پوازی دا څرګنده شی چی ته دعیسویانو دمظالمو زغملو ته تیار نه یی.

صدر اعظم وویل : موږ له فردیناند سره ددوستی تړون کړی دی،

ناظم: که داخبره نه وای ما به دعزتمن پاچا نه له پوښتنی پرته رضا کاران راټولول او مقابلی ته به ورتلم .

صدر اعظم: موږ به سهار فردیناند ته استازی واستوو او پردی تیری به یی سخت احتجاج وکړو ، زما یقین دی چی زموږ پر سرحد دعیسویانو دغه چپاو ده ته نه دی معلوم .

ناظم : د وزې احتجاج دلیوه فطرت نشی بدلولی.

ابو عبد الله په غوسه شو ویی ویل : ته تلاي شی که موږ ته کله ستا دمشورو ضرورت شو را به دې غواړو، اوس موږ ته داستراحت ضرورت دی.

ناظم :نو آیا دعزتمن پاچا دا حکم دی چې هغه مظلومان په هماغه حال پرېښودل شی ؟

ابو عبد الله خجالت شو ویی ویل : ما تر اوسه تا ته څه حکم نه دی کړی ، ته تر سهاره انتظار وباسه ، تر سبا پوری ته زموږ میلمه یی ابو عبد الله لاسونه وپړکول دالحمرا کوتوال کوټې ته ور ننوت ابو عبد الله وویل : دی میلمستون ته بوځی.

ناظم په اندیښنه پاچا او صدر اعظم ته وکتل او بیله دی چی څه ووایی له کوټې نه ووت .

یو اوښتون

دصدر اعظم له رخصتولو وروسته ابو عبد الله دډیری پریشانی په حالت کی حرم سرای ته ننوت ، کله چی دخپلی میرمنی کوټې ته ننوت یوی وینځی په ادب له سلام وروسته ورته وویل : محترمه ملکه او ستاسو مور دالحمرا د لویی دروازی په برج کې ناستې دي ، هغوی ته خبر ورغی چی تاسو به تر ډیره مصروف یاست دوی همدا اوس هلته ولاړی.

ابو عبد الله تر لږ ځنده دتذبذب په حالت کی ودرید بیا یې وویل: هغوی خو دپاریدلیو خلکو خبری دلته هم اوریدای شوای. دهغه په لهجه کی تر تریخوالی بی وسی زیاته وه .

مینځې وویل : که دحضور اجازه وی نو زه به ستاسو دراتگ خبر ورکړم.

ابو عبد الله سر ځوړند دحرم سرای له دروازی نه ووت.

ددروازی پهره دار دمعمول په شان په هغه پسی روان شو خو ده مخ ورته راواړاوه و یی ویل : زه تخلیه غواړم.

پهره دار بیرته را وگرځید ، ابو عبد اله دمرمر ډبرو په فرش ورو ورو گامونه اخستل دلویی دروازې په لوری روان شو بهر یې دمظاهره کوونکو غږونه اوس صاف اوریدل دبرج زینو ته چی ورورسید ودرید او تر ډیره دوه زړی هلته ولاړ و ، هغه خپل ښځه دخپل ځوند دیوی ډیرې سختی پریکړې نه خبروله ، او تر اوسه دده پخپله هم باور نه و چې په دې پریکړه به څومره عمل وکولای شی ، دهغه دژوند ډیری لږ شیبې داسې وې چې هغه له الحمرا نه بهر تیرې کړې وې ،.همدغه دده دنیا او همدغه ځای دده جنت و . او اوس حالاتو ددی جنت پریښودلو ته اړ کړی و

هغه پخپل زړه کی وویل : آیا دا ممکنه ده چې زه به ژوند الحمرا پریږدم ؟ آیا دا امکان لری چې دالحمرا دروازی یو ځل زما پر مخ وتړل شی بیا به بیرته هم پرانستل شی . زه به ددی مقصد لپاره له فردیناند نه مرسته غواړم . له دی پرته بله چاره نشته او هغه په خوښی دې ته تیار دی ، خو اوس به زه یوازې دکاکا او

پلار پر خلاف نه بلکې دباغي رعیت پرخلاف هم د فردیناند په توره تکیه کوم ، مګر له دغو ماتو وروسته به فردیناند زما په خاطر داسې جګړې ته زړه ښه کړي چې نتیجه یې ده ته ډېره خطرناکه هم کیدای شي ؟ او ایا د هغه وروستۍ ماته به زما او زما دملګرو د بشپړې تباهۍ په معنی نه وي ، او که هغه بریالی شي نو ددې برې د تولو انعامونو حقدار به ما وګڼي ؟

هغه پخپله دی یوښتنو ته ځوابونه ورکول ، ابو عبد الله ! ته دغرناطې پر اسمان یو بد مرغه ستوری یې ، دفردیناند په لاسو دځان لپاره دغرناطې ددروازو پرانستلو معنی دا ده چې دغرناطې دمسلمانانو ټول قوت وځپلی شي، دالحمرا په دروازه کې دمسلمانانو لاشونه انبار شي ، دا خلك چې اوس نعرې وهي ستا دهغه تخت درناوی نه کوي چې دفردیناند په مرسته یې تر لاسه کوی، هغه تخت چې لاندې ترې مسلمانان په ترپکو او سلګو وي ، دوی به تا تل یو غدار او خاین بولي ، مګر اوس زما مخې ته دځان ساتنې مسئله ده ، زه دلته له یوې یا دوو ورځو زیات نشم پاتې کیدای زما تره به خامخا په غرناطه یرغل کوي ،دغه پاریدلی خلك به له هغه سره ملګری کیږي او بیا به هغوی زما فلج شوی پلار دلاس آله کړي او په غرناطه به حکومت کوي ، آیا دا امکان نه لري چې دغرناطې له نیولو وروسته له فردیناند سره سوله وکړي ، آیا فردیناند به یوازې زما په خاطر دهغوی دسولې ورغځیدلی لاس تش پریږدي ، ایا هغه به دخپلې ګټې په خاطر ما الزغل ته ونه سپاري ؟ ایا ما د خپلو آرزوګانو په خاطر آن خپل پلار قرباني نه کړ ، دمالقې دمعمولي یوځ په وراندې زما ماتې به د فردیناند په زړه کې زما څه درناوی پریښي وي ؟

دداسې پریشانه خیالونو نه دخلاصون په خاطر به ده دابو داود جادویي خبروته پناه وړله ، دابو داود په موجودیت کې هغه هیڅکله هم دزیات سوچ ضرورت نه احساساوه ، تر اوسه پورې چې ده څومره اشتباهات کړي وو لامل یې دا ؤ چې ابو داود ده ته ددې اشتباه ګانو په بدو نتایجو د غور او سوچ موکه نه وه ورکړې . هغه به چې کله دی لږ په غور او دقت ولید ورته ویل به یې چې داندلس تاجدار باید داسې سوچونو ته په دماغ کې ځای ورنکړي ، پاچاهان له داسې پراوونو نه تیریږي . دیره واکمن زړه باید ډیر غټ وي ، دا ابو داد ؤ چې دده د آرام ژوندانه له بیړۍ سره یې بادبان وتاړه او دحوادثو په سمندر یې ورتیل وهله ، او دا ابو

داود ژ چې په هر نوی ګرداب کې به یې تسلي ورکوله ، او اوس دابیرې داسې کمرونو ته ورنژدې شوی وه چې ابو داود تر اوسه دخپل شاګرد له نظره پټ ساتلي وو.

ابو عبد الله ورو ورو په تاو راتاو زینو کې پاس وخوت دبرج په دالان کې دده پر میرمن او مور سربیره څو نوری ښځې هم وې چې له کړکیو نه یې لاندې کتل ، دمظاهره کوونکو دچیغو او فریادونو په شور کې چا د ابو عبد الله د پښو غږ وانه ورید . هغه تر لږ ځنده دګنبزې لاندې چوپ ودرید ، لاندې ددروازې په مخه کې دخلکو لویه ګڼه ګوڼه وه او نعرې یې وهلې «ابو عبد الله غدار دی»

ابو عبد الله وطن پلوری دی . ابو عبد الله غرغره کړی .

الحمرا وسوځوی !

دځینو خلکو په لاسونو کې مشالونه وو او ځینو خپلې توری او نیزې اوچتولې ، ابو عبد الله په زړه کې له ځانه وپوښتل : ایا زه دفردیناند په مرسته په دې خلکو حکومت کولی شم ؟ نه ، نه ! پخپله یې ځان ته ځواب ورکړ . دا امکان لری چې فردیناند زما په خاطر لویشت په لویشت غرناطه وسوځوی او دغرناطې په هره څلور لاری کې ددې خلکو دلاشونو انبارونه جوړ کړی خو دا امکان نه لری چې هغوی دوی زما په اطاعت مجبور کړی .

ایا دغرناطې دتباهی تقدیر زما په لاسو کې دی ؟

هغه له دې تصور سره ولړزیده له ځانه سره یې وویل :

ابو عبد الله ستا په مخکې اوس یوازې یوه لاره پاتې ده ، او هغه دا چې ته له دې تخت او تاجه دتل لپاره لاس واخله ، ته داندلس په ځمکه کې چیرته غلی شه ، مګر ته به چیرته ولاړ شې ؟

فردیناند ته ! نه نه هغه ځورتګ به دا معنی ولری چې غرناطه به ستا په لاسو تباه کیږی ، هغه به تل تا دخپلو اهدافو لپاره استعمالوی ، ته به دهغوی دهیلو دترسره کولو نه ډډه ونه شی کولی، او دفردیناند تر ټولو لویه آرزو داده چې اندلس له مسلمانانو نه تصفیه او پاك شي.

ته دپسونو دشپنی لپاره له لیوه نه مرسته غواړې ته فردیناند ته نشې ورتلای ، تر اوسه ته ددوی دلاس آله وی او هغه ابو داود هم ښایی ددوی دلاس آله ژ ، او تا ددغه سړی په لاسو دنخیدو حماقت وکړ ، چې دفردیناند یو معمولی نوکر ژ،

تا په هغه اعتبار وکړ خو چې وخت راغی هغه ته پرېښوی او وتښتید ، ته دهغه په لاس کې یوه نانځکه وې ، هغه ته دخپل پلار پرخلاف وپارولی ، او تا دخپل پلار پر خلاف بغاوت وکړ ، هغه تاته دابو موسی دبندي کولو مشوره درکړه ، او تا خپل ډیر غوره دوست په زندان کې واچاوه ، هغه تاته دسرحدي شاهین دوژلو مشوره درکړه او تـه دې تـه چمتـو شوې چې دانـدلس مسلمانان لـه یـوه غوره مرستندوی او دوست نه محروم کړې.

هغه ستا په لاس کې بل شوی مشال درکړ او تا په هغه خپل درمند ته اور واچاوه ، هغه په تا داسې جرم وکړ چې ستا په خیال او تصور کې نه ؤ ، او کله چې دسزا وخت راغی ته هغه دغرناطې داولس عدالت ته پرېښودې او وتښتید.

دابـو داود پـر خلاف دلـومړی ځـل لـپاره دابـو عـبـد الـلـه پـه زړه کـې دنـفـرت احساسات را ویښ شول.

په تصور کې یې ولیدل چې استاد یې دفردیناند ځنګ ته ناست دی او په ده پورې ملنډې وهی . هغه ویل چې دابو الحسن زوی زما او ستا لـه اټکل نـه زیات احمق ؤ .

زه ددی لپاره راغلم چې نور له هغه نه زیات کار نشو اخستل کیدای.

دهمدې تصور په تل کې په زوره دابو عبد الله له خولې ووتل : تګماره ، فریب کاره ، لعینه کاشکې زما لاس ستا تر ورمیږ در رسیدای .

دهغه دغږ په اوریدو په دالان کې ناستو ښځو تکان وخوړ او تولو ده ته وکتل.

له لږ دوه زړه توب وروسته دابو عبد الله مور وروړاندې شوه هغه ته په دوه درې قدمې کې ودریده تر لږ ځنده مور اوزوی دسپوږمۍ په رڼا کې یو بل ته کتل

ابو عبد الله په کمزوری آواز وویل : که اجازه وی دا مجلس به رخصت کړو زه له تاسره ځانګری خبرې لرم .

دابو عبد الله مور نورو ښځو ته مخ ور واړاوه ، هغوی ددی په مقصد وپوهیدی اوغلی ښکته ولاړی دابو عبد الله میرمن هم په هغوی پسی ورغله خو ده پری غږ کر : بیګم ته هم ودرېږه !

هغه تم شوه او دګنبزی په یوه کونج کې ودریده دسپوږمۍ په رڼا کې مور زوی او میرمنې په چوپه خوله یو بل ته کتل ، او لاندې دګنې ګونې چیغې ورو ورو

زياتيدي :

ابو عبد الله غدار دی ! ابو عبد الله داسلام دښمن دی ، خو دهغو الفاظو په پرتله ابو عبد الله ته دخپلې مور او مېرمنی چوپ کتل ډير له زغم نه وتلی وو.

هغه چې نوره چوپتيا ونه زغملای شوه ويی ويل : دغرناطې غدار دخپلې مور او مېرمنې په مخ کی ولاړ دی ، او دا پوښتنې چې ايا دوی هم دغرناطې دخلکو په څير دهغه لپاره څه سزا ټاکلې ده ؟

دابو عبد الله مور ځواب ورکړ ، دغرناطې دغدار مور يوازې داسوچ کوی چې هغې تل له خپل تی نه زوی ته شيدې ورکړې او هغه داسوچ هم کوی چې کاشکی اوس يی زوی خلکو ته ورتلای شوای او ورته ويلی يی وای چی دی ديوی داسی مور زوی دی چی ورور او خاوند يی په پاکی سوګند خوړلی شی .

که دبرج ګنبزه ماته شوی او دده پر سر لويدلی وای هم دومره بوج به يی نه ژ احساس کړی هغه په ډيره بی وسی مورته وکتل او ويی ويل : مورې ! زه نن خپل ځان ستا عدالت ته سپارم ماته سزا وټاکه ، ماته ووايه چی له دې برج نه ځان وغورځوم ماته ووايه چې په خپلو لاسو خپله مرۍ خپه کړم.

د پاخه عزم خاونده مور دزوی دی الفاظو تر تاثير لاندی راغه وسئله ويی ويل: ته دادی لپاره وايی چی ميندی يوازی درحم هيلی اوريدای شی . دانصاف غوښتنی نشې پوره کولۍ ابو عبد الله تا چې کومه ونه اوبوله هغه ازغی لرونکې وه ، کاشکی ستا مور ستا لمن دهغه له ازغيو نه ژغورلای شوای.

ته په خپلو غلطيو پښيمانه نه يی دهغو له انجام نه ويريږی ته غواړې چی زه تسلې درکړم . مګر نن ستا له مور سره ستا دتسلې لپاره الفاظ نشته ، دا يی وويل او غر يی غريو ونيو کښيناست ، او په سترګو کې يی اوښکی ډنډ شوې .

دابو عبد الله سترګې هم را ډکې شوې ويې ويل : مورې ! اوس زما دخلاصوڼ هيڅ لاره نشته زه تر سبا پوری له دی ځايه روانيږم ، او بيا به هيڅوک هم زما مخ ونه وينی اوس زه له بيګم نه پوښتنه کوم . عايشې ووايه ته له ماسره ملګری کول غواړی ؟

عايشه يوه شيبه چوپه شوه ، او بيا يو ګام وروړاندی شوه ويی ويل : ته زموږ دقوم له دښمن سره پناه اخلی مګر زه دفرديناند په محل کی له هستوګنی نه په غرناطه کی په هديره کی ښخيدل غوره بولم .

دابو عبد اله په شونډو یوه دردناکه موسکا خپره شوه او دخپلو اوښکو دپټولو هڅه یې وکړه مخ یې بل لوری ته واړاوه لاندې نور دشورماشور او نعرو په ځای دچا وینا اوریدل کیده او خلك دهغه دلاس په اشاره کیناستل . دهغه په غږ کې رعب او جذابیت ؤ . ابو عبد الله چې په څیر ورته وکتل ویې پیژاند . هماغه دسرحد ناظم ؤ چې لږ دمخه دده له درباره نا امیده وتلی ؤ.

* * * * *

(۲)

دسرحد ناظم په لوړ آواز وینا اورروله :

تاسو چې دکوم عبد الله پر خلاف نعرې وهئ هغه مړ شوی دی .

هغه په هغه ورځ مړشو چې له خپل پلار سره یې غداری وکړه او په تاج او تخت یې قبضه وکړه ، ما دهغه لاش ولید او راغلم ستاسو نعرې دهغه په ژوند کې تودوخه نشي پیدا کولی ، دیوه مړي بدن په متروکو وهل څه گټه لري ؟ کاشکې تاسو هغه وخت سترگې غړولې وای چې ستاسو څینو سردارانو دغه مړئ دغرناطې په تخت کښیناوه نن هغه نصرانیان چې ابو عبد الله ددوی دخوښې په خاطر په مالقه حمله وکړه زموږ په سرحدی کلیو کې تباهی او لوټمار پیل کړی . او تاسو داسې احساسوی چې ابو عبد الله بې احساسه دی ، تاسو ته هغه وخت ددې بې حسې درك ونه لگید چې هغه دخپل پلار پر خلاف بغاوت وکړ ، تاسو یو نا اهله او بې کفایته سړی دغرناطې په تخت دقبضې په حال کې لیده خو چوپ پاتې شوی ابو عبد الله خپله راتلونکې زموږ دقوم له دښمنانو سره تړلې ، خو زه وایم چې په دې ملي جرم کې تاسو هم له هغه سره شریك یاست ، ستاسو بې حسې او مجرمانه غفلت ددې سبب شو چې دغرناطې حکومت دداسې چا په لاسو کیوت چې دفردیناند په لاسو کې یوه نانځکه ده . که تاسو ابو عبد الله ته دا ورښودلې وای چې تاسو ژوندی یاست ، او دخپل راتلونکې نه سترگې نشې پټولی ، نو هغه به یقیناً دداسې لویو غلطیو کولو جرئت نه.ؤ کړی .

زه افسوس کوم چې تاسو دلته راټول شوی یاست او دابو عبد الله دبې حسې ماتم کوی ستاسو پخپله دبې حسې دا حال دی چې همدا اوس دعیسویانو یرغلگرو پوځونو پر سرحدی کلیو حمله راوړې او زموږ کلي یې برباد کړل ، هلته دماشومانو ښځو او بوډاگانو عام قتل روان دی ، په سلگونو کورونه سوځول شوی

او ددرجنونو تور سریو عصمتونه لوټ شوی دی . ماتاسوته ددوی فریاد راوړی .
او له تاسو نه پوښتنه کوم چی هغوی ته ستاسو لخوا څه ځواب ورورم؟ آیا زه بیرته ستون شم ستاسو بی کسه خویندو ته ستاسو لخوا دا ځواب ورکړم چی ستاسو دعصمت ساتونکی اوس دالحمرا په دروازه کی ولاړ دی او ابو عبد اله ته دښکنځلو سپیځلی فریضه ادا کوی . زه تاسو ابو عبد الله ته له بد ردو ویلو نه ایساروم . ښایی په مناسب فرصت کې زه تر تاسو په لوړ آواز دهغه بدی ووایم . خو نن دنعرو وخت نه دی دعمل وخت دی.

زما دوستانو ! دقوم لاربنود دقوم دکړو وړو هنداره وی . که تاسو وایی چی ابو عبد الله بی حسه دی ، نو تاسو د هغه قوم په باب څه نظر لری چی هغه یی خپل واکمن منلی دی .

ابو عبد الله بی زړه دی او په هغه دنصرانیانو ویری قبضه کړی ، مگر دا سهی نه ده چی تر څو دسرحد سرښندویانو او دالزغل مجاهدینو تاسو ته دا ثابته نه کړه چې دمسلمانانو توره اوس هم هر ډول اوسپنی غوڅولي شی تاسو هم دابو عبد الله په څیر له نصرانیانو نه ویریدی ، او له دی نه وراندې چې ابو الحسن په زور دجګړې ډګر ته بوتلی تاسو نصرانیانو ته جزیه ورکوله او په ذلت کې ژوند مو تسلې وه ؟

په یاد ولری ! کله چی راتلونکی تاریخ لیکونکی دابو عبد الله په اړه لیکی چی یو بد خیاله او پست همته انسان ؤ نو هغه به داهم لیکی چی دابو عبد الله دقوم یوه لویه ډله داسې وه چې له خپل مخلص ، زړور او هوښیار واکمن سره یی غداری وکړه او دهغه بی کفایته او بی زړه زوی یی خپل واکمن ومانه .

زما دوستانو ! ابو عبد الله ستاسو دعملونو سزا ده ابو عبد الله ستاسو دهغو مشرانو په لاس کی یوه نانځکه ده چې دفردیناند دغلامی حلقه ځانته یو ویاړ بولی.

ابو عبد الله ستاسو په بدن کی یو ناسور دی، او ناسور تل په داسی بدن کی پیدا کیږی چی وینه ئی گنده شی په کومونه کې چې دودې متره پاتې نه شی پر هغه ځنگلی بوټی قبضه کوی ، تر څو تاسو په خپل بدن کی سپیځلی وینه پیدا نه کړی ستاسو په بدن به همداسی ناسور را څرګندیږی.

په یاد ولری ! که ستاسو په زړونو کې دژوندی پاتی کیدو هیله وی او تاسو

دخپل عزت او آزادی بیه پیژنی نو د ابو عبد الله ژوند داستان به دیو انسان دژوند پیښنې پاتې شی ، تاریخ لیکونکې به ولیکی چې یو لا وبالی شهزاده پر غلیم دخپل قوم دپلورلو هڅه وکړه خو هغه دذلت او شرمندگی نه پرته هیڅ تر لاسه نه کړل . خو که تاسو دخپلی خپلواکی قیمت نشی ادا کولی نو تاریخ لیکونکی به په راتلونکې کې دا ولیکی چې هغه قوم ډیر ذلیل ؤ او انجام یی همغسی شو چې د یو ذلیل قوم بایدوی ، دمنځه تلونکو اولسونو تر ټولو غمجن خصوصیت دا وی چې دوی دحقایقو تریخوالي په بې معنی نعرو کې پټول غواړی ، دخپلو تولنیزو مسئولیتونو پرې او ټول مسئولیت دکوم نا اهله فرد په اوږو ور واچوی تاسو لږ غور وکړی ، تاسو پوهیږی چې له دښمن سره تر ډغرو دا آسانه ده چې ابو عبد الله ته کنځلی وکړی.

تاسو داسی ګڼئ چې ددښمن دکلا ګانو ددروازو ماتولو نه دالحمرا دروازه ماتول اسانه دی ، تاسو ددی لپاره دلته را غونډ شوی نه یاست چې ستاسو راغونډیدل ضروری وو ، بلکې تاسو دلته ددی لپاره راټول شوی یاست چې ددښمن سره دمقابلی او دجګړی دستونزو ګاللو پر ځای دلته دریدل او شور ماشور جوړول آسانه دی ، او دا خبره ابو عبد الله ته هم معلومه ده چې دلته به تاسو څو نعری ووهی او جوش او احساسات به مو ساړه شی خپلو کورونو ته به ستانه شی

هغه پوهیږی چې تاسو هغه سیلاب نه یاست چې په مخه کې هر څه دخس او خاشاك په څیر ورسره واخلی ، هغه هم پوهیږی چې ستاسو مثال د ډنډ داوبو په شان دی ، چې ددبري په ورغورځولو وړوکی څپې پکې پیدا شی او څو شیبی وروسته بیرته هماغه مرګونی سکوت پری خپور شی.

زه دا نه وایم چې دابو عبد الله پر خلاف نعری مه وهی ، خو دی ته هم وګوری اوس ستاسو کورونه سوځی ، ستاسو دخویندو میندو عصمتونه لوټ کیږی ، او هغوی همدا پوښتنه کوی چې ایا تاسو دهماغه قوم بچیان یاست چې دانسانیت دساتنې لپاره راپورته شوی ؤ . ایا تاسو هماغه غیرتیان یاست چې توری یی دظلم دلاس پریکولو لپاره اوچتیږی ؟ ستاسو میندی دا پوښتنه کوی چې زموږ میړنی زامن چیرته دی ؟ ستاسو خویندی پوښتی چې اوس چې دظلم لاس زموږ دعصمت په لوری را اوږدیږی زموږ غیرتی ورو نه چیرته دی ؟ او ستاسو بوډاګان

پوښتنې کوی چې زموږ دسپین وږیرو درناوی کوونکی څه شول او څه پرې وشول ؟
ایا زه دوی ته ستاسو لخوا نه دا ځواب وروړم چې ستاسو دعزت ، آزادی اوعصمت ساتونکی اوس ستاسو د نالایق حکمرآن پر خلاف نعرې وهی او ستاسو په لوری پام اړ و لو ته وزگار نه دی ، ولی چوپ شوی ؟
خبری وکړی ځواب راکړی ؟ ! ....
یوزلمی احساساتو پسی واخست ورمخی ته شو ، وینا کوونکی ته ورنژدی شو او په لوړ غږ یی وویل : تاسو زموږ لارښوونه وکړی ، په موږ کې داسی بې غیرته نشته چې ستا سره ملگرتیا ته تیار نه وی ، نورو دهغه په تقلید همداسی وکړل ، لږ ځند وروسته له ګلورو خواو نه دا چیغی پورته شوی ، موږ تول چمتو یو ! موږ تول تیار یو ! موږ به له غلیم نه بدل واخلو .
دسرحد دناظم نوم ابو محسن و . له دې نه وړاندې هغه دا نه وه احساس کړی چې په خبرو کې یی دومره تاثیر شته دخلکو جوش او ولولی یی چی ولیدی لاس یی اوچت کړ او داسمان په لوری یی وکتل ، هغه تر لږ شیبی پورې چوپ ودرید په سترگو کی یی دشکرانی اوښکی ډند شوی ، شونډې ئی رپیدې او په ډیر مشکل یی دا تر خوله ووتل : ای زما الله زما قوم ته بری ورکړې.
لږ ځند وروسته ابو محسن بیرته سمبال شو ، هغه خلك مخاطب کړل ویی ویل، په تاسو کې چې څوك وسلوال یاست هغه کتارونه جوړ کړی ودریږی ، څوك چې وسلې نه لری هغوی وسلی را واخلی او زر تر زره ځانونه راورسوی ، سمدستی زه یوازی ځوانان بیایم ، دچا چې عمر زیات وی که ورته ضرورت شو وا به یی غواړو تاسو فرصت مه ضایع کوی ، موږ باید زر تر زره روان شو .

* * * * *

(۳)

دشپې تر دریمی برخې پورې دالحمرا ددروازی په مخه کی پنځه زره مسلح رضا کارو صفونه وتړل ، ابو محسن په اس سپور ؤ او دغه صفونه یی وکتل ، ددروازی پر سر په برج کی ابو عبد الله دهغه مور او میرمن دریدلی وو او دا هرڅه یی ولیدل دابو عبد الله سترگو دده د ننه ډیر تکلیف داحساس ترجمانی کوله ، کله چې دابو محسن دخبرو په پای کې دده مور ورته وویل : زویه ته ستومانه شوی یی ورځه ویده شه ، نو دهغه صبر ونه شو او په عذر یی وویل :

مورې ! ما وبښـه ! ماته ووایه زه باید څه وکړم ؟

زروری مور دزوی په لوری دپام ور اړولو پر ځای خپلې نږورته وکتل او وې ویل : عایشې خپلې کرې وباسه او خاوند ته یې دی ورکړه ته دغرناطې ملکه یې ، کله چې پاچا نه وی ملکه دپاچاهی بوج پورته کوی ، دالحمرا دروازه خلاصه کړه او خپل رعیت ته ووایه چې زما میړه ته یې مور په شیدو کې بخیلی کړې ، او دهغه پلار هم هغه ته دمیړونو لوبې نه دی ورزده کړې ، خو دغرناطې ملکه به دغښو په باران کې ستاسو ملګرې کوی.

عایشې خپل میړه ته وکتل بیا یې خپلې خوابنې ته وویل : مورجانې ! زه خپل میړه ته کرې نشم ورکولی ، خو که دی خپله توره ماته راکوی زه حاضره یم !

دابو عبد الله زغم او حوصله پای ته ورسیده په لوړ غږ یې وویل : عایشې دخدای «ج» په خاطر چوپه شه .

دابو عبد اله مور وویل : هو عایشې ! زما زوی ډیر حساس دی مه یې پریشانه کوه .

ابو عبد الله په بې پایه دردناك حالت کې خپلې مور او عایشې ته وکتل او دڅه ویلو نه پرته یې ګرندی ګامونه واخستل او په زینو کې ښکته شو ، تر څو چې په زینو کې دهغه دکوزیدو غږ راته خوابنې او نږور چوپ یو بل ته کتل ، لږ څنډ وروسته عایشې وویل : مورې ! که ربنتیا ستا اجازه وی زه له دې غازیانو سره مرستې ته تیاره یم .

دابو عبد الله مور وویل : لورې ! ددې خبرو نه وروسته زما زړه ګواهی راکوی چې ابو عبد الله به مورې مایوس نه کړی . خو که تقدیر زموږ په برخه له ذلت پرته بل څه نه وو لیکلی نو زه هم له تاسره دعزت په لاره ملګرې یم . دعا وکړه چې خدای «ج» دابو عبد الله سرګردانه پښې په نیغه لاره برابرې کړی .

خوابنې او نږور تر لږ ځنډه خبرې سره کولې بیا په دالان کې ودریدل او ددروازې په مخه کې کتار کتار دریدلی غازیان یې کتل ، ابو محسن درضا کارو غازیانو کتارونه معاینه کول بیا هغه دمحل ددروازې په مخکې آس ودراوه له لږ سوچ وروسته یې په لوړ آواز وویل :

مجاهدینو ! څو ورځې وړاندې زه په دې خیال وم چې موږ دزوال داسې منزل ته رسیدلی یو چې له هغه ځایه یو قوم هم بیرته نه دی راپاڅیدلی ، خو دالزغل او

سرحدی مجاهدینو بریو زما مایوسی په امید بدله کړه ، لږ څند وړاندې چې زه ستاسو په مخکې دریدم په دې نه پوهیدم چې تاسو ته څه ووایم ! بیا هم ما تاسو ته څه ویل ضروری وبلل او خدای «ج» ته معلومه ده چې ما څه وویل . زه پر دی اعتراف کوم چې زه خطیب نه یم ، دوینا په فن نه پوهیږم ، خو ستاسو دا جذبه ددې دلیل دی چې تاسو ژوندی یاست له کوچ کولونه وړاندی زه دالحمرا داوسپنیزې دروازی تر شا په آرام خوب ویده ابو عبد الله ته دا پیغام رسول غواړم چې ای ابو-عبد الله زما قوم ژوندی دی ته هغوی دفردیناند غلامان نشی کولی . ته هغه بدنصیبه یی چې دخپل غیرتی قوم ملګری دی پریښوده او خپل قسمت دی له ذلیل دښمن سره وتاړه .

ابو عبد الله ! ستا قوم ډیر سخی دی . که ته اوس هم سمی لارې ته راواوښتی نو هغوی به دی ټول پخوانی ګناهونه وبخښی ، راشه او پخوا له دی چې ستا دبخښنی ټولی دروازی وتړل شی ، له خپل قوم نه بخښنه وغواړه ، که نه نو په یاد ولره ته به تر ډیره په دې محل کې آرام خوبونه ونکړای شې چې په جوړیدو کې ئې ددې اولس دځوانانو وینې او هډوکی کارول شوی دی . ته دخپل دروغ وقار په خاطر دقوم دعزت او آزادی سودا مه کوه په خدای «ج» سوګند کوم عزت چې چاته قوم او اولس ورکولی شی نور څوك یې نشې ورکولی ، او څوك چې قوم راوغورځوی هغه هیڅوك هم نشی اوچتولی دغرناطی خلکو ! تاسو ګواه اوسی چې موږ دابو عبد الله دمحل اوسپنیزې دروازی وټکولی او بیرته څو .

ابو محسن نور څه ویل غوښتل چې ناڅاپه دالحمرا دروازه خلاصه شوه او څو تنه سپاهیان چې مشالونه یی په لاس کی وو را ښکاره شول ، په هغوی پسې دپلیو سپاهیانو یوه ډله وه او پر پلیو پسی «۲۰» تنه سپاره وو دټولو په شا کی په سپین اس یو سپور رابښکاره شو ، پر سر ئی سپین پټکی ؤ او په لاس کی یی دغرناطی شاهی جنډه وه ، له کلا نه راوتلی سپاهیان ښی او کیڼ لور ته دوه کتاره ودریدل ، سپور چې له دروازې را ووت اس یی ودراوه ، تر څه شیبې پوری دوه زړی ؤ او بالاخره یی په پریکنده انداز اس پونده کړ او دابو محسن په لور ورغی دا ابو عبد الله و ویی ویل : ابو محسنه ! تا چی زما په باب څه وویل ټول رښتیا وو خو یوه خبره دروغ وه ، دخپلی مانی داوسپنیزو دروازو په تړلو سره یو حکمران هم آرام خوب نشی کولی ، زه دخپل قوم دعدالت په وړاندی حاضر یم . زه له خپل

اولس نه رحم نه غواړم ، یوازی دا غواړم چی ماته دخپلو غلطیو دجبران موکه راکړی . ته ددی پوځ سالار یی که ستا اعتراض نه وی زه هم ددې رضا کارو په ډله کی شاملیدل غواړم زه سر له نن دغرناطې دتخت دعوه دار نه یم ، زما پلار او تره چې غرناطې ته راشی زما لپاره چی څه سزا ټاکی منم ئی . یوه شیبه په غونډه چوپتیا خوره شوه ، او بیا ورو ورو خلکو یو له بل سره ګونګوسی پیل کړی ، ابو محسن هك حیران ابو عبد الله ته کتل . ابو عبد الله په کمزوری آواز وویل : ابو محسنه ! زه پوهیږم چی زما ګناه دجبران وړ نه ده ، زه دقوم دعدالت په وړاندې ولاړ یم ، دوی ته ووایه چې زما غوښې وشکوی ، زه له قوم نه دبخښنې هیله نه کوم خو که ما محاذ ته درسره بوزې امکان لری زما وینې زما دلمنې تور داغونه ومینځی .

ابو محسن ګنې ګونې ته وکتل بیا یی ابوعبد الله ته مخ واړاوه ویی ویل : ستا قوم دشکرانی په اوښکو ستا دلمنې داغونه مینځی .

لږ څند وروسته پنځه زره تنه سپاهیان دښار دلویدیځی دروازی نه بهر وتل ، ابو عبد الله او ابو محسن له تولو نه مخکی وو ،له ښار نه لږ بهر پوځ دسهار لمونځ ادا کړ ددوهم ځلی کوچ نه وړاندی ابو محسن ابو عبد اله یوی خواته کړ او ورته ویی ویل : ما اوریدلی دی چی ابو موسی ستا په زندان کی دی که دا سهی وی نو ددی پوځ دقیادت لپاره تر هغه غوره او مناسب څوك نشته که ستا تر اوسه پوری دی ته پام نه ؤ اوس هم ډیر نه یو لرې شوی .

ابو عبد الله ددیرې پریشانی په حالت کې ابو محسن ته وکتل ویی ویل : ابو موسی په الحمرا کې نشته اوزه له جګړې نه دبیرته راګرځیدو نه وړاندې دهغه په باب هیڅ نشم ویلی ، په هر صورت ډاډه اوسه هغه ژوندی دی ، او دوخت په راتلو به زه هغه ته وړاندې شم او غږ به پرې وکړم چې ابو موسی ! ستا مجرم ستا په مخکې ولاړ دی زما لپاره سزا وټاکه خو زما باور دی چې هغه وخت به زما دعمل پانه ډیره توره نه وی ، په اوس حال کې که هغه زما نه لرې نه وای هم زما له هغه سره دمخامخ کیدو همت نه ؤ ، زه غواړم چې زه داسی وخت له هغه سره مخ شم چې لمن می په وینو خیشته وی بدن می په زخمونو پټ وی او زه یوازی ددی وروستیو الفاظو دویلو همت وکړم چی : ابو موسی ! ستا مجرم اوس دلوی عدالت مخی ته ځی ایا ته دده ګناه نه وربخښی ؟

ابو محسن دابو عبد الله له الفاظو نه دهغه په لهجه زيات متأثر شو ابو عبد الله تر لږ ځنده سر ټيټ کړ په سوچونو کی ورك شو ، خو بيا يی سر اوچت کړ او ابو محسن ته يی وکتل ويی ويل : ته زما دزړه په حال پوهيدلی شی خو زه ويريږم چې که دي خلکو له مانه دابو موسی پوښتنه وکړه نو ښايی زما خبرې هغوی داده نه کړی.

ابو محسن وويل: ته داده اوسه، اوس دا خلك يوازی دومره پوهيږی چې ته ددوی ملګری يی هغوی له دې نه په زيات څه سوچ نه کوی.

* * * * *

(٤)

الزغل له خپلو شاندارو فتحو وروسته په مالقه کی پړاو واچاوه او خپل پوځ يی له سره منظم کړ ، غرناطې ته يی له تګ نه وړاندې خپل وراره ابو عبد الله ته پيغام واستاوه چی تر اوسه پوری ستا په مخ دتوبی دروازه نه ده تړلې ، اوس به دې باور راغلی وی چی تا په عيسويانو پوری کومی تمی تړلی وی هغه به پوره نه شی ، موږ غرناطې ته په خلاصو دروازو ننوتل غواړو ، خو که تا څه مزاحمت وکړ نو باور وکړه چی دالحمرا اوسپنيزګ‌دروازی موږ نشی ايسارولای.

دالزغل ايلچی چې بيرته راستون شو ويی ويل چې په غرناطه کې ددوی دهرکلی لپاره تياری نيول شوی شوی دی او ابو عبد الله سرحد ته ديرغلګرو سره مقابلی ته روان شوی دی ايلچی الزغل ته دابو الحسن دميرمنی ليك وړاندې کړ ورته ويی ويل : ملکی عاليی داليك دپاچا حضور ته استولی الزغل له ايلچی نه دځو نورو پوښتنو نه وروسته جګ شو او سيده ابو الحسن ته ورغی .

بوډا سلطان دڅوند وروستی ګړۍ تيرولی او په بستر غځيدلی ؤ ، دهغه سترګی ړندې شوې وې دخپل زوی په باب يی چې دتوقع خلاف خبر واوريد په بستره کې راجګ شو ويی ويل : آيا دا رښتيا ده؟ ايا دا امکان لری ؟ هغه له خپل ورور نه په وار وار همدا پوښتل بيا يی وويل : نه نه ته ايلچی را وغواړه زما باور نه راځی.

الزغل ورته وويل : ملکی دا ليك را استولی دی .

ابو الحسن نا کراره شو ويی ويل : ملکی څه ليکلی ، ما ته يی ولوله ، الزغل ليك پرانست ويی لوست ، دليك لنډ مفهوم داسی ؤ : زما باداره ! زما مور ولی

له ابو عبد الله نه مایوسی ته پری نښودم او ما په الحمرا کې پاتې کېدل ضروری وګڼل ، خدای «ج» زما دعاګانو ته دقبولیت شرف وباخښه کله چې زه له څلورو خواونه مایوس وم ، ابو عبد الله ددښمن دمقابلی په خاطر روان شوی دی ، زما مور توب ماته دوکه نه راکوی ، هغه دځپلو پخوانیو غلطیو دتلافی لپاره وتلی ، غرناطه تاسو ته سترګې پر لار ده ، که تاسو سمدستی نشی راتلای الزغل را واستوی ، زه وېرېږم چې له ابو عبد الله سره دسربښندویانو سره هغه کسان هم تللی دی چې ددوی دغداری له لامله مور داورځی ولیدی. دمنافقینو دغه ډله به تر وروستیو شیبو دابو عبد الله دبی لاری کولو هڅی کوی . ځکه خو دابو عبدالله له راستنیدو نه وړاندې پر غرناطه قبضه ضروری ده .

سبا ته الزغل پوځ ته دسفر دتیاری حکم وکړ ، بدر بن مغیره او دهغه سربښندویانو عیسوی لښکرو له ماتی وروسته دشمال او ختیځ له سرحدونو نه دهغوی دلری ساتلو پخاطر دشاهین دری ته ننوتلی وو ، بشیر بن حسن د ابو الحسن دعلاج لپاره په مالقه کی پاتی ؤ.

دځپلی ناروغی سره سره ابو الحسن غرناطې ته په ټګ اصرار کاوه الزغل له مجبوری نه په ګاډی ددہ دسفر بندو بست وکړ دمالقی ساتنه الزیغری ته وسپارل شوه.

دالزغل پوځ دفتحی او برې بیرغونه رپول او غرناطی ته ننوت دښار له دروازې نه دالحمرا تر دروازې پورې دالزغل داس په پښو کی ګلان غوړیدلی وو . ابو الحسن دناروغی په وجه په ګاډی کی آرام سفر کاوه او لا تر اوسه څو مزله له غرناطې نه لری ؤ . خلکو الزغل دی ژوندی وی له نعرو سره دسلطان ابو الحسن دی ژوندی وی نعری هم وهلی ، دخلکو دتودو احساساتو یو سبب دا هم ؤ چې دوی په شمال لویدیځ سرحد کې دابو عبد الله دشاندار برې خبر اوریدلی ؤ . دجګړې له محاذ نه خبرونه را رسیدلی وو چې ابو عبد الله په سرحد کې دتیری کوونکو دځپلو نه وروسته تر سرحد دننه حمله وکړه او څو کلا ګانې یی ونیوی .

دالزغل باور ؤ چې دنوبو ماتو نه وروسته فردیناند داوړدی او پوره تیاری نه پرته په لویه پیمانه حمله نشی کولی ، ځکه هغه ابو عبد الله ته پیغام واستاوه چې زه په څو ورځو کی پوځ سمبالوم او ستا مرستی ته در رسیږم سمدلاسه نه ددښمن په خاوره کی ډېرمخته پر ځای په کوم مزبوته کلا کې پړاو واچوه او له

دښمن سره معمولي ټکر کوه ، سخی کاکا خپل وراره ته دا هم ولیکل چې تا دخپلو پخوانيو غلطيو کفاره ادا کړه او کله چې بيرته راستون شې نو خپل پلاراو تره به دغرناطې له عوامونه کم سخيان ونه ګورې ، دابو موسی پته نشته ، مور ګومان کاوه چې هغه به له تاسره جګړې ته تللی وی ځوك چې له محاذه راځی زمونږ ددی ګومان تصديق نه کوی ، هغه چيرته دی دغرناطې خلك دهغه په باب نا کرار دی.

* * * * *

(۵)

څلور ورځې وروسته په غرناطه کې فريادونه اوچت وو هلرختو سره سم غرناطې ته دا خبر ورسيد چې ابو عبد الله ماته وخوړه او پخپله ژوندی نيول شوی ، تر لمر لويدو پورې دغرناطې خلکو ته ددې خبر ډير تفصيلات معلوم شول .

غرناطې ته دالزغل دورتګ له لامله څو غدار سرداران ويريدل او له ابو عبد الله سره روان شول . نور غداران چې پاتې وو ، هغوی چې په دغه بدلون دخلکو تاوده احساسات وليدل هغوی هم له غرناطې نه ووتل او له ابو عبد الله سره يو ځای شول دهغوی دا هڅه وه چې ابو عبد الله په يو دول دې ته وهڅوی چې فرديناند ته پناه ورورې ، خو کله چې هغوی وليدل چې دوروستيو برياليتوبونو په وجه دابو عبد الله ذهنيت هم بدل شوی نو يوه دسيسه يې جوړه کړه ، يو ماښام ابو عبد الله دفرديناند په يوه کلا قبضه وکړه ، دده دپوځ دوه تنه جاسوسان چې دهماغه غدارانو دلاس آله وو يو دده په مخکې حاضر شو ورته ويې ويل چې دنصرانيانو زر تنه پوځ دلويديځ له لوری ددې کلا په لوری را روان دی . بل جاسوس ورته وويل چې دشمال له لوری يې نژدې دوه زره تنه عيسوی پوځ ليدلی چې دکلا په لور را روان دی.

ددی خبرونو په اوريدو ابو عبد الله شوری را وغوښته ، منافقينو په يوه خوله وويل چې په کلا کې کلابند-کيدل خطرناك دی ، امکان لری دا پوځ وراندی تير شی او زمونږ دمرستی لارې بندې کړې او يو دوی ورځې وروسته لوی پوځ په کلا يرغل راوړی . ابو محسن دشپې لخوا له کلا نه وتلو او پر دښمن حمله کولو سره مخالف ؤ . هغه وويل : که فرضاً دښمن مونږ کلا بند کړی هم لږ تر لږه تر درې اونيو پورې مونږ ددښمن مقابله کولی شو ، په دی موده کې مونږ ته له غرناطې نه

مرسته رارسيدلی شی ، خو غدارانو دابو عبد الله احساسات را وپارول او هغه په شپه کی پوځ ته دتياری حکم ورکړ ، پوځ يی په دوو برخو وويشه ، يوه برخه يی دابو محسن په مشری لويديځ لوری ته واستاوه اړ بله برخه يی تر خپل قيادت لاندی وه او دشمال په لوری روان شول ، دغدارانو ډله تول له ابو عبد الله سره روان شول ،

ابو محسن دخپلو بلدی څرو په مرسته تر «۲۰» کوسه پوری سيمه تر پښو لاندې کړه خو ددښمن دلښکر آثار يې ونه ليدل ، بالاخره په تنګ شو او جاسوس ته يې بد رد ويل پيل کړل ، دشپې په دريمه برخه کې يې بيرته داسونو جلبونه راوګرځول دکلا په لور راوګرځيدل ، ابو محسن چې کلا ته نژدې څلور کوسه را لنډ شو د هغو سپاهيانو يوه ډلګۍ يی وليده چې دشپې له ابو عبد الله سره تللی وو دابو محسن تندی تريو شو ، پوځ ته يی ددريدو امر وکړ او په خپله آس پونده کړ وړاندی ولاړ ، کله چې دی ډلګۍ ته ورنژدې شو يو ځوان چې په قبا يی دوينو نخښې وی دده له پوښتنی پرته ويل : موږ ماته وخوړه ، دا يوه دسيسه وه زموږ په پوځ کې تر موږ نه غداران ډير وو، لار بلدو موږ يوه داسی ځای ته برابر کړو چې له څلورو خواو ددښمن دغشو تر بريد لاندی وو ، منافقينو چی ددښمن نعری واوريدی ويی ويل چی جګړه بی ګټې ده ، ابو عبد الله ته يی وويل چی موږ کلا بند شوی يو کله چی موږ له وسلی اېښودلو نه ډډه وکړو نو دوی يوی خواته شول کله چی دښمن له کمين نه راووت او پر موږ يی حمله وکړه نو دغدارانو ډله تر لږ ځنډه چوپ وو بيا له دښمن سره يو ځای شول او پر موږ يی حمله وکړه. دسترګو په رپ کی زموږ اته سوه تنه ځوانان ووژل شول او موږ ته له تيښتی پرته بله لاره نه وه.

ابو محسن وويل : ابو عبد الله څه شو ؟

ځوان ځواب ورکړ : دجګړی په وخت کی له موږ سره ؤ ځوتنو هغه له آس نه دلويدو په حال کی ليدلی ، زما په ګومان به هغه نيول شوی وی . دا يوه دسيسه وه کاشکی موږ پر دې پوهيدلی وای چی له موږ سره دومره ډير غداران دی .

ابو محسن وويل : موږ ته يې هم دوکه راکړه ، ودريږی زه له هغه جاسوس نه پوښتنه کوم ، ابو محسن چې خپل پوځ ته ورنژدی شو يوه او بله خوا يی وکتل ويی ويل هغه جاسوس څه شو ؟ سپاهيانو هم چی يوه او بله خوا وکتل او له خپلو

ملګرو نه یې پوښتنې وکړې بیا یې ده ته ځواب ورکړ : مور دسهار له لمانځه نه وروسته هغه نه دی لیدلی .

ابو محسن مایوس شو ویې ویل چې اوس مور ته خپل سرحد ته له ستنیدو پرته بله لاره نشته .

دپوځ ماته او دابو عبد الله بې درکه کیدل دابو الحسن دژوند دځلاندې دیوې لپاره دشمال دتوندې ځپې په څیر ثابت شول پر غرناطه یو ځل بیا ذغم وریځې راخورې شوې ، سبا ته یوه دردمند چې دابو الحسن جنازه ولیده ویې ویل : دغرناطې اسمان دډیرو شاهانو او تولواکانو جنازې لیدلې . خو ددې مجاهد په لحد کې به دغرناطې دراتلونکې په زرګونو امیدونه هم ویده شي.

ددې پیښو نه وروسته تر لږ ځنده دصلیب او هلال جګړه سره شوه ، د ۸۹۰ کال په ربیع الثانی کې فردیناند دیوه لوی لښکر سره په مالقه یرغل راوړ ، دهغه یرغل ناځاپی و او الزغل دمقابلې لپاره خپل تول ځواك راتول نکړای شو، بیا هم د بقوان او رنده دکلاګانو دنیولو په هځو کې نصرانیانو ورانده تلفات وزغمل او هغوی دوراندی تګ همت ونه کړ ، دفردیناند لښکر په شا شو خو دسرحد په مهمه کلا «مشینل» یې حمله وکړه خو ناکام شول الزغل دښمن ته له ماتې ورکولو وروسته پر هغوی ځوابی حمله وکړه او زیات مهمات او غنیمتونه یې ترې ونیول .

الزغل دا خبره احساسوله چې تر څو دوی پخپله دعیسویانو خاورې ته ورننه نه وزی او له هغوی سره پریکنده جګړه ونه کړی دهغوی حملې به دوام لری . خو دیوه لوی جنګ لپاره تیاری او فرصت ته ضرورت ؤ ، دجنوب ختیځ او شمال ختیځ پر سرحدونو دسرحدی شاهین پهری وی ، او الزغل له هغوی نه بلکل بی غمه ؤ ، په لویدیځ کې دمالقه دساتنې لپاره دالزیغری غوندې تجربه کار جنرال ؤ. دیوی لویې حملې دتیاری لپاره دالزغل موجودیت په غرناطه کې ضروری ؤ ، ځکه هغه د شمال لویدیځ سرحد دساتنې لپاره ابو محسن غوره کړ او پخپله غرناطې ته ستون شو او په تیاری بوخت شو، –

* * * * *

(٦)

ابو عبد الله ددښمن دقیدی په حیث قسطله ته ورسید دهغه دا باور ؤ چې فردیناند به ډیره بده سزا ورته تاکی .

خو کله چې پهره دارانو هغه محل ته بوت نو فردیناند ، ولی عهد او دپاچهی نور سرداران دمحل په دروازو کی ولاړ وو ، فردیناند څو گامه مخکې شو او ابو عبد الله ته یی لاس وروړاندی کړ ، او ابو عبد الله په وارخطایی دهغه په لاس کی خپل لاس ورکړ .

فردیناند خپلو امیرانو ته وکتل او ویی ویل : تاسو څه ته گوری دغرناطی دپاچا درناوی وکړی . دا زموږ میلمه دی ، او سردارانو بیا دابو عبد الله په احترام سرونه خم کړل.

فردیناند ابو عبد الله په غیږ کی ونیو او محل ته ننوتل ، دملاقات دکوټې ددروازې په مخ کې دخو ښځو سره ملکه ازابیلا ولاړه وه ، فردیناند چې ور نژدې شو ورته ویی ویل : ملکې !

دا زما هغه زوی دی چی دلیدو لپاره یی ته له ډیرې مودې تاکراره وې ، دابو عبد الله له حیرې نه ښکاری چې هغه تر اوسه ځان زموږ بندی گڼی ، ته ده ته تسلی او ډاډ ورکړه چې دی زموږ میلمه دی چې له ډیرې مودې راسې یې موږ لاره څارله .

ملکې ازابیلا وویل : زموږ سپاهیانو خو به په لاره کې دی ځورولی نه وی ؟

فردیناند وویل : ما دوی ته هدایت ورکړی ؤ چی زموږ ددوست یو ویښته ته تاوان ونه رسیږی ، خو که موږ ته څرگنده شی چې په لاره ده ته چا آزار ورکړی نو موږ به هغه ته ډیره بده سزا ورکړو .

نور سرداران له دروازی نه لږ لرې ودریدل او فردیناند ولی عهد ، ابو عبد الله او ملکه ازابیلا کوټې ته ننوتل .

کله چې دوی څلور واړه په یوه حلقه کی په کرسیو کښیناستل نو فردیناند وویل: ستا تولو ملگرو ته په شاهی میلمستون کی ځای ورکړ شوی او ستا لپاره مو دخپل محل یوه غوره کوټه ټاکلی ده .

ابو عبد الله نا کراره شو ویی ویل : داسی ټوکې دفردیناند له شان سره نه لگیږی ، زه دخپلی سزا حکم اوریدو ته تیار یم .

فردیناند وویل : موږ چی یو ځل ددوستی لپاره لاس وغځوو بیرته یی نه راکشوو او موږ په دی هم پوهیږو چی تا څه کړی دی دمجبوری په حالت کی مو کړی دی . زموږ په خبره باور وکړی چی ستاسو پرسیمه زموږ دلښکرو برید زموږ

دامر پر خلاف شوي دي ، هغوی له خپل شکست نه وارخطا شوي وو او تاسو فکر کوی چې موږ له تاسو سره دعهد خلاف کار کړی.

په دې صورت کې تاسو چې له دوی سره وجنګيدئ او دکسات د احساساتو په وجه که تاسو زموږ سيمی ته په يرغل راننوتئ هم زه موحق په جانب بولم. موږ پوازې په دې خفه يو چې زموږ دځو بې عقله او بې تدبيره افرادو له لاسه زموږ حليف پر موږ بد ګومانه شو، هغه حليف چې موږ يې خپل زوی ګڼو ما دهغو خلکو لپاره ډيره بده سزا ټاکلی ده .

ابو عبد الله هك حيران خپلو کوربنو ته کتل.

فرديناند وويل : ستا تر اوسه زموږ په خبرو باور را نه غی ښايی يو سړی ستا تسلي وکړای شی.

فرديناند ولی عهد ته وکتل ويی ويل : شهزاده چاته ووايه چې ابو داود راوغواړی.

ابو عبد الله ټکان وخوړ له ځانه سره يې وويل : ابو داود.

فرديناند وويل : هو ! هغه دمغرځان موږ ته را رسولی دی ، او هغه زموږ نه غواړی چې ستا له لاسه تللی پاچهی دبيرته تر لاسه کولو لپاره موږ سمدستی څه اقدام وکړو ، خو اوس ددې هدف لپاره اوږدې تياری ته ضرورت دی.

دابو عبد الله په زړه دابو داود په هکله ډير شکونه را پيدا شوی وو خو يو کمزوری انسان څواکمن انسان هر وخت خپله تکيه ټاکی او پناه وروړی ، ابو عبد الله هم دخپلی بيړی ماڼو ابو داود ټاکلی ؤ ، دهغه دبی درکه کيدو نه وروسته دی دابو محسن دوينا تر تاثير لاندی راغی او اوس يو ځلی بيا دژوند په يوه نوی پيچومی دريدلی ؤ ، ددی احساس سره چی دده دژوند ټولې ترخې شيبې ابو داود ورته زيږولې وې ، هغه اوس هم په دې باورؤ چې که له ابو داود سره يې ملاقات وشی دهغه خبری به ئی ذهنی ستومانی لرې کړی.

دفرديناند موسکا دده په زړه کې هغه خطرناکې ارادې ټولی بيرته را ژوندی کړی چې دغرناطې نه دراوتو په وخت کې يې دتل لپاره ورسره مخه ښه کړی وه . دی دفرديناند دلاس آله کيدو نه ويريده ، خو له دی سره سره هغه پردی هم باوری ؤ چی دفرديناند موسکا به دی په هغو لارو بيرته يوه ورځ وروګرځوی چی ده مخ ترې اړولی ؤ ، دابو داؤد غږ به دده دضمير غږ خپ کړی غرض دا چې په يوه

کمزوری سری کې دمنافقت ویده شوی احساسات بیرته راویښیدل ، او ده دخپل ضمیر دماتولو لپاره دیوه لوی منافق تکیې ته اړه درلوده ، ابو عبد الله په زړه کی ویل :زه به دغه بې ایمانه ته وایم چی زه خو دی رسوا کړم، تا له مانه دخپل قوم غدار جوړکړ زه کم عقله وم خو اوس می سترګې غړیدلې دی ، اوس ته ماته دوکه نشی راکولی ، ته مادتباهی لاروته برابروې،زه دغرناطې تخت ته ضرورت نه لرم ، مګر ښایی زه دخپل تقدیر پر خلاف جګړه ونکړای شم ، ښایی زما دتقدیر ستوری ما زماله خوښی پرته غرناطې ته بوزی او زه له مجبوری د فردیناند دلاس آله شم ، نه نه ؟

زه به ابو داود ته ووایم چې دخدای «ج» په خاطر په مارحم وکړه ماته غلطه لاره مه ښیه ، زه دوطن پلورو په ډله کی خپل نوم لیکل نه غواړم ، مګر فردیناند خو ویل چې دی ما دخپل قوم دیوه خپلواك پاچا په حیث لیدل غواړی ، دا دروغ دی او زه به ابوداود ته وایم چې زما په مخکې د فردیناند ددروغو دربښتیا ثابتولو هڅه ونه کړی ، خو دا ضروری نه دی چې زه خپل احساسات ددوی په وړاندی ښکاره کړم ، زه به دوی په غلط فهمی کی وساتم او کله مې چې فرصت پیدا کړ له دی ځایه به وتښتم .

ابو داود کوټې ته ورننوت او ابو عبد الله داسی احساس کړه له یوه ویرروونکی خوب نه چې راویښ شوی وی ، هغهٔ سمدستی په غیر ارادی توګه جګ شو او ودرید ، ابو داود دمصافحی لپاره لاس ور اوږد کړ ، دهغه خوندوري موسکا او غوړیدلی څیری شاګرد ته ویل : ته به له مانه چیرته غلئ شی بچو !

زه ستا دزړه په راز پوهیوم.

دالزغل مايوسي

بدر بن مغيره په يوه غرنۍ کلا کی اوسيده ، يوه شپه دکلا په انګړ کې ولاړ ؤ او په شاوخوا راتولو ملګرو ته يې دشپې په اړه هدايات ورکول چی يو آس چارګام کلا ته ورننوت ، سپاره دبدر په څو قدمی کی دآس جلب ورکش کړ ودريد ، بدر څو ګامه ورووړاندی شوی ويی ويل :

بشيره! داسی ښکاری چې تا کوم ښه خبر نه دی راوړی ؟

بشير بن حسن له آس نه ښکته شو بدرته يی لاس ورکړ ويی ويل :

ما يو داسی خبر راوړی چې دغرناطې خلك يی ښه ګڼی مګر زه دهغه په هکله ډير انديښمن يم ، منصور چيرته دی ؟

بدر: هغه همدا اوس لمونځ ادا کړ او خپلی کوټې ته ولاړ ،نن دهغه نوبت دی تياری کوی راځه چی هلته ورشو ، بدر دا وويل او بيا يی ملګرو ته مخ واړاوه ، تاسو ته به دماسخوتن دلمانځه نه وروسته هدايت وشی.

بدراو بشير په زينو دختلو نه وروسته په دوهم پوړ کې يوې کوټې ته ننوتل، په کوټه کې شمه بله وه ، منصور زغره اغوستی وه او په يوه‌کرسۍ يی پښه ايښی وه دموزې تسمې يې ترلې ، بشير بن حسن يې چې وليد راوړاندې شو لاس يی ورکړ او ويی ويل : بشيره ډيرښه وشول چې ته راغلی ، ما همدا اوس سوچ کاوه چې که زه تېی شم نوڅوك به مې علاج‌کوی .

بشير بن حسن وويل : دقسطلې په وسله تونونو کی تر اوسه داسی توره نه ده جوړه شوی چی منصور بن احمد تپی کړای شی .

دری واړه په کرسيو کښيناستل ، منصور له بشير بن حسن نه پوښتل دغرناطی خلك به زموږ دنقاب پوش نه پريشانه وی ؟

بشير: هو اوس په غرناطه کې په هر مجلس کې دسرحدي شاهين پر ځای دسرحدی نقاب پوښ خبری کيږی .

منصور : نوهغوی تراوسه دبدر په مرګ باوری دی .

بشير: دپوځ دځينو افسرانو شك دی چی دی ژوندی دی . نور هم ډيرو خلکو له مانه په وار وار پوښتنل خو ما به په دی ځواب ځان تري تير کړ چې مجاهدين ژوندي وی .

بدر وويل : ښه اوس هغه خبر واوروه چې دغرناطې خلك يی ښه ګڼی او ته پرې پريشانه يی.

بشير وويل : ابو عبد الله دفرديناند له بند څخه تښتيدلی او غرناطې ته رسيدلی دی ، او الزغل اعلان کړی چې دی د بهرنی خطر نه دژغورنی نه وروسته خپل وراره ته تخت اوتاج سپاري ، سمدستی يی هغه دلوشه حاکم ټاکلی دی .

بدروويل : ايا دا رښتيا ده ! الزغل داسی اشتباه نه کوی !

بشير ځواب ورکړ : که دا اشتباه وی نوالزغل دا کار کړی دی .

ما له ابو محسن سره وليدل ، هغه راته وويل چې پر سرحد يې له بريد نه دمخه فرديناند ته دپناه ورورلوترتيبات نيول .

دحالاتو مجبوری هغه درضا کارو سره په يوه کتار کی ودراوه ، دهغه په نيت زه شك نه کوم ، خو هغه يو متلون مزاجه ځوان دی . په موجوده حالت که هغه ته هر ډول مسئوليت سپارل خطرناك دی . له دې پرته دابو داود په اړه دا ګومان دی چی ځان يی فرديناند ته رسولی ، او هغه داسی سړی دی چې ابو عبد الله تر بدو نه بدکارته چمتو کولی شی.

بدر وپوښتل: دغرناطې خلك پردې خوښ دی ؟

بشير: هوکی ! دهغوی په نظر دابو عبد الله دلمنی داغونه مينځل شوی دی . ډير خلك ناکراره هم دی ، خو عملاً مخالفت ته تيار نه دی.

بدر: ايا دموسی په باب ددوی ناکراری لری شوی؟

بشير: ابوعبد الله دا مشهوره کړی چی موسی دده له قيد نه تښتيدلی . الزغل ته هغه څو شاهدان تير کړی دی .

بدر: الزغل په دی خبره باور کړیَ دی ؟

بشير: ما هغه ته وويل چې که هغه رښتيا تښتيدلی وای تاته به درتلو ، الزغل وويل موسی ډير غيرتی ؤ او ابو عبد الله دده دوروکوالی دوست ؤ . دا امکان لری چی دابو عبد الله په بد سلوکی هغه په غرناطه کې له چا سره د مخ کيدو جرئت ونه کړی . ښايی هغه مراکش ته تللی وی . له غرناطی نه ددوی دکورنی ډيرو

خلکو مراکش ته هجرت کړی ، زه دهغه په لټه کی یم ، که ماته دا څرګنده شی چې ابو عبد الله دروغ راته ویلی نو زه به هغه دنیك سلوك مستحق ونه بولم.

بدر بن مغیره له لږ سوچ وروسته وویل : منصوره! ته غرناطې ته دتلو لپاره تیاری ونیسه .

منصورروویل : مګر ما خو دحملی لپاره ځان چمتو کړی دی.او په سرحد به سپاهیان زما انتظار کوی.

بدر : ستا پر ځای به زه روان شم .

منصور : مګر ته استراحت ته اړه لرې. تا پرون ټوله شپه دآس پر شا تیره کړه.

بدر: زر تر زره غرناطې ته ستا رسیدل ضروری دی . الزغل ته زما لیك وروړه ، هغه ته په صفا الفاظو ووایه چی زموږ جګړه دکوم سلطان او پاچا لپاره نه وه ، زموږ دقربانیو مقصد داؤ چی له غرناطې نه خپل دفاعی برج جوړ کړو او شهیدلی یووالی مو تینګ کړو ، او دنور اندلس مظلوم او بی کسه مسلمانانو ته دنصرانیانو له ستم نه نجات ورکړو .

ابو الحسن او له هغه نه وروسته الزغل موږ دهمدې مقصد لپاره امیر منلی ؤ . خو ابو عبد الله مو ازمویلی دی ، دیوه تره په حیث الزغل حق لری چې دخپل تا اهله وراره هره ګناه وبخښی خو هغه دا حق نه لری چې قوم ته ووایی چې دی ملت پلوری تو به کړې ده ځکه دی اوس خپل حاکم ومنی . الزغل ته ووایه چې که ابو عبد الله توبه کړې وی هم هغه یو بی روحه لاش دی ، او دی دغه بی روحه لاش دهغه اولس په اوږو نه سپروی ، چی دژوند او مرګ په کشمکش کې راګیر دی . هغه دی په خپل ژوند کې خپل مسئولیت ترسره کړی . او له ځان نه وروسته دی دامیر ټاکل هغو خلکو ته پریږدی چې دغرناطې دآزادی او دمسلمانانو دناموس په خاطر یې ځانونه قربانی ته وړاندی کړی وو. زما له ابو عبد الله سره څه دعوه نشته ،هغه ماته دوکه راکړه او زما دوژلو هڅه یې وکړه، زه هغه معاف کولی شم خو دقوم امانت ورسپارلو مخالف یم. چی یو ځل یی دوکه ورکړی ده ، که ابو عبد الله له سرحد نه څو یرغلګر ایستلی وی او دزړه دارادی دبدلون ثبوت یی وړاندی کړی وی ، نو ددی زیاته صله دا کیدای شوای چی دتیرو تنو سزا ورنکړای شی . خو هغه دلوشه حاکم ټاکل او دغرناطې دتخت او تاج وارث اعلانول داسې بخښش

دی چی په هیڅ ډول یی دی ور نه دی .

منصورورویل: زه پوهیږم چې الزغل به څه ځواب راکوی ، هغه به وایی چی که ما ابو عبد الله سره داسی سخاوتمندانه سلوك نه وای کړی نو خلکو به گومان کاوه چی زما هڅې دخپل اقتدار په خاطروې . له دې پرته زه له اختلاف او گډوډۍ نه ویریږم . دابو عبدالله ملګری به په غرناطی کې خپلمنځی جګړی پیل کړی.

بدر بن مغیره وویل : له ابو عبد الله سره تر دې ښه سلوك څه کیدای شی چی دهغه په غاړه کی پړی وانه چول شو او دغرناطی په کوڅو راونه گرځول شو . الزغل ته ووایه چې ته دداسی خلکو رابی ته هیڅ ارځښت مه ورکوه چی ددوی دځان غولونی دا حال وی چی دیو ازمویلی غدار نه دملت دخدمت تمه لری ، او داتحاد معني دا نه ده چې آس له خره سره په یوه گاډی وتړی ،

که پنځوس تنه سپاهیان پنځوس لاشونه په اوږو کړی نو هغوی سل تنه نه کیږی ، دخپلمنځی جګړی د مخنیوی لاره دا نه ده چې نا اهله خلکو ته اقتدار په لاس ورکړل شی ، بلکې ددی چاره داده چې په خلکو کې داسې شعور رابیدار شی چې نا اهله خلك داقتدار کرسی ته دورکتلو جرئت ونکړای شی.

هغه اولس چې ژوندی اوسیدل غواړی غداران ځپی ، هغوی په رشوت ورکولو خوښوی نه،

منصورورویل: ته لیك ولیکه زه غرناطې ته تللو ته چمتو یم .

*****

(۲)

څو ورځې وروسته منصورد الزغل لخوا بدر ته دا ځواب راوړ :

زما دوسته : ستا لیك ماته هغه وخت راورسید چی ابو عبد الله پر موږ وروستی گوزار کړی ؤ . ابو عبد الله لوشه غلیم ته سپارلی ، دفردیناند اته زره تنه سپاهیان لوشه ته ننوتی ، زما نیت بد نه ؤ مگر پروردگار سیاسی غلطی نه معاف کوی، ستا او اولس په وړاندی زما سره دپښیمانی له اوښکو پرته هیڅ نشته ، پر لوشه دنصرانیانو قبضه زموږ پر سینه دخنجر له گوزار نه کم نه دی ، ښایي دغرناطي ورځ گرځیدلی وی ، که ته له ماسره وای ښایی دومره ستره اشتباه می نه وای کړی . او اوس یو مات زړی بوډا ستا دمرستی محتاج دی . دځان لپاره نه دغرناطې په خاطر ، دغرناطې دتاج او تخت لپاره نه دغرناطې

دمسلمانانو دعزت او ناموس دساتنې په خاطر دخپلې مرستې په خاطر ماته غرناطې ته اوس نه راغویښتې ، ته د غرناطې وروستی امید یې ، ته ددې دوېیدونکې بیړۍ وروستې تکیه یې، او زه تا له شره په امان غواړم ، دشاهین دره زموږ وروستی مورچل دی ، ته که پر سرحد حملې ګرندې کړې نو ددښمن پام به دوو محاذونو ته واوړي ، او زه به پر لوشه دبیا قبضې هڅه وکړم ، زما په ګومان دفردیناند په نظر دشاهین دره له غرناطې نه کم ارځښت نه لري ، ډیر امکان لري چې هغه تر غرناطې دمخه پر تاسو حمله وکړي ، ځکه خو ګړندی تیاری ونیسه ، زما زویه : زموږ له اشتباهاتو زړه توري نه شې همت ونه غورځوې.

که ته مایوسه شې زه ویریږم چې داندلس دمسلمانانو دامید ډیوه به دسهار له راختو نه دمخه مړه شي،

بدر بن مغیره ، منصور بن احمد او بشیر بن حسن په ډیره غمجنه فضا کې تر ښه ځنډه دالزغل دلیک په رڼا کې دغرناطې او اندلس دمسلمانانو په راتلونکې تبصرې کولې ، له هغه وروسته منصور بن احمد یو بل لیک له جیبه راوکیښو او بدر ته یې ورکړ ویې ویل : دا لیک دابو عبد الله میرمنې راکړی ، هغه پر ما تاکید کړی چې تر څو دبدر له زړه نه دلوشه دلاسه وتلو خفګان لرې نه شي دا لیک به نه ورکوې ، هغې دا اندیښنه هم ښکاروله چې ته به په دې بدګومانۍ چې ما دخپل میړه سفارش کړی له لوستلو نه وړاندې لیک وشلوې او وبه یې غورځوې ، بدر دمنصور له لاسه لیک واخست بشیر ته یې ورکړ ویې ویل : دا ولوله :

بشیر لیک پرانیست او په لوستلو یې پیل وکړ :

زما ویاړمن وروره ! ما دخپل کاکا په اجازه ستا لیک ولوست ، او کاکا ستا دلیک ځواب هم درکړی ، هغه ټوله ګناه پخپل ځان اخستې ، خو حقیقت دا دی چې ددې ملي ګناه زیاته برخه زما په اوږو ده ، که ما کاکا ته نه وای ویلي چې زما میړه رښتینې توبه کړې ده ، نو هغه به پر هغه له اعتبار او اعتماد نه وړاندې یو ځل خامخا ازمویه ، ملکې دخپل زوی سفارش وکړ او ما دهغې تائید وکړ ، اوس دا لیک زه ددې لپاره در استوم چې ته دکاکا په نیت شکمن نشې زه په اندلس کې ستا دهغو لکونو خویندو نه یوه یم چې تا یې دناموس دساتنې لپاره توره اوچته کړې . او باور وکړې چې زما دالحمرا تر دیوالونو نه ستا په توره زیات باور دی . آیا ستا یوه خور دپښیمانۍ له اوښکو تویولو وروسته له تانه دا هیله

کولی شي چې د هغه لومړنی او وروستنی غلطی معاف کړه، او خدای «ج» شاهد دی چې زه تاته ورور وایم نو دلسې احساسوم چی زما او ستا ترمنځ رشته دوینی له رشتی نه زیاته مزبوته ده «ستا خور عایشه»

بدر بن مغیره منصورته وکتل ویې ویل : نو ددی مطلب دا دی چی دابو عبد الله میرمن تر اوسه په غرناطه کې ده .

منصور : هوکی ! ابو عبد الله غوښتل چی هغه له ځانه سره بوزی خو مور یی ورته ویلی وو چی ترڅو دجګړی خطروی زما نږور به له الحمرا نه بهر ته نه وځی.

*****

(۳)

په لوښه کی دعیسویانو پنځلس زره پوځ راټول شوی ؤ ، ابو عبد الله دغرناطی مختلفو ښارونو ته خپل جاسوسان واستول ، او دفردیناند دوربختبلی دولت په واسطه یی دمنافقینو دضمیرونو په پیر لو پیل وکړ ، هغوخلکو چې مخکې یې خپلې هیلې په فردیناند پورې تړلې وې اوس زیات امید وار وو ، دابو عبد الله ځواك ورځ په ورځ په زیاتیدو وو.

پر دوی علاوه دعافیت خوښو هغه ډله چې په هر قیمت نی امن غوښت په عوامو کې یې دا تبلیغ کاوه چې که دغرناطی مسلمانانو له عیسویانو سره جګړې ته دوام ورکړ ، نو دهغوی سزا به داندلس نورو مسلمانانو ته ورکوی ، اندلس دمسلمانانو اوعیسویانو ګډ وطن دی ، او عیسویان چې په شمیر او ځواك کی ډیر دی ځکه خو یی موږ باید بر لاسی او سر پرستی ومنو ، دوی به خامخا پر خپلو وطنوالو ظلم او تیری نه کوی . دا دمسلمانانو بی ځایه وهم دی چی که دوی دعیسویانو حکومت ومانه نو هغوی به یی تر ستونی تیر کړی ، که دمسلمان په زړه کې ایمان وی نو له هیڅا باید ونه ویریږی .

دابو عبدالله په اړه دی خلکو اولس ته ویل چې هغه له فردیناند سره سوله وکړه او داندلس دپاتې مسلمانانو دبشپړی تباهی مخنیوی یې وکړ ، فردیناند موږ ته ددوستی لاس راغځولی او ابو عبد الله پوهیږی که موږ اوس دهغه را اوږد شوی لاس وځنډه نو سبا ته به دیوه فاتح په حیث زموږ سره نیك سلوك نه کوی.

دعیسویانو له پوځ سره ابو داود هم لوښه ته رسیدلی ؤ ، هغه څو ورځې دحالاتو له څارلو وروسته فردیناند ته ولیکل چی اوس پر غرناطه دپریکنده ګوزار

مهال راغلی ، فردیناند پخپله لوشه ته ورغیٔ او دپوځ مشری یی په غاړه واخستله، او په یوه ناڅاپی یرغل یی دالبیره او مشینل له کلا ګانو نیولو وروسته صخره کلا بنده کړه ، الزغل یوه برخه پوځ په غرناطه کی پریښود او دصخرې په لوری وراندې شو له ښار نه یی څو میله لرې پړاو واچاوه څو ورځې ددوارو لوریو تر منځ معمولی تکرونه راتلل ، دښار خلکو په کلا بندی کی مقابله کوله او الزغل له بهر نه پر دښمن وروکی حملی کولی ، په شمال ختیځ کې ناڅاپه بدر بن مغیره دیر پراخ پر مختګ پیل کړ ، فردیناند له مجبوری نه دصخره کلابندی ماته کړه ، او له دی سره فردیناند ته دا خبر راغی چې دفرانسې پاچا دیوه لوی لښکر سره دپیرنیز په لوری پر مختګ پیل کړی . فردیناند سمدستی لس زره تنه پوځ شمال لویدیځ محاذ ته دغازیانو د پرمختګ دبندولو لپاره واستاوه ،په لوشه ، البیره او مشینل کې چې څومره پوځ ته اړه وه هغه یې ابو عبد الله ته وسپاره ، او پخپله دفرانسې دپاچا دحملې دخطر د مخنیوی په خاطر بیرته قسطلې ته ستون شو.

* * * * *

(٤)

دفرانسی له پاچا سره دسولی لپاره فردیناند دپاپانو یوه ډله هغه ته واستوله او هغه ته یی دا احساس ورکړ چی دهسپانیی او غرناطی جګړه دهلال او صلیب ترمنځ جګړه ده او په دی نازکه مرکه به دصلیب ددوو علمبرادرانو تر منځ جګړه په غرناطه کې دمسلمانانو په ګټه تمامه شی . دقسطلې او فرانسې پاپانو یو بل ته غیږ ورکړه او دفرانسی او قسطلی پاچاهان یی یو بل ته په لاس ورکولو مجبورکړل ، دفرانسی پاچا له مسلمانانو سره په جګړه کې دثواب ګټلو لپاره دوه زره تنه پوځ او شل سمندری بیړۍ فردیناند ته وسپارل.

فردیناند له ډیرې مودې نه په دې نظر وُ چې تر څو په مالقه قبضه ونه کړی دغرناطې څواك به مات نه شی ، مالقه دغرناطې مهم بندر ؤ او پر دې له قبضې نه وروسته دغرناطې دټولو ساحلی سیمو نیول آسانه وو ، چې بیا به المیریه نه پرته دمراکش او اندلس ترمنځ لاری تړلې کیدې ، او دمسلمانانو دا تمه به شلیده چې تر شایې اسلامی نړۍ ده ، هغه دا محسوسوله چی که مالقه ونیسو نو دغرناطی مسلمانان به دا ومنی چی اوس دوی دعیسویانو رحم او کرم ته پاتی دی ، دمالقی له لاری هغوی دسیرانویدا سرکشه قبیلی ځپلی شوای ، دفرانسی دشل

بیرېږو له تر لاسه کولو وروسته ددوی سمندری ځواك مزبوت شوی ؤ . فردیناند ابو عبد الله ته ولیکل چې زما پوځ به په مالقه ناڅاپې حمله کوی او دمالقی داهمیت په خاطر به الزغل زر تر زره غرناطه پرېږدی او هلته به درسیدو هڅه وکړی . ته به دغه مزاحمت پرته غرناطه ونیسی.

څو ورځې وروسته دفردیناند سمندری ځواك دمالقی په لوری روان شو ده پخپله هم دجنوب ختیځ نه دیوه اوږده چکر وروسته دمالقی په لوری مخه وکړه . پر مالقه دنصرانیانو یرغل دومره ناڅاپی وو چی له معمولی مزاحمت وروسته پر ساحل پلی شول او ښار یی کلا بند کړ . دالزغل ټول پام دلوشه په لور وو او چی کله ئی ناڅاپه دمالقی دکلابندی خبر واورید په غرناطې کې یې دګوتو په شمار پوځ پرینښود او مالقی ته روان شو خو هغه لا له مالقی نه یو پړاو لری ؤ چی خبر ورغی چې ابو عبد الله له اتو زرو تنو سره دغرناطی په لوری راخوځېدلی هغه دمایوسی په حالت کی دپوځ زیاته برخه مالقی ته واستوله او پخپله له کم شمیر سپاهیانو سره بیرته غرناطې ته راوګرځېد خو غرناطی ته له رارسیدو نه مخکی دغدارانو دلې ابو عبد الله ته دښار دروازی خلاصی کړی وی او په الحمرا د ابو عبد الله جنډې رپیدې ، دالزغل زړه مات شو او بیرته ئې دمالقې په لور مخه کړه خوخاین وراره چې دهغه دلږ شمیر پوځ نه خبر شو نو له شانه یی یرغل پری وکړ ، دالزغل سپاهیانو په میړانه مقابله وکړه ، خو کله یې چې ولیدل چې ددوی توري یوازې له نصرانیانو سره نه بلکې له خپلو ورونو سره هم ټکر کیږی نو ډیر یې مقاومت ونکړای شو الزغل ماته وخوړه او په «الپکسرا» کې یې پناه واخسته ، سبا ته خبر ورغی چې دمالقې په لاره کې دهغه نور پوځ هم ماته خوری ، او دمالقی او دهغه ترمنځ د وچی او سمندر ټولی لارې تړل شوی ، د«الپکسرا» دجنګیالیو قبایلو وړوکی لښکر الزغل منظم کړ بسط یی خپل مرکز وټاکه ، په مالقه کی الزیغری په میړانه مقابله وکړه ، خو تر یوی میاشتی پوری خلکو له بهر نه مرسته او اکمالات تر لاسه نه کړل خلك بی وسه شول ، الزغل څو ځلی له غرونو راووت او دمالقې په لوری ورغی خو په بیابان دفردیناند دبی شمیره پوځ په وړاندی هغوی هیڅ نشو کولی.

بدر بن مغیره هم دخپلو حملو زور دشمال ختیځ پر ځای جنوب ختیځ لوری ته وګرځاوه ، خودفردیناند بی شمیره پوځ په معمولی زیانونو بد حواسه اووارخطا نه

شو او فردیناند دپخوانیو ترخو تجربو په رڼا کې خپل لښکر ته دورانديږ تګ او حملې اجازه ور نه کړه.

*****

(۵)

دمالقې داوسیدونکو حالت نازك شو ، له لوږي مرګ ته رسیدلی خلك وسلی ایښودلو ته چمتوړو خو الزیغری همت ونه بایلود .

سولی خوښوونکو ته دهمغه همدا یو ځواب و'چی دښمن زما دلاش پر سر له قدم ایښودلو پرته ښار ته نشی ننوتلی ، کله به چې سپاهیانو حوصله بایلوده نو دده وینا ؤ به ئې ارواوی را وپاروليې ، خو کله چې دمالقې پر افق له هر لوري تیاره شوه نو دښار دخلکو په خیر پوځ هم دوه برخې شو ، څو غدارانو له فردیناند سره سازش وکړ دښار دروازې یې خلاصې کړې او الزیغري یې ونیو دښمن ته یې وسپاره .

دفردیناند په امر یې الزیغری ته ډول ډول شکنجې ورکړې او شهید یې کړ ، وروسته بیا دمالقې اوسیدونکو دوحشت او بی رحمی هغه دوران ولید چې په ګومان کې یې نه تیریده .

دفردیناند لښکر دفتحې له نیشې ، وروسته بې دریغه شراب وخوړل او په مالقه یې قیامت جوړ کړ، ښځې یې له کورونو راوویستې او بازارونو ته یې را کش کړې ، هغوی یې دخنزیر دغوښو په خوړلو او شراب څښلو مجبورې کړې ، او دتورې په څوکه یې دا ورښودل چې دفاتح دهر حکم تعمیل*مفتوح لازم دی، کومو خلکو چې غیرت وښود ژوندی یې وسوځول ، او کله چې هغه خلك چې له الزیغری سره یې غداری وکړه او دښار دروازګې خلاصې کړې دنصرانیانو په شکایت فردیناند ته ورغلل نو هغه ځواب ورکړ: مالقه داندلس دروازه ده ، زه دا دروازه دښمن له وجود نه پاکه غواړم ، که ستاسو لپاره زما دپوځ سلوك له زغم نه وتلی وی ښار پریږدی او په هر لوری چې ځئ تلای شی ، که دتاسو نه څوك مراکش ته تلل غواړی زما کښتۍ ورته حاضرې دی، دمالقې دنیولو وروسته دغرناطې په تولو برخو دعیسویانو کنترول بشپړ شو ، په جنوب کې دمالقې شاوخوا ساحلی ښارونه هم ددوی تر قبضې لاندې راغلل ، دالزغل کوچنی واکمنی د شمال دجیان نه دجنوب تر المیریې پوری وه ، دمالقې دبندر دله لاسه تلو نه وروسته دالمیریې

بندر دمسلمانانو لپاره حیاتی ارځښت پیدا کړ، له دی علاوه «گاوز» او «بیغه» هم دالزغل تر واك لاندی وو ، دوسایلو له مخی دغه کوچنی واکمنی ډیره آرامه او خوشحاله وه ، الپکسرا دری دسیرانویدا دغرونو دواورینو څوکو دخوړونو نه اوبیدلی په دی سیمو کی دمیوو حاصل ترټول اندلس نه زیات ؤ ، او په نوره سیمه کې چې زیاتره غرنۍ وه ، خلکو ترخپلې ارتیا زیات څاروی ساتل ، په دفاعی اعتبار ددی سیمو ځنگل او غرونه ډیر ښه سنگرونه وو.

فردیناند له څو ورځو تیاری وروسته په «بیغه» حمله وکړه او ښار یی کلا بند کړ ، خو دغرنیو سیمو قبایل رانکته شول او څلورو خواوته یی پر دښمن چپاوونه راوړل . دبیغه داهمیت له مخې بدر بن مغیره دخپلو سرحدونو دساتنی مسئولیت منصور بن احمد ته وسپاره او پخپله له دوه زره سرښندویانو سره بیغه ته ورسید ، په لومړی شواخون کی‌ئ دفردیناند پنځه زره تنه تر تیغ تیر کړل ، سبا شپی ته یی دوهم ځل حمله وکړه او الزغل له ښاره ووت او پر دښمن یی حمله وکړه ، دسهار مهال فردیناند کلا بندی ماته کړه او بیرته مالقی ته ستون شو ، په مالقه کی یی له یو کال تیاری نیولو وروسته بیا په بیغه حمله وکړه ، خو دا ځل دښار پر ځای په شا وخوا سیمو کې تباهی پیل کړه ، دبزگرانو څاروی یی بوتلل ، فصلونه او میوی یی وبجاړ کړل ، دقبایلو دناڅاپی حملو دمخنیوی په خاطر یی په ټولو لارو پهری ودرولی ، دبدر بن مغیره سرښندونکو او قبایلو په ناڅاپی حملو دفردیناند لښکر ته زیات ځانی تاوان اړوه ، خو هغی دبیغه له اوسیدونکو سره هیڅ مرسته ونکړای شوه ، دشپږ میاشتو له اوږدی کلابندی وروسته بیغه په سخته کاختی کی تسلیمدو ته مجبوره شوه .

فردیناند بیغه مرکز وټاکه او دالپکسرا ټولی کلا گانی یی یوه یوه له الزغل نه ونیوی .

* * * * *

(٦)

بشیر بن حسن دبدر بن مغیره په تپی مت پټی تړله چې منصور کوټی ته ورننوت ، بدر پوښتنه وکړه :منصوره ! ته تر اوسه نه یی تللی ؟

منصوروویل : زه له کلا نه وتلم چې هغه راغی .

بدر: الزغل پخپله دلته راغلی ؟

منصور: هو هغه په لاندې کوټه کې ناست دی.

بدر: له هغه سره نورڅوك دی ؟

منصور: ابو محسن دی ، دوی له ځانه سره څو تنه سپاهیان هم راوستی وو څو زموږ ملګرو دپله په اخوا کې درولي دي.

بدر: دوی خو به څه شکایت نه وی کړی.

منصور: الزغل په دې اړه پریشانه ؤ خو ما هغوی ته په دې داډ ورکړ چې دا یو عام حکم دی ، څرنګه چې ستاسو راتګ ناڅاپی ؤ موږ خپلو ملګرو ته ستاسو په باب ځانګړې هدایت نه ؤ کړی.

بدر وویل: تا هغوی ته وویل چی تا زما لیك دوی ته وروړ؟

منصور: هوا ما لیك هم ورکړ. خو هغه دلوستلو نه پرته بیرته ماته راکړ، هغه ویل چی دومره لرې راغلی یو اوس مخامخ خبرې غوره دی.

بدر: تا هغوی ته ونه ویل چې دملاقات په صورت کې به زموږ ځواب همغه وی چې په لیك کی مولیکلی.

منصور: هغه دومره په اندیښنو کې ډوب دی چې ما ددې خبری کول مناسب ونه بلل.

بدر: ماله دې ملاقات نه ځان بچ کول غوښتل ، په هر صورت اوس مجبوری ده ، مګر تاسو دواړه له ماسره اوسی ، که ما په خپل مسئولیت کې غفلت کاوه لاربښونه راته کوی.

لږڅند وروسته بدر ، بشیر او منصور دغرنۍ کلا په یوه پراخه کوټه کې له الزغل او ابومحسن سره سترې مشي کول . کله چې له رسمی روغبړ او پوښتنو ځوابونو نه وزګار شول په کرسیو کښیناستل نو الزغل لږ څنډ سر په ګریوان په چرتونو کی ډوب شو بیا یې سر اوچت کړ ویې ویل : تا ته به معلومه وی چې زه ولې راغلی یم ؟ ما ستا دځواب انتظار ونکړای شو، ستاسو ښې دابیې چې تاسو له مانه خفه یاست ، زه دخپل ځان دبې ګناهۍ ثابتولو لپاره دلته نه یم راغلی ، زه افسوس کوم چې حالاتو ماته له تاسو سره دمشورې فرصت رانه کړ . تاسو به فکر کوی چې ما بزدلی وکړه، خو خدای«ج» شاهد دی چې له ماسره دخپل سر ساتلو پروا نه وه ، زه اوس هم ځان په ژوندیو کې نه شمارم زه ددې لپاره دلته راغلم چې درته ووایم ما هغه وخت توره وغورځوله چې زما مټ غوځ شو ،

کاشکی ماته ددې پته څو کاله وړاندې وای چې دسمندر ډاوېو ددرولو لپاره د شګو بندونه څه نشی کولی ، زماټکلونه غلط وو او زما په څیر دغلط اټکل خاوند د قوم دقیادت حق نه درلود ، او ستاسو په وړاندې زه دپښیمانی له اوښکو پرته هیڅ نه لرم ، زه پوهیږم چې ته به ما معاف نه کړې ، پر ابو عبد الله اعتماد داسی ګناه ده چی زه پخپله ځان نشم بخښلئ ، زما ضمیر به تل ما ملامتوی ما دفردیناند اطاعت هغه وخت قبول کړئ چې زما پر دې باور شو چې نوره قربانی ورکول بې ګټې ده . زموږهوا ککړه شوه او دښمن له څلورو لوریو راګیر کړی یو ، دقوم یوه برخه ددښمن پر غلامۍ قانع شوی ، او هغوی چی آزادي غوښتونکی وو اوس هغوی هم دا احساسوی چې دمقاومت او ثبات زغم یې ختم شوی دی . زما په مخکی دوی لارې وې یوه داچې دفردیناند غلامي ومنم او دپاتې لږ او ډیرو مسلمانانو ژوند له تباهۍ بچ شی ، بله دا چی یوه داسی جګړه جاری وساتم چې نتیجه ئی له ماتې پرته هیڅ نه وی ، په دې صورت کې که مر وای هم نوم به مې له داغه ساتلی ؤ ، خو ما داسی احساس کړه چې زما دا عمل به داندلس او غرناطې دمفتوحه سیمو دمسلمانانو له حال اوراتلونکی نه دسترګو پټولو په معنیٰ وی ، زما ملا تړ کوونکی دګوتو په شمیر مسلمانان به یوازی څو کاله آزاد واوسی خو پاتی په لکونو نورمسلمانان به چی آزادی یې لوټل شوی ددښمن دانتقام په اور کې لولپه شی ، امکان لرې چې دامن دراتلو نه وروسته که هغوی بیا را پورته شی او پروردګار ددوی دلارښوونې لپاره یو غوره انسان راواستوی . په هر صورت دځان په اړه زما باور شو چې که ددې ګډوډۍ په حالت کې ما هغوی په جګړه کې وساتل نو دتباهۍ ورځ به ئې نوره هم رانژدې شی ، زما دقوم په رګونو کې یوازی څو څاڅکی وینه پاتېده ، کله چې هغه هم وبهیږی نو له هغوی سره به هم زما په څیر له پښیمانی پرته هیڅ نه وی.

الزغل چی دا خبری وکړی چوپ شو بدر بن مغیره ته یې وکتل هغه چوپ ؤ ، لږ ځنډوروسته الزغل وویل : مګر داسی ونه ګڼې چې زه له تا او ستا له سرښندویونه مایوس یم ، ته دغرناطې او اندلس دمسلمانانو وروستنی امید یاست ، زما باور دی چی یوه ورځ به دا دره زموږ دقوم وروستنی کلا وی ، خو نن وخت ستا دپوره تیاری په خاطر لازمه داده چې نصرانیان له دې ځایه لرې بوخت وساتل شی ،او ددې هدف لپاره زه ......

الزغل تر دې ځایه وویل او چوپ شو .

بدر وویل : هوکې وایه که نه ولې چوپ شوې ؟

الزغل زړه نا زړه وویل چې مافردیناند په دې قانع کړی چې شاهین موږ جګړې ته راکش کړی ؤ ، اوس که هغه ستا دسیمی آزادی ومنی ته به دغرناطې دخلکو سره څه کار نه لری .

بدر : تا څو به هغه ته دا نه وی ویلی چی زه ژوندی یم .

الزغل : نه ما هغوی پردې داده کړی چې ستا نائب به زما له هدایت نه سر ونه غړوی.

بدر : نو تا دفردیناند له لوری ددوستی پیغام راوړی.

الزغل: دخدای «ج» په خاطر زما په نیت شك مه کوه ، زما مطلب دادی چی تاسو دتیاری فرصت تر لاسه کړی. ما تاته دفردیناند لیك راوړی دی الزغل دا وویل او دچپنی په جیب یی لاس ننه ویست یو لیك یی راویست او بدر ته یی وراندی کړ.

بدر بن مغیره لیك بشیرته ونیو ورته ویی ویل : ته یی ولوله بشیر په د وانده غږ دفردیناند لیك ولوست :

«دسلطان الزغل په سپارښت موږ منصور بن احمد او دهغه دملګرو په لوری ددوستی لاسونه ور اوږدوو ، دیوه اوږده جنګ نه وروسته موږ داندلس دعیسویانو او مسلمانانو په منځ کې دسولې او امن ضرورت احساسوو ، او موږ هیله لرو چی زموږ یو غیرتی دښمن به زموږ دسخاوتمندانه وړاندیز نه وروسته دامن په ټینګیدو کی زموږ سره مرسته وکړی، دسولی لپاره زموږ وړاندیز دادی :

۱ – دتدمیر او الشیلر دغرونو ترمنځ سیمه چې دشاهین دوادی په نامه مشهوره ده دا به خپلواکه او آزاده سیمه وی . ددی سیمی دخلکو دا حق دی چی منصور بن احمد او یا هر څوك وغواړی خپل واکمن یی وټاکی کولی شی.

۲ – دبهرنی یرغل په وخت کې به موږ ددې سیمې سره په ګډه دفاع کې مرسته کوو ،

ددی بلکل سخاوتمندانه وړاندیز نه وروسته یوازی دا غواړو چې :

زموږ دشمالی او ختیځو سرحدونو هغه کلاګانی چې تر اوسه پوری دمنصور بن احمد تر قبضه لاندې دی موږ ته دی بیرته راکړل شی اوموږ ته دا یقین راکړل شی

چې په راتلونکی کې به منصور بن احمد او یادهغه پر ځای ټاکل شوی بل څوك زموږ دپاچاهي پر سرحدونو برید نه کوی ، له دی نه پرته به هغوی داندلس او غرناطی دپاچهیو په سیموکې چې اوس زموږ حلیفان دی څه مداخله نه کوی ، او زموږ پر خلاف به دکوم باغی مرسته نه کوی ، که هغه مسلمان وی یا عیسوی .

دفردیناند دلیك له لوستلو وروسته بشیر بدرته وکتل دنورو ټولو سترګې هم دبدر په څیره ګنډلی وی ، بدر بن مغیره سر اوچت کړ خپلو ملګرو ته یی وکتل او ویی ویل : منصوره ! ته په دې اړه څه وایی ؟

منصور بشیر ته وکتل ، او بیا یی دبدر په خوا مخ واړاوه ځواب ئی ورکړ: که ستا مطلب داوی چې زه داندلس دمسلمانانو دامیدونو جنازې ته اوږه ورکولو ته تیار یم که نه؛ نو زما ځواب نه ! دی.

بدر وویل: بشیره ته !!

بشیرځواب ورکړ : که ماته دا هم معلومه شی چې زما دقوم بیړی ډوبیږی هم نو زه به هغه پری نږدم او په خس او خاشاك به تکیه ونه کړم.

بدر بن مغیره الزغل ته وکتل او ویی ویل : فردیناند فکر کوی چې موږ ستومانه شوی یو او خوب را باندی زوروور شوی ، زموږ دمری دټینګولو نه وراندی دی موږ ویده کول غواړی، خو ده داسی څوك موږ ته دخوب دسندرو اورولو لپاره ټاکلی چې غرناطه یی په خو ځولو خوځولو له خوبه راویښه کړی وه ، دهغه دغه دسخاوت نه ډك وړاندیز خوب راوړونکی دارو دی.

اوزموږ په حلق کی یی ددی دوا داچولو لپاره داسی لاس ټاکلی چې تر پرونه دغرناطې توره وهونکی مټ ؤ . نن دغرناطې وروستی امید موږ دمایوسی وروستی کندې ته ورټیل وهی زموږ دمحسن ، زموږ دمشر او زموږ دلاربنود په ګومان زموږ ژوند ډیر ګران بیه دی ، ځکه خو اوس راغلی او مشوره راکوی چې موږ باید ذلیل واوسو خو ژوند باید پری نږدو ،

سلطان الزغل ! ته وایی چې له دښمن سره سوله به موږ ته دتیاری موکه راکړی ، مګر ته ولې داسی سوچ نه کوې چې دښمن پر موږ دوروستی ګوزار لپاره پخپله دتیاری ضرورت احساسوی.

په عملی دنیا کی دکمزوری او زوروور تر منځ دترون او معاهدی هیڅ معنی نشته ، داسی معاهدې کمزوری په زنځیرونو تړی او زوروور ته دتورې تیرولو موکه

ورکوي.

که موږ توان درلود نو ددښمن دبدوهیلو سره سره به ژوندي وو او که موږ ناتوانه او کمزوري وو نو ددښمن له لوري دنیکو هیلو څرګندونه زموږ دبقا لپاره بس نه دي ، زموږ د عزت ، زموږ دآزادي او زموږ دبقا ضمانت یوازي زموږ توري کولی شي ، او زموږتوري به دفتحې او یا مرګ نه پرته په تیکی کی دننه نه شي ، ایا موږ په هغه دښمن باور وکړو چې دمالقه له نیولو وروسته یې مسلمانانوته امر وکړ چې دساحل سیمه پریږدي آیا ته دهغه سړي په لیك موږ ته داعتماد مشوره راکوي چې لاسونه یې زموږ دقوم دماشومانو او تور سریو په وینو رنګ دي.

زه دا پوښتنه کوم چې کله دمالقه په کوڅو کی دمسلمانانودمیرمنو عصمتونه لوټیدل دغه سخي او مهربانه پاچا چیرته ویده ؤ؟

که ته په ځان غولولو اخته شوی وی دخدای «ج» په خاطر موږ په دې بیماری مه اخته کوه ، ته په دې خبره اندیښمن یې چې زموږ قربانی بی هدفه دی ، خو زه تاته غرض کوم چې قربانی پخپله یو هدف دی، که زموږ په برخه دعزت ژوند نه وی نو دعزت دمرګ لاره خو نه ده تړلی.

بدر بن مغیره داحساساتو په حالت کی له کرسی نه اوچت شو ودرید ویی ویل:

دکوم قوم وینه په بهیدو نه خلاصیږي بلکې هغه وخت وچیږي چې دوی دذلت ژوند غوره کړي، فردیناند ته ووایه چې موږ دخپلی آزادی په قیمت اداکولو پوهیږو ، تراوسه پوري دفردیناند دفتحو سیلاب دشګو بندونه مات کړي دي ، خو دی دری ته په راتلو سره به له هغو کمرونو سره مخ شی چی په تیرو پیړیو کی یی دډیرو توپانونو مقابله کړی ده ، زه پوهیږم چې ته له موږ سره دخواخوږي جذبی دلته راوستی یی ته نه غواړې چې موږ په هغه لاره وراندی ولاړ شو چې له ازغیو پرته بل هیڅ پرې نشته ، خو زموږ پښې له ازغیو سره عادت شوی دی ، دا بدنونه دګلانو له بستری سره آشنا نه دی ، که ته په دی خبره خفه یې چې ستا په لاربنوونه کې زموږ قربانی خوشی ولاړی نو موږهم پر دې خبره افسوس کوو چې هغه سړي چې د الحمرا دمرمر دبرو په کوټو کې په اوسیدو او په بخملی بسترو په خوب عادي ؤ په بوډا توب کې یی له موږ سره دجګړې ستونزې وګاللې ، ابو عبد الله ته دې دغرناطی تخت او تاته دی داندلس پاچهی مبارکه وی ، تاسو

زموږ غم مه کوی موږ دتورو په سیوری کې سترګې غړولې ، او دغشو په باران کې ویده کیدای شو.

هغه اوښکی چې الزغل یی دتم کولو هڅه کوله ناڅاپه را وخوتیدې ، دهغه له رپږدیدلونکو شونډو نه په درد کی ډوب غږ اوچت شو : بدره! بدره! خپل لویدلی ملګری ته بی ځایه ډیکی مه ورکوه ، ته به ما ددی شرم او خجالت په څمکه بیا ونه ګوری ، زه افریقا ته ځم ، تاته ماغوندې دکمزوری انسان اړه نشته او پاتی قوم پر ابو عبد الله قناعت کړی ، په اندلس کې که دمسلمانانو څه دراتلونکی تمه ده امین یی ته یی ، داندلس هغه خلك چې ستا په پله پل ایښودل غواړی ټول به تاته ځان راورسوی زما سره څه زیور او طلا ده ، زه به دقوم دغه امانت تاته راولیږم . له رخصت نه وړاندی زه دا وایم چې ته زما په اوښکو غلط ګومان ونه کړی . دا دپښیمانی اوښکی دی ،او ابو محسنه ا ستا مقام هم دا دره ده.

الزغل دا وویل او جګ شو ویی ویل : زه نور ځم ،

بدر وویل : ته ستومانه یی تر سبا پورې استراحت وکړه .

الزغل : نه زه همدا تن ځم.

ماښام مهال بدر او دهغه څو نورو ملګرو دیوی ویالی په پله الزغل ته مخه ښه ویله.

طريف بن مالك

ابوعبد الله چې کله دخپل تره په باب واوریدل چې اندلس ته پرېښود او افریقا ته ولاړ نو مالقې ته یې فردیناند ته دمبارکۍ پیغام واستاوه او په غرناطه کې یې دجشن تیارۍ ونیو.

دشپې مهال دالحمرا ماڼۍ او دیوالونه په ډیوو او مشالونو چراغان شول ، په یوه لویه کوټه کې ابو عبد الله خپلو وفادارو او نژدې ملګرو ته میلمستیا تیاره کړې وه ، دډوډۍ نه وروسته دسندرو او نڅادور پیل شو ، دشرابو پیالې وګرځېدې ، او کله چې دغه محفل ښه تود شو نو ابوعبد الله دشرابو په نیشه کې زنګیدلی اوچت شو ژبې ویل : په تاسو کې ځینو دا ویل چې زه بد نصیب یم له نن نه وروسته څوك ماته بد نصیب ونه وایي . زه دغرناطې پاچا یم دفردیناند وعدې رښتیا دي ، ماته به دغرناطې ټولې سیمې بیرته راکړل شي . تاسو ولې چوپ یاست ؟ وخاندې ، سندرې ووایې او چې څومره مو زړه غواړې شراب وڅښئ ، زه به ستاسو لپاره په الحمرا کې دشرابو ویاله وبهوم . د «الپکسرا» دانګورو نه به ټول شراب جوړیږي ، ما دښار خلکو ته هم دجشن لمانځلو حکم کړی ؤ ، خو اوریدلي مې دي چې ځینو شرخوښونکو په کوڅو کې مشالونه ګل کړي دي.

دا دهغو خلکو له لاسه چې له بهر نه راغلي او په غرناطه کې یې دا مشهوره کړې ده چې عیسویانو پردوي ډیر ظلمونه کول ، زه وایم دا دروغ دي ، په راتلونکي کې به داسې خلکو ته ښارته په ننوتلو بندیز وي دلوی فردیناند پر خلاف نعرې به نور نه زغمل کیږي . هغه زموږ مرستندوی او محسن دی . نن چې تاسو په الحمرا کې څه وینئ دا ټول دهغه لورینه ده .

خو دښار حالت له الحمرا نه بلکل بدل ؤ . ماښام چې دسرکارې حکم له مخې په کوڅو او واټونو کې مشالونه بل شوي وو هغه دابو عبدالله پرخلاف مظاهره کوونکو په زور بیرته مړه کړل . مظاهره کوونکې ټوله شپه په کوڅو اوجادو کې وو او دابو عبد الله او دقوم دغدارانو پرخلاف یې نعرې وهلې په ښار کې چې دابو

عبد الله ملګرو خپل کورونه ربړا کړي وو پر هغوی وبرې او لوټې واوروڵ شوی . دعلماؤ يوه بانفوذه ډله له دی مظاهره کوونکو سره وه ، او کومو تش په نامه ملايانو چې په منبر د ابو عبد الله دعمر داوږدوالی دعا وکړه ځوانو طالبانو هغوی له جومات نه وشړل او په وهلو يې صرفه ونه کړه .

دناړينه ؤ په څير ښځې هم په مظاهره راوتلې وی او ټوله شپه په کوڅو کې ګرځيدلی ، په دې ډله کې دغرناطې له ښځوپرته مهاجرې ميرمنې هم وې چې اوښکو يې دغرناطې اوسيدونکو ته په مالقې او بيغه کې دعيسويانو دظلم داستانونه اوروله وو ابو عبد الله دری ورځی جشن لمانځلو ، دری ورځی دالحمرا ديوالونه دحکومت دعياشو واکمنو دکړسنده خنداګانو او درعيتوآهونو تر منځ حايل ؤو ،دری ورځی پرلهپسی دسرو شرابو پيالی تشيدی او دغرناطې اولس له سترګو نه وينی څڅولی ، او څلورمه ورځ ابو عبد الله دفرديناند دا ليك لوست :

موږ ته معلومه شوی ده چې په غرناطې کې زموږ رعيت له تانه خوښ نه دی ، اوپه ښار کې باغيان راټوليږی موږ دعيسويانو او مسلمانانو ترمنځ په راتلونکی کې دهر ډول جګړې اوټکرو دمخنيوی په خاطر ضروری بولو چې ته غرناطه موږ ته وسپاره ، ددې ليك په ځواب کې زه يوازې دا اوريدل غواړم چې پوځ ته مودغرناطی دروازی بندې نه شی.

که داسی نه وی نوموږ به دزور استعمال ته مجبور شو . کله چې غرناطې ته درشو ستا دراتلونکی په باب به پريکړه کوو . که ته له موږ نه دسخاوتمندانه سلوك په تمه يې نو بې شرطه اطاعت ضروری دی.

دابو عبد الله په څير دهغه دحکومت دسردارانو له سترګو نه هم دشرابو خمار ولويد ، ټولوحيران دريان يو بل ته کتل ، دالحمرا په دروازو او ديوالونو توری وريځې را خپری شوی.

ابو عبد الله دفرديناند استازی ته وکتل او په کمزوری غږ يې وويل : تر دوو ورځو پوری به لوی پاچا فرديناند ته زموږ له خوا ځواب ورشی.

دابوعبداللهلومړئ وزير طريف بن مالك دبربری قبيلو ترټولو لوی سردار ؤ . هغه جګ شو ځواب نی ورکړ : فرديناند تهزموږ په باب ټامخا څه بدګومانی پيدا شوی ، اوزه داده يم چې دا غلط فهمی به زرتر زره لرې شی ، که ستاسو مشوره وی زه پخپله هغوی ته ورتلو ته تيار يم.

بل سردار اوچت شو ويې ويل : فرديناند موږ ته يوازې دوې لارې پرېښې دى ، يوه دا چې ددوى حكم عملي كړو او په خپلو كورونو كى دهغه وحشيانو هركلى ته چمتو شو چې لومړنى هدف به يې زموږ دخويندو او تور سريو بى ابرو كول وى .

دوهم دا چې موږ يو باعزته مرگ ته چمتو شو.

يو بل سردار اوچت شو ويى ويل : جگړه موږ ته له مرگ سره مساوى ده . ابو عبد الله ته ناڅاپه څه په خيال كى وروگرځېدل اولږ په هيله منه لهجه يى ويل : طريفه ! ته ابوداود ته ورشه ، په دې وخت كې بل څوك تر هغه ښه لاره موږ ته نه شى راښوولاى ، كه فرديناند ته زموږ په باب څه شكونه پيدا شوى وى نو هغه يې لرې كولى شى، فرديناند هغه دلوشه حاكم ټاكلى ، ته ژر تر ژره هغه ته ورشه.

لږ څند وروسته طريف دلوشه په لوروخوځيد.

*****

(۲)

ابو داود طريف بن مالك ته وكتل ويى پيژاند ، خو دطريف دهيلى پرخلاف هغه ده دتاوده هركلى پرځاى له كرسۍ نه راپورته نه شواو تش لاس وركول يې هم مناسب نه بلل يوازى ده ته مخامخ تشې كرسۍ ته يى اشاره وكړه .

طريف چې په كرسۍ كيناست زره نا زره يى وويل : زه ابوعبدالله تاته را استولى يم .

ابوداود ځواب وركړ : ماته معلومه ده ته له مانه مشورې اخستلو ته راغلئ يې.

طريف: نوتاته معلومه ده چې فرديناند له موږ سره وعده خلافى كړى ؟

ابوداود:زه ديوه والى په حيث دخپل پاچا پرخلاف څه اوريدو ته تيار نه يم . اوزه ابوعبد الله ته هم ددې مشوره نشم وركولى چې دخپل پاچا له حكم نه سر غړاوى وكړى.

طريف: مگر ما دا گڼله او راغلم چې ته يومسلمان يې ،ته دغرناطې خيرغوښتونكى يې . او دلوشه دوالى په حيث ته هم دغرناطې دحكومت يوغړى يې . دا ښار زموږ دى اوزه له تانه ددې پوښتنه كوم چې موږ بايد څه وكړو ؟

ابو داود ځواب وركړ : دځواكمن په وړاندې دكمزورى اطاعت تل بى شرطه وى. ابو عبد الله ته زما همدا مشوره ده چې دى دې ځان دفرديناند رحم او مهربانى

ته وسپاری .

طریف: مګرتا زما په مخکې ابو عبد الله ته څو ځلی داډ ورکړی چی فردیناند به ورسره دوکه نه کوی ،هغه زموږ خوا خوږی او خیر خواه دی . هغه دخپلی پا چاهی دپراخولو په تمه کې نه دی ، هغه به الزغل ته له ماتې ورکولو وروسته دغرناطې ټول حکومت ابوعبد الله تـه سپاری . اوس هغه وعدې څه شوې ؟ افسوس چی تا دلوشه دولایت په تمه داهیره کړه چې دمسلمان قوم یو غړی یی . که غرناطی ته عیسوی پوځ ننوت نوزموږ پای به دمالقی له خلکو نه هم بد وی.

ابوداود بیا په هماغه بی پروایی ځواب ورکړ : ما دابو عبد الله او فردیناند ترمنځ دیوه استازی مسئولیت ترسره کړی.

طریف : نه تا ابو عبد الله دفردیناند په دروغو وعدو اعتماد کولو ته تشویقاوه.

ابو داود ځواب ورکړ : آیا دابو عبدالله په خیر زه هم اشتباه نشم کولی . آیا هغه وخت تاسو ټول زما سره همنظره نه وی ؟ که تاسو له تباهی نه ځانونه ژغورل غواړی نو آیا دا ضروری نه ده چې دابو عبد الله پر ځای یو بل هوښیار او دتدبر خاوندته دغرناطې واکمنی وسپارل شی ؟

دنصرانیانو له کسات نه دژغورنې یوازینۍ لاره داده چې ستاسو کوم مشر هغوی ته دغرناطې داولس لخوا دبشپړې وفاداری داډ ورکړی.

طریف وویل : که دغرناطې خلك تا دلارښوونې لپاره وغواړی ته ددی خدمت لپاره چمتو یی .

ابوداود: کله چې زه دا احساس کړم چی زه دهغوی څه خدمت کولی شم نو بی له غوښتلو به ورځم .

طریف : مګر ما اوریدلی دی چې دلوشه مسلمانان ستا تر سیوری لاندی تر ژوند ځانونه مرګ ته نژدې بولی.

ابو داود : ددې سبب دادی چې زه دوی تراوسه دزړه له تل نه خپل لارښود نه یم منلی ، او زه دذوی په اره په پوره داډ له فردیناند سره خبره نشم کولی.

طریف جګ شو ویی ویل : ددې مطلب هادی چې تر څو دغرناطې د ټولو ښاررونو مسلمانان په یوه خوله دفردیناند دکوم وړوکی جاسوس قیادت قبول نه کړی خلاصون یی امکان نه لری.

دطريف دتوقع پر خلاف ابوداود په داډ منه لهجه ځواب ورکړ : په داسې حالاتو کې په احساساتو خبرو څه نشي تر لاسه کيداى ، زه رښتيا هم دفرديناند جاسوس يم ، خو تاسو هم دهغه په خدمت کې څه کموږ نه دي کړي ، خپل زړه ته دې وگوره آيا دا نه احساسوې چې كه ته دابو عبد الله پر ځاى واى دغرناطې لپاره به غوره واى.

طريف: نه زه له ابوعبد الله سره غدارى نشم کولى.

ابو داود : ډير ښه ، همداسې ده مگر ددې سبب دا نه دى چې ته ابو عبد الله دغرناطې غوره لاربنود گڼې بلکې ددې سبب دادى چې تا د لوى وزير منصب ته درسيدو لپاره دداسې سرى پاچا كيدل ضرورى بلل ، كه ته په دى داډه واى چې دالزغل اوابو الحسن په واکمنۍ کې هم دى منصب ته رسيداى شواى نو تابه له هغوى سره غدارى نه واى کړى . او دخپلى دعوى دثبوت لپاره يوازې دا بس بولم چې موسى غوندې سرى تاسو يوازې ددې لپاره وواژه چې دهغه په ژوند تاسو يوه معمولى منصب ته هم نشواى رسيدلاى . كه نه پردې ځوك نه پوهيږي چې هغه دغرناطې لپاره تر تولو غوره لاربنود ؤ.

زما دوسته! زموږ دواړو په مخکې خپل خپل اهداف وو ته دخپل هدفونو لپاره دابو عبد الله دلاس آله شوى اوزه دخپلو هغو لپاره دفرديناند . اوس هم ته دغرناطې دتباهى دخطر پروا نه لرى . تاته يوازې ددې انديښنه ده چې كه له ابو عبد الله نه تخت واخستل شي ستا دوزارت كرسى به هم ولاړه شي.

طريف سور واوښت ويې ويل : «ته شيطان يې».

دابوداود په شونډو دلومړي ځل لپاره موسكا وځليده ويې ويل : يو وړوکي شيطان لوى شيطان په لويى اعتراف كوى.

او بيا جدي شوويې ويل : طريفه ! تاته دپريشانى ضرورت نشته ستا هدف دغرناطې وزارت دى . خو كه ته داسې گڼې چې ددې لپاره دابو عبد الله پاچاهى ضرورى ده نو دا ستا اشتباه ده.

تراوسه ماته معلومه نه ده چې فرديناند دغرناطې دتخت لپاره ځوك ټاكى ، خو دمناسب فرصت په برابريدو به زه ورته ووايم چې دوزارت دمنصب لپاره تر تا به موزون ځوك نشته . ته ددويبدونكي بيړي پر ځاى په هغه ماڼو ولې تكيه نه كوى چې دهغه په اشاره كيښتى دوبيږي او لامبو وهي ، ته پوهيږي چې اوس په

غرناطی کی دپاچاهی او وزارت لپاره دفردیناند رضا ضروری ده . که ته غواړې دوزارت لپاره دهغه رضایت تر لاسه کول ډیر اسانه دي. زه پردې نه پوهیږم چې کوم سړی چې دموسی په وژلو پښیمانه نه وی دابو عبد الله غوندی احمق فردیناندّ په سپارلو به ولی پښیمانه وی؟

طریف ووېل : کله چې زه غدار وم نو دا می نه احساسوله چې نصرانیان دومره بد عهده او بی رحمه دی اوس که ته دا گنی چې هغوی په مالقه کی زما له قوم سره څه کړی دی زه به یی هیر کړای شم نو دا اشتباه ده.

ابو داود : ته بیا احساساتی شوی ، په مالقه کی که الزیغری وسله اینبی وای نو عیسویانو به له مسلمانانو سره داسی سلوك نه کاوه.

طریف : ښه ده زه نور ځم !

ابو داود جگ شو دخدای پامانی لپاره یی لاس ور اوږد کړ ویی ویل : دخدای په امان

خو ناڅاپه دطریف په زړه کې څه وروگرځیدل دهغه لاس دابوداود په لورور وراندې کیده ناڅاپه ودرید ویی ویل : نه ! ښایی سر له نن زموږ لاری سره بیلې وی.

ابوداود په داده زړه په کرسۍ کښیناست ویی ویل : ستا خوښه ، خو زه پوهیږم چې ته به له یوه اوږده مزله وروسته بیرته له ماسره یوځای شی . که ته ځان ته دوکه ورکول نه غواړی نوابو عبدالله ته تر ورتگ دا درته غوره ده چې نیغ فردیناند ته ورشی.

طریف دروازې ته ورسید ودرید ، یو ځل یی ابوداود ته وکتل او بیا بهرته ووت.

ابو داود تر لږ ځند په چورتونو کی ډوب وو بیا یی لاسونه وپړکول ، یونوکر کوټې ته ورننوت اوپه ادب سر ځوړند ودرید دحکم انتظار یی کاوه ، ابو داود وویل : کوتوال ته ورشه . ورته ووایه چې ماته سمدستی څلور تنه هوښیار تکړه او چالاك سړی په کار دي.

نوکر ولاړ او ابو داود قلم راواخست اوپه څو لیکلو بوخت شو . لږ ځند وروسته څلور تنه نصرانیان چې له جامو نه پوځی افسران بریښیدل ورغلل، ابوداود خپل لیك له سره ولوست بیا یی دوی ته وکتل ویی ویل : دغرناطی استازی زما په

میلمستون کی دی اواوس به دخوځیدو تیاری کوی تاسو هغوی تر هغه پوری تعقیب کړی چې درته څرګنده شي چې مالقی ته ځي که غرناطی ته که دوی مالقی ته مخه کړه نو داسی وګڼی چې زموږ د پاچادوستان دی په هغه صورت کی به ستاسو سنونه یوازې یو تن زما لیك دپاچا خدمت ته رسوی ، خو که هغه غرناطی ته ځي نو داسی وګڼی چې زموږ دپاچاهی لپاره یې وجود خطرناك دی ، په هغه صورت کې به ستاسو ذا مسئولیت وی چې باید هغه دغرناطې له تللو نه په هرصورت ایسار کړې له هغه سره پنځه تنه دی ، تاسو له ځانه سره دوه دری تنه بنه غشی ویشتونکی یوزی. زه غوارم چې دهغه ملګری هغه وخت خبر شی چې په تتر یې غشی وربنخ شی.

که څه مجبوری نه وه دهغه په نورو ملګرو غشی مه اوروی او حمله مه پرې کوی.

له هغه وروسته ستا یوملګری مالقی ته ولاړ شی دپاچا په خدمت کېزما له لیك وراندېکولو نه وروسته نوره کیسه په خوله ورته واوروی . اوس ورځی که طریف روان شوی وی هم دیرلری نه دی تللی.

* * * * *

(۳)

له لوشه نه دوتلو وروسته طریف تر څو میلو پوری له خپلوملګرو سره هیڅ خبره ونه کره ، دشپی مهال یې په یوه وروکی کلی کې په یوه کوچنی سرای کی واړول . دسرای خاوند یو مراکشی مسلمان ؤ . طریف چې له آس نه پلی شو ویې ویل : تر موږ زیات زموږ آسونه آرام او خوراك ته زیاته اړتیا لری موږ به دشپی په دریمه نیمایې کې روانیږو .

دسرای مالك ورته وویل : ته عزتمن سری ښکاریږی ، دسرای دوې غوره کوټې دنصرانیانو دوو افسرانو نیولی . که ستا اعتراض نه وی نو زه ستاسو لپاره دخپل کور یوه کوټه خوشی کوم ، ستا نوکرانو ته به په سرای کی کوټه برابره کرم.

طریف ځواب ورکړ : زه یوازې ویده کیدل غواړم.

دسرای مالك وویل : زه ویریږم چې په سرای کې به خوب ونکرای شې هغه پوځیان به لږځند وروسته دکلی دیوه عیسوی له کوره په شرابو مست را ستانه شی ، هغوی به ټوله شپه نه په خپله ویده شی او نه نور خوب ته پریږدی . زما دکور

او ددی سرای په منځ کی یوازی یو دیوال دی . شور خویـه هلته هم اوری خو دشپی مهال به دی دروازه نه درماتوی.

طریف وویل : ډیر ښه زه ستا میلمه یم .

ددوی خوړلو وروسته طریف په بستره غځیدلو ته چمتو کیده چی په سرای کی یی شور ترغوږ شو ، او ورسره سم یی دکومی ښځې کریږې واوریدې . هغه دسرای خاوند ته غږ وکر ، دسرای خاوند له بلی کوټې نه راووت او دده کوټې ته ورغی ، هغه طریف ته بیله دې چی پوښتنه ترې وکړی وویل : داسی ښکاری چې هغوی نن بیا ښکار نیولی او راغلی .

طریف: ستا مطلب دادی چی دوی دخلکولونی په زور دلته راولی .

دسرای خاوند ځواب ورکر : هو ! یو فاتح قوم له خپلو غلامانو نه همدغسې حقوق غواړی .

طریف: خلك څه مزاحمت نه کوی؟

دسرای مالك: په دې کلی کی دمسلمانانو شمیر ډیر لږ دی او هر یو دخپل کور دساتنې په تمه دبل کور دپرځیدو او ویجاړیدو په حال کې وینی او چوپ وی.

طریف : ایا ددوی غیرت ځواب ورکړی ؟

مالك: داسی ښکاری چی ته دکوم بل هیواد نه راغلی یې ، دکوم قوم چې پاچا بزدل او سرداران غدار وی ، دهغوی لپاره غیرت هیڅ معنی نه لری.

طریف خپله توره اوچته کره ویې ویل : زما دوسته زه له یوې مودې سرګردانه وم نن تا لاره راوښودله .

بیا هغه په منډه له کوره ووت او سرای ته ور ننوت ، دښځې کریږې دپاس پوړیو له یوی کوټې نه راتلې ، دطریف ملګری حیران په برنډه کې ولاړوو ، طریف ورته وویل:

بزدلانو څه سوچونه کوی ؟ او بیا په منډه په زینو وختو دپاسنی برنډې په وروستی کونج کې دکوټې دروازه وه خو یوه کرکی خلاصه وه چې بهرته ترې رڼا راوتله .

نجلی چیغی وهلی: په مارحم وکړی ، پری می ږدی ، پری می ږدی چی ولاړه شم .

طریف له کرکی نه وروکتل اودیوی زره بوږنوونکې ننداړې تاب یې رانه وړ ،

په تول زور یی دروازی ته ډیکه ورکړه او ماته یی کړه ، دشرابو په نیشه مستو سپاهیانو بنځه پریښبوده او دده په لوری یی پام شو ، خو دسترګو په رپ کی دطریف توری دیوه ککره والوزوله او دبل تر سینه بوټه ووته . ویری اخیستی نجلی یوه شیبه حیرانه په غولی پرته وه ، بیا یی لغړ ځان ته پام شو او جګه شوه په چیغو له کوتی نه ووته په دی ځند کې دطریف ملګرو هم توري را واخستلې او پاس پور ته ورو ختلې ، نجلی چی هغوی ولیدل یوه زړه بریښوونکی کریکه یی تر خوله ووته او له برندې نه یې لاندې ځان وغورځاوه طریف په منډه ورکوز شو ، دسرای مالك په سرای کې ولاړ و طریف خپله چپنه دنجلی په لغړ بدن ورواچوله ، دسرای خاوند ورتیت شو په نبض یی لاس ورکیښود ویی ویل: دا دژوند له زندان نه آزاده شوه.

طریف خپلو ملګرو ته وویل : پر آسونو زینونه وتړی ، موږ به همدا اوس روانیږو ، بیا یی دسرای مالك ته وویل : که له تانه چاپوښتنه وکړه چی ددی بدمعاشانو قاتل څوك دی؟ ورته ووایه چې دغرناطې غدار وزیر دخپل قوم دیوی نجلی مظلومیت یو ځلې بیا مسلمان کړ.

لږ ځند وروسته چی دوی بهرته وتل اته تنه سپاره دسرای په دروازه کی ودریدل ، له هغوی نه یوراوراندی شو په ګیر یی طریف ته وکتل او ویی ویل: په دی مهال ته چیرته ځی ؟

طریف په ترږشه لهجه ځواب ورکړ : ته څوك یی؟

موږ سپاهیان یو ،فکر مو کاوه چې دلته به دشپې تیرولو ځای وی خو داسی بنکاری چی تاسو ته هم ځای پیدا نه شو.

طریف : ډیر ځای دی یوه کوټه موږ همدا اوس خالی کړه ، دا یی وویل او طریف اس پونده کړ ، لږ چی وراندې ولاړل دطریف یو ملګری چې تر نورو له ده سره زیات بی تکلفه ؤ خپل آس ورنژدې کړویی ویل : آیا له دی پیښې نه وروسته هم مالقی ته تګ مناسب بولی ؟

طریف: تاته چا ویلی چې مالقې ته ځو ؟

ملګری: تا وویل چې بنایی مالقی ته ولاړ شو.

طریف: نه موږ غرناطې ته ځو.

لږ ځند وروسته طریف خپل ملګری ته وویل : ښه ! تا به زیاتره دا ګومان

کری ژ چې زه دغرناطې تر تولو لوی غدار یم .

حسن پریشانه شو ویې ویل : ته زما آغایی !

طریف: نه ! زه پوهیږم ستا مجبوری تا دزړه خبری کولو ته نه پریږدی ، ته دژوند په ترخو لارو هم له ماسره په ملگری مجبوروی ، خو که زه سرله نن نه سمه لاره غوره کرم نو ته به دځان په باب څه فرق احساس کړی ؟

حسن زړه نا زړه وویل : زما باداره ! دضمیر تر بوج لاندی او دضمیر دبوج نه آزاد په ژوند کې ډیر توپیر دی .

طریف: حسنه! نصرانیان زموږ ډیر بد غلیمان دی .

حسن: باداره: که دا گستاخی نه وی نوزه خو وایم چې موږ پخپله له ځان سره دښمنی کړی ده.

یو سړی چې دځان قاتل ومنو بیا له هغه نه دا غوښتنه نشو کولی چې ته موږ په دې ډول مه وژنه ، او زموږحالت دادی چې خپل لاس او پښې مو وتړل او ددښمن په مخکې ودریدو او موږ خپل خنجر هم ددوی په لاس ورکړی دی . اوس ددوی خوښه ده چې ورو ورو مو وژنی که مو یو ځل شاه رگ غوڅوی.

طریف احساساتی شو ویې ویل : نه زموږ خنجر تر اوسه زموږ په خپلو لاسونو کی دی موږ به جنگیږو که دعزت ژوند نه وی دعزت دمرگ لاره مو پر مخ نه ده بنده شوی.

حسن: خدای«ج» دې تاته همت درکړی ، خو زه ویریږم چې ابو عبد الله به دې ملاتړ ونه کړی.

طریف: هغه زموږ په ملاتړ مجبور دی.

لږ ځند وروسته طریف څك شو ویې ویل : په موږ پسې څوك راځی دطریف په اشاره دده ملگرو اسونه ودرول ، له شانه په یوه فاصله داسونو دڅارگام زغاستی غږ اوریدل کیده حسن وویل : دا به هماغه سپاهیان وی چې دسرای په دروازه کی ورسره مخامخ شوو ، دسرای خاوند به دځان بچ کولو په خاطر ورته ویلی وي چې دهغو دوو نصرانی افسرانو قاتل څوك دی ، تا هم دسرای له مالك نه خپل راز پټ ونه ساته هغوی اوس په موږ پسې راوتلی دی.

طریف وویل : دوی له پخوا نه په موږ پسې دې له لوښه نه دراوتلو نه وروسته ما په لاره کی دوه درې ځلې ولیدل ، تاسو ټول یوې خواته شی او دونو شاته

غلی شی دطریف ملگرو لاره پریښوده او په ګنو ونو کی یو خواته شول، سپاره تیر شول ، طریف او ملګری یی راووتل او بیرته په اسونو سپاره شول.

* * * * *

(٤)

دشپی په ورستی برخه کی دی خلکو لاره پریښوده او په یوه خوړ ور برابر شول . طریف په خپل آس سر څوړند کړی ؤ . څومره چی ددوی منزل را نژدی کیدو نا کراری او اضطراب یی دیریده دی له هغه منزل نه تیریده چی یو انسان په سوچ کی شی چی اوس زه باید څه وکړم.

کله چی دابو داود له ملاقات نه وروسته له لوشه نه راوتلو نو پښې یې لړزیدلی ، کله یې فکر کاوه چی غرناطې ته ځم او ابو عبد الله ته وایم چې موږ ځانونه دوکه کړی دی ، اوس موږ ته له جګړې پرته بله لاره نشته، دکوم سیلاب دمخی بندونه چی موږ پخپله ونړول اوس زموږ کورنو ته را ننوزی.

کله چې دفردیناند لښکر غرناطې ته راننوزی نو نه به ته پاچا وی او نه زه وزیر ، هغوی بنایی موږ ته دعامو خلکو په څیر دعادی ژوند حق هم را نه کړی ، مګر آیا موږ دجګړې او مقابلې توان لرو ؟ دهغه دښمن دمقابلې چې خپلې مزبوطې دروازې مو پخپله ورته خلاصې کړې ، هغوی زموږ له تولو کمزوریو نه خبر دی ، اوس موږ هغه ته اخطارونه هم نشو ورکولی، بیا هغه سوچ کاوه : ایا داسی کیدای شی چې فردیناند دومره ذلیل شی ، که زه هغه ته ورشم او ورته ووایم چې موږ دتا په خاطر دخپل قوم په نظر کی ذلیل شوو موږ پر تا اعتبار وکړ او ستا لپاره دابو الحسن او الزغل سره وجنګیدو زموږ باور ؤ چی ستا تر سیوری لاندې به دامن او سولی ژوند کوو،موږ په اندلس کې دامن لپاره دخپلی پاچاهی زیاته برخه تاته وسپارله ، اوس ته غرناطه هم له موږ نه اخلی ، ته داندلس پاچایی ، دا وعده خلافی او تعهد ماتول ستا له شان سره نه بنایی نړی به څه وایی ، مورخین به څه لیکی ؟ آیا ته له دې خبرې نه منکر یې که موږ تاته لاس نه وای درکړی په اندلس کې داسې ځواك نه ؤ چی دابو الحسن دفتحو سیلاب یی تم کړی وای ، که چا ستا پر خلاف غږ اوچت کړی موږ یې په مړی غوځولو صرفه نه ده کړې ، که چا له تانه بغاوت کړی نو موږ یی سر غوڅ کړی او ستا په پښو کې

مو غورځولی ، آیا زموږ دخدمت انعام همدا دی چی دغرناطې دروازې هغو لیوانو ته پرانیزو چی په مالقه کی یی دانسانیت لمن تارتار کړه ؟ آخر موږ څه گناه کړې؟

نه نه ! اوس په دی خبرو کې څه گټه نشته اوس فردیناند موږ ته ضرورت نه لری، اوس هغه له الزغل او ابو الحسن نه خطر نه وینی نور هغه ته هغه قوم بی ضرره دی چی له پیړیو راسی یې داندلس په ډگرونو داقبال بیرغ رپولی ، فردیناند دغشو په باران کی ددبرو شاته پناه اخستی وه ، اوس دهغه په مقابل کی دجنگیالیو لیندی ماتی شوی او هغه اوس هغو ډبرو ته اړه نه لری . ابو عبد الله ، زه او زما ټول ملگری هماغه ډبرې یو چې دفردیناند مورچل ؤ او جگړه یې وگټله ، اوس هغه موږ ته ضرورت نه لری.

بیا دهغه په زړه کی بل خیال راغی :

مگر ابو داود هم زموږ په څیر دهغه دپناه یوه ډبره وه ، اوس یې هغه دلوشه والي تاکلی ، طریف بیا پخپله دی سوال ته ځواب ورکړ : ته هغه تراوسه ابو داود دکار سړی گڼی ، فردیناند په خپل‌ماته معترف دښمن دمرگ.کومی ته سپارلی غواړی ، او ابو داود دډبرې په حیث هم دهغه دتورې تیرولو کاروړکولی شی . فردیناند غواړی چې ددښمن په رگونو کې یې دژوند یو څاڅکی وینه هم پاتی نه شی ، او ابو داود هغه ته ویلی شی چې کوم رگ باید غوڅ کړی . بنایی داسی ورځ راشی چې فردیناند دا احساس کړی چې زموږ په څیر یې نور هغه ته هم ضرورت نشته .

مگر تر اوسه پوری ئی هغه ته ضرورت شته .

ابو داود ماته دا باور راکاوه چی زه له ابو عبد الله سره غداری وکړم ، فردیناند خوښولی شم ، مگر دا دوکه ده ، آیا دا امکان نه لری چې فردیناند دابو عبد الله په اره کومه پریکړه کړی دابو داود مشوره ورسره ده . او که ابو داود ابو عبد الله ته دوکه ورکولی شی ، نو هغه به ماته دوکه رانکړی ، زه مالقی ته نه ځم . زه به غرناطې ته ځم مگر غرناطی ته په تگ به زه څه وکړای شم ؟ موسی زما په قید کې دی . زه دهغه دخوشی کولو خطره زغملی شم ، زه به دهغه په پښو ورپریوزم او ورته وبه وایم : موسی قوم تا ته ضرورت لری ، مگر اوس موسی څه کولی شی ؟

اوچې کله به طریف ته دغه ذهنی کشمکش له زغم نه بهر شو نو له خپلو ملګرو سره به یې څه خبره را واخستله ، دکلی سرای ته دور رسیدو نه وړاندې هغوی ته معلومه نه وه چې په کوم لوری به ځي ، دهغه یو ګام دغرناطې او بل دمالقې په لور اوچتیده خو چی دوی له سرای نه ووتل ، نو په مخکې یې یوازې یو منزل ؤ دنجلی دردناك مرګ ددوی دویده ضمیر لپاره وروستی جتکه شوه ، دهغوی ریږدیدونکی پښې مزبوتې شوې . دقوم دیوګانې وسې نجلی کړیږی دغرناطې لوی وزیر دهغو خلکو په لیکه کې ودراوه چې حالات یی دماتې او فتحې نه بې پروا کړی او په جګړه یی مجبور وی دطریف په مخکې اوس یوازې یوه لاره وه.

کله چې دسهار نخښې را برې شوې ، هغه دیوی ویالې په غاړه اس ودراوه خپلو ملګرو ته یی وکتل ویې ویل:

دلمانځه وخت دی.

په ویاله یی اودسونه وکړل او بیا طریف او ملګری یی مخ پر قبله ودریدل ، له لمانځه وروسته یې چې لاس په دعا پورته کړل . دالفاظو پر ځای یې په سترګو کې اوښکې راغلې طریف خپل مخ په لاسونو پټ کړ . له ډیرې هڅې وروسته یې له خولې داالفاظ ووتل :

زموږ مولیٰ : موږ دعزت دژوند له لارې نه ډیر لرې راغلی یو ، اوس ښایی زمونږاوښکې زموږ دلمن داغونه ونه مینځلای شی . موږ ستا له حکم نه بغاوت کړی ، ستا له رحمت نه منکر شوو ، اوس چې زموږ په مخکې له ذلت او رسوایی نه پرته بل هیڅ نشته موږ له تانه دعزت مرګ غواړو ، نه دعزت لفظ زموږ غوندې انسانانو لپاره نه دی ، موږ ددی وړ هم نه یو چی دعزت دمرګ تصور وکړو، موږ یوازی دخپل ضمیر له عذابه ځانونه ژغورو ، زموږ لپاره دژوند هره شیبه له مرګه څو ځلی ترخه ده ، اوس ستا دځمکی لپاره زموږ بار له زغم نه وتلی دی ، دا دعا په اوښکو پیل شوه په اوښکو پای ته ورسیده ، طریف او ملګری یی اوچت شول او بیا په اسونو سپاره شول ،

له خوړنه چې تير شول او ديوه ګڼ ځنګل نه ووتل دوی دغرناطې دجوماتونو منارې او دالحمرا ګنبزې وليدې ، هغه افق ته اشاره وکړه ويې ويل : هلته ګوره ! غرناطه ! زموږ غرناطه ، حسنه ؟ دا په اندلس کی زموږ ورروستی کلا او مورچل دی ، موږ به دا کلا ساتو موږ دخدای «ج» له رحمت نه بايد مايوسه نه شو ، که دغرناطې دلس لکه خلکو نه يو لك ځوانان دژوندي پاتې کيدو تعهد وکړي نو هغوی ځوك له منځه وړای شی ؟ ايا دسرحدی شاهين دګوتو په شمار ولګی دفرديناند دلوی او منظم لښکر غابنونه ځو ځو ګلی نه دی برېښولی ؟

ايا دطارق زر تنو سرتيرو د «رادرك» ددبدبې مانۍ خښتې خښتې ونه لړزولی؟ کله چې موږ دزرګونو په شميرو نو ددښمن له لوی نه لوی ځواك مو مات کړی ، او نن زموږ شمير په لکونو دی ، ايا موږ دتل لپاره دفرديناند دغلامی ذلت ومنو ؟ آيا زموږ سره هغه توري نشته چې زموږ پلرونو ......!

طريف خپله خبره پوره نکړای شوه ، دونو له منځه يو غشی راغی او دهغه په پښتی ښخ شو ، «د» له خولی اف ووتل او په يوه لوري کوږ شو ، خو له دې سره يو بل غشی راغی او په ګيډه يې ونښت ، دطريف ملګرو داسونو قيضی ونيوی خو په دې ځنډ کې څو نور غشی راغلل او دطريف يو بل ملګری هم ټپي شو ، او له دې سره دونو له شا نه داسونو دپښو آواز اوچت شو .

طريف په لوړ آواز وويل حسنه! په هغوی پسې مه ورځه زما ډيرکار پاتې دی.

طريف اس ته پونده ورکړه ، او دده ملګری چې له غوسې نه يې شونډې چيچلې په ده پسې شول . لږ وړاندې چې ولاړل حسن هغه ته اس ورلنډ کړ ورته ويې ويل:

آس ودروه ، غشئ به راوباسم .

طريف: نه زما دا شيبی ډيرې قيمتی دی ، نور وخت مه ضايع کوه .

حسن : ته په دې حالت کې ډير زيات نشې تلای ، لږتر لږه دې ماته زخمونه را وښسيه .

دا يی وويل او دطريف دآس جلب ته ئی لاس ور واچاوه ويی نيو اوپه بل لاس يی دخپل آس جلب کش کړ ويی دراوه .

طریف له آس نه دکوزیدو په حال کې وویل : ته ډیر سرتمبه یې حسنه ! بیا یې زین په دواړو لاسو ونیو او په اس یې سینه ور واچوله ویې ویل : بیړه کوه.
حسن ژر خپل پګړی یوه ملګری ته ور واچوله ورته ویې ویل دا دوه ټوټې کړه .

دوه تنه نور له اسونو ښکته شول طریف ته یې اوږې ورکول غوښتل خو هغه ورته وویل زه ښه یم ددې ضرورت نشته ، ژر کوی.
حسن ناڅاپه یو غشي را ویوست خو څو یې بل راویست طریف بې سده شوی و.
پردواړو زخمونو له پټی تړلو نه وروسته یې طریف په څمکه څملاوه ، لږ څنډ وروسته هغه بیرته را په خود شو سترګې یې وغړولې ، دڅو غوړپه اوبو له څښلو وروسته یې دجګیدو هڅه وکړه ، خو حسن وویل : په دې حالت کې پر اس سفر ښه نه دی . ایا داې غوره نه وی چې تا دلته په کوم کلی کې پریږدو او له غرناطې نه طبیب راولو.
طریف جګ شو او په پریکنده انداز یې وویل : نه ! زه یوازې دخپل وروستی فرض پوره کولو لپاره ژوندی یم .
طریف په آس سپور شو خو نژدې نیم میل مزل وروسته حسن احساس کړه چې هغه پر زین ځان نشی تکیه کولی ، کله یوه او کله په بله خوا وزنګیږی ، هغه اس ورنژدې کړ دطریف تر ملا یې لاس را وګرځاوه او هغه یې پر خپل آس څملاوه ، طریف زګیروی وکړ ویې ویل : ما موسی ته ورورله .

* * * * *

(۵)

دسمسورو باغونو نه تیر شول حسن دیوه زاړه کور داوسپنیزې دروازې په مخکې آس ودراوه . یوه حبش غلام ددروازې له چولو بهر ته وکتل ، حسن وویل: زر کوه دروازه خلاصه کړه ، حبشی حسن او دهغه ملګری وپیژندل او دروازه یې خلاصه کړه دکور له سر پوښ دالان نه چې تیر شول حسن یوه لوی انګړ ته ور ننوت ، په دې کې څو تنه نورنوکران هم په انګړ کې راټول شول هغوی دحسن په اشاره ظریف له اس نه راکوز کړ یوې کوټې ته یې بوته ، طریف بې سده و ، حسن

نوکرانو ته وویل یعقوب راوغواړئ .

يو حبشی په منډه ووت او زر بیرته راغی وی ویل : هغه راځی .

یو دپوخ عمر خو دځواکمنو متهو خاوند کوټې ته ور ننوت طریف یې چې بیهوشه په بستره وکوت په سوالیه نظر یې حسن ته وکتل .

حسن وویل : یعقوبه ! دآغا حکم دی چې زر ترزره موسی له زندان نه را وباسه او دلته یې راوله .

یعقوب ددوه زړه توب او پریشانۍ په حالت کې حسن او دهغه ملګرو ته وکتل دهغه چوپ کتلو ددغه ناڅاپی حکم پر خلاف احتجاج کاوه .

حسن وویل : یعقوبه ! وخت مه ضایع کوه زر کوه.

یعقوب لږ جرئت وکړ ویې ویل : بادار بې هوښه دئ ، او تر څو چې هغه پخپله امر ونه کړی ...

حسن پرې ورپرچ وهل : دبادار لخوا زه تاته امرکوم زر کوه.

یعقوب : مګر هغه به ماژوندی پرې نږدی .

حسن : زمرئ په شغالانو غرض نه لری راځه زه در سره ځم ،

لږ څنډ وروسته حسن ، یوغلام او یعقوب دکلا په بل کونج کی له یوی تنګی کوڅې نه تیر شول او دیوی پنجرې اوسپنیزې دروازې ته ودریدل ، بربری ددروازی کولپ خلاص کړ دکوټې په یوه کونج کی ددبرو تنګی زینی ښکته شوی وی . کومی شل پایی ښکته دوی تول دیوې بلې اوسپنیزې پنجرې اوسپنیزې دروازې ته ودریدل . یعقوب دروازه خلاصه کړه ، دننه سخته تیاره وه ، یعقوب ددروازې تر څنګ په دیوال یو څرخ واړاوه ، په دیوال کې له یوه درانه غږ نه وروسته یوه دریڅه ښکاره شوه ،او تیاره کوټه لږ رڼا شوه دا کوټه تشه وه خو تر څنګ یې په بله کوټه کې یو سړی دوکټه را کتل چې دهغه دیوازیتوب دچرتونو لړۍ یې ورشلولی وه ، دا موسی بن ابی غسان ؤ ، دهیبت او وقار مجسمه چې مړاوی څیرې یې هم دلیدونکو په زړونو زلزلې راوستلې ، حسن یو ګام وروړاندی شو ویې ویل :

مور دطریف بن مالك په امر تاله بنده خلاصوو .

موسی چوپ ؤ او حسن ته یی کتل ، حسن بیا وویل : هغه تیښی دی او وروستی هیله یی داده چې ته یی پخپلو پښو کې لویدو ته اجازه ورکړی.
موږ هغه دبې هوښی په حال کې دلته راوستی پوهیږو چې ته به هغه معاف نه کړې ، خو هغه توبه کړې ده ، او لږ وروسته نور دهغه معامله بنایی دخدای «ج» سره وی ، موږ ټول ستا مجرمان یو او که ته څه سزا را کوی زموږ لخوا به اطاعت وی .
دحسن په اشاره یعقوب په ویره ویره دروازه بیرته کړه موسی له تنگی کوټې نه را ووت یوه شیبه چوپ ودرید ، بیا یې وویل : زه په دې نه پوهیږم طریف خو دابو عبد الله لپاره هرې گناه ته تیار ؤ ، هغه ولې تر عتاب لاندې شو ،
حسن ځواب ورکړ : طریف دفردیناند کسانو تیښی کړی ، تاسو که په ټولو حالاتو خبر شی نو بیایی هغه دبخښنی وړ وبولی . مگر اوس دهغه دعمر دیوه په گل کیدو ده . هغه ستا په انتظار دی ، تاته څه ویل غواړی .
موسی وویل راځی !

* * * * *

(۶)

طریف له درده زگیروی وکړ ویې ویل : زر کوی ما موسی ته بوزی .
یوه ملگری یی ورته وویل : حسن دموسی دراوستلو لپاره تللی هغوی به راروان وی .
طریف سترگی وغړولی یوه او بله خوایی واړولی ، جگ شو په بستره کې کښیناست ویې ویل : زه په دې حالت کې هغه لیدل نه غواړم . ما دهغه دپنجرې مخې ته بوزی،زه ددې وړ نه یم چې هغه راته راولی زر کوی.
طریف خپلی پښی له بسترې نه لاندې وځړولی ، دوو تنو هغه ته تکیه ورکړه ، کله یې چې هغه له دروازې نه بهرته ویوست نو یو حبشی نوکر راغی ویې ویل : هغوی را روان دی .
طریف وویل : ما پریږدی ؟ ما ته دتکیی ضروت نشته نوکرانو دخپلی خوښی پرخلاف دهغه امر ومانه ، طریف څو گامه واخستل ، دبرنډې په بل سر یې موسی

وليد دهغه په سترګو تياره راغله ، توکرېې وخوړ ورانديې ولاړ . او بيا دبرنديې يوې ستنې ته يې غيږ ورکړه ودريد . موسى چې ورنژدې شو ودريد ، او په تذبذب يې هغه ته وکتل ، دطريف له ريږديدونكو شونډو نه دردناك غږ اوچت شو : موسى ! ستا مجرم دمرګ دروازه ورټکوي . مګر پخوا له دې چې ... پخوا له دې ... !

طريف ستنه پرېښوده يو ګام ور وړاندې شو او بې اختياره دموسى په پښو ورپرېوت . موسى يوه شيبه بې حس او حرکته ودريد بيا يې په شا کيدو هڅه وکړه ، خو دهغه پښې دطريف په متو کې ايسارې وې . دبې هوښۍ په حالت کې يې هم دهغه پښې په لاسو کې ټينګې نيولې وې ، ناڅاپه موسى احساس کړه چې پښې يې لمدې شوې ، طريف دهغه په پښو کې داوښکو څاڅکي تويول . نه دا اوښکې نه دي ، دموسى په زړه ګوزار وشو ، هغه تيرې تولې ترخې خاطرې هيرې کړې ورتيټ شو طريف يې پاڅاوه ، داوښکو پر ځاى دهغه له خولې دوينو دارې روانې وې ، موسى هغه اوچت کړ دننه يې يوړ ، په بستره يې وغځاوه ، دهغه په هوش راوستلو هڅه يې وکړه ، خو ستومانه پرديس په خپل وروستى منزل ساه ورکړې وه موسى انا لله وانا اليه راجعون وويل او دصبر له هڅې سره يې په سترګو کې اوښکې راوخوټيدې ، دا اوښکې دطريف پر مخ پرېوتې ابو موسى دهغه سر له خپل زنګون نه پر بالښت کېښود او په ژړغونى غږ يې وويل : طريفه ! ته زموږ ږې !

نوبې ولولې

موسی له یوې مودې وروسته یو ځل بیا دویالې دهغه پله سره نژدې ولاړ ؤ چې له بلې غاړې نه یې دسرحدي شاهین آزاد هیواد پیل کیده ، دپله سره په هماغه ونه یوه تخته ځړیده ، خوپر هغې لیك له هغه لیکنې سره بدل ؤ چې موسی لومړی ځل دشاهین درې ته دننوتلو په وخت کې لیدلی ؤ. ددې لیك الفاظ داسې وو :

«ددی ویالې هغې غاړې ته دسرحدی شاهین مملکت دی ، داسې چاته چې دغدار ابو عبد الله پاچاهی منی دلته دننوتلو اجازه نشته ، دنصرانیانو له ظلم او ستم نه پناه اخستونکو مسلمانانو ته دننوتو اجازه ده ، خو ددښمن دجاسوس سزا مرگ ده.»

دمازدیگر دلمانځه مهال ؤ ، موسی له اس نه پلې شو او هغه یې په یوه ونه وتاړه ، دویالې په اوبو یې له اوداسه وروسته په شنو وښو کې په لمانځه ودرید ، دپنځه ویشتو تنو په شاوخوا کې ځوانان له ونو راووتل او دموسی په شاوخوا راتاول شول ، موسی چې له لمانځه نه وزگار شو جگ شو ، او دوی ته یې وکتل ویې ویل : زه ستاسو له امیر سره لیدل غواړم زما نوم موسی دی .

یو ځوان رامخکې شو هغه ته یې په ځیر وکتل ویې ویل : موسی ! ته !! ته ژوندئ وی ! مگر دا دومره موده ته چیرته وې ، دځوان په تندی کې دخوښۍ علامې راښکاره شوې.

موسی وویل : خپل امیر ته ووایی چې زه یې په خدمت کې حاضریدل غواړم ، زه همدلته دده دحکم انتظار کوم.

ځوان ځواب ورکړ : دغرناطې زمری ته دشاهین درې ته دننوتلو اجازې ته اړه نشته ،

دا ځوان دمجاهدینو دهمدې ډلگۍ مشر ؤ ، دهغه په اشاره یو تن دموسی اس را خلاص کړ اوراېې وست ، ځوان موسی ته وویل : ته سپور شه زموږ اسونه له ویالې پورې غاړې ته دی .

دوبالې نه له پورې وتلو وروسته همغه ځوان او پنځه تنه نور ملګري يې له موسى سره ملګري شول او پاتې نور دونو په مينځ کې غلي شول ، دځنګل او غره له تياره او تنګو لارو وهلو وروسته نيمه شپه ديوى کلا دروازې ته ورسيدل ، دموسى دتوقع پر خلاف د کلا دروازه خلاصه وه او بهر څو تنه ولاړ وو ددوى انتظار يې کاوه دهغوى ديوه تن په لاس کې بل مشال ؤ ، موسى چې دروازې ته ورنژدې شو ، نو يو سړى ور وړاندى شو دده داس جلب يې ونيو ، موسى له اس نه ښکته شو او دمشال په تته رڼا کې يې هغه ته وکتل ويې ويل : څوک يې ! بشير !! او بشير له هغه سره غاړه غړۍ شو . داحساساتو په څپو کې بشير په وار وار دا الفاظ تکرارول : ته چيرته وې ؟ ولې دې دومره موده موږ له احواله نه خبريدو ! موږ خو به خوب نه وينو !

دبشير له پنجو نه چې وزګار شو موسى نورو خلکو ته پام واړاوه ، يوه دتورو جامو خاوند لاس ور وغځاوه ، موسى لاس ورکړ بشير ته يې وکتل ، بشير وويل:

دا منصور بن احمد دى.

له منصور سره تر ستړى مشى وروسته دموسى نظر په ابو محسن ولګيد ، ابو محسن بې حرکته ولاړ ؤ ، او خپل سالار ته يې کتل ، موسى لاس ور وړاندى کړ ويې ويل : ابو محسنه ! ته مې نه پيژنې !

ابو محسن دعقيدت او مينې نه دموسى په لاسو شونډې ورکيښودې دوى ټول بياکلا ته ننوتل ، په يوه پراخه کوټه کې دسترخوان غوړيدلى ؤ ، موسى وويل تاسو تر اوسه ډوډۍ نه ده خوړلې ،

بشير وويل : موږ ستاسو انتظار کاوه .

موسى : نو په دروازه کې هم تاسو زموږ په انتظار ولاړ وى.

مګر تاسو ته څه ور معلومه شوه چې زه راروان يم .

منصور ځواب ورکړ : کله چې ته زموږ له سرحد نه څلور ميله لرې وې موږ ته خبر راغى چې يو ميلمه را روان دى ، او دماښام له لمانځه نه لږ وروسته دا هم معلومه شوه چې زموږ ميلمه څوک دى ، پر دسترخوان له کښيناستلو نه وروسته دموسى سترګو ته هغه ننداره ودريده چې دى لومړى ځل له الزغل سره راغلى و ، ده ته دځنګل دهغې ميلمستيا ننداره ور په ياد شوه چې بدر بن مغيره يې کوربه ؤ.

اوس چې دبدر پر ځای منصور بن احمد لاس پری پرې مینځل نو ناځاپه مجلس ورته بیگانه غوندې ښکاره شو ، دبشیر دبی تکلفی او دمنصور داخلاص سره سره ده په دې مجلس کې دیوازیتوب احساس کاوه ، ده دبدر بن مغیره یادونه چیرل غوښتل خو څه یې ونه شو ویلای کورینو ددې انتظار کاوه چې میلمه ډوډی ته لاس ور اوږد کړی .

بشیر وویل : بسم الله کوی !

موسی غیر ارادی یوه گوله اوچته کړه ، خو اشتهایی سوځیدلی وه ، لاس یې خولې ته تر رسیدلو وراندی ودرید ، په سترگو یې داوښکو پردې وغوړیدې له خولی نه یې دردناك غږ ووت : بدر ! بدرا

او هغه اوچته کړی نوری یې بیرته په دسترخوان واچوله .

کورینو په ډیره پریشانۍ هغه ته کتل ، موسی دچپنی په لستونی خپل مخ پټ کړ ، هغه غازی چې په مخکې یې دزمریانو زړونه ریږدیدل چې تهول عمر یی له توپانونوسره په مقابله او له تندرونو سره په لوبو کې تیر شوی ؤ ، او هغه غازی چې دمرگ دهیبتناکی څیری په وړاندې به یې په کرس کرس دخندلو جرئت درلود په دې ډك مجلس کې په ژړا شو ، دیوه داسی ماشوم په څیر یې ژړل لکه ډیره گرانه دلوبو نانځکه یې چې ماته شوی وی .

ویخښبی زما اشتها نشته ، موسی په ژرغونی آواز دا وویل او جگ شو له کوټی نه ووت .

کورینو یو بل ته وکتل ، منصور وویل لږ انتظار وکړی ، زه اوس راځم ،

بشیره ! ته هم راسره تلای شی .

موسی په انگړ کې ولاړ ؤ او دآسمان ځلیدونکو ستوریو ته یی کتل ، بیا یی سلگۍ وکړې ویې ویل : بدره! بدره!

منصور وړاندی شو په اوږه یې لاس ورکیښود ویی ویل : دا مایوسی دغرناطی دلوی مجاهد له شان سره نه ښایی ، د غرناطې انجام ډیر دردناك دی خو موږ باید همت ونه بایلو ، ابوموسی مخ ور واړاوه ، هغه ته یې وکتل ویې ویل : زه اوس دغرناطې په باب سوچ نه کوم منصوره !

ته نه پوهیږی لویدلی دیوالونه له سره جوړیدای شی ، کلا گانې بیرته آبادیدای شی ، او دقوم دخلکو شمیر هم زیاتیدای شی ، خو هغه مسیحا چې دمړو قومونو

په رګونو کې دایمان تودوخه پیدا کوي په وار وار نه پیدا کیږي ، بدر زموږ دقوم منسیحا ؤ ، مګر هغه موږ ددار په تخته وځړاوه ، هغه ددې مړه قوم په رګونو کې دژوند ذویني وروستی څاڅکي ؤ ، هغه زموږ توره وه چې ماته شوه ، هغه زموږ مټ ؤ چې غوڅ شو ، هغه یو لمر ؤ چې ولوید ، او موږ اوس په تیارو کې سرګردان یو .

* * * * *

(۲)

دکلا نه بهر داسونو دپښو ترپهار شو ، منصور بشیر ته وکتل او هغه دده په اشاره رپوهیده بهر ته ووت.

منصور موسی ته وویل : ته ستومانه یې راځه دننه کښېنو .

موسی له څه ویلو پرته له منصور سره روان شو ، ددېرو په زینو پاسنی پوړ ته وختل او یوې کوټې ته ننوتل ، دننه شمې بلې وې ، دمنصور په اشاره موسی په یوه کرسۍ کښیناست ، منصور هغه ته نژدې په بله کرسۍ کښیناست وېې ویل: که تقدیر یوه معجزه کولی شي نو بله هم کولی شي . موږ ستاله ژونده نا امیده وو نن چې کله موږ ته ستا دراتګ خبر راغی نوموږ داسې ګڼله چې زموږ خلکو اشتباه کړې خو ایا دا امکان نه لري چې څه ور موږ ته موسی بیا را پیدا شو ، همدغسې تاته بدر را پیدا شي ؟ ایا ستا په شان هغه هم غلې کیدای نه شي ؟ موسی لږ امید وار شو منصور ته یې وکتل خو بیرته مایوس شو وېې ویل : حالاتو له تانه هم زما په څیر شاعر جوړ کړی ، مایوسي له هرسړي نه شاعر جوړوي.ما ټوله لاره زړه ته همدا دروغ تسلې ورکوله چې بدر بن مغیره ژوندی دی، امکان لري هغه سړی چې ابو عبد الله وواژه بل څوک وي امکان لري هغه دوژل کیدو پرځای زما په څیر بندي وي ، او ستا په دسترخوان له کښیناستلو وروسته هم زما سترګې ددروازې په لوري وې ، زه دتقدیر دمعجزې په انتظار وم ، او کله چې تا ماته ددودۍ خوړلو ست وکړ نو زما دامیدونو مړ ژواندې دیوه مړه شوه ، دا حقیقــــت ماته له زغم وتلې ؤ چې په دې محفل کې دبدر بن مغیره ځای تش شوېدی ، که مــــالـــــه راتلو سره دهغه یادونه کړې وای نو په دسترخوان به دماشومانو غوندې نــه ژړل ، خو ماهغه مړ نه بلکې ژوندی باله او انتظار مې یې کاوه .

ما دځه ویلو پرځای له تاسو نه دځه اوریدو انتظار کاوه ، منصوره ! زه دژوند او مرګ له مفهوم سره نا بلد نه یم ، دمړو یادونو زه هیڅکله نه یم ځوروللی ، په خوب کې هم ما زیاتره دوی ددې دنیا پر ځای په هغه دنیا کې لیدلی دی ، زموږ ددوستی موده ډیره لنډه وه خو پردې سر بیره زه دا احساسوم چې هغه پر دې نړیه ماته ډیر زیات را نژدې ؤ ، بلکې هغه زما دوجود یوه برخه ؤ.

ددروازې نه بهر دڅا دپښو غږ واوریدل شو ، دمنصور په شونډو یوه معنی داره موسکا خپره شوه ویې ویل : ته له بدر بن مغیره سره اوس لیدل غواړې؟

دیوې شیبې لپاره موسی هك حیران شو او منصور ته یې کتل ، بهر دپښو غږ زیات شو هغه دروازې ته وکتل او نا څاپه یې ټول حواس سترګو ته راټول شول ، بدر بن مغیره له سره تر پښو په اوسپنو پوښلی دده په مخ کې ولاړ ؤ.

یوه‌شیبه موسی بې حرکته په کرسۍ ناست ؤ . ورو ورو یې دزړه درزا زیاته شوه ، شونډې یې وریږدې او په چیغو شو : بدره ! بدره !

بدر یو ګام را وړاندې شو لاس یې وغوړول او موسی ورجګ شو دواړه غیږ په غیږ شول ، موسی ویل : بدره ته ژوندۍ یی ، زما زړه ماته هیڅکله هم دوکه نه ده راکړی ، زما دوسته ،زما ملګریه ، زما متړه !

دبدر په سترګو کې اوښکې راغلې وې خو هغه چوپ ؤ . او کله چې دوی دواړه یو بل ته مخامخ کښیناستل موسی منصور ته وکتل ویې ویل : تاسو دواړه ډیر ظالمان یاست ، تاسو له دې ځایه تر راتګ وړاندې ولې راته ونه ویل .

منصور ځواب ورکړ : ایا ته دا ګومان کوې چې له دومره ډیر ورکیدو وروسته ته دځه سزا مستحق نه وې ؟

له بدر نه ورپوښتنه هغه ستاپه باب څومره نا کرار ؤ ، بیا هم زموږ دا نیت نه ؤ چې تا پریشانه کړو، بدر اوس له بهر نه راغئ ، که موږ تاته ویلی وای د انتظار شیبې به درباندې سختې شوې وای.

بشیر کوټې ور ننوت وې ویل : په دسترخوان ستاسو انتظار یو راځئ! بدر موسی ته وکتل ویې ویل : تاسو درځئ زه جامې بدلوم درځم.

* * * * *

(۳)

دډوډۍ خوړلو نه وروسته بدربن مغیره ، موسی ، بشیر ، منصور او ابو محسن

بیا همغه کوټې ته ولاړل او تر ډیره یې خبرې سره کولې . موسی د اوږده مزله نه وروسته هلته ورغلی ؤ او بدر هم دیوې لرې پهرې نه تر هغې کلا پورې درې ځله اسونه بدل کړي وو، خو ددې ناڅاپي لیدو نه وروسته له یوه سره هم دستوماني او خوب احساس نه ؤ دوارو خپل خپل سرګذشت واوراوه له هغه وروسته دحال او راتلونکې په باب بحث شروع شو ،

موسی له ابو محسن نه دځوپوښتنو نه وروسته وویل : زه له خوشې کیدو وروسته دیوه سوداګر په جامه کې غرناطې ته ولاړم ، هلته مې یوازې دوه ورځې تیرې کړې ، په دی دوو ورځو کې ماته دا معلومه شوه چې هغوی به دذلت له مرګه دخلاصون لپاره له موږ سره ملا تړې دفردیناند په باب اوس له چاسره څه غلط فهمي نشته له نورو ښارونو نه نژدې څلور لکه تنه مهاجر غرناطې ته راغلی دی او دهغوی د مظلومیت داستانونه یې چې اوریدلی دغرناطې هر اوسیدونکی په دې باوري شوی چې که ابو عبد الله دفردیناند لښکرو ته دغرناطې دروازې خلاصې کړی نو ددوی انجام به هم دمالقې اونورو ښارونو دمسلمانانو سره توپیر نه لري.

درضاکارو ډلې دښار په دروازه پهرې کولې ، دالحمرا په دروازه کې شپه او ورځ دابو عبد الله پر خلاف مظاهرې وی ، زما باور دی چې که ابو عبد الله دخلکو داحساساتو قدر ونه کړ نو پوځ به له اولس سره یو ځای شي ، دغدارانو ډلګۍ هم دا احساس کړی چې دوی به خپل محل دفردیناند پوځونو ته تشوي ، بخوا هغوی ګومان کاوه چې دفردیناند تر سر پرستي لاندې به دابو عبد الله په پاچهۍ کې اولس په دوارو لاسونو لوټ کړي ، خو اوس هغوی په دې ویره کې دي چې که غرناطې ته دفردیناند لښکرې ننوتې نو دوی به له ځانونو نه له خطر ناکو واکوګانو او لوټمارو سره لاس اوګریوان وي . دطریف یوه ملګري دهغه وروستی پیغام ابو عبد الله ته رسولی دی ، او ابوعبد الله او دهغه ملګري پر دې پوهیدلي دي چې دفردیناند په لاس طریف غوندې سړي وژل کیږي نو دوی باید یو هم دځان په باب له دې سرنوشت پرته دبل څه توقع ونه لري ، زما باور دئ چې فردیناند به پر غرناطه یرغل ونه ځنډوي وخت لږ دی او موږ باید ډیر څه وکړو .

بدر وویل : دفردیناند لښکر له مالقې نه خوځیدلی دی ، ماته نن ماسپښین دا خبر راغی .

موسی تکان وخوړ ویې ویل : که دا رښتیا وي نو زما زرتر زره غرناطې ته رسیدل ضروري دي .

بدر بن مغیره وویل : زه دا گومان کوم چې ته تراوسه پورې دغرناطې د خلکو په اړه خوشباوره یې.

موسی وویل : کله چې ما گومان کاوه چې دغرناطې خلك به دعزت دژوند په خاطر زموږ ملا تړ وکړي دا زموږ نیك گومان و ، مګرهغوی اوس دذلت له مرګه ځان ژغورې او زما باور دی چې دهغوی په وړاندې له مرګه پرته بله لاره نه وي نو دذلت پر مرګ به دعزت مرګ غوره گڼې ، دا به دفردیناندپر خلاف زموږ لومړنی جګړه وي چې دغرناطې پخوانی غداران به هم زموږ ملا تړ کوي.

بدر بن مغیره وویل : او ددې سپیڅلې جهاد لپاره اوس ته بیا دابو عبد الله په مقدس لاس بیعت کوې ؟

موسی اندیښمن شو ویې ویل : زه دابو عبد الله لپاره نه دغرناطې لپاره تاته راغلی یم ، کیدای شي دغرناطې په باب زه په غلط فهمی مبتلا وم خو ستا په باب داسې نه ده ، که زه دلته نه وای راغلی هم ته به دغرناطې دخلکو ملاتړ ته راتلې .

بدر بن مغیره دځو شیبو لپاره چوپ شو او بیا ځګ شو دګړکۍ خواته ولاړ بهر ته یې وکتل شایې موسی ته وه .

موسی وویل : بدره ! که زما باور نه وای چې موږ اوس هم دغرناطې دځلور دیوالی دننه دفاع کولی شو نو ما دیوه نوم ورکي مجاهد په توګه ستا په پوځ کې شاملیدل غوره گڼل ، خو زما باور دی چې موږ ستا په مرسته دا جګړه ګټلی شو ، په غرناطه کې اوس هم تر یو لك تنو پورې سپاهیان را ټولیدای شي .

بدر بن مغیره ناڅاپه موسی ته مخ واړاوه او ویې ویل : موسی ! ته پوهیږې چې زه دغرناطې دساتنې په خاطر له هر ډول لوی قربانی ځان نه دریغوم ، خو زه تیرو پیښو په دې سوچ مجبور کړی یم چې ایا موږغرناطه ساتلای شو ؟

آیا دغرناطې لپاره به زموږ قربانی څه نتیجه ورکړي . او اوس هم که غرناطه موږځپله دفاعی مورچه کړو نوزموږ زیاتې قربانی به خوشې ولاړې نه شی ؟

موږ به ترڅو هغو لویدونکو دیوالونو ته تکیه ورکوو چې تاداوونه یې ړچیدلې دي . اوزموږ وینې به تر کومه دغه ونې اوبه کوی چې په ریښو یې چینجی رووړی

دی ، زما خبرې لرې ترخې دی خو نور دحقیقت وېرووونکی څیره دښکلو الفاظو په ښایسته پردو کی دپوښلو هڅې بې ګټې دی .
زه دې منلو ته تیار یم چې دغرناطې اولس خپله غلطی احساس کړی دی . ددوی په زړونو کې ددفاع جذبه را پورته کیږی ، او هغوی ښایی جګړه هم وکړی ، خو له بده بخته دهغوی امیر اوس هم ابو عبد الله دی . چې دهغه دغداریو په وجه زموږ شاندارې فتحې په ماتو بدلې شوې ، دغرناطې داولس په اوږو دلاشونو بوج دی دداسې لاشونو چې له نن نه څو کاله وړاندې باید ښخ شوی وای ، ته وایې چې خلک شپه او ورځ دالحمرا ددروازې په مخه کې مظاهرې کوی ، مګر آیا دهغو مظاهرو هدف دا نه دی چې ابو عبد الله دې له الحمرا را ووزی او ددوی لارښوونه دې وکړی ، زه دداسی خلکو په باب څه ووایم چې دجګړې په ډګر دلارښونی لپاره لاش په اوږو ګرځوی .
موسی ! دالحمرا په جوړولو کې زموږ دپلرونو وینې او خولې توېې شوې ، خو اوس یې دیوالونه ابوعبد الله غوندې غدارانو ته پناه ورکوی ، دخدای «ج» په خاطر دغرناطې خلکو ته ووایه چې دغه دیوالونه وغورځوی ، که دالحمرا دروازې ددوی لاسونه دغدارانو شارګونو ته نه ورپرېږدی نو دادروازې دې ماتې کړی .
که مړیو داقتدار کرسۍ نیولې وی ، نو هغوی له کرسیو سره ښخ کړی .
ته بدګومانه نه شې زموږ تورې دکوم پاچا لپاره له تیکی نه وې را بهر شوی ، له موږ سره دغرناطې دتش په نامه شاهی کورنۍ مینه نشته ، دابو الحسن بلنې ته مو ځکه لبیک ووایه چې هغه ددښمن له غلامۍ نه دقوم دژغورلو عهد کړئ ؤ ، موږ دالزغل قومانده په دې خاطر ومنله چې هغه دقوم دآزادئ لپاره دجګړې ډګر ته کوز شو ، خو زموږ دناکامۍ یوازینی دلیل دا ؤ چې هغوی دجګړې میدان ته تر دانګلو دمخه په غرناطه کې دمنافقینو ځپل ضروری ونه بلل ، الزغل ته موکه په لاس ورغله خو هغه ددی پر ځای چې خپل وراره په دار وځړوی هغه یې دلوشه والی وټاکه ، او وراره یې هغه ښار فردیناند ته وسپاره .
له ابو محسن نه پوښتنه وکړی ، هغه ته دغرناطې دخلکو دلارښوونی موقع په لاس ورغلی وه ، مګر هغه هم همدا غلطی وکړه ، هغه درضا کارو پوځ جوړ کړ او ابو عبد الله یې خپل رهبر وټاکه ، خو له ابو عبد الله سره غداران هم دجګړې ډګر ته ولاړل ، او دهغوی بریاوی په ماته بدلې شوې موسی ! که ته دجهاد لپاره

بلنې ته راغلي وي نوله دې ځایه به مایوس بیرته نه ستنیږی ، خو آیا ددومره پیښو نه وروسته بیا هم ضروری ده چې موږ دابو عبد الله او دهغه دملګرو تابوتونه په اوږو واخلو ؟ ته داده اوسه موږ دسیلاب په وړاندې دسترګې پټوونکو له ډلې نه یو ، خو دځلو پر بیړۍتر سپړیدو نه غوره ګڼو چې په خپلو متو باوری وو موږ دشګو دبندونو شاته په پناه اخستلو ځان ته دوکه نه ورکوو ، ته وایې چې ابو عبد الله او دهغه ملګری چې خپلې ګټې په خطر کې وینې نو داولس سره به ملګری شی ، خو ددی ضمانت له چاسره دی چې سبا ته فردیناند ده ته داد ورکړی چې ستاګټو ته خطرنشته ، ته کولی شی داولس وینی وزبیښی او دهرڅه درته اجازه ده نو دی به بیرته له قوم نه مخ نه اړوی ؟

ترکومه چې دغه خلك ژوندی دی دغرناطې ژوند ته خطر دی ، او زه ددوی ددې غیر طبیعی ژوند اوږدوالی نه غواړم ، ما چې څه ویل غوښتل ومې ویل، که پردې سربیره ته ماته څه امر کوی زه او زما ملګری تیار یو .

بدر بن مغیره په خپله کرسۍکښیناست ، موسی تر څه وخته سرپه زنګون په چرتونو کی ډوب ؤ ، بالاخره یی وویل :

تاته معلومه شوی ده چی فردیناند په غرناطه حمله کوی .او خدای «ج» شاهد دی چی اوس زما سره داندلس دمسلمانانو دوروستی کلا ددفاع سوچ دی ، له موږ سره اوس دابو عبد الله په اړه د سوچ وخت نشته ، چې مناسب وخت راغی له ټولو غدارانو سره به حساب کوو ، ایا ته ګومان کوې چې زما په زړه کې به دهغوی په باب درحم څه جذبات وی ، چې ددوی له لاسه زموږ دقوم دډیرو لوڼو عصمتونه تار تار شو ل، مګر اوس یوی خواته زموږ پر سر دښمن ولاړ دی او پر سینه یی نیزې راته نیغې نیولې او بل لوری ته دا مجرمین دی . که موږددوی په لورې پام واړاوه ددښمن واربه تش نه ځی ، که خدای «ج» مه کړه فردیناند غرناطه فتحه کړه نو موږ به دتل لپاره له منځه ولاړ شو ، بدره ! زما په مخکې دځو لکه تور سریو دآبرو دساتنې سوال دی ، که موږنصرانیان مات کړل نو دمنافقینو لپاره دوې لارې په مخکې دی ، یا به دوی په قوم پسې ځی او یا به دقوم تر پښو لاندی دل کیږی .

زه چې سهار شو غرناطې ته ځم . که دفردیناند مخه دغرناطې په لوری وه نو تر څو ورځو پورې د غرناطې دهفاعی ځواك په وضعېتاته احوال راشی ، که زه

مايوس شوم نو داسې به ګڼم چې دغرناطې پر ځاى دا غر او ځنګل زموږ وروستي مورچل دي ، زه به تاته راځم او زما سره به هغه خلك وي چې تروروستي سلګۍ له دښمن سره مقابلې او جګړې ته تيار وي.

بدر وويل : داتاته معلومه ده چې کله ستا توره ددښمن پر خلاف له تيکى راوتلې وي نوزموږ تورې به تيکو کې دننه نشي پاتې کيداى که دغرناطې اولس له دښمن سره تر وروستي سلګۍ دجګړې پريکړه کړې وي تا سو هغوى دلته مه راولى ، هغوى دې يوازې دمايوسى په حالت کې دلته راځي او دا ځاى دمايوسو خلکو نه دى اونه مايوسو ته پکې دهستوګنې ځاى شته ، که دوى پر خپل ځاى مقاومت وکړى نو نه يوازى موږ بلکې دنړۍ له هر ګوټ نه به ورسره مرسته وشي ، دابو عبد الله او دهغه دملګرو په باب يو ځل بيا وايم که حالاتو تاته دهغه پرخلاف دزړترزړه اقدام اجازه نه درکوله هم دهغه ځارنه به په غور کوې.

موسى وويل : که ستا اعتراض نه وى ابو محسن زه له ځانه سره بيايم ؟

بدر : زما څه اعتراض نشته ، که ته له هغه پرته له موږنه بل څوك درسره بيايى هم موږ تيار يو .

دسهار له لمانځه نه وروسته بدر بن مغيره او دهغه ملګرو موسى او ابو محسن ته مخه ښه ويله.

*****

(٤)

فرديناند غرناطه کلابنده کړى وه. د هغه بې شميره پوځ په وار وار پر غرناطه يرغل وروړ، خو هر ځل د غشو په باران کې پر شا راتلو ته اړ شول. بيا هم فرديناند او د هغه لښکر د برى په نيشه مست وو او د معمولي زيانونو پروايى نه کوله. د ښار کلابندى ته يې دوام ورکړ، د شاوخوا کليو خلکو چې د نصرانيانو د حملې خبر واوريد په ښار کې يې پناه واخستله، د فرديناند لښکرو د هغوى سمسور باغونه او فصلونه ويجاړ کړل، د ښار د خلکو قومانده د موسى په لاس کې وه او د هغه د اروا پالو ويناؤ له امله د غرناطې په خلکو کې نوى روح غځيدلى وه، د نور اولس په څير ابو عبدالله او د هغه ملګرو هم موسى خپل قايد منلى ؤ. قوم هم د ابو عبدالله او د هغه د ملګرو پخوانى ګناهونه هير کړى وو. علماء او اميرانو د فرديناند پر خلاف د جهاد اعلان کړې ؤ، د ځوانانو د

احساساتو دا حالت ؤ چې دوه لوي سرداران يې د فرديناند د جاسوسانو په جرم اعدام کړل.

فرديناند داده ؤ چې په ښار کې د غذايي موادو د خلاصيدو نه وروسته به خلك پخپله وسلې کيږدي. مګر يوه ورځ له لرختلونه وراندې چې د فرديناند لښکر نوي له خوبه راويښيده د غرناطې ټولې دروازې خلاصې شوې او مسلمانانو پر هغوی حمله وکړه. دا حمله د فرديناند د اټکل پر خلاف وه.

د سترګو په رپ کې څلور زره نصرانيان ووژل شول ، په دې څنډ کې دفرديناند غشي ويشتونکي په کندو کې تم شول او سنګرونه يې ونيول او پلي او سپاره پوځ يې د منظم کيدو موکه ومونده ، موسی د زر تنو سربښندويانو سره د ښار د لويديځې دروازې نه راووت او په نصرانيانو يې حمله وکړه، د دښمن ډير صفونه يې وځپل او دغشو ويشتونکو لومړي مورچلونه يې ونيول.

له لويديځې دروازې نه ابوعبدالله راووت او د دښمن پوځ پر دې اعتراف مجبور شو چې د غرناطې لاس کښينولی پاچا په نيزه وهلو او توره چلولو کې تر اوسه د.خپلو پلرونو روايات نه دی هير کړي.

تر ماسپښين پورې د فرديناند لښکر په هر محاذ کې په شا روان ؤ. خو قضا ماسپښين يې د وروستی کندې له شانه سپور او پلی پوځ تنظيم کړ، او د غرناطې د حمله راوړونکو لپاره نور وړاندې تګ ممکن نه ؤ. د دواړو لوريو تر منځ د يوه غشي دالوت فاصله وه. د ابوموسی سره د پلي پوځ کمی نه ؤ. خو هغه د عامې حملې امر ورنه کړ، د هغه غشي ويشتونکو د ښار په دفاعي کربنه مورچې مزبوتی کړې وې. د سپرو ورو ورو ولګيو به يې حمله کوله او پر دښمن به له کاری ګوزارنه وروسته بيرته شاته راګرځيدل. فرديناند د درانده زيان ليدو سره سره پر دې حالت ډير پريشانه نه ؤ. هغه پر دې باوری ؤ چې لوږې مسلمانان له ښار نه راوتلو او حملی ته مجبور کړی دی په دوو دری ورځو کې به د هغوی پاتې حوصله او زور هم پای ته ورسيږی ، ځکه خو هغه د ځوابی حملی پر ځای خپلو پوځونو ته حکم وکړ چې يوازې دفاع وکړی.

د ماسپښين له لمانځه نه وروسته موسی ځلورو خواوته د خپل پوځ نظم برابر کړ، خپلو اميرانو ته يی امر وکړ چې وروستی حملې ته چمتو شي. د وخت په رارسيدو به د ښار د حصار له شانه پر دوی د حملی غږ کيږی او ټول به په يوه غږ

حمله کوي، تجربه کار خلك ددې حملې له نتيجې نه واله نه وو. بلکې هغوی دا حمله ځان وژنه بلله، د دښمن دغشو ويشتونکو په مورچلونو نيغه حمله ډيره خطرناکه وه پردې سربيره د فردينانډ د سپرو شمير ترموسی اته چنده زيات ؤ، او بلې پوځ چې موسی ډيره تکيه پر هغو درلوده په دې حمله کې چندان رول نشو لوبولی. خو د اولس پر موسی اعتماد ؤ، او دوی دده په اشاره اورته ورغورځيدو ته هم چمتو وو.

موسی پوځي سردارانو ته له لاربنوونې وروسته د ښار په دروازه ننوت له آس نه پلی شو، په برج وخوت په وار وار د هرې دروازې په برجونو راوګرځيد بيايې افق ته وکتل، اوږدو سيورو يې مايوسی زياته کړه، هغه به له يوه برج نه په منډه کوز شو په بل به وروخوت او په دروازه کې به يې پوښتل: تر اوسه دې څه تر نظر نه دی راغلی؟ او چې کله به پهره دار منفي ځواب ورکړ نو د واډ لپاره به يې پخپله په افق سترګې ميخ شوې.

بل لوری ته فردينانډ د قسطلي پاپ ته ويل: سپيڅلۍ پلاره ته دعا وکړه چې دښمن پر موږ حمله ونه ځنډوي ، که ستا دعا قبوله شوه نو دا جګړه به هم نن پای ته رسيږي. او پاپ به د سپيڅلې مريم د بوت په وړاندې په ګونډو شو او په دعا به يې پيل وکړ.

موسی چې دريم ځل د ښار د دروازې په برج ورخوت له پاسه پهره دار غږ پرې وکړ: په افق ګردونه راښکاره شول لکه چې کوم پوځ را روان دی.

موسی په منډه برج ته ځان ورساوه. افق ته يې وکتل او چيغه يې کړه: هغوی راغلل! هغوی راغلل. زموږ شاهين راورسيد.نن خدای (ج) موږ ته بری راکړ.

اوچې کله دګردونو له منځه سپاره پوځيان راووتل نو د موسی په سترګو کې د احسان اوښکې ډنډ شوې له برج نه يې لاندې وکتل او په زوره يې ويل:

بيدار اوسئ!

د ديوال شاته ناستو استازو د لښکر د امير حکم ټولورو خواو ته پوځونو ته ورساوه. سپرو نيزې برابرې کړې او پليوتورې وکښلې.

موسی د يرغل امر ورکړ او په منډه له برج نه کوز شو پر خپل آس سپور شو .

بل لوري ته فردينانډ د قسطلي پاپ ته وويل : سپيڅلي پلاره ستا دعا قبوله شوه، اوس دې ته ضرورت نشته چې مرګ د دښمن دروازه ورټکوي، ځکه هغوی پخپله د مرګ د غيږې په لوري پر مخ راروان دي.

د دوېيدونکي لمر وروستي نظر د هلال او صليب د علمبردارانو ترمنځ د يوې بلې معرکې ننداره کوله، دغرناطې لښکر د غشو په باران کې پر مخ روان ؤ. فرديناند خپلو سپرو ته د حملې امر وکړ او سخته جګړه ونښته.

*****

(۵)

موسی، ابوعبدالله او ابو محسن د ښار د درې لوريو ته د سپرو پوځونو لارښوونه کوله. پلې پوځ دغشي ويشتونکو پر مورچلو يرغل وروړ. موسی د شمالي دروازې له لورې د دښمن صفونه تار او مار کړل او ورانده ولاړ، فرديناند آس ور وړاندې کړ او پوځ ته يې امروکړ ددې ډلګۍ يو تن هم بيرته روغ ښار ته د ننه مه پرېږدئ. تعقيبوي يې مه پخپله راګرځي، موسی له پنځه سوه تنو سپرو سره په يوه ګڼ بڼ ننوت او ورك شو، د فرديناند غشي ويشتونکي د دوی د بيرته راستنيدو په انتظار شول، خو موسی د ښار بل لوري ته ددې پوځ شاته ووت. له دې سره له شمال نه يو نوی پوځ راښکاره شو، هغه پوځ چې له موسی او ابو محسن نه پرته هيڅوك پرې خبر نه وو.

د شاهين غازيان د غرناطې د خلکو مرستې ته رارسيدلي وو، بدر بن مغيره د درې زره پوځ سره له شانه پر دښمن حمله وکړه او د سترګو په رپ کې يې د دښمن صفونه تر پښو لاندې کړل.

فرديناند وارخطا شو پوځ ته يې ښي لوري ته د شاتګ قومانده ورکړه. خو په دې موده کې موسی له شانه حمله وکړه، اوس د فرديناند د لښکر مخې ته د بدر بن مغيره پوځ او له شانه د موسی سربندونکي وو، دريم اړخ ته د فرديناند لښکر د ابوعبدالله سپاره په شاتګ ته مجبوو کړي وو، خو دلته هم نصرانيان له يو ناڅاپي مصيبت سره مخ شول، د دوی ترشا ناڅاپه دوه زره تنه پوځ راښکاره شو. او د ماښام په خړه کې دوی ګومان کاوه چې مرستندوی پوځ يې راورسيد. خو کله چې هغوی د الله اکبر نعرې اوچتې کړې او حمله يې وکړه نو نصرانيانو په ډيره وارخطايي او ګډوډۍ کيڼ لوري ته شاته تګ پيل کړ. د ابوعبدالله په مشرۍ کوم سپاره چې د ښار په لور تښتيدل چې حالت يې بدل وليد بيرته راوګرځيدل او بيايې حمله وکړه.

اوس د فرديناند ټول پوځ له هر لوري د ښار يوه کونج ته راټول شو، د دوی په ښي او کيڼ لوري د بدر بن مغيره او منصور بن احمد سرتيري وو، له شا نه د موسی تر قيادت لاندې پوځ ؤ او مخې ته يې د غرناطې نور پوځ د ابو عبداله او

ابو محسن تر مشرۍ لاندې ؤ.

يوازې يوه لور ته چې د ښار په څنډه کې سيند بهيده آرام ؤ. د سپورمۍ ۱٤مه وه او د شپې هم په جګړه کې هيڅ کمی رانه غی، د دښمن پوځ ورو ورو شاته روان ؤ. او د ابو موسی په مشرۍ د ګوتو په شمير پوځ د دوی د لارې ترلو لپاره کافي ؤ.

منصور په آس يو اوږد چکر وواهه د دښمن تر پوځ راوګرځيد او موسی ته ورغی هغه ته يې وويل ته دې زر تر زره پوځيان له دې ځايه اوچت کړه.

موسی وويل: مګر زما په ګومان خو دا ښه وه چې زه ددې ځای د پريښودلو پر ځای د خپل پوځ يوه برخه دلته راولم، هغوی په ښي او يا کيڼ لور په يوه اوږده دايروي چکر دلته رارسيدلی شي. که موږ پر دوی فشار راوړو نو د ښار د ديوالونو په لوری يې ورتلو ته تيار ولی شو، هلته به ټول زموږ د عسکرو تر غشو لاندې وي.

منصور: مګر که هغوی ښارته ننوزي نو بيا ؟

موسی: ما د دروازو د ترلو امر ورکړی دی.

ستا دا تجويز بد نه دی خو پلی پوځ ډير زر شاته نشو راوستلی، د دښمن د سپرو شمير له موږ نه ډير زيات دی که هغوی ښي او يا کيڼ لوری ته د وتلو اراده وکړي موږ يې له ډير درانه ځانی تاوان ګاللو نه پرته مخه نشو نيولی. دا د بحث وخت نه دی. که ځنډوکړی نو زه ويريږم چې دښمن زموږ په يوه مهم چال باندې پوه شي.

موسی وويل: ډير ښه که ستا له وړانديز سره د بدر هم توافق وي نو زه ددې ځای نه د پوځ په لږې کولو اعتراض نه لرم.

منصور: زه او هغه په يو دماغ سوچ کوو. ته دا محاذ پريږده بل لوری ته ځان ورسوه مګر ډير زر که نه نو دښمن به بيدار شي، ته لږ شاته ولاړ شه او بيا دښمن ته د شاتګ لاره پريږده. جګړه پريکنده پړاو ته ننوتې وه. نصرانيان له دری لوريو نه تر فشار لاندی وو او شاته تلل. دا حالت چې فرديناند وليد خپلو تازه نفسه ګروپونو راوګر ته کولو ته مجبور شو چې د جګړې له ډګر نه بهريې خيمې ساتلې، د نصرانيانو پښې يو ځل بيا ټينګې شوې. ناڅاپه د جګړې له ډګر نه لږ لرې له يوه ګڼ باغ نه د سرحدی غازيانو يو تازه نفسه ګروپ راووت. دا سپاره چې د سلو تنو په شاوخوا کی وو په لاسو کې يې بل شوی مشالونه وو او مخه يې د فرديناند د لښکر پر ځای د هغوی د پړاو په لوری وه. له پړاونه د ساتونکو

گروپونو زیاته برخه د جګړې په لیکو ورګډ شوي وو، د فردیناند پاتې سپایانو د غذایي موادو او جبه خانې د ساتنې هڅه وکړه خو ګړندې سپاره له یوې خوا په پړاو ورننوتل، خیموته یې اور واچاوه، او بل لوري ته ووتل. ساتونکې لا نه وو سمبال شوي چې یوه بل ګروپ حمله راوړه، په یوه خیمه کې د قسطلې پاپ او ورسره ۳۰ تنه راهبان د سپېڅلې مریم بوت ته په ګونډو وو او د صلیب د بري دعاګانې یې کولې، بهر پهره دارانو چیغې پیل کړې: سپېڅلې پلاره! خیمې اور اخستي، د خیمونه پرته د وچې پروړې یوې لویې ذخیرې اور واخیست او لمبو یې آن د جګړې میدان روښانه کړ. د نصراني پوځ سپاهیان د سالارانو او سردارانو یې د لویو سالارانو له حکم نه پرته د خیمو اورته متوجه شول او په همدې مهال د بدر غازیان پرې ورپریوتل.

مات شوي پوځ ته په خپل پړاو کې په اور کې دراښکیلو خیمو په منځ کې د پناه ځای نه ؤ. د اور د لمبو په رڼا کې د بدر سپاهیان وریسې وو او یو یو به یې واژه. وارخطا او ترهیدلي آسونه به د خیمو په پړیو نښتل او راغورځېدل. فردیناند د ماتې او شکست نغاره وکړنګوله. او پاتې پوځ یې د سوځېدو په حال کې خیمې پرېښودې او وتښتېدل. موسی پلي پوځ ته د غذایي ذخیرې د ساتنې او سپرو ته د دښمن د تعقیبولو امر وکړ بدر بن مغیره او منصور بن احمد له ښي او کیڼ لوري دښمن تر ګوزارونو لاندې راوستي ؤ او دغرناطې سپاهیانو له شانه تعقیبول ، د فردیناند لښکر ته یوازې مخامخ لاره خلاصه وه.

تر درې میله پورې د دښمن د تعقیب نه وروسته بدر موسی ته ورنږدې شو په لوړ آواز یې وویل: دلته لږ وړاندې یو خوړ دی پوځ دې ودروه دښمن زموږ تر وروستي ګوزار لاندې دی.

غشي ویشتونکي سپاره دې راوړاندې کړه. دښمن به ډېر ژر بیرته راوګرځي.

موسی پوځ ته د دریدو حکم وکړ . هغه په دې پوهیده چې د غرناطې خلك د کوم مصلحت له مخې له خپل پلان نه نه خبروي هغه پر دې هم پوهیده چې د خوړ په غاړه به د بدر غشي د دښمن لپاره څومره خطرناك وي.

فردیناند ګومان کاوه چې دښمن بیرته ګرځېدلی، خپل پوځ ته یې د دریدو امر وکړ او د تیت او پرك سپاهیانو منظم کول یې غوښتل خو له ښي او کیڼ لوري یې د دښمن د آسونو غږ واورېد او بیرته یې مخامخ لاره ونیوه. لږ وړاندې له بلې پریشانۍ سره مخ شول د خوړ پل نړیدلۍ ؤ او د هغو سپاهیانو مړي شاوخوا پراته وو چې فردیناند ددې پله د ساتنې او پهرې لپاره ګومارلي وو.

د قسطلی لښکر د لومړی ځل لپاره احساس کړه چې د خوړ بلې غاړې ته بل مصیبت ورته سترګې پر لار دی. خو فردیناند ته د سوچ کولو فرصت نه ؤ، پوځ ته یې د خوړ نه د پورې وتلو امر وکړ، د خوړ سوړ او اوبه ډیری نه وی، اوبه دسپرو تر رکابونو پوری رسیدلی . خو د خوړ ځنډې جګې وې اوارې نه وی.

کله چې د آسونو لومړۍ کتار په اوبو ورګډ شول، د بهیدونکو اوبو تت غږ ناڅاپه د یوې هنګامی حالت غوره کړ، له بلی غاړی نه د الله اکبر نارې اوچتې شوې او ورسره سم د ونو له منځه دغشو باران پیل شو. سپاره ټپي کیدل او په اوبو کې غورځیدل او ترهیدلي اسونه په یوه او بله خوا تښتیدل. د قسطلی پر لښکر یو ځل بیا قیامت راکوز شو، پاتې پوځ چې لا په خوړ نه وو ورګډ شوی بیرته یی د آسونو جلبونه وګرځول او شاته ولاړل ، په خوړ کې چې څوك ژوندی پاتی وو، هغوی هم د شاته تلو اراده وکړه خو له بنی او کینڼ لوری د بدر غازیان وررورسیدل دوی چې شاته وتښتیدل د موسی د غشی ویشتونکو له حملی سره مخ شول.

د فردیناند لښکر د بدر، منصور بن احمد او موسی د سپاهیانو تر بشپړې قبضې لاندې ؤ له هرې خوا پرې د غشو باران جوړ شو، فردیناند مجبور شو بیرته یی د خوړ په لوری د حرکت قوماندہ ورکړه، خو د غرناطي او بدر سپاهیانو هغوی تر ګوزارونو لاندی نیولی وو، بالاخره فردیناند د خوړ په غاړه د غشو په باران کی د سیند لاره ونیوله او دا د فردیناند د ژوند تر ټولو سخته ماته وه. د هغه پوځ بالاخره د غشو په باران کې ګوډ مات د سیند غاړې ته ورسید، او پر سیند یی آسونه ور وراندی کړل، له شانه د تازه نفسه پوځونو لخوا د غشو تر باران لاندی وو.

تر سیند پوری د فردیناند بې شمیره آسونو د خپل سپاره له بار نه شاسپکه کړی وه، مجاهدینو په تورو له هغوی نه سرونه وهل، له جګړی نه یی متی شلې شوې وې خو د بري نشې یو له بل نه مخکې کولوته هڅول ، بدر بن مغیره خپل کینڼ لوري ته د غرناطي یو سپور لیده چې دسپوړمی په رڼا کې یې خول او زغره ځلیدل، د سپاره ښکلی اس د بدر پام هغه ته ور واړاوه. سپاره د دښمن څو تنه یو پر بل پسی له تیغه تیر کړل وړاندی ووت، د قسطلی یو سپاره پری حمله وکړه او هغه یی ټپی کړ، سپاهی سره له دې چې ټپی و ونه درید او یو پر بل پسې یې د دښمن دوه تنه په توره ووهل او ویی وژل.

د بدر د خولی نه ناڅاپه هغه ته د آفرین او شاباش الفاظ ووتل.

ورنژدې شو ورته وې ويل: ستا زړور توب د ستاينې وړ دی خو داسې د دښمن منځ ته ور ننوتلو ته ضرورت نشته.
لږ څنډ وروسته چې د بدر سترګې يو ځل بيا د غرناطې په سپاهي ولګيدې هغه بې سيکه ؤ او په زين يې ور خولم شوی ؤ.
بـدر آس ور ورانـدې کـړ ويـې ويـل: تـه تـپـې يـې، د سـپـاره لـه لاسـه تـوره وغورځيده ، او سريې په زين کيښود، بدر د هغه تر ملا لاس چاپير کړ او په خپل آس يې ورسره سپور کړ، نيمه شپه د فرديناند ګودمات پوځ له سيند نه پورې ووت.

*****

(٦)

له دې لوېې فتحې وروسته موسی له آس نه ښکته شو او تر ډيره پروردګارته په سجده پريوت، د هغه له خولې په وار وار همدا دعا جاري وه: ای بخښونکيه او مهربانه خدايه! موږ ددې وړنه وو، دا بری ستا انعام او ستا رحمت دی.
بيا جګ شو خپلو ملګروته يې وکتل بدر څو ګامه وړاندې بشير بن حسن ته چيغې وهلې. موسی ورمنډه کړه د هغه د آس قبضه يې ونيوه او د هغه په لاسو يې شونډې کيښودې ويې ويل: بدره ! خپل خول لرې کړه د غرناطې اولس د هغه پربښتي ليدوته ناکرار دی چې له ځانه سره يې د خدای سل رحمتونه راوړي دي.
بدر ځواب ورکړ: اوس يوازې هغه خيرې د ليدو وړ دی چې په تندي يې د شهامت وينې ځليږي. له دې برې وروسته زه د ځان په ښکارولو اعتراض نه لرم. مګر تر اوسه د خلکو پام زما په لوری مه راړوه، د فرديناند پلې پوځ تر اوسه په سيمه کې خور دی. موږ بايد هغوی ته د وتلو اجازه ورنکړو.
بدر دا وويل او بيايې نقاب پورته کړ.
موسی وويل: انشاء الله په هغوی کې به ډير لږ په بيرته تيښته بريالی شي. زه غواړم چې آسونه مو لږ دمه شي.
په دې څنډ کې ابومحسن، منصور او د پوځ نور افسران هم ورغونډ شول، بدر بن مغيره وويل: منصوره ! ته نن زما د توری او آس حق دار يې. زما دا ګومان نه ؤ چې ته به ددې سيمې په لوړو ژورو کې دومره بلد وې، زه په تا وياړم!
د زړور سالار لپاره د خپل خواږه قايد دا الفاظ يو ډير لوی انعام ؤ.
بدر بن مغيره يوه او بله خوا وکتل ويې ويل: بشير تر اوسه نه دی راغلی، خدای (ج) د وکړی چې روغ وی.

موسی تکان وخوړ ویې ویل: بشیر چیرته دی؟

بدر: ما د خوړ په بله غاړه ستا د پوځ یو سپاهی پریښې ؤ بشیر می د هغه د تمې د پتې لپاره واستاوه، د هغه سپین آس ډیر ښکلې ؤ. له جامونه هم ستا د پوځ کوم لوی افسر ښکاریدو. هغه زړور ؤ خو ډیر زیات احساساتی ؤ. زه د هغه لیدل غواړم زما په گومان ډیر زیات تپی ؤ. یو سپور راوړاندی شو موسی ته یی وویل: د پاچا درك نشته، ځینو خلکو د هغه آس یوازی لیدلی.

د بدر په څیره کې د خفگان نخښې رابرسیره شوې ویې ویل: زما گومان ؤ چې د غرناطې پوځ به د لاشونو له بوج نه ځانونه خلاص کړی وی. زه په دې ویریږم چې که له پاڼپا نه مو مطلب ابوعبدالله وی بیرته غرناطې ته ولاړ نه شی او یو ځل بیا سپاهیانو ته د غرناطې دروازې بندې نه کړی.

منصور وویل: ما هغه ولید، خو ته به حیران شی که درته ووایم چې ما بې اختیاره دوه درې ځلی پرې آفرین ووایه. کله چې ابو محسن راته وویل چې دا ابو عبدالله دی نو زما باور نه کیده.

موسی وویل : ما تر ښاره دی د جگړی په ډگر بی ضرره گاڼه ځکه می راوست.

بدر څه ویل غوښتل چې بشیر په اس سپور راغئ په مخکې یې ودرید او ویی ویل:

هغه تپی ستا لیدوته ناکراره دی.

بدر وویل: د هغه وضعه څنگه ده؟

بشیر : په پوښتیو کې تپي دی خو که د خدای (ج) رضا وه روغ به شی.

* * * * *

(۷)

تپی د زیتون د یوی ونې تنې ته ډډه وهلی وه، څو تنه سپاهیان یی شاوخواته ولاړ وو، بدر بن مغیره او د هغه ملگری یی چې ولیدل سپاهیان لرې شول، بدر له اس نه کوز شو تپی ته ورنژدې شو، په لومړی نظر یې هغه ونه پیژاند، خو کله یی چې په ځمکه زنگون کیښود او هغه ته یې په ځیر کتل نو په خپل بدن او رگونو کې یې یو ډول حرارت احساس کړ.

بدر بیرته جگ شو، تپی سر اوچت کړ او په کمزوری غږ یی وویل: نن تا د داسی چا ژوند وساته چې د ژوندی پاتی کیدو یی هیڅ حق نه ؤ. زه ستا گناهگاریم، زه ستا قاتل یم، زه پخپلو گناهونو پښیمانه یم. او ته دا

حق لري چې ماته ډېره بده سزا وټاکي.
بدر چوپ ولاړ ؤ او هغه ته یې کتل، د هغه په مخکې ابو عبدالله ؤ. هغه ابو عبدالله چې د وطن پلورنې داستان یې د هر مجاهد په زړه ثبت ؤ. چې هیڅوک او بخښل یې د بدر بن مغیره د وس خبره نه وه.
بدر په خپل زړه کې ویل: کاشکي ما ددې خوښي په شیبو کې ستا څېره نه لیدلای.
موسی، بشیر، منصور او ابومحسن د بدر شاته ولاړ وو او چوپه یې یو بل ته کتل، د بدر بن مغیره له څېرې نه د هغه د احساساتو پته لګول ګران وو.
ابوعبدالله ناڅاپه اوچت شو او زنګیدلی زنګیدلی یو ګام بدر ته ورنږدې شو هغه ته یې وکتل له شونډونه یې دردناک غږ اوچت شو: ته ما ولی نه وژنې! زما د ګناهونو بار نور زما له زغم نه اوچت شوی دی.
د ابوعبدالله له سترګونه اوښکې توېې شوی. بدر بن مغیره د یوه ګړنګ په څېر ولاړ ؤ. ابوعبدالله بیا وویل: ما د ژوند له عذابه ځان بی همه کړی ؤ، د دښمن اسونو تر پښو لاندی غوبل کولم، مګر تا په ما ظلم وکړ. د خدای (ج) په خاطر ما ووژنه ! دی ځمکی ته نور زما بوج له زغم نه وتلی دی. هغه ژړل.
د بدر بن مغیره په زړه کی د ابو عبدالله غوندی غدار لپاره د رحم هیڅ ځای نه ؤ خو هغه د بی پایه غوسې په حالت کې هم په لویدلی غلیم ګوزار نه کاوه ویې ویل: ابوعبدالله ! ستا اوښکی په ما اثر نه لری. مګر ستا پر چینه د وینو خاپونه دی، د جګړې په ډګر ستا وینه د شهیدانو له وینې سره ګډه شوی، زه په تا لاس نشم پورته کولی، تر کومه چې زما ذاتی معامله ده زه تا معاف کوم، خو د اولس مجرم یوازی اولس بخښلی شی، زه پر دی هم پوهیږم چې د غرناطې اولس د حماقت تر حده سخاوت لری. د داسی ساده زړی اولس د بیا دوکه کولو هڅه مه کوه، زما په خبرو باور وکړه، که زه له تاسره ددی میدان پر ځای د الحمرا په ماڼۍ کې مخامخ شوی وای نو ښایی زما توری تاته د څه ویلو موکه نه وای درکړی.
ما به د غرناطې د اولس د احتجاج سره سره د داسی چا په وژلو صرفه نه و ه کړې چې د تاج او تخت په شوق یې پر دښمن د اولس د لونو عصمتونه وپلورل. مګر ته اوس د اولس یو سپاهی یې ستا توره د دښمن په

وینو لمبیدلی ده، او ستا د وینو څو څاڅکي بنایي ستا د تیرو ګناهونو داغونه ومینځي. د ابوعبدالله صبر ځواب ورکړ جګ شو او توکرې وخور په ونه یې ځان تکیه کړ ویې ویل: ته ډیر سخي یې خوزه پوهیږم چې د سمندر تولي اوبه هم زما د ګناهونو داغونه نشي پاکولی ، کاشکې تازه د مرګ له منګولو نه نه وای ژغورلی. بیا یې سیکه شو سترګې یې پټې کړې د غورځیدو په حال کې ؤ چې بشیر ور ورانډې شو تکیه یې ورکړه او ورو یې پر ځمکه څملاوه.

بدر بن مغیره د آس په رکلب پښه کیښوده ویې ویل: بشیره دده ساتنه او پټې ستا ذمه واری ده، زموږ ډیر کار لا پاتې دی. موسی ابو محسن او منصور هم په خپل خپل آس پښې واړولې.

د غرناطې پلی پوځ چې د سپرونه شاته پاتې شوی ؤ ډیر ګډ وډ او تیت پرک شوی ؤ، د بدر او غرناطې سپاره ور پسې شول او یو یو یې له تیغه تیرول، کومو پوځیانو چې په باغونو او ځنګلونو کې د پټیدو هڅه کوله، پلی پوځ پسې ورغی ، پر دښمن د وروستې ګوزار لپاره بوداګان او تنکي هلکان هم راوتلي وو. د لمر ختلو نه ورانډې میدان بلکل صاف شو، ګام په ګام د دښمن د مړیو تنې پرتې وې د بندیانو شمیر د پنځو زرو تنو په شاوخوا کې ؤ، او د مړو شمیر ددې له څلور چنده نه زیات ؤ.

* * * * *

(۸)

بریالي لښکر د « زونیل» د سیند په غاړه د سهار لمونځ ادا کړ د موسی په اصرار بدر د لمانځه امامت وکړ. له لمانځه نه وروسته یې لنده دعا وکړه چې:

ای د سزا او جزا مالکه ! موږ ته د خپلو پلرونو ایمان راکړه زموږ سرونه دې ستانه پرته بل چاته تیت نه شي. او زموږ په زړونو کې ستا نه پرته د بل چا ویره مه اچوه. موږ ته ستا د عبادت په خاطر د ژوند توفیق راکړه. او د محبوب نبي د دین د اوچتولو په خاطر د مرګ همت راکړه . آمین.

له دعا وروسته بدر بن مغیره تر لږ ځنده چوپ ؤ. د شاهین د درې مجاهدینو په ویاړ خپل قاید ته کتل. او د غرناطې د اوسیدونکو چوپ نظر د خپل نیکي کوونکي په څیره مېخ و او له عقیدت او درناوي نه یې زړونه

د شکرانې په جذبو ډك وو پدر بن مغيره وويل:
زما درنو ملګرو او ورونو ! دغه شاندار بریٔ مو مبارك شه خو ګوری داسې ونه ګنئ چې تاسو په راتلونکې کې له جګړې او خطر نه بچ یاست. تاسو دښمن یوازې د غرناطې له څلورو دیوالونو نه شړلئ دئ ، خو ستاسو د هیواد زیاته برخه اوس هم د هغوی په واکې کې ده او ددې له لاسه ورکړې خاورې له بیرته ترلاسه کولو وروسته هم ستاسو دنده سر ته نه رسیږي. تر څو تاسو په ټول اندلس حاکمیت و نه لرئ، تاسو به داړ منه ساه وانه خلئ. که تاسو له دې برئ وروسته بیا ویده شوئ نو په یاد ولرئ چې پروردګار ویده په وار وارنه را پاڅوي. تر څو چې هغه په کوم اولس کې د ژوند علامې وینې نو په وار وار یې خوځوي او جنګې ورکوي کله چې بیا د ژوند علامې تتې شي ورو ورو یې دمرګ په خوب ویده کوي. د اندلس مسلمانان ستاسو د هغو واکمنو د اعمالو سزاګالي چې ددې ستر سلطنت زیاتې برخې یې دښمن ته له سپارلو وروسته یوه لویشت ځمکه ځانته بس وبلله او په آرام خوب ویده شول.

پیړۍ پیړۍ د اندلس مظلومو مسلمانانو ددې انتظار کاوه چې له غرناطې نه به د هغوی ورونه د دوی د مرستې لپاره راځي خو تاسې خوبونه کول، په اندلس کې ستاسو ورونه د ظلم په میچن دل کیدل. د وحشت او بربریت لاسونو ستاسو د قوم د لونو عصمتونه تار په تار کړل خو تاسو خوبونه کول، ستاسو غیرت راوینښ نه شو. د هغوی له خولې فریادونه وتل ، د هغوی له سترګو اوښکې بهیدې ، خو ستاسو هیڅ پروانه وه، او د خوښۍ په نغمو مو زړونه خوښ ساتل.

ابوالحسن د خپلو پلرونو د غفلتونو د جبران لپاره اوچت شو ، خو د رباب دخوږو نغمو خوب وړبوته د تورو شرنګهار بښه ونه لګیده، او تاسو د هغه مجاهد میړه لاسونه وروتړل.

تاسو هغه وخت راوینښ شوئ چې سیلاب مو د کورونو دروازو ته در رسیدلی ؤ. ستاسو امیرانو د لومړی ځل لپاره دا احساس کړه چې د اولس د خپرو سره د دوی ماڼۍ ته هم خطر دی. زه دا هم د خدای (ج) رحمت بولم، خو په یاد ولرئ!

ستاسو دا بریٔ د منزل په لوری لومړی ګام دی، منزل موتراوسه ډیر لرې دی، ستاسو په لاره کې ډیرې داسې کندې دی چې په خپلو لاشونو به یې

ډکوي او ترې پورې وزي به، تاسو تر اوسه د خپل تياره ژوند پر افق پوازې تته رڼا ليدلې. که تاسو وپښ پاست نو سهار لرې نه دې مګر که خدای (ج) مه کړه بيرته ويده شوي نو ستاسو دا برۍ به د ډوبيدونکي لمر وروستي وړانګې وي.

زه له دښمن نه ويريږم نه، خو تاسي بايد د هغوي په باب غلط ګومان ونه کړي. د دوی وسايل حد او حساب نه لري. د دوی د پوځ شمير له موږ نه ډير زيات دی.

فرانسه، روم او داروپا نور هيوادونه د دوی تر شا ولاړ دي. دوی زموږ د ورکولو لپاره تر يوه بيرغ لاندې راټول شوي دي. ددې پر خلاف د الميريا او مالقه په له لاسه ورکولو موږ له نوري اسلامي نړۍ سره لاره نه لرو. دښمن له څلورو خواو را ايسار کړي يو، خو پر دې ټولو خبرو برسيره که زه پر دې ډاډه شم چې تاسو به خپلې پخوانۍ اشتباه ګانۍ نه تکراروی نو په ډاډ ويلای شم چې د دنيا هيڅ طاقت مو نشي لاندې کولی. که تاسو له خپلي ماضي نه عبرت وانه خست، که تاسو د دښمن پر خلاف تر يوه بيرغ لاندې د راټوليدو پر ځای د خپلو منافقو مشرانو په خوله يو له بل سره لاس او ګريوان شوی او ترمنځ مو نژادي او قومي اختلافات وپالل نو په ياد ولرئ! لکه څنګه چې د نور اندلس مسلمانان د خپلو مشرانو د عملونو سزاګاللی همدغسي به په غرناطه کې ستاسو راتلونکي نسل ستاسو د کړو وړو سزاګالي.

د دښمن له چلونو نه خبر اوسئ، او تر دښمنۍ زيات په خپلو غدارانو پام کوئ، په دې کې شك نشته چې له هغوی نه زياترو په دې جګړه کې ستاسو ملاتړ وکړ او دځينو لمن په خپلو وينو مينځل شوی خو دا امکان لري چې په ستونزو کی دغه خلك يو ځل بيا تاسوته دوکه درکړي. دغه خلك کلك ځاري، دوی ته د خپلو اشتباهاتو د تکرار موکه مه ورکوی، دا هغه وخت امکان لري چې ستاسو په منځ کی د احتساب قوت راوپښ شي، او ستاسو په ملي کرکټرونو کې د غدارۍ او وطن پلورنې لپاره د رحم ځای نه وي.

دا لومړۍ جګړه ده چې ابو عبدالله د زړه له کومي له اولس سره ملاتړی ؤ او زه دعا کوم چې دی په راتلونکي کی هم خپل اولس ته لاس ورکړي.

خو تاسو ده ته دا باور ورکړي چې نور اولس ته دوکه نشي ورکولی. دښمن له دی ماتي وروسته چوپ نشي کښيناستلای. دوی به له ډير لوی محواك سره حمله وکړي او تاسو سر له نن نه د دوی د حملې د مقابلې لپاره تياری ونيسی. دا

ستاسو نیکمرغی ده چې خدای (ج) موسی غونډې لاربنود درکړی دی.
زه بیرته ډیر زر ستنیږم ، امکان لری دښمن زموږ په سیمه یرغل راوړی، خو زه په جار وایم چې کله ماته ضرورت وی تاسو به ما په خپل منځ کې ومومی.
له بدر بن مغیره نه وروسته موسی جګ شو وینا یې وکړه:
مسلمانانو ! له نن نه څلور سوه کاله وړاندی چې کله نصرانیانو زموږ له اختلافاتو نه ګټه اوچته کړه او زموږ د هیواد زیاته برخه یې له موږ نه ونیوله نو خدای (ج) یوسف بن تاشفین زموږ د مرستی لپاره راواستاوه، هغه مجاهد مسلمانان دداسی غلیم له ظلم نه وژغورل چې پر دوی ژوند تنګ کړی ؤ ،او کله چې نن زموږ غدارانو دښمن ته د کور د روازی پرانستی کله چې د منافقینو ډلی د څو سکو په بدل کی موږ ته د غلامی کړی واغوستی بدر بن مغیره موږته د ژغورنی د پرښتی په بڼه راورسید.
پرون لمر د تاسو په څیرو کی د مایوسی کرښې لیدلی، او نن لمر ستاسو په شونډو د خوښی موسکا وینی، د سر حد غازیانو تاسو ته یو هیر کړی درس در زده کړ، او هغه دا چې د مسلمان څواک د دوی په شمیر کې نه دی د دوی په ایمان کی دی تاریخ ددی خبری ګواه دی چې که مسلمانانو کله ماته خوړلی دهغو د خپلو د غداری په وجه یې خوړلی ددښمن د څواك په وجه نه . زموږ ننی فتحه ددی ګواه ده چې موږ په دی تیر وخت کی هم څه له لاسه ورکړی د خپل غفلت په وجه مو له لاسه ورکړی . تاسو د غدارانو خبره ومنله، تاسو منافقینو ته لاس ورکړ، تاسو پر خدای(ج) بروسه پریښوده او پر فردیناند مو تکیه وکړه او تاسو پخپلو سترګو ولیدل چې په قسطله ، المیریا او مالقه کې ستاسو د کرو ورو سزا ستاسو بوډاګانو، ماشومانو او تورسریو ته ورکول کیږی. تاسو هغه وخت میدان ته راووتی چې پردې پوه شوی چې نور له جګړی پرته بله لاره نشته، تاسوته د اور وژلو سوچ هغه وخت پیدا شو چې نژدی تول کورونه درسوځولی ؤ.
زه ددی خوښی په شیبو کی پخوانی ترخه یادونه نه راسپړم، خو په یاد ولری چې موږ یوازی یوه معرکه ګټلی، مګر جګړه مولا پاتی ده، یوه اوږده او صبر آزموونکې جګړه، چې ددی جګړی له زغملونه پرته موږ په دی خاوره آرامه ساه نشو کښلی، او موږ په دی جګړه کی د بری لپاره باید د هغو تولو ناروغیو علاج وکړو چې د الزغل او ابوالحسن بریاوی یې په ماتو بدلی کړی.
موږ به له هغو غدارانو نه ځانونه ژغورو چې د څو تنګو لپاره یې د هیواد عزت پر دښمن وپلوره. موږ باید غرناطه د هغو ماته خوړلیو ذهنیتونو او بزدلانو

نه پاکه کړو چې د دښمن د ځواك رعب يې په زړونو خپور دي، موږ بايد د هغو شر اچوونکو نه خبر وو چې په هسپانيه کې د بريږي، هسپانيوي او عربي په نامه تعصبونو ته لمن وهي، زه پوهيږم چې الحمرا تر اوسه د غدارانو نه نه ده پاکه او په تاسو کې ځينې بنايي داوګڼي چې زه به د ابوعبدالله د خفه کيدو له ويرې پر هغوي لاس اوچت نه کړم. چې تر اوسه د فرديناند د لاس اله دي . خوږه تاسوته داد درکوم چې که زما د ابوعبدالله په نيت شك راشي نو زه به يې تر لمن راکش کړم او ستاسو مخې ته به يې دروم.

تاسوته به وايم چې ده له توبې وروسته هم قوم ته دوکه ورکول غوښتل نور پرده رحم کول ګناه ده.

ابوعبدالله له ماسره ژمنه کړې چې هغه به د اولس د يوه غدار سپارښت نه کوي، او زه تاسوته اعلانوم چې زه به د غرناطې د سرنوشت په اړه د ابوعبدالله د لاسوهنې زغم ونه کړم. او زه له تاسو نه دا تمه لرم چې که خداى(ج) مه کړه له مانه هم د اولس پر خلاف کومه ګناه کيږي تاسو به ما ونه بخښئ.

د غرناطې يو بوډا سردار اوچت شو ويې ويل: زموږد تولو هيله ده چې زموږ سرحدي ورونه غرناطې ته راسره ولاړ شي، هلته به خلك د بدر بن مغيره ليدوته ناكراروي.

موسى بدر ته وکتل ، مګر هغه سر د نه پرځاى وخوځاوه.

موسى بيا بوډا سردارته وکتل ويې ويل: لږ مخکې وراندې زما هم همداسې هيله وه، چې زه خپل محسن لږ تر لږه د يوې ورځې لپاره غرناطې ته بوزم. خو له بدر سره تر خبرو وروسته زه پر دې نظر شوم چې موږ پخپله هم بايد غرناطې ته ستانه نه شو، موږ به خپل پرمختګ ته دوام ورکوو، د غرناطې د خلکو پر ځاى هغه خلك زموږ زيات ناکرار انتظار کوي چې تر اوسه پورې پرې زموږ د دښمن قبضه ده.

د لوشه نوی والی

د لوشه والی ابوداؤد د خپلی ماښی په یوه کوټه کی ناست و ، دولتی اسنادیی کتل، د هغه د دروازی پهره دار کوټی ته ورننوت او تر څه ځنډه چوپ ودرید، کله چی څو دقیقی د ابوداؤد هغه ته پام نه شو نو پهره دار زره نا زره وویل: د ملاقات په کوټه کی جان مایکل ستاسی انتظار کوی، که ستاسو حکم وی دلته به یی راولم.

ابوداود جگ شو ویی ویل: جان مایکل! نه زه پخپله هلته ورځم د هغه د راتگ خو به زیات ځنډ نه وی شوی ؟...

پهره دار: نه همدا اوس راغی.

ابوداود بهرته ووت او په برنډه کی څو گامه ولاړ او بیا یوی پراخی کوټی ته ور ننوت، د یو پوخ عمر او مزبوتو متو خاوند چی پر ده سترگی ولگیدی له کرسی نه جگ شو. او ابو داود له لاس ورکولو وروسته هغه ته مخامخ په دوهمه کرسی کښیناست.

ابو داود جان مایکل ته په ځیر وکتل ویی ویل:

زما په گومان ته محاذ ته تللی وی؟

جان مایکل ځواب ورکړ: هو، مگر اوس له قسطلی نه راغلم. زه معظم پاچا د ځینو مهمو مشورو لپاره هلته ورغوښتی وم.

ابو داود: نو په لوشه کی به ته زما پر ځای والی وی ؟

جان مایکل یو لیك، ابوداود ته ورکړ ویی ویل: دا د پاچا فرمان دی. زه د حکم د تعمیل لپاره دلته راغلی یم. که نه نو په داسی نازکه موکه کی د یوه سپاهی لری کیدل له محاذه هغه ته ډیر تکلیف ورکوی. ابوداود لیك پرانست او له سر سری لوستو وروسته یی وویل: زه خوښ یم چی هغه ستا په څیر تجربه لرونکی سړیٔ دلته را استولی زه به سبا ته قسطلی ته وخوځیږم.

مایکل: مګر ما له تانه زیات هدایات غوښتل.

ابو داود وویل: زما لومړنۍ او وروستنۍ هدایت دا دی چې لوشه په هر قیمت د دښمن نه وساتې.

جان مایکل : په دې برخه کې تاسو په ما اعتماد کولی شی، تر سبا پورې به پنځه زره تنه پوځیان نور هم راورسیږي.

ابو داود: له دې وروسته زه دا وایم چې د دښمن تازه برېاږ د مقامی مسلمانانو په زړونو کې تر یوه حده جوش او جذبه راوښه کړی ده، ما خطرناك کسان نیولی دي.، اوس د بغاوت څه اندیښنه نشته، د مسلمانانو د احساساتو سرولو لپاره د دوی د مشرانو یوه ډله لاس په کار ده. ته له هغوی سره مرسته وکړه. او هغوی له مالی ستونزو سره مه مخ کوه، زه به له روانیدو نه وړاندې ستا ملاقات له هغوی سره وکړم.

جان مایکل وویل: ته به څومره وخت بهر وې؟

ابو داود : دا په حالاتو پورې اړه لري. که زما تر تګ پورې ټول هغه علماء چې قسطلې ته بلنه ورکړای شوې ده راغلې وو نو زه به زر راستون شم، که نه، زه به وځنډیږم.

جان مایکل : زما په ګومان له قرطبې، اشبیلیې او نورو ښارونو نه تر اوسه پنځه سوه تنه عالمان راغلې دي.

ابو داود : نو په قسطله کې به زما کار زر پای ته ورسیږي ، خو زه به بیا نورو ښارونو ته ځم. ښه اوس دا ووایه چې د جګړې وضعه څنګه ده؟

جان مایکل: د جګړې وضعه ورځ په ورځ مخ پر خرابیدو ده، د غرناطې خلکو له موږ نه زیاتې سیمې بیرته نیولې، د غرناطې له ماتې وروسته زموږ پښې په هیڅ ځای کې هم تینګې نه شوې، ابو داؤد وویل: دا د ډویډونکي لمر وروستي وړانګې دي.

جان مایکل : مګر د غرناطې خلك دا د لمر راختلو لومړنی وړانګې ګڼي، د یوې آوازې له لامله زموږ پوځ ډیر پریشانه دي.

ابو داود: په کومه آوازه ؟

جان مایکل: د خلکو ګومان دی چې سرحدی شاهین کوم نوی سړۍ نه دی هماغه بدر بن مغیره دی. زموږ د پوځ یو شمیر افراد چې بندیان وو او

راتبنتیدلی دی دا خبره یی تایید کړی، د پاچا سلامت هم دا گمان دی، امکان لری ابو عبدالله هغه نه وی وژلی.

ابو داود وویل: که ابو عبدالله بی عقل نه وای نو ددی امکان ؤ.

جان مایکل: تر څه مودی پوری زما هم دا گومان ؤ چی ابو عبدالله یو لاابالی او رنگین مزاجه سړئ دی. خو د هغه وروستیو بریاو زما نظر د هغه په باب بدل کړی دی.

ابو داود وویل: زه یوازی دومره پوهیږم چی د غرناطی بربادی دده په لاس ده، د لیونتوب مختلف ډولونه لری. یو وخت دده د لیونتوب کیفیت داسی ؤ چی د خپل پلار او تره پر خلاف یی بغاوت وکړ او موږ ته یی د غرناطی دروازی پرانستی، اوس د هغه د لیونتوب په کیفیت کی بدلون راغلی. تر څه مودی به همدغه حالت ورسره دوام کوی. تاسو به تر څو میاشتو پوری د غرناطی په باب عجیب او حیرانوونکی خبرونه اوری.

جان مایکل وویل: پادشا سلامت تر څو هفتو پوری پر غرناطی باندی د پریکنده او درنی حملی پریکړه کړی ده. د هغه گومان دی چی که ستا تدبیر کامیاب شو د غرناطی کلابندی به ډیره دوام ونه کړی، زه دا پوښتنه کولی شم چی تا څه تدبیر سنجولی دی؟ آیا ته غرناطی ته د اندلس د علماؤ کوم هیأت استول غواړې؟

له ابوعبدالله سره د سولی لپاره خوبه د خبرو اترو اراده نه لری؟

ابو داود: زه تاته یوازی دومره ویلی شم چی پر « الحمرا » د پاچا فردیناند د بری بیرغ رپول زما د ژوند لویه هیله ده. له دی نه وړاندی موږ ډیری غلطی کړی، نور به کومه غلطی نه کوو ، توپان یوازی هغه دیوالونه غورځوی چی تاداونونه یی وراسته شوی وی. د غرناطی لپاره چی کوم تدبیر ما سنجولی دی د هغی په بری به د غرناطی د خلکو د مقاومت زغم پای ته ورسیږی او ستاسو پوځ به له هیڅ پریشانی سره مخ نه شی.

بیا هم ته اوس له مانه د څه تفصیل پوښتنه مه کوه دا غوره هم ده ، اوس تر هر څه وړاندی زما دا کار دی چی ستا د هستوگنی بندو بست وکړم او له هغو خلکو سره دی معرفی کرم چی زما په غیاب کی ورسره مشوری کوی، د محل یو کونج بلکل تش دی. زما بال بچ به همدلته اوسی خو که

تاته د زیاتو کوټو ضرورت ژ نو درته خالی به یې کړم.

جان مایکل وویل: زه یوسپاهی یم، له دی پرته زه یوازی یم زما ضرورتونه ډیر لږ دی. یوه ووړکی کوټه زما لپاره کافی ده، زه ستا بچوته زحمت ورکول مناسب نه بولم.

ابو داودوویل: د محل کین لوری ټول خالی دی. تاسو یې وګوری زما په ګومان به هغه ستا لپاره بس وی.

* * * * *

(۲)

د شپې مهال جان مایکل د ابوداود کره ډوډی وخوړه، په دی مهمانۍ کی د ښار د څو سردارانو نه پرته د ښار څو دلوړې طبقې ښځې هم شریکې وې، ربیعی ناجوړی پلمه کړه او د میلمنو محفل ته ورنه غله. انجیلا هم د سرخوږ پلمه کړ څو موریې پلمه ونه ومنله، د غرناطی له پریښودو سره د انجیلا په مزاج کی ډیر بدلون راغلی ژ. د ربیعی په خیر هغی هم په کوم مجلس کی شریکیدل نه خوښول. دا ناسکه خویندی یو د بل همرازی او خواخوږی وی دواړو به یو بل ته د زړه د راز ویلو لپاره یوازیتوب خوښاوه، میریا دا احساسوله چی لور ئی د ربیعی خوی او عادت خپل کړی. هغی دا شکایت هم درلود چی انجیلا د یکشنبی په ورځ کلیسا ته د عبادت لپاره د تلو پر ځای دا خوښوی چی له ربیعی سره په کور کی پاتی شی. او د ربیعی په څیر له خلکو سره د لیدو کتو مینه نه لری. کله به چی میریا ډیره په غوسه شوه نو ربیعی ته به یې زیاتی سپکی سپوری ویلی او انجیلا ته به یې ویل چی له هغی نه لری وګرځی، خو انجیلا د مور له کمزوریو نه خبره وه، ناروغی به یې پلمه کړه په بستره به وغځیده او له خوراک څښاک نه به یې انکار کاوه. میریا به د هغی د پخولا کولو ناکامه هڅه وکړه خو چی مجبوره به شوه ربیعی ته به یې وویل: ربیعی ! زه پوهیږم چی تر څو ته هغه راپخولاته کړی زما خبره نه منی او ډوډی ته به لاس ورنه وړی تا پر هغی کوډې کړی دی. هغه به نهره ویده شی ، هغه له پخوا نه د لرګی په څیر وچه کلکه شویده، دا داسی ګڼی لکه زه یې چی دښمن وم. ربیعی ماتاته څه وویل؟ آیا نا سکه مور دومره حق هم نه لری؟

میریا به خپله ماته ومنله او خپلی کوټی ته به ولاړه، او لږ ځنډ وروسته به خدمتګاره ورغله ورته وبه یی ویل: هغوی دواړه ووډی خوری له داسی پیښو وروسته به څو ورځې په خیر تیری شوی، په وار وار میریا د دروازی له چولو، نه د انجیلا او ربیعی د خبرو اوریدو هڅه کړی، خو انجیلا له خپلی نا-سکه خورنه عربی زده کړی وه، او دا هغه ژبه وه چی د اندلس عیسوی حکومت غیر قانونی ګرځولی وه. میریا به ابوداود ته شکایت وکړ خو هغه به ورته ویل چی انجیلا د عربی په زده کولو پاچاهی ته د لوی خدمت ترسره کولو جوګه شوه. که کومه نازکه موکه راغله نو موږ به د دښمن په لیکو کی د ګډوډی خپرولو لپاره له داسی نجونو نه کار اخلو.

نن چی کله میریا انجیلا ته په میلمستیا کی د ګډون خبره وکړه نو هغی له خواب ورکولو پرته ربیعی ته ورغله ورتمویی ویل: ربیعی ! زه دی مجلس ته نه ورځم . د دوی خبری زما له زغم نه وتلی دی.

ربیعی وویل: انجیلا دا مجبوری ده، تر اوسه هغه مهال نه دی راغلی چی موږ هر کار په خپله خوښه وکړو، ته هلته ورشه امکان لری له دوی نه څه نوی خبره واوری.

کله چی انجیلا د ربیعی له کوټی نه راووته نو مور یی په دروازه کی ولاړه وه، ورته ویی ویل: انجیلا د خدای (ج) په خاطر ما مه پریشانه کوه. جان مایکل ډیر لوی سړئ دی. د هسپانیی ډیری معتبری ښځی له هغه سره خبری کول د ځان ویاړ بولی، ته تر اوسه ځوانه یی له ماسره ستا د راتلونکی سودا ده. داسی موکه هر وخت نه راځی، د جان مایکل میرمن مړه شوی ده، ته به نن وګوری چی د لوشه ښځی د هغه د پام ور اړولو لپاره څومره ناکراری دی، انجیلا په غوسه شوه ویی ویل: مورجانی ! که ته داسی خبری کوی نو زه به هیڅکله هغه ته ورنه شم.

میریاهیله منه شوه ویی ویل: انجیلا ته هوښیاره یی زه دی په زور نه مجبوروم ، خو د یوه میلمه عزت ستا فرض دی. هغه د پاچا خاص سړئ او د صلیب ساتونکی دی.

انجیلا: مورجانی ! زه ستا د حکم د منلو په خاطر ورځم که نه زما هیڅ زړه نه غواړی. ، زما له هغو وحشیانو نه کرکه ده چی په لمن یی د معصومو

مجونو د عصمت د لوټلو داغونه دی.

میریا : ته ربیعی په خپل مذهب بدگومانه کړی یی.

انجیلا ځواب ورکړ: که کوم مذهب دمعصومو ماشومانو وژل، د بی گناه خلکو قتل، او په ډك بازار کی د تورسریو بی عزته کولو ته اجازه ورکوی نو زما د داسی مذهب له نامه نه هم کرکه ده .

میریا لږ پښیمانه شوه ویی ویل: انجیلا: مایکل به ستا د پلار په غیاب کی ددی ښاروالی وی، زما په گومان که مور له هغه سره ځانونه بلد کړو هغه به ښه تر تاثیر لاندی راوستلای شی، اوس ته ځان تیار کړه میلمانه راتلونکی دی.

*****

(۳)

د ډوډی له خوړلو وروسته چی کله میلمانه رخصتیدل انجیلا غلی له کوټی ووتله او ګړندی د ربیعی کوټې ته ورغله، دروازه یی بنده کړه او په ویریدونکی لهجه یی وویل: ربیعی ! زه له هغه نه ویریږم ، هغه د وږی لیوه په څیر ماته کتل، زه د خپلې خوښی پر خلاف د هغه ترڅنګ کښیناستم. هغه دشرابو په نشه کې ډوب ؤ او اوس به په همدی محل کی اوسی. ربیعی! زه له هغه نه ویریږم، ویل یی د غرناطی پوځ له دې ځایه (۳۰) میله لری یوه کلا نیولی ده، کاشکی موږ هلته تلای شوای.

ربیعی هغی ته ډاډ ورکړ ویی ویل: انجیلا! خدای(ج) زموږ په بی وسی خبر دی، هغه به مو مرسته کوی.

چا دروازه وروټکوله، انجیلا وارخطا شوه دروازه یی خلاصه کړه میریا ژرکوټی ته ورننوته ویی ویل: انجیلا ته موږ مه شرموه ، د میلمنو نه د مخه باید نه وای راستنه شوی. ما دا پلمه وکړه چې ددی سر خوږیده ایساره نه شوه، نور میلمانه ولاړل ، خو جان مایکل ستا پوښتنه کول غواړی. اوس د خدای (ج) په خاطر خپلی کوټی ته ولاړه شه زه به یی هلته راولم. انجیلا ځواب ورکړ: هغه په شرابو نشه دی، زه نه ورسره گورم.

میریا دا به هغه خپله بی عزتی وبولی.

انجیلا: مگر ماته خپل عزت گران دی.

تر لږ ځنده د مور او لور بحث دوام درلود چې ابو داود کوټې ته ورننوت. میریا خپل میړه ته وکتل وېې ویل: انجیلا د ربیعې نه پرته د بل چا خبره نه منی.

ابو داود بیله دې چې میریا ته پام وکړې په کرسۍ کښیناست، میریا بیا وویل: انجیلا خپلې کوټې ته نه ځي، هغه به دا ګومان کوې چې قصدي يې توهین کوې.

ابو داود په غمجنه لهجه وویل: یو شرابی دومره په حواسو هوښیار باید نه وي. ما هغه په خپله کوټه کې پرېښود او تری راغلم، میریا! لکه چې ما دا غلطي وکړه چې ده ته مې په دې محل کې د اوسیدو اجازه ورکړه. کاشکې ما تاسو له ځانه سره بیولای شوای. هغه به زما په غیاب کې ستاسو سره د څه بد چلن جرئت ونکړای شی، خو بیا هم دا نجونې د هغه له نظره پټې ساته.

د نشې په حالت کې دی له هغه سړی سره توپیر لرې چې ما د خپل محل په یوه کونج کې د اوسیدو اجازه ورکړې.

میریا وویل: زه د تولواك فردیناند خاص افسر دومره ذلیل نه ګڼم چې ...ابو داود د هغې خبره ورغوڅه کړه وېې ویل: بیا هم په احتیاط کې څه تاوان دی؟

میریا بې خوبه شوه وېې ویل: ته پوهیږې چې انجیلا د ربیعې له ویلو پرته له چا سره خبرې هم نه کوې. او ربیعه له کوم عیسوی سره که پرېښته هم وي، انجیلا ته د خبرو اجازه نه ورکوي. ځکه خو له ماسره په دې اړه ستا خبرې بې ګټې دي. که څه ویل غواړې ربیعې ته یې ووایه.

ربیعې وویل: مورجانې! زه به د پلار جان له ویلو پرته هم خپل فرض پوره کوم.

میریا: نو ستا په ګومان زه د انجیلا دښمنه یم!

ربیعه : ما خو داسې نه دي ویلي.

میریا: ته انجیلا له خپلو هم مذهبو ، نه لرې ساتل غواړې.

ربیعه : انجیلا زما خور ده، زه یې د بد نظره لرې ساتل غواړم .

میریا: تا پر هغی کوډې کړی دی. ته هغی ته د خپل مذهب تعلیم ورکوی، عربی ژبه دې ورښولی ده، تازما د معصومې او ساده لور په زړه کی زما پر خلاف د کرکی تخم کرلی، ته زما دښمنه یې... ته .... انجیلا چیغه کړه ویې ویل: موری ! د خدای (ج) په خاطر داسی خبری مه کوه، که ستا د خبرو په وجه د ربیعی له ماسره کرکه پیدا شی نو زه به ژوندی پاتی نه شم. زه به ددی مانۍ له تر تولو لوړ برج نه ځان راوغورځوم.

انجیلا د مور په خوږ رګ ګوتی کیښودی ، میریا وویریده خپلی لورته یې وکتل، هغې ژړلی ، د لور د سترګو درنو اوښکو ځاځکو د مور خوله وکنډله او چوپه بهر ته ووتله.

ابو داود جګ شو ویی ویل: ربیعی ! زه انجیلا تاته سپارم او ځم. د میریا د خبرو پروا مه کوه.

* * * * *

(٤)

د قسطلی د شاهی مانۍ په یوه پراخه کوټه کی د اندلس هغه مشران او دینی عالمان راټول وو چی د ابو داود په بلنه له لری لری ښارونو څخه راغلی وو. له غونډی نه وړاندی ابو داود ددوی له زیاترو سره یوازی یوازی خبری کړی وی. ابو داود په غونډه کی دوی ته په خطاب کی وویل:

ددین مشرانو ! تاسو چی نن پر کومو مسایلو د غور لپاره رابلل شوی یاست، هغه د هسپانیې د مسلمانانو په راتلونکی پوری اړه لری. د غرناطی له یوه لویشت خاوری او څه غرنی سیمی نه پرته د اندلس ټوله سیمه د فردیناند په ولکه کی راغلی . او ټول مسلمانان د تولواك فردیناند رعیت شویدی. او تر کومه چی زموږ له غرناطی سره جګړه نه وه نو د اندلس مسلمانان د خپل عادل او مهربانه پاچا تر سیوری لاندی آرام او په امن ژوند تیراوه، د واکمن قوم اکثریت پر موږ مهربانه وو.

مګر اوس تاسو شکایت لری چی عیسوی حکومت ستاسو سره د پخوا په څیر نرم چلند نه لری. ستاسو ډیر خلك په دی ګومان دی چی په اندلس کی پر مسلمانانو ژوند سختیږی ، مسلمانان د غرناطی د جاسوسانو په نامه نیول کیږی. عیسویان د دوئ پر وفاداری بدګومانه دی. دا پیښی ډیری د

خفگان ور دی . خو که تاسو په سړه سینه پر دې پیښو غور وکړی نو دا به احساس کړئ چې څه غفلت له موږ نه هم شوی دی. اولس تل لنډ نظری وی. خو زموږ تر تولو لویه بدمرغی دا ده چی تر اوسه پوری زموږ علماؤ هم د سیلاب مخه نه ده پیژندلې. په موږ کې څوك داسې شته چی پر دی نه پوهیږی چی د غرناطی او قسطلی تر منځ جګړه د پیل او میږی تر منځ جګړه ده. د غرناطی اولس چی په کومه لاره ګام اوچت کړی دا یوازی د بربادی لاره ده، هغوی څو اونی یا څو میاشتی خپله تباهی ځنډولی شی خو خپل تقدیر بدلولی نشی.

که دا مسئله یوازی د غرناطی او قسطلی تر پوځونو پوری محدوده وای نو موږ به دومره اندیښمن نه وو ما به تاسو ته دلته د راتلو زحمت نه درکاوه، خو دا یو تریخ حقیقت دی چی دغه جګړه زموږ په حال او راتلونکی پوری اړونده ده. د اندلس لکونه مسلمانان دعیسویانو او د دوی د حکومت رحم او کرم ته اړ دی. د قسطلی او غرناطی جګړه او د اسلام او عیسویت تر منځ په جګړه بدله شوی ده. ښکاره ده چی په داسې حال کی د اندلس مسلمانان له عیسویانونه د ښه چلن تمه نشی کولی.

په غرناطه کی چی کوم عیسویان مری، خپلوان یې دلته له موږ نه بدل اخلی، اودا جګړه چی څومره اوږدیږی هومره به د عیسویانو د کسات جذبه زموږ پر خلاف تونده وی. زه د غرناطی د اوسیدونکو په باب هیڅ اندیښنه نه لرم، هغوی د یوه څواکمن ګاونډی سره د جګړی حماقت کړی دی. او ددی سزا به ګالی. خو موږ د اندلس د لکونو مسلمانانو له سرنوشت سره بې پروایی نشو کولی. زموږ د ژغورنی لپاره اوس یوازی یوه لاره ده، او هغه دا چی د غرناطی جګړه زر پای ته ورسیږی. تر کومه چی دا جګړه دوام ولری د اندلس حکومت به زموږ پر وفاداری بدګومانه وی. او د هغوی چلن به له موږ سره له بد نه بدتر شی.

تاسو به له مانه پوښتی چی د اندلس علما او د اولس مشران ددی جګړی دپای ته رسولو لپاره څه کولی شی؟ خو ښخوا له دی چی زه ستاسو ځواب درکړم زه له تاسونه پوښتم چی آیا تاسو دا احساسوی چی باید دا جګړه زر پای ته ورسیږی؟

یوه تن ځواب ورکړ: د اندلس هر مسلمان دا خبره درك کوي! بل سړی جگ شو ويې ويل : موږ ټول له تاسره موافق یو. ابوداود له دې خلکو نه د مخالفت تمه هم نه درلوده، دا ټول شاهي میلمانه وو او ابو داود هر یو ته ځانګړې ځانګړې دا ويلي وو چې د څه لپاره راغوښتل شوي دي.

ددې علماؤ د هرې ډلې مشر یو یو جگ شو او د ابوداود د خبرو تایید یې کاوه، ابو داود داډه شو او خپلې خبرې يې له سره پیل کړې:

ښاغلیو! ما د عیسویانو ډاډه کولو لپاره د لوشه او نورو ښارونو مسلمانان دې ته وهڅول چې د پاچا په لښکر کې شامل شي، په تیره حمله کې نژدې پنځه سوه تنو مسلمانانو د حکومت له پوځ سره مرسته وکړه. خو له بده مرغه د دوی زیاتره تر احساساتو لاندې راغلل او د غرناطي له پوځ سره یو ځای شول. ددې نتیجه دا شوه چې پر مسلمانانو د عیسویانو لږ او ډېر پاتې اعتماد هم ختم شو. او په مختلفو ښارونو کې چې له مسلمانانو سره څه چلن وشو د همدې نتیجه وه.

له مانه دا غلطي وشوه چې په داسې لنډ فکره خلکو مې اعتماد وکړ چې د احساساتو څپو ورسره واخستل . اوس زه تاسو ښاغلیو ته یو مهم مسئولیت درسپارم تاسو به د اندلس د مسلمانو مهاجرو په نامه غرناطي ته ځئ ، هلته چې ولاړئ تاسو به د غرناطي چارواکو او عوامو ته دا وایئ چې جګړه بې هدفه او بې حاصله ده، ستاسو ددې مقاومت سزا د اندلس نور مسلمانان ګالي، پر هغوی ژوند تنګیږي. ښاغلیو که تاسو د غرناطي خلك وسلې ایښودلو ته چمتو کړل، نو نه یوازې د فردینانډمسلمان رعیت هلکی پخپله د غرناطي اوسیدونکي به د عیسویانو له کسات نه وژغوري او دا به ډېر لوی کار وي.

ددې دندې د ترسره کولو په خاطر به حکومت تاسوته هر ډول اسانتیاوې برابروي، تاسوته به ددې مسؤولیت نور تفصیلات سبا ته بیا په همدې ځای، په بله غونډه کې درکړای شي، د غونډې ترپای ته رسولو وړاندې زه دا ضروري ګڼم که ستاسو په ډله کې څوك زما له نظر سره مخالف وي خپل نظر څرګندولای شي.

ټولو یو بل ته سره وکتل په یوه کونج کې د قرطبې یو سپین ږیرې عالم

جگ شو او په لوړ آوازیې وویل:

ښاغلیو! زه نن دلته رارسیدلی یم. ما د خپل عیسوی حکمران په مخکی د څه ویلو اراده درلوده، خو داسی ښکاری چی زه نیغ له فردیناند سره مخامخ نشوای شم . بیا هم ددی غونډی د رئیس احسان من یم چی ماته یی په پایتخت کی د څه ویلو اجازه راکړه، دا سوچ د مجلس د رئیس کار ژ چی ایا دا ځای د آزادانه نظر د ځرګندولو لپاره مناسب دی که نه، په هر صورت ددی بلنی نه وروسته هغه زما په اوږو د مسؤلیت یو پیتی را اچولی دی، او زه به دا مسؤلیت تر سره کړم. زه به د خپلو احساساتو د ځرګندولو پر ځای د اسلام د علماؤ د ډله ایزو احساساتو ترجمانی کوم. ښاغلیو ! د اندلس په ډیره برخه زموږ د واك ختمیدل یو ډیر لوی زیان ژ، له دی وروسته به زیان دا ژ چی زموږ د قوم لویه برخه د ذلت په ژوند قانع شول، خو دغه زیانونه نه جبرانیدونکی نه وو، امید مظلومان، بی وسان او بی کسان ژوندی ساتي، کله چی زموږ د مجلسونو تولی ډیوې مړې شوې نو په غرناطه کی یوه ډیوه بله شوه، یو توپان له ډیری مودی راهیسی د غرناطی د ډیوی د مړی کولو هڅه کوی. او د ډیرو ناکامو هڅو نه وروسته دا توپان له موږ نه غواړی چی موږ په خپلو لاسو دا ډیوه مړه کړو. نن د قوم د جنازی پورته کولو لپاره د دین هغه علما تاکل شویدی چی د مړه اولس په غوږونو کی به ئی اسرافیلی شپیلی پوکلی ابوداوده! د قیامت په ورځ ته زما گواه یی، دا ټول مشران او علما چی دلته ناست دی زما شاهدان دی، چی ما له ټولو کمزوریو سره سره دغو خلکو ته له ملاتړ نه انکار کړی. چی د حق له جګړی نه یی مخ اړولی، د باطل د بری په انعامونو کی خپلی برخی لټوی ابوداوده! ته ماته د آزادانه نظر ځرګندولو بلنه راکوی نو واوره ! ښایی دا په قسطله کی د حق وروستی چیغه وی په کومه ورځ چی په غرناطه د عیسویانو د بری بیرغ ورپیږی د اندلس د هر مسلمان په کور به د مرګ پهره ولاړه وی . ته وایی چی د غرناطی د اولس د مقاومت په وجه عیسویان پر موږ بدګومانه شوی خو زه پوښتنه کوم چی فردیناند کله له غرناطي سره جګړه نه درلوده هغه وخت له موږ سره څه وړ سلوك کیده؟ آیا هغه وخت بی گناه خلك نه وژل کیدل؟ آیا هغه وخت زموږ د لونو او نرانو

بی عزتی نه کیده؟ آیا د غرناطی له مسلمانانو سره د دوستی سره سره عیسوی چارواکو په لکونو مسلمانان له هیواد نه ونه شړل؟ ایا هغوی یی په زور عیسویان نه کړل؟ ایا زموږ جوماتونه یی په کلیساؤ بدل نه کړل؟ آیا په عربی ژبه خبری کول ئی موږ ته جرم ونه گرځاوه؟ په نړیه کی چی څه دول ظلم ؤ هغه له موږ سره وشو؟! ابوداوده! د هر اولس د عزت ساتنه د هغوی دفاعی ځواك کوی ماته معلومه ده چی کله د ابو الحسن پوځونو لوشه ته مخه کړه زموږ عیسوی واکمنو اعلان وکړ چی د اندلس له مسلمانانو سره بد چلن کوونکو افسرانو ته به بده سزاورکړو. له هغی وروسته چی کله ابوعبدالله غداری وکړه او زموږ د حکومت په نظر د غرناطی خطر لری شو نو موږ یی د بدترین سلوك مستحق وبللو.

غرناطه د اندلس د مسلمانانو وروستی مورچل دی. که دغه حصار او برج مات شو نو په یاد ولری چی په اندلس کی به د مسلمانانو ژوند تر مرگ بدتر او درد ناك وی.

د مجلس رئیس دا ویلی چی څرنگه چی اوس د غرناطی د مسلمانانو مرگ حتمی دی نو څکه خو د دښمن د خوښی لپاره باید موږ پخپله د دوی مری خپه کړو. خو زه وایم چی که ددوی لاسونه زموږ تر شاه رگ پوری ورسیدل زموږ شاه رگونه به غوڅ شی.

د اوریدونکو له خوا د احتجاج غږونه اوچتیدل خو د هغه د توقع پر خلاف ابو داود په سره سینه دده خبری اوریدی د خبرو په جریان کی خو ځله نورو خلکو د شور زوږ جوړولو هڅه وکړه خو ابو داود د لاس په اشاره هغوی چوپ کړل. کله چی بودا عالم چوپ شو، نو ابوداود په داډ وویل: زما مشره ! ته نور څه ویل غواړی؟

هغه پر خپل ځای کیناست ویی ویل: نه !

ابوداود وویل: ښاغلیو! زه دده صفا ویل ستایم او آفرین پری وایم. خو زه افسوس کوم چی زما په خبرو کی ده ته دوه دری ځایه غلط فهمی پیدا شوی ده، زه له ده سره جلا کښینم او خبری ورسره کوم. که له ده نه وروسته د کوم بل مشر په زړه کی څه شك وی زه له هغه سره هم ځانگړو خبروته حاضریم. که په تاسو کی څوك دده د نظر تایید کوی نو ماته وواییی؟

داشبیلیې څلور عالمان جگ شول.

ابوداود وویل: په دې مجلس کې یوازې پنځه تنه زماسره په یو نظر نه دي زما امید دی چې موږ له یوه آزادانه بحث وروسته یوې نتیجې ته ورسیږو. زه به ماښام د لمانځه نه وروسته تاسو راوغواړم ددې غونډې له پای ته رسولو نه وړاندې زه له ټولو حاضرو علماؤ نه غواړم چې ددې غونډې په هکله چاته څه ونه وایي، د شپې د ابوداود یوه خدمتگار هغه پنځه تنه عالمان له ځانه سره بوتلل، بیا دا چاته معلومه نه شوه چې هغوی څه شول، سبا ته د دوی ځینو ملگرو دا گومان کاوه چې دوی بلې دنیا ته استولی شوي دي. نږدې دوی اونۍ د تش په نامه علماؤ او د قوم مشرانو دغې ډلې له ابوداود نه ځانگړې درسونه زده کړل او بیا د غرناطې په لوري وخوځېدل له دې نه وروسته ابوداود له فردیناند نه د هر ولایت د والي په نامه احکام واخستل او د نویو رضاکارو د راټولولو په غرض د ښارونو په دوره روان شو، هغه په هر ښار کې د خپل نظر سره سم یوه ډله جوړه کړه او بیایې اشبیلیه د خپلو فعالیتونو مرکز وټاکله. د نورو ښارونو والیانو به اعتباري کسان جلبول او ده ته به یې را استول او دهٔ به ځانگړې تربیه ورکوله او غرناطې ته به یې استول. د عیسویانو د ظلم له لاسه د اندلس مسلمانانو خپل کلي او ښارونه پریښودل او غرناطې ته به یې هجرت کاوه. د ابوداود جاسوسان به د همدغو مهاجرو په قافلو کې گډ شول او له څه ستونزو پرته به غرناطې ته رسیدل.

د غرناطې حکومت ته د مهاجرینو مسئله ډیره لویه ستونزه شوه ، خو د اولس د ایثار او خلوص په وجه حکومت له دغې پریشانۍ نه خلاص ؤ. دوی به مهاجروته په خپلو کورونو کې ځای ورکاوه، او د خپلې خولې مړیه یې ورسره شریکوله، د الپکسرا ټوله حاصل خیزه سیمه آزاده وه، او هلته د مهاجرو ډیرې کورنۍ میشتې شوې.

غرناطې او شاوخوا سیمو ته یې د لس لکو تنو په شاوخوا کې مهاجر راغلل او په دوی کې نږدې دوه زره تنه هغه وو چې له اشبیلیې نه یې د خپلو پیرانو او استادانو هدایات تر لاسه کول، دې خلکو به د غرناطې خلکو ته د اندلس د مسلمانانو د ذلت کیسې کولې او د خلکو پام به یې

ځان ته را اړاوه ، بیا به یی د خلکو په ذهن کی د اور واچوله چی: دا جګړه به څه وخت پای ته رسیږی؟ نتیجه به یی څه وی؟

افسوس چی له افریقانه د مسلمانانو د مرستی هیڅ امید نشته، عیسویان د مسلمانانو نه څو چنده زیات دی مګر کاشکی زموږ مقابله یوازی د اندلس له عیسویانو سره وای. اوس د ټولی اروپا عیسویانو زموږ د وړوکی پاچاهی د منځه وړلو سوګند کړی دی، د مسلمانانو زړونه مات شویدی. مسلمانان بی زړه نه دی، وژل او وژل کیدل ښه پیژنی اوس هم که فردیناند خپل ټول لښکر راوباسی نو موږ به یی په څو ورځو کی تر پښو لاندی کړو، خو اوس د ټولی اروپا عیسویان زموږ پر خلاف د هغوی ملاتړ ته راوتلی. ددی پر خلاف په افریقا کی زموږ وروڼه زموږ له حاله بی خبره دی. موږ به ترڅو جنګیږو، د دی جګړې نتیجه به څه وی؟

سهار به د غرناطی په جوماتونو دغسی اعلانونه ځړیدلی وو:

د دین علما څه فرمایی، ایا داسی جګړه روا ده چه نتیجه یی له مرګ پرته بل هیڅ نه وی؟

د منافقینو ددی هڅو په نتیجه کی په غرناطه کی د ماته خوړلیو ذهنیتونو شمیر مخ په زیاتیدو شو، د اندلس د مشرانو نه د غرناطی مشران هم اغیزمن شول، ددی زهرجنو پروپاګندو له اثر څخه تر اوسه پوځ پاك ؤ. خو د ابوداود جاسوسان په پوځ کی هم شاملیدل ، د اشبیلیی نه ځینی یهودی سوداګر هم د مهاجرو په بڼه راغلی وو او د فردیناند په طلا او نقرو یی د نفوذ د خاوندانو سرونه او ضمیرونه اخستل.

* * * * *

(٥)

د لوشه لنډ مهال والی جان مایکل د تدبیر پر ځای د زور نه په کار اخستلو قایل ؤ. د ابوداود په موجودیت کی هم د لوشه مسلمانانو ځانونه د عیسویانو له ظلم نه نشوای ژغورلی ، خو بیا هم د ابوداود د تدبیر په وجه د دوی د کسات جذبه چوپه غوندی وه. خو د ابو داود په تګ مسلمانان ویوهیدل چی په لوشه کی د ژوند ساحه پری تنګیږی.

هغه پنځه زره سپاهیان چی لوشه ته نوی راغلل په شرابو به مست شول

او کوڅوته به ووتل، په جوماتونو به ورننوتل لمونځ کوونکی به یی وډبول، د شپی مهال به یی د مسلمانانو د کورونو دروازی ورماتی کړی ورننوتل به، او د هغوی ښځې به یی په زور خپلو پوځی هډوته له ځانونو سره بوتلی.

یوه ورځ یو ځوان په غیرت راغی او د خپل گاونډی کورته ورننوتی دری پوځیان یی ووژل، له دی نه وروسته جان مایکل پر ښار د پوځی حکومت اعلان وکړ، د ښار یو نیك خویه راهب د عیسوی سردارانو سره د یوه هیأت په بڼه والی ته ورغلل، له هغه نه یی هیله وکړه چی ښار ته د پوځیانو په ننوتلو بندیز ولگوی، په شرابو بدمست سپاهیان د مسلمانانو پر کورونو سربیره کله کله د عیسویانو په کورونو هم ورننوزی والی دا امر وکړ چی عیسویان دی د خپلو دروازو پر سر صلیب وځړوی چی پوځیان پری غلط نه شی.

د لوشه یو شتمن عیسوی سوداگر د جان مایکل دوست ؤ، جان مایکل به د شپی زیاتره وختونه د هغه کره ؤ. هره شپه به ددي سوداگر کورته عیسوی سپاهیانو کومه بدمرغه نجلۍ راوستله یوه شپه جان مایکل د شرابو په نشه مست ؤ، خپل کوربه ته یې وویل: ما نور د واده پریکړه کړې ده.

سوداگر په کرس کرس وخندل ویی ویل: واده! ته واده کوې، جان مایکل په درنده لهجه وویل: چوپ! ته فکر کوې چې زه په نیشه کی اوتې بوتې وایم. ما د واده پریکړه کړی، زه به د اندلس تر ټولو ښکلې نجلۍ سره واده کوم او هغه په لوشه کی ده، پوهیږی څوك ده؟

سوداگر: زه پوهیږم.

جان مایکل: ښه ووایه څوك ده؟

سوداگر: هغه د ابوداود لور ده.

جان مایکل: نوم یې دې زده دی؟

سوداگر: نوم یې ربیعه دی.

جان مایکل د شرابو پیاله اوچته کړه ویې ویل: ته په هیڅ نه یې خبر د هغې نوم انجیلا دی.

سوداگر وویل: ما انجیلا لیدلې ده خو ما اوریدلی دی چې ربیعه تر هغې هم ښکلې ده.

جان مایکل غوریدوته په ورته لهجه وویل: دا ربیعه یی لاخوك ده؟
سوداګر: هغه د انجیلا ناسکه خور ده، هغه د نارینه ژ مخی ته نه ورځی. کلیسا ته هم نه ځی، ما اوریدلی د هغی مور مسلمانه وه.
جان مایکل: ته اوتی بوتی وایی. د اندلس یوه نجلی هم تر انجیلا ښکلی نه ده زه د هغی سپکاوی نشم زغملی. که دی بیا وویل چی بله نجلی تر انجیلا ښکلی ده نو د سر خیر دی نشته.
سوداګر: نو تا له انجیلا سره د واده تصمیم نیولی.
هوکی زما تصمیم قاطع دی خو هغه له مانه کرکه کوی.
زه نه پوهیږم چی د فردیناند له یوه خاص افسر نه یوه نجلۍ ولی کرکه کوی؟
د هغی مور عیسوی ده او زه پوهیږم چی هغه به دا خپله نیکمرغی بولی چې ته یې زوم شی. که ستا اجازه وی زه به له پاپ سره په دې اړه خبرې وکړم.
ما پخپله د نجلۍ له مور سره خبره کړې ده. د هغې هیڅ اعتراض نشته خو نجلۍ له مانه نفرت لری. آ بله ورځ مې میلمستیا ته رابللی وو، مور یې راغله خو دې د سرخوږ پلمه کړ، پوهیږی ښکلې نجونې کله د سرخوږ پلمه کوی، ته نه پوهیږی ته بی عقل یی، کله چی دوی د چا لیدل نه غواړی نو د سرخوږ پلمه کړی، ما د خپلې خدمتګارې په لاس د ګلو ګیډۍ وراستولی وه پوهیږی هغې څه وکړل؟ ته نه پوهیږې ودریږه زه یې درته وایم.
جان مایکل جګ شو د میز له سره یې د ګلو ګیډۍ جګه کړه او د سوداګر پر سر یې وویشته په کړس کړس یې وخندل ویې ویل: هغې د ګلو ګیډۍ زما د خدمتګارې پر سر ویشتلی وه او ورته ویلی یې وو چې که دې بیا څه شی راوړل نو د سر خیر دې نشته.
سوداګر وویل: مګر ته باید مایوسه نه شې.
جان مایکل د شرابو له پیالې نه یو غوړپ وکړ ویې ویل: زه او مایوسي؟ ته مانه پیژنې، زما او د هغې ترمنځ څوګامه فاصله ده، خو که زما او ددې ترمنځ د اووسمندرونو واټن هم وی زه به مایوس نه شم. هغه زما ده. انجیلا زما ده، زما نه پرته هغې ته بله لاره نشته، پوهیږی زه څوك یم! ته نه

پوهیږي، ته یو احمق سوداګریې.

* * * * *

(٦)

په عامو حالاتو کی ښايي میریا د انجیلا له رضا پرته هیڅ ګام نه وای اوچت کړی. خو یوه پیښه وشوه چی دایی د انجیلا د راتلونکی په باب زردی پریکړی کولوته اړه کړه.

میریا تر ډیره په خوب عادت وه، خو یوه شپه د طبیعت د خرابی په وجه خوب ورنه غی. د انجیلا کوټه ددی تر څنګ وه، د شپی په وروستی برخه کی تږی شوه د اوبو منګی په برنډه کی ؤ میریا خادمی ته د آواز کولو پر ځای پخپله جګه شوه. اوبه یی وڅښلی بیرته چې راستنه شوه څه خیال یی په ذهن کی وروګرځید او د انجیلا د کوټې خواته ورغله، دروازه خلاصه وه خو د انجیلا بستره تشه وه.

له هغی نه وړاندی بله کوټه د ربیعی وه او دننه د خبرو غږ راوت. میریا ورو ورو دروازی ته ورغله ورو یی دروازه تیل وهله، لږ چوله یی وکړه او د ننه یی ور وکتل د ننه شمه بله وه، انجیلا یو کتاب په لاس کی ربیعی ته مخامخ په قالینه ناسته وه او ورو ورو یی لوست، چی په کوم لفظ به ودریدهٍ ربیعی به ورته ووایه، دا هغه کتاب ؤ چې میریا به زیاتره رنیعه لیده چی په ډیر سوز او ګداز یی لولی دا قرآن ؤ.

میریا تر څه ځنډه حیرانه ودریده. ددی په ګومان انجیلا په ډیره بده ګناه اخته وه.

زړه یی غوښتل ورمنډه کړی د لور له لاسه یی قرآن واخلی. خو پښی یی په ځمکه ګنډلی وی. ددی د پریکړی ځواك ورکړ.

انجیلا قرآن بند کړ، د بخمل په پوښ کی یی وپیچه او په الماری کی یی کیښود، له هغی وروسته دواړو نیتونه وتړل او په لمانځه ودریدی.

میریا د بی پایه خفګان او درد له احساس سره خپلی کوټې ته راستنه شوه، په وار وار په زړه کې وروګرځیدل چی انجیلا د سر له ویښتانو ونیسی او خپلی کوټی ته یی په راښکودو راولی. خو دایی احساس کړه چی دا معامله تر خطرناك حده وړاندی تللی ده، او ددی بیره به انجیلا بغاوت ته

وهځوي. تر ډېره په کوټه کې بې حسه غونډې پرته وه، ناڅاپه يې څه ذهن ته ورغلل جګه شوه او له کوټې ووتله. د بهرني دروازې نه وروسته يې مخ د پاپ د هستوګنځي په لوري ؤ. له دې نه وړاندې د محل کوم ملازم او سپاهي دا پلې نه وه ليدلې چې بهرته وزي.

لږ ځنډ وروسته دا د پادري « پاپ» په مخکې ناسته وه هغه ته يې ويل: سپيڅلي پلاره ! زه غواړم چې د انجيلا واده وکړم، خو هغه ډېره سرکشه او خودسرې ده، زما خبره نه مني.

پاپ پوښتنه وکړه: دا غواړي راهبه شي؟

ميريا: نه ! ددې دغه رشته خوښه نه ده.

پاپ: ما غوښتل په دې باب زه له تاسره ووينم. جان مايکل ماته خو ځلې ويلي دي چې ستا لور يې خوښه ده.

ميريا: سپيڅلي پلاره ! زه دا د ځان عزت او وياړ ګڼم، خو انجيلا ډېره ضدي نجلۍ ده، ته هغه وپوهوه.

پاپ لږ سوچ وکړ ويې ويل: زما په ګومان که تا له خپلې لورسره د جان مايکل د ليدو کتو زمينه برابره کړې وای نو دا ستونزه به پخپله لرې شوې وه.

ميريا: سپيڅلي پلاره ! که دا معامله دومره آسانه وای نو ما به تاته هيڅ تکليف نه و درکړی. پر انجيلا زما نا سکه لور کوډې کړې دي، هغه مسلمانه ده او د انجيلا په زړه کې يې د خپلو هم مذهبو پر خلاف کرکه راپيدا کړې ده، زه وېرېږم چې هغه بې لارې نه شي ځکه زه زرترزره ددې واده کول غواړم.

پاپ وويل: که دا خبره وي نو موږ بايد غفلت ونه کړو، خو زه دا پوښتنه کوم چې که ستا لور د خوښې پر خلاف واده کړو نو ستا خاوند خو به نه ناراضه کيږي؟

ميريا ځواب ورکړ: هغه ددې مخالف نه دی چې د انجيلا واده د کوم عزتمند عيسوي سره وشي. خو زه وېرېږم چې که انجيلا انکار وکړي هغه به هم ددې په لوري شي.

پاپ : انجيلا يوازې له جان مايکل سره واده نه کوي که د هر عيسوي پر

خلاف ده؟

میریا وویریده وبی ویل: سپیڅلی پلاره ! هغه د شراب خورو نه ګرکه کوی. او دا ددی له ناسکه خور سره د ناستي اثر دی، جان مایکل چې کله لومړۍ ځل زموږ کره راغئ نو په شرابو مست ؤ ښایی له همدی امله د انجیلا تری ګرکه پیدا شوی وی.

پاپ وویل: زه داسی احساسوم چی ستا د کور وضعه د عامو عیسویانو د کور له وضعی سره توپیر لری، ته باید دومره پریشانه نه وی ، دا معامله به سمه شی، نن ماښام به زه ستاسو کره درشم ته جان مایکل ته میلمستیا وکره ، سمدستی د بل چا رابللوته ضرورت نشته.

میریا وویل: سپیڅلی پلاره ! زه ویریږم چی د جان مایکل نوم واوری ناروغی به پلمه کړی او په بستره به پریوزی.

پاپ: ددی د وړاندی د جان مایکل د نامه اخستلو ضرورت څه دی، هغه به داسی وخت راشی چی موږ د خوراك په میز ناست وو.

* * * * *

(۷)

د لوشه له پاپ سره تر لیدو وروسته نوره توله ورځ میریا له ربیعی او انجیلا سره وه، انجیلا په دی خبره خفه وه چی د مور په موجودیت کی دا له ربیعی سره په لمانځه کی شریکه نه شوه. خو هغه پر دی خوښه وه چی دده له ناسکه خور سره ددی د مور چلن ډیر ښه شوی ؤ.

نن میریا په ربیعه ډیره مهربانه وه. ددی د ویښتانو په جوړولو او د جامو په بدلولو یی اصرار کاوه، ویل یی: ربیعی ته د جامو په بدلولوکې ډیره بی پروایی. خلك به وایی چی ستا میره درسره بی پرواده. ته توله ورځ غمجنه ناسته وی. وګوره رنګ دی زیړیږی. که دی پلار راشی ویه وایی چی ته ماځورولی یی. د خدای (ج) په خاطر لږ د ځان خیال کوه.

د ربیعی په باب د مور مهربانی انجیلا دومره تر تاثیر لاندی راوستله چی کله یی د شپی له پاپ سره د یو ځای ډوډۍ خوړلو ورته وویل نو دی هیڅ انکار ونکړای شو.

د ډوډۍ په دسترخوان پاپ له یوې بلې خوانه غړېدو او بیا یی د جان-

مایکل خبره رایاده کړه، انجیلا په ډیره بې پروایی د هغه د زړورتیا او شجاعت داستانونه اوریدل. پاپ د هغه د جګړو یادونه کوله ویې ویل: د جان مایکل په باب زه په یوه خبره خفه یم چې هغه په شرابو خوړلو کې اعتدال نه مراعاتوی، که نه نو د هسپانیی هیڅ افسر دده سره برابری نشی کولی، بیا هم کوم خلك چې دده د ددې کمزوری په سبب پوهیږی نو ده ته برائت ورکوی. ده له خپلې میرمن سره بې شانه مینه درلوده. د هغې له مرګه وروسته دی په شرابو کې ډوب وی او د خپلې میرمنې غم غلطوی. ده داسی د ژوند ملګری نه ده موندلی چې دده دغه غم ورسره سپك کړی. د اندلس ډیری عزتمندی کورنۍ له ده سره د خپلښې هیله لری او دا د ځان لپاره ویاړ ګڼي خو دده هیڅ نجلۍ نه خوښیږی، تر دی چې د شاهی کورنۍ نجونی دده په معیار پوره نه خیژی.

اوس دده یوه دوست ماته ویلی چې دی له یوی ډیری معصومی نجلۍ سره واده غواړی، که هغه نجلۍ هوښیاره وی نو زما باور دی چې د جان مایکل په ټولو عادتونو کی به بدلون راولی. او دا به د کلیسا ډیر لوی خدمت وی. د کلیسا بچیان اوس له دښمنانو سره په جګړه مصروف دی. او د کلیسا لونو ته په کار ده چې د دوی د تسکین او آرامی اسباب برابر کړی، پر جان. مایکل د شرابو خوړلو له امله د ګوتی نیولو پر ځای باید په هغو عواملو غور وکړو چې دی یې دی عادت ته مجبور کړی. هغه د خپلې میرمنی په مرګ ضربه لیدلی. پر دی علاوه هغه خپل ډیر خواږه یاران له وحشی مسلمانانو سره ولیدل چې ووژل شول. که د قوم لونې پر هغه د رحم پر ځای له هغه نه کرکه وکړي نو دا ډیر د افسوس ځای دی.

د انجیلا ناکراری زیاتیده، دی دا احساس کړه چې کوم جال ورته غوړیدلی دی. دی یو ځل مور او بیا پاپ ته وکتل څه یې ویل غوښتل خو خدمتګاری د میریا په غوږ کې څه وویل. میریا په غوسه شوه ویې ویل: تا هغه د مجلس په کوټه کی ولی کښینولی، دلته یې راوله.

خدمتګاری په زړه نازړه حالت میریا ته وکتل، میریا ونه پوهیده او په غوسه یې وویل: ولی نه ځی ماته ولی داسی ګوری؟

خو خدمتګاره ورتیته شوه په غوږ کې یې بیا څه ورته وویل، پر دې د

میریا رنګ تك زیړ شو، پاپ او انجیلا میریا ته په پوښتونکی نظر وکتل، پاپ اندیښمن شو پوښتنه یې وکړه: څه خبره ده؟
میریا جګه شوه ویې ویل: هیڅ خبره نشته زه اوس راځم.
خو په برنده کې یې د ښځو غږ واورید ودریده ، له دې سره جوخت یې د خپل حبشي نوکر غږ واورید: زه به تا په دې حالت کې د ننه تلو ته پرې نږدم.
په ځواب کې یې په شرابو کې ډوب غږ واورید: ته زما لاره نشې تړلی، زه ددې ښار والي یم، لرې شه که نه په دار به دې وځړوم.
د میریا پښې په ځمکه ونښتې ، لږ شیبه وروسته جان مایکل په دروازه کې ولاړ ؤ، په یوه لاس کې یې طلایي صراحي او بل کې یې جام ؤ، له سترګونه یې وحشت وریده، میریا ، انجیلا او پاپ حیران ورته کتل.
میریا په ویریدلی لهجه وویل: انجیلا ته د شاکوټې ته ولاړه شه. مګر د انجیلا غیرت مور یوازې پریښودل نه منل پاپ هم ددې ناخاپې حالت سره مخ کیدوته تیار نه ؤ، هغه کله په غوسه او پښیمانۍ جان مایکل ته او کله د عذر او بخښنې په نظر میریا ته کتل.
جان مایکل په دروازه کې له صراحي نه پیاله ډکه کړه او په سرېې واړوله بیا په لړزیدونکو ګامونو کوټې ته ننوت، صراحي او پیاله یې په میز کښیښودل او پاپ ته نژدې په تشه کرسۍ کښیناست. انجیلا له خپل ځایه ورو لرې شوه او د مورتر څنګ ودریده.
جان مایکل وویل: ته ولې ودریدې، کښینه، ستاسو نوکر ډیر بې ادبه دی، د لوشه هر سړی ما پیژني، خو ستاسو نوکرانو ته دا نه ده معلومه چې زه ددې ښار والي یم.
سپیڅلي پلاره! زه به نن دلته پریکړه کوم او ځم به، مګر دا ولې ولاړه ده! آیا زه څه پیریٔ یم! ته له مانه ویرېږې؟ د خدای لپاره کښینه، زه ستا دښمن نه یم، خپلې مورته دې وګوره هغې زه رامیلمه کړیٔ یم. او اوس دا چې ماته ګورې لړزیږې!
پاپ وویل: میریا کښینه انجیلا لورې ! مه ویرېږه مایکل یو افسر دی، د کلیسا لور له هغه نه باید ونه ویرېږي مایکل وویل: مقدس پلاره ! د دوی

احترام زما فرض دی خو هيڅ افسر به دا ونه زغملی شي چي څوك يي دي کورته ور وغواړي او بې عزتي يي دي وکړي. آيا زه دوی دلته نه يم رابللی؟
انجيلا په حقارت خپلي مور ته وکتل، پاپ بيا وويل: ما همدا اوس تاسوته دا ويل چي اوسني حالات داسي دي چي زموږ ډير غوره افسران د ډيرو شرابو په خوړلو عادت شوی دی، کله چي دا حالات بدل شي، د دوی عادت به هم بدل شي، ميريا ، انجيلا کښيني ، د مايکل په زړه کي ستاسو د سپکاوی خيال نه شي پيدا کيدای.
ميريا يوه شيبه دوه زړې شوه خو بيا په کرسۍ کيناستله مګر انجيلا ولاړه وه.

مايکل خپله لهجه بدله کړه ويي ويل: سپيڅلی پلاره ما له تاسره نن وعده کړې وه چي د شرابو په خوړلو کي به اعتدال کوم، خو زه افسوس کوم دا زما دوس خبره نه ده. زه پوهيږم چي انجيلا له شرابونه کرکه لري.
سپيڅلی پلاره ! زه به يي پريږدم د انجيلا لپاره زه هر څه کولی شم، انجيلا ! د خدای په خاطر کښينه ! ته نه کښيني ؟ ، ته بايد کښيني ! زه ستاسو په کور کي خپل سپکاوی نشم زغملی.
جان مايکل په خپلو لړزيدونکو لاسونو يو بل جام ډك کړ او په شونډو يي کيښود.

ميريا د انجيلا لاس ونيو ورکش يي کړه ورويې ورته وويل: انجيلا! د خدای (ج) لپاره دا د يوه شرابی ضد دی کښينه ! انجيلا د مور تر الفاظو د هغه په هيله منو کتو تر تاثير لاندی راغله او کښيناستله، د مايکل په اړه ددی ويره په کرکه بدله شوه. څو شيبې وراندی د حيا غوښتنه داوه چي دا وتښتي او اوس د غيرت تقاضا دا وه چي د حالاتو سره د غرې ووهي.
جان مايکل څو شيبې انجيلاته په چوپه خوله وکتل بيا يي وويل: تا خوراك ولی پريښود، وخوره زما فکر مه کوه، زه دغه مهال څه نه خورم. زه يوازې څښم، سپيڅلی پلاره ! که ته له ماسره شريکيدل غواړې نو صراحي حاضره ده. هغه ورځ چي ما کوم شراب پيدا کړي وو هغه ډير پيکه وو، ځکه مي نن خپله صراحي راوړې ، ته هم لکه چي د انجيلا په خير له شرابو نه کرکه کوی، خو که ته زما پر ځای وای نو ډير زيات به دې څښل تر مانه هم

زیات. ته به همیشه مدهوش اوسیدی، په هوښیاری کی سړیٔ ډول ډول خیالونه عذابوی، زما په باب تاسو دا ګومان مه کوی چی تل می همداسی شراب څښل، ته یو وخت می له شرابو ته دومره کرکه وه چی په مذهبی مراسمو کی می هم بد ایسیدل، خو اوس یی تر هر چا زیات څښم. زما دا عادت د انجیلا سره ته ایسی، د انجیلا به زما دا عادت هم نه خوښیری چی د شپی مهال د خلکو په کوروتو ورننوزم، انجیلا به بنایی ما ظالم بولی.

پاپ د مایکل رتل ضروری وبلل ویی ویل: ما انجیلا ته ویلی دی چی تا د خپلی میرمن له مرګ وروسته په شراب چښلو پیل کری، مایکل وویل: دا دروغ ده، دا بلکل دروغ دی، زه پوهیږم چی زما د میرمنی د مرګ سبب زما د شرابو چښل وو. یوازی شراب نه د هغی زما ډیر عادتونه بد ایسیدل. د الحمه له بری وروسته چی څه وشول نو هغی به تل ماته ویل چی ته وحشی یی خو په دی کی زما ګناه نه وه.

د الحمه له بری ته مخکی ما ډیر لږ شراب څښل. خو په هغه ورځ می د بری په خوښۍ څو صراحی تشی کری. او بیا هغه پیښه رامخی ته شوه، د نشی په حالت کی زه په دی نه پوهیدم چی زه څه کوم. هغه ډیره ښکلی وه، ما له هغی سره وعده هم وکره چی ژوند به دی ژغورم. د هغی ګناه معمولی نه وه، زموږ دوه سپاهیان یی وژلی وو، د هغی څلور وروڼه په جګړه کی وژل شوی وو د ښار خلکو وسله کیښوده، نور د دوی ذمه واری وه چی زموږ لپاره د خپلو کورونو دروازی خلاصی کری خو د هغی ښکلی نجلی د کور دروازه بنده وه. ما د دروازی د ماتولو امر وکر، ماښایی داسی نه وای کری خو د بری په خوښی کی می ډیر چښلی وو. کله چی زما سپاهیانو دروازه ماتوله د کور له بامه څو غشی راغلل زما اته سپاهیان ټپیان شول او ټول همالته انبار شول، کله چی کورته ورننوتو نو هلته یوازی یوه نجلی وه. پرمایی په خنجرحمله وکره خو ما خنجر د هغی له لاسه واخست، که ما نه وای منعه کری نو سپاهیانو به د هغی بوټی شکولی وی. سپاهیان ولاړل او زه همالته پاتی شوم. نور شراب می راوغوښتل ، هغی ته می یوه پیاله وراندی کرل ورته ومی ویل چی ستا د ژوند وعده درکوم ، تا به له ښار نه بهر پریږدم. خو هغه ډیره ضدی وه، بلکل د انجیلا په څیر د شرابو په پیاله یی په مخ وویشتم. مخ یی په نوکانو راوشکاوه د هغه کنځلی زما له زغمه

اوچتې وي. بیا زه پر ځان ونه پوهیدم چې څه کوم، دا رپیدله او زما لاس ددې په مرۍ ورکلکیده، سهار چې کله زه راپه هوش شوم ددې لاش زما سره نژدې پروت ؤ، په مرۍ یې زما د ګوتو خاپونه وو، ما دا ګنله چې ویده ده، ما چې د هغې خیرې ته وکتل دا باور می نه شو کولی چې وژلی به مې وي. مایې د پاڅولو هڅه وکړه، بیا مې توله ورځ په شرابو څښلو تیره کړه. اوله همغې ورځې وروسته زه په شرابو کې ډوب یم. خو دا داسې تنده ده چې هیڅکله به هم ماته نشي ماچې لومړی ځل انجیلا ولیده ، همااغه تجلی رایاده شوه، تر اوسه پورې چې ما څه کړي ذمه واره یې همااغه تجلی ده. او اوس که په راتلونکې کې څه کوم ذمه واره به یې انجیلا وي. زه نن د همدې پریکړې لپاره راغلی یم، انجیلا ته به دا ځواب راکوې چې له ماسره واده کوې که نه ؟

د انجیلا په سترګو کې اوښکې راغلې، په تصور کې یې د هغې مظلومې تجلی زړه لرزوونکې کریږې اوریدې، د جان مایکل په پوښتنه یې تکان وخوړ ویې ویل : تاته زما ځواب څرګند دی . او بیا پر ځای ودریده،

مایکل په درونـد آواز وویل: که دا همغه ځواب وي چې هغې تجلی راکړی نو واوره چې د کوم ګل وړمې زما لپاره نه وي زه یې په خپلو لاسو په موښلو او پانې پانې کولو عادي یم.

انجیلا ځواب ورکړ: له هغې تجلی سره دې مخ تورول غوښتل او ماته دې د واده پیغام راکړی. د فردیناند افسراو د کلیسا زرور ته زما ځواب دا دی چې زما په نظر تر تانه د لوشه یو سوالګر د ډیر عزت خاوند دی. د هغې بې کسه تجلی لپاره ته د یوه وړې لیوه په څیر وې. خو زما په وړاندې د یوه لیوني سپي په څیر یې. ته هغه وخت هم د کرکې وړ وې او اوس هم .

پاپ او میریا په یوه غږ وویل: انجیلا ! انجیلا! خو دې هغوی ته پام ونه کړ ویې ویل: ته د انسانیت په نامه یو تور داغ یې. ته ماته اخطارونه راکوې خو تر څو مې چې خدای مل وي ته مې یو ویښته نشې کږولی، تاسو چې په کومه څمکه د کلیسا شانداری ماڼۍ جوړې کړې دي پر دې ځمکو مو د بې ګناهانو وینې بهولې دي ، هغه مهال به راشي چې دا ماڼۍ په خاورو راپریوزي. او راتلونکو نسلونو ته به یې کنډوالې هم پاتې نه شي، خو هغه وخت به د تاریخ په پاڼو د هغو بې ګناهو په وینو لیکلې کیسې ورکې

نکرای شی.
انجیلا پاپ ته وکتل ویې ویل: او ته د مریمې بوت لمانځې. خو د خپلو سپاهیانو لخوا د معصومو لجونو عصمتونه لوټل د مریم د زوی د دین لوی خدمت گڼې ! ته د هغه صلیب عبادت کوې چې دخدای زوی یې پرې راځړولی ؤ خو زه پوښتنه کوم چې د اندلس په هر ښار کې څومره بې گناهان دی چې ته هره ورځ هغوی ته د پانسی سزا ورکوې؟
پاپ جگ شو ویې ویل: دې لجلې لاره ورکه کړې ده، ددې خور جادو پرې کړی، دا نه پوهیږی چې څه وایې! مایکله ! راځه چې ځو !
مایکل وویل : نه زه به پریکړه کوم او ځم به، هغه وروستې جام هم پر سر واړاوه او د بیهوشی تر حده رسیدلی ؤ. جگ شو د انجیلا په لوری ورغی. پښې یې ریږدیدلې. انجیلا د میز له سره درنه گلدانی اوچته کړه او یوې خواته ودریده میریا خپل حبشی غلام ته غږ وکړ، هغه په منډه راغی، خو په دې څنډ کې مایکل انجیلا ته ورنږدې شو، هغې په گلدانی پر سر گوزار ورکړ، مایکل د لویدو لپاره یوه پلمه غوښته او د گلدانی په گوزار یې توازن ونه شو ساتلای وغورځید. له لویدو سره پاپ وروراندې شو حبشی غلام ته یې وویل: ته دې زر تر زره خپلې کوټې ته ورسوه. که د هغه نوکرانو پوښتنه وکړه ورته ووایه چې په شرابو نشه دی، د مزبوتې تنې خاوند غلام مایکل په اوږه واړاوه او بهرته ووت.
پاپ انجیلا ته وکتل ویې ویل: انجیلا! جان مایکل ما دلته راغوښتی ؤ، ستا د مور په دې کې هیڅ قصور نه ؤ او زما دا خبره بلکل غلطه ده چې ستا ناسکه خور په تا جادو کړی، که دا خبرې هغې تا ته دربښودلې وی نو ته باید له هغې نه ډیر څه زده کړې. ما مایکل د اصلاح وړگانه خو زما خیال غلط ؤ. ته باید له هغه نه لرې واوسې. زه سبا ته له خپل منصب نه استعفی ورکوم. زه له یوې مودې راهیسې په دې فکر کې وم چې د یوه پاپ په بڼه زه د کلیسا خدمت نشم کولی خو زما ضمیر ته د یوې ډیکې ضرورت ؤ، زه ستا شکریه ادا کوم چې یو په خوب لویدلی انسان دې راویښ کړ، او میریا ته دې خپل خاوند ته زر ترزره لیك واستوه چې که دې زر نشې راتلی نو تاسې دې وروغواړې.

جرم او دهغې سزا

سبا ته د جان مایکل خدمتګاری میریاته د هغه یو لیك ورور، د لیك له لوستلو وروسته د میریا باور نه کیده چې دا به مایکل لیکلی وی، هغې په وار وار له خدمتګاری نه پوښتل چې : آیا دا رښتیا د هغه لیك دی؟ او ختدمتګاری به د میریا د باور په خاطر په سپیڅلی مریم سوګند وخوړ.
جان مایکل په ډیره عاجزی او شرمنده ګی عذر غوښتی ؤ، هغه لیکلی وو چې زه د خپلی پښیمانی او خفګان لپاره الفاظ نشم موندلی، زه ډیر شرمنده یم تاسوته معلومه ده چې زه د نشې په حالت کی وم. ځکه خو زما هیله ده چې زما ګناه به د بخښنې وړ وبولی. زه وعده کوم چې بیا به هیڅکله هم د نشې په حال کی ستاسو کورته نه درځم، او زه به له انجیلا سره تر هغه وخته د خبرو هڅه ونه کړم تر څو دا پخپله پر دی اعتراف ونه کړی چې زما په اخلاقو کی ژور بدلون راغلی. زه به په پوره واډ د هماغه وخت انتظار کوم چې زما چلن هغه پر دې مجبوره کړی چې ما انسان وبولی. زه پوهیږم چې د شپې په پیښه ستاسو د کور دروازه زما پر مخ بنده شوه، خو تاسو ډاډه اوسی تر څو تاسو ما پخپله درونه غواړئ زه به ستاسو د دروازی تکولو جرئت ونه کړم.
د جان مایکل د خدمتګاری له راتلونه لږ وړاندی میریا د خپل خاوند په نامه یو اوږد لیك لیکلی ؤ خو د مایکل د لیك په لوستلو یی د هغه لیك له لیږلو نه ډډه وکړه.
کله چې دې د جان مایکل د لیك په ځواب سوچ کاوه خدمتګاری خبر ورکړ چې د مجلس په کوټه کی پاپ د هغې انتظار کوی، میریا د مایکل خدمتګاری ته وویل ته ورځه زه به د مایکل د لیك ځواب درواستوم.
میریا ښکته ولاړه او د مجلس کوټی ته ورننوته، د څو رسمی خبرو اترو نه وروسته پاپ وویل: ماته لږ وړاندې د جان مایکل لیك راورسید هغه

لیکلی چې د شپې هغه په هوش کې نه ؤ او ډیر پښیمانه دی، هغه له مانه هیله کړې چې زه دده له لوري ستاسونه معذرت وغواړم.

میریا: هغه مور ته هم دا لیك رالیږلی ته یې ولوله!

پاپ لیك د میریا له لاسه واخست او ویې لوست بیا یې وویل: هغه ماته هم همدغسې خبرې لیکلی ، زه ددې لپاره راغلی یم چې تاخو به خپل میړه ته د شپې د پیښې په اړه څه احوال نه وي لیږلی؟

میریا : نه! ما لیك لیکلی دی خو استولی مې لانه دی!

پاپ : انجیلا لیك لوستی دی؟

میریا: نه!

پاپ: هغه راوغواړه زه څه خبرې ورسره کوم.

میریا: زه ستا د حکم نه سرغړاوی نه کوم. خو ښایي هغه اوس د جان مایکل په اړه څه خبره اوریدل ونه غواړي.

پاپ: زه د جان مایکل استازی نه یم!

میریا: ښه ده زه به یې راوغواړم.

پاپ وویل: دا لیك یوسه غوره دا ده چې میریا ماته تر راتلو د مخه دا ولولي. میریا د انجیلا راغوښتلو لپاره پاس وختله.

د شپې د رخصتیدو په وخت کې پاپ څه خبرې وکړې په انجیلا یې ډیر تاثیر وکړ. خو کله چې میریا د جان مایکل لیك دې ته ورکړ او ورته ویې ویل چې پاپ له تاسره لیدل غواړي نو دې سمدستي وویل: که پاپ د هغه شرابي د استازي په حیث راغلی وي نو زه هیڅ نه ورسره ګورم پرون یې ویل چې زه به د لوشه د کلیسا له مشرۍ استعفی ورکوم او اوس د یوه کرکجن انسان لپاره په ذلیل ترین خدمت نه شرمیږي.

میریا ځواب ورکړ: انجیلا دا لیك ماته د مایکل خدمتګاری راوړ، که ستا باور نه کیږي له خپلې خدمتګارې نه وپوښته د پاپ له دې لیك سره څه اړیکی نشته.

انجیلا: تا ددې لیك څه ځواب ورکړ!

میریا: ما تر اوسه ځواب نه دی ورکړئ. لیك مې پاپ ته وروښود هغه ویل چې مایکل ده ته هم همدغسې لیك وراستولی .

انجیلا: نو هغه به په دې منظور راغلی وي چې زموږ تر منځ سوله او منځګړیتوب وکړي.

میریا: له هغه سره تر لیدو د مخه د هغه په نیت بدګوماني مه کوه.

انجیلا وویل: راځه او له ځایه جګه شوه.

پاپ انجیلا ولیده ویې ویل: لورې ! پرون ما درته ویلي وو چې له خپل منصب نه مې د استعفی اراده کړې، خو نن مې د مایکل لیك ولوست. هغه په خپل چلن ډیر شرمنده دی، که دا بدلون هسې اضطراري او لنډ مهال نه وي نو زه باید د استعفی په اړه بیړنی قدم اوچت نه کړم. له دې نه علاوه زه ستا د پلار تر راستنیدو پورې باید په لوشه کې پاتې شم. اوس دې مور ماته د مایکل بل لیك راوښود.

انجیلا وویل: ما هم دا لیك ولید.

پاپ: ددې لیك په باب ستا نظر څه دی؟

انجیلا: زه یوازې دومره پوهیږم چې حالاتو هغه د یوه لیوه د وحشیتوب پر ځای د یوه ګیدړ په مکارۍ غوره کولو اړ کړی دی. هغه خپله د کار لاره بدله کړې پخپله نه دی بدل شوی، هغه چې کوم ښکار په پنجو ونه وژلی شو اوس دام ورته غوړوي. او زه تر ښېیدونکی مار نه چوپه او د جال په څنډه کې غلې غنه خطرناکه بولم.

پاپ : امکان لري ستا ګومان پر ځای وي. د چا د زړه حال له خدایﷻ پرته چاته نه دی څرګند، په دې معامله کې زما خواخوږي له تاسو سره ده ، زه تا او ستا مورته دا مشوره درکوم چې له دې لیك نه وروسته تاسو ته په کار ده چې ده ته په ځواب کې داسې لیك واستوئ چې هغه ونه پاروي. زه تاسوته دا مشوره نه درکوم چې له هغه سره راشه درشه ولرئ. خو زه دا مشوره هم نه درکوم چې هغه ته تند ځواب ورکړئ.

ځینې تېکرونه داسې وي چې سړئ په لاره برابر وي، امکان لري پرونۍ پېښه هم دده د سمې لارې سبب شي او کړه وړه یې ورسره بدل شي. خو که دده دا چلن لنډ مهال وي هم زه غواړم چې دې تر څو ددې ښار والي دی او تاسوته دومره نژدې هستوګن دی د یوه نیك او سوله پال ګاونډي په څیر وي. زموږ پوځونه پر غرناطه د حملې کولو په حال کې دي. په اشبیلیه کې د

ابوداود بوختیدنې داسې دي چې ښايي د غرناطې له فتحې وړاندې راستون نه شي. د هغه په غياب کې که تاسو له لږ تدبير نه کار واخلئ نو هيله ده چې هغه تاسو پريشانه نه کړي.

انجيلا وويل: هغه وعده کړې چې په راتلونکې کې به هغه موږ نه پريشانه کوي. او تر څه وخته چې هغه پر خپله وعده پابند وي موږ ته ددې ضرورت نشته چې ورسره تيکر شو، که ته دا گومان کوې چې زما د مور ځواب به د هغه وحشيانه فطرت بدلولی شي نو ته يې پخپله ځواب وليکه ور ويې ليږه. تر کومه چې په ما پورې اړه لري، نو خدای شاهد دی چې که هغه تر زرو کلونو پورې عبادت وکړي او زه پخپل سترگو پرښتې ووينم چې له آسمان نه راکوزېږي او ده ته سلام کوي هم ترې کرکه او نفرت کوم.

* * * * *

(۲)

له دې پېښې نه يوه مياشت وروسته فرديناند پر غرناطه حمله کړې وه، ملکې ازابيلا او فرديناند د غرناطې له فتحې پرته سوگند خوړلی ؤ چې نه به راستنيږي، خپل ټول پوځي ځواک يې د جگړې ميدان ته رسولی ؤ، ابوداود هم له اشبيلية نه د غرناطې يوه سرحدي ښارگوټي ته تللی ؤ او د خپلو فعاليتونو مرکز يې ټاکلی ؤ. هغه په تيرو څلورو مياشتو کې په سلگونو جاسوسان غرناطې ته استولي وو. هغه خپلې ميرمنې ته ليک استولی ؤ چې غرناطه به زموږ له اټکل نه هم وړاندې فتحه شي او پادشا سلامت ماته وعده راکړې چې په غرناطې کې به دده د نائب منصب راکوي.

په لوشه کې تر يوې مياشتې پورې جان مايکل ميريا ته څه پريشاني جوړه نه کړه، له وروستې ملاقات نه وروسته د هغه په چلند کې ښکاره بدلون راغلی ؤ. د هغه خدمتگاره به په ورځ کې يو ځل د ميريا دوی کره ورتله او له دې پوښتنې وروسته به بېرته ستنيده چې ستاسو خو به څه شي ته ضرورت نه وي؟

ميريا به په ځواب کې د هغوی شکريه ادا کوله. پخپله جان مايکل له دوی نه ليرې اوسيده، څو هفتې وروسته ميريا پر دې باوري شوه چې هغه په خپل لوظ کلك ولاړ دی او نابللی به د دوی کره ورنشي، کله کله به پر دې

خوښه شوه چې د مایکل په دې بدلون کې د انجیلا رول دی، خو چې دا به یې په خیال کې ورغلل چې انجیلا په هیڅ صورت هم له هغه سره واده ته تیار نه ده نو زړه به یې ولویده او په جان مایکل به یې زړه وسوځید.

جان مایکل اوس زیاتې شپې د خپل سوداګر دوست کره تیرولې، او د ښار د یې کسه ځوانو سره د هغه چلند ډیر وحشیانه ؤ. میریا له دې خبرونه ناخبره وه، خو په ښار کې د مسلمانانو د بدې ورځې خبرونه به په یو دول رسیمی او له ریبمی نه انجیلا ته رسیدل، له جان مایکل نه د انجیلا کرکه ورځ په ورځ زیاتیده.

یوه ورځ پادری « پاپ» انجیلا ته وویل چې تر یو دوو ورځو پورې جان مایکل د جګړې محاذ ته روانیږي او د هغه پر ځای له قسطلې نه بل څوک راځي . سبا ته د کوتوال د میرمنې ځوا میریا ته د جان مایکل د رخصتیدو په وړاړ د میلستیا د بلنې پیغام ورغی، میریا دې میلستیا ته د انجیلا او ریبمی د بیولو هڅه وکړه خو هغوی دواړو انکار وکړ. میریا انجیلا ته نصیحت وکړ چې لوری هغه جګړې ته روان دی.

ستا په زړه کې باید له هغه سره هیڅ کینه نه وي پاتې شوې د ښار ټول عزتمندان به هلته راټول وي. که ته ولاړه نه شې نو ټول به پوه شي چې ستا او د هغه تر منځ څه ناوړه پیښه تیره شوې ده.

خو انجیلا پر خپل ضد ولاړه وه او میریا له مجبورۍ نه یوازې ولاړه، د ماښام په خوړه کې چې کله میریا له خپل محل نه وتله جان مایکل یې په دروازه کې ولید. هغه د پوځ له څو تنو سپاهیانو سره ولاړ ؤ او څه خبرې یې ورسره کولې. میریا نوکر ته د ګاډۍ درولو امر وکړ او بهرته یې وکتل د لاس په اشاره یې جان مایکل ځان ته ور وغوښت.

جان مایکل ورنژدې شو ورته یې وویل: ته به غالباً د کوتوال کره ځې!

میریا: هوا مګر زه په دې له تانه ګیله منه یم چې ماته دې ونه ویل چې روانیږې.

جان مایکل : له تاسره له خدا پامانی، پرته ماته د لوښه پریښودل ممکن نه وو، خو ما ژمنه کړې وه چې انجیلا مې وروته غواړي زه به ستاسو د پریشانی سبب نه شم او یو پوځي افسر باید د خپلې ژمنې پابند وي.

میریا وویل: انجیلا ډیره بدله شوې ده، کله چې ته له ځګړې راستون شې نو ستا په راتللو به بیا اعتراض نه کوي. زه لکه چې له وخته وړاندې روانه یم، ته هلته څه وخت راځې؟

جان مایکل : زه د خپلو دوستانو په انتظار یم، تاسو ورځئ زه هم در روان یم، مګر ته خو یوازې یې!

میریا: هو! افسوس چې د انجیلا طبیعت خراب دی ، که نه هغه له ما سره راتلو ته چمتو وه.

مایکل وویل: د هغې طبیعت زیاتره خراب وي هغه علاج ته اړتیا لري، ښه درځه نو!

کله چې د میریا ګاډی لرې لرې ولاړ، مایکل خپلو ملګروته وویل: د هغې یوه طبیب ته ضرورت دی او ما د ډیرو ناروغانو علاج کړی دی.

* * * * *

(۳)

ربیعه او انجیلا په پاس پوړ کې په یوه کوټه کې دوديء خوړله ناڅاپه یې لاندې څه شور واورید. ربیعه وارخطا شوه ویې ویل: ښایي له احمد سره د چا جګړه ده.

انجیلا وویل: دا به جیمس وي زه به یې نن چاره وکړم، کله کله مې احمد ته هم غوسه راځي، هغه د سنډا غوندې غټ دی خو هر نوکریې ډبوي.

ربیعې وویل: دلته هر مسلمان ، عیسوی خپل بادار ګڼي انجیلا خدمتګارۍ ته وویل: ورشه جیمس راوله زه یې نن چاره کوم، خو ناڅاپه په زینو کې د چا د پښو غږ اوچت شو او انجیلا وویل: ودریږه لکه چې هغه پخپله را روان دی، اوس به له احمد نه شکایت کوي.

یوه شیبه وروسته انجیلا، ربیعه او نوکره درې واړه حیران ودریدل او دروازې ته یې کتل. د نوکر پر ځای جان مایکل د دوی په مخ کې ولاړ ؤ.

انجیلا جګه شوه په ویریدلې لهجه یې وویل: ته !

جان مایکل: هو زه ! مګر ستا رنګ ولې زیړ شو، زه ستا پوښتنې ته راغلی یم. ستا د علاج لپاره راغلی یم. ته تل ناروغه وې، جان مایکل یو

قدم وراندې شو او انجیلا څلور گامه شاته ولاړه، په دې موده کې ربیعه د شا د کوټې دروازې ته ولاړه، نوکره په خپل ځای ولاړه وه او ریږدیدله. جان مایکل وویل: د تیښتې او شور ماشور هڅه مه کوه هیڅ گټه نه لري. اوس ستا مرستې ته هیڅوک نه راځي. ستا نوکران زما د سړیو په قبضه کې دي. مور دې زما د رخصتیدو په ویاړ د کوتوال په میلمستیا کې ده، تر څو زه هلته ورنه شم هغه دلته نشي راتلای.

جان مایکل څو گامه نور هم ور وراندې شو انجیلا په منډه د کوټې په یوه کونج کې ودریده او چیغې یې کړې: ته وحشي یې، ته سپک یې په شرابو بې هوشه یې.

جان مایکل انجیلا ته د خواب پر ځای نوکرې ته وکتل ویې ویل: ته دلته څه کوې ! تښته، او هغه په منډه له کوټې نه وتښتیدله.

مایکل بیا انجیلا ته ور وراندې شو هغه یې گیر کړه تر لاس یې ونیوه او د کوټې بل کونج ته یې راوستله. بیایې ربیعې ته پام شو ویې ویل: ته ددې خور یې !

خلکو دروغ نه ویل د اندلس برخه ښکلا تولـه خدای تاسو دواړو خویندو ته دربخښلې ده. مگر زه اوس یوازې د انجیلا لپاره راغلی یم، ته تلای شې!

مگر ربیعه له خپل ځای نه ونه خوځیده، مایکل چیغې کړې ! ورځه !

ربیعې په حقارت ورته وکتـل ویې ویل: ته ډیر زړه ور یې، د ښځو په مقابله کې ته ربښتیا هم ډیر زړور ی، پر یوې نجلۍ د حملې لپاره دې یوازې ځوتنه له ځانه سره راوستي که نه ددې کار لپاره پوره پوځ ته ضرورت ؤ.

ته خپل خنجر ولې نه راوباسې! انجیلا ورته ووایه چې زه تش لاس یم، د فردیناند د ځانگړې افسر وار باید خالي نه وي که نه نو د کلیسا په تاریخ کې به درووړتیا یوه کارنامه کمه شي. مایکل له غوسې نه ولړزید ویې ویل: بد ژبې نجلۍ ! چوپه شه ته مانه پیژنې!

ربیعې وویل: زه تا ښه پیژنم، ته یو زړور منصبدار یې ته ددې ښار والي یې، کلیسا درباندې ویاړي، کلیسا پر دې ویاړي چې تایې جنډې د معصومو نجونو د عصمت په وینو رنگ کړې ده، کلیسا پر دې نازیږي چې

ستا به شان زړورو په همت یې بیرۍ د بې ګناهو د وینو په سمندر کې لاهبو وهي. زه تا پیژنم ته د میرونو په وړاندې پسه او د ښځو په مقابل کې لیوه یې !

مایکل د زخمي څناور په څېر ور وړاندې شو ربیعه یې تر دواړو متو ونیوله او د شاته کوټې په لوري تېل وهله، هغه پر مخې وغورځیده په دې څنډ کې انجیلا په منډه ورته او د زینو په لوري له کوټې نه بهر شوه، د مایکل چې ور پام شو، نو ربیعه جګه شوه دروازه یې بنده کړه او کولپ یې پرې واچاوه.

مایکل په انجیلا پسې منډه واخستله، انجیلا په منډه منډه کوزېدله او د مرستې لپاره یې چیغې وهلې، د نیمایي زینو له کوزېدو وروسته یې احساس کړه چې په ماتې کې ددې د مرستې غږ ته د لبیک ویلو څوک نشته. ربیعه یې ورپه یاد شوه او پښې یې ځای پر ځای ودرېدې.

ناځاپه یې لاندې د څو تنو کړسندې خنداګانې واورېدې په زینو کې شمه بلیده، سمدستي یې په لاس شمه وغورځوله او مړه یې کړه، د مایکل سرېو په کړس کړس خندل او په زینو کې پاس راختل. د انجیلا په زړه کې وروګرځیدل چې که د پاسني پوړ برندې ته ځان ورسوي نو چیغې او فریاد به یې د کلا د دروازې پهره داران واوري. بېرته په خپ غږ پورته وختله، د زینې په وروستي کړلیچې یې یوه ویروونکې خندا واوریده او دا د مایکل مزیوتو متوته لویدلې وه. چیغې یې کړې: ظالمه ! مردار خوره لوچکه ! پرې مې ږده! پرې مې ږده! جان مایکل پورته راختونکو سپاهیانوته غږ وکړ: تاسو اوس د کلا په دروازه کې ودرېږئ. تر څو زه غږ در ونه کړم یو هم دې خواته رانه شي، سپاهیان بېرته وګرځیدل او جان مایکل انجیلا چې چیغې او تریکې یې وهلې بېرته همغې کوټې ته بوتله چې له ربیعې سره یې دوډۍ پکې خوره. په یوه لاس یې دروازه بنده کړه ویې ویل: په شورماشور زما هیڅ نشي کولی ستا رسوایي ده. زه ستا له پلارنه نه ویرېږم، هغه خپل ضمیر په مونږ پلورلی او مونږ یې قیمت ورکړی . پاچا زما پر خلاف د هغه هیڅ شکایت نه اوري.

انجیلا په نوکانو د هغه مخ ورشکاوه او ویل یې . ما پرېږده! وحشي

ظالمه! بې ناموسه، ما پریږده! او د هغه په مزیوتو لاسونو کې یې ترپکې وهلې.

ناڅاپه جان مایکل په واپلا شو، د هغه د لاس گوتې د انجیلا خولې ته برابرې شوې، هغه په بل لاس د انجیلا مرۍ ونیوه او خپل لاس یې خلاص کړ. له دې نه وروسته مایکل لکه لیونی په یوه لاس د انجیلا مرۍ کلکه کړه او په بل یې د هغه جامې شکولې.

ناڅاپه د شا دروازه خلاصه شوه، د ربیعي په لاس کې برچه وه او غلې غلې ورنږدې شوه، د مایکل دې ته شا وه خو انجیلا ولیده، ربیعه چې مایکل ته ورنږدې شوه په پوره زور یې د برچې گوزار پرې وکړ، هغه یو لټ وخوړ او په ځمکه ولوید د برچې تیغ د هغه تر سینې بوټ وتلی ؤ او ترپکې یې وهلې، انجیلا له ربیعي سره غاړه غړۍ شوه، سلگۍ یې وهلې، ربیعي، ربیعي! ما داسې گڼله چې زه دې پریښودم او وتښتېدې، هغې ورته وویل: ما د برچې په موندلو ځنډ وکړ، د بهر نه د زینو له لارې د احمد کوټې ته ولاړم.

انجیلا: مگر دا خو دې وواژه، اوس به څه کیږي!

نه، نه ربیعي! تا هغه ونه واژه، ما وواژه. او زه د یوې لوېې محکمې په وړاندې دا ځواب ورکولی شم چه ولې مې وواژه. اوس بـه دده سپاهیـان راشي، ته دې خپلې کوټې ته ستنه شه د خدای (ج) لپاره زرکوه!

ربیعي په داد ځواب ورکړ: نه انجیلا! ته ماردې نیکۍ له ثواب نه مه محرومه.

انجیلا : نه ربیعي، زه تا دې ته نه پریږدم، نه نه هیڅکله نه! انجیلا په زوره زوره وژړل.

ربیعي وویل: انجیلا! ستا جامې! ستا ټول بدن لوڅیږي، ورشه جامې دې بدلې کړه.

انجیلا وویل: ته لومړی ژمنه وکړه چې ته به په دې اړه چوپه یې!

ربیعي د ځواب پر ځای هغه تر مټ ونیوله او د خپلې کوټې په لوري یې کش کړه، بهر ځوك نه وو، د مایکل سرپو لاندې شورماشور گډ کړی ؤ.

هغه کوچنی کوټه چې د انجیلا جامې او د سینگار نورسامان په کې ؤ

دی. دی د ملکی د دوستانو څخه دی چا وواژه!
ربیعی وویل: ته له مانه په دی اړه د څه پوښتلو حق نه لری ورشه کوتوال خبر کړه.
مگر هغه به دده په بدل کی مور تول په دار وځړوی زه له تګ نه وړاندی د هغه د قاتل نیول ضروری بولم.
ربیعه: هغه ما وژلی دی.
سپاهی یوه شیبه حیران شو ربیعی ته یی کتل.
ربیعی چیغی کړی: ولی نه ځی! ماته څه ګوری، آیا ته په دی نه پوهیږی چی ددی ښار اصلی والی زما پلار دی. هغه ددی ښار حاکم نه د فردیناند دوست هم دی، ته د داسی سړی ذمه واری ولی اخلی چی شراب خوری او د شریفو خلکو کوررونو ته ورلویږی. زه دا پوښتم چی ته هغه وخت چیرته وی چی په دی کوټه کی د یوی بی وسه نجلی کریږی پورته کیدی. تاسو بهر په کړس کړس خندل، زه درته امر کوم چی ورځه! که نه تا ته به سِنه نه وی او واوره تر څو کوتوال رانه شی ستاسو کوم ملګری ته د پورته راتلو اجازه نشته.
سپاهی د پریشانی په حالت کی پریکړه نشوای کولی چی څه وکړی هغه ربیعی ته وکتل او بهر ته ووت.

*****

(۵)

د سپاهی له وتلو نه لږ وروسته ربیعه له کوټی نه ووتله او په برنډه کی ودریده لاندی یی وکتل. د انجیلا له کوټی نه د وره ټکولو غږ راته. ربیعه د هغی د کوټی په لوری ورتله خو په وره کې یې پښې ودریدی. د انجیلا غږ اوریدل کیده: ربیعی! ربیعی! ربیعه تر لږ ځنده زړه نازړه ولاړه وه او بیا په چوپه خوله او بی غږه ګامونو بیرته ستنه شوه. د برنډې په تیاره او تنګو زینو پاس د مانۍ بام ته وختله، د سپوږمی په زړه وړونکی رڼا کی یی څلورو خواوته نظر واچاوه او بیایی آسمان ته وکتل. د سپوږمی له تندی نه د رڼا چینی خوټیدې، ستورو خندل، دا دنیا هماغسی ودانه وه او د ژوند د هیلو د ویښولو لپاره په زرګونو وسیلی وی. ربیعی له دی تولو سره خدای-

زه به له دوی نه د رحم غوښتنه هم ونه کړم، زما پلار د قوم غدار دی هغه باید د خپلې غدارۍ انعام واخلي، امکان لري زما له قربانۍ وروسته پر هغه د توبې دروازه خلاصه شي.

ربیعی د محل د دروازې له لورې د خلکو شور واورېد، دی د برنډې په لورې منډه واخسته، یو ځل یې لهٔ شاته کتلو وروسته بیرته مخ راوګرځاوه او راستنه شوه ویې ویل: انجیلا! خلك په دروازه کې راغونډېږي، ښایی د کوتوال له کوره یې څوك په پوښتنې پسې راوتلي وي. د مایکل خلك به دده د پوښتنې لپاره دلته راشي نو زه څم خدای پامان!

انجیلا چیغې کړې: نه نه ! ربیعی! ربیعی مه ځه زما خبره واوره. زه د مرګ تر غېږې ستا سره ملګرتیا کوم، ربیعی ودرېږه! ربیعی ربیعی! ... ربیعه تللې وه.

*****

(٤)

له انجیلا سره تر خدای پاماني وروسته ربیعه همغې کوټې ته ولاړه چې د جان مایکل مړی پکې پروت ؤ. د هغه رینه په قالینه وچه وه. څیره یې ډېره وېروونکې شوې وه، ربیعی له بلې کوټې نه یو څادر راوړ د هغه په مخ یې وغوړاوه او په یوه کرسۍ کیناسته.

لږ ځند وروسته یې په زینو کې د چا د پښو غږ واورېد، څوك وره ته راورسیدل غږ یې وکړ: باداره! ډېره ناوخته شوه! دکوتوال خلك دي په لټه کې دي، دلته درپسې راغلل.

ربیعی د خپل زړه درزا راقابو کړه. جګه شوه ور یې خلاص کړ بهرته یې وکتل ویې ویل: دلته راشه زما په کوټه کې د یوه شرابي مړی پروت دی ته یې پیژنې!

سپاهي وارخطا شو د ننه ورغی، یوه شیبه یې ربیعی ته وکتل بیا په مړي ورټیټ شو د هغه له مخ نه یې څادر لرې کړ او په وارخطایي یې وویل: جان مایکل.

ربیعی ورته وویل: ته یې پیژنې!

سپاهي ځواب ورکړ: دا د ښار والي دی. د فردیناند مشهور منصبدار

دي. دي د ملکې د دوستانو څخه دې چا وواژه!

ربیعې ووېل: ته له مانه په دې اړه د څه پوښتلو حق نه لرې ورشه کوتوال خبر کړه.

مګر هغه به دده په بدل کې مور تول په دار وځړوي زه له تګ نه وړاندې د هغه د قاتل نیول ضروري بولم.

ربیعه: هغه ما وژلی دی.

سپاهي یوه شیبه حیران شو ربیعې ته یې کتل.

ربیعې چیغې کړې: ولې نه ځې! ما ته څه ګورې، آیا ته په دې نه پوهیږې چې ددې ښار اصلي والي زما پلار دی. هغه ددې ښار حاکم نه د فردیناند دوست هم دی، ته د داسې سړي ذمه واري ولې اخلې چې شراب خوري او د شریفو خلکو کوروتو ته ورلویږي. زه دا پوښتم چې ته هغه وخت چیرته وې چې په دې کوټه کې د یوې بې وسه نجلۍ کړېږې پورته کیدې. تاسو بهر په کرس کرس خندل، زه درته امر کوم چې ورځه! که نه تا ته به ښه نه وي او واوره تر څو کوتوال رانه شي ستاسو کوم ملګري ته د پورته راتلو اجازه نشته.

سپاهي د پریشانۍ په حالت کې پریکړه نشواې کولی چې څه وکړي هغه ربیعې ته وکتل او بهر ته ووت.

* * * * *

(۵)

د سپاهي له وتلو نه لږ وروسته ربیعه له کوټې نه ووتله او په برنډه کې ودریده لاندې یې وکتل. د انجیلا له کوټې نه د وره تکولو غږ راته. ربیعه د هغې د کوټې په لوري ورتله خو په وره کې یې پښې ودریدې. د انجیلا غږ اوریدل کیده: ربیعې! ربیعې! ربیعه تر لږ ځنډه زړه نازړه ولاړه وه او بیا په چوپه خوله او بې غږه ګامونو بیرته ستنه شوه. د برنډې په تیاره او تنګو زینو پاس د ماڼۍ بام ته وختله، د سپوږمۍ په زړه وړونکې رڼا کې یې ځلورو خواوته نظر واچاوه او بیایې آسمان ته وکتل. د سپوږمۍ له تندې نه د رڼا چینې خوتیدې، ستورو خندل، دا دنیا هماغسې ودانه وه او د ژوند د هیلو د ویښولو لپاره په زرګونو وسیلې وې. ربیعې له دې تولو سره خدای-

پاماني اخسته، خو دا تولې دلچسپۍ پر خپل خپل ځای وې.

د ژوند تکرونو د ربیعې له زړه نه د بدر بن مغیره هیله ونه ایستله، توپان تیر شوی ؤ اوس یې په سړه سینه د خپل راتلونکې په باب سوچونه کول. دا د زندان له تیارو نه نه ویریده، په دار له ځړیدلو او یا په اور کې له سوځیدلونه نه ویریده. د مرګ څیره دی ته ویروونکې نه وه، خو په زړه کې د بدر بن مغیره له هیلو سره مرګ ته زړه کول، دی ته ډیر ګران وو، په زړه کې ورورګرځیدل: کاشکې له مرګه وړاندې مې یو ځل لیدلی وای. کاشکې هغه ته یې دا ویلی شوای چې په نوي ژوند کې به دې په انتظار وم. کاشکې دا د هغه لپاره ژوندۍ پاتې وای. کاشکې ددې له مرګه وروسته دې سپوږمۍ او ستورو بدر ته دا ور په یادولی. هغه ته یې دا ویلی شوای چې ددې په ژوند کې داسې ماښام نه ؤ چې ستا له یاده به تش ؤ.

ربیعې په خپل زړه کې ویل: مګر دا زه په څه سوچونو سریم، بدر یوازې زما نه د ټول قوم سپاهي دی. هغه زما په شان د زرګونو نجونو د عصمت د دفاع لپاره جنګیږي. زه څومره نادانه یم، زه ګومان کوم چې هغه به هم اوس په کومه لوړه غونډۍ ولاړ وي او دا سپوږمۍ او ستوري به ویني. او دوی به ده په زړه کې زما یاد ورتازه کوي. زه فکر کوم چې هغه به زما آهونه اوري. زما اوښکې ویني خو دا د هغه سپکاوی دی. د هغه تصور یوازې زما تر ذاته پورې نشي ایساریدای. هغه به اوس د زرګونو بې وسه نجونو فریادونه اوري. د هغوی اوښکې به ګوري د اوښکو او آهونو په دې توپان کې به ده ته زما غږ پیژندل له امکان نه لرې وي. هغه به په کومه غونډۍ د دریدو او له سپوږمۍ سره زما د یادولو پر ځای داسې وایي چې: تا زما د اولس عروج هم لیدلی نن یې زوال هم وګوره! تا په دې ځمکه د طارق او عبدالرحمن دبدبه او جلال هم لیدلی، نن د ابوعبدالله ذلت او زوال وګوره، تا د اندلس په څنډه هغه غازیان ولیدل چې خپلې کښتۍ یې وسوځولې. نن هغه اولس پلوري هم وګوره چې له دښمن نه د قوم د عزت او آزادۍ قیمت اخلي، تا زموږ سر ښندویان لیدلي چې د جګړو میدان ته یې مخ ؤ. نن یې د غرناطې په دیوالونو کې غلي وګوره، آیا ته یې پیژنې چې دا هماغه قوم دی چې د ټولواکانوسره به یې تاجونه اخستل او د غلامانو پر سرونو یې

ایبسودل؟، آیا دا هماغه اولس دی چې بچیان یې د یوې غریبې خور د عزت په خاطر لویې لویې پاچهۍ تر پښو لاندې کړې؟

لږ څنډ وروسته چې کله ربیعه بیرته راکوزیدله د زړه بوج یې سپک شوی ؤ. له ځانه سره یې ویل: ربیعې! د ټولنیزو مصیبتونو په دې دوران کې ستا ژوند هیڅ ارځښت نه لري خو که ته وغواړې خپل مرګ دې د اندلس د تاریخ یوه د یاد وړ پیښه ګرځولی شې، که مرګ حتمي دی نو په زرورتیا باید ورسره مخ شې ته باید دا ثابته کړې چې د ظلم لاس د کړکې وړ دې ویروونکې نه. ستا او د بدر د ژوند مقصد یو دی، هغه د باطل پر خلاف جنګیږي ته د حق په خاطر قرباني ورکوې، د قیامت په ورځ به ته د هغه لمن ونیسې او دا به وایې چې موږ دواړه په دنیا کې یو د بل ملګري وو.

* * * * *

(٦)

د ښار کوتوال، د پوځ څوتنه منصبداران، پادري او څوتنه مشران د مایکل د مړي په شاوخوا راټول وو،

کوتوال هغه سپاهي ته بد رد ویل چې ددې پیښې خبر یې وروړی ؤ:

ته ډیر احمق یې له دې محل نه به د وتلو څولارې وې، هغه حتماً له ماڼۍ نه تښتیدلې ده، تا خپلو ملګروته د ماڼۍ د دروازې بندولو هم ونه ویل تا ولې هغه ونه نیوله؟

کوتوال بیا د پوځ او پولیسو منصبدارانو ته پام واړاوه ورته وې ویل: تاسو څه ننداری ته راغلي یاست! ورځئ ښار کلابند کړئ او د مسلمانانو د کورونو تلاشي پیل کړئ، څه کسان ددې محل د تلاشي لپاره پریږدئ.

ربیعه د برنډې له لارې کوټې ته ورننوته او وې ویل: د محل د تلاشي ضرورت نشته!

ټول حیران شول او هغې ته یې کتل، دا په ډاډ ور وړاندې شوه په څیره کې یې غیر معمولي وقار ؤ.

کوتوال وویل: جان مایکل تا وژلی دی؟

ربیعه: هو! دغه سړی چې زموږ کورته د شرمناکو ارادو سره راغلی ؤ ما وواژه.

کوتوال: دده په وژلو کې بل څوك درسره شريك وو؟

ربيعه: نه!

ميريا ساه نيولي سيليدلي کوټې ته ورننوته ويې ويل: ربيعې! انجيلا چيرته ده، هغه چيرته تللې څه پرې وشول، د خدای په خاطر ووايه!

ربيعې ځواب ورکړ: انجيلا همدلته ده، ته له هغې نه بېغمه اوسه.

ميريا: هغه چيرته ده؟

ربيعه دغه مرېه‌یې چې وليد ډيره پريشانه شوه، چيغې يې وهلې او په يوه او بله خوايي منډې وهلې، ما هغه ددې د خوب د کوټې تر څنگ په بله کوټه کې بنده کړه. خوته يې اوس دلته مه راوله دا به د هغې لپاره غوره وي، زه ويريږم چې دا مرېه‌وگوري بيا به د بيهوشي دوره پرې راشي.

ميريا په منډه د انجيلا کوټې ته ورسيده، او انجيلا! انجيلا! چيغې يې وهلې او د همغې کوټې دوره په لوری ورنژدې شوه.

انجيلا له ننه نه چيغې کړې: ربيعه چيرته ده! د خدای(ج) په خاطر ورخلاص کړی، هغه ما وژلې دی، هغه ما وژلې. ربيعه بې گناه ده.

د ميريا لاس تر کولپ پورې ورسيد خو ودريد او بيايې منډه کړه د دهليز خواته خلاصه کړکۍ يې بنده کړه.

بل لوری ته د ښار کوتوال له عجيب کشمکش سره لاس او گريوان ؤ د جان مايکل وژل معمولي خبره نه وه، خو د هغه قاتل د داسې چا لور وه چې فرديناند ډير پرې مهربانه ؤ. د محکمې له پريکړې نه ورانده ده ته د والي د لور نيول او له عامو بنديانو سره يې جيل ته اچول ډير گران وو. له دې سره سره هغه پر دی هم ويريده چې که له دوه زره توب او غفلت نه کار واخلي نو نه يوازې دا چې د ښار دعيسويانو ذهنيت به يې پرخلاف شي بلکې د اندلس ټول پوځي منصبداران به يې دښمنان شي.

ماښام يې چې ميريا يوازې په گاډۍ کې وليده، مايکل هغه ته پيغام ور واستاوه چې زه ښايي د يوه ضروري کار په وجه ناوخته شم خو زه له ميريا سره څه خبرې کول غواړم نو زما تر راتگ پورې په هر صورت ميريا ايساره کړه،

اوس کوتوال ته دا ځرگنده شوه چې هغه ضروري کارڅه ؤ.

هغه په دې سربېره چې شرابي او بدخویه سړی ؤ خو یو خاص منصبدار ؤ او ربیعه د ابو داود د لور سره یوه مسلمانه نجلی ده. خو هغه پر دې خبره اندیښمن ؤ چې ابوداود به د خپلو خدمتونو په بدل کې د خپلې لور پر خلاف د هرې ستړې محکمې پرېکړه بدله کړای شي،

کوتوال له پادري نه مشوره وغوښته هغه ورته وویل:

زما په نظر تر څو د محکمې لخوا کومه پرېکړه نه وي شوې دغه نجلۍ دې په همدې محل کې په کومه کوټه کې بندي وي. یا لږ تر لږه څو نوي والي نه وي راغلی دا باید له عامو بندیانو سره یو ځای نه وي. په دې موده کې بنایي د پادشا سلامت له خوا هم ددې نجلۍ په باب څه هدایات راشي.

*****

(۷)

یوه اوني د انجیلا تیزه تبه وه، کله به چې هغه په هوش راغله چیغې به یې وهلې، ربیعې! ربیعې! جګه به شوه، کله کله به یې منډه کړه او له کوټې نه به یې د وتلو هڅه وکړه خو خوګامه به چې ولاړه بیهوشه به شوه او وبه لوېده، کله به میریا د نوکرانو په مرسته هغه په زور بېرته په بستره څملوله. دې به د بې وسۍ په حال کې چیغې وهلې: ما پرېږدئ، پرې مې ږدئ چې ربیعې ته ورشم، مایکل ما وژلی، هغه زما په سبب وژل شوی، هغه زما د ژغورنې په خاطر ځان قربانوی.

میریا به وویریده وربه یې تمبه کړ، د ښار ښځې به یې چې پوښتنې ته راغلې په یوه او بله پلمه به یې د انجیلا کوټې ته نه ور پرېښودې، له میریا سره دا اندېښنه هم وه چې په دې ورځو کې ابو داود رانه شي، هغه پر دې وېرېده چې د انجیلا لپاره به هغه د ربیعې قرباني ونه زغمي. له ربیعې سره یې تر انجیلا نه زیاته مینه کوله، ځکه خو میریا ددې پېښې احوال هم ورته ونه لیږه.

لومړی هغه له ربیعې نه هم وېرېده چې په محکمه کې پر خپل اعتراف منکره نه شي. خو دا خطر اوس لرې شوی ؤ، ربیعې د پادریانو په مخکې پر خپله ګناه اعتراف کړی ؤ.

د محکمې په نامه د ازابیلا دا حکم رارسیدلی ؤ چې د جان مایکل قاتل

ته باید سخته سزا ورکړای شي، د هغه په مرګ د عیسویانو د احساساتو دا حالت ؤ چې له جنازې ښخولو نه وراندې یې ډېر مسلمانان ووژل شول.

د ښار کوتوال د اشبیلیې حکمران ته ولیکل چې که دې نجلۍ ته زرترزره سزا ورنکړای شوه نو په ښار کې د ډېرې بد امنۍ او هنګامې خطر دی. فردیناند ته دا خبر د جګړې په ډګر ورسید، که وژل شوی کوم بل څوک وای نو ښایي ددې معاملې د غلې کولو هڅه یې کړې وای خو مایکل دده خاص افسر ؤ د ملکې د نږدې خپلوانو نه ؤ. او ملکې دا نه اورېدل چې قاتل څوک دی او د هغې پلار څومره خدمتونه ورته تر سره کړي. جان مایکل په هر صورت یو خاص افسر ؤ او قاتل یې یوه مسلمانه نجلۍ.

که ښېر میاشتې وراندې دا پېښه شوې وای هم نوښایي فردیناند به د ابوداود د زړه آزارولو نه ځان ساته، مګر اوس له هغه نه کار اخستل شوی ؤ. اوس د هغه د نه ستومانیدونکو هڅو په نتیجه کې د اندلس په هر ښارکې ډېر وطن پلوري پیدا شوي وو. هغه مشران او علما چې ابوداود ووژل او غرناطې ته یې د جاسوسانو په ښه واستول اوس یې نیغ په نیغه له فردیناند سره اړیکې پیدا کړې وې. هغوی د ډېر انعام په تمه د خپلو فعالیتونو راپور د ابو داود پر ځای نیغ ملکې او فردیناند ته ورکاوه، پادشاه او ملکه اوس داده وو چې له دوی سره په سلګونو داسې کسان شته چې د ابوداود ځای ډکولی شي هغوی پر دې هم پوهیدل چې د غرناطې د پاتې څواک د ماتولو لپاره دوی ته د سپاهیانو دتوږو اړتیا ده او که د مایکل قاتل ته سزا ورنکړای شي لوی لوی افسران به مخالفت وکړي.

ملکې پادشاته وویل: آخر زموږ د جګړې هدف له دې پرته بل څه دی چې پر مسلمانانو د کلیسا عظمت ومنو، آیا دا د کلیسا لپاره رسوایي نه ده چې یوه مسلمانه نجلۍ د مایکل په څیرمنصبدار ووژني او موږ یې بدل وانه خلو؟

ابوداود له کلیسا سره د وفادارۍ لوړه کړې. هغه څو ځلې زموږ په مخکې ویلي چې له مسلمانانو سره یې هیڅ خواخوږي نشته، هغه یوازې ددې لپاره مسلمان دی چې په دې جامه کې مسلمانانو ته دوکه ورکولی شي او دا د کلیسا لپاره لوی خدمت دی. اوس د هغه د آزمیښت وخت رارسیدلی دی.

که هغه موږ ته دوکه نه راکوي نو له دې مجلس سره باید هیڅ خواخوږي ونه لري چې زموږ یو غوره منصبدار یې وژلی، دغه مجلس مسلمانه ده او مایکل یې د مذهبي جنون په وجه وژلی.

موږ د ابو داود د خدمتونو په بدل کې ده ته کم انعام نه دی ورکړی، د لوشه والي مو وتاکه. دا واك مو ورکړ چې زموږ له خزانې نه څومره مصرفولی شي مصرف دې کړي.

اوس د وفاداری غوښتنه دا ده چې که موږ د کومې دعوی د پریکړې اختیار ده ته وسپاره دی هم باید خپلې لورته په سزا کې ځنډ ونه کړي.

فردیناند وویل: زه ویرېږم چې که هغه راشي زه به د محکمې د پریکړې په بدلولو اړ شم.

ملکه غوسه شوه ویې ویل: ته پاچا یې او ستا ملکه دا نشي زغملی چې یو نوکر دی تا د کلیسا د محکمې د پریکړې په بدلولو مجبور کړي.

د ملکې په اصرار پاچا نوي والي ته دا فرمان ولیږه چې مجرم ته د سزا په ورکولو کې ځند مه کوي.

*****

(۸)

ربیعه د محکمې په مخکې ولاړه وه، بهر او د ننه د خلکو ګڼه ګونه وه. دپادریانو قاضیانو لوی پاپ ته خپله پریکړه ورکړی وه. ربیعې پر خپل جرم اعتراف کړی ؤ. کوتوال د نوکرانو له شاهدی وروسته په محکمه کې د نورو ګواهانو وراندې کولو ضرورت نه احساساوه. دوی ورځې وړاندې چې ربیعې د محکمې په مخکې څه ویلي وو پر هغې یې ځان د بدترینې سزا وړ ثابت کړی ؤ، هغې پر دې محکمه پورې خندلي وو، د کلیسا سپکاوی یې کړی ؤ هغې ویلي وو:

زه دا محکمه نه منم چې یوه شرابي او بد معاش ته دااجازه ورکوي چې د خلکو کورونو ته ور واوري او چې زړه یې څه غواړي هغه وکړي. خو یوې بې وسه مجلې ته د خپلې آبرو د ساتنې لپاره د لاس پورته کولو اجازه نه ورکوي.

تاسو هغه وخت چیرته وی چې ستاسو دغه افسر د خلکو دروازې

ورماتولي، چې بې وسه او بې گناه مجونو به په کرېږ کرېږو ستاسونه مرسته غوښته. کله به چې هغوی ویل: د عدل او انصاف اجازه دارانو! راشی زموږ آبرو لوټیږی موږ وژغوری.

تاسو ته پر ما د دعوی چلولو ضرورت نشته، تاسو د محکمې له پریکړې پرته ماته سزا راکولی شی، د کلیسا د عظمت د ساتنې په خاطر تاسو زما په څیر په سلگونو مجونی بې له کومې پریکړې او عدالتی فیصلې وژلې دي. ستاسو لمنی د بې گناهو په وینو داغداری دي. زما د وینو څو څاڅکی بې په بد بنکاریدو کې څه زیاتوالی نشی راوستلای تاسو عدل نشی کولی او زه له تاسونه د رحم سوال کول د انسانیت سپکاوی گڼم، تاسو تر اوسه له مانه دا ونه پوښتل چې هغه ما ولی وواژه، تاسو له مانه ونه پوښتل چې هغه زما کوټې ته په کوم نیت راننوتی ؤ، ستاسو لپاره یوازې دا بس ده چې هغه ما وواژه.

یوی مسلمانی مجلی د خپلی آبرو د ساتنې په خاطر ستاسو یو خاص منصبدار وواژه، تاسو داسې گڼی چې ددې ځناور په مرگ ستاسو د کلیسا یوه ستنه ونړیده. تاسو مجبور یاست چې ماته سزاراکړی. زما سره انصاف ستاسو د وس خبره نه ده، تاسو په اندلس کې د کلیسا د نوی مانۍ معماران یاست. تاسو ددې بنسټ د بې گناهانو په وینو او هډوکو ایښې دی.

زما د مرگ لپاره د فتوا ورکولو په خاطر تاسو باید همدومره پوه شی چې زه بې گناه یم. ما د خپل عزت ساتلو هڅه کړی زه یوه مسلمانه یم، ځکه خو زما وینې او هډوکی د کلیسا د مانۍ په جوړیدو کې کاریدلی شی. ما یوازې یو جان مایکل وژلی. خو تاسو هر یو جان مایکل یاست. هغه به په شرابو بد مست شو او بې وسه مسلمانان به یې وژل، او تاسو د عدالت په کرسیو ناست یی او بې گناهانو ته د مرگ فتوی اوروی. هغه د انسانیت مخ شو کاوه، تاسو د حق او ربنتینولی مری خپه کوی.

دوی ورځې وراندی ددی وینا له اورولو وروسته نن ربیعه د پریکړی د اعلان لپاره په محکمه کی ولاړه وه. د لوشه د کلیسا مشر «جان لوقس» ددی دعوی د لوی قاضی په حیث د نوی والی دان لویس د هغی پریکړی

اورولو ته تیار نه ؤ چې نور پادریان ورسره هم نظره وو. دده پریکړه دا وه چې نجلۍ دې جلا وطنه کړای شي، ده په جان مایکل هم د جرم تور لګولو هڅه کړې ده. د والي او پادریانو دا نظر ؤ چې په «جان لوقس» ربیعې کوډې کړې دي. څکه خو د پریکړې په ورځ د لوی قاضي پر کرسۍ یو بل پادري ناست ؤ. د محکمې د ننه او بهر چې خلك راټول وو په دې پوهیدل چې پریکړه به څه وي. ربیعې د کلیسا د محکمې سپکاوی کړی ؤ. هغې د کلیسا یو ساتندوی وژلی ؤ. ځینو کسانو ته د پادري لوقس د نه راتګ سبب معلوم شوی ؤ او هغوی ربیعه یوه خطرناکه جادوګره بلله، خلکو یو له بل سره ګونګوسې کاوه: هغه به په دار وځړوی، په شکنجه کې به یې ووژني او که به یې ژوندۍ وسوځوي؟!

یوه پادري خلك چوپ کړل او بیا لوی پادري پریکړه اعلان کړه خلکو ربیعې ته کتل، د هغې د مرګ حکم جاري شوی ؤ، خو هغه چوپه وه، کله چې قاضي وویل چې ملزمې ته د کلیسا او محکمې د سپکاوي نه وروسته د سختې سزا ورکولو حق ؤ خو ددې د پلار د خدمتونو په‌خاطر محکمه دې ته د ژوندۍ سوځولو پر ځای د مرګ سزا اوروي. ناڅاپه یوه ځوانه نجلۍ د خلکو په منځ کې راتیره شوه وړاندې ولاړه او ربیعې ته ورنژدې شوه چیغه یې کړه: ودریږئ د انسانیت او عدالت خون مه اخلئ. جان مایکل ما وژلی!

په محکمه کې چوپتیا خوره شوه.

ربیعې تکان وخوړ نجلۍ ته یې وکتل، هغه انجیلا وه، قاضي، پادریان او ټول حاضر خلك تر لږ ځنډه حیران دریان ودریدل، انجیلا په خپل بغل کې یوه وړوکې غوټه نیولې وه.

ربیعې قاضي ته وویل: ته اندیښمن کیږه مه، دا زما ناسکه خور ده، ددې پر دماغ د هغو پیښنو ډیر بداغیز پروت دی.

انجیلا یو ګام وړاندې شوه ویې ویل: دا غلط دي، دروغ دي ربیعې زما د ژوند په خاطر دا هر څه وکړل، دا بې ګناه ده، جان مایکل ما وژلی او د هغه وژل زما فرض وو.

قاضي پوښتنه وکړه: ته تر اوسه چیرته وې؟

انجیلا ځواب ورکړ: د مایکل له وژلونه وروسته ربیعې زه په یوه کوټه

کې بندي کړم، له هغې وروسته څو ورځې زه بې هوښه وم. زما مور زما په کوټه پهره درولې وه، زما د خور په څیر هغه هم زما د ژغورنې هڅه کوی.

قاضي وویل: ته اوس هم ناروغه ښکاری، ستا د اعتراف له اخستلو نه وړاندې محکمې ته دا ضروري ده چې ستا د دماغي حالت ازموینښت وکړي.

انجیلا وویل: زما په دماغ یوازې دا بوج ؤ چې زما بې ګناه خور زما لپاره خپل ژوند قربانوی، نور دا بار زما له دماغه لرې شو.

قاضي : عدالت ته د ثبوت اړتیا ده.

انجیلا: ثبوت! داوګوره! انجیلا ور وړاندې شوه د جامو وړه غوټه یې د قاضي په میز کیښوده وېی ویل: دا په څیر وګوره، دا هغه جامې دي چې په هغه شپه مې اغوستې وې، چې ستاسو زړور منصبدار څیري څیري کړې. دا جامې به ذدې خبرې ګواهي ورکوي چې د وژلونه وړاندې د کلیسا زړور سپاهي د چا لمن ته لاس اچولی ؤ.

په محکمه کې یو ځل بیا چوپتیا خوره شوه.

د میریا ساه لنډه لنډه کیده او د محکمې کوټې ته ورننوته، وړاندې ولاړه او انجیلا یې په غیږ کې ونیوه: انجیلا! زما لورې ستا طبیعت ښه نه دی راځه کور ته ځو، دایې وویل او انجیلا یې ترمټ ونیوله او بهر ته یې د کشولو هڅه وکړه.

قاضي وویل: ودرېږه! زه یو څو پوښتنې کوم.

انجیلا یې د مور لاس وځنده، میریا په هیله منو سترګو قاضي ته وکتل وېی ویل: زما لور له دې قتل سره هیڅ اړه نه لري دا ناروغه ده حواس یې پر ځای نه دي.

قاضي غوټه خلاصه کړه میریا ته یې شلیدلې جامې وروښودې وېی ویل: ته یې پېژنې دا جامې د چا دي؟

میریا د ځواب پر ځای انجیلا ته کتل، انجیلا وویل: موری ولې چوپه یې تا پخپله دا جامې ماته اخستې وې، تاته دا ټولې پیښې معلومې دي ښه پوهیږې چې هغه زما په لټون پسې راغلی ؤ او دا د هغه دوهمه حمله وه. لومړۍ ځل چې کله تا هغه ته بلنه ورکړې وه هغه ستا په وړاندې زما د بې عزتۍ هڅه وکړه. د قسطلې لوی پادري پر دې ګواه دي چې ما هغه پر

گلدانۍ پر سر وواهه او ځان مې وژغوره.
ستا سره اوس هم هغه لیك شته چې هغه پر خپل حرکت پښېماني ښودلې وه، له هغې وروسته په دې بله شپه په ډېره هوښیارۍ هغه ته له کوره لرې ولېږلې او د خپلو پستو هدفونو لپاره زموږ کورته راغې، ته کورته راتلې خو کوتوال نه پرېښودې چې راشې.
بیا انجیلا قاضي ته مخ واړاوه ویې ویل: مورته مې ښايي مینه د حق ویلو اجازه ورنه کړي. خو لوی پادري لوقس به پردې خبرې گواهي ورکړي چې زما په اړه د مایکل نیت سنهی نه ؤ، ما د لوقس په مخکې له هغه سره له واده انکار وکړ. او دې د خپل سپکاوي د بدل لپاره د یوې مناسبې موکې په لټه کې ؤ. میریا په ډېره بې وسۍ قاضي ته وکتل ویې ویل: سپېڅلې پلاره! زما لور بې گناه ده، پردې د ربیعې د جادو اغیزه ده، هغې زما لور له مذهبه اړولې ده، د ربیعې د کودو په وجه اوس زما لور غلې غلې قرآن لولي او لمونځ کوي. ماله مایکل سره ددې د واده هڅه کوله خو ربیعې دا دوکه کړه، ربیعه د جادوپه زور چې څه وغواړي پر دې یې کولی شي. انجیلا معصومه ده په دې نه پوهیږي چې څه وایي. دا ټول د ربیعې د کودو اثر دی. زه ویریږم چې په پادري لوقس هم د ربیعې د جادو اغیزه نه وي شوې. په کومه ورځ چې مایکل وژل شوی دی له همغې ورځې زما لور د جنون په ناروغۍ اخته ده، ورماتوې او بهرته د وتلو هڅه کوي دا جامې چې ته یې گورې د همدې لیونتوب په حالت کې دې پخپله داسې څیرې کړې دي.
انجیلا په حقارت خپلې مور ته وکتل او بیایې قاضي ته وکتل ویې ویل: زما خور زما گناه پر خپل سر اخستې ده، که زما په باب ددې نیت خراب وای داسې به یې نه کول، خو زما مور ددې له ایثار نه د اغیزمن کېدو پر ځای یوازې زما د ژوند ژغورلو لپاره پر حقیقت پردې اچوي، گومان کوي چې ربیعه مسلمانه ده، نو د هغې پر خلاف به هره خبره محکمه واوري، ددې باور دی چې که په یوه مسلمانه نجلۍ بل جرم ثابت نه شي نو د جادوگرۍ تور خو په آسانه پرې تپلی شي. خو زه په دې محکمه کې اعلان کوم چې زه هم د خپلې خور په څیر مسلمانه یم. که اسلام جادو دی نو په ما ددې جادو اغیزه شوې ده او د دنیا هیڅ ځواك اوس دا اغیزه نشي ختمولی،

زه چې په څه خفه یم هغه دا چې ما تر اوسه لمنځونه پټ کول ، دا زما بې زړه توب ؤ، خو اوس زه د مرګ او ژوند له مفهوم سره آشنا یم، اوس له ما سره د چا ویره نشته که د مسلمانیدو څه سزا وي زه ورته چمتویم، خو تر کومه چې د مایکل د وژلو خبره ده دا کوم ګناه نه ده. هغه یو ځناور ؤ یو بد معاش ؤ. دا محکمه د هغه په باب څکه اندیښمنه ده چې هغه د ملکې خپلوان ؤ. کاشکې ملکې ته دا معلومه وای چې د نړۍ هره ښځه په ځانګړې ډول هغه ښځه چې د توحید کلمه وایې خپله آبرو تر ژوند ګرانه بولي. د کلیسا محکمه پر دې خبره خفه ده چې د خلکو په زړونو کې د کلیسا د هیبت کښېنولو یو لاس غوځ شو. خو کاشکې هغه لاس چې زما جامې یې څیرې پیرې کړې کله د کلیسا د علمبردارانو دخوینډو او لوڼو په لور هم ور اوږد شوی وای.

د قاضي، پادریانو او نورو حاضرو خلکو حوصله او زغم پای ته ورسید، قاضي په درووند غږ وویل: ګستاخي نجلۍ چوپه شه! خو د انجیلا غږ نور هم اوچت شو، هغه په دې حالت کې نه پوهیده چې څه وایي. د ښار نوی والي دان لویي چې د دعوی په نوي جنجال خبر شو راغی د محکمې په دروازه ولاړ ؤ او د انجیلا خبرو ته یې غوږ نیولی ؤ. انجیلا د کلیسا په عدل او انصاف پورې ملندې وهلې، هغې تر دې پورې وویل چې تاسو په غریبانو ، بیوسه او تش لاسو ظلم کوی خو د زوروور په وړاندې د پسونو په څیر شئ. تاسو ته د اته سوه کالو غلامۍ وروسته د حکومت موکه په لاس درغله خو دا موثابته کړه چې اهل یې نه یاست.

دان لویي وروړاندې شو وېې ویل: زه د محکمې دا سپکاوی نشم زغملی، دې نجلۍ ځان د بد ترین سزا مستحق ثابت کړ، دا کلیسا بدناموي، د پاچاهۍ سره غداري کوي. موږ ته ددې ضرورت نشته چې د مایکل له وژلو سره ددې اړیکې شته که نه زه غوارم چې ددې دواړو نجونو په دوسیه له سره غور وشي، انجیلا دان لویي ته وکتل وېې ویل: که ستاسو کلیسا ستاسو په ځناورانه کارنامو نه بدنامیږي نو زما په خبرو پریشاني ته ضرورت نشته، که ستاسې حکومت د ظالمانو ملاتړ کوي او مظلوم ته د فریاد حق هم نه ورکوي نو زه تري باغي یم، زه ددې محکمې په توهین

کولو حق په جانب یم چې یوه لیونی سپی ته زما د غوښو د شکولو اجازه ورکوی خو ماته د هغه د کوپړی ماتولو اجازه نه راکوی.

د والي په اشاره سپاهیانو انجیلا په ډیکو وایستله هغې همداسې چیغې وهلې، تاسو ظالمان یاست، تاسو وحشیان یاست، تاسو هغه بې غیرته یاست چې په هنداره کې خپلې خیرې ته نشی کتلی، میریا بې هوښه شوه او په ځمکه راپریوته، سپاهیانو هغه هم پورته کړه بهر ته یې یوړه ربیعه تر اوسه په محکمه کې پر خپل ځای ولاړه وه، والي وروړاندې شو د قاضي په غوږ کې یې څه وویل او هغه له سرخوځولو وروسته ربیعې ته وکتل ویې ویل: ته دا منې چې جان مایکل انجیلا وژلی.

ربیعې ځواب ورکړ: ما خپل بیان بشپړ کړی، زما په باب محکمې پریکړه اعلان کړې، ځکه خو زه دنورو څه ویلو ضرورت نه وینم، انجیلا چې څه وویل د ناروغۍ په حالت کې یې وویل، د مایکل له وژلو سره د هغې هیڅ اړه نشته.

قاضي پوښتنه وکړه: ایا دا ربښتیا ده چې انجیلا له خپل مذهب نه بې لارې شوی ده؟

ربیعه: نه انجیلا بې لارې شوی نه ده هغې ربښتینی دین غوره کړی ، والي بیا د قاضي په غوږ کې څه وویل او هغه د سر له خوځولو نه وروسته وویل: ددې دوسیې په اړه د ناځاپې بدلونونو په خاطر عدالت د ربیعې په باب خپله اعلان کړی پریکړه بیرته اخلی، د ربیعې د ناسکه خور د اعتراف نه وروسته محکمه په دې نظر ده چې د مایکل په وژلو کې د دواړو خویندو لاس دی. پر دې علاوه دواړه له حکومت نه پر بغاوت او د کلیسا پر خلاف دکرکې خپرولو په جرم ککړې دی، پولیسو ته د پلټنې د موکې په خاطر د محکمې جریان تر سبا پورې موقوف دی.

*****

(۹)

تر ماښامه میریا د بې هوښۍ په حالت کې چیغې وهلې، کله چې په هوښ راغله د خپلې کوټې پر ځای په کومه بله وړه کوټه کې پرته وه، نوکره یې نژدې په یوه کرسۍ ورته ناسته وه، یوه شیبه خوښې د کوټې شړیدلی چت

ته کتل بیا ناڅاپه جګه شوه او کښیناسته وېی ویل: انجیلا چیرې ده، زه چیرته یم؟

د نوکرې په سترګو کې اوښکې راغلې ویې ویل: انجیلا له ربیعې سره بندې ده.

میریا ته د محکمې ټولې پیښې ورپه یاد شوې له بسترې نه راکوزه شوه ودریده ویې ویل: زه والې ته ورځم ، هغه زما له لور سره داسې سلوک نشي کولی.

نوکره ورجګه شوه تر لاس یې ونیوه ویې ویل: ستا طبیعت ښه نه دی، ته د بهر وتلو نه یې.

میریا وویل:نه زه بلکل روغه یم. خو زه چیرته یم په محکمه کې لکه چې زه بې هوښه شوم، دا د چا کور دی؟.

د خدمتګارې د ځواب له انتظار پرته میریا له وره نه بهرته وکتل او بیایې نوکرې ته مخ واړاوه ویې ویل: دلته خو هیڅوك هم نشته، زه دې ویجاړ کورته چا راوستې یم، ایا زه خوب وینم، زما د کور سامان دلته چا راوړی؟

نوکرې د ځواب پر ځای په زوره زوره وژړل، پادرې لوقس انګړ ته ورننوت او میریا چې هغه ولید له کوټې نه ور ووته په ریږدیدلې لهجه وویل: سپیڅلې پلاره ! دا څه لوبه ده! زه چیرته یم، زما د کور سامان تیت پرك پروت دی نوکره ځواب نه راکوي.

پادرې په بې پروایې ځواب ورکړ: دا ټول ستا د کړو وړو سزا ده.

میریا حیرانه شوه یو ګام په شا ولاړه او د ډیرې بې وسې په حالت کې یې پادرې ته کتل. له یوې شیبې وروسته یې د بهر دروازې په لورې منډه واخستله ، بهرته یې وکتل او بیرته یې پادرې ته مخ واړاوه ویې ویل: سپیڅلې پلاره په مارحم وکړه، راته ووایه دا څه معامله ده، زه دلته څه ور راغلم، انجیلا به څه ورشي. زما لور وژغوره.

پادرې : ستا د لور ژغورل اوس د چا په وس کې نه دي تا د خپلې ناسکه لور د ایثار قدر ونه کړ، تا پر هغې د جادوګرې تور ولګاوه، بې عقلې ښځې! ستا ګومان ؤ چې که په یوې مسلمانې نجلۍ دا تور ولګوم نو

له محکمې نه به د انجیلا گناه پته شي. کاشکې تا په لومړي ورځ انجیلا د محکمې له تگ نه نه وای راگرځولې، هغه وخت چاته دا نه وه معلومه شوې چې دا مسلمانه شوې ده ستا سره ددې پوره ثبوت ؤ چې مایکل ستاسو کورته په بد نیت ننوتلی ؤ. که ستا حماقت نه وای نو اوس به ددې دوسیې پریکړه بلکل بدله وای. خلکو به دا گنله چې انجیلا یوه عیسوي نجلۍ ده، پاچا او ملکې به هم دا جرئت نشو کولی چې ووایي چې هغې د خپل عزت د ساتلو لپاره څه کړي دي باید سزا پرې ورکړ شي. اوس هغوی دواړه بندي دي، او تاته یې دا انعام درکړ چې والي د بیهوشي په حالت کې له محل نه راوایستلی او په دې کنډواله کې یې وغورځولې.

د میریا په وچو سترگو کې اوښکې راډنډ شوې. وروړاندې شوه او د پادري په پښو کې ولویده ویې ویل: سپیڅلې پلاره په ما رحم وکړه، انجیلا وژغوړا د خدای په خاطر انجیلا وژغوره زما باور نه راځي چې مایکل به دې وژلی وي. خو که دې وژلی وي هم بې گناه ده، انجیلا چې څه کړي دخپل عزت د ساتنې په خاطر یې کړي دي.

پرلوقس د میریا اوښکو اغیزه ونه کړه، یو گام شاته ولاړ ویې ویل:

بې عقله ښځې اوس ژړا څه گټه لري انجیلا پر دې قتل برسیره بې گناه ثابتیدای شوای. خو اوس ستا د بې عقلۍ په وجه پر هغې له وژنې نه لوی تورونه لگیدلي دي. د کلیسا سپکاوی له خپل مذهب نه کرکه او له حکومت نه بغاوت دا یوهم معمولي تورونه نه دي اوس ددې ژوند ژغورل زما په وس کې نشته.

میریا جگه شوه د لوقس لمن یې ونیوله ویې ویل: نه نه ! ته ډیر څه کولی شې، ته د لوشه د کلیسا مشرېې،

لوقس: له نن نه وروسته زه د لوشه د کلیسا مشر نه یم ماپرون د والي د خوښې سره سم له بیان ورکولونه انکار وکړ او له دې سره سم مې لوی پاپ ته خپله استعفی استولې ده، بیا هم ما د ربیعې او انجیلا په باب خپل فرض پوره کړی، ما محکمې ته خپل لیکلی بیان استولی دی، ما دا لیکلي چې د انجیلا په اړه د جان مایکل نیت څومره شرمناك ؤ. په خپل بیان کې مې ددې ثابتولو هڅه کړې چې انجیلا د جان مایکل په وژلو کې حق په

جانب ده. خو زما بیان د والي د نظر مخالف دی ځکه خو زما باور دی چې محکمه به هغه غلې کړي. زه ابوداود ته ورځم امکان لري هغه له پاچا او ملکې نه د رحم غوښتنه وکړي، که څه هم د کوم مقصد په خاطر چې پاچا هغه ته اهمیت ورکړی ؤ تر ډیره حده هغه پوره شوی دی فردیناند غرناطه کلابنده کړې. د ابوداود په هڅو د غرناطې یوه با نفوذه طبقه د جګړې مخالفه شوې. او پاچا اوس په دې باوري دی چې د غرناطې فتحه د کومې یوې ورځې خبره ده.

د ابو داود په ډله کې اوس ډیر خلك دده رقیبان شوي دي، په دې حالاتو کې زما امید نشته چې پاچا به د ابوداود د رحم په غوښتنه څه غور کولو ته چمتو وي خو کیدای شي د هغه د تدبیر په توکړې کې لاداسې غشي پاتې وي چې پاچا یې مهم وګڼي او دده په هیله غور ته تیار شي.

اوس چې زه تاته د کومې ضروري خبرې لپاره راغلی یم داده چې ته سبا محکمې ته ولاړه شه دا روایه چې تر څو لوقس «زه» دلته رانشي او ګواهي ورنکړي عدالت د پریکړې کولو حق نه لري.

که محکمې ستا دا اعتراض رد کړ او پر دوسیه د پریکړې بیړه وکړې نو ته ددې پریکړې پر خلاف پاچاته د عرض مهلت وغواړه. امکان لري محکمه تاته دا مهلت درنکړي خو ستا ددې غوښتنې نه وروسته به محکمه پر خپله پریکړه د پاچا د تصدیق په ترلاسه کولو مجبوره شي، په دې څنډ کې به ستا میره ته د منډو رامنډو څه موکه په لاس ورشي. میریا سرترپایه هیله شوه ویې ویل: سپیڅلې پلاره! ته ډیر مهربانه یې، زه به ستا نیکي نه هیروم، ته څه وخت روانیږې!

لوقس: زه نن شپه روانیږم.

د انجيلا او ربيعي پلار

د ۱٤۹۱ م کال د اپريل په مياشت کې فرديناند پر غرناطه په خپل ټول توان درنه حمله پيل کړه، د پادشا او ملکې په څير ډېرو خاصو منصبدارانو دا سوګند خوړلی ؤ چې د غرناطې له فتحې پرته به نه ستنيږي، د شاهين د درې او البکسرا د سيمې د مجاهدينو د بوخت ساتلو په خاطر يې د سپاره پوځ يوه برخه هماغه لورې ته راواستوله، د غرناطې د پوځ مشري د موسی په غاړه وه، که څه هم په غرناطه کې د منافقينو يوې لويې ډلې فعاليت کاوه خو د اولس اکثريت د موسی په اشاره سر ورکولو ته تيار ؤ.

فرديناند د خپلو پخوانيو ماتو نه عبرت اخستی ؤ. هغه د پوځي برترۍ او زيات پوځ سره سره پر ښار د نيغ يرغل پر ځای لږ لږ پړاو واچاوه او په شاوخوا کليو کې يې لوټ ار چور پيل کړ. دوی له درې لوريو غرناطه کلابنده کړې وه، خو لښکر يې پر ښار د ورختلو پر ځای د شاوخوا باغونو او فصلونو په سوځولو بوخت وو. فرديناند داده ؤ چې د اوږدې کلابندۍ په وجه به د ښار خلک له لوږې او کاختې نه مجبور شي او وسله به کيږدي، ځکه خو يې د ښار نه بهر د بزرګرانو د فصلونو او باغونو له ويجاړولو وروسته هغوی پردې مجبورول چې غرناطې ته هجرت وکړي، په درې مياشتو کې يې د غرناطې په درې خواو کې پراخه سمسوره سيمه شاړه او ويجاړه کړه. يوازې د «جبل بشارت» له لورې غرناطې ته لاره خلاصه وه، له دې لارې نه د سيرانويدا د سمسورې سيمې نه يوه اندازه سبزي، ميوې، او خوراکي شيان غرناطې ته راتلل. خو دا د غرناطې د لکونو خلکو لپاره بس نه وو، ورځ په ورځ د غرناطې د خلکو حالت خرابيدو، موسی ته له غرناطې نه وتل او د فرديناند له بې شميره منظم لښکر سره په ډګر مقابله کول آسانه نه وه، د هغه د پوځ د سپرو وړوکي ګروپونه به له ښارنه وتل او

د فردیناند لښکروته به یی له زیان رسولو وروسته بیرته ښارته مخه کړه، موسی گومان کاوه چی فردیناند چی هره ورځ د خپل لښکر زیانونه وگوری پر ښار به یرغل ته چمتو شی خو پر فردیناند د دغو زیانونو هیڅ اغیزه نه وه پوځ یی د ښار په شاوخوا کی د کندو او مورچو په جوړولو لگیا ؤ.

د کلابندی په موده کی د غرناطی د شاه زلمیانو د تن په تن مقابلی ډیر داستانونه پاتی دی، یو سپور به آس پونده کړ او له ښار نه به ووت له لری به یی په لوړ غږ د فردیناند کوم ځانگړی افسر د مقابلی لپاره وغوښت. یوه خاص منصبدار ته له مقابلی نه ځان غړول د شرم خبره وه هغوی به له مجبوری میدان ته ورتلل په داسی تـــن په تن جگـــړو کی د غرناطی د شاه زلمیانو پله درنده وه، د یوه افسر له وژلو وروسته به یی د بل نوم واخیست او هغه به یی وروغوښت. په دی تن په تن جگړو کی د فردیناند ډیر مهم افسران ووژل شول، یوه ورځ یو سپور میدان ته راغی، زغره یی اغوستی او له سترگو پرته یی ټول مخ په خول کی پټ ؤ، د هغه آس ډیر ښکلی ؤ، د فردیناند د لښکر د لومړی کتارنه لږ لرې ودرید غږ یې وکړ: ځوك شته چی مرگ ته یی زړه وشی؟

کله چی ددښمن له لوری تر لږ ځنده چا ځواب ورنه کړ هغه وویل: زما آس ته وگوری، په داسی آس به ستاسو پاچا هم نه وی سپور شوی، او زما په توره کی داسی غمی دی چی ستاسو د پاچا په تاج کی هم نشته، په تاسو کی داسی ځوك شته چی ددی آس او توری هیله ولری؟

کاونت تندیلا د پاچا یو ځانگړی افسر آس وروړاندی کړ ویی ویل: زما په زړه کی ددي آس او توری پرځای ددی گستاخ د ژبی غوځولو هیله ده. خو یوه شیبه وروسته د فردیناند زړور پهلوان په خاورو کی لتی وهلی او ساه یی ورکړه. د قادس «مارکوس» ډگرته راغی خو د هغه هم همدغه انجام شو او له دی وروسته د غرناطي دغه شاه زلمی د فردیناند اوه تنه ډیر غوره سالاران یو پر بل پسی ووژل. د غرناطی په برجونو کی ننداړچیانو له خوښیونه نعری وهلی. شاه زلمی تر لږ ځنده د بل حریف انتظار وکړ بیا یی وویل: ستاسو پاچا چیرته دی؟ ددغو پهلوانانو اروا به په بله دنیا کی تر کومه دده د ورتگ انتظار کوی، هغه ته وایی د یوه زلمی توره دده د وینو

رنگ لیدل غواړي.

یو افسر احساساتي شو خو فردیناند یې د اس جلب ونیو ویې ویل: نه، تاته له هغه سره د مقابلې اجازه نشته. د غرناطې شاه زلمي د ښار د دروازې په مخکې خول له سره لرې کړ، پهره دارانو یې په درناوي سرونه ښکته کړل دا موسی بن ابي غسان ؤ، د غرناطې د مسلمانانو وروستی توره،

*****

(۲)

ابو داود د فردیناند په مخکې ولاړ ؤ ، هغه په ډیره بې وسۍ د پاچا په څیره کې د خپلو عذرونو اغیزې کتلې، پاچا د لوښه د مذهبي محکمې د پریکړې پر خلاف دده عرض رد کړی ؤ، د عدل نه مایوس ابوداود د رحم غوښتنه وکړه، د پاچا چوپتیا ده ته له زغم نه اوچته وه، دایې احساس کړه چې د بخت ستوري یې سرګردان شو. دا لومړی ځل ؤ چې دی د فردیناند په مخکې ولاړ ؤ او په کرسۍ ناست نه ؤ. کله چې دی لومړي خیمې ته ورننوت نو فکریې کاوه چې د معمول سره سم به اوس فردیناند ور وړاندې شي او ده ته به په مصافحه لاس ورکړي دی به په چوکۍ کښینوي، او دده د راتګ د سبب له معلومولو وروسته به ووایي د لوښه پادري لیوني شوي دي، خو چې فردیناند دی ولید ویې ویل: ابوداوده زما له تاسره خواخوږي شته خو دا د کلیسا د محکمې پریکړه ده، محکمې پریکړه ماته د تصدیق لپاره را استولې ده. زه مجبور یم ، ستا له لونو نه مې دا توقع نه وه، ابوداود په خپلو غوږو باور ونه کړ، تر ډیره څنډه یې پاچا ته کتل بالاخره یې په ماتو ګوډو الفاظو خپله وینا پیل کړه، څو جملې وروسته یې په وینا کې فصاحت راغی، د ربیعې او انجیلا د بې ګناهۍ په ثبوت کې یې ډیر دلایل راوړل، خو فردیناند سردنه پر ځای وخوځاوه ویې ویل: ته ما نشې قانع کولی، ستا لورانو پر خپله ګناه اعتراف کړی دی، ددې امکان ؤ چې د مایکل د وژلو ګناه مې بخښلې وای، خو د کلیسا سپکاوی او د حکومت نه بغاوت داسې جرمونه دي چې په هیڅ صورت هم د بخښنې نه دي، ستا د یوې لور په باب د محکمې دا نظر سهې دی چې هغه جادوګره ده. د بلې په باب دې زه دا منم چې هغې څه کړي او یایې ویلي دي دا د لومړۍ د جادو

له اغیزی دی. خو د حکومت ، کلیسا او محکمی په اړه ددې خبرې ماته هم له زغم نه وتلې دی. که د لوی پادری لور هم داسی خبرې کړی وای نو انجام به یی ستا د لور په شان ؤ.

د ابوداود غږ کښیناست، خو بیایی هم همت وکړ او درحم غوښتنه ئی وکړه هغه خپل خدمتونه واسطه کړل، ویی ویل: اعلیحضرته! ما دا ویښتان ستا په خدمت کی سپین کړل، دا لونی زما وروستی تکیه ده، پر دی زاریو فردیناند لږخند چوپ ؤ. بالاخره یی وویل: زما رحم د عدالت پریکړه نشی بدلولی، ابوداوده زه افسوس کوم ته له صبر نه کار واخله، دا ستا د وفاداری دازمویښت مهال دی.

هغه وویل: اعلیحضرته! زما په وفاداری کی هیڅ فرق نه دی راغلی، خو هغه زما لونې دی، هغوی ستا د هغه وفادار غلام لورانې دی چی د هغه دهڅو په نتیجه کی نن ستاپوځ د غرناطی څلور دیوالی ته رسیدلی. دا د هغه سړی لورانی دی چی تاته یی الحمراته د ننوتلو ټول بندو بست بشپړ کړی. ستا له مخی نه یی الحمرا ته د ننوتلو لپاره د ابوالحسن اوالزغل غوندی کمرونه لری کړی دی. زما باداره! ما تر اوسه پوری د هغو انعامونو لپاره لمن نه ده غوړولی د کومو وعده چی تا راسره کړی. ما یوه وړوکی هیله درته راوړی . تا زما سره وعده کړی چې په غرناطه کی به ستا نایب یم. ایا زما لونې دومره حق هم نه لری چې زما په غیاب کی د خپلې آبرو ساتنه وکړی؟

فردیناند: خو هغوی مایکل وژلی، هغه د ملکې خپلوان ؤ، زه ستا په خدمتونو اعتراف کوم، خو د مایکل خدمتونه هم نشم هیرولی. ملکه ازابیلا چې د پردې تر شایی داخبرې اوریدلی کوټې ته ورننوته ابوداود سرترپایه زاری او عذر شو ورته ویی ویل: ملکی عالیی! په مارحم وکړه.

ملکی د څه څواب ورکولو نه پرته د پاچا تر څنګ کښیناسته فردیناند وویل: ابوداوده که موږ د کلیسا د عزت ساتنه نشو کولی نو زموږ د بریو فایده څه ده؟

ابوداود وویل: اعلیحضرته!په دی بریو کی زما هم برخه شته او تر اوسه لا د وروستی بری لپاره زه باید ډیر څه وکړم.

ملکې وویل: که ته مور پردې ویروې چې مور ستا له مرستې پرته غرناطه نه شو نیولی نو دا ستا اشتباه ده، مور ستا په لاس یوازې څو ضمیرونه اخستي دي. خو که ته نه وای هم مور داکار کولای شوای، تا یوازې معامله کړې ده قیمت زمور له خزانو نه ورکړ شوی دی. اوس که ته دا ګواښ کوې چې ته به مور پرېږدې او ولاړ به شې نو واوره چې په غرناطه کې داسې کسان شته چې تر تا ډېر هوښیار او د کار خلك دي.

ابوداود لږ سوچ وکړ پاچاته یې وکتل وېې ویل: اعلیحضرته! ښایی زه ستاتولی هیلې پوره نکړای شم. امکان لري د غرناطې د فتحې لپاره ته زما د خدمتونو ضرورت احساس نه کړې. خو تر اوسه یو محاذ شته چې ته به ماته اړ وې. د سرحدي عقابانو په بنو کې تر اوسه زور شته، د بدر بن مغیره له مرګه وروسته هم د هغوی په ګرندې توب او تیزۍ کې کمې رانه غی.

فردیناند تکان وخوړ ابوداود ته یې وکتل وېې ویل: ته پوهېږې چې بدر ژوندی دی مور ته دې دوکه راکړه.

ابوداود ځواب ورکړ: تر کومه چې ماته معلومه ده هغه مړ دی ما هغه بندي کړ، ابوعبدالله هغه جلاد ته وسپاره، خو که د تقدیر کومې معجزې هغه ژغورلی وي نو زه دا ذمه واري اخلم. چې ژوندی یې تاسو ته وسپارم. ددې هدف لپآره به زه ډېر لوی خطر قبلوم که تاسو زما د لونو د خلاصون وعده وکړې زه دې خطر منلو ته چمتو یم.

که بدر بن مغیره ژوندی وي نو زه به یې ستاسو په مخ کې حاضر کړم، که هغه ژوندی نه وي نو مرستیال به یې ووژنم او ګډوډي به یې په منځ کې واچوم زه دا ذمه واري اخلم.

فردیناند وویل: د غرناطې د پوځ څو تنو اسیرانو ویلي چې هغه ژوندی دی. خو تا یو ځل هغه ته دوکه ورکړې، مور له تاسره د څه وعدې کولو نه وړاندې پر دې پوهیدل غواړو چې ستا د کامیابۍ چانس څومره دی؟

ابوداود: اعلیحضرته! زه د ګستاخۍ بخښنه غواړم، دا معامله ده، زما باور دی چې زه کامیابیږم، خو زه تر هغه پورې هیڅ نه وایم تر څو چې ته زما د لونو د بخښنې وعده ونه کړې.

فردیناند ملکی ته وکتل او بیایی له لږ سوچ وروسته وویل: ابوداوده کښینه! واوره، که ستا پر لونو د کلیسا د سپکاوی تورنه وای نو د جان مایکل قتل هیرول آسانه وو، بیا به هم موږ ستا د دی کامیابی نه وروسته په لوی پادری ستا د لونو سزا وبخښو.

ابوداود: عالی مقامه! تاسو به له دی غلام سره وعده کوی.

فردیناند: موږ وعده کوو چی ستا د لونو سزا معاف کړو، خو که دی دا شرط پوره نکړای شو بیایی زموږ په مخکی مه یادوه،

ابو داود وویل: عالی مقامه! زه یوه میاشت مهلت غواړم نن د قمری ۵ مه نیټه ده، تاسو محکمی ته امر وکړی چی د راتلونکی میاشتی‌تر ٤ می پوری سزا وځنډوی ، که زه په دی موده کی د ننه بریالی بیرته راستون نه شوم نو زما لوڼې دی د راتلونکی میاشتی ٤ می نیټی په ماښام د لمر لویدو په مهال په سزا ورسوی. زما د غیابت معنی به دا وی چی زه به ژوندی نه یم. او په بله دنیا کی به د خپلو لوڼو انتظار کوم.

فردیناند وویل: زه نن دغه هدایت د لوشه والی ته استوم. خو تر دی وړاندی ته ووایه چی ستا د بری امکانات څه دی؟

ابوداود وویل: بدر بن مغیره زما له مشری لور ربیعی سره واده کول غوښتل. که هغه ژوندی وی او ما هغه پر دی داده کړای شو چی پاچا سلامت به ستا پخوانی گناهونه دروبخښی نو د ربیعی په خاطر به له ماسره راشی.

ملکی او پادشا پر دی خبری باورنه کاوه خو ابوداود چی په سرحدی کلا کی د اوسیدو او له هغی وروسته الحمرا ته د بدر بن مغیره د ورتگ پیښی له ضروری ادلون بدلون سره دوی ته بیان کړی نو تر څه حده یی باور شو.

پاچا وویل: که هغه ژوندی نه ؤ بیا!

ابوداود ځواب ورکړ: که هغه ژوندی نه ؤ نو دا به واوری چی پر ځای تاکل شوی یی ووژل شو، یا به دا واوری چی د دوی یوه ځواکمنه ډله ستاسو سره سولی ته تیاره ده.

فردیناند وویل: زه په دواړو صورتونو کی ستا د لوڼو د معافی وعده کوم. پر دی سربیره به زه له خپل لوری تا د ډیر لوی انعام حقدار وبولم. خو

که ته په دی ذمه واری کی کامیاب نه شوی نو نجونو ته به خامخا سزا ورکړای شی. ته باید د سپوږمی د څلورمی نه لږ تر لږه دوی ورځی وراندی ځان ماته راورسوی. چی زه د لوشه والی د سزا له عملی کولو نه وژغورلی شم.

ابوداود ځواب ورکړ: امکان لری چی زه په دوو هفتو کی د ننه بیرته راستون شم. خو که زه په څه سبب وځنډیدم هم تاسوته به ددی میاشتی تر پایه د خپلو کړو وړو رپوټ راواستوم، که ضرورت شو نو امکان لری لږ مهلت زیات وغوارم او زما باور دی چی اعلیحضرت به خپل غلام ته څو ورځی فرصت خامخا ورکړی. خو که ددی میاشتی تر وروستی نیټی زما له لوری څه پیغام راونه رسید نو تاسو وپوهیږی چی ستا غلام پر تاسو قربان شوی دی.

فردیناند وویل: ستا د غوښتنی په رارسیدو به تاته څو شپی نور هم مهلت درکړو.

ابوداود ور وړاندی شو د فردیناند په مخ کی په زنګنو شو د هغه لمن یی ښکل کړه او بیا جګ شو ویی ویل: اعلیحضرته! زما د بری لپاره دعا کوی، بیایی ملکی ته وکتل ملکی ده ته لاس ور اوږد کړ، دی یو ځل بیا په ګوندو شو او د ملکی لاس یی ښکل کړ، جګ شو ویی ویل: ملکی عالیی! زه پوهیږم چی مایکل ستا خپل ؤ. زه د هغه په مرګ خفه یم، امید دی چی ستا دا غلام ددی خدمت له ترسره کولو وروسته بیا هم ځان ستاسو د مهربانی حقدار ثابت کړی.

ملکی وویل: زه به په دی ذمه واری کی ستا بریالی توب د مایکل د وژل کیدو جبران وبولم. موږله شانه د قبایلو وخت ناوخت یرغلونه پریشانه کوی.

لږ ځنډ وروسته ابوداود په یوه ګړندی اس سپورؤ او د عقاب د دری په لوری چارګام ځغلیدو. دده یوه لوری ته د غرناطی شانداری ماڼۍ او بل لوری ته یی د فردیناند د لښکرو خیمی وی. ، په یوه غونډۍ له ختلو وروسته یی آس ودراوه، لږ ځنډ یی الحمراته وکتل او بیا یی د یوه ساړه اسویلی په کښلو وویل: الحمرا! ستا له انګړ نه د لویو پاچاهانو جنازی اوچتی شوی. ماته وګوره، زه د چا د هیلو جنازه یم! زما بی وسی د چا د

ښنابسته خوبونو تعبیر دی.

ابوداود بیا د فردیناند د پوځ خیموته وکتل او په زړه کی یی وویل: مورخین به دا لیکی چی غرناطه فردیناند فتحه کړه. په تاریخ کی به دا لیکل کیږی چی د فردیناند پوځونه د غرناطی له پوځونو نه ځواکمن وو، کاشکی ما له تګ نه وړاندی په یوه ډبره لیکلی وای چی ابوداود نه وای نو مؤرخینو به فردیناند د غرناطې د فاتح په نامه نه یاداوه.

ای آسمانه! ته ګواه اوسه چی کوم اولس د ښمن فردیناند نشی تباه کولی، بلکی خپل ابوداود یی د مرګ کومی ته ورغورځوی، الحمرا خدای پامان! غرناطې الوداع!

*****

(۳)

د ماسخوتن له لمانځه نه وروسته بدر بن مغیر د یوی غرنۍ کلا په یوه کوټه کی له بشیر بن حسن ، منصور بن احمد او څو نورو سرغندویو شاه زلمیو سره ناست ؤ، یوه ورځ وړاندی د دوی پوځ له یوی بریالی حملی نه بیرته راستون شوی ؤ، اوس یی د یوی بلی حملی لپاره پلان جوړاوه، یو سپاهی کوټی ته ورننوت په ادب یی له سلام وروسته وویل: په سرحد کی ځلورو سپاهیانو یو تن نیولی او راوستی یی دی. د دوی په ګومان دغه سړی کوم جاسوس دی، سپاهیان وایی چی هغه د سرحد د قوماندان په مخکی له څه ویلونه انکار کړی ، هغه غواړی چی له مشر سره وګوری.

بدر بن مغیره وویل: هغه سمدستی بندی وساتی، سهار یې ماته راولی سپاهی وویل: خو هغه همدا اوس له تاسو سره لیدل غواړی، هغه وایی چی یو مهم خبریی راوړی دی.

بدر: نوم یی څه دی؟

سپاهی: هغه د خپل نوم له ښودلو نه هم ډډه کوی، هغه وایی چی که لوی سالار راسره نه وینی نو بشیر بن حسن ته می ورولی. بدرپه لږ سوچ کی شو ویی ویل: دا به څوك وی ښه ده رایی وله، لږ ځنډ وروسته سپاهی ابوداود کوټې ته ورووست. بدر او د هغه ملګرو څو شیبی هغه ته د غوسی پر ځای په حیرت او پریشانی کتل، ابوداود تر اوسه پر دی باوری نه ؤ چی بدر رښتیا ژوندی دی. هغو له ویری نه په ډك نظر څو ځلی بدرته سترګی

ورواړولي او ويې ويل: تاسو به زما په راتلو حيران شوي ياست خو زه راغلم.

بدر بن مغيره وويل: آيا تا له خپل جرئت نه څه زيات کار نه دی اخيستی؟

ابوداود: پوهيږم چې زه د ډيرې بدې سزا حقدار يم خو ما چې ځان ته کومه سزا تجويز کړې ده ښايي هغه تاسو هم راته ونه ټاکئ، خو تر دې وړاندې زه څه ويل غواړم.

بدر: ته دا ويل غواړې چې د فردیناند پوځونه ډير زيات دي او تاسو وسلې کيږدئ!

ابوداود: نه! زه تاسو ته دا ويل غواړم چې د لوشه محکمې ربيعي او انجيلا ته د ژوندي سوځولو سزا ورکوې که تاسو وغواړئ هغه ژغورلي شي.

بدر بن مغيره او بشير بن حسن کله يو بل ته او کله ابوداود ته کتل، د هغوی کتو داسې ويل چې ابوداود دروغ وايي، دا هغوی ته دده کرم نوی دام دی. خو د دوی د زړونو درزا ويل چې که دا خبره رښتيا وی نو ؟

ابوداوددوی په نظر د نرۍ ډير ذليل او پست انسان ؤ، خو ددی باور سره سره چې دا ټول به دروغ وي. د ربيعی او انجيلا دژوندی سوځيدلو تصور کافي ؤ چې دوی ډير پرې انديښمن او پريشانه شي.

ابوداود بيا وويل: زه پوهيږم چې تاسو به باور ونه کړی تاسو پر دی حق په جانب ياست چې ماته دوکه باز، فريب کار او غدار وايي، خو ته او بشير چې څومره ما پيژنئ تر دې څو چنده زيات ربيعه او انجيلا پيژنئ، ربيعه له پخوا مسلمانه وه او اوس انجيلا هم مسلمانه شوې، تاسو پوهيږئ چې د دوی په زړونو کې ښځينه حيا او غيرت دی.

زه تاسو ته دی ويلو لپاره راغلی يم چې د فرديناند يوه افسر د دوی د عزت لوټولو هڅه وکړه او دوی هغه منصبدار وواژه، محکمی پر ربيعه د قتل دعوه دايره کړه او د مرګ فيصله يې پرې وکړه خو د پريکړې د اعلان په ورځ ناڅاپه انجيلا محکمی ته ورغلی دا اعتراف يې وکړ چې د فرديناند د خاص پوځی سالار د وژلو اصلی جرم ددی دی، دی دا هم وويل چې مسلمانه شوې ده پر دی علاوه دوی د کليسا او محکمی سپکاوی هم کړی

او د حکومت پر خلاف يې تونديږ خبرې کړې. محکمې پر ربيعه د جادوگرۍ تور ولگاوه او دايي د کليسا او حکومت دښمنه وبلله، پر انجيلا هم له حکومت نه د بغاوت، له دين نه د وتلو او د کليسا د توهين تورونو په وجه د ژوندي سوځولو حکم شوى دى.

بدر بن مغيره ووېل: کله؟

ابوداود پرېشانه شو ځواب يې ورکړ: ددې پوښتنې د ځواب لپاره زه د مناسبې موکې په لټه کې وم.

بدر خپلو ملگروته وکتل ويې ويل: د بشير او منصور نه پرته نور تلاى شي.

کله چې هغوى له کوټې نه ووتل بدر ووېل: ابوداوده! مومن له يوه سورى دوه ځله نشي چيچل کيداى. که د لوشه ښار په اسمانونو کې نه وې نو باور وکړه چې زما سرې به په يوه هفته کې ټول احوال راته راوړې. دا ځکه درته وايم چې که ته زموږ د دوکې په نيت راغلې وې نو له خپل انجام نه دې مه غافل کېږه.

ابوداود ځواب ورکړ: زه دا مشوره نه درکوم چې ته بايد څه وکړې. زما د تيرو کړو وړو په سبب ته زما هر څه ته په بدگومانۍ حق په جانب يې. ته به دا سوچ کوې چې دا ځل به ما د الحمرا پر ځاى په لوشه کې غرغره درته تياره کړې وې. خو د لمر ختلونه مخکې به زه دا ثابته‌کړم چې د ربيعي او انجيلا په باب ما څه ويلي ريښتيا دي. ما تاسو تر سهاره بندى وساتۍ، سهار به زه خپل ليکلي بيان درته وړاندې کړم، زه غواړم چې په بند کې د ليکلو اجازه راکړې.

بشير ووېل: ته موږته د معما جوړيدو هڅه مه کوه، که ستا د ژبې جادو مات شوى نو ستا ليکل به هم موږ ونه غولولى شي. موږ به له لوشه نه ستا د هرې خبرې تصديق وکړو، تا د بدر پوښتنې ته ځواب ورنه کړ. دوى ته به کله سزا ورکول کيږي؟

ابوداود: دوى ته به دسپوږمۍ د راتلونکې مياشتې په څلورمه نيټه د لمر لويدونه وروسته سزا ورکول کيږي.

منصور ووېل: ته دا غواړې چې موږ په هغه ورځ پر لوشه حمله وکړو.

موږ به د فردیناند دا هیله هم پوره کړی وای خو افسوس چی لوشه لږ لری ده، تاسو په پوځی معاملو کی زموږ د هوښیاری په باب غلط اټکل کړئ، که هغه د سرحد په نږدی کوم ځای کی د فریب دام غوړولی وای نو امکان لری چی موږ د دوی دا هیله منلی وای. خو اوس که موږ دوکی خوړلو ته تیارنه وو نو د هغه سړی په حال ماتم په کار دی چی د دام غوړولو په وخت یی دا سوچ نه کاوه چی شاهین روند نه دی.

بدر وویل: ابوداوده! فرض کړه چی محکمی ربیعی او انجیلا ته سزا ورکړی نه پوهیږی چی زه په دی خبره څه وږ باور کولی شم چی موږ ته پر لوشه د حملی د تشویقولو لپاره چی کوم دام غوړول شوی دی، په دی کی تا له حکومت او محکمی سره مرسته نه ده کړی، زه پر دی ولی سوچ ونه کړم چی دا ټول یوه لوبه ده. حکومت ستا په خوښه هغوی نیولی دی او محکمی ستا په خوښه پر هغوی مقدمه چلولی، او په لوشه کی به د راتلونکی میاشتی تر څلورمی پوری زموږ لاری څاری. کیدای شی په هغه ورځ یو څه داسی بندو بست هم وشی لکه ربنتیا چی څوك سوځول کیږی. او ته به د خپلو لونو د سوځیدو په وړاندی په دریدو هم د شرم احساس نه کوی خو چی کله زموږ له راتګ نه مایوس شی نو خپل غوریدلی جال به بیرته ټول کړی. کاشکی په تاکی لږ انسانیت رای او خپلی لونې دې د لوشه د اوسیدونکو په وړاندی نه وای مسخره کړی.

په یاد ولره! په راتلونکی څلورمه نیته به زما سړی په لوشه کی وی. دوی به ددی لوبی تر پایه هلته وی. او کله چی ماته دا خبر راورسیږی چی ربیعه او انجیلا د ډرامی له غرغری نه راکوزی شوی او خپل کورته ورسیدی نو تا به په غرغره راځړوم، تر همغه وخته به ته زما سره بندی وی. ته ددی نوی ګناه نه پرته هم د لوبی سزا وړ یی. خو زه بیا هم په دی شرط ستا پریښودو ته تیاریم چی ماته ددی دام ټول تفصیل ووایی. زه دا نه خوښوم چی د لوشه اولس ستا د لونو نندارہ کوی.

ابوداود ځواب ورکړ: که په موجوده حالاتو کی ماته ځان څه ارځښت درلودای نو دلته به نه راتلم، ما د خپلی لیکنی د وړاندی کولو لپاره تر سهاره فرصت غوښتی، سمدستی چی ما څه ویلی دی همغه بس بولم.

بدر وویل: زه ستا غوښتنه نه ردوم، خو زه باور لرم چې ستا لیکنه به ستا تر ژبې زیات اغیزه ونه لري.

بدر بن مغیره لاسونه وپړکول، یو سپاهي د ننه ورغی، بدر وویل: دی بوځئ، په یوه ساتلي کوټه کې یې د هستوګنې بندو بست وکړئ. د خوراك، څښاك او خوب خیال یې ساتئ، د لیکلو سهولت ورته برابر کړئ، خو په څارنه کې یې غفلت مه کوئ.

دایي وویل بیا یې ابوداود ته مخ وروااړاوه:

تاته هم دا هدایت کوم چې له دې ځایه د تیښتې هڅه بې ګټې ده، ابوداود له څه ځواب ورکولو پرته له سپاهي سره ووت، په دروازه کې څلور توره ایستلي نور سپاهیان هم ورسره ملګري شول. تر لږ ځنده بشیر، بدر او منصور چوپ یو بل ته کتل بدر د اندیښنې په حالت کې اوچت شو، او د کړکۍ مخې ته ودرید بهرته یې وکتل له خپل زړه نه یې پوښتل: ایا دا امکان لري، ایا داسې کیدای شي؟ خپل ضمیر ته یې د زرګونو ځله داد ورکولو سره سره په اور کې د ربیعې د سوځیدو تصور پرې لړزه راوستله، د زړه درزایې ویل: له ربیعې نه دا لرې نه ده ربیعه د خپلې آبرو د ساتنې په خاطر تر ځان تیریدلې شي، دا خو ورته اسانه ده چې یو پوځي افسر ووژني، د هغې له اسلام سره مینه ده، هغه په هر خومره لویه محکمه کې د حق د غږ اوچتولو جرئت لري. مګر نه نه، ابوداود دوکه باز او مکار دی، دا هر څه یوه دوکه ده، منصور جګ شو ورغی د بدر په اوږه یې لاس کیښود ویې ویل: بدره! که دا خبره رښتیا وي نو په دې باید داډه وي چې د لوښه یو دیوال هم زموږ لاره نشي بندولی.

بدرناځاپه مخ وروااړاوه ورته ویې ویل: په لوښه کې د دوو نجونو ژوند په غرناطه کې دلګونو نجونو له ژوند نه ارځښتناك نه دی، هغو غازیانو د ټول قوم بار په خپلو اوږو اخستی دی. زه به د خپلې اوږې بار د دوی په اوږو وروننه غورځوم.دا معامله به یوازې زما او بشیر تر ذات پورې محدوده وي. دواړو بشیر ته وکتل هغه جګ شو ودرید، د هغه له څېرې نه د خیالونو اټکل نه کیده، په څېره کې یې د هغه توپان اغیزې نه ښکاریدې چې دده په زړه کې یې څپې وهلې، لږ ځنډ یوه لوی کمره په څیر دریدلی ؤ بیا یې

وویل: زه تېپیان گورم، او بهرته ووت.

لږ څه وروسته منصور بدرته وکتل ویې ویل: که ابوداود ته په دی قانع کړی وی چی دده خبر سهی دی نو په لوشه به زمونږ حمله ډیرې ښې نتیجې ولری، اوس هم زمونږ په مخکی همدا مسئله ده چې د فردیناند پام دوو محاذونو ته واوړی.

*****

(٤)

سبا ته بدر، بشیر، منصور او څو نورو افسرانو ناشته کوله، چی یو سپاهی په ویره او وارخطایی کوټې ته ورننوت ویی ویل چی ابوداود په خپله کوټه کی په غولی پرمخی بی هوشه پروت دی. دوی په منډه د هغه کوټې ته ورغلل.

ابوداود پرمخې پروت ؤ. بشیر بن حسن د هغه په تبضونو لاس کیښود او بیایی زر راکښیناوه او سترگی یی وکتلی ویی ویل: دی مړشوی دی. زما په گومان چی زهر یی خوړلی دی. د کوټی په یوه کونج کې په یو وروکی میز قلم، مشوانی او څو پاڼې کاغذونه پراته وو، بدر بن مغیره څو پاڼې چی د ابوداود د لاس لیکنه وه واخستی، سپاهیانو د بشیر په اشاره ابوداود جگ کړ په کټ کی یی څملاوه، بشیر بن حسن یی د جیبونو له پلټلو وروسته له یوه جیبه یو وروکی زرین ډبلی وموند، د هغه سریی پرانست ویی کوت بیایی وویل: هغه داسی زهر خوړلی چی تر اوسه یی دوا نشته.

د کلا نور سپاهیان هم ډله ډله ددی کوټې دوره په مخه کی راغونډ شول. بدر له بشیر او منصور پرته ټول له کوټې نه وایستل او وریې پسی پوری کړ بیا یی وویل: بشیره! مونږ تیر وتلی وو، دا د هغه لیك دی ویی لوله، بشیر ظاهراً په بی پروایی کاغذ ته لاس وراوږد کړ خو د څو جملو له لوستلو وروسته یی ټول پام د لیك لوستلو ته واوښت.

بدر وویل: بشیره! په لوړ غږ یی ولوله ما یوازی څو کرښې لوستې، بشیر را بیدار غوندی شو خپلو ملگروته یی وکتل او په لوړ آوازیی د لیك په لوستلو پیل وکړ، د بدر بن مغیره په نامه د ابوداود د وروستی لیك مضمون داسی ؤ:

زما لیك به تاته داسی وخت رسیږی چې زه به په دې دنیا کی نه یم، د داسی ذلیل مرگ پرته ماته دا گرانه وه چی تا پردی باوری کړم چی د ربیعی او انجیلا په اړه زما خبر رښتیا دی، او زه د همدی لپاره چمتو شوم او راغلم.

زما په مرگ به هغه سپکی هیلی او ناپاکی ارادی ختمی شی چی.زه یی ستاسو په نظر کی یو غدار او وطن فروش ښودلی وم.

حقیقت دا دی چی هغه ابوداود چی د غرناطی د حکمرانی خوبونه لیدل او د خپل قوم په لاشونو یی ځان ته د محل جوړولو هیلی درلودی له نن نه څو ورځی وړاندی مړ شوی ؤ، هغه هغه وخت د خپلی مړی په خپه کولو مجبور شو. چی فردیناند یی د لیوالو په باب د رحم درخواست رد کړ. او هغه ابوداود چی اوس یی مړی ستاسو په مخکی پروت دی تیره شپه د یوه پلار په حیث تاسوته راغلی ؤ. ځکه خو زما دوهم مرگ د یوه پلار مرگ دی. او له مرگه مخکی چی زه څه لیکم، دروغ ماته هیڅ گټه نه لری ځکه خو ټول، رښتیا لیکم او په همدی زما اروا ډاډه کیږی. ته زما په باب یوازی دومره پوهیږی چی الحمرا ته می راوغوښتی او د وژلو لپاره می دسیسه درته جوړه کړه، خو زما گناهونه تر دی ډیر زیات دی. زه ستا د پلار قاتل یم. هغه ته ما لیك استولی ؤ او طلیطله ته می راوغوښت. لومړی ځل چی زه تاته د میلمه په بڼه راغلی وم د فردیناند جاسوس وم. او د شپی له لوری چی پر کلا دښمن حمله وکړه زما په اشاره وه. په الحمرا کی موسی ما بندی کړ، ابوعبدالله وطن پلورنی ته ما چمتو کړ، په غرناطه کی د جهاد پر خلاف د تبلیغ لپاره چی کوم جاسوسان استول شوی هغوی ټول ما روزلی دی. تا له مانه پوښتنه وکړه چی انجیلا او ربیعی ته به کله سزا ورکوی او ما درته ویلی چی هغوی به راتلونکی میاشت تر څلورمی نیټی پوری ژوندی وسوځول شی، ته به پردی خبره حیران وی چی عدالت هغوی ته دومره مهلت ولی ورکړی، که د شپی مهال ما ددی سبب درته ویلی نو تاسو به پر ما نور هم بدگمانه‌شوی وای. ما د یوی میاشتی مهلت په بدل کی له فردیناند سره دا وعده وکړه چی که بدر بن مغیره ژوندی وی نو زه به یی په دی موده کی په کومه پلمه ستا په مخکی حاضر کړم. ما له هغه سره دا ژمنه هم وکړه چی

د غازیانو په لیکو کی به گهوډی واچوم ددی په بدل کی فردیناند له ماسره د ربیعی او انجیلا د ژوند ژغورلو وعده وکړه.

سیاستمدار ابوداود بنایی هیڅکله هم پخپلو گناهونو اعتراف نه وای کړی، خو د انجیلا او ربیعی پلار خپله بنه په دی کی وینی چی له مرگه وړاندی له خپلی څیری نه تول نقابونه او پردی وغورځوی.

زمانه وروسته که ستاسو په کوم تدبیر د هغو مجونو ژوند بچ شی نو ربیعه تاته او انجیلا بشیر.بن حسن ته سپارم.

زه له یوی مودی پر دی پوهیدم چی هغوی تاسو دواړه خپل ملگری او ساتونکی غوره کړی یاست. خو زما د ژوند په مقصدونو کی د دوی د هیلو او غوښتنو د درناوی ځای نه ؤ. ما د یوه پلار په نظر یوازی هغه وخت دوی ولیدی چی خبر شوم د لوشه محکمی دوی ته د مرگ سزا ورکوی، زه د دوی د ژغورنی لپاره تاسوته د عذر اړتیانه وینم، تاسو پوهیږی چی له ماسره د انجیلا او ربیعی اړیکی د وینی اړیکی دی، او زما په مرگ به دا اړیکی هم وشلیږی. زه به د دوی انجام نه وینم، د اور د لمبو له منځه به د دوی کریږی زما غوږوته نه رارسیږی، که زه ژوندی وای هم دوی به د مرگ په شیبو کی دا اندیښنه نه کوله چی له خپل پلارنه جدا کیږی، د هغوی زما له دنیا سره هیڅ زړه نه لگیده، د هغوی زړونه په هغه دنیا کی وو چی ته او بشیر ساه پکی کاږی. د هغوی زما له خیالی مانیو سره هیڅ اړیکی نه وی، د لوشه د والی مانی په پریښودو به یی په زړه کې هیڅ خفگان نه وی، د لرگیو په سوځیدونکی انبار کی به دوی یوازی د هغو درو په تصور کی ورکی وی چی د خپلو سرگردانو ارواو لپاره یی د امن ځای باله، دوی به د افق په لور گوری او وایی به بدره ، بشیره! تاسو چیرته یاست؟.

تاسو چی د ژوند د سمندر په کوم تل کی یو بل سره موندلی زما نظر هغه ته نه شی رسیدای، زه یوازی دومره پوهیږم چی هغوی ستاسو په خاطر په هغه سمندر کی غوټه وهلی. اوس که د دوی د ژوند دیوه مړه کیدونکی ده سبب یی دا دی چی تاسو له توپانونو سره د لوبیدلو هیله ورسره پیدا کړی وه. هغه غیرت چی انجیلا او ربیعه یی د جان مایکل وژلو ته چمتو کړی ستا او بشیر انعام ؤ.

هغه حوصله چی یوی تجلی‌په کمزورو لاسونو کی د برچی چلول زده کړل، هغه ژبه چی په محکمه کی یی بغاوت کوونکی وینا واوروله. ستاسو د خیالونو ترجمانی وه.

ما ربیعه اوانجیلا په بندی خانه کی وته لیدای شوی، خو یو سړی چی هغوی لیدلی وی ماته وویل چی هغوی په خپلو کړونه پښیمانه وی او نه خفه، د هغوی دا ایمان دی چی که خدای(ج) ته یی ژغورل منظور وی نو د اور لمبی به ورته گلزار کړی.

بدر او بشیره! تاسو له مانه ښه پوهیږی چی د دوی په زړونو کی د ایمان دغه لمبی چا بلی کړی.

که تاسو ددی ټولو خبرو ذمه واری له اخستلو نه انکار نه کوی نو زه وایم چی د ربیعی او انجیلا معامله ستا او بشیر معامله ده، او ماته د هغوی په باب د څه اندیښنی او پریشانی اړه نشته. زه د دوی د ژغورنی مسؤلیت ستاسو پر اوږو در اچوم او پخپله له دی ذمه واری نه ځان خلاصوم. زه دا نشم درته ویلی چی څه وږ یی ځان ژغورلی شی، دا سوچ ستاسو کار دی، زه د هسپانیی د راتلونکی په باب څه ویل نه غواړم، وخت ثابته کړه چی تر ننه پوری چی ماڅه کړی او څه می په سوچونو کی وو غلط وو. ما د ځان لپاره گلان غوره کړل او خپل اولس ته می ازغی وغوړول. خو زما برخه گلان د فردیناند د ملنی زینت شول. زما لاس او پښی په ازغیو تپی شول، او د اولس انجام ماته معلوم نه دی. زما سیاست ختم شوی دی، زه د ذلت او نامرادی په مرگ مرم، تاسو به زما ځان وژنه د کرکې وړ وبولی. خو زه نن پر دی حقیقت وپوهیدم چی د عزت مرگ یوازی د هغو خلکو لپاره دی چی د عزت ژوند یی غوره کړی وی ما د خپلی میرمنی په باب څه ونه ویل، ما هغه د یادولو وړ ونه بلله‌هغی د انجیلا د ژغورلو لپاره د ربیعی پر خلاف گواهی ورکړه، که هغی د عدالت د پریکړی له اوریدو وروسته زهر نه وای خوړلی نو ما به په خپلو لاسو د هغی مری‌خپه کړی وه.

ددی لیك په پای ته رسولو ما د ژوند د کتاب وروستی کرښه ولیکله.

«ابوداود»

اوښکې او موسکا

د لمر لویدونه لږ د مخه د لوشې د ښار ته بهر په یوه پراخ میدان کې د زیاتو لرګیو او بوټو په انبار ربیعه او انجیلا تړلې وې، تر دوی په زرګونو تنه نارینه او ښځې راچاپیر وو، دوی دواړه یو بل ته نژدې په لرګیو تړل شوې وې، د انبار څنګ ته نژدې د راهباتو یوې ډلې د سپیڅلې مریم د حمد او ستاینې سندرې ویلې. خلکو په ناکراری د لمر لویدو انتظار کاوه د لوشه والي دان لویې او نوې پادرې په وار وار افق ته کتل، خلک پوهیدل چې تر لمر لویدو پورې به د فردیناند د وروستي حکم انتظار کیږي، که نوی حکم راونه رسید نو انبار ته به اور ورته کوي. دوه تنه سپاهیان بل مشالونه د لرګیو انبار ته نژدې ولاړ وو.

ربیعې او انجیلا ته د خپل انجام په باب هیڅ شك نه ؤ خو دوی ته د اور لګولو د ځنډ سبب معلوم نه ؤ،

انجیلا وویل: ربیعې زه له مرګه ډیره ویریدم، خو اوس داسې حس کوم چې مرګ دومره وهمناك شی نه دی ځو دا انتظار ماته ډیر ګران اولزغم نه وتلی دی. دا خلك څه شی ته انتظار کوي؟

ربیعه: زه پخپله حیرانه یم، لمر په لویدو دی خو ښایی. ...

انجیلا: ښایی څه؟

ربیعه: هیڅ نه انجیلا، ما فکر کاوه چې ښایی تقدیر د لوشه د محکمې پریکړه رد کړې وي. وګوره لمر چې چیرته ؤ همالته دریدلی دی.

انجیلا وویل: ربیعې! دا د خیالي امیدونو د تکیې وخت نه دی.

ربیعې وویل: ما یوازې دا ویل چې خدای(ج) د انسان د هرې پریکړې بدلولو توان لري، او کله چې د اور لمبې ماته رانژدې شي هم زه به همدغسې وایم.

انجیلا: ربیعی! دا زما هم ایمان دی، خو اوس د مرګ دروازې ته څوګامه پاتې دي، دعا کوه چې پښې مې ونه لړزیږي.

ربیعي وویل: د اسلام هره لور به په تا ویاړ ی.

انجیلا: دعا کوه ربیعي ماته تسلي راکړه.

ربیعي آسمان لورې ته وکتل او ويې ويل: ای د سزا او جزا مالکه! موږ ته ټینګار او حوصله راکړه، ته زموږ بې وسي وینې، ته مو له کمزوریو نه خبر یې، خو خدایه! نوروته زموږ کمزوري مه ښکاروه. زموږ مظلومیت یوازې ستا د رحمت دروازه ټکوي، دا خلك دي زموږ کړیږي وانه وري.

ربیعي لا دعا کوله چې له لرې پنځه تنه سپاره. راښکاره شول او خلکو شورماشور ګډ کړ: هغوی راغلل!

خلکو د سپرونه راچاپیر شول، اوس د لرګیو د انبار په لوري د هیچا پام نه ؤ. سپرو د قسطلي د سپاهیانو جامې اغوستې وي، خلکو له دوی نه پوښتل: معظم تولواك څه حکم جاري کړی دی؟ تاسو دومره ولې ناوخته شوي. د لوښه والي او پادري د خلکو په منځ کې ځان ته لاره وکړه او وراندې تیر شول، ستایونکو راهبانو هم په ګڼه ګونه کې د نویو راغلیو سپرو خواته مخه وکړه، خو په دوی کې یو راهب همغسې د انبار ترڅنګ ولاړ ؤ او د ستاینې سندرې یې زمزمه کولې، د نورو راهبانو په څیر د هغه بدن هم په سپینه قبا کې پټ ؤ. دده د غږ په اوریدو د انجیلا او ربیعي ورپام شو. په سندرو سندرو لړ نور هم هغوی ته وروړاندې شو، او له خپل سرنه یې درنه پرده لرې کړه. تر یوې شیبې پورې د ربیعي او انجیلا په خپلو سترګو باور نه کیده، په حیرانۍ یې هغه ته کتل، دا بدر بن مغیره ؤ، ناڅاپه یو بل راهب هم د هغه څنګ ته راغی، د هغه له غږ نه معلومیده چې په ژوند کې د لومړۍ ځل لپاره سندره وایي، هغه له خپل ملګري سره د سندرې غبرګولو هڅه کوله، خو پر دې سربیره به یې کله غږ ډیر خپ او کله ډیر اوچت شو، دا بشیر بن حسن ؤ. د لمر د وروستیو وړانګو سره ربیعي او انجیلا د خپل تقدیر پر آسمان د امید دوه روښانه ستورې لیدل، د زړونو درزا چې لږ راتیته شوه، نو ربیعي یوې او بلې خواته له کتلو وروسته وویل: تاسو زموږ په خاطر ځانونه مه وژنئ، د خدای (ج) په خاطر ورځئ!

بدر په خپلو شونډو گوتی کیښودی او هغی ته یی د چوپ کیدو اشاره وکړه. او بشیر یی تر مټ ونیو همغسی یی سندری ویلی او د گڼی گوڼی په لوری ورغی.

دان لویی په ډیر زحمت تر سپاهیانو راچاپیره گڼه گوڼه غلی کړه او سپروته یی وویل: تاسو ډیر ناوخته راغلی موږ انبار ته اور ورته کاوه، څه حکم مو راوړی؟

یوه سپاره وویل: موږ له والی سره خبری کول غواړو.

دان لویی غوسه شو وی ویل: زه پخپله والی یم.

سپاره په داډ ځواب ورکړ: تولواك ته عزل کړی یی، لږ ځنډ وروسته به کاونت انتونیو له فرمان سره راورسیږی. هغه موږ ته امر کړی دی چی د ابو داود د لوږو سزا وځنډوو، موږ په بیړه دلته راورسیدو کاونت انتونیو به لږ ځنډ وروسته رارسیږی. او تاسوته به د پاچا وروستی فرمان اعلان کړی.

دان لویی نژدی ؤ چی بی هوښه شی، خلکو د مایوسی په حالت کی کله دان لویی، کله پادری او کله سپاهیانو ته کتل.

بالاخره پادری وویل: د تولواك لیکلی حکم زموږ سره شته دی. او هغه دا دی چی که تولواك د لوشه د محکمی پریکړه کی د څه بدلون ضرورت احساس کړی نو نن به تر لمر لویدو پوری بل فرمان رارسیږی، او که تر لمر لویدو پوری بل فرمان راونه رسیدو نو داسی وگڼی چی اعلیحضرت د محکمی له پریکړی سره موافق دی. اوس لمر لویدلی دی د پاچا کوم ایلچی له بل فرمان سره تر اوسه نه دی رارسیدلی، ځکه خو که دان لویی انبار ته د اور اچولو حکم وکړی نو خپل فرض به پوره کړی، که ته ایلچی وی نو د تولواك فرمان راښکاره کړه، که نو نو موږ څه خبری اوریدو ته تیار نه یو.

سپاره ځواب ورکړ: موږ له ایلچی سره راغلی یو، او دا والی بر طرف شویدی. پادری وویل: خو تر څو د پاچا فرمان ده ته نه وی رسیدلی، د هغه په اختیاراتو او صلاحیتونو کی کمی نه راځی. که پاچا سلامت ریښتیا کاونت انتونیو ته کوم فرمان ورکړی او رالستولی یی وی او هغه په سهی مهال راونه رسیدای شو ددی مسئولیت د همغه پر غاړه دی. دان لویی خو ددی مسؤل نه دی دان لویی ته تر ماښامه د انتظار حکم ؤ او اوس ماښام

شوی دی.

سپاره ځواب ورکړ: موږ یې ددې لپاره رااستولی یو چې د هغو نجونو ساتنه وکړی او موږ به د سرونو په بدل دا کار کوو.

پادری او والی پریشانه شول او خلکو ته یې کتل، خلك ددی زغره اغوستونکو سپرو په مداخله خوښ نه وو، ځینی خلکو د گنمی گونی د احساساتی کولو او پارولو هڅه وکړه، خو د فردیناند پر سپاهیانو چا د لاس اوچتولو جرئت ونه کړ، کله چې دان لویی د خلکو زیاتره ویریدلی ولیدل نو له ده سره روغبړ کوونکی سپاهی ته یې وویل: زه نه پوهیږم چې ته څوك یې او دا خبره دی څومره سهی ده. زه لږ نور انتظار کوم خو که ستا خبر دروغ شو نو د بدترینی سزا لپاره ځان تیار کړه. کاونت انتونیو د قرطبی والی دی. زه نه پوهیږم چی هغه دلته د څه لپاره را استوی او ما کومه غلطی کړی چی برطرف کیږم؟

سپاره ځواب ورکړ: امکان لری پادشاه سلامت ته ابوداود ستا په اړه شکایت کړی وی، په هر صورت تر لږ ځنډه به دا معامله سپینه شی. کاونت انتونیو رارسیدونکی دی، تر هغه وخته به موږ په انبار پهره کوو، کاونت انتونیو دا اندیښنه ښکاره کړه چی خلك په احساساتو رانه شی او له بندیانو سره به بد چلن ونه کړی.

دان لویی وویل: د انبار شاوخوا زما د سپاهیانو پهره کافی ده.

سپاره وویل: که کاونت انتونیو د انبار په شاوخوا کی د خلکو د ومره لویه گڼه گونه وگوری پر موږ به غوسه شی، دا به غوره وی چی خلك لږ لری شی.

دان لویی ډیر توند خویه سړی ؤ، خو د خپلی برطرفی د خبر په اوریدو یی جوش او ولوله سړه شوه. هغه په زړه کی په وار وار له ځانه پوښتل چی ولی یی برطرف کړی دی؟ له ده نه څه گناه پیښه شوی ده، ده ته یی د شاندارو خدمتونو دا بدله ولی ورکړه، دده په گومان د ملکی ازابیلا سپارښت د ابوداود جادو ماتولی شو او غوښتل یی والوزی او زر تر زره ملکی ته ځان ورسوی. او کله چی سپرو د نیزو په ځلولو سره خلك د لرگیو له انبارنه په شا کول ده هیڅ مزاحمت ونه کړ، او چی د والی په مزاج کی

پادري دا بدلون ولید د هغه غوسه هم تر ډیره حده سړه شوه.
اوس هغه پخپلو خبرو پښیمانه ؤ او د سپاهیانو په شاوخوا کې به گرځیده، هر یوه ته به یې په وار وار ویل: گوري که تاسو د کاونت انتونیو لیکلی حکم راوړی وای نو داسې خبرې به نه کیدلې. په هر حال اوس به هغه راورسیږي. تاسو هغه څومره لرې پریښود؟ ډیر ژر وشو اوس خو هغه دې سپوږمۍ هم لویدوته نږدې ده. هغوی چیرته لاره نه وي غلطه کړې.
هلته ډان لویې پخپله پر خلکو پټکې کړلې او شاته یې شړل د څلورمې شپې سپوږمۍ خپل لنډ مزل وهلی ؤ او ورو ورو د شپې تیاره زیاتیده، بدر بن مغیره او بشیر بن حسن د راهبانو په جامه کې تر انبار راتاویدل، د ښار کوتوال هم په ډیره هوښیارۍ د لرګیو تر انبار چکر واهه. بدر بشیر ته وویل: ته دده پام ځان ته واړوه، ماته هوښیار سړی ښکاري. بشیر ور وړاندې شو کوتوال ته یې وویل: دا څومره د افسوس خبره ده تر اوسه پورې د کلیسا پریکړې او محکمې دومره سپکاوې نه ؤ شوې.
مشال لرونکې هم سپرو له انبار نه لرې شړلي وو، څکه خو کوتوال د خپل مخاطب څیره سهي نه لیدله. پوښتنه یې وکړه ته څوك یې؟ بشیر راسنبال شو ویې ویل: زه د طلیطلې د عبادتځای راهب یم.
کوتوال: دلته څه ډول راغلې؟
بشیر: زه اشبیلیې ته روان وم. دا تماشامې چې ولیده راوګرځیدم، داشبیلیې پادري زه د علاج لپاره ورغوښتی یم. ما له تاسې دا پوښتل غوښتل چې که پاچا حکم ورکړی وي نو د داسې درانه جرم په اړه د کلیسا محکمه خپله فیصله بیرته واخلي؟
کوتوال ځواب ورکړ: کلیسا ته د خپلې پریکړې اخستلو ضرورت نشته، پاچا به پخپل فرمان دا پریکړه منسوخه کړي.
بشیر: دا به د کلیسا سپکاوې وي.
کوتوال: پاچا د کلیسا په درناوي تر موږ ښه پوهیږي.

* * * * *

کله چې بشیر بن حسن له کوتوال سره خبرې کولې، بدر بن مغیره له شانه ربیعې ته ورنږدې شو د لاسو او پښو، رسۍ یې ورغوځې کړې ورو یې ورته

وويل: ربيعي! په اس سپرېدلى شې؟

ربيعه چې له رسيونه خلاصه شوه د څواب پر ځاى يې مخ ورواړاوه او ورته ويې کتل،

بدر وويل: اوس نه ربيعي! لږ څنډ نوره هم همغسې ودرېږه، ربيعه همغسې له لوى لرګې سره نيغه ودريده.

بدر بيا وويل: ته به نن تولـه شپه سفر کوې، ته په آس سپرېدلى شې که نه؟ ربيعې د خپل زړه په درزا د قايو کولو هڅه وکړه ويې ويل: له تاسره يو ځاى؟

بدر: هو له ماسره!

ربيعه: زه به له تاسره يو ځاى د سفر د اوږديدونه شکايت ونه کړم.

بدر: انجيلا هم په آس سپرېدلى شي؟

ربيعه: انجيلا تر ما ښه آس ځغلولى شي.

بدر: ډېره ښه ده ته چمتو اوسه.

له دې نه وروسته بدر انجيلا ته ورنژدې شو د هغې رسۍ يې غوځې کړې او بيا يوه سپاره ته ورنژدې شو ويې ويل: زر کوه ماته خپل کمند راکړه.

سپاره د خپل زين نه کمند خلاص کړ او بدر ته يې ورکړ، په دې څنډ کې له لرې د آسونو د پښو ترپهار اوچت شو، او دخلکو تول پام هماغه لورى ته ورواوښت، بشير بن حسن تر اوسه د کوټوال پام له يوې بلې خوا په خبرو اترو ځان ته وراړولى ؤ. خو چې د اسونو د پښو ترپهار يې واورېد ويې ويل: سپيڅلى پلاره لکه چې هغوى راورسيدل، ما ويخښه خو سبا ته د روانيدو نه وړاندې ما خامخا ووينه.

د بشير د څواب اوېدو نه وړاندې کوټوال وړاندې په منډه ولاړ، پادري او والي اوس له يوه سپاره سره خبرې کولې. والي ويل: ماته داسې ښکاري چې له کاونت انتونيو سره پوځ راروان دى.

سپاره وويل: له هغه سره به د پنځو سوو تنو په شاوخوا کې وي. پادري وويل: مګر زه د دوهره کسانو د راوستلو په وجه ونه پوهيدم بدر ور وړاندې شو ويې ويل: ددې سبب زه درته ښيم. زما سره راځه!

پادري وويل: ته څوک يې؟

بدروویل: ته مانه پیژنې؟

پادري وویل: په تیاره کې دې څیره سمه نه وینم، او ستا غږ هم ماته پردي دی.

بدر وویل: سپیڅلی پلاره! زه به لومړی تاته یوه ضروري خبره وکړم بیا به تاته د څه پوښتنې کولو ضرورت پاتې نه شي.

پادري وویل: نو هغه څه خبره ده چې ته یې د والي دان لويي په مخکې ماته نشې کولی؟

بدر ځواب ورکړ: له هغه نه به بیا وروسته معذرت وغواړم ته راځه زه پوازې تا ته یوه مهمه خبره کوم.

بدر پادري تر مټ ونیو او هغه زړه نازړه د پریشانۍ په حالت کې ورسره روان شو. څوګامه وړاندې بشیر ولاړ ؤ. بدر یې چې ولیده ورنږدې شو، پادري وویل: هغه خلك رانږدې شول وايي څه وایي! زما مټې پریږدې.

بدر د هغه مټ په خپلو اوسپنیزو پنجو کې کلك کړ ویې ویل:

چوپ اوسه!

تر یوې شیبې پورې د پادري حالت خراب شو، بدر بشیر ته وویل: دا بوزه او دا رسۍ هم درسره واخله، له دې نه نیمایي د والي لپاره پریږده، اوس هغه هم راولم.

پادري د شورماشور هڅه وکړه، خو د بشیر خنجر یې چې خپل شارګ ته نږدې ولید له خولې نه یې څه غږ ونه شو وتلی او د بشیر په مخ کې چوپ روان شو.

د آسونو د پښو غږ اوس ډیر رانږدې شوی ؤ، دان لويي همغې خواته روان ؤ چې بدر تر مټ ونیو او په پوښتیزيي خنجر ورکیښود ویې ویل: له ماسره راځه! که دې د څه شورماشور هڅه وکړه نو... بدر د خپله ویلو پر ځای د خنجر څوکه دده په پوښتیو ورچوخ کړه. او دان لويي بې وسه له هغه سره روان شو.

سپرو اوس د کوتوال سپاره هم له انبار نه لرې کړي وو او د هغوی د نور لرې شړلو هڅه یې کوله، هغوی ګړندي له انبار نه راځرخیدل او د کوتوال سپاهیان به شاته تلل د آسونو له ټکر نه یې ځانونه ژغورل.

بدر ربیعه یوې خواته کړه او د هغه پر ځای یې والي په ستني پورې وتاړه، په دې څنډ کې بشیر پادري د انجیلا پر ځای ترلی ؤ، له بله پلوه پنځوس تنه چې ګڼې ګونې ته نژدې شول د تکبیر ناري یې اوچتې کړې. او ګڼه ګونه یې د نیزو په څوکو له مخې نه لرې کړل. خلك له ډیرې وارخطایي او پریشاني نه په یو بل ورغورځیدل، د لوشه د پولیسو سپاهیانو نور د لرګیو د انبار نه پام واړاوه او په یوه او بله خوایي وارخطا منډې وهلې.

د انبار شاوخوا سپاهیانو څلور تنه له خپلو آسونو نه پلي شول بدر بن مغیره د راهب چپنه وایستله او په انبار یې وغورځوله، په یوه توپ په آس سپور شو په پاتي څلورو اسونو بشیر، ربیعه او انجیلا سپاره شول. بدر وویل: بشیره! ته له ربیعې او انجیلا سره څه هلته زموږ انتظار کوه، موږ به هم لږ وروسته در ورسیږو ، بیړه کوه. بشیر د آس جلب وګرځاوه، بدر پنځم سپاره ته غږ وکړ: ته هم له دوی سره ولاړ شه.

بشیر او هغه سپاهي ربیعه او انجیلا ورسره ملګري کړل او په یوه خوا ووتل. بدر بن مغیره آس ته پونده ورکړه د یوه سپاهي نه یې بل شوی مشال واخست او د لرګیو انبارته یې ورغورځاوه ، په انبار کې د اور لګیدو لپاره وچ واښه راټول شوي وو. اور بل شو، والي او پادري په زوره زوره چیغې وهلې، خو په دې هنګامه کې د دوی د غږ اوریدونکي څوك نه وو. په میدان کې د محشر ننداره وه، حمله راوړونکو سپرو د خپلو نیزو په څوکو د خلکو د شړلو او څغلولو هڅه کوله. خو خلك یو له بل سره ټکر کیدل او ډیر بد ټپیان شول، په تیاره کې د لوشه اوسیدونکو داسې ګڼل چې په زرګونو سپاهیانو حمله پرې کړې ده، د کوتوال او د هغه د پوځیانو درك نه ؤ. ځینې خلکو د اور په لمبو کې په انبار کې د پادري او والي ځیرې وپیژندلې خو چا د دوی د ژغورلو او مرستې ضرورت احساس نه کړ.

لږ څنډ وروسته میدان خالي شو، بدر د سپرو له منظم کولو نه وروسته وویل: زموږ کار پای ته رسیدلی دی. د بیرته ستنیدو لپاره موږ ته د تازه نفسه اسونو ضرورت دی. او په لوشه کې د آسونو کمی نشته، موږ باید په یوه ساعت کې د ننه بیرته ستانه شو. آیا تاسو چمتو یاست؟

د منصور بن احمد غږ واوریدل شو: موږ تیار یو!

بدر: راځئ!

* * * * *

(۳)

له نژدې درې میله مزله وروسته بشیر او د هغه ملګرې د یوې صومعې (د عیسوي صوفیانو د ذکر، حلقې، روژنې او ورد خونه) د څلورو دیوالو په درشل ودریدل، دوه تنو راهبانو په دروازه کې د دوی انتظار کاوه، هغوی بشیر بن حسن وپیژاند د ننه یې چاته د دروازې خلاصولو غږ وکړ، پهره دار د ننه دروازه خلاصه کړه. د خانقاه په انګړ کې درې تنه نور راهبان ولاړ وو، هغوی د دوی د آسونو جلبونه ونیول، انجیلا او ربیعه له بشیر سره یوې کوټې ته ننوتې کوټه په قیمتي سامان سمبال وه، له چت نه نقرېي فانوس راځړیده د مرمرو په غولي د یوه میز شاوخواته آبنوسي کرسۍ وې، د میز په منځ کې په یوه شمعدان اته شمې بلیدې.

بشیر وویل: سمدستي همدا زموږ کور دی، تاسو تر لږ ځنډه آرام کولی شئ.

انجیلا په وارخطایي وویل: په دې خانقاه کې!

بشیر په موسکا خپل کوټ وکیښ او یوه لوري ته یې وغورځاوه ویې ویل: دا خانقا له تیرو درې ورځو راسې زموږ په واك کې ده. دا راهبان چې تاسې ګورې زموږ خپل خلك دي او د خانقاه اصلي اوسیدونکې د پاسنې پوړ په یوه کوټه کې بند دي تاسو به وږې شوې یاست!

انجیلا ربیعې ته وکتل او بیایې بشیر ته مخ واړاوه ویې ویل: که دا ستاسو کور وي او بې تکلفي د اخلاقو خلاف نه ګڼل کیږي نو زه خو وایم چې له لوږې مې د خور وضعه خرابه ده.

ربیعې وویل: زما وروړ د اندلس تر ټولو لوی طبیب دی، هغه به په دې کې غلطي ونه کړي چې زموږ دوارونه کومه ډیره وږې ده؟

بشیر وویل: زما دواړه میلمانه له لوږې نه پریشانه دي، دایې وویل او بیایې لاسونه وپړکول یو راهب د ننه ورغی، بشیر ورته وویل: د دوې لپاره ډوډۍ راوړې او چیني مو وغورځوې نور ددې ضرورت نشته.

لږ ځنډ وروسته هماغه راهب په خپلو سپاهیانه جامو کې راغی په لاسو

کې يې يو لوی پتنوس را اخستی ؤ. په پتنوس کې پر ډوډۍ برسېره د پسه يو روغ کباب شوی ورون ؤ. ورپسې بل سپاهي راغی هغه يو پتنوس له منو او انګورو نه ډك پر ميز کېښود بشير جګ شو وېې ويل: تاسو په آرام ډوډۍ وخورئ زه بلې کوټې ته ځم.

ربيعې ووېل: تاسو يې نه خورئ ؟

بشير ځواب ورکړ: زه يې له نورو خلکو سره خورم، بهرته ووت او په برنډه کې لږ وړاندې ولاړ او بيا يوې بلې کوټې ته ننوت، هلته څلور تنه ناست وو، د بشير په ليدو اوچت شول ده ورته ووېل: تاسو ډوډۍ خوړلې ده ؟

له هغوی نه يوه تن ځواب ورکړ: هوکې خو ابومحسن نه ده خوړلې، بشير ووېل: هغه به پاس له لوی راهب سره بحث کوی؟

سپاهي په خندا شو بشير ووېل: ښه هغه راوله او موږته ډوډۍ راوړه.

نيمه شپه د بدر بن مغيره ملګری هم دې خانقاه ته ننوتل. په هغه لږه موده کې دوی د غوره آسونو تر لاسه کولو نه علاوه د هغوی پوځی قرارګاه ته اور واچاوه، په ښار کې يې د خزانې په راوړو او دوالی د ماڼۍ په سوځولو اکتفا وکړه. ربيعه، انجيلا او د دوی نور څوارلس تنه ملګری په خانقاه کې د دوی له راتګ نه د مخه تيار ناست وو.

د کوچ له امر نه وړاندې بدر ابو محسن ته ووېل: ابومحسنه! زموږ کار په لوشه کې پای ته ورسيد، ووايه ته کامياب شوی که نه؟ پر دې منصور بن احمد وخندل، ابو محسن لږ خجالت غوندې شو وېې ويل: په خدای (ج) سوګند هغه بلکل خر دی. تاسو هسې زه دلته پرېښودم، هغه پخپله ماته ووېل چې لږ. لږ د اسلام په صداقت قايم يم، تاسو ځې خو ماته لږ تبليغ وکړئ بيا ولاړ شی ، خو يوه غرمه ماته معلومه شوه چې دغه بدبخت شراب وخوری بيا له ماسره هسې ساعت تيروی.

بدر ووېل: د هغه مرۍ خو به دې نه وی غوڅه کړی؟

ابومحسن: که ستا امر نه وای نو ښايی ما به همداسې کړی وو.

بدر ووېل: ښه ده اوس نو راځه.

خپلې امن سيمې ته تر ننوتلو پورې بدر درې ځله په لاره کې دمه وکړه،

دوی به د شپې مزلونه کول او دورځې به له ښارونو نه لرې په ځنګو خانقاو کې اوسېدل چې دری ورځې وړاندې دوی نیولې وی او د راهبانو په جامه کې یې ځپل کسان پکې ور. د دې خانقاو اصلی اوسېدونکی د لوشه د خانقاه په څېر د دوی په لاس بندیان وو، بدر بن مغیره به چې کومې خانقاه ته ورننوت ملګرو به یې آسونو ته وابه او دوی ته ډوډی تیاره کړې وه. په هر پړاو د دوی د خلکو شمېر مخ په زیاتیدو ؤ. او چې کله د فردیناند د هیواد له برید نه اوښتل د ملګرو شمیر یې یونیم سلو تنو ته رسېدلی ؤ.

* * * * *

بدر بن مغیره د غرني کلا په یوه کوټه کې په ناکراری قدم واهه په څېره کې یې د پریشانی، مایوسی او خفګان علامې وې.

ربیعه کوټې ته ورننوته، بدر په ژورو چورتونو کې ډوب ؤ. او چې تر لږ ځنډه یې دې ته ورپام نه شو ربیعه یو قدم نوره وروړاندې شوه ویې ویل: تاسو زه رابللی وم.

بدر تکان وخوړ هغې ته یې وکتل ویې ویل: هو ربیعې ماتاته یوه ضروری خبره کوله، کېښینه!

ربیعه په کرسۍ کیناسته ویې ویل: ته ډیر پریشانه ښکاری!

تر لږ ځنډه چوپتیا وروسته بدر ځواب ورکړ: ربیعې ما ستا په باب فکر کاوه، د نصرانیانو خلاف جنګ اوس پریکنده پړاوته رسیدلی، زه داسې احساسوم چې نور ستا اوسېدل دلته سهی نه دی.

ربیعه ناڅاپه جګه شوه غوښتل یې څه ووایی خو غبرګې په ستونی کې خپ شو، هغه سرټیټه عذر عذر شوه او بدرته یې کتل.

ربیعې کینه، ما لا تر اوسه خپله خبره نه ده خلاصه کړې. ربیعه کیناستله بدر له لږ سوچ وروسته وویل: ته خبر یې چې د فردیناند د اوردې کلابندی په سبب د غرناطې وضعه اندیښمنه ده، د سیرانویدا له لارې چې لږ او ډیر سامان او غذایی شیان زموږ په هڅو هلته ورلیږل کیږي د لکونو تنو ضروریات نشي پوره کولی، خلک له لوږې نه بېتابه شوي اوس یخنی راروانه ده، موسی له ماسره فیصله کړې وه چې دې به د غرناطې د پوځ سره د راتلونکې میاشتې په لومړۍ نیټه حمله کوی او په هغه نیټه ما له شانه د

ټول قوت سره پر دښمن د حملې وعده کړې وه، موږ پر خپل بري ډاډه وو، خو نن ماته د موسی لیک رارسیدلی. هغه لیکلي چې دابوعبدالله وزیر له فردیناند سره د سولې خبرې اترې پیل کړي، د امیرانو لویه ډله د سولې طرفدار دي. او د غدارانو د هڅو په نتیجه کې اوس په اولس کې هم داسې خلك پیدا شوي دي چې د سولې لپاره ناکراره دي. څرنګه چې د دې خبرې ویره وه چې ابوعبدالله او د هغه ملګري به د حملې په ورځ غداري وکړي او نیت به یې بدل شي ابوموسی دا حمله وځنډوله هغه لیکلي چې د حملې لپاره به کومه بله ورځ وټاکي او بیا به ماته خبر راکوي. موسی له هغو انسانانونه نه دی چې مایوس شي خو ماچې لیك ولوست دا راته څرګنده شوه چې د غرناطې حالات ډیر خراب دي، ربیعې ته پوهیږې چې که خدای (ج) مه کړه غرناطه زموږ له لاسه ووتله، نو د قسطلې سیلاب به په موږ راشي. ځکه خو ماپریکړه کړې ده چې د داسې وخت له راتلو نه مخکې تاسو مراکش ته استوم. پاچا زما د پلار دوست دی، د بشیر او منصور د کورنۍ ډیر خلك هلته دي، هلته به تاسو ته هیڅ تکلیف نه وي.

بدر اوس د ربیعې پر ځای له کړکۍ نه بهر ته کتل.

د ربیعې زړه ولوید، تر لږ ځنډه چوپه ناسته وه، بالاخره یې په ژړه غوني لهجه وویل: نو !! مراکش ته زموږ د استولو پریکړه کړې ده؟ بدر: نه نه، ته په ما بدګوماني مه کوه، ما له تاسره پر دې موضوع مشوره کول غوښتل او زما امید دی چې ته به زما مشوره ومنې، د ربیعې په سترګو کې اوښکې ډنډ شوي ویې ویل: مشوره! ته ولې داسې نه وایې چې ربیعې ته بې زړه یې، ته د یوه شاهین سره دالوتو ځواك نه لرې، ځکه خو زما دا حکم دی چې له دې ځایه ولاړه شه او موږ تاته اړتیا نه لرو.

بدر وویل: زما په دنیا کې د ازغیو پرته هیڅ نشته او خالق ته په ازغیو کې د مزله لپاره نه یې پیدا کړې.

ربیعې ځواب ورکړ: خدای (ج) زه د اور په انبار کې غورځولې وم او ما د سوځیدو پر ځای د ازغیو د مزله هیله وکړه، ستا د لارې ازغې ماته تر ګلانو زیات رانژدې دي. ستاسره په ملګرتیا کې به زما پښې ونه لړزیږي. او ته دا سوچ ولې نه کوې چې ستا په څیر زه هم د یوه ارمان په خاطر ژوندی

یم.

خدای (ج) زما د ژوند لاره په هغه لاره برابره کړي ده چې ته پرې روان یې، تا وعده کړې وه چې د غرناطې د کلابندۍ د لرې کیدونه وروسته به ... خو .... ربیعې له دې وړاندې څه ونه ویلای شوای. مخ یې په دواړو لاسو پټ کړ او په سلګو شوه بدر تر اغیزې لاندې راغئ ویې ویل: ربیعې په ما بدګومانې مه کوه. ستا د ژوند ملګرتیا زما لپاره ویاړ دی . زما لپاره ته هغه شنه او سمسوره ونه یې چې ستومانه مسافر ترې لاندې دمه کوي.

هغه ورځ چې ماله تاسره دواړه غوښتنه وکړه ما داسې ګڼله چې د غرناطې له جګړې نه تر فراغت وروسته به ستا سره ژوند زما د تیرو ستونزو او سختیو یو لوی انعام وي. خو اوس زه پوهیږم چې زما په بیډیا کې پر یوه سیلۍ پسې بله سیلۍ ده، ما چې خپله کښتۍ په کوم سمندر کې غورځولې ده د هغې څنډې ورځ په ورځ لرې کیږي، زما په مخ کې له یوه ګرداب نه وروسته بل ګرداب وي ربیعې ! ستا ښه په دې کې ده چې مراکش ته ولاړه شې زه د یوې مهمې پریکړې نه وړاندې ستا د راتلونکې په باب داډ غواړم، کیدای شي زما اس یوه ورځ تش راشي، او ته داسې احساس کړې چې په دې دره کې ستا یو پیژندوی هم نشته. ربیعه جګه شوه ودریده، ویې ویل: که دا ستا حکم وي نو زه ترې سرغړاوی نشم کولی، که دا ستا امر نه وي نو ماته د خپل برخلیك د پریکړې اجازه راکړه.

بدر وویل: ما خپله خبره پای ته نه ده رسولې، زه تا پر دې پوهول غواړم چې که د غرناطې خلکو وسله کیښوده نو دا دره به هم د اور او وینو له توپان نه خوندي پاتې نشي، او پر موږ تهلو داسې دوران هم راتلای شي چې د عزت له مرګه پرته بله لاره ونه لرو.

ربیعې وویل: نو آیا د عزت په مرګ کې زه له تاسره ملګرتیا نشم کولی؟

بدر بن مغیره وویل: ربیعې! زه ستا په باب بد ګومانه نه یم. ماته د لرګیو په انبار موسکې لیدلې یې، خو زه دا حق نه لرم چې د ژوند د څو شیبو د خوښۍ په خاطر تا د خپل ژوند د خطرناکو لارو ملګرې کړم، زما په ملګرې کې ستا لپاره له مصیبتونو پرته هیڅ نشته، ربیعې! زه هره ورځ د

مرګ دروازه ور تکوم. زما په ژوند کې یوازې نن شته، سبا نشته.

ربیعی وویل: بدره! خدای (ج) شاهد دی چې زه ستا د ملګری څو شیبې له زړو کلونو ژوند سره نه برابروم. که ژوند بې هدفه‌شي نو اوږدیدل یې څه ګټه لري؟ ته وایې چې زه له توپان راتلونه د مخه تا پر کوم ساحل پرېښودل غواړم. خو د ژوند پای له مرګه پرته بل څه نه وي نو زه په ساحل کې ناسته د څپو د شمیرلو پر ځای له تاسره په ګردابونو ملګرتیا غواړم.

که ستاسره زما خیال وي نو باور وکړه چې ماته ددې ځمکې پر ځای تل د خپلو خیالونو پر آسمان لیدلی یې.

زه خپله کمزوري او بې وسې احساسوم. تا په کومه‌پخوانی پریکړه عملي کولو نه مجبوروم، زه ددې وړ نه یم چې ستا د ژوند ملګرې شم، خو ته ما د خپل ژوند له ملګرتیا نه مه محروموه، زه په ډګر د غشي ویشتلو او توره وهلو جوهر نشم ښودلی خو د زخمیانو پټۍ تړلی شم، ما مراکش ته مه استوه، ما له مرګه وړاندې د ژوند په پرېښودلو مه مجبوروه.

بدر بن مغیره تر لږ ځنډه د وفا او ایثار دغې مجسمې ته کتل ناڅاپه یې په تروشو شوندو موسکا وغوړېده خو مخ یې واړاوه سرېې ځوړند شو او ورو ورو یې په کوټه کې قدم واهه، له دوه درې ځلې چکر لګولو وروسته ربیعې ته نژدې ودرید، ربیعې د هغه په څېره د خپل نصیب پریکړه لیدله. د هغې زړه په درزاو.

بدر وویل: ربیعی ما غوښتل ته دې پر پریکړه یو ځل له سره غور وکړې، دا زما مسئولیت ؤ. او که له دې وروسته هم تا د بخملو پرځای د ژوند له سختو کانو او ازغیو ډکه لاره له ماسره د ملګرتیا پریکړه کړې وي نو زه ستا احسان منم که ته له دې ترخه حقیقت نه سترګې پټولو ته تیاره یې چې زما ژوند څو کاله، څو میاشتې او یا څو ورځې دي نو زه همدا نن له تاسره واده ته تیار یم، ځواب راکړه ربیعی! آیا ته ددې لپاره تیاره یې؟

د ربیعی په مخ د حیا سرخي وغوړېده، سرېې ښکته واچاوه، ژبه یې ګونګه‌وه خو د زړه درزایي د بده‌ځواب ورکاوه.

لږ ځنډ وروسته بدر وویل: ربیعې! ما له تاسره د واده غوښتنه کړې ده ځواب راکړه!

ربیعې سرپورته کړ هغه ته یې وکتل الفاظ یې ترړیږیدونکو شونډو پورې راغلل بیا ودریدل، د احسان او خوښۍ جزباتو د شرم او حیا نه په ډکو سترګو تکیه وکړه. بدر د هغې په سترګو کې د اوښکو هغه څاڅکي لیدل چې د الفاظو یوه دنیایی خوندي کړې وه. په حیرانۍ یې وویل: ربیعې که ما ستا زړه څورولی وي نو بخښنې غوښتلو ته تیار یم، ربیعې ته ژاړې!

ربیعې زر خپلې اوښکې پاکې کړې هغه ته یې په عذر ته ورته کتو وکتل ورسې ویل: ددې اوښکو په خاطر زما عذر ومنه، زما دا تمه نه وه چې زموږ خبرې به له هغه مقدمې نه وروسته په داسې خبرو پای ته رسیږي. دا اوښکې د یوې بې وسه تورسرۍ د شکرانې څرګندول دي.

بدر: نو ته نن له ماسره په واده څه اعتراض نه لرې؟

ربیعه جدي شوه ورسې ویل: ته ټوکې کوې!

بدر: نه زه ټوکې نه کوم که نن څه پیښه ونه شوه نو د لمر وروستې وړانګې به بدر بن مغیره او ربیعه بنت ابودا ؤد میړه او ښځې په حیث ګوري.

ربیعه: مګر نن دا بیړه ولې؟

بدر ځواب ورکړ: هوکې که ستا اعتراض نه وي.

ربیعې بدر ته وکتل او د څه ویلو نه پرته یې بهرته منډه واخستله او ووته.

*****

(۵)

د ربیعې پسې لړزیدې، د زړه له درزا سره کله ګړندۍ تله کله به کراره شوه او چیغې یې وهلې: انجیلا! انجیلا! بیا خپلې کوټې ته ننوته، انجیلا د کړکۍ تر څنګ ولاړه وه بهرته یې کتل، هغې مخ راواړاوه ربیعې ته یې وکتل، دې په خپل ګومان ډیر لوی خبر ورته راوړی ؤ خو چې دا انجیلا په سترګو کې یې اوښکې ولیدې ورسې ویل: انجیلا! څه خبره ده ولې ژاړې؟

انجیلا په ژړه غونې غږ وویل: ته نه یې خبره؟

ربیعې په ډیره پریشان هغې ته وکتل، انجیلا خپلې اوښکې پاکې کړې بیایې ربیعې ته وکتل او ورسې پوښتل: موږ به کله روانیږو؟

ربیعه: چېرته؟

انجیلا: ربیعې له ماته دکومې خبرې پټولو ضرورت نشته، هغه ماته هر څه ویلي دي.

ربیعه: چا بشیر بن حسن!

انجیلا: هو! هغه اوس راغلی ؤ.

ربیعه: هغه به درته ویلي وي چې مونږ په مراکش ته ځو؟

انجیلا: هو!

ربیعه: مګر مونږ مراکش ته نه ځو، انجیلا زما پر خبرو باور وکړه مونږ به همدلته اوسو.

انجیلا وویل: ربیعې اوس ځانته دوکه ورکول هیڅ ګټه نه لري زمونږ همدا په برخه وو.

ربیعه: تا بشیر ته څه ځواب ورکړ؟

انجیلا: ما هغه ته څه ځواب ورکولی شوای، هغه راغی دایی راته وویل چې ته به د ربیعې سره مراکش ته ځې او بیرته ولاړ هغه ډیر غمجن ؤ ربیعې دا د هغه د زړه خبره نه وه. پخوا له دې چې زه هغه ته څه ځواب ورکړم هغه له کوټې نه ووت. زما له هغه نه څه ګیله نشته، زما او د هغه ترمنځ هیڅ وعده نه وه شوې خو ستا سرحدي شاهین خو دواړه پیغام درکړی ؤ. هغه به تاته هغه مجبوري ذکر کړې وي چې زمونږ مراکش ته په استولو یې مجبور کړی دی. زما ویره ده چې د غرناطې حالات خراب دي.

ربیعې وویل: که ماله هغه سره په خوب کې خبرې نه وې کړې نو نن به تر لمر لویدو پورې ستا خور د هغه د ژوند ملګرې شي، انجیلا! زما په خبرو یقین وکړه، مونږ مراکش ته نه ځو، دا پریکړه بدله شوه،

انجیلا بې اختیاره ور وړاندې شوه او ربیعې ته یې غېږ ورکړه، په سلګو شوه او وېې ویل: ربیعې ماته دوکه مه راکوه د خدای(ج) لپاره رښتیا وایه!

ربیعه: زه دروغ نه وایم، انجیلا زما په خبرو باور وکړه، که نه زه ټولې خبرې درته وکړم.

انجیلا په کرسۍ کیناسته ربیعه دې ته نږدې په بله کرسۍ کیناسته او له

بدر بن مغیره سره یې د خپلو خبرو داستان پیل کړ.

*****

(٦)

د کلا په بل کونج کې په یوه لویه کوټه کې بشیر بن حسن او نور طبیبان د مریضانو په علاج او سمبالولو بوخت وو، بدر هغې کوټې ته ورننوت بشیر بن حسن د یوه ټپي پر زخم پټۍ تړله، د خپل یوه ملګري اشاره یې ولیده بشیر شاته وکتل او پټۍ ته یې وروستۍ غوټه واچوله او جګ شو.

بدر وویل: ته به دلته څومره وځنډیږې؟

بشیر: زما کار نژدې پای ته رسیدلی.

بدر: زه له تاسره یوه ضروري خبره کوم.

بشیر: که دې بیړه نه وي یوازې یو ناروغ پاتې دی، هغه له مانه پرته څوک نژدې نه ورپریږدي.

بدر: نه زما بیړه نه ده، ته چې وزګار شوې نیغ زما کوټې ته راشه.

لږ ځنډ وروسته بشیر د بدر کوټې ته ورننوت او ویې ویل:

ته لږ خفه غوندې ښکارې. له غرناطې نه کوم نوې احوال راغلي؟

بدر: نه زه د ربیعې او انجیلا په باب درسره غږیږم.

بشیر: انجیلا ته ماویلي دي، تاته ددې څه خبر راغلي دي چې د مراکش کومه بیړۍ به کله دلته رارسیږي او لنګر به اچوي؟

بدر: تر اوسه ددې څه خبر نه دی راغلی. په یو دوو ورځو کې به راشي او غالباً به دالمیریا په شمال کې په هغه مقام لنګر واچوي چې تیره میاشت یې اچولی و.

بشیر: نو ربیعه او انجیلا باید زرترزره ساحل ته ورسول شي.

بدر: په همدې مسئله زه له تاسره خبره کوم.

بشیر: زما په ګومان خو دا پریکړه شوې ده.

بدر بن مغیره له لږ سوچ وروسته وویل: بشیره! په دې اړه مې له ربیعې سره تر خبرو وروسته خپله پریکړه بدله کړه.

د بشیر مړاوې څېره ناڅاپه تازه شوه او ویې ویل:

زما خوب رښتیا شو.

بدر : او ددې خوب د وروستي برخې تعبير که واورې نو حيران به شې.
بشير په موسکا ووېل: ماته يې د وروستي برخې تعبير هم معلوم دی.
بدر: ښه ده ووايه!
بشير: ته له ربيعې سره واده کوې.
بدر: نو څه وخت؟
بشير:نن!
بدر: مگر دا خبرې تاته څه رنګ معلومې شوې. تاته به انجيلا ويلي وي او هغې به له ربيعې نه اوريدلي وي!
بشير: نه بدره! ستا ځيره ماته د يوه کتاب په څير ده ته تولي نرۍ ته يوه معما يې خو ماته نه يې، اوس ووايم ماته داخبرې ولې معلومې شوې؟
بدر: ووايه!
بشير: له ربيعې سره تر ملاقات وروسته چې ته د پريشانۍ په حالت کې ماته راغلې نو زه وپوهيدم چې تاخپله پريکړه بدله کړې. او تا چې ووېل چې د غرناطې په باب کوم نوې خبر مې د پريشانۍ سبب نه دی نو زما گومان نور هم په يقين بدل شو. له دې نه پرته که کومه بله سياسي او يا پوځي خبره واي نو تا به زما پر ځای د منصور لټون کاوه او يا به د شورې راغوښتنه، له دې وروسته چې تا ووېل چې ربيعه به همدلته اوسي نو وپوهيدم چې زموږ شاهين اوس په خپله ځاله کې يوازې اوسيدل نه غواړي.
بدر: تاته ددې څه پته ولگيده چې زه همدا نن واده کوم؟
ستا په ځيره داليکل شوي چې تا مهمه پريکړه کړې ده، او ستا مهمې پريکړې زرترزره نافذيږي.
بدر: ستا مطلب دا دی چې زه عجول يم!
بشير: نه زه د يوه سپاهي د غوره صفت يادونه او ستاينه کوم.
عام مرغه چې څومره ځنډ وروسته الوزي، شاهين هومره گړندي خپل دوره کړې وي او بيرته راستون شوی وي. کله چې تا دا پريکړه وکړه چې ربيعه به دلته پاتې کيږي نو د واده سبا ته ځنډولو سوال نه پيدا کيږي.
بدر ووېل: ښه فرض کړه چې زه همدا نن واده کوم.
بشير وخندل ويې ويل: ماته د فرض کولو ضرورت نشته زه پوهيږم.

بدر: ښه! زه د اندلس له ارسطو نه پوښتنه کوم چې دده اراده څه ده؟

بشیر: پرما له یوې تجلۍ نه د معذرت او د یوې غلطۍ پرېکړې د بېرته اخستلو مسؤلیت دی. او دا ډېر غوره مسئولیت نه دی. په دې معامله کې د ارسطو عقل چندان کار نه کوي.

بدر جدي شو وېې ویل: بشیره! زه غواړم ستا واده هم نن ترسره شي، بشیر ځواب ورکړ: بدره! تاته ددې ویلو ضرورت نشته، له هغې نه بېلتون زما لپاره ډېر گران ؤ. زه ستا ډېر احسانمن یم چې د دوی د مراکش ته استولو پرېکړه دې بدله کړه، که هغه تللې وای نو زما د ظاهري خوښۍ سره سره به دې دااحساس کړی وای چې ستا ملګرې د ژوند د سرمايې ډېر څه له لاسه ورکړي. زما د تشو کرسندو خنداګانو سره به دې دا حس کړی وای چې زه کوم خبره درنه پټوم.

بدر وویل: بشیره! که ماته معلوم وای چې د انجيلا په څېر ته هم له هغه سره مینه لرې نو مابه د هغې مراکش ته لیږلو خبره نه وه یاده کړې، ما چې سهار وویل چې اوس د دوی مراکش ته لیږل غوره دي، ستا له څېرې نه داسې ښکاریده چې زما په پرېکړه یوه ذره هومره پرېشانه نه یې.

بشیر ځواب ورکړ: هغه وخت زما په وړاندې خپله مسئله نه وه، ما هغه مجبورۍ لیدې چې بدر بن مغیره غوندې غازي یې د خپلو ډېرو ګرانو هیلو په پرېښودلو مجبور کړی ؤ. ما دا لیدل چې هغه مجاهد چې توره یې یوه اولس ته پناه ورکوي هغه تجلۍ رخصتوي چې د ژوند ملګرې کیدونکې یې وه.

ته زما په مخ کې د یوه کمره په څېر ولاړ وې. ستا د عظمت رعب پر ما پرېوتلی ؤ. تا د قوم د زنځیرونو د شلولو لپاره د ژوند له ټولو خوږو سره اړیکې شلولې، نو ستا یوه ملګرې به دا څه وړ ویلای شوای چې زه د مینې زرینو تارونو د چا له لمن سره تړلې یم،

زه په ربیعه هم خفه وم، پر دې پوهیدم چې هغه په مراکش کې تر ژوندې پاتې کیدو له تاسره په مرګ خوښه ده.

بدر وویل: بشیره! دا زما د ژوند لومړنۍ پرېکړه وه چې په بدلولو یې مجبور شوم. ما د ربیعې زړه ماتول ښه ونه بلل ما د راتلونکو ټولو خطرونو

نه خبره کړې ده، هغې د ساحل پر ځای له ماسره ګرداب غوره کړ، اوس خدای(ج) ښه پوهیږي چې دا سهی پریکړه ده که غلطه، د ځان په باب داډ درکوم چې په عزم کې مې بدلون نه راځي د دښمن لپاره به مې د توري په تیره والي کې کوم فرق رانه شي. زه ویریدم چې د ربیعي په باب د فیصلې په بدلیدو به مې ملندې وهي. خو زه ستا احسان منم، اوس ته الجیلا ته ورشه هغې ته تسلې ورکړه.

ماښام مهال د شاهین په دره کې له یوه سره تربله سره نغارې غږیدلې. د بدر او ربیعي او الجیلا او بشیر ودونه شوي وو.

د الحمرا وروستی ساتونکی

د غرناطی د کلابندی اومه میاشت وه، د ښار حالت ډیر خراب ؤ. خلك له لوږی نه په تنګ شوی وو، د غرناطی مشران په یوه کوټه کی راټول شوی وو د غرناطی زمری موسی بن ابی غسان په قهر جن نظر ابوعبدالله او د هغه ملګرو ته کتل.

د فردیناند له لوری راغلئ د سولی ایلچی کوټی ته راننوت هغه د تخت مخی ته په تعظیم شو او بیا څو ګامه شاته ولاړ په ادب ودرید، په ښی لاس کی یی د فردیناند لیك ؤ. ابوعبدالله او د مجلس نور خلك ئی چی ځانته متوجه ولیدل لیك یی پرانیست او په لوستلو یی پیل وکړ:

اعلی نسبه تولواك ستر فردیناند یو ځل بیا ابوعبدالله ته مشوره ورکوی چی ددی بی ګټی جګړې په اوږدولو دی د خپل رعیت ستونزی نه زیاتوی، د غرناطی پاچا به تر اوسه پوری پر دې داده شوی وی چی ترڅو غرناطه وننیسی د قسطلی پوځ به بیرته ستون نه شی، ددی هم څه امکان نشته چی د افریقا په خپلمنځی جګړو کی مصروف پاچاهان دی غرناطی ته مرستی لپاره پوځونه راواستوی. د لوی فردیناند یقین دی چی د غرناطی او شاوخوا غرنیو قبایلو د ایل کولو لپاره پوره ځواك لری. پر دی سربیره پاچا او ملکه ابوعبدالله او رعیت ته یی د سولی لاس ورغځوی، که ابوعبدالله د خپل رعیت بد حالی نه غواړی نو زر تر زره دی وسله کیږدی، او د سولی د شرطونو د توافق لپاره دی خپل استازی راواستوی، تولواك فرناند دا داډ درکوی چی چلند به یی ډیر سخاوتمندانه وی.

که داسی نه وی نو د غرناطی د بربادی مسئولیت به د ابوعبدالله پر غاړه وی.

د دربار خلکو په چوپه خوله ابوعبدالله، ابوالقاسم او موسی ته کتل، ایلچی لیك بیرته ونغښت او ابو عبدالله ته یی وړاندی کړ، ابوعبدالله خپل ښی او کیڼ لوری وزیر او د پوځونو اعلی قوماندان ته وکتل. ابوالقاسم

عبدالملك ايلچي ته وکتل وېې ويل: تر سبا پورې به موږ ځواب درکړو.
ايلچي پاچا ته خم شو له سلام وروسته له کوټې نه ووت. په دروازه کې دوه ساتونکي ورسره شول او شاهي ميلمستون ته يې بوت.
ابوعبدالله ليك يو ځل بيا پرانيست او له يو نظر ليدو وروسته يې موسى ته وکتل په غمجنه لهجه يې ورته وويل: موسى ستا رايه څه ده؟
موسى جګ شو يوه شيبه يې چوپ د مجلس حاضرينو ته وکتل او بيا يې وويل:

موږ ته داسې ويل شوي وو چې د فردیناند ايلچي د سولې پيغام راوړي او راځي خو د سولې لپاره چې لومړی شرط دوی را استولی دی دا دی چې موږ وسله کېږدو. زما په ګومان خو د وسلې له ايښودو وروسته د نورو شرطونو توافق ته هيڅ ضرورت نشته. ددې ليك مفهوم دا دی چې لومړی موږ بايد د فردیناند زورته ګونډه ووهو او بيا دې دده په رحم او کرم بروسه وکړو. ابوالقاسم عبدالملك موږته ويل چې فردیناند له موږ سره يو باعزته توافق ته تيار دی. څکه خو بايد په خلاص ذګر کې له جګړې نه ډډه وکړو، تاسو زما خبره وانه وريده، تاسو په ځان غولولو روږدي ياست، او دا دی تن يې پخپله نتيجه وينئ. محترم پاچا، لوی وزير صيب، او د اولس مشرانو! زما رايه تاسوته معلومه ده، توري تل د قلمونو پريکړې نه دي ماتې کړې، فردیناند ګومان کوي چې د غرناطې مړي په قبر کې ايښودل شوي او اوس يوازې پرې د خاورو اړ ولو کار پاتې دی. د هغه استازي تاسوته دا پيغام راوړي چې که تاسو په لحد کې پريوتلو ته چمتو ياست نو ستاسو هديره به ستاسو د خوښې سره سمه جوړه شي، تاسو که پخپله د خپلې مړي خپه کولو ته چمتو شوي نو د مړي سپکاوی به مونه کيږي.
محترم پاچا! که ته له مانه د فردیناند د ليك ځواب غواړې نو د غرناطې د اولس لحوا هغه ته يوه توره واستوه، عزتمند تړونو ته په قلم نه په توره ليکل کيږي.
موسى کيناست او تر لږ څنډه په مجلس چوپتيا خوره شوه، ابوعبدالله خپل وزير ته وکتل او وېې ويل: ابوالقاسمه! ته څه وايې؟
ابوالقاسم جګ شو او خبرې يې پيل کړې:

لوی پاچا! زه د موسی بن ابی غسان مخالف نه یم، زه دده د احساساتو درناوی کوم. خو که دی زما په نیك نیتی بدگومانه وی زه همدا اوس استعفی ته تیاریم. زما گناه دا ده چی له ښار نه بهر په خلاص میدان کی مې د جگړې مخالفت کړی. خو موسی بن ابی غسان پوهیږی چی ما دا د بی زړتوب په وجه نه دی کړی. ما یوازی دا نظر ورکړ چی که د جگړې پریکړه زموږ په حق کی نه وه نو موږ به له ډیر دردناك برخلیك سره مخ شو.

د پوځ چی کوم حالت دی ترما موسی ته ښه معلوم دی، د اولس حالت هم له هیچا نه پټ نه دی. موسی به ښایی دا تور په مانه لگوی چی هغه ورځ د الحمرا په دروازه کی چی خلکو د سولی په پلوی مظاهره کړی وه زما سازش ؤ. او له هغه وروسته چی کومو مشرانو او د پوځ قوماندانانو په خلاص ډگر د جگړې مخالفت وکړ هغه ما ورښودلی وو. او نن چی د فردیناند د ایلچی په راتگ په ښار کی خلك خوښی لمانځی هغوی ته هم ما پټ هدایت کړی دی.

د غرناطی مشرانو! که تاسو د موسی له پریکړی سره موافق یاست چی زموږ سره تر وروستی سلگی له جگړې پرته بله لاره نشته نو زه هم درسره یم او دښمن به ستاسوله پریکړې نه خبر کړای شی.

یو مشر اوچت شو ویی ویل: زما رایه دا ده چی موږ باید د پریکنده جگړې لپاره تیار شو خو که ددی ترڅنگ د کومې باعزته معاهدی امکان وی نو د خبرو اترو دروازه هم باید ونه تړو.

بل مشر اوچت شو ویی ویل: د احساساتو په څپو کی باید ترخه حقایق هیر نه کړو، د ښار خلك له لوږی مرې، که دا کلابندی د یخنی تر موسم پوری اوږده شوه نو زموږ حالت به نور هم خراب شی، له بهرنه د بدر بن مغیره د گوتو په شمار کسانو نه پرته نور له چانه د مرستی څه تمه نشته زموږ پوځ د لوږی او جگړې د غبرگ مصیبت نه پزې ته راغلی. یو د دین عالم اوچت شو ویی ویل: که موږ دا فرض کړو چی دا کلابندی که څو میاشتی نوره اوږده شی هم ژوندی اوسیدای شو او یا که له ښار نه خلاص میدان ته ورووزو او په جگړه فردیناند کلابندی ماتولوته اړباسو هم نو څوك ویلی شی چی دا جگړه به پای ته ورسیږی او فردیناند به له ډیرو ترتیباتو

سره بیا حمله نه کوي، آخر موږ تر کومه باید وجنګیږو؟ موږ باید دا هم هیر نه کړو چې زموږ د جګړې دوام په نورو اندلس کې زموږ د هغو بې وسه ورونو ستونزې زیاتوي چې د عیسویانو تر ولکې لاندې د دوی په پاچاهي کې اوسي.

موسی جګ شو ویې ویل: که نن موږ په غرناطه کې د کلابندۍ پر ځای د تسلطلي د حصار په مخکې پراته واي نو زموږ د هغو ورونو حالت به داسې نه ؤ. پر هغوی د مصیبتونو غر هغه وخت راپریوت چې عیسویانو ته زموږ بې حسي څرګنده شوه.

یو بل سړی جګ شو ویې ویل: د غرناطې ځنې علما وایې چې د فردیناند سره زموږ دا جګړه جهاد نه دی. زموږ داولس زیاته برخه د عیسویانو تر لاس لاندې شوې دي او زموږ دا جګړه به زموږ او زموږ د ورونو له ستونزو ډیرولو پرته بله نتیجه ورنکړي.

موسی له غوسې نه شونډې وچیچلې جګ شو په لړزېدلي غږ یې وویل:

زموږ جګړه د ظلم او تیري پر خلاف د انسانیت د دفاع جګړه ده زموږ برۍ به د انسانیت برۍ او ماته به مو د انسانیت ماته وي زه په دې مجلس کې داسې احمق ته د عالم ویلو اجازه نشم ورکولې چې دا جګړه جهاد نه بولي.

د غرناطې اولسه! تاسو دا سوچ ولې نه کوئ چې موږ د هغې خاورې پر سر جنګیږو چې پرې ولاړ یو، که له موږ نه دا واخلي نو هیڅ به راپاتې نه شي، که غرناطه زموږ له لاسه ووته نو په اندلس کې به د اسلام ډیوه د تل لپاره مړه شي له دې نه وروسته د دربار هر سړي په نوبت په بحث کې برخه واخستله، نیمه شپه بحث پای ته ورسید، له موسی او د ده د څو ملګرونه پرته نور د ټولو رایه دا وه چې ابوالقاسم باید فردیناند ته ورواستول او ابوالقاسم چې د فردیناند د سولې څه شرطونه راوړي په هغو به بحث کوو، که دغه شرطونه د منلو وړ وو نو ښه که نه نو د پریکنده جګړې په اړه به غور کوي.

موسی داده ؤ چې د فردیناند لخوا به د سولې شرطونه دومره سپک وي چې دغرناطې اولس به یې هیڅکله هم ونه مني څکه خو چې دده د خوبنې

پرخلاف ابوالقاسم فردیناند ته واستول شو ده پوځ ته د پرېکنده جګړې د تیارې امر وکړ. بدر بن مغیره او دهغه ملګروته یې هم د تیارۍ خبر ورکړ. ابوالقاسم تر دری ورځو پورې له فردیناند سره د سولې پر شرایطو خبرې کولې په دې موده کې د ښار په جوماتونو کې د موسی اروا پالو ویناؤ په ښاریانو کې نوی ولولې راپورته کولې. د اولس د جوش او جذبې په وجه د جګړې مخالفین تر ډېره حده غلي شوي وو.

* * * * *

(۲)

له درې ورځې اوږدو خبرو وروسته ابوالقاسم عبدالملك چې له فردیناند سره د سولې په کومو شرطونو پر توافق بریالی شو هغه دا ؤ چې:

۱ - دواړه لورې به تر (۷۰) ورځو پورې اوربند کوي. او په دې موده کې به په لاندې شرطونو د غرناطې حکومت فردیناند ته سپارل کیږي.

۲ - دواړه لورې به د جګړې بندیان خوشې کوي.

۳ - د غرناطې عیسوي حکومت به د مسلمانانو د مال او سر د خوندي ساتلو ذمه واري اخلي.

د مسلمانانو په مالونو، ځمکو او جوماتونو کې به عیسویان هیڅ مداخله نه کوي. دوی به د لمانځه، آذان او روژې نیولو پوره آزادي لري. د مسلمانانو کورونو او جوماتونو ته به د عیسویانو د ننوتلو اجازه نه وي.

د مسلمانانو د دوسیو او دعواپریکړه به د دوي د شریعت له مخې کیږي. او د دې هدف لپاره به مسلمان قاضیان ټاکل کیږي. هیڅ یهودي یا عیسوي به د دوی د پریکړو واك نه لري.

٤ - که مسلمانان غواړي افریقا ته د هجرت اجازه لري. او عیسوي حکومت به دوي ته کښتې برابروي.

٥ - مسلمانان به د دین په پرېښودلو نه مجبوریږي، کوم عیسویان چې مسلمان شوي دي هغوي به هم دین پرېښودلو ته نه مجبوریږي. د مسلمانانو په کورونو به د عیسوي پوځونو پهرې نه دریږي او نه به پر دوی څه مالیه او جزیه اېښودل کیږي.

٦ - سلطان ابوعبدالله ته به دغرناطې پرېښودو وروسته د البشارات

حکومت سپارل کيږي.

۷ - تر (۷۰) ورځو پورې به غرناطه، الحمرا او ټولې وسلې عيسويانو ته سپارل کيږي.

۸ - د عيسويانو له خوا به پر فرديناند برسيره د روما لوی پاپان هم پر دې تړون لاسليك کوي او ددې تړون د عملي کولو ذمه واري به اخلي.

ابوالقاسم د ابوعبدالله په دربار کې د تړون د شرطونو له لوستلونه وراندې له حاضرو خلکونه دا ژمنه واخسته چې ددې شرطونو په اړه به چې په دربار کې څه خبرې کيږي هغه به بهر اولس ته نه رسول کيږي.

په دربار کې د علماؤ او سردارانو زياتره نظر دا ؤ چې د فرديناند شرطونه ډير سخاوتمندانه دي. خو موسی ددې تړون په مخالفت کې د خپل ټول زور څخه کار واخست، تر څلورو ورځو پورې بحث دوام درلود، د سردارانو اکثريت د تړون په ملاتړ خپل نظرونه وړاندې کړل، نن د بحث وروستي ورځ وه په الحمرا کې د غرناطې د زمرې وروستي چيغې کړنګيدلې، د دربار حاضرين چوپ دده خبروته ناست وو، موسی بن ابی غسان وويل: د غرناطې اولسه! زه ستاسو په مړاوو څيرو د هغه قوم د تقدير فيصله لولم چې پر دې هيواد يې اته سوه کاله واکمني کړې ده، زه پوهيږم چې زما کړيکې او فرياد به په تاسو هيڅ اغيزه ونه کړي. ستاسو په رګونو کې هغه وينه وچه شوې ده چې په الفاظو په جوش راتلې شي. خو پر دې سربيره چې زه پوهيږم، غږ به مې له دې ديوالونو سره ترټکر وروسته په فضا کې ورك شي تاسوته په يو څه ويلو مجبوريم. الفاظ مړيوته د ژوند د اوبو کار نشي ورکولی. خو که په تاسو کې د ژوند کومه ساه پاتې وي نو زما خبرې په غور واورئ. د قيامت په ورځ به د الحمرا مانۍ دغه بې روحه ډبرې ګواهي ورکوي چې کله تاسو پخپلو لاسونو خپله مړيخپه کوله چا تاسو منعه کولئ، کله چې تاسو د مرګ په خوب ويده کيدئ، يو چا خو خوزولئ او راپاڅولئ، او کله چې تاسو د ځان او خپل اولس لپاره د ذلت لاره غوره کوله يو چا د عزت د مرګ لاره درښودله، تاسو له خپل همت او د خدای(ج) له رحمت نه مايوس دا ګني چې دښمن ته وسلې کيږدئ نو د ژوند پاتې شپې ورځې به آرامې تيرې کړئ، خو په دې نه پوهيږئ چې د غلامۍ د ژوند هره شيبه به ترمرګ

بده وي. که تاسو له دی نه نه شرمیږئ چی د قیامت په ورځ به خپلو هغو پلرونو ته څه ورګوری چې هڅوکې یی پر دی خاوره کې ښخ دی نو د خدای (ج) لپاره دا سوچ وکړی چی ستاسو راتلونکی نسل به تاسو ته څه وایی؟ تاسوته له خپلو پلرونو نه حکومت په میراث پاتی شو، او تاسو خپلو اولادونو ته څه شی پریږدی؟ غلامی، ذلت او رسوایی!!

که تاسو وسله کیښږده نو نه یوازی به زموږ د تیرو څو کلونو قربانی خوشی ولاړی شی بلکی هغه ټولی وینی به خوشی ضایع شی چی د طارق بن زیاد له وخته تر ننه په دې خاوره تویی شوی. نن د قوم د شهیدانو ارواوی تاسو وینی، د دوی دوینو سپکاوی مه کوی، زما نن هم دا ایمان دی چی دا جګړه ګټلی شو، تاسو دا وایی چې د غرناطې خلك له لوږی نه تنګ شوی دی، خو آیا دا لوږه چی له بی زړه نه زړور جوړوی آیا له زړور نه بی زړه جوړ کړل؟ که تاسو همت ونه بایلي اوس نن هم جګړې ته چمتو دی، موږ په څلوېښت زره غازیانو په لوشه کی دښمن ته ماته ورکړی، آیا یو لك تنه اوس د غرناطی دفاع او ساتنه نشی کولی؟ تر نن پوری موږ د غرناطی د دیوالونو تر شا غلی وو، خو اوس به کفنونه پر سر وتړو او راوبه وزو که ژوندی پاتی شو نو آزادی به مو ساتلی وی، که شهیدان شو هم عزت به مو ساتلی دی. دا څمکه به چُی په هره ذره یی زموږ د نیکونو د عزت داستانونه نقش دی زموږ ذلت نه وینی. دا آسمان چی اته سوه کاله یی زموږ د نیکونو توری لیدلی دی زموږ په پښو کی به د غلامۍ زولنی ونه وینی. د قیامت په ورځ به زموږ لمن د شهادت په وینو رنګینه وی خو پر هغی به د غلامۍ او ذلت تور داغونه نه وی.

یو د نفوذ خاوند سردار اوچت شو ویی ویل: ته بیا هم د احساساتو په سیند لاهو شوی، ستا د غیرت او زړور تیا په باب شك نشته خو ته ترخه حقایق له نظره غورځوی، ته پوهیږی چی په الفاظو کوم مورچل نشی فتحه کیدای.

موسی بن ابی غسان په سهمجن او درانه غږ ورته وویل: کښینه! د ترخو حقایقو نه سترګی پټول زما نه ستا کار دی.

خو د هغه له کښیناستلو نه وروسته یو بل عالم جګ شو او ویی ویل:

موسی! په هیڅ مذهب کې هم ځان وژل روانه دي. مونږ د خدای(ج) د رضا په وړاندې بې چاره او بې وسه یو، د تقدیر لیک څوك نشي ورانولی. له غوسې نه د موسی بنه سره وځلیده جګ شو په لړزیدلی غږ یې وویل: تاسو ذلت او غلامۍ ژوند، او شهادت ځان وژل ګڼئ، دا نوی خبره نه ده کله چې طارق د اندلس پر ساحل بیړۍ سوځولې او خپلو ملګروته یې د وړاندې تلو امر ورکړ نو هغه وخت هم ستاسو په څیر د تدبیر خاوندانو ویل چې دا ځان وژل دي. او کله چې د سلطان ابوالحسن پوځ د لوښه پر لور پرمختګ کاوه نو ستا سودا ګومان ؤ چې دا کار ځان وژل دي. طارق او ابوالحسن زمونږ په څیر معمولي انسانان وو، خو د بدر په میدان هم چې د کایناتو د سردار صلی الله علیه وسلم ۳۱۳ تنه ملګري سرښندویان د دښمن د یوه لوی پوځ په مخکې ودریدل نو د منافقینو یوه ډله د کفارو له زوره وویریدل او ویل یې چې د اسلام ډیوه تر اوسه د کفر د سیلیو سره د مقابلې توان نه لري. زه نه پوهیږم چې تاسو د کوم خدای(ج) په رضا قایل یاست، زه یوازې یو خدای(ج) پیژنم د همغه امر منم، او د همغه په وړاندې سر ټیټوم: زما خدای(ج) هغه دی چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یې قرآن نازل کړی. زما خدای(ج) هغه ذات دی چې نوح علیه السلام ته یې له توپان نه نجات ورکړ، زما خدای هغه دی چې ۳۱۳ تنه یې پر زرو تنو بریالي کړل، زما خدای هغه دی چې د قیصر او کسری تاجونه یې د سارایي عربو په پښو کې وروغورځول. د هغه خدای محبوب صلی الله علیه وسلم ماته دا لارښونه کړې ده چې که مؤمن ژوندي وي نو غازي او که مړ شي نو شهید به وي. د هغه خدای جل مجده منونکې د توري پر تیغ درومي خو د غلامۍ د زنځیرونو بوج نشي اوچتولی، د هغه خدای(ج) رضا دا ده چې مونږ کفنونه تر سرتاوکړو او ډګرته راووزو او د نړۍ تر وروستیو ګوټونو د ظلم، تیرۍ، وحشت او بربریت په ختمولو پسې ولاړ شو، دغرناطې خلکو! زه ستاسو په سترګو کې د اوښکو څاڅکي ګورم. خو غرناطه ستاسو وینې غواړي، د اولسونو د عزت او آزادۍ تاریخ په اوښکو نه په وینو لیکل کیږي، تاسو د اولس لارښوونکي یاست اولس تاسو ته د خپلې راتلونکې د پریکړې واك درکړی. که تاسو غلطي وکړه نو اولس به یې سزاګالي، د فطرت په قانون

کي وګوري د ځانګړيو اشتباهاتو زغم شته خو دله ډېرې غلطۍ نه بخښل کېږي، که تاسو ډوبيدل غواړئ نو د خدای (ج) په خاطر اولس ته د ډوبيدو مشوره مه ورکوی، ستاسو سره وسايل شته، تاسو به د مصيبت په وخت کي غرناطه پرېږدی او بل لوري ته به ولاړ شي خو اولس ته داسې حالات مه زېږوی چې د هيڅ لوري نه شي.

موسی کښيناست، په دربار کي چوپتيا خپره شوه، ټولو تر ډېره ځنډه يوې بلې ته کتل بالاخره ابوالقاسم اوچت شو او وې ويل: د قوم مشرانو! د غرناطې د برخليك پرېکړه ستاسو په لاس کي ده، ما ستاسو په امر له دښمن سره د سولې خبرې اترې وکړې. خو د دې شرطونو منل او يا نه منل د تاسو کار دی، که تاسو پوهيږئ چې په دې حالاتو کي جګړې ته دوام ورکولی شو نو زه ستاسو د پرېکړې هر کلي کوم، خو که تاسو مايوس ياست نو بيا دا شرطونه غنيمت وګڼئ، زه په ځانګړې ډول د موسی نظر تاييدوم، خو د يوه وزير په حيث زه ستاسو د پرېکړې انتظار کوم، اوس دلته هغه ټول مشران او پوځي افسران شته چې د غرناطې د اولس او پوځ نمايندګي کولی شي. زه يوازې دومره پوهيږم چې که تاسو د جګړې د دوام پرېکړه وکړې نو ددې نه زغمونکی حالت سره سره به ټول اولس يو ځل بيا راپاڅي، خو که تاسو د سولې پلويان ياست بيا له پوځ او اولس نه څه تمه کول بې ګټې ده، زه خدای(ج) ته دعا کوم چې د پرېکړې په وخت مو لارښوونه وکړي.

يو بربری سردار اوچت شو وې ويل: موسی بن ابی غسان ته معلومه ده چې موږ د ډېرې مايوسی په حالت کي هم په جګړه کي د هغه ملاتړ وکړ، خو اوس حالت داسې دی چې پر دې پرېږدي اچول بې ګټې دي. د جګړې د دوام دوې نتيجې کېدای شي، بشپړه فتحه او يا بشپړه تباهي، خو د سولې په صورت کي به موږ د بشپړې تباهي نه بچ شو.

بل سردار پاڅېد او د هغه خبرې يې تاييد کړې، بيا څو تنه علماء يو بل پسې پاڅېدل او وې ويل چې دا د خدای (ج) رضا ده موږ ددې پر خلاف نشو جنګيدلای.

د غرناطې يو مفتی چې د اسلام په دين يې څو کتابونه ليکلي و پاڅېد

او ويې ويل: په دې کې شك نشته چې نصرانیان نن زموږ دښمنان دي، خو د سولې په حال کې به موږ ته ډېره سوله ایزه فضا کې دوی ته د اسلام د تبلیغ موکه په لاس راشي او د نفرت دیوالونه به چې نن زموږ تر منځ دریدلي دي پخپله راولیږي. زه هغه ورځې نږدې وینم چې د مسلمانانو دښمنان به د اسلام غوړه سپاهیان او ساتونکي وي. د قرطبې یوه مهاجر چې په خپل ذهانت یې په ځو میاشتو کې د غرناطې په دربار کې ښه محبوبیت او رسوخ موندلی ؤ دا خبرې تایید کړې.

* * * * *

(۳)

د ویناګانو دا لړۍ تر ماسپښین پورې روانه وه، د غرناطې امیرانو او علماؤ د سولې په پلوي پریکړه وکړه، د ټولو په پای کې ابوالقاسم اوچت شو ابوعبدالله ته یې وکتل، د غرناطې د بدمرغه اولس وروستي تاجدار سر ښکته اچولی ؤ او ناست ؤ، ابوالقاسم وویل: لوی پاچا! د اولس د مشرانو پریکړه دا ده چې د سولې دا شرطونه ومنې، ستاسو حکم څه دی؟

ابوعبدالله د ډیرې بې وسۍ په حالت کې د دربار خلکو ته وکتل، له موسی نه پرته د ټولو په څیرو مایوسي خپره وه، ابوعبدالله په غمجن آواز وویل: زما ګومان ؤ چې د اولس دا مشران به د موسی له خبرو اوریدو وروسته خپله فیصله بدلوي، خو داسې ښکاري چې د برنادۍ ددې اور هیڅ چاره نشته چې ما په خپل لاس بل کړی ؤ. ابوعبدالله نور هم څه ویل غوښتل خو غږ یې په ستوني کې بند شو او سترګې یې اوښلنې شوې.

ابوالقاسم موسی ته وکتل، د هغه له سترګونه د غوسې لمبې بادیدې ابوالقاسم وویل: موسی ته نور څه ویل غواړې؟

موسی د هغه په ځواب کې اوچت شو، او تر یوې شیبې څنډ وروسته یې وویل:

زه د وروستي ځل لپاره تاسوته خطاب کوم، له دې وروسته به زما غږ وانه ورئ. له نن نه وروسته زموږ لارې بیلې دي، زه د عزت په مرګ کې ستاسو سره ملګرې کولی شم، د ذلت د ژوند لپاره ستاسو سره نشم اوسیدای. تاسو داسې ګڼئ چې د فردیناند د سولې په شرطونو کې تاسو ته

د امن او دوستی پیغام دی. تاسو گومان کوی چی خپله آزادی دښمن ته وسپاری نو تاسو به آرام او آسوده پاتی شی خو ځانته دوکه مه ورکوی. دا الفاظ له دی کاغذ نه ډیر بی ثباته دی چی پری لیکل شوی دی زما اروا د هغه ذلت له تصور نه لړزیږی چی تاسو ته به د فردیناند په غلامۍ کی درپه برخه شی. کله چی دوی غرناطی ته ننوزی ددغه سخاوتمندانه الفاظو مفهوم به له یوی مخی بدل شی، تاسو فکر کوی چی د فردیناند د پوځیانو په پهره کی به آرام خوب وکړی، تاسو گومان کوی چی په دنیا کی له بی وطنه کیدو او ذلیل کیدو وروسته به د اسلام خدمت وکړئ، خو په یاد ولری! د فردیناند د حکومت له پیلیدو سره به په غرناطه کی د وحشت او ستم داسی دوران راشی چی تر اوسه پوری په نړۍ کی کوم اولس نه وولیدلی، هغه ژبه چی د خدای(ج) او رسول نوم واخلی غوڅه به شی. ستاسو لوڼې، خویندې به په ډك بازار کی بی حرمته شی. او تاسو به د توری په څوکه عیسویان کړی. ستاسو لپاره به دغه پراخه او لوی محلونه نه وی تنگ او تیاره زندانونه به وی. څمکه به ستاسو اوښکی وینی او آسمان به مو آهونه اوری، زه به دا ننداری نه وینم، ماته د آزادی مرگ آسانه دی. تاسوته به د غلامۍ ژوند سخت وی، زه څم له دی وروسته به ما بیا ونه وینی.

موسی گړندی گامونه واخستل بهر ته ووت د «دارالاسود» له دروازی نه بهر د ابوعبدالله مور او میرمن ولاړې وې. د هغی په سترگو کی اوښکی وی، موسی یوه شیبه ودرید هغی ته یی وکتل او بیا په همغه توندی وراندی ولاړ، لږ څند وروسته دده د کور په دروازه کی د خلکو گڼه گونه وه، موسی پر خپل ښکلی آس سپور د محل له دروازی نه راووت. له سره تر پښو په زغره کې پټ ؤ. خلکو چی دی ولید یوی او بلی خواته شول، او ده له چا سره له څه خبروپرته آس ته پونده ورکړه، د ښار له دروازی نه له وتلو وروسته دده گړندی آس د گردونو په لړو کی له نظره پناه شو.

تر اوسه پوری د غرناطی د زمری له سهی برخلیك نه څوك خبر نه شول، د ځینو خلکو گومان دی چی د زونیل د سیند په څنډه د فردیناند له پوځ سره مخ شو او په جگړه کی شهید شو. ځینی نور وایی چی د فردیناند پر پوځ ورگډ شو څو تنه یی ووژل او بیا چی پخپله هم ډیر ټپی شو نو دریاب

ته یې ورتوپ کړل موسی بن ابی غسان د تاریخ د هغو شخصیتونو له ډلې نه دی چې عادي انسان نه ګڼل کیده او خلکو یې په مرګ باور نه کاوه د غرناطې مظلومو مسلمانانو تر یوې مودې دا ګومان کاوه چې هغه مراکش ته تللی او د دوی د مرستې لپاره لښکر تیاروي، خو د هسپانیې یو عیسوي مورخ « انتونویاګاپیدا » لیکي چې یو ماښام د «زو تیل» د سیند په غاړه د فردیناند د لښکر پنځلس تنو نیزه وهونکو پر یوه سپور غبرګ وکړ، مسلمان شاه ځلمي دوی ته د ځواب پر ځای پرې حمله وکړه او د تیزې په لومړي ګزار یې د فردیناند یو پوځي وواژه، له هغه وروسته یې یو پر بل پسې د عیسوي ډلې د پوځیانو تر نیمایي زیات کسان ووژل. بالاخره دی پخپله هم سخت ټپي شو، خو بیا یې هم په ګونډو په خنجر مقابلې ته دوام ورکړ. کله چې یې لاس او پښو بلکل ځواب ورکړ او له حرکته ولوېدل، نو یې د ساه ورکولو په وخت کې هم د دښمن په لاس د اسارت ذلت خوښ نه کړ په ډېرو هڅو یې ځان سمندر ته وغورځاوه د ټپونو او ستومانۍ په وجه یې لامبو نشوای وهلی او ځپو په خپله غېږه کې پسې واخست. عیسوي سپرو چې دده آس راونیو، د غرناطې د جګړې بندیانو دا خبره تصدیق کړه چې دا د موسی بن ابی غسان آس دی.

* * * * *

(٤)

د الحمرا راز تر ډېره د غرناطې له اولس نه پټ پاتې نه شو، د ښار ځوانان چې موسی یې خپل ژغورونکی ګاڼه د امیرانو پر خلاف شول، په پوځ کې که څه هم داسې یوه ډله پیدا شوې وه چې د سولې پلوي وو، خو زیاتره داسې خلک وو چې له جنګه پرته یې د خپلې ماتې منل نشوای زغملی.

یو سهار چې خلک راویښ شول د غرناطې د هر جومات پر دروازه داسې اعلان ځړېدلی ؤ چې ابوعبدالله او د هغه اندیوالانو له دښمن سره داولس د آزادۍ او عزت معامله کړې ده خو سبا ته د سولې خوښوونکو او ماته خوړلیو ذهنونو خاوندانو ځای ځای دا اعلانونه ټینګ کړي وو چې د فردیناند د سخاوتمندانه شرطونو ردول د نعمت کفران دی. دا د اعلان پیل ؤ

څو ورځي وروسته خبري تر دې پوري راغلې چې په هره مدرسه محله او جومات کې د سوله غوښتونکو او جګړې دپلويانو تر منځ تکرونه راغلل، په مدرسو او منبرونو هم يو د بل پر خلاف ويناوي او خطابي پيل شوې، يو ماښام د ښار د پروزياتو خلکو د ابوعبدالله او نورو اميرانو پر خلاف درنه مظاهره وکړه، د سولې غوښتونکو يوې ډلې د دوى د پوهولو هڅه وکړه خو د خلکو د احساساتو او جوش دا حالت و چې پر دوى ور پريوتل. د دوى له ډبولو او څغلولو نه وروسته خلکو په ښار کې مارش وکړ او د داسې څو اميرانو او علماؤ کورونه يې وسوځول چې د فرديناند د جاسوساتو شك پرې کيده، په ښار کې د کورنۍ جګړې له ويرې ابوعبدالله تر (۷۰) ورځو ته وراندې ښار فرديناند ته د حواله کولو پريکړه وکړه، او بالاخره يې د ۸۹۷ هـ ق د ربيع الاول په ۱۲ مه غرناطه د دښمن په ولکه کې ورکړه.

ابوعبدالله په آس سپور شو له الحمرا نه ووت، په ده پسې د ښار پنځوس تنه اميران هم پر آسونو سپاره وو، له ښار نه بهر فرديناند ، ملکه ازابيلا او د دوى لښکر کتارونه تړلي ولاړ وو، ابوعبدالله چې نصراني پاچا ته ورنږدې شو له اس نه کوز شو د زياتو هڅو سره سره يې اوښکې تر سترګو راوخوتيدې. فرديناند هم له آس نه پلی شو هغه يې په غيږ کې ونيو.

ابوعبدالله د الحمرا کنجي ورته وراندې کړې ويې ويل: خداى(ج) تاته د غرناطې واکمني درکړه، زما دعا ده چې هغه (ج) تا د رحم، عدل او انصاف ور وګرځوي.

ابوعبدالله ملکې ازابيلاته وکتل ، ملکې چې د الحمرا د عظمت په وراندې د غرناطې د وروستي واکمن بې کسې وليده اغيزه يې پرې وکړه، تر يوې شيبې پورې هغه يوه ښځه شوه، زړه يې راډك شو سترګې يې راډکې شوې او خپل خاوند ته يې وکتل، فرديناند چې د ملکې اشاره وليده د ابوعبدالله د تسلې لپاره يې څه ويل غوښتل خو ابوعبدالله چوپه خوله په آس پښه واړوله او جلب يې کش کړ لږ څند وروسته دى له هغه قافلې سره ملګرى شو چې د ده د مال او شتمنۍ سره د «اندرکس» په لورى روانه وه. په دغه قافله کې له ده سره ده ده مور او ميرمن هم ملګرې وه. د فرديناند

لښکر د فتحې نغارې غږولې ښارته ننوتل پاچا او ملکې له خپل خپل مذهبي پيشوا نه وغوښتل چې پخپلو سپيڅلو لاسونو د الحمرا په منار د صليب نښان ټينګ کړي. دغرناطې د ښځو او ماشومانو سترګې د الحمرا په منارونو ښخې وې. دې ښار چې تر پيړيو پيړيو يې داسلام غازيان له لرې لرې فتحونه بريمن د تکبير په شعارونو استقبال کړي ليدلي وو، اوس يې د دښمن د برې ترانې اوريدې. د الحمرا په برج تر اوسه د اسلام بيرغ رپيده، د غرناطې اولس د خپل تقدير دې ستورې ته کتل چې د تل لپاره لويدونکې و.

کله چې د غرناطې هلالي بيرغ راټيټيدلو او پر ځاى يې د صليب جنډه اوچته شوه نو يو لورې ته د فرديناند سپاهيانو د خوښيو سندرې ويلې او بل لورې ته د غرناطې د اولس زړه لړزوونکې کريږې اوريدل کيدې، د يوه فاتح اولس په رګونو کې د ژوند وينه چليده او د يوه مغلوب او مات اولس نضمونه لويدل.

ابوعبدالله د البشارات د يوې غونډۍ په څوکه خپل آس ودراوه. هغه د وروستي ځل لپاره غرناطې ته وکتل او په زوره زوره يې وژړل.

زړه ورې مورېې په حقارت آميزه لهجه ورته وويل: تا چې د کومې پاچاهۍ د ساتنې لپاره د ميړونو په څير خپلې وينې ونه بهولې شوې، اوس يې پر بربادۍ د ښځو په څير د اوښکو توېول څه ګټه لري؟

د البشارت په لړه ساحه د ابوعبدالله واکمنۍ له څو ورځو نه زياته ونه چليده، د هغه سيمې د آزادۍ خوښوونکو مسلمانانو په زړونو کې د ده لپاره له کرکې او نفرت نه پرته بل څه نه وو، ابوعبدالله عيسوي پوځ په مرسته پر دوې د حکومت کولو پر ځاى مراکش ته ولاړ او هلته د مراکش د پاچا په پوځ کې وګومارل شو.

* * * * *

(۵)

د موسى بن ابى غسان انديښنې سهې وې. دا تړون چې د غرناطې خلکو د امن او سوکالۍ پيغام باله يو د فريب دام ؤ او دوې پکې کيوتلي وو، تيورې د قلم ليک منسوخ کړي ؤ. فاتح د خپلې خوښې سره سم د تړون د

شرطونو مفهوم بدل کړی ؤ. او د مفتوح احتجاج هیڅ معنی نه درلوده. د فاتح اولس مذهبی مشر فتوی ورکړه چی د مسلمانانو دین د هسپانیی د اتحاد په مخکی خنډ دی. مسلمانان د حکومت وفادار نشی پاتی کیدای د غرناطی اولس د مراکش او نورو مسلمانانو د مرستی په انتظار دی. دوی جاسوسان دی او جلا دین، ژبه، جامه او کلتور یی د عیسوی حکومت لپاره خطر دی، حکومت یوازی هغه وخت د دوی د ساتنی ذمه واری اخلی چی دوی د خپل زړه د بدلون ثبوت وړاندی کړی. او ددی ثبوت لپاره یوازی‌ددوی رسمی اعلان بس نه دی. دوی د دی لپاره چی امن خوښ رعیت شی باید حکومتی دین ومنی.

نه یوازی په دنیا کی د امن لپاره بلکی د آخرت د نجات لاره هم همدغه ده چی دوی باید اسلام پریږدی او د عیسویت په لمن کی پناه واخلی.

د مسلمانانو لپاره د جوماتونو دروازی تړل کیدی دوی د لمانځه اداکولو او آذان اجازه نه درلوده په بازار کی په عربی ګړیدل یو ستر جرم ؤ. د غرناطی هغه ستری مدرسی چی تر اتو پیړیو پوری یی لویدیځو هیوادونو ته د علم رڼا ورکړه اوس یی د بندولو امر شوی ؤ.

هغه کتابتونو نه چی د علم مشالونه پکی بل وو د اور د لمبو خوراک شول. د غرناطی نه بهر په سمسورو ځمکو او باغونو عیسویانو قبضه وکړه، سوداګر مسلمانان له خپلو دوکانونو او هستیونه بی برخی شول. د لوټ او وژلو توپان راوالوت. د غرناطی یهودی سوداګر ډیر شتمن وو، هغوی د خپلو شتمنیو د ساتنی په خاطر لوټمارانو ته د مسلمانانو د شتمنیو راپوروونه ورکول. دوی به حکومتی چارواکو ته لړ او ډیر سامان سوغات ورکړ او بیا به یی د مسلمانانو کورونه پری ولوټل، دا یوازی پیل ؤهر نوی سهار د غرناطی مسلمانانو ته د یوه نوی مصیبت له پیغام‌سره راتلو. او هر ماښام د لمر ورروستیو وړانګو د دوی په څیرو د اندیښنو مایوسیو او بی وسیو یوه نخښه زیاته لیده د غرناطی خلکو د حال په ژبه ویل چی:

اوس به څه کیږی؟

اوس موږ څه وکړو؟

اوس موږ څه کولی شو؟!!

د اولس د څولیٖ وروستی غشی

د شیلیر د غره په یوه دره کی پرسرحدی پوځ بر سیره د غرنیو تولو هغو قبایلو مشران راتول وو چی د غرناطی له لاسه وتلو وروسته یی د شاهین دره خپل وروستی مورچل باله. بدر بن مغیره په یوه لوړه ډبره وخوت او دوی ته یی په وینا کی وویل:

زما دوستانو او مشرانو! زما ملګرو غلیم پر موږ له څلورو خواو یرغل راوړی. هغوی زموږ د ماتولو لپاره خپل ټول ځواک آزمویلو ته راوستی. موږ چی له کومو حالاتو سره مخ یو تاسو پری خبر یاست زه په دی حالاتو کی له تاسو سره یوازی یوه ژمنه کولی شم او هغه دا چی که تاسو د عزت او آزادی ژوند ونه ګټلی شو نو د عزت د مرګ دروازه به دریاندی ترلی نه وی. که تاسو زه خپل لاربنود منلی یم نو زما پیغام تاسوته دا دی چی ستاسو برخه یا د عزت او خپلواکی ژوند او یا د عزت مرګ دی، د غلامی ژوند او د ذلت مرګ نه دی.

دا د فطرت قانون دی چی په دی دنیا څوک پیدا شوی دی ضرور به مری هم، که د دنیا د ژوند پای مرګ دی نو په دی کی بیا څه توپیر دی چی موږ یوه شیبه ژوندی پایو که یوه پیړی؟

د مړو نه پر قبر کی یوازی دا پوښتنه کوی چی تاسو ژوندی وی نو څه ډول ژوند مو کړی. او په کوم مرګ مړه شوی؟ زه په دی نازیږم چی کله په دی خاوره د خپلو اسلافو قبرونه وینم نو سرمی له خجالت او شرم نه ښکته نه دی، تاریخ ګواه دی چی هغوی هیڅکله هم په ژوند کی د عزت لمن پری نښوده او ذلت ته یی غاړه کینښوده. هغوی د عزت دمرګ له لاری نه د ذلت د ژوند دروازه ونه ټکوله. او د خپلو پلرونو په څیر زه هم نه غواړم چی راتلونکی نسل زما قبر ته په سپکه وګوری، زه د قیامت په ورځ له هغه دلی سره راپورته کیدل غواړم چی د حق او انسانیت د دفاع په لار کی وجنګیدل او ووژل شول. زه له هغو خلکو سره پورته کیدل نه غواړم چی د

وځو ورځې ذليل ژوندانه لپاره يې له حق او صداقت نه مخ واړاوه او د راتلونکو نسلونو لپاره يې د دايمي غلامۍ لعنت پرېښود. مومن د حق لپاره ځان وژني، له حق نه مخ اړول او ژوندي اوسېدل د ځان لپاره عار او ننګ بولي.

موږ په شمير کې لږ يو. زموږ وسايل لږ دي. خود ماضي تاريخ پانې واړوی وګورئ هغه ورځې درپه ياد کړئ چې د حق پالويو وړوکی تولی په ګيډو ډبرې وتړلې خو د قيصر او کسرۍ دبدبه يې ماته او بيرغ يې نسکور کړ. هغه ورځ درپه ياد کړئ چې طارق بن زياد د اندلس پر ساحل خپلې کښتۍ وسوځولې او خپلو سربښندويانو ته يې ووېل چې د مسلمانانو ګامونه د وړاندې تګ لپاره دي د شاتګ لپاره نه دي.

زموږ جګړه د وحشت او بربريت پر خلاف د انسانيت بغاوت دی. دا د اصولو جګړه ده، که موږ په جګړه کې تول ووژل شو هم زموږ ارمان به ژوندي وي.

انسانيت به په هر وخت کې د ضلالت پر خلاف د اعتراض غږ اوچت ساتي. ددې ستر هدف لپاره به يو ګروپ او ډله خامخا توره ايستلې وي، تر څو چې انسانيت ژوندي وي دا ارمان به هم ژوندي وي، د اندلس تاريخ ليکونکي به د انسانيت د علمبردارانو نومونه هيڅکله هم هېر نه کړي، وخت د زمانې له مخ نه هغه لېك نشي ورکولې چې د اولس شهيدان يې په خپلو وينو ليکي. د غرناطې په اړه چې کوم احوالونه راځي هغه ډير غمونکي دي مسلمانان د تورې په څوکه د اسلام پرېښودلو ته مجبوروي. د ظلم او وحشت لاسونه له ځلورو خواونه وريسې دي په بازارونو کې د مسلمانانو ژوند خوندي نه دي، په کورونو کې يې د خويندو لونو عزت په امن نه دي. اوس د هغې ترون د الفاظو معنې بدله شوې چې د غرناطې خلکو د خپل عزت او بقا ضمانت باله. هغو خلکو چې د يوه سپي اصول په خاطر د تورې له اوچتولو نه ډډه وکړه. اوس د دښمن د غلطو پريکړو په منلو مجبور دي. هغه اولس چې د خپلې آزادي او عزت په خاطر خپلې وينې ونه بهولې شواي اوس د بې وسې په اوښکو د خپل تاريخ ورروستۍ څپر کې ليکي. هغوي د آزادي تر تاج نه د غلامۍ زنځيرونه غوره وبلل. دوي داسې

ګنله چې غلامي ډير ورو کي بوج به په اوږه کړي او د ژوندانه په زرګونو نعمتونه به ترلاسه کړي. خو اوس پرې د ژوند د نعمتونو دروازې بندې شوې دي. او د غلامۍ او مريتوب بار ورځ په ورځ وربانـدي درنيږي. د دوی هډوکي تردي بار لاندې کاږه شوي خو اعتراض او احتجاج نشي کولی.

په دوی کې د ځينو دا ګومان ؤ چې عيسويت به قبول کړي او د هرې ورځې له مصيبت نه به په امان شي، خو اوس هغوی پوهيدلي چې مريان عيسويان او واکمن عيسويان ډير توپير سره لري. زما دوستانو! تر کومه چې زه ژوندی يم. او تر څو چې تاسو له ماسره ملاتړ ياست، زه دا ژمنه درسره کوم چې په دې دره کې به د غرناطې تاريخ نه تکراريږي. موږ به جنګيږو، موږ به تر وروستي سلګۍ پورې جنګيږو، د اندلس خاوره به زموږ بې وسۍ د اوښکو پر ځای زموږ په وينو خړوب شي.

* * * * *

(۲)

پر غرناطه د عيسويانو د قبضې اوه کاله تير شوي وو، د جنوب ختيځ د يوې وړوکي غرنۍ سيمې نه پرته پر ټول اندلس د دوی واکمني شوه.

کله چې د غرناطې اولس د خپلې آزادۍ لپاره جګړه کوله د قرطبې، اشبيليې، طليطلې او نور اندلس مسلمانانو دا ګومان کاوه چې د غرناطې د مسلمانانو جګړې له امله پر دوی د عيسوي واکمنو تيري او ظلم کيږي که د غرناطې مسلمانان وسله کيږدي نو عيسويان به پر دوی هم بيا ظلم نه کوي. په هسپانيه کې به د امن او مذهبي لوريني يو مثالي دوران پيل شي، ځکه خو چې کله دوی خبر شول چې د غرناطې اولس تسليم شو وسله يې کيښوده نو دوی د عيسويانو د خوښۍ په خاطر د بری په جشن کې برخه واخستله، د خپلو عيسوي واکمنو په دروازو کې راټول شول او د بری شعارونه يې ورکړل. د دوی مذهبي مشرانو هم اعلان وکړ چې دا بریځ يوازې د عيسويانو بریځ نه دی زموږ ټولو فتحه ده. او په بدر او ملګرو يې د هيواد سره د غداری او خيانت تورونه ولګول. چې تر اوسه پورې په غرونو کې ؤ او د خپلواکۍ لپاره يې جګړه کوله.

خو د تيرو اوو کالو په موده کې دا ورته څرګنده شوه د ظلم په ژرنده کې

غرناطه یوه داسې ډبره وه چې د دوو پلو تر منځ یې ځای نیولی ؤ او ددې ډبرې د لرې کېدونه وروسته د ژرندې دواړه پلونه یو له بل سره ولګېدل، د وحشت او بربریت سیلاب چې یوه موده د غرناطې پر برید دریدلی ؤ ددوی دلارې د دې خنډ له لرې کولو وروسته په هر لوري په مسلمانانو پسې ورغیږ، د اندلس هغه مسلمانان چې د برې لپاره یې د غرناطې ملګرتیا ونکړه اوس په ذلت رسوایی او مظلومیت کې ورسره برابر وو، د وحشت لاسونو په هر کلي او ښار کی د انسانیت لمن شلوله. عیسوی حکومت اعلان وکړ چې نور په اندلس کې د مسلمانانو لپاره یوازې درې لارې دي، د اسلام پریښودل د وطن پریښودل او یا مرګ. کومو خلکو چې عیسوی مذهب ومانه هغوی د عیسویانو سره برابر حقوق ترلاسه نه کړای شول. واکمنو له هغوی سره په کرکه چلن کاوه، د دوی په نیت بدګومانه وو، پر دوی یې دا تورونه لګول چې پټ لمنځونه کوي. په کورونو کې په عربی غږېږي او عربی زده کوي، د غرنیو باغیانو د برې لپاره دعاګانې کوي، پر دې تورونو به په عمومي ډول سزا ورکول کېده. هغه مسلمانان چې د توحید د کلمې په ویلو یې ټینګار کاوه د ډیرې بدې سزا ور بلل کېدل د هغوسرونه به په سیخونو داغل کېدل. په ګاډي پسې به تړل کېدل او د جوماتونو په مخکې به ژوندي سوځول کېدل. په دې حالاتو کې په لکونو مسلمانانو د مراکش په لوري هجرت وکړ. د شمال نه به کاروانونو د جنوب د بندرونو په لوري مخه کړه او کوم خلك به چې په لاره کې له لوټ مار نه ژوندي پاتې شول او ساحل ته به ورسېدل مراکش ته به د رسیدو په خاطر مجبوز وو چې په کښتیو کې ډیره زیاته کرایه ورکړي. که څه هم د ترون له مخې د هسپانیې حکومت د هجرت کوونکو مسلمانانو مراکش ته رسولو ذمه واري درلوده. او فردیناند پخپله هم غوښتل چې په هجرت کوونکو باید تیری ونه شي، خو د حکومت نور افسران د ترون د نورو مادو په څیر ددې مادې عملي کولو ته هم چمتو نه وو. د شمالي افریقا مسلمانو واکمنو خپلې تولې بیړېډ اندلس د مسلمانانو د راویستلو لپاره وقف کړې خو د لکونو مسلمانانو د ایستلو لپاره څه وخت ته ارتیا وه. د غرناطې خلك د عیسوی حکومت له ظلم نه په تنګ شول او بغاوت یې وکړ. خو حکومت په څو ورځو کې په

زرګونو تنه مسلمانان ووژل او بغاوت یې غلی کړ. په جنوب ختیځ غرونو او ځنګلونو کې تر اوسه پورې د آزادۍ بیرغ رپیده، فردیناند د بدر بن مغیره د ځپلو لپاره څو ځلې لښکر واستاوه، خو هر ځل یې ماته وخوړه، د عقاب د درې د مجاهدینو شمیر ورځ په ورځ کمیده، د دوی زیاتو ملګرو همت وبایله او هجرت یې وکړ خو د بدر په اراده او تکل کې هیڅ بدلون رانه غی.

* * * * *

(۳)

د شپې په درېیمه برخه کې ناڅاپه ربیعه ویښه شوه، د هغې په کوټه کې مشال بل ؤ، او بدر بن مغیره یې سرته ولاړ ؤ په ځیر ځیر یې دې ته کتل.

ربیعه ژر کېناسته کېنیناستله ویې ویل: ته څه وخت راغلی یې؟

بدر: زه همدا اوس راغلم او دا دې بیرته ځم.

ربیعې په سوالیه نظر خپل میړه ته وکتل بدر ورویل:

ربیعې د شمال په محاذ خدای (ج) موږ ته بریا راکړه، موږ دښمن ډیرش میله شاته وزغلاوه. خو چې دلته راغلم د منصور خبر راورسید چې د دښمن یو ډیر لوی پوځ له لویدیځ نه حمله کړې ده، زه اوس هلته ځم، انشاء الله ددې برې نه وروسته به زه ډیرې شپې آرام ویده شم. یوسف څنګه دی؟

ربیعې وویل: یوسف اوس ښه دی، ورمه ورځ یې تبه وشکیده که وایې راویښ یې کړم.

بدر: نه ویده یې پریږده، هغه به اوس بیا له ماسره په تګ اصرار کوي. زبیده څنګه ده؟

ربیعه: زبیده رکه روغه ده. هغه اوس د نکلونو د اوریدو په مینه د یوسف په کوټه کې ویده کیږي. بیا یې بدر ته وکتل ویې پوښتل: بشیر چیرته دی؟

بدر ځواب ورکړ: هغه تېپیان دلته راولي. امید دی تر سبا پورې راورسیږي. دا ځل زموږ دوه سوه تنه ټپیان او پنځوس تنه شهیدان شول خو په بدل کې یې د دښمن تر دری زرو نه زیات پوځیان وژل شوي دي.

ربیعې په چوپه خوله خپل خاوند ته کتل.د کلاته بهر د راغونډو شویو سپاهیانو شورماشور اوریدل کیده.

ناڅاپه د بلی کوټی ورخلاص شو اوبو د اوو کلونو هلك سترګی موښلی راښکاره شو،او په منډه یی د بدر غیږی ته ځان ورساوه،

بدر پورته کړ په غیږ کی یی ونیو، په تندی یی ښکل کړ ویی ویل:

یوسف بچیه ته ویښ وی؟

یوسف ځواب ورکړ: زه زبیدی ویښ کړم، ته بیا روانیږی زه به دا ځل خامخا درسره ځم.

بدر: نه زویه ته تر اوسه ډیر ووکی یی.

یوسف: ته تل همدا وایی، له زبیدی نه پوښتنه وکړه ما نن ناڅکه پورته وغورځوله او په غشی می وویشتله، هغی ویل ته اوس لوی شوی یی، ته اوس جهاد ته تلای شی.

بدر: نه بچیه! تر اوسه له ووکی لیندی سره لوبی کوی، کله چی ته په درنی لیندی د غشو ویشتلو شی نو زه به دی بیا له ځان سره بیایم. ته تر اوسه پوری باید له خپلی مور سره پاتی شی.

یوسف: مګر پلارجانه ځو زه لوئیږم دا جګړه خو به پای ته نه رسیږی.

بدر: د کفر او اسلام جګړه هیڅکله هم پای ته نه رسیږی زویه، تر څو یو مسلمان ژوندی وی دا جنګ به دوام لری.

زبیده چی شپږ کلنه وه دوره تر شا ولاړه وه او د دوی خبری یی اوریدی. بالاخره زړه نا زړه کوټی ته ورننوته بدر یوسف کوز کړ او هغه یی راپورته کړه.

زبیدی ورته وویل: زما پلارجان ولی رانه غی.

بدر: لور کی هغه به هم سبا ته راشی.

یوسف د بدر زوی او زبیده د بشیر بن حسن لور وه، له هغوی سره بدر تر لږ او ډیرو خبرو وروسته یی هغوی په بله کوټه کی پریښودل او بیرته راغی، هغوی هم په نه زړه په خپله خپله بستره څملاستل.

د رخصتی په وخت بدر او ربیعه یو د بل په مخکی ولاړ وو، د مجاهد میرمن د اوښکو او سلګیونه پرته د خپل خاوند په رخصتولو عادت شوی وه،

بدر خدای پامان وویل، خو چا د برنډی لوری ته ور وتکاوه او غږ یی کړ:

ربیعې! ربیعې!

ربیعې یې غږ وپېژاند ځواب یې ورکړ: راځه انجیلا! انجیلا ور خلاص کړ کوټې ته ورننوته او په ویرېدلې نظر یې هغوی ته کتل.

بدر وویل: انجیلا بشیر به سبا ته دلته راورسیږي. انجیلا وارمنه ساه واخستله ویې ویل: ما لاندې د سپاهیانو شور ماشور واورید راویښه شوم، داسې ښکاري چې ته بیا په کوم لوري روان یې.

بدر: هو زه لویدیځ محاذ ته روان یم، بشیر ته مې ویلي دي چې همدلته پاتې شي او د ټپیانو خدمت وکړي.

بدر بیا ربیعې ته وکتل او خدای پامان یې وویل او په ګړندیو ګامونو بهرته ووت.

لږ څنډ وروسته ربیعې او انجیلا له کړکۍ نه لاندې کتل د غازیانو لښکر له کلا نه ووت او په ځنګل کې ورک شول خو د آسونو د پښو غږ یې لا اوریدل کېدو، د پښو ترپهار هم ورو ورو کرارېده او بالاخره په فضا د بشپړې چوپتیا واکمنې شوه. انجیلا او ربیعې اوس له کړکۍ نه د بهر ته کتلو پر ځای یو بل ته کتل.

په بله کوټه کې د دوی بچیان یوسف او زبیده هم له بسترې نه پاڅېدلي وو او د کړکۍ سره ولاړ وو بهرته یې کتل. دوی چې په ښه‌بده پوهېدلي وو نو تر ټولو ښه غږ یې چې اورېده او په خوښۍ یې اورېده‌له کلانه د وتلو او بېرته راتلو پر وخت د آسونو د پښو غږ ؤ.

* * * * *

(٤)

د کلا څو کوټې له ټپیانو ډکې وې. انجیلا او ربیعې چې د پټۍ ترل زده کړي وو د طبیبانو سره یې د ناروغانو په علاج کې مرسته کوله، تیرې څو ورځې یې ډېرې ناکرارې تیرې کړې وې، د لویدیځ محاذ څخه د ټپیانو د راوړلو شمیر هره ورځ مخ په زیاتیدو وو. له دې کلا نه څو میله لرې په یوه بله کلا کې هم د ټپیانو د علاج بندو بست شوی ؤ ځکه خو به بشیر بن حسن په ورځ کې یو ځل هلته ورتلو، د جګړې په اړه هره ورځ د اندیښنې وړ خبرونه راتلل، مجاهدینو دښمن څو ځلې شاته شړلي ؤ خو د هرې ماتې نه

وروسته په دښمن تازه نفسه پوځ بیا راپیدان ته کړ، دا د سرحدي شاهین لومړنی جنګ ؤ چې د شهیدانو شمیر یې تر زرو تنو پورې رسیده.

یوه ورځ د جګړې له محاذ نه راستنو شویو غازیانو بشیر بن حسن زیرئ وکړ چې د فردیناند لښکر مات شو اومجاهدین یې له شانه په تعقیب پسې ووتل، په کلا کې د فتحې نغارې وغږول شوې، د ښاو خوا چوکیو او کلیو د خلکو غوږونه له دې نغارو سره آشنا وو او هغوی هم ددې په ځواب کې د فتحې نغارې وغږولې. او د سترګو په رپ کې د عقاب په دره کې له یوه سره تر بله د نغارو آزانګې شوې. د هر کلي د ورو او زرو په خوله د الله اکبر نارې وې،هغو خلکو چې هره ورځ د ټپیانو او شهیدانو خبرونه اورېدل او د جګړې د نتیجو په باب یې اندیښنه وه د دې زیرې په اورېدو د خدای(ج) په دربار کې د شکرانې اوښکې تویولې. د کلا په منځ کې چې څینو ټپیانو د فتحې خبر واورېدله خپلو خپلو کوټو نه راووتل، او هغه ټپیان چې د ولاړېدو اوتګ نه وو کېښناستل او په مراوو څیرو یې د ژوند خوښی وځلیدې. وریدلې نظرونه په ویاړ او غرور آسمان ته په کتو شول، د کلا پهره داران د زخمي غازیانو سره غاړه غړۍ شول، ربیعه او انجیلا له خپلو ماشومو بچیانو سره د دوهم پور په برنډه کې ولاړې وې اود مجاهدینو احساساتي نعرې یې اورېدې.

لږ څند وروسته د ښاوخوا کلیو خلك د فتحې د تفصیلاتو معلومولو په خاطر په دې کلا رامات شول، تر ماښامه د خلکو ګڼه ګونه وه. د کلیو خلك تر ډیره د خپل ګران لارښود انتظار کاوه خو چې د شپې تر ناوخته د پدر احوال رامعلوم نه شو دوی بیرته خپلو خپلو کورونو ته ستانه شول.

د ماښختن له لمانځه نه وروسته بشیر بن حسن له جوماته ووت او د ناروغانو د کوټې په لوري روان ؤ چې د کلا د دروازې نه بهر یې د څو اسونو د پښو ترپهار واورېد، بشیر ودرېد د کلا د دروازې په لوري یې راوکتل، پهره دار دروازه خلاصه کړه، او څلور تنه سپاره د ننه ننوتل، یوه سپاره آس ودراوه له پهره دارنه یې وپوښتل: بشیر بن حسن چیرته دی؟

بشیربن حسن د هغه غږ واورېد وړی پیژاند ور وړاندې شو ویې ویل: ابومحسنه! زه دلته یم.

ابو محسن وویل: زه ستا د بیولو لپاره راغلی یم، زر تیاری‌ه بدر زخمی دی.

بشیر وویرید پوښتنه یې وکړه: بدر زخمی دی ، چیرته دی؟

ابو محسن : له دی ځایه نژدې اته کوسه لرې هغه بې سده شو، ځکه مو دلته راوستلی نه شو، هغه د ویالې د پل نه بلې غاړی ته د بربریانو په کلی کې دی.

بشیر وویل: زه اوس راځم او بیایې د دوا د کځورې راوړلو لپاره منډه واخسته. ابو محسن سپاهیانو ته چی پر دوی ورتول شوی وو د تازه نفسه آسونو د زین کولو وویل.

*****

(۵)

بدر بن مغیره د کلي د سردار په کور کی پروت ؤ، هغه په بستر پروت دری واری بی هوښه شو، په کوټه کی د منصور بن احمد څو تنه ورسره وو. په هغوی کی دوه تنه طبیبان هم وو چی د جگړې له میدان نه له بدر سره راغلی وو هغه خلك چی له کوټې نه بهر ولاړ وو په ژړا یی د خپل گران مشر د روغتیا دعاگانی کولی.

د بدر بن مغیره پر بدن اوه ټپونه وو، په ټپی حالت کې یې تر څو پراوونو پورې دښمن تعقیب کړ او دده ډیره وینه وبهیدله. خلکو په ډیره ناکرارۍ د بشیر بن حسن د راتگ انتظار کاوه، بدر چی څلورم ځل په هوښ راغی اوبه یی وغوښتې، منصور هغه په خپلو لاسو تکیه کړ او اوبه یی وروڅښلې، د اوبو له څو غوړپو وروسته یی په کمزوري غږ وویل: ماته قرآن واوروی یوه د خواږه غږ خاوند د قرآن کریم تلاوت پیل کړ، بدر په وجد راغی ورو ورو یی سترگې پټې کړې، طبیب ور وړاندې شو په نبض یی لاس کیښود خو بدر موسکۍ شو ویی ویل: اوس زه بې هوښه نه یم، دا غږ ما پورته کوی ویده کوی می نه.

له لرې د آسونو د پښو ترپهار واوریدل شو او لږ ځند وروسته بشیر بن حسن گړندی گامونه اخستل او کوټې ته ورننوت، خلك یوه او بله خوا لری شول، د بشیر په لیدودبدر په مراوې څیره تازگی راغله ، بشیر ور وړاندی

شو په نبض يې لاس وركېښود. بدر په پيكه موسكا خپل طبيب ته هركلى ووايه او لږ ځنډ يې دروازې ته سترګې واړولې خو بيا يې نظر د بشير په څيره وګنډل شو.

بشير د هغه په مطلب وپوهيده ويې ويل: هغوى له ابو محسن سره راځي تر لږ ځنډه به راورسيږي.

بدر سترګې پټې كړې، بشير له منصور او دوو طبيبانو پرته نور كسان له كوټې نه وايستل بيا يې طبيبانو ته وويل: دى بيا بيهوشه كيږي داسې معلوميږي چې تاسو د وينې په بندولو كې له غفلت نه كار اخستى دى.

يوه طبيب ځواب وركړ: هغه د ټپې كيدونه وروسته تر ډيره پر دښمن پسې ور روان ؤ، ځكه يې موږ په وخت ټپونه ونه تړلى شول.

بشير خپله ګځوره خلاصه كړه يو بوتل يې راوايست او دوايې په پياله كې واچوله منصورته يې وكتل، منصور د بدر سر راپورته كړ او په خپلو لاسونې تكيه كړ د بشير په اشاره يوه طبيب شمعه د بدر د بسترى سره نژدې كيښوده بشير په ځير د بدر د مخ له كتلونه وروسته وويل: دى په كومه زهرجنه وسله زخمى شوى دى، زه تول زخمونه يو ځل ليدل غواړم.

د بشير بن حسن ملګرو يو پر بل پسې له تولو ټپونو نه پټې لرې كړې او ده پخپله پر هر يو تازه پټى لګولې او بيرته يې تړلې. دوى لا د ټپونو له تړلونه وو وزګار شوى چې بهر بيا د آسونو د پښو ترپهار شو، بشير منصور ته وكتل او ويې ويل: ښايي ابومحسن او ربيعه دوى راورسيدل. ته بهر ته ورشه او دوى په كومه بله كوټه كې ايسار كړه، زه به يې لږ ځنډ وروسته دلته راوغواړم، منصور بهرته ووت.

* * * * *

(٦)

د كور په دوهمه كوټه كې ربيعه او انجيلا ولاړ وى، د كلى ځونى او ښځې پرې ورتولې وى، د تولو په سترګو كې اوښكې او پر شونډو دعا وه.

لږ ځنډ وروسته د څنګ كوټې ورخلاص شو، بشير د ننه ور وكتل انجيلا او ربيعې ته يې اشاره وكړه او هغوى همغى كوټې ته ورننوتى بشير بيرته ور پورې كړ، د بدر بن مغيره په كوټه كې اوس د ربيعې او انجيلا پرته نور

څوک نه وو، دوی دری واړه د بستری په شاوخوا کې ولاړ وو، بشیر د بدر په نبض لاس ورکیښود وبی ویل: ما پر زخمونو د پټۍ تړلو لپاره هغه پخپله بی هوښه کړ، اوس می د بیرته په سد کولو لپاره دوا ورکړې او اثر یی ورو ورو پری څرګندیږی.

ربیعی په چوپه خوله خپل تپی میره ته کتل، هغه حس چی یوازی له زړه سره یی اړیکی دی دا د تقدیر له پریکړی نه خبره کړی وه، سره له دی چی ځان ته یی تسلی او تمه ورکوله خو زړه یی لویده.

بدر څو ځلی زګیروی وکړ او بیا یی سترګې وغړولې، ربیعی او انجیلا ته یی وکتل او وبی ویل: یوسف او زبیده نه دی راغلی؟، ربیعی وویل: ما د هغو اوس راوستل مناسب ونه بلل، خدای (ج) دی تا روغ کړی سهارته به راشی.

بشیر له خپلی کڅوړې نه یو بل بوتل راوایست په پیاله کې یی دواواچوله بدر په کمزوری غږ وویل: بشیره! نور ددی ضرورت نشته، زما منزل رارسیدلی دی.

بشیر وویل: ته به که خدای (ج) کول روغ شی دا وخوره!

بشیر وروکښیناست خوله یی دواته وازوله ویی ویل: زه پوهیږم زما طبیب ډیر ضدی دی. بشیر چی په هغه دوا وخوره نو انجیلا ته یی اشاره وکړه او بیا دوی دواړه بلې کوټې ته ولاړل، ربیعه د بدر په اشاره نژدی ورته کښیناسته، بدر د هغی لاس په خپل لاس کی ونیو ویی ویل: ربیعی ! ته ما د اور د لمبو په مخ کی موسکی لیدلی وی. خو ته نن غمجنه یی، ما تر اوسه داسی خبره نه ده کړې چی ستا د میره د شان سره نه لګیږی، ما په شا تپ نه دی خوړلی، د قیامت په ورځ به ته زما پر سر شرمنده نه وی. د ربیعی له شونډونه په درد کې ډوب غږ اوچت شو: زما آغا! داسی مه وایه! زه په تا ویاړم. او له دی سره یی هغه اوبنکی چی له ځنډه راتم کړې وې پر باڼوګانو راوبهیدې.

بدر وویل: ستا د راتلونکی په باب مې منصور ته څو خبرې کړې، هغه به تاسو مراکش ته ورسوی. دښمن به له دی ماتې وروسته تر ډیره کرار نه کښینی. امکان لری د یخنی له تیریدو وروسته بیا یرغل راوړی. په داسی

ابو محسن وویل: زه ستا د بیولو لپاره راغلی یم، زر تیاریږه بدر زخمي دی.

بشیر وویرید پوښتنه یې وکړه: بدر زخمي دی ، چیرته دی؟

ابو محسن : له دې ځایه نژدې اته کوسه لرې هغه بې سده شو، ځکه مو دلته راوستلی نه شو. هغه د ویالې د پل نه بلې غاړې ته د بربریانو په کلي کې دی.

بشیر وویل: زه اوس راځم او بیایې د دوا د کڅوړې راوړلو لپاره منډه واخسته. ابو محسن سپاهیانو ته چې پر دوی ورټول شوي وو د تازه نفسه آسونو د زین کولو وویل.

* * * * *

(۵)

بدر بن مغیره د کلي د سردار په کور کې پروت ؤ، هغه په بستر پروت دری واری بې هوښه شو، په کوټه کې د منصور بن احمد څو تنه ورسره وو. په هغوی کې دوه تنه طبیبان هم وو چې د جګړې له میدان نه له بدر سره راغلي وو هغه خلك چې له کوټې نه بهر ولاړ وو په ژړا یې د خپل ګران مشر د روغتیا دعاګانې کولې.

د بدر بن مغیره پر بدن اوه ټپونه وو، په ټپي حالت کې یې تر څو پړاوونو پورې دښمن تعقیب کړ او دده ډیره وینه وبهیدله. خلکو په ډیره ناکرارۍ د بشیر بن حسن د راتګ انتظار کاوه، بدر چې څلورم ځل په هوښ راغی اوبه یې وغوښتې، منصور هغه په خپلو لاسو تکیه کړ او اوبه یې ورڅښلې، د اوبو له څو غوړپو وروسته یې په کمزوري غږ وویل: ماته قرآن واوروی یوه د خواږه غږ خاوند د قرآن کریم تلاوت پیل کړ، بدر په وجد راغی ورو ورو یې سترګې پټې کړې، طبیب ور وړاندې شو په نبض یې لاس کیښود خو بدر موسکۍ شو ویې ویل: اوس زه بې هوښه نه یم، دا غږ ما پورته کوی ویده کوی مې نه.

له لرې د آسونو د پښو ترپهار واورېدل شو او لږ ځند وروسته بشیر بن حسن ګړندی ګامونه اخستل او کوټې ته ورننوت، خلك یوه او بله خوا لرې شول، د بشیر په لیدودبدر په مړاوي څېره تازګی راغله ، بشیر ور وړاندی

یوسف به ستا نوم نه بدوي، خو ...

بدر: خو څه؟!

ربیعه: یوسف ته لا تر اوسه څو کاله د پلار د سر سیوري ضروري دی. زما باور دی چې خدای(ج) به یې ستا سیوری له سره نه اخلي. ته به روغ شې ته به ژوندی پاتې کیږې، قوم تاته ضرورت لري، ربیعې په زوره زوره وژړل.

بشیر بن حسن او انجیلا کوټې ته ورننوتل. ربیعې خپلې اوښکې پاکې کړې ودریده او ویې ویل: ما وبخښئ، بدر د یوې غمجنې موسکا نه وروسته سترګې پټې کړې.

تر سهاره بدر بن مغیره څو ځلې بې هوښه شو، د شاوخوا کلیو په زرګونو تنه پر دې کور راغونډ شوي وو د سپاهیانو د قافلې سره یوسف او زبیده هم راورسیدل.

د لمر ختونه لږ وروسته بدر بن مغیره پر خپلو شاوخوا دوستانو وروستی نظر وغورځاوه او بیا یې سترګې پټې کړې، په کمزوري غږ یې وویل: منصوره زه خپل نیمګړی کار تاته سپارم ته تر هغه وخته د دښمن پام ځان خواته واړوه تر څو د هیواد ټول مسلمانان مراکش ته نه وي رسیدلي، که ته وسله وغورځوې نو دښمن به داده شي او خپل ټول ځواک به د مسلمانانو په عامه وژنه په کار واچوي.

بشیره! په مراکش کې یتیمانو او کونډو مهاجرو ته د پناه ځای پیداکولو ذمه واري تاته سپارم. تاته به دلته هم ضرورت وي. خو دا کار ډیر ضروري دی، ابومحسنه! زما باور دی چې ستا په موجودیت کې به منصور داسې نه احساسوي چې یوازې دی. زما وخت پوره شو، زما منزل ماته ښکاري. انا لله و انا الیه راجعون ط

د وروستیو الفاظو نه وروسته بدر تر ډیره ځنډه د شهادت کلمه تکراروله، د هغه غږ ورو ورو خپ کیده، تر دې چې شونډې یې خوځیدې خو غږ یې نه و، پرې راچاپېرو دوستانو ګومان کاوه چې ویده شو. طبیبانو فکر کاوه چې بې هوښه دی.

بشیر بن حسن وروستي ځل د هغه په نبض لاس کښیښود بیا یې د هغه

سترګې پرې خلاصې کړې وې کتلې او انا لله و انا الیه راجعون ط یې وویل او سرېې ځوړند کړ.

* * * * *

(۷)

دوې میاشتې وروسته څو کبنتۍ چې بنځې او ماشومان پکې سپاره وو د اندلس له ساحل نه د مراکش په لورې روانې شوې. په یوه کبنتۍ کې له بشیر بن حسن سره انجیلا، ربیعه، یوسف او زبیده سپاره وو، د ختیځ افق نه لمر راختلی وَ، دا هماغه لمر ؤ چې د اندلس پر ساحل یې د اسلام د غازیانو رومبنۍ کبنتۍ لیدلې وې، دا هماغه لمر ؤ چې نژدې اته سوه کاله یې په حیرانۍ سره په اندلس کې د مسلمانانو د عروج پراوونه لیدلي وو، دا هماغه لمر ؤ چې په پراخه سینه یې د طارق او عبدالرحمن د وارثانو د جلال او دبدبې داستانونه لیك وو، دا هماغه سمندر ؤ چې څپونې د غازیانو ولولې تازه کولې او پارولې، خو نن دې سمندر او دې لمر د هغه قوم د لونو په سترګو کې د بې کسۍ او بې وسۍ اوښکې لیدلې چې شهیدانو یې د خپلو وینو په څاڅکو د اندلس خاورې ته تازګي او سمسورتیا وربښلې وه. د زمانې د بدلونونو دې چوپ ننداره‌چي د وخت لمن ونیوله او پوښتنه یې کوله چې ایا دا هماغه اولس دی چې وینې یې د الحمرا په سرو دبرو کې ځلیږي؟

ربیعه د کبنتۍ په یوه څنډه کې ولاړه وه، د اندلس د ساحل وروستۍ ننداره یې کوله، په سترګو کې یې د اوښکو پر دې حایل شوې.

یوسف ور وړاندې شو ورته وېویل: مورې! زبیده وایې چې کاکا به مور په مراکش کې پریږدي او بیرته راځي.

ربیعې بیله دې چې هغه ته مخ ور واړوي ځواب ورکړ: هو بچیه! یوسف له لږ سوچ وروسته بیا وویل: مور جانې! زه هم بیرته ورسره راځم.

ربیعې د خپل زوی پر سر لاس کیښود ورته وېویل: نه زویه! ته تر اوسه پورې ډیر وړوکې یې. کله چې ته لوی شې بیا دې نه ایساروم.

یوسف: مورې زه به ډیر زر لوی شم. زه به ماتو شم کبنتۍ به چلوم. تا ویل په مراکش کې ټول مسلمانان دي، زه به هغوی ټول پکې سپاره کړم

اندلس ته به یې یوځل او مویږ به دبښمن له خپل هیواده وشړو. موریې تا ویل چې طارق دلته راغلی ؤ دیر پوځونه ورسره نه وو بیا هم هغه ته خدای(ج) فتحه ورکړه. کله چې یو مسلمان له لسو کافرو سره جنګیدلی شي نو دا دومره مسلمانانو غرناطه ولې پریښوده، تا ویل چې له قرطبې - اشبیلیې او نورو ښارونو نه هم په لکونو مسلمانان مراکش ته تللی دي ولې نه پاڅیدل ونه جنګیدل؟

ربیعه: زویه د طارق د ملګرو سره ایمان ؤ. خو د دې خلکو ایمان کمزوری دی. هغوی مرګ یوه لویه بلله او دوی له مرګه ویریږي د هغې زمانې یوه أدنی مسلمان له اولس سره غداری نه کوله اوس لوی لوی خلک غداری کوي.

له ربیعې نه څو ګامه لرې زبیدې له انجیلا نه پوښتنل: موری! یوسف وایي زه به د بیړۍ کپتان شم او له مراکش نه به دیر لوی پوځ اندلس ته راولم.

انجیلا: هو لوری! یوسف رښتیا وایي.

زبیده: زه هم ورسره ځم موری!

انجیلا: لورې ته به له هغه سره څه وکړې؟

زبیده: زه به د ټپیانو زخمونه ترم مورجانې! زه به غشي ویشتل هم زده کړم.

انجیلا: دیره ښه ده لورې.

د کښتۍ په بله څنډه کې د همدې بیړۍ مراکش کپتان له بشیر بن حسن سره خبرې کولې، د بدر بن مغیره د وروستی فتحې او شهادت په باب یې له ځو پوښتنو وروسته بیا وپوښتل: تاسو به دا جګړه تر څه وخته پورې جاري ساتئ؟

بشیر بن حسن ځواب ورکړ: تر کومه مو چې په رګونو کې وینه وی زموږ په زړونو کې به د شهادت هیله پاتې وی.

کپتان وویل: زه ستا احساسات ستایم، خو تاسو دا فکر نه کوی چې ستاسو جګړه د پاس اندلس مسلمانانو ته مشکلات پیدا کوي.

بشیر: نه بلکې موږ داسې ګڼو چې که مو تورې په تیکو کې ننوتلې نو

پر هغوی به د ظلم لاس ډیر په سختۍ اوچت شي.

کپتان: ستاسو د پر ورکي دلګۍ د جهاد نتیجه به څه وي؟

بشیر: د غازیانو د جګړې دوه نتیجې وي، فتحه یا شهادت.

کپتان: زما په ګومان ستاسو د فتحې پر ځای د شهادت امکانات ډیر دي.

بشیر: بیا هم موږ په تاوان کې نه یو، په اندلس کې چې د مسلمانانو کوم باب زموږ په وینو وکښل شي هغه به له دې باب نه ډیر ښیل وي چې د غرناطې خلک یې اوس د بې وسۍ په اوښکو لیکي. راتلونکي نسلونه به زموږ د تاریخ د باب په لوستلو له شرمه خولې خولې نه وي، زموږ په برخه به ذلت ژوند نه وي.

کپتان وویل: که پروردګار ته زموږ ښه ژوند منظور وای نو موسی غوندې مجاهد به نه ناکامیده، او له هغه وروسته به د غازیانو پاتې ځواک د بدر بن مغیره له مشرتابه نه محرومیده.

بشیر په غوسه شو ویې ویل: څوک وایي چې موسی په خپل مقصد کې ناکام شو، د غرناطې د خلکو ماته د موسی ماته نه ده. دا دهغو غدارانو او وطن پلورو ماته ده چې د عزت په مرګ یې د ذلت ژوند خوښ کړ، دا د ابوعبدالله ماته وه، د هغو علماو او امیرانو ماته وه چې په دې دنیا کې یې د څو ورځې ژوندي پاتې کېدو لپاره دایمي ذلت او رسوایي ومنله، موسی یو مسلمان ژ د یوه مسلمان په څیر یې ژوند وکړ او د مومن په مرګ مړشو.

او ته چې ګومان کوې چې تقدیرته زموږ ښه ژوند منظور نه دی هم تیر وتلی یې. پروردګار د مسلمانانو په ډیر لږ شمیر پیړۍ‌پیړۍ‌د خپلو رحمتونو او نعمتونو باران وکړ. موږ د دنیا تر ټولو لویو ځواکونو ته ماتې ورکړې، آیا دا د تقدیر لورینه نه ده چې د شاهین په ډره کې د ګوتو په شمار غازیانو کلونه کلونه د ظلم او بربریت د سیلاب مخه نیولې ده، آیا دا د پروردګار نعمت نه دی چې هغه یو داسې اولس ته چې ټولنیز اخلاق او کرکتر یې تباه شوی یو ځل بیا پر سمه لاره د ګام اوچتولو لپاره موسی او بدر غوندي مشران ورولېږل ؟ که اولس له داسې خلکو سره هم غداري او دوکه وکړه نو په دې کې د تقدیر څه قصور؟

په اولس کې اوس هم داسې خلك شته چې مایوسی او ماته نه پیژني. دغو خلکو د اولس وروستی مورچل ساتلی دی. دغه خلك پوازې د اندلس خلکو ته نه د ټولې نړۍ مسلمانانو ته غبرګوی چې راشي د کفر او اسلام په دې جګړه کې زموږ سره یو ځای شئ. ددې غازیانو غږونه به تر وروستی شیبې پورې له مراکش نه ترترکستان پورې د مسلمانانو راپاڅولو هڅه کوي. دغه غازیان به په همدې ته جګړه کوي چې یوه ورځ به یې ورونه د غفلت له خوبه راویښ شي، یوه ورځ به یې مجاهدین مرستې ته راودانګي، که اسلامي نړۍ‌را په هوش نه شوه نو بیا به هم د اندلس د مسلمانانو تباهي د دوی پر غاړه نه وي، چې په خپلو وینو د بشر په تاریخ کې دا کرښې ولیکې چې کله چې ټول مسلمانان ویده وو د اندلس په یوه ګوښه کې څو سربښندویانو د حرم ساتنه کوله.

کپتان له لږ سوچ وروسته وویل: آیا زه ستاسو له ډلې سره یو ځای کیدای شم؟

بشیر ځواب ورکړ: تاته زما د اجازې ضرورت نشته، له خپل زړه سره مشوره وکړه.

کپتان: ماله خپل زړه سره مشوره کړې ده.

غازیانو د نوی لاربښود منصور احمد تر لاربښوونې لاندې تر کلونو پورې جګړې ته دوام ورکړ، د شاهین دره تر ډیرې مودې د دوی په وینو رنګینه وه، په وار وار د دوی توري د ظلم او وحشت د سیلاب مخې ته د سکندر دیوال شوی، کله کله به ددې سیلاب د څپو له زوره په شاتګ ته اړ شول او کله کله به ددغه سیلاب څپې د عزم او همت له کمرونو سره تر ټکر وروسته بیرته په شا ولاړې، خو اسلامي نړۍ ویده وه. د مراکش مسلمانان په خپلو بیابانونو کې خوښ وو، د مصر مسلمانان د نیل په ساحل خوښ ویده وو، تر کانو د قسطنطنیې د دیوالونو شاته ارګمې ایستل، عرب د خپلو خرما په باغونو کې مست وو، او د هندوستان واکمن د عیش کدو په جوړولو بوخت وو.

دغه خلك تر کلونو پورې توره په لاس وو، خو له مراکش نه کوم یوسف بن تاشفین، له مصر نه کوم صلاح الدین ایوبی له ترکستان نه کوم ملك

شاه، له عربو کوم محمد بن القاسم او له افغانستان نه کوم محمود غزنوی د دوی مرستی ته ورنه غی، د اندلس ځمکه د شهیدانو په وینو رنګیدله، او د جبل الطارق غرونه او کمرونه د جنوب او ختیځ له لوری د کښتیو د راتګ په انتظار وو.

تر څو چی منصور او د هغه ملګری له دښمن سره په جګړه وو د پاتی اندلس د مسلمانانو لپاره لږ اوږدیری د هجرت لاری خلاصی وی. د مجاهدینو شمیر ورو ورو کمیده، بیا یی هم تر دری نسلونو پوری جګړی ته دوام ورکړ، دا جګړه هغه وخت پای ته ورسیده چی د غازیانو د رګونو وروستی څاڅکی وینه هم وڅڅیده.

توره هغه وخت، بی وسه شوه چی د پورته کولو لاس یی غوڅ شو. له هغه وروسته د وحشت او بربریت توپان په نوی څواك راپورته شو، په اندلس کی نور د مسلمانانو لپاره له اور وینو، اوښکو او سلګو پرته هیڅ نه وو.

د اندلس په مسلمانانو څه تیر شول؟ په هغوی کې څو لکه وو چی له شړلو نه وړاندی یی ووکی او لادونه تری واخستل شول؟ څو زره وو چی ژوندی وسوځول شول، څومره وو چی ډیری بدی شکنجی ورکړل شوی او ووژل شول. د هغو ښځو شمیر څومره و چی په ډبولو کی ووژلی شوی؟

تاریخ مورږ ته ددی تولو پوښتنو ځواب راکوی، خو مورږ ته پر دی دردناکو پیښو د خبریدو لپاره د تاریخ پانو اړولو ته ضرورت نشته، مورږ د حال په هنداره کی د ماضی تصویر لیدلی شو په اندلس کی له اته سوه کاله حکومت وروسته اوس هلته یو مسلمان نشته، د قرطبی، اشبیلیی او غرناطی جوماتونه اوس هم هلته شته، خو د اذان ورکولو ژبی د تل لپاره هلته چوپی دی. د غرناطی د مشرانو غلطی تر څو تنو پوری محدوده پاتی نه شوه، دا د یوه اولس تولنیزه اشتباه ثابته شوه. او نن د الحمرا دیوالونه د حال په ژبه وایی چی تقدیر د کوم قوم تولنیزه ګناه نه بخښی.

والسلام

د یکشنبی ورځ د ۱۳۷۶ د وری ۳۰ مه

صدر نوتیه کرایی کور

د غرمی ۱۲ بجی او ۳۵ دقیقی

بشپړ شو. «الحمدلله»

PROPERTY OF ACKU 7367

د ليکوال «ژباړن» آثار

* : د وينو پيغام «شعري مجموعه»
* : د تيارو په تل کې «لنډو کيسو ټولګه»
* : ناتمامه کيسه «ناچاپ ټکلونه»
* : د جهاد په موضوعاتو څو رسالې
* : ميرونه ګرنګونه «منځنی داستان چاپ»
* : له تکبيره تر فرياده «ناچاپ کالمونه»
* : شاهين «همدغه اثر» ژباړه
* : محمد بن قاسم «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : د غازي کيسه «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : وروستی کمر «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : وروستی جګړه «چاپ ته چمتو» ژباړه

او يو شمير نور اثار

Download from: aghalibrary.com

چاپ : دانش کتابخانه، ډهکی نعلبندی قصه خوانی